

Duro Daničić

**Istorija oblika srpskoga
ili hrvatskoga jezika
do svršetka XVII vijeka**

Verlag Otto Sagner München · Berlin · Washington D.C.

Digitalisiert im Rahmen der Kooperation mit dem DFG-Projekt „Digi20“ der Bayerischen Staatsbibliothek, München. OCR-Bearbeitung und Erstellung des eBooks durch den Verlag Otto Sagner:

<http://verlag.kubon-sagner.de>

© bei Verlag Otto Sagner. Eine Verwertung oder Weitergabe der Texte und Abbildungen, insbesondere durch Vervielfältigung, ist ohne vorherige schriftliche Genehmigung des Verlages unzulässig.

«Verlag Otto Sagner» ist ein Imprint der Kubon & Sagner GmbH.

SPECIMINA PHILOLOGIAE SLAVICAE

Herausgegeben von
Olexa Horbatsch und Gerd Freidhof

Band 33

DJ. DANIČIĆ

ISTORIJA OBLIKA
SRPSKOGA ILI HRVATSKOGA JEZIKA
DO SVRŠETKA XVII VIJEKA

U Biogradu 1874

VERLAG OTTO SAGNER · MÜNCHEN

1981

Z 74.772 (33)

ISBN 3-87690-189-8

Copyright by Verlag Otto Sagner, München 1981
Abteilung der Fa. Kubon und Sagner, München.
Druck: Erich Mauersberger, 3550 Marburg/Lahn.

P 81/7631

Vorwort

Die historische Formenlehre der serbokroatischen Sprache von Dj. Daničić ist bis zum heutigen Tage ein unentbehrliches Nachschlagewerk für den in der Südslavistik interessierten Forscher und Studenten geblieben. Umfang und Differenzierung des Materials sind durch andere Arbeiten nicht so überholt worden, daß man ohne weiteres auf dieses fundamentale Werk verzichten könnte; dieses gilt auch für A. Belić, Istorija srpskohrvatskog jezika II, 1-2, Beograd 1965. Andere Standardwerke wiederum zeigen eine andere Ausrichtung und Intention, so etwa I. Popović, Geschichte der serbokroatischen Sprache, Wiesbaden 1960.

Marburg/Lahn
1981

Gerd Freidhof
Ulrich Steltner

**Bayerische
Staatsbibliothek
München**

ИСТОРИЈА ОБЛИКА

СРПСКОГА ИЛИ ХРВАТСКОГА ЈЕЗИКА

ДО СВРШЕТКА XVII ВИЈЕКА

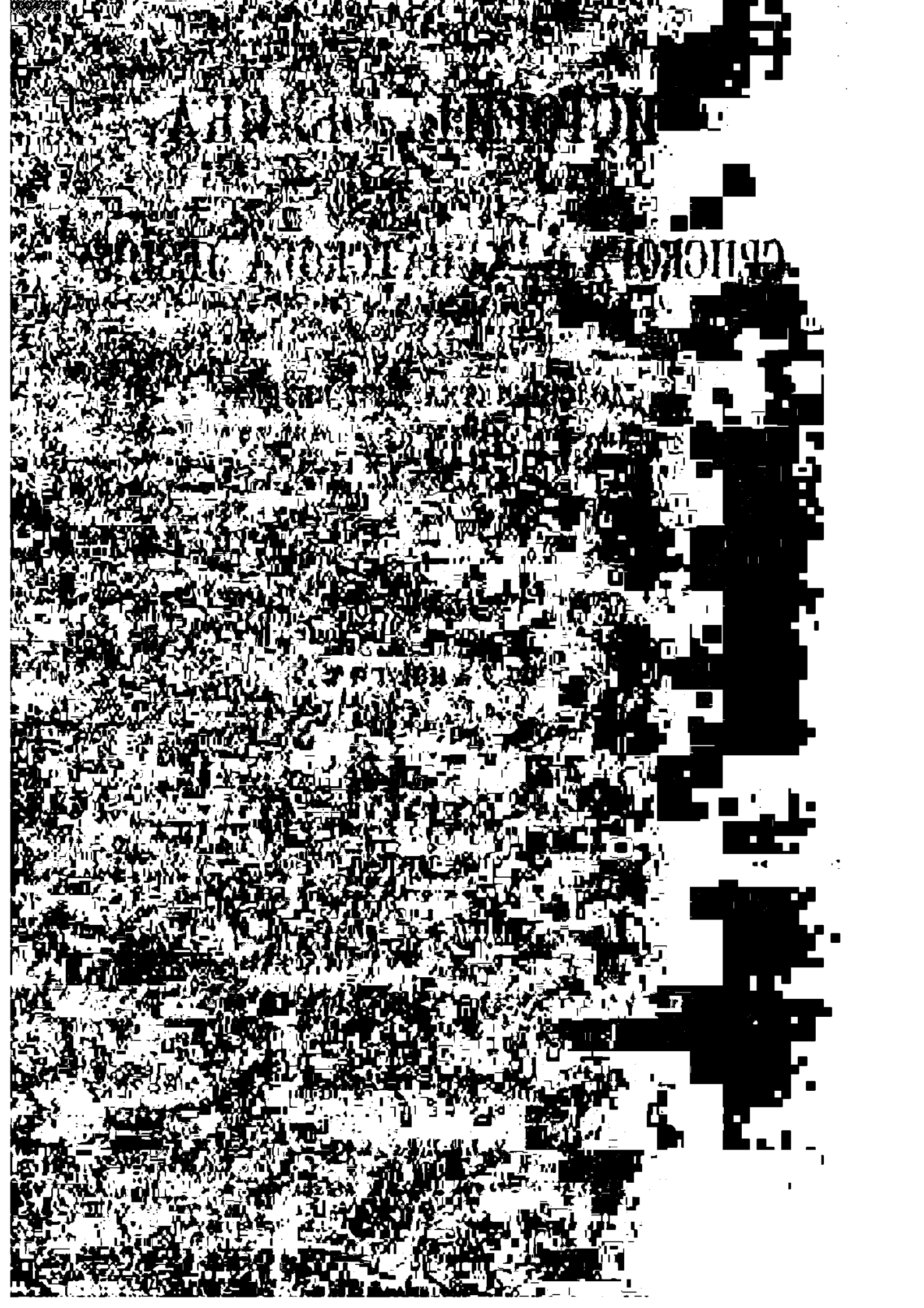
НАПИСАО

Б. ДАНИЧИЋ

У БИОГРАДУ

ИЗДАВЪ И ШТАМПА ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ

1874

Облике из којих су се развили облици старогa словенскогa језика показали су прије овогa мога посла други људи, који су се особито око тогa трудили: што је добра у мом послу с те стране, за то њима принада хвала. Али сам гдје гдје одступао од нута којим су они из старијих облика изводили словенске: то сам чинио само ондје гдје сам мислио да је пријеко потребно самијех облика ради, остављајући све друго науци о гласовима да расправн. Толико сам п међу границама самијех словенских језика одступао од гдјекоје дојакошње мисли. У томе мислим да је главно: је ли требало одступати? Ако јест, онда мислим да ће мањи бити укор што одступајући нијесам ни сам свагда нашао што треба.

Догнав у овом послу до конца XVII вијека завршујем га за то што је до тада у српском или хрватском језику већ било свршено ако и није свуда преобладало све чим се садашњи облици његови разликују од старијих. А извори из којих црпом ово су:

АНДР. ДЕВ. — Витала Андријашевића *Devocioni* („devotioni“). Млечи 1664.

АНДР. НАЧ. — Истога *Pravi način za prositi milosti u gospodina boga*. Млечи 1664.

АНДР. ПУТ. — Истога *Put od raja*. Млечи 1686.

БАНД. — Ивана Бандулавића *Novo istomačen'je pištola i evangel'jih priko svega godišta*. Млечи 1626.

БРН. — *Nauke života redovniškoga, ke piše blaženi sveti Brnard sestri svojoj*. Рукопис XVI вијека у библиотеци југослов. академије у Загребу бр. 642.

БУД. — Шимуна Будинића *Ispravnik za ereji ispovidnici i za pokornih*. Рим 1582.

БУН. — Ива Вучића Бунића *Mandaljena pokornica*. Јакни 1630.

ВРАН. ЖИВ. — Фауста Вранчића *Život nekoliko izabраниh divic*. Рим 1606.

IV

ВРАН. РЈЕЧ. — Истога *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, latinae, italicae, germanicae, dalmati(c)ae et uugaricae*. Млеци 1595.

Г. — Гласник српског ученог друштва.

ГЛАВ. — Фр. Главинића *Svitlost duše verne*. Млеци 1685.

ГРАД. ДЈЕВ. — Бас. Градића *Libarce od djevstva i djevičkoga bitja*. Млеци 1567.

ГРАД. ДУХ. — Истога *Libarce vele duhovno i bogoljubno od molitve i kontemplan'ja*. Млеци 1567.

ГУНД. ПС. — Ива Франа Гундулића *Pjesni rokopne kralja Davida*. Млеци 1630.

ГУНД. СУЗ. — Истога *Suze sina razmetnoga*. Млеци 16(23).

ГУЧ. — Аркангела Гучетића *Rozario*. Рим 1597.

Д. РАЂ. — Динка Рађине *Pjesni razlike*. Фиренца 1563.

ДИВ. — Матије Дивковића *Nauk karstnanski*. Млеци 1611.*

ДОМ. — Живот св. Саве. Написао Доментијан. Издао друштво српске словесности трудом Бура Даничића. Београд 1860.

ЂАМ. — Р. Ђаманића *Nauk za pisati dobro latinskiema slovima rieči jezika slovinskoga kojieim se Dubrovčani i sva Dalmatia kako vlaštitieim svojieim jezikom služi*. Млеци 1639.

ЗАК. — Законик цара Стефана Душана у П. Ј. Шафарика *Právníky dřevní písemní jihoslov.* Праг 1851.

ЗБОР. — Рукопис у ком су различне ствари писан ћирилицом године 1520 у библиотеци југосл. академије у Загребу бр. 542.

ЗЛАТ. — Доминка Златарића *Elektra tragedia, Ljubmir pripovies pastirska i ljubav i smrt Pirama i Tizbe*. Млеци 1597.

ЗОР. — Петра Зоранића *Planine*. Млеци 1569.

ЈЕРК. — Матија Јерковића *Bogoljubna razmišljan'ja od slav-noga svetoga rozarija*. Млеци 1634.

* Три књиге код којих овдје стављам звјездицу нијесам прочитао цијеле, него већ на поласку из Загреба у Београд, да бих и из њих што имао, прочитах из снаге по неколико првијех листа, и то из Дивковићеве првијех 16 необилеженијех бројем и за њима 39 бројем обилеженијех листа; из Посиловићеве 45 листа бројем обилеженијех; из Раднићеве 100 страна.

- КАШ.** — Барт. Кашића *Život gospodina našega Isukrsta (и život sv. bogorodice)*. Рим 1638.
- КАШ. ГРАМ.** — Истога *Institutionum linguae illyricae libri duo*. Рим 1604.
- КРН.** — Брне Крпарутића *Izvršna ljubav i parokon nemila i nesrićna smrt Pirema i Tižbe*. Мледи 1627.
- ЉБ.Т.** — Љетописи српски у П. Ј. Шафарика *Рамátку дјевн. писемн. јихослов*. Праг 1851.
- М.** — *Monumenta serbica*. Edidit Fr. Miklosich. Веч 1858.
- МАТ.** — Стјепана Матијевића *Исповједани*. Рим 1630.
- МИК.** — Јакова Микаље *Blago jezika slovinskoga*. Лорет 1649.
- МИК. ГРАМ.** — Истога *Gramatika talijanska*. Лорет 1649.
- МРН.** — Ивана Томка Мрнавића *Озманиса*. Рим 1631.
- Н. РАЊ.** — Рукопис писан руком Никоде Рањине године 1503 латиницом, у ком је из старога и новога завјета што се чита у цркви преко године, и који је у библиотеци југосл. академије у Загребу бр. 653.
- ОРБ.** — Мавра Орбина *Zrcalo duhovno*. Мледи (1621).
- П.** — Споменици српски преписао кнез Медо Пуцић. Биоград 1858.
- ПБ.** — Споменици српски преписао кнез Медо Пуцић. Биоград 1862.
- ПОС.** — Павла Пословнића *Наслађење духоме*. Мледи 1682.*
- РАДН.** — Мих. Радлића *Pogrgjenje izpraznosti od svijeta*. Рим. 1683.*
- РАДОЈ.** — Јур. Радојевића *Гиздељна Skazan'je kako gospodin bog vazda je providio svojim virnim slugam i sada ga molimo da pomože u ove sadane potrebe krstianske. Okolišen'je i uzetji grada Budina*. Падва 1686.
- САВ.** — Живот св. Симеуна. Написао св. Сава. У П. Ј. Шафарика *Рамátку дјевн. писемн. јихослов*. Праг. 1851.
- САВ. СТАР.** — Посланица св. Саве у четвртој књизи Старица, које издаје југосл. академија у Загребу.
- СТ. ПИС.** — *Stari pisci hrvatski. Na sviet izdaje jugosl. akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga I—V*. У Загребу 1869 до 1873.
- СТАР.** — *Starine. Na sviet izdaje jugosl. akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga I—IV*. У Загребу 1869—1872.

VI

СТЕФ. — Живот св. Симеуна. Написао краљ Стефан. У П.

Ј. Шафарика Рамátку дѣвн. рísemn. јиһослов. Праг 1851.

ХЕКТ. — Петра Хеќторовића Ribан'је i ribarsko ргigоваран'је
i razlike стварг ine. Млеци 1568.

ЧУБР. — Андрије Чубрановића Јегјурка. Млеци 1599.

ШАФ. рат. — Рамátку дѣвнiһо рísemnictví јиһословнiћв. Se-
bral a vydal P. J. Šafařík. Vydání druhé. V Praze 1873.

У Биограду мјесеца јануара 1874.

Б. ДАНИЧИЋ.

ПРЕГЛЕД.

Приступ	1
ОБЛИЦИ НОМИНАЛНИ.	
Основе	3
Номинатив јед.	5
Генитив јед.	14
Датив јед.	20
Акусатив јед.	27
Вокатив јед.	30
Инструментал јед.	34
Локатив јед.	46
Номинатив мн.	56
Генитив мн.	67
Датив мн.	92
Акусатив мн.	102
Вокатив мн.	112
Инструментал мн.	112
Локатив мн.	180
ОБЛИЦИ ПРОНОМИНАЛНИ И СЛОЖЕНИ.	
Основе	145
Номинатив јед.	146
Генитив јед.	156
Датив јед.	162
Акусатив јед.	167
Вокатив јед.	170
Инструментал јед.	171
Локатив јед.	178
Номинатив мн.	187
Генитив мн.	189
Датив мн.	195
Акусатив мн.	200

VIII

Вокатив мн.	203
Инструментал мн.	204
Локатив мн.	211

ДОДАЦИ.

Замјенице без рода	215
Двојина	221
Три четирн	236
Пет—десет	241

ОБЛИЦИ ГЛАГОДСКИ.

Инфинитив	245
Садашње вријеме	256
Прво лице јед.	257
Друго лице јед.	267
Треће лице јед.	272
Прво лице мн.	285
Друго лице мн.	288
Треће лице мн.	289
Двојина	297
Имперфекат	299
Аорист	317
Императив	335
Партицип садашњег вр. активни	346
Партицип садашњег вр. пасивни	370
Партицип прошлога вр. активни I.	370
Партицип прошлога вр. активни II.	386
Партицип прошлога вр. пасивни	392

ПРИСТУП.

Облици постају од основа и наставака. Сваки облик има свој наставак, већ ако га је изгубио или се замијенио другим обликом; а основа је свијем облицима исте ријечи иста, већ ако која ријеч у ком облику узима другу основу. По томе разлике између једнога облика и другог исте ријечи долазе од њихових наставака, а разлике између једнога облика исте ријечи и истога облика друге ријечи долазе од њихових основа, и то од крајњег гласа у основе и његова слагања с наставком.

Није за сваки облик доста знати како му сада гласи или како би му сада гласио крајњи глас од основе и наставак: од таквих гласова каки су сада многи облик не би могао ни на који начин постати онаки какав је сада; јер облици не постају сада, него су постали кад су сродни језици били у заједници, с тога су постали од гласова каки су онда били и по законима каки су онда у њима били, па су готови остали сваком језику: у ком се облику гласови од којих је постао нијесу били смијешали ни промијенили у оној заједници, у њему се могао сваки глас од кога је постао само промијенити према законима свакога језика, који га има, па се за таки облик може рећи да у сваком језику постаје и од онаких гласова какви су у том језику; али у ком су се облику гласови од којих је у оној заједници постао смијешали и промијенили још у оној заједници, у њему су се само они гласови који су тијем мијешањем и мијењањем постали могли промијенити према законима свакога језика, који га има, а гласови које је ма тај начин облик у ком језику добио, често су са свијем другим него што би у истом језику били кад би се у облику гласови од којих је (у заједници) постао само према законима истога језика

промијенили или се промијењени и смијешали. За то тражећи како постају облици не можемо гледати само како крајњи гласови у основа и како наставци гласе или могу гласити у словенским језицима, него нам треба знати гласове од којих су ти словенски гласови постали, гласове, на које су се свршивале основе и који су били у наставцима онда кад су облици постајали, а то су гласови који су заједнички језицима племена индоевропскога, међу које припадају и словенски, па су се у једнијем више а у другима мање сачували. То треба особито у наших имена (пошџна) и замјеница (ргопошџна), јер се у њих све речено највише јавља. — Тога ради показиваћу овдје завршетке у основа и наставке тијем заједничким гласовима.¹ У глагола, у којих у словенским језицима свагда к основама онаким како у њима гласе, приступају наставци, доста ће бити да се само наставци покажу заједничким гласовима.

¹ Да се не би ти гласови мијешали са словенским, него да би лакше било имати на уму да у словенским језицима могу и другачије гласити докле се не покаже како донста гласе, стављаће се латинским крунијим словима.

ОБЛИЦИ НОМИНАЛНИ.

ОСНОВЕ.

Основе именима словенских језика по гласовима на које су се свршивале кад су облици постајали јесу:

I. Основе на *и*; таке су у ријечима мушким као *во* (основа *волиц*), *дом*, *мед*, *син*.

II. Основе на *а*, и то

1. на чисто *а*; таке су

а) у ријечима мушким као *бог* (основа *бога*),

б) у ријечима средњега рода као *село* (основа *села*)

в) у ријечима женским као *жена* (основа *жепа*);

2. на *ја*, од чега се глас *ј* по својим законима слаже с гласовима који се десе пред њим¹; таке су основе:

а) у ријечима мушким као *крај* (основа *краја*), *коњ* (основа *коња*),

б) у ријечима средњега рода као *поље* (основа *поља*),

в) у ријечима женским као *душа* (основа *душа*).

III. Основе на *і*; таке су

а) у ријечима мушким као *гост* (основа *гости*),

б) у ријечима женским као *власт* (основа *власти*).

IV. Основе на сугласно. — Сугласна су основама на крају у словенским језицима једнака са заједничким, и то

1. *н*, пред којим је у словенским језицима самогласно *е*, тако

а) у ријечима мушким као *ками* (основа *камен*);

б) у ријечима средњег рода као *име* (основа *имен*);

¹ Гласови који тада постају јесу *љ*, *њ*, *ѣ* (*шт*), *ђ* (*жд*), *ж*, *ш*, *ч*, *ц*, *з* (не свагда, него кад тако постаје); иза гласа *р* држи се *ј* у старије вријеме у неким приликама (*царј*), а у неким се губи у гласу који њега ради буде за њим (*царь*), послѣје испада и у првијем приликама (*царя*).

2. *т*, пред којим је за словенске језике самогласно *а*, које у српском језику гласи *е*; таке су основе у ријечима средњега рода као *јагње* (основа *јагњет*);
3. *с*, пред којим је у словенским језицима самогласно *е*; така је основа у ријечима средњега рода као *небо*, (основа *небес*);
4. *р*, пред којим је у словенским језицима самогласно *е*; таке су основе у ријечима женским: *мати* (основа *матер*), *кћи* (основа *кћер*);
5. *в*, пред којим је у словенским језицима самогласно *ъ* или *о*; таке су основе у ријечима женским као *љуби* (основа *љубок* или *љубѣк*). Будући да ово сугласно заједно са самогласним које је пред њим постије од другог *и*, за то се оваке основе свршују управо на друго *и*: *љуби*; али како од тога самогласнога постаје сугласно *в*, а у осталом се ријечи с таким основном не разликују од других с основном на сугласно, за то и њих узимама међу ове.

У адјектива се словенских основе свршују само на *а*, и то или на чисто *а*, као у *нов* (основа *нова*), или на *ја*, као у *туђ* (основа *туђа*).

Многе су основе прешле из своје врсте у другу одбацивши своје особине и примивши особине друге врсте, и то или за све облике или само за неке: тако су се још у староме словенском језику ријечи с основном на *и* помијешале с ријечима у којих је основа на *а*, те осим правијех својих облика имају и онаке какве могу имати само ријечи с основном на *а*; тако су у српском језику све ријечи мушке с основном на *и* (и. и. пут) прешле међу мушке с основном на *а* сачувавши само неке облике које могу имати од основа на *и*; тако су и неке женске ријечи с основном на *и* прешле међу женске с основном на *а* (н. пр. ријеч која је прије гласила *ијесац*, сада је *ијесма*); тако и. пр. ријеч *јелек*, којој се основа управо свршује на сугласно, те у старом словенском има неке облике од таке основе, она је још у старом словенском језику у самом номинативу јед. прешла међу ријечи мушке с основном *и*, а с тијем је ријечима опет у српском језику прешла међу мушке ријечи с основном на *а*.

НОМИНАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Наставак му је *к*, који стојећи на крају отпада у словенским језицима по правилу по ком сугласно не може стајати на крају ријечи. Ријечи средњега рода немају у овом падежу наставка, и оне између њих у којих је основа на *а* замјењују овај падеж акусативом.

I. Основе на *и*. Крајње је *и* у основи кратко, те у словенским језицима слабећи постаје *ъ*, које у староме словенском остаје *а* у другима отпада: *сѣмѣ, сѣм*.

II. Основе на *а*:

A. У мушких ријечи:

1. Крајње је *а* у основи кратко, те у словенским језицима слабећи постаје *о*, које опет слабећи постаје *ъ*, па

а) у основама на чисто *а* остаје *ъ* постало од њега у старом словенском језику *а* у другима отпада: *родъ, род*; с промјеном крајњега *а* у *о*: днo М. 409. Н. Раѣ. 58. туo Н. Раѣ 1826.

б) у основама на *ја* *ъ* постало од *а* мијења се предњега гласа ради у *ъ*: ако је предњи глас само *ј*, отпада иза њега *ъ* и у старом словенском језику, те га нема ни у српском: *ком, бој*; — ако ли је предњи глас други, који постаје од *ј* и гласа који се пред њим деси¹, онда *ъ* у старом словенском остаје *а* у српском опет отпада: *комъ, коъ*; — ако је пред *ј* глас *р*, у старом се словенском глас *ј* губи у *к*, или ако је било смијешано са *р*, остаје смијешани глас незабиљежен као и други (*ъ, љ*). или се гдје гдје биљежи знаком *ъ*, а у српском језику отпада и *ј*: *црѣ, цар*.

Међу ријечима с осномом на *ја* биле су *ждрѣки* и *мети*, гдје је крајње *и*, које је гласило *ј*, предњега *и* ради и отпадало: *ждрѣки* М. 180. *мети* М. 273. II. 112. а мјесто им долазило је разједначивањем и *ем*, али само у старије вријеме: *ждрѣки* Стеф. 23. Таке су се ријечи са завршетком *иј* послѣје промијениле одбацивши га или узевши други: тако од почетка XVI вијека долази *ждријѣб* Н. Раѣ. 177. Банд. 198. *нетјак* Мик. 316. али прва ријеч долази уз глагол *метати* у акусативу јед. који је једнак с номинативом. XVI и XVII

¹ Види напријед на стр. 3.

вијека још једнако са *и*: ждријеби Збор. 29. 115. ждриби Банд. 87. 93. Мат. 48. Мик. 760.

Нека народна имена која се сада говоре без крајњег *и* налазе се с тијем заиршетком још XVI вијека: хрватин Ст. пис. 3, 55. жидовин П. Рањ. 109. тако и XVII вијека: жудијин Банд. 104.

Од два сугласна на крају, која и сада могу стајати на крају, могло се задње и одбацити, као што и сада гдје гдје бива и то од XVI вијека: даж П. Рањ. 206. Ст. пис. 4, 115. илаш Збор. 26. лис Ст. пис. 2, 88. 3, 187. Град. дјев. 118. тако без задњег *т* има и крс П. Рањ. 526. — Кад су оба задња гласови *ск* и *зг*, долазе кад кад и без *а*, које се међу њих уметало као што се и сад умеће, допирући тако у сам XVII вијек: воск П. Рањ. 1126. виск Ст. пис. 1, 243. тиск Вран. рјеч. 81. триск Ст. пис. 1, 243. Стар. 1, 235. Вран. рјеч. 40. жив. 68. Мрн. 64. мозг Вран. рјеч. 60. Док су тако гласови *ск* и *зг* долазили без уметнога *а*, могао се задњи глас и одбацити: вос Ст. пис. 4, 349. 359. тијес Ст. пис. 2, 315. тријес Ст. пис. 4, 173. 266. 5, 188. Буц. 14. моз Ст. пис. 5, 55. Тако се без уметнутога *а* налази и басилк Ст. пис. 1, 78. кладенц Ст. пис. 5, 45. мударц Каш. грам. 31.

У адјектива је као у супстантива: с осном на чисто *а*: *нов*, с осном на *ја*: *тић*.

2. Крајње кратко *а* у основи ослабивши у *о* остаје не слабећи даље у ријечима које се говоре од мида (инокористика) и које тога ради постају од других, особито у таким именима властитијем:

а) с осном на чисто *а*: Растько (т. ј. Растислак) Дом. 4. Слакко М. 13. Берило М. 12. Гостило М. 12. Валхо М. 240. Жоухо М. 299. Драго М. 62. Стамо М. 62. Маро М. 246. Мико М. 62.

б) с осном на *ја*: *аа*) остаје такођер *о* још непромијењено предњег гласа ради у *е*: Кло (Бајо) М. 63. Коо (Којо) М. 62. Стао (Стајо) М. 62. — бб) мијења се *о* на *е* у ријечима од предњих (као што је Драго) на ново начињеним: Радос М. 2. Драгоу М. 201. Марос М. 412. Микос М. 96. — Види још код вокатива јед.

Уз оваке се ријечи сачувао овако крајњи глас од основе и у гдјекојим странијем именима властитијем и другим: тако

још у старом словенском језику: **Клиѡ** Микл. lex. **Млрѡ** Микл. lex. и кад је основа на ја, те се *o* мијења на *e*: **Влсилнѡ** Микл. lex. **Днониснѡ** Микл. lex. **хмѡтоуларнѡ** (cartularius) Микл. lex. Тако је у српском језику од најстаријих времена: а) с основном на *a* до краја XV вијека: **Блрѡтоло** М. 474. **Клииснѡ** М. 40. **Млмонло** М. 62. **Млрѡ** М. 180. **Млрѡтоло** М. 43. **Миханло** М. 259. **Михонло** М. 39. **Пакѡ** М. 40. **Филино** М. 40. **керарѡ** М. 115. 116. и послнје: **Александро** Збор. 126. **Радн.** 87. **Алуберто** Збор. 1716. **Бриардо** Збор. 14. **Данило** Ст. пис. 1, 89. **Јеронимо** Збор. 12. **Исандоро** Збор. 7. **Ларго** Банд. XVII. **Миханло** Кан. 48. **Андр.** пут 122. **Радн.** 116. **Полидоро** Ст. пис. 4, 401. **Поликарно** Банд. X. **Смарагдо** Банд. XVII. — б) с основном на ја, гдје се *o* мијења на *e*: до краја XV вијека: **Николнѡ** М. 27. 115. 117. особито у основама које пред ја имају *и*: **Млрѡкоурнѡ** Стеф. 25. **Млсводнѡ** Стеф. 16. **Плнсе** М. 127. **Освдосис** М. 128. **Димитрис** Дом. 77. **Димитрѡ** М. 43 **октврнѡ** М. 537. и послнје једнако: **Мојсије** Радн. 2. **Слншкнѡ** Стар. 3, 239. оваке стране ријечи, у којих је у словенским језицима основа на ја, још у старом словенском језику одбацују у неким надежима *ј*, те им се ни *o* не мијења на *e*, тако би у нас могло бити и у овом надежу у овијех ријечи, али мислим да ће прије бити талијански облик: **Млтѡ** М. 6. **Млѡсѡ** М. 187. **фарисео** Н. Рањ. 35. **Хелисео** Н. Рањ. 646. **Итодоло** Збор. 9в. тако и **Меркурно** Ст. пис. 4, 146. **Отавно** Д. Рањ. 836. **Тулио** Збор. 7. **Матијо** Ст. пис. 5, 320. а према њима и **Мојсено** Пос. 66. тако је страни облик и **Аристотиле** Збор. 12. **Банд.** IV. **Пократе** Збор. 126. **Улисе** Ст. пис. 4, 409. — Али је у свијех таквих странијех ријечи могао речени крајњи глас у основи и ослабити у љ, као и у других ријечи, а по том је љ код нас отишло: тако у старом словенском језику има и **Млрѡкѡ** Микл. lex., а у нас а) од основа на *a*: до краја XV вијека: **Блрѡтоѡ** (т. ј. **Блрѡтоуѡ**) М. 451. **Млрѡтоѡ** М. 40. **Млрѡтоѡ** (т. ј. **Млрѡтоѡ**) М. 40. **Миханѡ** М. 287. **Пакѡ** М. 40. **Пилинѡ** М. 7. **Рлфлнѡ** М. 221. **Рлнлнѡ** (т. ј. **Рлнлнѡ**) М. 229. и послнје: **Аристотно** Збор. 16. **Гуч.** 6. **Бриарад** Збор. 1536. **Габрино** Н. Рањ. 156. **Гуч.** 295. **Данил** Ст. пис. 1, 90. **Данино** Н. Рањ. 68. **Ст.** пис. 4, 372. **Мавар** Ст. пис. 5, 342. **Миховно** Збор. 1246. **Банд.** XVIII.

Савао Банд. 191. Толдмеј Збор. 6. Холоферан Радн. 58. — б) од основа на ја: до краја XV вијека: *Имимини* М. 66. и без крајњег *и*, које гласи *ј*: *Власи* М. 40. *Герљаси* М. 40. *Димитри* М. 39. *октокри* М. 519. тако се налази још и XVII вијека, прем да већ ријетко: *Барониј* Каш. 36. *Епифаниј* Каш. 19. *Матиј* Јерк. 1. *Тибурциј* Вран жив. 19.¹

Б. У ријечи средњег рода овај се падеж замјењује акусативом јед.; али им и у том падежу отпада његов наставак, а крајње кратко *а* у основи слаби само у *о*, које се у основама на ја мијења на *е* предњег гласа ради: с основом на чисто *а*: *стадо* М. 4. *тло* Вран. жив. 54. — с основом на ја: *показине* М. 5. *морс* М. 42.²

Завршетак *ије*, од кога *и* од давна отпада, па се *ј* с гласом који се пред њим деси слаже по својим законима. налази се и сажет у *и*, прем да врло ријетко: тако XIV вијека: *хтвин* М. 42. на крају XV вијека: *ули* Ст. пис. 1, 38. 77. 99. 224. XVI вијека: *ули* Врн. 25. и у слику: *безакони* Ст. пис. 5, 72. XVII вијека: *ули* Вран. жив. 50. 92. *окушени* Пос. 3.

Неке су ријечи средњег рода прелазиле међу мушке с основом на *а*: тако се налази: *весал* Ст. пис. 5, 335. *језер* Андр. пут 280. *рун* Вран. рјеч. 110. *Гунд*. суз. III, LII. *рух* Вран. рјеч. 112. жив. 39. особито у ијесмама: *твој* крид Ст. пис. 2, 229. 260. 435. 3, 6. 45. 4, 86. 102. 149. 293. 351. 5, 67. 80. 144. тако ријеч средњег рода која је обична само у множини налази се и међу мушкима у једнини: *уст* Ст. пис. 2, 225. *мој* уст Ст. пис. 2, 276.

Тако су опет неке ријечи мушке прелазиле међу ријечи средњег рода: *гвоздо* Мрн. 142. *зламено*³ Ст. пис. 3, 215. *југо* Вран. рјеч. 12. *инезо* Буд. 105. 109. *илино* Мрн. 83. 146. *туло* Мрн. 119. И између ријечи женских с основом на

¹ О свему овоме иод 2. види још у мојој расправи која ће изаћи у 25. или 26. књизи Рада југосл. академије.

² Прем да у другим падежима прелазе кад кад основе на ја међу основе на чисто *а*, те се не мијења *о* на *е*, опет мислим да ће у овом падежу бити какве год погрјешке: *сунцо* Д. Рањ. 24. *милосрдио* Андр. 93. јер више таквих примјера не нађох.

³ Да би ово дошло управо од *злама* као у Чеха *јиспо* од *има*, не може се у српском језику мислити.

і овамо је прелазила: мидо Вран. рјеч. 71. жив. 29. тако-ђер између истијех ријечи ријеч која је обична само у множини прелазила је међу ове ријечи и у јединици: јасло Вран. рјеч. 81. 122.

Ријеч средњега рода која је у обичају само у множини, налази се и у јединици XVI вијека: њидро Вран. рјеч. 98.

Ријеч која се сада говори и у средњем и у женском роду у множини, налази се тако двојачко XVI вијека: кљв-ша Вран. рјеч. 38. жив. 62. кљише Зор. 7.

Ријеч средњега рода *тло* мјесто облика јединице узима и облике множине, код којих ће се и споменути.

У адјектива је као у сунстантива: с основом на чисто *в*: *ново*, — с основом на *ја*: *туђе*.

В. У женских ријечи: крајње је *а* у основи било дуго, за то у словенским језицима не слаби као у мушких ријечи, него само бива кратко *а*: с основом на чисто *а*: *жема*; — с основом на *ја*: *душа*.

Које се ријечи свршују у оном надежу на *и* и на *ии* оне су у старије пријеме мјесто крајњега *а* имале *и*: соџди Дом. 55. тако у староме словенском језику и *милостии*. Како је таким ријечима дошло *и* мјесто *а*, није доста протумачено; најприличније ми се чини да оне у овом надежу прелазе међу ријечи с основом на *і* задржавајући своје *ј*, на *и* се међу њима *ь*, које би добиле у оном надежу, једначи с тијем *ј* те постаје *и*, пред којим *ј* умекшава предње сугласно *и* у ријечи *милостии*, а у ријечи *соџди* губи се међу два *и*, од којих је крајње могло гласити *и* и *ј*.

Између ријечи женских с основом на *ја* ријеч која је међу њима гласила *мравија* а по том *мравља*, као што ћемо је видјети у неким надежима, прелазила је и међу ријечи женске и мушке с основом на *і*, међу којима ће се споменути, а најпослије је прешла међу мушке с основом на *а*: мали мрав Каш. грам. 44. Андр. пут 313.

Ријеч *вила* долазила је у пјесмама и без крајњега *а* остајући у женском роду: онај вил Ст. пис. 2, 436. горска вил Ст. пис. 4, 127. твоја вил Ст. пис. 5, 193. на је тако остајала и у другим надежима јед. не мијењајући се: добре вил Ст. пис. 2, 436. ове вил Ст. пис. 2, 440. једне вил Ст.

пис. 5, 331. некој вила Ст. пис. 2, 436. овој вила Ст. пис. 4, 148. вила овој Ст. пис. 5, 192. горску вила Ст. пис. 2, 435. једну вила Ст. пис. 4, 117. вила туј Ст. пис. 5, 223. прид том вила Ст. пис. 2, 437. с драгом вила Злат. 96. тако и у множини: дошла вила Ст. пис. 2, 207. ове вила Ст. пис. 5, 203. драге вила Ст. пис. 5, 195. — Тако и *стријела*, али је она у номинат. јед. долазила и у мушком и у женском роду: стрил Ст. пис. 2, 315. стрилки ме израни Ст. пис. 3, 41. стрил сираван Ст. пис. 4, 26. љувеи стрил Ст. пис. 4, 179. стријел Ст. пис. 5, 46. златонерна стрил Зор. 316. стрил злаћена Крн. 56. у осталијем је надежима долазила такођер без промјене али само у женском роду: љуте стрил Ст. пис. 2, 437. својом стрил Ст. пис. 2, 435. худом стрил Ст. пис. 2, 437. — Јамачно ће бити само тако окрњено и тисућ Ст. пис. 2, 53. и у слику: држав Ст. пис. 1, 41.

Ријечи као *селе* види код вокатива јед., који замјењују номинативом, али се у номинативу не налазе у изворима које употребих.

У адјектива је као у сунстантива: с осном на чисто *а*: *нова*, — с осном на *ја*: *туђа*.

III. Основе на *і*. Крајње је *і* у основи кратко, те слабећи у словенским језицима постаје *с*, а од њега *џ*, које у староме словенском остаје *а* у српском отпада:

а) у мушких ријечи: *нѣтъ*, *цѣт*;

б) у женских: *сѣмрътъ*, *сѣрт*, тако: звијер Ст. пис. 4, 173. 5, 205. звир Хект. 22. мисао Д. Рањ. 1626. печао П. Рањ. 204. Збор. 33. Ст. пис. 3, 20. Банд. 51. Радн. 68. пјесан Збор. 123. Ст. пис. 5, 351. Град. дјев. 174. Гуч. 134. писан Вран. рјеч. 16. Банд. 9. писам Хект. 156. Зор. 15. Банд. 89. *погибно* М. 252. Збор. 306. Гуч. 199. Банд. 182. Андр. дев. 127. погубил Јерк. 82. свирао Ст. пис. 4, 121. тако и *притач* Хект. 46. Вран. рјеч. 2. Банд. 37. — Међу овиме се женским ријечима налази прешавши овамо и *мрав* Ст. пис. 4, 86. и *страп* Хект. 4. — Међу овиме је ријечима била до XVI вијека и *обрв* Ст. пис. 1, 51. али се XVI вијека већ налази међу ријечима женским с осном на *а*: *обрва* Вран. рјеч. 103.

Глас *т* иза *с* на крају могао се и одбацити (види напријед мушке ријечи с осном на *а*): *кос* Ст. пис. 4, 307.

5, 128. кренос Ст. пис. 4, 297. 5, 47. Андр. дев. 159. лијенос
Андр. дев. 103. мас Ст. пис. 5, 119. свијес Ст. пис. 4, 173.
свнтлос Ст. пис. 4, 94. тако се могло *t* одбацити и иза са-
могласнога *p*: смр Ст. пис. 3, 195. 4, 71.

IV. Основе на сугласно :

1. на *к* :

а) у мушких ријечи самогласно, које је пред крајњим
к у основи било кратко *в* а послје у словенским језицима
постало *е*, с истијем крајњим *к* имајући за њим још наста-
вак *с*, који је послје отпао, прелази у дуго *и*, од којег за
словенске језике бива *ѣ*, а тај глас у српском језику гласи
и: *кмм* Сав. 11. М. 61. *кмм* Стеф. 8. М. 26. 127. П. Рањ.
56. Ст. пис. 2, 89. 3, 223. 4, 65. 204. 5, 35. Д. Рањ. IVб.
Хект. 246. Чубр. 9. Орб. 167. Гунд. суз. 1, XV. Бун. 3.
Каш. 44. Мик. 185. *нмм* Љет. 56. Ст. пис. 1, 49. П. Рањ.
18. Чубр. 116. Вран. жив. 37. *прам* Ст. пис. 4, 162. — Али
су таке ријечи још у старом словенском језику прелазиле у
том надежу међу мушке ријечи с осном на *і*; по том је
у нас од пријех времена и *кммсѣ* М. 5. 127. *камен* Ст. пис.
2, 105. 4, 13. 5, 338. Злат. 1006. Кри. 96. Мик. 184. *нммсѣ*
Љет. 57. *пламен* Ст. пис. 2, 154. 4, 7. 57. 5, 43. Злат. 1006.
Вран. рјеч. 37. Орб. 166. Кри. 96. а и не налази се друга-
чије него тако у том надежу: *корѣм* Сав. 4. *корин* П. Рањ.
14. — Те су ријечи прешавши међу ријечи мушке с осном
на *і*, опет с њима прешле у српском језику међу мушке
с осном на *а*, како се може видјети у осталијем надежима,
а прелазећи онамо ријечи *пламен* и *прамен* могу и окрњити
своју основу одбаивши крајње сугласно и пред њим са-
могласно: тако се налази од XVI вијека и *влам* Ст. пис.
2, 422. 3, 467. 4, 4. 99. 5, 75. 338. Мик. 418. Андр. пут 161.
прам Бун. 13.

б) у средњих речи: у њих, како наставка није ни било,
крајње сугласно у основи са предњим самогласнијем, које
је такођер било *а*, дакле заједничко *аи*, прелази у словен-
ске језике као *ем*, и у њима се слива у *а*, које у српском је-
зику гласи *е*: *врѣмс* М. 555. *крѣмс* М. 311. *пис* М. 1. *раме*
Мик. 535. *сисмс* М. 106.

Ријеч *раме* има од најстаријих времена основу и без крајњег *ем* као ријечи средњег рода с основом на *а*: *рлмо* Сав. 7. не само у том надежу него и у осталијем: *ца* *раму* Ст. пис. 3, 283. *рами* своими Ст. пис. 1, 53.

Ријеч *племе* налази се и у мушком роду с цијелом основом међу ријечима с основом на *а*: *племен* Ст. пис. 1, 220. Зор. 19. Мрн. 186.

2. на *т*: све су ријечи с таквом основом средњег рода, те немају наставка у оном надежу, за то им крајње *т* у основи оставши на крају отпада; самогласно које тада остаје на крају у старом је словенском језику *а*, које у српском гласи *е*: *дмѣте* М. 329.

С таквом су основом била у обичају имена властита за људе: тако до краја XV вијека: *Андре* М. 240. *Балде* М. 7. *Бове* Г. 15, 290. *Богде* Г. 15, 289. *Конус* Г. 15, 290. *Довре* Г. 15, 297. *Владе* М. 190. *Ганџе* (*Гавџе*, *Глоџе*) М. 295. 299. 320. *Градс* Г. 15, 297. *Даве* М. 61. *Дзде* Г. 15, 289. *Демус* Г. 15, 289. *Довре* М. 60. 304. *Жнис* М. 157. *Жорс* М. 295. *Климе* М. 215. *Лакре* Пб. 19. *Ламире* М. 295. *Лоусе* М. 102. *Люве* М. 564. *Матс* Пб. 18. *Миле* Г. 15, 290. *Мирс* Г. 15, 290. *Мише* М. 180. *Моудре* М. 60. *Оресе* М. 295. *Пласк* М. 117. *Повре* Пб. 27. *Прње* М. 59. *Прзде* Г. 15, 289. *Рлде* Г. 15, 289. *Рлмус* Г. 15, 227. *Симе* М. 240. *Станс* Г. 15, 290. *Стине* Пб. 18. *Ткрлде* Г. 15, 296. *Томе* Пб. 5. *Трифс* Пб. 32. *Тоуде* М. 62. *Тоусе* М. 564. *Храмс* Г. 15, 294. М. 564. *Шис* М. 180. тако још XVI вијека: *Боре* Ст. пис. 2, 392. 395. *Петре* Ст. пис. 5, 318. 350. *Хект*. 2. 35. *Фране* *Хект*. 426. — Ова су имена још XIV вијека почела прелазити с цијелом својом основом међу женске ријечи с основом на *а*: *Вљусета* П. 20. *Шисета* М. 259. *Борета* Ст. пис. 2, 391.

Ријеч *кошице* налази се XVI вијека и међу ријечима средњег рода с основом на *а* одбацивши од своје основе крајње *т* с предњим самогласним: *кошице* Вран. рјеч. 67.

3. на *с*: ријечи с таквом основом будући средњег рода и за то не имајући у овом надежу наставка, губе и од основе крајње *с*, а самогласно пред њим, које у словенским језицима у цвјелој основи гласи *е* али које је постало од крат-

кога а, оставши на крају бива у словенским језицима о. као у ријечи средњега рода с основом на а: *небо*.

4. на р: ријечи су с таким основом женскога рода; по што им је отпао наставак *ъ*, отпада за њим и крајње сугласно *р* од основе наставши се на крају, а тада самогласно за којим је било *р* и које у словенским језицима гласи *е* од старијега а, бива и: ¹ *мати* М. 39. II. Рањ. 20. Ст. нис. 5, 95. *Каш.* 82. *дѣри* М. 84. *дѣри* М. 415. *тѣри* II. Рањ. 68. *кѣри* М. 7. *кѣри* М. 322. *кѣри* М. 373. *кѣри* М. 386. *кѣри* М. 425. Ст. нис. 4, 462. *Д.* Рањ. 11. *Злат.* 66. *Гуч.* 120. *Банд.* 16. *кѣри* М. 78. *хѣри* Ст. нис. 1, 32. 212. II. Рањ. 26. 169. *Стар.* 1, 218. *Д.* Рањ. 1226. *Зор.* 8. *Вран.* рјеч. 36. *жив.* 39. Последња се ријеч налази XVII вијека и с цијелом осном међу ријечима с основом на *і* у овом надежу са свијем изједначена с њима, али веома ријетко: *кѣри* Ради. 21. а налази се у исто вријеме и међу ријечима женским с основом на а, али исто тако ријетко: *хѣри* Кри. 90.

5. на *и*: све су ријечи с таким основом женскога рода, наставак *имъ* отпада као и другима; а како им у основи крајње *ѡ* са самогласним које пред њим имају постаје од дугога *и*, исто дуго *и* у овом надежу на крају прелази у словенским језицима у *ѣ*, које у српском језику гласи *и*: *люби* М. 5. *люби* Сав. стар. 4. 231. тако и XVI вијека, али ријетко као што је ријетко и данас: *люби* Ст. нис. 4, 469. *Чубр.* 86. тако је у старије вријеме било и *црѣки* М. 112. Оваке су ријечи могле у том надежу ширити основу добијајући на крају *и*²: по том је и у нас било још XIV вијека и *црѣки* М. 60. 61. 145. *црѣки* М. 122. Али су таке ријечи прелазиле међу оне с основом на *і* и с њима се у том надежу са свијем изједначиле: тако је до краја XV вијека било у нас:

¹ Како ту постаје *и*, није још доста протумачено; рекао бих до од заједничкога а, које се продуљује, бива дуго *і*, које је у словенским језицима кратко *и*.

² Од куда им то *и*, није доста протумачено; како су те ријечи прелазиле и међу ријечима женске с основом на а, могло би то њихово *и* бити у вези с *и* којима које у том надежу имају исте ријечи с основом на а, и које такођер још није доста протумачено.

љубькъ М. 204. 302. люкькъ М. 31. любакъ М. 231. 275. II. 54. црькъкъ Стеф. 28. М. 99. црьккъ М. 64. и любокъ М. 178. 202. II. 8. 20. црькокъ Стеф. 15. М. 145. 533. послѣје се само прва ријеч тако сачувала свега времена и то само на први начин, т. ј. са *а* пред *в*: љубав Ст. пис. 1, 122. Н. Раѣ. 366. Ст. пис. 2, 48. 3, 465. 4, 298. 5, 149. Хект. 44. Гунд. суз. I, LXXIII. Друга је ријеч још од XIII вијека прелазила и међу ријечи женске с основом на *а*, на је ондје остада и послѣје: црькка М. 39. 99. и прва се налази међу истијем ријечима XV вијека одбацивши *в* иза *б*: љуба II. 49. тако и послѣје, али у данашњем значењу: љуба Хект. 6. Чубр. 7.

ГЕНИТИВ ЈЕДНИЦЕ.

Наставак је *аъ*, од којег долази и само *-ъ*, а његово *-в* стојећи на крају без самогласнога за собом отпада у словенским језицима.

I. Основе на *и*. Крајње се *и* у основи шири у *аи*, од чега у словенским језицима бива *и* (*ѡѣ*), а од наставка долази само *-ъ*, које у словенским језицима отпада: домоѣ М. 91. 140. тако још XV вијека М. 438. али на свијем тијем мјестима стоји тако из црквенијех књига, а у српском су језику још од првијех времена, из којих имамо писанијех споменка, све ријечи с основом на *и* прешле међу ријечи с основом на *а*, те у овом надежу имају као оне: сѡиѡ М. 1. 5. доѡѡ М. 85. а докле су прелазиле међу њих, мијешале су се једне с другима, те је *и* на ријечи с основом на *а* предазио облик какав је прилично само ријечима с основом на *и*: тако још на крају XIV вијека има годѡѣ IIб. 41.

II. Основе на *а*:

A. У ријечи мушкога и средњега рода: крајње кратко *а* у основи слијева се са *а* од наставка у дуго *а*, које у словенским језицима бива кратко *а*:¹

¹ Тако Миклошић *vergl. gram.* III. 4. а Шлајхер *compend.* стр. 537. 543. вели да је у тијем ријечима наставак *-sja*, пак је *-sj-* испало, тако вели особито за то што у литавском језику нема у тијем ријечима *s*, које се држи у другим ријечима. Друкчије Ф. Милер у *Revue de linguistique* IV. 261.

а) с основом на чисто а: *aa*) мушке ријечи: доуха М. 1. кткв М. 2. — *bb*) средње: рождства М. 2. отьукства М. 5. ссав М. 74.

б) с основом ја: *aa*) мушке ријечи: ѿца М. 1. крсти-телл М. 2. црца Стеф. 27. пастира Стеф. 23. метл (мјесто не-тија) М. 66. петја Зор. 30. — *bb*) средње: моленил М. 5. пола М. 86. мора М. 66. 82. — Иза р налази се у још XIV вијека: гомодарл М. 116. покласарл М. 138. оуларл М. 565. али од најстаријих времена има и без њега: у мушких ријечи: црца М. 5. 74. 90. Стеф. 10. Сав. 5. господара М. 52. 386. 406. пастыра Сав. 6. II. 32. М. 233. покласарл М. 61. 63. 411. монастырл М. 79. у средњих: морл М. 10.

Између народних имена, која се сада говоре без *им* на крају, налази се у старије вријеме са *им* у овом падежу: грънина Стеф. 25.

Између женских ријечи с основом на ја прешавши овамо међу мушке с основом на а налази се у овом падежу XVI вијека: мрава Ст. пис. 5, 8. тако и између женских с основом на *i* пренесене овамо међу средње с основом на а: мједа Збор 114. Гуч. 214. од једнога јасла Јерк. 28.

У пјесмама у слику и јамачно само тога ради налази се и као у ријечи с основом на *i*: свити Ст. пис. 5, 4. 11. 13. свијети Ст. пис. 5. 42. 91.

Ријеч средњега рода *тло* осим редовнога *тла* Ст. пис. 1, 100. Вран. жив. 92. има у овом падежу и према женским ријечима с основом на а: тле Ст. пис. 4, 127. 131. Злат. 446. 646. 88. Види и генитив множине.

У адјектива је за мушки и средњи род као у супстан-тима: с основом на чисто а: хрстока М. 2. страшика М. 9. њгока М. 19. њгока М. 116. 267. Град. дјев. 169. Зор. 54. Гуч. 39. господарека М. 199. господарова II. Рањ. 1526. лшка М. 274. гола II. Рањ. 46. мртва Ст. пис. 4, 451. велика Град. дјев. 52. Злат. 74. Гуч. 106. малл М. 19. мала (шапа) II. Рањ. 1966. Гуч. 3. Банд. III. царска М. 161. мушка (рода и женскога) II. Рањ. 1156. кретјанска Радој. 18. — с основом на ја: божа М. 307. 321. Ст. пис. 1. 116. 212. Брн. 266. Банд. 10. келл М. 19. господл М. 11. 299. господл М. 460. 566. ми-холл днл М. 20. мратнил днл II. 104.

Б. У женских ријечи: крајње је а у основи кратко, између њега и наставка -в, који послјје отиада, долази у словенским језицима глас м:

а) ако је основа на чисто а, прелази а с доданим м у дуго и, од којег за словенске језике бива ѓ (као у првом пад. јед. у ријечи мушких с основом на сугласно м, види напријед стр. 11). тако и у нашим старијем књигама јамачно по старом словенском језику: *кладикъ* М. 5. *глаки* М. 11. *кери* М. 290. и у адјектива *прѣдѣтеуєки* М. 11. а у српском су језику од најстаријих времена ријечи у којих је овака основа изједначене у овом падежу с ријечима у којих је основа на ја, како ће се одмах показати;

б) ако је основа на ја, крајње кратко и гласећи у словенским језицима о мијења се ошет предњег гласа ради у с, које се с гласом м доданим основи слијена за словенске језике у л, које у српском језику гласи е: *земле* М. 4. *земле* М. 9. *богородице* М. 5. тако и у адјектива: *тоуге* (туђе) М. 60.¹ *медвѣге* М. 94.

Од ријечи с основом на ја прешло је у српском језику е у овом падежу и к ријечима с основом на чисто а замијенивши њихово ѓ, и то од најстаријих времена: *силс* М. 2. *глаке* М. 2.² и у адјектива: *прѣкс* М. 92. *велике* (ствари ни велика труда не ништем) Град. дјев 52. *мале* (malle) Злат. 456.³ — Као што су у нашем језику ријечи с основом на чисто а прешле у овом облику међу ријечи с основом на ја, тако су у руском језику а и у староме словенском пошљедњег времена ријечи с основом на ја прешле у овом облику међу ријечи с основом на чисто а добивши само в мјесто њихона ѓ предњег гласа ради: но томе се и у нашим књигама налази у старије вријеме у овом падежу и *земли* М. 51.

¹ Наштампано је *нѣкъ стоуге*, али мислим да је с од приједлога *нѣкъ* и *оуамо* иде.

² Није генит. ного је дат.: *достојни сте лвали* Хект. 31.

³ Од првијех је времена овај облик у пријдева сажимашем изједначен са сложеним обликом, те се довољно не разликују: *морьскє* М. 4. *грѣчьскє* М. 4. *срѣчьскє* М. 4. *божје* Андр. нач. 32. *велје* Ст. пис. 2, 226. Д. Рањ. 30. *колик* П. 23. *трете* Буд. 56. *Вран. жив.* 86.

Налази се у овом падежу и **Николѣ Стеф.** 9. чему ће номинатив бити **Николѣ** као соудни мјесто соудни. — А номинат. ће бити употребљен мјесто генитива: **Власи М.** 32-33. 44. **Дмитрѣ М.** 44. — Међу ријечима женским налази се у овом падежу кољенце Ст. пис. 4, 121. лонце Ст. пис. 5, 102. погибије **Каш.** 118. и између ријечи женских с основом на *i* налази се и међу **Швима**: сјена **Андр.** дев. 87. **Ради.** 18.

III. Основе на *i*. Кратко *i* у основи на крају шири се у *ai*, а то се сажима у дуго *i*, које је у словенским језицима кратко, а наставак *ъ* отпада; тако је сада у српском језику у женских ријечи, а негда је било и у мушких:

а) у мушких: **господи Стеф.** 18. **М.** 562. **гости Пб.** 126. **грѣтѣ Стеф.** 7. **зѣти М.** 5. **Стеф.** 21. **Сав.** 4. **поѣти М.** 122. 135. 153. 264. **тати М.** 147. 162. Прем да оваки облик додире у XV вијек, опет су ове и оваке ријечи од првијех времена из којих имамо писанијех споменика прешле међу мушке с основом на *a*: **господа М.** 5. 10. 78. 89. **Стеф.** 4. **Сав.** стар. 4, 231. **госта М.** 432. **И.** **Рањ.** 34. **Ст.** пис. 5, 16. **Збор.** 396. **зѣта М.** 36. **поѣта М.** 87. 92. 127. 131. 198. **И.** **Рањ.** 35. **Ст.** пис. 5, 84. **Хект.** 356. **Каш.** 93. ¹ **тата Зак.** 41. 48. тако **црва Орб.** 180. **Бун.** 38. **Андр.** **пут** 340. — И ријеч **дан** иде међу ове ријечи, види под IV.

б) у женских: **зѣлѣди М.** 2. **швласти М.** 10. **пѣди М.** 20. **уасти М.** 315. **ути Пб.** 26. **дјети Ст.** пис. 4, 396. **Злат.** 13. **рати М.** 255. **Ст.** пис. 5, 165. **погибли Каш.** 107. **погибли Пос.** 36. **сини Хект.** 166. — Међу овим женским ријечима налази се и обичаји **Гунд.** ис. 32. **глиби Ст.** пис. 5, 60. **доби Ст.** пис. 5, 25. **стиди Врац.** жив. 37.

IV. Основе на сугласно. Од наставка *ав*, по што *ъ* на крају отпадне, *a* глас у словенским језицима *e*, и тако приступа *в* основи:

а) у мушких ријечи још XIV и XV вијека: **кѣмѣ М.** 131. **Пб.** 74. у исто вријеме између ријечи којима се основа такође свршује на сугласно. али које су још у старом словенском у самом номинативу јед. прешле међу ријечи с основом на *i*, има **корѣ М.** 71. 121. **корѣ М.** 72. 317. Али још од XIV

¹ Гријешком са *ъ* мјесто *a*: **поѣта Стар.** 4, 66. у истом споменнику има и **поѣта Стар.** 4, 65.

вијека прелазе и те и друге таке ријечи у српском језику међу мушке ријечи с основом на а, и последије већ и нема друкчије: *камѐна* Шаф. раш. 1873. 95. II. Рањ. 56. Ст. пис. 2, 349. 5, 156. Зор. 69. Злат. 73. Гунд. суз. III. XXXIII. *корѐна* М. 248. 249. *корѐна* М. 370. *корѐна* М. 427. *корѐна* М. 467. II. Рањ. 16. *корѐна* Хект. 40. *корѐна* Банд. 4. *пламѐна* Ст. пис. 2, 414. 5, 338. *јељѐна* Орб. 50. Основе *илимѐн* *прамѐн* прелазе и тако међу оне на а да и крајње *ев* одбацују XVII вијека: *плама* Гунд. суз. III, XXXI. *прама* Гунд. суз. III, XXXI.

И ријеч *дан* овијем надежем иде међу ове ријечи, те свега времена гласи: *дѐне* М. 20. 22. 47. *дѐне* М. 238. 404. 450. од садањег *дне* II. Рањ. 196. *ода дне* II. Рањ. 34. *од дне до дне* II. Рањ. 39. *шестог *дне** II. Рањ. 886. *четвртог *дне** Ст. пис. 1, 5. *прико дне* Ст. пис. 3, 470. 4, 280. Град. дјен. 48. Мпк. 711. *прије дне* Ст. пис. 5, 205. *добра дне* Збор. 37. *ода дне* Гуч. 143. *од оног *дне** Вран. жив. 29. *четвртог *дне** Вран. жив. 44. *од дне* Буд. 136. Мат. 54. *ода дне до дне* Банд. 31. *десетог *дне** Банд. 122. *прија дне* Мик. 56. *од дне до дне* Пос. 66. — Још у старом словенском она је ријеч као и друге с основом на сугласно прелазила и међу оне с основом на *і*, те је и у нас XIV и XV вијека било и *дѐни* М. 159. *дѐни* М. 165. 190. 257. 273. 302. — Али имамо још друкчије: из датива и локатива јед., који су у мушких ријечи с основом на *і* једнако гласили с генитивом јед., али су могли пред крајњим *и* имати *ев*, који су дакле и у ријечи *дан* могли имати *ев* (види код тијех *надежа дан*), из тијех је *надежа*, који су без *ев* били једнаки с генитивом, прешло *ев* и у генит., да би и у томе био једнак с њима, те од XV вијека има и *одѐ данѐшега дѐнеки* М. 530. *по по дѐневи* II. Рањ. 67. *дѐневи* Ст. пис. 3, 457. *од дѐневи судњег* Град. дух. 29. *дѐневи осмог* Гуч. 86. *дѐневи данашњег* Гуч. 143. *сваког *дѐневи** Орб. 10. *дѐневи овог* Каш. 67. *оног *дѐневи** Каш. 95. *од дѐневи до дѐневи* Андр. пут 299. — Како је у мушких ријечи нестало генитива јед. са *и* на крају, него остао само у женских, ваља да се за то *дѐневи* узимало као да је и женског рода: „можемо к тому узроком *оној дѐневи* размислит колика се находи злоба на свијету, јере се овој сцијени да је дан они, у који Јуда емје свога и нашег господина продати“ Град. дух. 8. Прелазећи

као и друге ријечи с основом на сугласно п на *i* међу оне основом на *a*, ова пренесе онамо и ово своје *es*, али тек од краја XV вијека: *днева* Ст. пис. 1. 116. *Хект*: 256. *Буд*. 156. *Вран. жив.* 25. *Каш. грам.* 32. *Банд.* 19. *Мрн.* 36. *Глав.* 44. а без *es* налази се међу ријечима с основом на *a* од друге половине XV вијека али много рјеђе: *дма* М. 525. *дана* *Каш. грам.* 32. *Бун.* 20. *Мик.* 55. *Пос.* 25.

б) у средњих до краја XV вијека: *крџмене* М. 35. 339. П. 14. 172. *имене* Стеф. 8. *племение* М. 74. 360. 534. Пб. 88. *сџмене* М. 67. *дџете* П. 32. *окуете* Сав. 7. *Живете* М. 262. П. 147. Пб. 61. *Жорете* М. 337. П. 112. Пб. 36. 91. *Лонете* Пб. 23. *Мрџете* М. 212. *Симете* Пб. 81. *Џкете* М. 177. 287. П. 48. Пб. 64. *небесе* М. 220. 438. *словесе* Стеф. 3. М. 161. *телесе* Стеф. 18. — Још су у старом словенском језику прелазиле ове ријечи као и мушке међу ријечи с основом на *i*; тако је и у нас било: *имени* Стеф. 9. Сав. 2. *сџмени* Сав. 11. *словеси* М. 168. 193. остатак би од тога могао бити XVI вијена: с *небеси* Ст. пис. 2, 111. и одбацивши *es*: *неби* Ст. пис. 2, 441. али обоје може бити и ген. мн., за то ћу ондје навести више.

Али су и ове ријечи средњега рода још од XIV вијека почеле прелазити међу ријечи с основом на *a*: тако XIV вијека: *племени* М. 101. 183. *крџмени* М. 215. *Блсета* М. 158. *Мишета* Пб. 34. 36. *Тришета* М. 158. и *послпје*: *врџмена* М. 274. Ст. пис. 1. 99. *Хект*. 116. *Буд*. 77. *крџмени* М. 286. П. 95. Пб. 127. *врџмена* Н. Рањ. 256. Ст. пис. 2, 438. 3, 36. 371. 4, 12. *Злат*. 36е. *Гуч*. 109. *времена* Ст. пис. 5, 6. *Д. Рањ.* 39. *Град. дјев.* 40. *брџмена* (*tempus*) Н. Рањ. 196. *Град. дух.* 3. *бремена* (*tempus*) Ст. пис. 4, 351. *Д. Рањ.* IX. *Бун.* 40. *Андр. дев.* 57. *бримена* (*opus*) Ст. пис. 1, 58. *брџмена* (*opus*) Ст. пис. 2, 328. *бремена* (*opus*) *Град. дјев.* 44. *имена* Ст. пис. 1, 148. 5, 6. *Хект*. 346. *Крн.* 6. *племени* М. 285. 303. П. 147. Пб. 86. *рамена* Ст. пис. 4, 91. *Мик.* 535. *сјемена* Н. Рањ. 20. *симена* *Хект*. 40. *Андрета* П. 77. 105. 134. *Мрнџета* П. 49. *Жикета* П. 105. 109. *Клишета* П. 105. *Симета* М. 290. Пб. 61. *Стџета* П. 85. *Стџета* П. 106. *дјетета* Ст. пис. 4, 456. тако XVII вијека и *дрвета* *Пос.* 126. — Којима се основа свршује на *es*, прелазећи међу ријечи у којих је основа на *a*, одбацују крајње *es* (види датив): *неба* Н. Рањ. 63. Ст. пис. 4, 212. *Радн.* 54. *тијела* Н. Рањ. 296. *Збор.* 3. Ст. пис. 3, 91.

Град. дјев. 27. Злат. 73. тила Ст. пис. 4, 334. Буд. 86. слова Ст. пис. 4, 142. Хект. 9. кола (сиггус: враћаше се сједеће сврху кола свога. Дјел. ап. 8, 28.) Н. Рањ. 1276. тако и ока Град. дјев. 48, које је такођер негда имало у основи на крају *es*.

в) у женских: *матере* М. 9. Стар. 4, 75. Каш. 88. *кћере* М. 211. 495. *кјере* М. 358. П. 171. *кћере* Ст. пис. 1, 73. *кћере* Ст. пис. 4, 421. 439. 460. Злат. 1. Каш. 85. грам. 39. *црѣкине* М. 64. 94. *лоубке* М. 3. *любке* Стеф. 28. М. 518. *любке* М. 53. 437. П. 8. 82. Ст. пис. 1, 129. 193. 2, 103. Брн. 16. Стар. 3, 323. *нелюбке* Стар. 3, 289.¹ *крѣкс* М. 263. Стар. 4, 134. тако и одбацивши *v* иза *б*: *љубе* Н. Рањ. 1456. Још у старом словенском све се налазе и међу онима у којих је основа на *i*; у нас се налазе тако све осим прве и између њих најкасније *кѣи*: *кћери* Град. дјев. 150. Радц. 72. 100. *црѣки* М. 13. 116. 134. *љубови* Пб. 81. *љубави* Н. Рањ. 1916. Ст. пис. 1, 105. 2, 136. 436. 4, 284. 301. 5, 89. 190. Збор. 1126. Д. Рањ. 666. Хект. 7. Брн. 56. Злат. 406. Гуч. 7. Чубр. 5. Банд. 23. Андр. нач. 36. Пос. 29. Глав. 5. *крѣки* М. 255. 381. П. 82. Н. Рањ. 236. Ст. пис. 1, 28. 3, 251. 5, 189. тако и избацивши *v* иза *б*: *љуби* Злат. 556. Чубр. 10.

ДАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Наставак је *ai*.

I. Основе на *и*. Крајње се и шири у *ai*, које пред самогласнијем наставком гласи *av*, а у словенским језицима *ov*; наставак се *ai* сажима у дуго *i*, које у словенским језицима постаје кратко: по томе је у старом словенском језику *си мок-и*, а негда је тако било и у српском: *сѣмоки* Стеф. 15. *мирокѣи* М. 71.

Али мјесто овога надежа долази и локатив, коме отпада наставак, те *ov* оставши на крају без самогласнога за собом повраћа се у *y* (*oy*): тако је и у старом словенском језику, а у српском је од најстаријих времена тако и тако је остало: *сѣмоy* М. 5. 75. *домоy* М. 9. Стеф. 23. *нолоy* Сав. 12.

¹ Према том је што се и данас гдје гдје говори, како ми писа пријатељ мој Ст. Новаковић: *љубаве ти! тако ти љубаве!*

II. Основе на а:

А. У мушких в средњих ријечи изгубио се овај падеж од најстаријих времена тако да га немају ни у старом словенском језику од својих основа, него су од ријечи с основом на и примиле онаки какав само у њих може постати, и то

1. прави датив пренесен од ријечи с основом на и имале су и у српском језику али само у прва времена ријечи мушке с основом а) на чисто а: *богови* Сав. 13. М. 538. *доухови* Сав. 3. — б) на ја с промјеном гласа о на е предњег гласа ради: *манастирски* М. 6. *моужски* Стар. 4, 65. У старом је словенском језику тако (прем да врло ријетко) и у ријечи средњег рода с основом на чисто а: *златови*, и на ја: *лицски*, *морски* (Миклошић, *vergl. gram.* III. 34).

2. мјесто датива локатив пренесен од ријечи с основом на и, којим се и у њих замјењује датив (види под I), имале су од првијех времена и послје једнако имају у српском језику ријечи мушке и средње:

а) с основом на чисто а: мушке ријечи: *богоу* Сав. 13. *Стеф.* 9. М. 22. *наставникоу* М. 3. *градоу* М. 21. *вечеру* Ст. пис. 4, 104. — средње: *кнаднѹствоу* М. 4. *крављествоу* М. 20. *златоу* Сав. 5.

б) с основом на ја: мушке ријечи: *оустрою* М. 5. *ждрѣнию* М. 9. *нетню* П. 159. *крављу* М. 13. *манастирю* М. 10. 79.¹ *моужоу* М. 14. *отцоу* М. 3. *кнезѹ* М. 7. — средње: *клаванию* М. 2. *милосрдѣю* М. 5. *сслиштоу* М. 63. — Иза р отпада ј од најстаријих времена, прем да у наведеним примјерима стоји: у мушких: *манастироу* М. 6. *царѹ* М. 43. 90. *господарѹ* М. 460. у средњих: *морѹ* М. 23.

У адјектива је с основом на а и на ја за мушке и средње као и у супстантива: *недостонноу* М. 5. *неговѹ* М. 106. *Буд.* 86. *господарѹ* М. 460. *лачну* Ст. пис. 1, 306. *мртву* Ст. пис. 4, 440. *тужну* Ст. пис. 4, 418. *бистру* Д. Рањ. IXб. *кљасту* Град. дјев. 79. *дужну* Вран. рјеч. 26. — *многоу* М. 5. *самошестѹ* М. 101. *господиоу* М. 166. *божју* Ст. пис. 1, 263. *Бри.* 24. *малу* Радој. 29. *велу* Радој. 26.

Мјесто овакога датива, кад се њим замијенно локатив (види даље код њега), долазио је у пјесмама али врло ри-

¹ Не по изговору него само по старом начину писања стоји ю мјесто оу: *кнезѹ* М. 79. као и у другим приликама.

опис. древ. 55, одакле је споменик ирештампан. стоји *квѣницѣ*, а други је примјер у пријепису писану у Дубровнику. — Од почетка XVI вијека долази само са *и* мјесто *ѣ* у књи-гама и западнога и јужнога говора: веризи Ст. пис. 3, 136. води Н. Рањ 1396. војсци Стар. 3, 258. Ст. пис. 4, 440. госни Стар. 3, 275. дјевојци Н. Рањ. 1786. Д. Рањ. 666. жени Н. Рањ. 616. Град. дјев. 31. зраци Град. дух. 68. вѣнзи Збор. 32 љепоти Град. дјев. 89. Луци Д. Рањ. 10. мајци Збор. 121. Зор. 296. Гуч. 22. Крн. 56. Мари Злат. 976. муси Ст. пис. 4, 87. одлуци Мрн. 122. патријарци Гуч. 117. руци Збор. 336. слузи Н. Рањ. 118. Ст. пис. 2, 157. 5, 34. Збор. 97. Д. Рањ. 17. Гуч. 187. Банд. 22. тетци Јерк. 18. тузи Ст. пис. 4, 277. Крн. 216. Мрн. 19. Мик. 485. худоби Град. дјев. 14.

Налазе се гутурални и непромијењени: ирви је примјер XV вијека, али и једини тога времена: *дсвоикс* М. 416. а и после је је врло ријетко: мајки Ст. пис. 1, 186. патријарки Стар. 1, 230. вонски Стар. 3, 238. 259. 276. 277. Мрн. 45. 51. арки Град. дјев. 46. слуги Зор. 62. Крн. 136. сврхи Буд. 36. Орб. 277. Мат. 10. прилики Вран. жив. 26. туги Крн. 136. Радн. 72. крстјанки Андр. пут 361.¹

б) у ријечи с основом на *ја*, гдје се, како је речено, *ѣ* предњег гласа ради мијења на *и*: братни М. 328. братни М. 185. брати М. 177. 302. 545. Пб. 30. Далмаџин М. 485. госпожди М. 5. госпоги М. 22. П. 24. госпои М. 274. Китаи П. 24. Блаоши М. 248. богородици М. 5. дѣци М. 215. кралици П. 18. тако и после је: братји Ст. пис. 3, 474. Злат. 36к. змиѣи (змији) Збор. 114. госпођи Злат. 976. госпоји Ст. пис. 3, 407. кући Н. Рањ. 39. несрећи Ст. пис. 3, 24. души Н. Рањ. 446. грјешници Ст. пис. 3, 389. дјевици Н. Рањ. 15. — Од XIV вијека почиње долазити у овијех ријечи *ѣ* мјесто *и* ничега другога ради него што су ријечи с оваком основом прелазиле међу оне с основом на чисто *а*: у примјерима XIV вијека *квѣницѣ*, *квѣнѣ* М. 225. за цијело *ѣ* треба читати *и*, те не иду овамо; тако би се могло мислити да је и у примјеру XV вијека *блиницѣ* П. 111. прем да је из споменика писана у Дубровнику; али има и чисто *е*, које се појављује XV вијека, па га истога

¹ Кашић грам. 39 вели: *slugi vel sluzi*.

вијека и нестаје из овога облика :¹ братиѣ Пб. 117. братѣ М. 287. 298. 424. кратѣ М. 453. братѣ М. 516. 536. Євгениѣ П. 37. Цицилиѣ М. 503. 507. 508. госпогѣ М. 387. 415. 418. Пб. 122. госпоиѣ М. 457. 458. госпоѣ М. 501. Рѣжѣ М. 416. дѣшѣ Пб. 123. М. 417. богородицѣ М. 416. Пб. 122. живунцѣ М. 415.

У адјектива до краја XV вијека држи се њ код основа на чисто а онако као у сунстантива а и код основа на ја : с основном на чисто а : хльмьѣцѣ М. 19. 225. хльмсци М. 225. 226. Пб. 39. хльмсци М. 231. 248. 385. 438. 450. 485. Велицѣ М. 95. ирлѣски М. 512. Мѣроѣкѣ Пб. 79. Мѣроѣки Пб. 79. Нинолѣнѣ М. 416. његокѣ М. 225. П. 19. његокѣ М. 473. његоки Пб. 34. 35. М. 464. његоки Пб. 96. његокс М. 286. 298. 424. 481. роѣни М. 519. — с основном на ја : Стѣнѣни М. 93.² — Од краја XV и свега XVI вијека долази још доста често али највише у слику и само са и код основа на а и на ја : тужни Ст. пис. 1, 177. Пилатови 184. љувени Ст. пис. 2, 173. љути 409. пусти 412. Јакобови П. Рањ. 39. његови 118. Јудини 1636. заручени 178. Јобови Ст. пис. 3, 149. бољѣжљиви 341. тужни 342. поражени 339. вишњи Ст. пис. 4, 224. гиздави 440. лијени 446. малахни 420. 430. млади 425. небози 148. 149. 182. 188. несрићни 439. плачни 405. прихуди 74. 171. студени 51. 114. 147. тужни 401. 407. 411. 414. 419. 462. Исукрстови Збор. 122. уморни Д. Рањ. 105. Ловринчени Хект. 446. раскошни Зор. 106. текући 106. славни 106. бистри 30. хладни 31. његови 41. ташћи Буд. 93. очеви 126. његови Брн. 46. 56. Исукрстови 46. убијени 356. осујени 236. прирости 61. разумни 61. Пелопови Злат. 356. немили 37. тужни Чубр. 46. — XVII вијека већ је врло риједак овај облик : јупитерови Вран. жив. 26. расцвиљени Кри. 3. мнли 56. у то га је вријеме са свијем замијенио сложени, а да је још XVI вијека био изнемогао, види се и од туда што су га писали и гдје не треба : тој муци наклени Ст. пис. 2, 127. в тој води студени Ст. пис. 2, 51. 114. тужни овој Ст. пис. 4, 419. 457.

¹ Нестаје га, јер и извора писанијех источнијем говором нестаје међу изворима које употребих. А прелажење основа на ја међу основе на чисто а у овом надежу налази се и у садашњим црквеним књигама : троицѣ (у пјесми херувимској).

² gnigni М. 385 за цијело је погрјешка мјесто gnigiu (ѣију), те не иде овамо.

И у адјектива долази овај облик и без промјене гуту-
рала још прије него у сунстантива али врло ријетко: XIII
вијека: *градскѣ* М. 28 (три пута). XV вијека: *хѣмски* М. 448. в
послије: *драги* Ст. пис 1, 45. *велики* Зор. 33. *в тихи* води 66.

III. Основе на *i*. Крајње кратко *i* у основи шири се у *ai*,
па се сажима у дуго *i*, које је у словенским језицима кратко;
иза таке основе наставак *ai* сажет у *i* отпада:

а) у мушких ријечи: *поѹти* Зак. 32. Али су мушке ријечи
с таким основном још у старом словенском језику прелазиле
у овом падежу међу ријечи мушке с основном на *n*, те су
као оне пред наставком *n* имале *ov*, којему су *o* мијењале
на *e* као и ријечи с основном *ja*, чувајући само тијем особину
своје основе: тако је било не само у старом словенском
језику него и у српском до половине XV вијека: *господски*
Стеф. 2. М. 75. 88. 91. 100. *поѹтски* П. 169. *гѣстски* Дом. 203.
тако још XVI вијека у ријечи *дан*: *днѣви* Н. Рањ. 72. Ст.
пис. 2, 233. а то се узимало као да је и женскога рода (види на-
првјед код генитива): свакој *днѣви* Град. дух. 8. — Али пре-
шавши ријечи с таким основном међу оне с основном на *a* изједна-
чиле су се с њима и у том што су узеле и друго обличе
које оне имају у том падежу, т. ј. које се свршује на *u*:
и то је бивало још у старом словенском језику па је и у на-
шем од првијех времена, и тако је остало: *господоу* Стеф. 6. 9.
М. 77. *зѣтоу* Дом. 204. *гостоу* М. 470. Н. Рањ. 64. Збор. 396.
кметѣ М. 183. Ријеч *дан* прелазећи онамо задржава од XVI
вијека и *ev* које је добила у облику *днѣви*, и још узима за-
вршетак *u* мјесто *n*: *днѣву* Зор. 276. Мрн. 111. Каш. грам.
32. а узима *u* и без *ev*, и то, као да му се основа свршује
на *ja*, али само у књигама које су писане црквенијем језиком:
дѣню Стар. 4. 77. а као ријечи с основном на чисто *a* не само у
књигама тако писанијем: *дѣноу* Стар. 4, 76. него и у књигама
које су писане народнијем језиком, али тек од краја XVI ви-
јека, а и тада врло ријетко: *дну* Брн. 41 *дану* Каш. грам. 32.

б) у женских ријечи: *узѣти* П. 40. *испоѹти* М. 47. *рати*
М. 100. *наравѣ* Ст. пис. 2, 435. *писни* Банд. 124.

Ријеч *Соль* налази се једном у овом падежу изједна-
чена са женским ријечима у којих је основа на *a*: *Соль* М.
280. Види још код локатива.

IV. Основе на сугласно. Наставак се сажима у дуго *i*, које је у словенским језицима кратко, и тако пристуна к основи:

а) у мушких: *амсин* у старом словенском;

б) у средњих: *крѣсин* М. 5. 50. 91. *имсин* М. 74. *племени* М. 49. *сѣсин* Ст. 3. — *слоксин* М. 122. 166. *тѣссин* Д. 114. *ујдѣсин* Дом. 32.

Ријечи мушкога и средњега с оваком осном прелазе као и мушке с осном на *i* међу ријечи с осном на *a*, па су се п оне у овом падежу свршивале и на *еви*, и то од првијех времена: средње: *крѣменски* Ст. 12. *симски* М. 107. *дѣтетски* М. 6. 225. *Климентски*¹ Пб. 23. *Амшрети* Пб. 47. *Млетски* Пб. 18. *оупоустски* М. 6. *Ѣрсетски* М. 53. Али то не сеже преко XIV вијека, него од тога вијека имају у овом падежу само завршетак *и* према ријечима мушким с осном на *a*: за мушке је потврда тек из XVI вијека: *камену* П. Рањ. 65, али за средње XIV вијека: *симсѣ* М. 106. *Бисѣ* М. 156. *Бисѣтѣ* Пб. 23. *Покрѣ* Пб. 27. *Симѣ* Пб. 22. *Стимѣ* Пб. 18. *Трипѣ* М. 156. тако XV вијека: *илемсѣ* М. 284. 287. 290. *Амшрѣ* П. 49. *Миколѣ* П. 49. и послѣје: *имену* П. Рањ. 14. *сјемѣну* П. Рањ. 156. *врјемѣну* Орб. 50. *дјетѣту* Ст. пис. 4, 454. *чељадѣту* Андр. 311. — Између имена властитијех с осном на *ет* налазв се тако још XVI вијека: *Франѣту* Хект. 426. а по том таке ријечи мијењају основу: тако је без крајњега *ет* основа на *a*: *Петри* Ст. пис. 5, 307. 312. 318. 320. 348. — Између средњих ријечи којима се основа свршује на *ес*, неке одбацују *ес* прелазећи међу оне с осном на *a* од првијех времена: *слоков* М. 9. *тѣлов* Сав. 5. М. 15. 44. *тѣлю* М. 10. *теду* Ст. пис. 1, 32. 61. *тилу* Хект. 20. *тијѣлу* Орб. 158. *небу* Ст. пис. 5, 140. *Вран. жив.* 45. *волу* (сигнѣ: приложи се волу овомуј. Дјел. ап. 8, 29.) П. Рањ. 1276. — Тако се без *ес* находи *небо* и онда кад као и друге ријечи прелазн међу оне с осном на *i*: *к неби* Ст. пис. 5, 134. *против неби* Гунд. суз. III, LXXII.

в) у женских: *матери* П. Рањ. 26. Ст. пис. 5, 121. *Каш.* 82. *дѣтери* М. 416. *кѣкери* М. 54. *кѣри* М. 225. П. Рањ. 89. *кѣри* П. 78. *хѣри* П. Рањ. 1006. *кѣри* П. 172. *любѣки* М. 20.

¹ Грѣшком је штампано *Климентски*.

љубки II. 18. 31. љубави Ст. пис. 2. 407. 4. 351. црљкки M. 12. кркк M. 15. крви II. Рањ. 8:36. — Палази се од XIV впјека в према ријечима с основом на а: љубкк II. 20. 36. 53. црљкк II. 38. црљкк M. 416.

АКУСАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Наставак је **аш**, од којег а иза самогласних отпада **а**.

I. Основе на **и**. Од наставка долази само **т** в оно отпада у словенским језицима, а крајње **и** у основи слаби у словенским језицима те постаје **ѣ**, које у српском језику отпада, као у номинативу јед., код кога и примјере види.

У ријечи које значе што живо налази се акусатив и незамјенен генитивом не само у старија времена: да оузима **ѣнискоуѣниѣ ѣдиѣ коѣ** M. 15. **посл (бог) ѣдиѣоуѣдиѣ смѣ** M. 77. него још XVI вијека: **смѣ ѣдиѣога** Збор. 376. Види и код ријечи мушких с основом на **а**.

II. Основе на **а**:

A. У мушких ријечи: од наставка долази само **т**, те у словенским језицима отпада, а крајње кратко **а** у основи гласећи у словенским језицима **о** слаби у **ѣ**, које у основама на **ја** бива **ѣ**, а иза самога **ј** отпада **а** у српском језику отпада свагда и **ѣ** и **ѣ**, као у номинативу јед., код кога и примјере види. — Тако је и у адјектива.

У ријечи које значе што живо налази се акусатив и незамјенен генитивом, прем да ријетко, не само у старије вријеме: **поуѣ** Стеф. 7. **ѣдиѣ ѣрѣн ѣстѣкиѣ сѣ собою** Сав. 12. **за коѣ** M. 52. него и на крају XV вијека: **уз коѣ** Ст. пис. 1, 13. **бијуѣ скот** Ст. пис. 1, 148.

Неке ријечи у овом падежу с приједлогом употребљене адвербијално долазе с доданим **а** на крају, које се и иначе на крају додаје (као *сада*, *јера*): у реда (continuo) Ст. пис. 1, 175. на двора (*logas*) Ст. пис. 2, 497.

B. У ријечи средњег рода: отпада у словенским језицима **т** од наставка такођер, а крајње кратко **а** у основи гласи у словенским језицима **о**, које у основама на **ја** предњег гласа ради бива **ѣ**, па се тако замјењује и номинатив јед., код кога и примјере види. — Тако је и у адјектива.

В. У женских: наставак се *т* с крајњим *а* од основе слијева у *ж*, које у српском језику гласи *у*: с основом на *ч* чисто *а*: *къръ* М. 2. *кннгъ* М. 2. — с основом на *ја*: *землю* М. 4. причу II. Рањ. 266. — Тако је и у адјектива.

Што има: из *сриду* срца Ст. пис. 1, 159. ту је акусатив употребљен као приједлог, те је остао и пред другим приједлогом, као *искрај* (т. ј. из крај).

III. Основе на *і*. Наставак отпада и у мушких и у женских ријечи, а крајње *і* у основи кратко будући слаби у словенским језицима те постаје *ь*, које у српском језику отпада; тако тај надеж бива једнак с номинативом јед., код кога и примјере види.¹

Ријеч *дан*, која се у другим надежима колеба између ријечи с основом на *і* и *он*јех с основом на сугласно, у овом надежу не долази у српском језику другачије него *днь* М. 2. *дан*.

Између ријечи женских с оваком основом долази у овом надежу и с основом на *а*: *пјесну* Ст. пис. 5, 347.

IV. Основе на сугласно. Од наставака *аш* отпада *ш* у словенским језицима, а његово *а* гласи у словенским језицима *е*, и тако приступа к основи:

а) у мушких: *кммс* у старом словенском језику; али мушке ријечи прелазе још у старом словенском међу ријечи с основом на *і*, а ондје се у српском језику — будући да у њему нема разлике између *ь* и *ь* — изједначују с мушким ријечима у којих је основа на *а*: *кммь* М. 73. Ст. пис. 4, 72. Хект. 21. Вран. жив. 29. *плммь* Дом. 28. Ст. пис. 2, 91. 94. 5, 338. *прамен* Ст. пис. 4, 185. 5, 27. *кремен* Ст. пис. 4, 120. — Уз ријечи, којима овај надеж једнако гласи с номинативом јед., изједначиле се и ове ријечи у та два надежа тако да им и прави номинатив од основа на сугласно долази мјесто акусатива, и то од XIV вијека кроза све вријеме: *кммн* М. 94. *кммн* М. 95. 127. II. Рањ. 356. 65. Ст. пис. 2, 89. 296. 434. 4, 27. 74. 91. 158. 5, 138. 145. 335. Д. Рањ. IVб. Хект. 246. Орб. 265. Гунд. суз. I. XLII. *пламн* Ст. пис. 1, 30. *прамн* Ст. пис.

¹ Што има *номнъ* съ собою *зети скоѣго* Стеф. 21. то није акусатив него мјесто нега генитив, као што и у других мушких ријечи, које значе што живо, долази генитив мјесто акусатива.

4, 162. а прешавши међу ријечи с основом на а налази се међу њима и с окрњеном основом, т. ј. без крајњег *ем*, од XVI вијека: *плам* Ст. пис. 2, 366. 430. 445. 3, 469. 4, 64. 5, 339. 347. *Чубр*. 136. *Гувд. суз*. I, XXXIV. *Бун*. 5.

б) у средњих: *Ђрсете* М. 53. *уюдесе* *викеше* Стар. 4, 138. *када* *хотѣ* *узми* *на* *невесе* М. 465. — али средње ријечи долазе од првијех времена и без наставка, те им је овај падеж једнак с првијем: *кѣше* М. 9. *небо* М. 4. *оухо* М. 9. — За чељад долази као и у других ријечи мјесто овога падежа генитив. прелазећи као и у другим падежима међу ријечи с основом на а XIV и XV вијека: *Бистета* Пб. 9. *Жорета* Пб. 37. *Кимета* М. 104. *Љкета* П. 117. а према томе XVI вијека и *дјетета* (*нађоше* *Марију* и *Јосефа* и *дјетета* постављена у *јасли*) Н. Рањ. 216. Ст. пис. 4, 444, 457. — Имена властита прелазе с цијелом основом и међу женске ријечи с основом на а XIV и XV вијека: *Жорета* М. 230. П. 16. *Андрета* П. 49. *Љкета* Пб. 127.

в) у женских: *матере* Стар. 4, 137. — али и оне као и мушке прелазе још у старом словенском међу ријечи с основом на *і*; тако је и у нас од првијех времена: *матерь* Стеф. 10. М. 9. 274. *Каш*. 96. *дѣщерь* Сав. 2. *хѣр* Ст. пис. 1, 84. Н. Рањ. 208. *Вран. жив*. 50. *Мрн*. 70. *вѣр* Н. Рањ. 165. *Збор*. 56. *Каш*. 95. *Ради*. 100. *любокъ* М. 89. 158. 193. *любьвь* М. 240. *любакъ* М. 104. 234. 258. 306. П. 32. 56. 127. Ст. пис. 4, 297. 5, 127. *Хект*. 35.¹ *црѣковъ* М. 130. 531. *црѣкъвъ* М. 10. 110. 216. — Како су обје пошљедње и у номин. јед. прешле међу ријечи с основом на *і*. те им номин. и акус. једнако гласе, с тога се првој од њих двије и прави њезин номин. помијешао с акусат. те долази мјесто њега, али тек XVI вијека: *љуби* Ст. пис. 5, 173. *Чубр*. 4. — а обје у овом падежу као и у другима прелазе и међу ријечи женске с основом на а: тако од XIV вијека: *любьвь* М. 217. *црѣкоу* М. 87. 417. *древу* Н. Рањ. 376. *Д. Рањ*. Vб. *Гуч*. 47.

¹ Што има за *негокъ* *авѣа* *Збор*. 124. ту ће бити гријешком изостављено *в*.

ВОКАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Није прави облик, за то нема ни наставка, него је само усклик, те се основи на крају глас скраћује или продужује.

I. Основе на *и*. Крајњи се глас у основи шири у *и* као и у другим падежима, те у словенским језицима бива *и* (*оу*): *смиоу* Сав. стар. 4, 230. *смию* (гријешком *ю* мјесто *оу*) М. 9. Тако се та ријеч сачувала до краја XVII вијека: *спиу* Ст. пис. 1. 225. 330. Н. Рањ. 206. 30. 37. 46. 117. 165. Збор. 32. 74. Ст. пве. 2. 343. 3, 228. 319. 334. 4. 116. 440. 5, 46. 292. Брн. 14. 21. Злат. 1. Гуч. 191. Вран. жив. 10. 18. Банд. 9. 27. 38. 45. Јерк. 87. 101. Каш. 121. Андр. дев. 134. нут 43. али ако се и јест тако држала, опет се налази и као ријечи с оснoвом на *и*, и то дај буди од почетка XVII вијека, кад је преписана књига у којој долази: *смие* Сав. 9.

II Основе на *и* :

А. У мушких ријечи :

1. Основе на чисто *и* : крајње кратко *и* ослабивши у словенским језицима у *о* слаби још у *с*, пред којим се гласови *г*, *к*, *л* мјењају у *ж*, *ч*, *ш* : *градѣ* Стеф. 26. *Хект*. 376. *орле* Ст. пис. 4. 314. *созоде* Ст. пис. 4. 315. *коже* М. 25. *човјече* Д. Рањ. IX. *синче* Ст. пис. 4. 314. 318. *Антиоше* Стар. 3. 301. тако промијенивши *г* у *ж*, а по том *ж* у *р* : *неборе* Ст. пис. 1. 9. 2, 55. 4. 317. *Хект*. 406. *Злат*. 476.

2. Основе на *ја* : прешле су још у старом словенском међу оне на *и* : *Крѣкмиѣ* М. 1. *Андријашу* *Хект*. 13. *мужу* *Хект*. 346. *крижу* Ст. пис. 5, 151. *Андр*. нут 170. *краљу* *Град*. дух. 88. *рлю* *Стеф*. 26. *Јурју* *Збор*. 49. *славју* (номинат. јед. *славји*) Ст. пис. 3. 73. *црѣю* М. 130. и без *ј* иза *р* : *црѣоу* Сав. 7. М. 126. 158. 314. 322. *ликару* *Банд*. 291. *пастијеру* Ст. пис. 5, 209. *пастиру* *Бун*. 29. *цесару* *Град*. дух. 89. по што је отпало *ј* иза *р*, изједначиле су се основе у којих је таки завршетак с онима на чисто *и*, те се од краја XV вијека налази и онако као у њих: *цесаре* Ст. пис. 1. 219. *Вран*. жив. 8. 14. *царе* *Збор*. 34. — Које у основи пред *и* имају *з* или *к*, оне одбацујући *ј*, којим су постали ти гласови и тако мјесто њих добивши оне од којих су постали, а то су *г* и *к*, прелазе међу ријечи с оснoвом на

чисто а: кнеже М. 1. витеже Хект. 2. ѿтѣе М. 73. оче Н. Раѡ. 26. ипак се налази и славицу Ст. пис. 3. 73.

Које уз ријечи с основом на ја, које уз ријечи с основом на и, долазе XVI и XVII вијека доста често са и и оне у којих је основа на чисто а: бану Ст. пис. 4. 416. бисеру Ст. пис. 2. 351. блуду Ст. пис. 4. 432. граду Хект. 376. духу Ст. пис. 5. 89. животу Д. Раѡ. 61. Јерк. 64. Андр. дев. 28. зиду Злат. 866. кипу Кам. 87. крстјанину Пос. 1. лијеру Андр. дев. 25. мрамору Ст. пис. 4. 118. појасу Злат. 736. разговору Бун. 46. Андр. дев. 129. сануру Град. дух. 88. уресу Ст. пис. 4. 102.

3. Којима у ном. јед. крајњи глас у основи слаби само у о, у њих остаје тако и у овом облику: с основом на чисто а: синко Ст. пис. 4. 296. 312. 5. 120. 180. Вран. жив. 18. Див. 24. Кри. 56. ђаѡко Ст. пис. 4. 303. Андр. дев. 8. нач. 40. ђајко Ст. пис. 4. 303. кѡего Ст. пис. 5. 332. Аго (Агустин) Ст. пис. 5. 325. Димо Ст. пис. 5. 336. 337. Франо Ст. пис. 5. 292. — с основом на ја: брајо Ст. пис. 4. 324. 328. Хект. 66. и кад се у основама на ја мијења у номинативу јед. о на с, остаје у овом облику како је у номинативу јед.: Гешорѡгнѡ Стеф. 4. Николѡ М. 73. 109. Банд. 130.

4. У адјектива је било као у субстантива: вѡсѡмрѡтѡс Сав. 7. прѡподобѡс Стеф. 27. свѡтѡ М. 115. вѡзмѡуѡс М. 546. али од XIV вијека налази се и номинатив јед. мјесто вокатива: (ујодоткорѡс) христовѡ М. 109. тако кад кад и XVI вијека у пјесмама особито у слику: приближен Ст. пис. 3. 319. придраг Ст. пис. 3. 389. 4. 208. (боже) милостив Ст. пис. 4. 381 (о суче) праведан Ст. пис. 4. 379. али је и тада већ био обичнији мјесто овога облика сложени номинат.: драги Ст. пис. 4. 381. мили Ст. пис. 4. 416. родни Злат. 3. нишѡи Злат. 18.

Б. У ријечи средњег рода: једнако је као у номинативу: уѡдо Стеф. 4. дјетеце Ст. пис. 4. 451.

Тако је и у адјектива.

В. У женских крајње негда дуго а у основи бива кратко, те у словенским језицима гласи о, које се у основама на ја мијења на е предњег гласа ради:

а) с основом на чисто а: војеводо Хект. 136. Андр. нач. 56. госво Ст. пис. 1. 251. 5. 116. Елизабето Гуч. 134. жено

Злат. 60. Катарина Банд. 130. небого Злат. 74. сиво Град. дјев. 103. Сузано Ст. пис. 4. 358. Томо Збор. 29. — тако и лозо Стеф. 29. јер тој ријечи з не постаје од ј и гласа који би пред њим био, те јој основа није на ја.

б) с основом на ја: братис М. 184. братиѣ М. 247. Марије Ст. пис. 1. 227. Буд. 8. Јерк. 15. — робиње Вран. жив. 88. — госпоиѣ II. 2. 12. 17. 103. Ст. пис. 2, 5. 4, 449. Д. Рањ. 74. Злат. 84. Андр. пут 3. госпоје Ст. пис. 3, 183. 266. 4. 359. Д. Рањ. 66. Вран. жив. 54. - несриће Стар. 3, 271. Зор. 24. — доуше Стеф. 11. Ст. пис. 1, 236. 5, 259. Збор. 149. Стар. 4, 113. — богородице Андр. дев. 179. божице Злат. 766. братице Збор. 256. даице Ст. пис. 3, 266. диклице Ст. пис. 2, 114. дјевице Ст. пис. 3, 415. 5, 44. Злат. 102. Гуч. 132. дивице Вран. жив. 9. Јерк. 16. краљице Ст. пис. 5, 44. Злат. 102. Јерк. 15. Андр. пут 94. крунице Ст. пис. 2, 51. кћерце Ст. пис. 4, 411. Злат. 99. пјесанце Ст. пис. 3, 399. поглавице Збор. 100. пријатељице Андр. пут 79. птичице Ст. пис. 4, 25. розице Ст. пис. 2, 28. ружице Ст. пис. 2, 66. службенице Стар. 1, 221. стрелице Ст. пис. 2, 369. царице Збор. 796.

Како су у другим надежима (види инструментал јед.) основе на ја прелазиле међу оне на чисто а, тако су прелазиле и овдје, те у њих мјесто е долази и о, и то од краја XV вијека: братјо Ст. пис. 1, 104. 119. 279. II. Рањ. 13: Збор. 28. Див. 36. Банд. 1. госпојо Кам. IIIб. змијо Д. Рањ. 686. Маријо Збор. 836. Гуч. 179. Банд. 129. Цицилијо Банд. 130. — жељо Ст. пис. 2, 110. 324. Кри. 156. -- дуњо Д. Рањ. 706. — жећо Ст. пис. 3, 120. кућо Злат. 3. Банд. 38. несрећо Ст. пис. 2, 446. 4, 72. Д. Рањ. 72. несрјећо Ст. пис. 4, 412. несрићо Ст. пис. 2, 415. Зор. 29. срећо. Д. Рањ. 986. — хижо II. Рањ. 156. — душо Збор. 160. Ст. пис. 2, 512. 4, 413. 5, 82 Бри. 416. Злат. 946. Гуч. 135. Гунд. суз. II, LIV. Кри. 236. Андр. пут 79. богородицо Кам. 121. 123. братицо Збор. 256. голубицо Андр. нач. 35. дивицо Кам. 114. дјечицо Ст. пис. 4, 475. корабљицо Кам. 122. краљицо Кам. 122. овцо Ст. пис. 3, 250. поглавицо Збор. 55. помоћницо Кам. 122. ружицо Кам. 122. тамницо Д. Рањ. 90.

Кад кад се налази и номинатив јед. мјесто вокатива, и то од XV вијека, како с основом на чисто а тако и на

ја: Андрија Банд. 130. братја Ст. пис. 1, 119. Н. Рањ. 1256. војевода Андр. пут 175. Гојисава Ст. пис. 4, 321. Јела Злат. 63. 65. Кујача Ст. пис. 4, 329. Марија Банд. 4. Андр. дев. 62. Глав. 127.¹ Маруша Ст. пис. 5, 258. Микша Хект. 37. Николица П. 148. Сара Ст. пис. 4, 240. 248. слава Ст. пис. 2, 65. слуга Н. Рањ. 82. Тадија Банд. 130. Тома Банд. 140. хвала Ст. пис. 2, 65. — Што још прије има архимадрита Сав. стар. 4, 230. биће грчки облик.

У адјектива долази номинатив јед. мјесто вокатива, и то само сложени: божја Збор. 74. немила Злат. 50. племенита Злат. 84.

в) с основама које се такођер свршују на ја, али у којима се ј не слаже с предњим сугласним, него се са а, које је за њим, сажима у е, пред којим се самијем *т* мијења у *ш* (Мише) и између кога и самогласнога које би се пред њим десило зијева ради долази ј (Гоје); то бива и у номинативу јед.,² али у изворима које употребих долази тако само овај облик, који се у таквих ријечи јамачно замјењује номинативом: тако за женско: госпе Ст. пис. 1, 212. 259. Кате Злат. 996. Саре Ст. пис. 4, 239. 241. 243. селе Ст. пис. 5, 207. Гоје Ст. пис. 4, 323. Кује Ст. пис. 4, 328. моје (мојемуча, т. ј. мајмун) Ст. пис. 4, 159. — за мушко: лале Ст. пис. 4, 325. миле Ст. пис. 4, 323. Мише³ Ст. пис. 5, 327. ћаће Ст. пис. 5, 293.

III. Основе на *і*. У њим се крајње *і* шири, те бива дуго *і*, које је у словенским језицима кратко:

а) у мушких ријечи: господи М. 65 пошти Стеф. 26. — Али је тако само у најстарије вријеме, јер како су те ријечи у другим падежима прешле, међу мушке с основом на а, прешле су и у овом, а како су се оне с основом на а мијешале у овом падежу међу оне с основом на и, тако се в између овнијех помијешанијех с онима налази у овом падежу XVI и XVII вијека и дану Злат. 286. Пос. 436.

б) у женских: младости Вран. жив. 27. радости Град. дух. 64. Андр. пут 106. сласти Ст. пис. 3, 328. смрти Ст. пис.

¹ Кашињ грам. 37 вели: Марија vel Марије.

² Види у мојој расправи која ће изаћи у 25. или 26. књизи Рада југосл. академије.

³ Ако није средњега рода, које не бих рекао.

1, 114. дјети Н. Рањ. 127. Град. дјев. 176. дјети прилуда
Ст. пис. 4, 222. 5, 240. писми Зор. 13. 14. 606.¹

IV. Основе на сугласно:

а) у мушких ријечи: како су те ријечи у другим падежима прелазиле међу ријечи с основом на *i*, прелазиле су и у овом, те је у старом словенском језику: *камени*; али како су мушке ријечи с основом на *i* у српском језику прешле међу мушке с основом на *a*, имају и ове с њима једнако: *камене* Гунд. суз. III, XXXVIII. Андр. нач. 46. тако и које прешавши онамо одбацују у основи крајње *ен*: *пламе* Андр. нач. 47.

б) у средњих се овај падеж замјењује номинативом: Фране Хект. 426.

в) у женских се такођер замјењује номинативом: *мати* Збор. 26. *кћи* Н. Рањ. 87. Стар. 3, 322. *хћи* Н. Рањ. 169. *љуби* Ст. пис. 2, 477. — али како су ријечи с оваком основом прелазиле у другим падежима међу ријечи с основом на *i*, прешле су онамо и у овом све осим прве: тако од XVI вијека: *кћери* Ст. пис. 5, 113. Злат. 46. Андр. пут 222. *љубави* Збор. 976. Ст. пис. 3, 328. 4, 305. Злат. 976. Андр. пут 25. тако и друге које су у неким падежима задржавале основу на сугласно: *крви* Злат. 646. Андр. дев. 108.

ИНСТРУМЕНТАЛ ЈЕДНИНЕ.

Два су наставка за тај облик: дуго *a*, које је у словенским језицима кратко, и *hi*, којему у словенским језицима *h* гласи *m* а *i* слаби у *ь*, те цио гласи *мь*.

I. Основе на *и*. Крајње *и* у основи слаби у словенским језицима те постаје *ь*, ка којему пристуна наставак *мь*: *смиь-мь*; даље види под II. А.

II. Основе на *a*:

A. У ријечи мушкога и средњег рода: крајње кратко *a* слаби у словенским језицима у *o*, које у основама на *ја* прелази у *e* предњег гласа ради: наставак је *мь*: у мушких ријечи: *р-ко-мь*, *кр-мь*; — у средњих: *д-во-мь*, *по-мь*. — Али задње самогласно у основи слаби и даље у старом словенском је-

¹ Кашићу је грам. 41 вокатив: *sladost*.

зику, те постаје љ, које се у основама на ја предњег гласа ради мијења на љ: у мушких ријечи: *когъ-мъ, отьць-мъ,* — у средњих: *дгъ-мъ, лиць-мъ.*¹ — На овај се пошљедњи начин основе на а изједначују с основама на и, али су и своје о чувале оне прве па како су ријеч с оснoвом на и прелазиле у другим падежима међу ријечи с оснoвом на а, прелазиле су и у овом, те мјесто свога љ у овом падежу имају и од овних *о: сьно-мъ.* Тако је у старом словенском језику. А у српском језику основе су се на и тако помијешале с овима на а да у овом падежу не долазе осем црквенијех књига друкчије него са о на крају пред наставком: *сьно-мъ* М. 11. а основе на а такође имају своје о, које у основама на ја прелазн у е:

а) с основама на чисто а: *аа)* мушке ријечи: *троудомъ* М. 4. *гладом* Злат. 28. што на једном мјесту стоји *стгъмъ* М. 7.. *јамачно* ће бити погрјешка; — *бб)* средње: *божстномъ* М. 311. *злом* Хект. 28.

б) с основама на ја: *аа)* мушке ријечи: *зномем* Зборн. 526. *Смьдглемъ* М. 236. *краљем* Н. Раљ. 71. *Смьжемъ* М. 483. *ножем* Н. Раљ. 103. *крижем* Ст. пис. 3, 320. *плачем* Н. Раљ. 37. Ст. пис. 4, 27. *Вран. жив.* 110. *мачем* Вран. жив. 31. *мјесецем* Ст. пис. 2, 71. *венцем* Ст. пис. 5, 349. *јагањцем* Град. дјев. 170. *кнезсмъ* М. 222. *даждемъ* Стар. 4, 84. *дажјем* Јерк. 70. *мопгстыремъ* М. 74. *господарсмъ* М. 469. 525. *царемъ* М. 242. 307. 391. — *бб)* средње: *грьмемъ* М. 346. *копјем* Ст. пис. 3, 465. *вокемъ* М. 20. *ужем* Ст. пис. 4, 366. *срьдъцемъ* М. 22. *криоцем* Ст. пис. 3, 396.

Тако је било и у адјектива с оснoвом на а и на ја за мушки и средњи род: *вугарскомъ* М. 44. *келикомъ* Стар. 4, 136. 138. *црькеномъ* Стар. 4, 84. *смешеномъ* Стар. 4, 84. *мломъ* Пб. 129. *божиемъ* М. 4, 104. Али је то у самом почетку врло ријетко, него се замјењује сложеним обликом; а што и XV вијека има *божиемъ* М. 427. то иде међу сложене облике замјењене прономиналним; види даље код сложенијех облика.

Основе на ја изједначују се с онима на чисто а, те мјесто редовнога е имају и о: у мушких ријечи које у основи

¹ Миклошић *vergl. grammt.* III. 12. 13. 32.

пред ја имају р још XIII вијека: царомъ М. 44. чешће XV вијека: Аларомъ М. 269. цесаромъ М. 381. полцисаромъ М. 504. господаромъ М. 527. тиниромъ П. 127. и после: господаром Н. Рањ. 276. Хект. 276. отаром Н. Рањ. 23. Каш. 13. Банд. 13. царом Збор. 27. Мрн. 36. Каш. 24. лончаром Ст. пис. 3, 212. динаром Ст. пис. 2, 432. рибаром Радн. 89. тако између онијех које у основи пред а имају з прем да је још XV вијека често кнезомъ М. 289. 300. 305. 367. 377. 402., ипак још од XIV вијека долази и кнезомъ М. 237. 288. 300. 305. 341. 367. 370. 376. 382. 403. од XV вијека и паназомъ М. 400. пинезомъ М. 449. Радн. 61. кнезомъ М. 497. између онијех које у основи пред а имају и, има од XV вијека стрицомъ (стрицом) М. 249. после и у других ријечи: братцом Ст. пис. 3, 71. брадом Ст. пис. 4, 466. вијенцом Ст. пис. 4, 229. дијевцом Град. дјев. 170. зецом Злат. 396. мисецом Хект. 18. Банд. IX. мјесецом Д. Рањ. 1206. соколцом Зор. 486. судцом Гунд. суз. предгов. танцом Ст. пис. 2, 86. 5, 235. Од XVI вијека и у осталијем приликама, т. ј. кад је пред крајњим самогласним у основи само ј или је у друге гласове сливено са предњим сугласним: бојом Вран. жив. 66. вапајом Вран. жив. 36. знојом Пос. 21. крајом Ст. пис. 3, 17. обичајом Пос. 33. перивојом Ст. пис. 4, 343. покојом Ст. пис. 2, 222. 242. Гунд. суз. III, XCI. — гиљом Ст. пис. 2, 273. кораљом Ст. пис. 2, 78. пријатељом Д. Рањ. 366. Град. дух. 43. Радн. 29. непријатељом Злат. 41. створи-тељом Град. дух. 26. Андр. 380. Радн. 40. — воњом Град. дјев. 14. Вран. жив. 66. — мачом Гунд. суз. III, LXI. плачом Ст. пис. 4, 27. 5, 168. Орб. 108. Гунд. пс. 25. Гунд. суз. III, XIII. Буи. 25. — крнжом Град. дјев. 36. мужом Ст. пис. 5, 276. — мишом Д. Рањ. 79. тако и даждом Д. Рањ. 79. Злат. 666. — У ријечи средњега рода рјеђе прелазе основе на ја међу оне на чисто а, и истом од XVI вијека: конјом Ст. пис. 3, 138. 326. 350. — пристољом Ст. пис. 4, 362. — лицом Ст. пис. 2, 131. срцом Ст. пис. 4, 426. Андр. дев. 26. уљацом Ст. пис. 3, 36. — битјом Радн. 42. — наслађењом Радн. 12. — Још види ниже под V с доданим е на крају.

Од овога мијешања основа на ја с основама на чисто а долази те и основе на чисто а прелазе међу основе на ја, те имају у овом падежу и е мјесто свога о, али много рјеђе,

и то истом XVI—XVII вијека и само у мушких ријечи: мраморем Ст. пис. 2. 423. јадем Ст. пис. 4, 465. узлем Зор. 666. образом Андр. дев. 36. оптем Андр. дев. 130. 161.

Између ријечи средњега рода на -иѣ налази се једном XV вијека *e* изједначено с предњим гласом, а по том оба *и* сажета у једно: повелиимиѣ М. 469. Види и номинатив јед.

Б. У женских су оба наставка: дуго *и* и *иѣ*; у основи је крајње а кратко, те у словенским језицима гласи *o*, које у основама на ја прелази у *o*; до основе долази наставак *и*, пред који се да не буде зијева умеће *ј*; иза тога наставак долази наставак *иѣ*, коме отпада *ѣ*, те му се *и* с наставком *а*, који је пред њим, слијева у *ѣ*, које у српском језику гласи *y*¹: тепло-ю М. 3. кратиѣ-ю Стеф. 2. адјектив: божиѣ-ю М. 20. — Јамачно само писарском гријешком стоји *ѣ* мјесто *o*: истиѣ-ю М. 9.

Али су у српском језику од најстаријих времена од којих има споменика књижевних изједначене у овом падежу основе на ја с онима на чисто *а*, не мијењајући *o* у *e*, а између основе и наставак избачено је *ј*, те је иза њезина самогласнога *o* самогласно *y* постало сугласно *в*: а) с осном на *а*: крѣ-ѣ М. 2. 22. 36. 43. Батниѣ М. 11. Брѣниѣ М. 11. лоѣковиѣ М. 11. Ратниѣ М. 11. Штитариѣ М. 11. ѿбѣкиѣ М. 19. 22. лоѣковиѣ М. 20. гѣсовѣ М. 23. правниѣ М. 23. главоѣ М. 48. у адјектива којима је овај облик изједначен са сложеним, те нема разлике: правѣ М. 2. 22. 28-29. дѣновиѣ М. 4. срѣбѣскоѣ М. 4. закѣлопѣтоѣ М. 11. урѣновиѣ М. 11. градѣскоѣ М. 19. 22. доврѣковиѣ М. 43. — б) с осном на ја: коѣ М. 2. 22. земѣ М. 4. покѣ М. 2. 22. мѣволоѣ М. 24. Стѣрѣ М. 11. у адјектива само на једном мјесту XIII вијека *e* мјесто *o* на крају основе: божиѣ М. 20. иначе је у њих *o* и прије тога времена и послје: вѣковиѣ (= баѣвоѣ) М. 2. божиѣ (читај божиѣвоѣ) М. 4 (два пута). божиѣ М. 45. 69. 70. Тако је са *в* само до друге половине XIII вијека.

Али од почетка XIII вијека, дакле док је још тако било, замјењивало се је *в* гласом *и* јамачно једначећи се са

¹ Тако Шлајхер сопр. стр. 562—4. А Миклошић *vergl. gram.* III. 6—7 мисли да је ту само први наставак, па му се дуго *а* у словенским језицима замјењује гласом *ѣ*.

завршетком мушких и средњих ријечи: XIII вијека: *люкомъ* М. 10. *Урѣнокъ рѣкомъ* М. 11. *Усунномъ* М. 11. *кодомъ* М. 17. *пракъкъ кромъ* М. 29. *шѣкниномъ* М. 35. *скокодомъ* М. 50. По том само тако до данас: а) с основом на чисто а: *плинномъ* М. 111. 138. *силомъ* М. 120. *Алѣномъ* М. 180. *керомъ* М. 208. *конскомъ* М. 210. *гякомъ* М. 210. *господомъ* М. 210. *илсткомъ* М. 218. *послокниномъ* М. 230. у адјектива: *попокомъ* М. 10. *шкрягломъ* М. 11. *кралекомъ* М. 13. *добромъ керокъ* М. 36. *старомъ* М. 95. *малом* („*mallo*“) Злат. 796. — б) с основом на ја: *соудномъ* М. 68. *истохомъ* М. 145. *келлиномъ* М. 162. *Дорофѣомъ* М. 189. *госпоомъ* М. 189. *госпономъ* М. 221. 236. *кратномъ* М. 193. *тефауномъ* М. 222. *тспуномъ* М. 230. 236. — *коломъ* М. 120. 234. *покеломъ* М. 217. 220. *поксюмъ* (читај повељом) П. 74. — *мегомъ* М. 95. — *двномъ* М. 218. *Дакниномъ* Пб. 34. — *квалицомъ* М. 60. 236. *Штитарицомъ* М. 93. *Рѣжаницомъ* М. 95. *коговеницомъ* М. 192. у адјектива исто тако: *божномъ* М. 209. *божьомъ* М. 381. *кожьомъ* (читај боажом) М. 453. *божјом* Вран. жив. 29. *велјом* Ст. пис. 2, 259. *д. Рањ.* 186. *вељом* Ст. пис. 2, 195. 3, 142. 371. 4, 20. *третјом* Ст. пис. 2, 510. *Орб.* 82. *третом* Хект. 6. *Буд.* 56. *Вран. жив.* 92. *Мри.* 45. *Стар.* 3, 259. *магаретјом* Ради. 32. *већом* Злат. 5. *векном* Зор. 18. *мањом* Ст. пис. 1. 4. *лјешном* Злат. 446. *славнијом* Град. дјев. 160.

На једном мјесту XV вијека има *принустею* М. 316. које мислим за цијело да је дошло од туда што је писар, који већ није имао у том облику ни *с* ни *ју*, хтио писати према црквеним књигама а није знао гдје према њима треба *с*.

Стари завршетак *-оју*, од кога је на речени начин постало *ов*, избацивши *ј* могао се и сажети у *у* (к чему је послѣје у садашњих кајкаваца још једном према другим ријечима додано *м*): тако се осим *-ом* налази и *-у* у једном споменику писану но свој прилици у оном крају: *вопску* Стар. 3, 232. 241. 260. 268. 270. 288. 292. 299. *волю* 253. 261. *дитцу* 251. 282. *заставу* 272. *персидском земљу* 268. *наредбу* 246-7. *царицу* 280.¹ тако још у једног књижевника: *врсту*

¹ Овај облик на *у* могао је и другачије постати. У старом словенском мјесто *овъ* има и само *ж*: *ръжъ*. Миклошић *vergl. gram.* III 7. помињући то вели да је ту к завршетку основе *а* дошао наставак *мъ*, па њ отпао а *м* се са *а* слило у *ж*,

Мат. 25. и у адјектива: велику Стар. 3. 254. малу 233. негову 282. 324. персидску 252. Има и у друга два споменика XV и XVI вијека у адјектива: божию М. 359. 548. али прво мјесто није поуздано, јер је у потпису. па лако може бити да није добро прочитано; а друго је мјесто у писму писану на турском двору.

III. Основе на і:

А. У мушких ријечи: крајње кратко і у основи гласи у словенским језицима е, на које долази наставак мь: пж-те-мь; то е у старом словенском још слаби у њ. те има и пать-мь. У српском језику осим црквенијех књига није било друкчије него са е: госпoде-мь М. 49. гладемь Стар. 4, 77. зетемь М. 62. 97. крељутем Брн. 17. поутемь М. 87. 123. 410. пошље-дња се ријеч тако одржала свега времена до данас: путем Н. Рањ. 29. Ст. пис. 1, 153. 4, 112. 341. Збор. 396. Д. Рањ. IX6. Хект. 39. Чубр. 136. Вран. жив. 38. Див. X. Каш. 15. Радн. 19. Али од XVI вијека и та ријеч и остале изједначиле су се с онима у којих је основа на а: путем Ст. пис. 4, 115. 238. 5, 165. Град. дјев. 84. Хект. 3. Зор. предгов. Буд. 67. Злат. предгов. Гуч. 307. Вран. жив. 17. Гувд. суз. II, VII. Банд. 18. Мрн. 12. Бам. 5. Андр. дев. 8. голубом Каш. грам. 27. гостом Ст. пис. 1, 306. Н. Рањ. 43. црвом Андр. 73. — И ријеч је дан свега времена гласила днсмь П. 111. 117. Н. Рањ. 26. 1136. Ст. пис. 1, 65. 2, 181. 4, 247. Мрн. 46. а од XVI вијека има као и у другим падежима (види генит. датив) в основи додано в. па до тога в добија завршетак основа на а: дне-вом Хект. 106. 466. Банд. 29. Пос. 26. од XVII вијека долази

и да се оно старо м сачувало у српском језику. Али ће тешко бити тако. једно за то што би се тешко у српском језику сачувало м. којег нема у старом словенском: друго за то што се м може и друкчије протумачити, како је показано напријед: треће што је у српском језику о пред м дуго у женским ријечима. а у мушким је кратко, гдје управо долази м до основе: најпослије и за то што се рьмь може и овако протумачити: од рьбомь постало је без ј: рьбом, тада се о изједначило са ж: рьбьж, које такођер има у старом словенском: најпослије се жж сажело у једно ж. Испреди у Гајтлера fopol. 67. Томе старом словенском облику може одговарати у вас онај на у.

и без тога *в* изједначена с ријечима у којих је основа на чисто *а*: даном Гунд. суз. II, I. Та ријеч долази у том надежу и као женска с основом на *і* (види под *В.*) узимајући иза основе на речени начин *в а* иза њега онет као ријечи с основом на *і* добијајући у том надежу *и*: днeви Ст. пис. 4, 242. 247. 5, 340. Гуч. 279. такоме онет се налази додано *м* као што се налази и у женских ријечи: днeвим Ст. пис. 4, 247. — а од свагда је било и као у ријечи женских *дању* у значењу у ком се и данас тако говори.

Б. У женских се крајње *і* у основи шири у *аі*, на се сажима у дуго *і*, које у словенским језицима постаје кратко *и*, а наставка долазе оба (*а* и *мь*) те се међу собом и с основом стављају онако као у женских ријечи с основом на *и* (види напријед под *II. В.*): *помоки-ю* М. 4. *дѣтию* М. 12. *дла-нию* Стеф. б. *уѣстию* М. 168. тако још и XV вијека: *кѣстию* II. 55. *жалостію* М. 518. *милостію* М. 301. *пѣтию* М. 317. *услѣдию* II. 31. *рѣвию* II. 158. Још од XIII вијека избацује се *и*: *оубластѣю* М. 15. XIV вијека: *благодѣтию* М. 133. *запокедѣю* IIб. 42. *користію* М. 106. *намстѣю* М. 217. *помоцию* М. 233. *рскиностію* М. 134. *тсплостію* М. 134. XV вијека: *кѣстѣю* II. 75. *дстію* М. 259. *запокедѣю* II. 100. *лакомостію* М. 299. *лакомостѣю* М. 342. *наметію* М. 519. *пеуатию* М. 294. *помокию* М. 418. *прѣзидатию* М. 297. *пѣтѣю* М. 427. *ратѣю* М. 451. *рисуѣю* М. 466. *скѣстѣю* М. 425. *хитростію* М. 287. *услѣдѣю* М. 286. *услѣдѣю* М. 298. тако и до краја XVII вијека: *болѣзанју* Н. Раѣ. 115. *болѣзанју* Банд. 115. *болестју* Гуч. 169. *властју* Н. Раѣ. 32. *горкоетју* Ст. пис. 2, 21. *зучју* Н. Раѣ. 93. Ст. пис. 1, 200. *жучју* Кам. 46. *кобју* Злат. 86. *костју* Ст. пис. 2, 112. *крицостју* Ст. пис. 5, 300. *милостју* Ст. пис. 2, 197. Д. Раѣ. 916. Банд. 20. Кам. 84. *мисалју* Н. Раѣ. 1576. Ст. пис. 1, 87. 3, 314. Зор. 286. Вран. жив. 112. *мислју* Брн. 27. *моћју* Хект. 106. *наглостју* Гуч. 14. Мик. 175. *ноћју* Хект. 106. *обилностју* Гуч. 21. *обителју* Ст. пис. 1, 71. *наметју* Ст. пис. 1, 100. Гуч. 146. *пећју* Стар. 4, 114. *помоћју* Д. Раѣ. VIIб. *путју* Хект. 326. *ријечју* Н. Раѣ. 196. *ричју* Ст. пис. 2, 25. Злат. 286. Гуч. 32. Банд. 22. Мик. 496. Радн. 94. *сјенју* Н. Раѣ. 446. *смртју* Н. Раѣ. 184. Чубр. 10. Вран. жпв. 31. Банд. 37. *етварю* Збор. 7. — Од друге половине XV вијека налази се али врло ријетко *ј* од *ју* са-

стављено са сугласним које је пред њим по закону по ком се истина и сада саставља али по ком се је прије састављало само онда кад није нигда прије било растављено од њега гласом *и*, прем да вако се из горњих примјера види кроза све вријеме *ј* и остаје за се: *сирѣљю* М. 518. *сјењу* (*siępnju*) Н. Рањ 162. *мисаљу* (*misagliu*) Буд. 43. 53. 64. Јамачно је само гријешком изостављено *ј*: *милостѣ* М. 441. 511. *чељаду* Буд. 59.

Од XIII вијека налази се и без *ју*, а тако ће бити постао самијем наставком *а*, који се са завршетком основе *і* сажео у дуго *і*, које је за словенске језике кратко: XIII вијека *помоки* М. 47. XIV вијека: *области* М. 64. *милости* М. 202. из XV и почетка XVI вијека не нађох ни једнога примјера, али је послје врло обично: *жадости* Ст. пис. 2, 436. 3, 290. *Злат.* 94. *жучи* Каш. 63. *заповиди* Пос. 35. *звирн* Ст. пис. 2, 429. *Злат.* 436. *зелени* Ст. пис. 2, 193. 3, 186. *Гуч.* 273. *јакости* Ст. пис. 3, 385. *Град. дјев.* 97. *Гуч.* 207. *јесени* Ст. пис. 2, 193. *крјепости* Ст. пис. 2, 11. 3, 389. 5, 300. *Д. Рањ.* VIII. *Злат.* 84. *Гуч.* 120. *лијености* Ст. пис. 2, 47. *Гуч.* 289. *љубезни* Ст. пис. 2, 186. 3, 71. *Злат.* 416. *Каш.* 42. *масти* Бун. 43. *милости* Ст. пис. 2, 283. 3, 6. *Д. Рањ.* 156. *Злат.* 446. *Гуч.* 110. *Бам.* 2. *мисли* *Д. Рањ.* 536. *Злат.* 44. *Гуч.* 121. *Пос.* 2. *младости* Ст. пис. 2, 84. *моћи* Ст. пис. 3, 140. 5, 25. *Гуч.* 76. *мудрости* *Д. Рањ.* 13. *Злат.* 6. *напасти* Ст. пис. 5, 154. *нарави* Ст. пис. 3, 142. *Злат.* 236. *ноћи* *Злат.* 666. *Гуч.* 279. *Бун.* 43. *области* Ст. пис. 3, 5. *Злат.* 88. *отрови* *Мрн.* 20. *намети* *Орб.* 40. *помоћи* Ст. пис. 5, 256. *Град. дух.* 8. *Гуч.* 12. *Каш.* 24. *пути* Ст. пис. 2, 168. *Д. Рањ.* 76. *Гуч.* 219. *радости* Ст. пис. 2, 115. 3, 146. *Д. Рањ.* 145. *Злат.* 96. *Гуч.* 168. *рочи* *Стар.* 3, 315. *свитлости* Ст. пис. 2, 75. 3, 262. *сини* Ст. пис. 5, 65. *сјени* *Гуч.* 146. *сласти* Ст. пис. 3, 74. *сладости* Ст. пис. 3, 92. *Д. Рањ.* VII. *смрти* Ст. пис. 3, 107. *Д. Рањ.* 61. *Град. дјев.* 16. *Гуч.* 229. *Див.* 126. *Мив.* 728. *ствари* *Д. Рањ.* VIII. *Злат.* *предгов.* *студени* *Гунд. суз.* I. XV. *цвврни* *Град. дјев.* 63. *ћуди* Ст. пис. 3, 374. *части* *Д. Рањ.* V. *Злат.* 216. *Гуч.* 301. *чељади* Ст. пис. 5, 8. — Тако се међу ријечима с основом на *і* налази и *привари* *Гунд.* пс. 14.

Што је тако инструментал био двојак, и један био једнак с генитивом, јамачно је за то у једнога књижевника и инструментал на *ју* смијешан с генитивом те долази мјесто њега: од које му драго стварју (-гју) Гуч. 38. 74. цјећа које стварју (-гју) 101. ради које стварју (-гју) 106.

Од XV вијека налази се овакоме облику на *и* додано *м*, јамачно за то да би се мало изједначио с онима у којима је по закону *м*: XV вијека: неутимъ М. 481. 495. XVI вијека: смртим Ст. пнс. 5, 73. звирим Д. Рањ. 166. путим 76. ричим 100. драгостим Град. дјев. 48. јакостим 158. користим 40. милостим 104. мислим 61. наравим 11. областим 128. отровим 138. наметим 46. путим 46. радостим 110. смртим 137. солим 155. тихостим 153. хрлостим 87. цвврним 61. частим 167. чељадим 151. моњим Град. дух. 18. свјетлостим 25. сладостим 47. трстим 57. XVII вијека: сјеним Гунд. суз. II, XI. харностим Гунд. суз. предг. милостим Бун. 7. пјесним 21. помастим 32. смртим 20. бодестим Андр. пут 38. жучим 408. јакостим 16. крелостим 4. мило-стим 102. моњим 16. паметим 8. помоњим 38. радостим 101. ријечим 64. свјетлостим 111. частим Андр. нач. 57. испо-вијестим Андр. дев. 37.

Од XIV вијека налазе се помијешане с ријечима женског рода у којих је основа на *а*. помијешане тако да су *к* своје инструменталу на *и* још узеле од твјех ријечи цијели завршетак њихова инструментала -ом, пред којим зијева ради долази *ј*, а по том се *и* пред *ј* избадује, а тада је могло *ј* у познатијем приликама и испадати: XIV вијека: уџстимъ М. 161. 164. милостимъ М. 165. радостимъ М. 178. XV вијека: неутимъ М. 482. милостимъ М. 523. речимъ (јамачно речјом) М. 555. XVI вијека ишло би овамо: завидошћом Зор. 316. али гласова *шћ* ради томе ће примјеру бити номин. завидошћа. XVII вијека: исповиједјом („исповѣдјом“) Мат. 27. мисалјом („мисалјом“) Мат. 44. 67. милостјом („милостјом“) Мат. 15. помоћом Мат. 37. ноћом Каш. 18. моћом Мик. 263. криностјом Глав. 42. 43. наметјом 50. помоћом 43. ричјом 109.

Многе су са свијем прешле у овом падежу као и у другима међу женске с основном на *а* тако да су завршетак основе на *і* одбациле: писмом Зор. 17. тако има *я*: с добром

кобом Зор. 396. Неке су прешле међу мушке с основом на а : дланом Ст. пис. 3, 378. сјеном Гуч. 253. Андр. 204.

IV. Основе на сугласно прелазе у овом падежу међу оне на *i*; и то:

А. Мушке и средње ријечи прелазе међу мушке с основом *i*: мушко: *кменемь*; — средње: *именемь* М. 59. 113. 266. 314. *вгнкетемь* М. 98. *Андретемь* М. 287. *Климетемь* М. 287. *Грвсетемь* Пб. 8. — А како су мушке ријечи с основом на *i* прешле међу ријечи с основом на а тако су с њима и ове с основом на сугласно прешле онамо:

а) мушке од XV вијека: *кменомь* М. 378. Н. Рањ. 65. Ст. пис. 2, 97. 333. 410. Каш. 10. пламеном Н. Рањ. 22. Ст. пис. 1, 118. 2. 133. 333. 5, 57. тако и ријеч која се ни у номинативу јед. не налази другачије него с основом на *i*: кореном Вран. жив. 25. — Прешавши међу оне с основом на а налазе се и без крајњега *ем*: прагом Ст. пис. 4. 130. Гунд. суз. II, X. пламон (гдје се крајње *м* промијенило на *н*, као што и сада по неким крајевима бива) Андр. 83.

б) средње још до XIV: *вртменомь* П. 3. 83. 125. 144. Пб. 126. врменом Ст. пис. 1, 8. Хект. 40. врјменом Ст. пис. 2, 438. 4. 44. Злат. 40. временом Ст. пис. 4, 17. Див. X. брименом Хект. 40. *именомь* М. 207. 248. 431. 474. Н. Рањ. 18. Ст. пис. 1, 118. 2. 315. 4, 111. Хект. 386. Град. дјев. 173. Зор. 96. Злат. 386. Гуч. 20. Гунд. суз. предгов. Каш. 2. племеном Стар. 3, 254. Збор. 976. Злат. 40. сјменом Н. Рањ. 156. Гуч. 143. сименом Мрн. 97. *Жоретомь* Пб. 41. *Андретомь* М. 347. П. 106. *Добретомь* М. 304. *Климетомь* М. 347. *А(о)мпретомь* М. 287. ланетом Зор. 37. тако једном у цјесми у слику и чудесом Ст. пис. 2, 49. — Основе на *-ес* прелазе међу оне на а и окрњене. т. ј. без крајњега *-ес*, и неке између њих прелазе тако од првијех времена: *словомь* М. 128. *Бам*. 8. *твломь* М. 14. *Стеф*. 17. *тијелом* Н. Рањ. 131. Збор. 1266. Град. дјев. 9. Злат. 68. Радн. 63. *тилом* Ст. пис. 3, 416. Вран. жив. 16. *небом* Ст. пис. 4, 34. 5, 178. Злат. 86. Вран. жив. 18. *чудом* Вран. жив. 38. Каш. 34. тако и *колом* (*curgus*) Злат. 17. — Како су оваке ријечи неким падежима прелазиле међу оне с основом на *i*, ријеч је *небо* прелазила и онамо овијем падежем одбацујући крајње *-ес* од основе и мијешајући се

с онима којима се тај надеж свршује на *и* (види напријед под III. Б.): неби Ст. пис. 2, 26. 425. 4, 455. 5, 50. 202. Д. Рањ. 3. Злат. 5. Мрн. 23.

Б. Женске прелазе међу женске с основом на *і*: матерію М. 13. матерью М. 283. матерю М. 316. II. Рањ. 29. Збор. 96. Буд. 59. Вран. жив. 66. Банд. 19. кѣрю Збор. 456. хѣрју Вран. жив. 78. црѣккію М. 195. црѣкккію Зак. 33. лоузовнію М. 3. любовнію М. 190. любовію М. 106. 134. 235. любовью М. 221. люблю М. 421. Ст. пис. 2, 51. 223. Збор. 1156. Вран. жив. 78. Крн. 3. Каш. 42. љубављу Ст. пис. 2, 38. 192. крвју II. Рањ. 112. Ст. пис. 1, 254. Збор. 256. Крн. 216. Банд. 112. Каш. 13. Пошљедње двије налазе се од XVI вијека и без *ју* као и остале у којих је основа на *і*: љубави Ст. пис. 2, 63. 87. 3, 150. 283. 307. 385. 450. Д. Рањ. 16. 75. Град. дух. 63. Злат. 26. Гуч. 262. Чубр. 116. Див. 39. крви Ст. пис. 3, 100. 461. 5, 14. Д. Рањ. 1946. Злат. 34. Гуч. 11. Орб. 39. Див. 27. Андр. 37. и с доданим *м*: љубавим Ст. пис. 5, 24. Град. дјев. 15. 26. 54. дух. 36. Андр. дев. 161. крвим Ст. пис. 4, 396. 425. Град. дјев. 165. 174. Гуч. 275. Вун. 43. Андр. пут 19. Неке добивши овако основу на *і* прелазиле су с њом као и женске с основом на *і* међу женске у којих је основа на *а*, и то од XVI вијека: кѣриом Шаф. рат. 1873. 112. матерјом Глав. 127. љубавјом („люблюм“) Мат. 97. кријом Глав. 121. 125. Види напријед у овом надежу женске ријечи с основом на *і*.

Прве четири ријечи прелазе и међу оне женске којима се основа свршује на *а*, и то од XIV вијека оне двије којима се основа свршује на *ѡ*: црѣккомь М. 111. 116. 134. 191. II. Рањ. 236. любкомь М. 261. 324. 444. 457. II. 21 134. Ст. пис. 1, 61. 101. 273. 2, 327. Зор. 21. Брн. 56. избацивши *ѡ* иза *б*: љубом II. Рањ. 2216. уметнувши *ѡ* међу *б* и *ѡ*: љубавом Брн. 15. од XVI вијека и оне којима се основа свршује на *р*: матером II. Рањ. 296. Злат. 7. Гуч. 14. Каш. 18. кѣром Град. дјев 91.

V. У овом се надежу крајњему *м* додавало с XVI и XVII вијека, кад пред *м* има *о*: у мушких: богومه Ст. пис. 2, 404. 4, 253. гробоме Вун. 52. домоме Ст. пис. 2, 490. 510. 4, 417. 471. Д. Рањ. 27. Вран. жив. 54. Мрн. 27. јадоме Ст. пис.

2, 455. кровоме Мрн. 154. ледоме Д. Рањ. 124. мраморкоме Чубр. 106. Бун. 21. начиноме Д. Рањ. 144. снигоме Д. Рањ. 786. тргомe Ст. пис. 2, 435. узломe Д. Рањ. 326. вијенцоме Д. Рањ. 91. норцоме Д. Рањ. 12. старцоме Д. Рањ. 396. — у средњих: дјеломе Д. Рањ. 90. мороме Д. Рањ. 96. срцоме Д. Рањ. 886. — у женских: бабоме Ст. пис. 5, 260. братјоме Д. Рањ. 123. варкомe Н. Рањ. 896. вџкомe Збор. 126. вјероме Ст. пис. 5, 95. војскомe Д. Рањ. IV6. главоме Д. Рањ. 1026. Мрн. 165. гороме Ст. пис. 4, 414. 5, 19. дјецоме Ст. пис. 4, 422. драцоме Д. Рањ. 916. душоме Ст. пис. 5, 299. Д. Рањ. 14. жељоме Д. Рањ. 20. злоћоме Ст. пис. 5, 91. зороме Ст. пис. 2, 144. Д. Рањ. 55. иствномe Н. Рањ. 204. Мрн. 162. кћерцоме Ст. пис. 4, 428. лажоме Ст. пис. 4, 483. молбоме Ст. пис. 5, 7. мрежоме Д. Рањ. 106. мукомe Д. Рањ. 101. помњоме Мрн. 3. свитоме Н. Рањ. 1846. силоме Ст. пис. 5, 7. 298. Д. Рањ. 29. сјенцоме Ст. пис. 5, 316. службоме Ст. пис. 5, 17. совоме Д. Рањ. 87. тољагомe Мрн. 178. Тројоме Ст. пис. 4, 469. тугоме Ст. пис. 4, 469. узоме Д. Рањ. 406. хџбоме Ст. пис. 4, 483. Мрн. 162. штетоме Д. Рањ. 94. — у адјектива за женски род: божјоме Ст. пис. 5, 256. Мрн. 27. велнкомe Злат. 16. већоме Ст. пис. 1, 166. Д. Рањ. IX6. вјечномe Ст. пис. 4, 391. врућоме Ст. пис. 4, 418. горкомe Ст. пис. 2, 481. добромe Ст. пис. 5, 102. другоме Ст. пис. 2, 435. козјоме Збор. 256. липоме Ст. пис. 4, 483. љуцкомe Ст. пис. 4, 418. маломе Д. Рањ. 76. мањоме Ст. пис. 5, 5. медномe Ст. пис. 3, 146. немиломе Мрн. 137. пособномe Злат. 37f. правоме Мрн. 4. притужномe Бун. 21. слишаноме Мрн. 3. тр(и)зномe Брн. 286. турачкомe Мрн. 4. чистоме Мрн. 4. Највише је овијех примјера пзван слика, а доста их је и у прози:

Гдје гдје *м* на крају гласи *н*: богон Ст. пис. 4, 299. законон Ст. пис. 4, 213. пламон Андр. 83. небон Град. дух. 50. веригон Град. дјев. 37. вољон Гуч. 206. Азаргон Банд. 178. ноњин Крн. 76. — у адјектива: већон Гуч. 30. кренкон Град. дјев. 48. обилипјон Град. дух. 47.

124. мирн М. 282. митрополитс М. 538. Рати П. 129. рѣсази М. 288. 336. свити М. 289. свети М. 302. 346. 351. 357. Пб. 50. скиети М. 365. Пб. 116. скиети М. 380. 384. 395. 432. Пб. 92. 109. свети М. 473. Пб. 57. Слѣти П. 60. Стефань М. 268. Царигради П. 47. Швемнији П. 40. средње: госпоцтви М. 288. господьсткѣ П. 57. 79. Думи П. 50. крѣстьишество П. 140. литѣ М. 283. мѣсти М. 291. П. 49. 96. Хливни М. 248. Храсиѣ П. 135. љединьсткѣ П. 155. на крају XV вијека и у почетку XVI у књигама по свој прилици преписиваним из старијих налазе се доста често: мушке: двори Стар. 3, 296. животи 263. закони 239. клобуци 267. обеди 320. снѣ 243. тако и у пјесмама тога времена: мушке: блудв Ст. пис. 3, 289. гребѣ Ст. пис. 1, 65. двори Ст. пис. 1, 10. 2, 320. 510. зборѣ Ст. пис. 1, 10. лузи Ст. пис. 1, 156. пакли Ст. пис. 2, 328. 3, 297. свиѣти Ст. пис. 2, 26. свиѣти 3. 7. снѣ Ст. пис. 2, 56. 3, 150. столи Ст. пис. 1, 50. 3, 370. суди Ст. пис. 1, 161. средње: граѣ Ст. пис. 2, 258. јутри Ст. пис. 1, 176. мѣсти (т. пис. 1. 152. чѣлѣ Ст. пис. 2, 36. 110. — у познијим вјесмама истога (XVI) вијека све је рјеђи овај облик, и стеже се на неке ријечи (свиѣт. сан), тако да слабо која друга долази у том облику, а мјесто ѣ долази и в у вјесмама које су писане јужнијем говором: двори Ст. пис. 5. 79. Д. Рањ. X. лови Зор. 30. пакли Ст. пис. 4, 13. свиѣти Ст. пис. 4, 18. 34. 153. 190. 218. 297. 5, 4. 115. 124. свѣти Ст. пис. 4, 204. 378. 444. 5, 3. 30. 230. Д. Рањ. VIб. Хект. 416. Зор. 46. Злат. 86. снѣ Ст. пис. 4, 57. 258. 5, 43. 117. 182. Д. Рањ. 1216. Хект. 316. Зор. 46. стани Хект. 27. столи Хект. 36. Злат. 7. средње: јутри Зор. 406. Мрн. 70. љети Ст. пис. 4, 31. Д. Рањ. 48. мјести Злат. 306. 376. 966. мѣсти Чубр. 4. мѣсти Чубр. 10. тѣлѣ Ст. пис. 3. 29. али пошљедња ријеч има неке падеже (види акусатив и докатив мн.) и према ријечима с оснѣвом на і, па јој и тај може бити такв. А осим пјесама од самога почетка XVI вијека једва се по која ријеч налази у том облику осим ријечи сан: подвизи Н. Рањ. 103 (које може бити да је узето у женском роду, те не паде овамо). вѣци Збор. 316. вртѣв Брн. 66. гребѣ Збор. 28. а сан налази се тако и у прози не само свега XVI вијека: снѣ Н. Рањ. 28. Збор. 91. Стар. 1, 226. Град. дјев. 40. Брн. 69. него и XVII: снѣ Вран. жив. 19. Орб. 122. Банд. 9.

Мат. 66. Мик. 638. осим те ријечи налази се XVII вијека у пјесмама још само свити Гунд. ис. 37.

У адјектива за мушко и средње XII и XIII вијека: **блазъ** М. 5. **свсъ** М. 30. XIV вијека: **Грѣмъуарскъ** М. 97. **дмитрокс** М. 188. **дмитроки** Пб. 41. 43. **добръ** Пб. 40. **илинъ** Пб. 38. **протокнишѣрки** Пб. 23. XV вијека онако како је речено напријед: **макъ** П. 115. **Попоки** М. 256. **пљини** М. 275. **пѣни** М. 300. 313. 323. **пљини** М. 311. **Христѣки** М. 252. 273. **Христоки** М. 256. 305. **Юрѣки** М. 314. на крају истога вијека или у почетку XVI али у књизи јамачно преписаној из старије: **Порови** Стар. 3, 296.

б) с основом на ја: XIII вијека: **мушке**: **отвци** М. 48. **монастири** М. 49. **средње**: **срьдци** М. 9. XIV вијека: **мушке**: **Бобовци** Пб. 42. **кисци** М. 213. **Крѣги** Пб. 22. **Липши** М. 122. **Липшин** Шаф. раш. 1873. 102. **монастири** М. 79. **намагюри** М. 120. **Уакики** М. 97. **средње**: **кладани** М. 184. 247. **Крѣци** П. 102. **годици** М. 191. **скапѣли** М. 176. **скапѣсли** М. 222. **Закрѣши** М. 101. **мори** М. 74. **Морци** М. 191. **поли** М. 64. **примори** М. 201. **Скопи** М. 156. **стани** Пб. 40. **соудци** М. 60. **Трѣбини** М. 117. 146. 153. XV вијека **Bobofci** М. 385. **Борци** М. 269. **кисци** М. 268. **крѣжи** М. 295. 307. **крѣжи** М. 310. 312. 314. 318. 324. 331. Пб. 84. **Лазари** М. 268. **отци** М. 309. 418. **родитѣли** М. 268. **цари** М. 268. **средње**: **зраки** П. 79. **мори** М. 339. Пб. 87. **срьци** М. 281. **Лици** П. 176. — На крају тога вијека или у почетку XVI у књизи по свој прилици преписаној из старије: **кони** Стар. 3, 258. 277. 322. Даље се не налази такв облик у ријечи мушкога рода; што има **танци** Ст. пис. 2, 77. 85. 86. 4, 111. може бити да је женскога рода с основом на а, види напријед стр. 17. али види јој и датив стр. 22. А средњега рода налази се још на крају XV или у самом почетку XVI вијека у пјесмама: **мори** Ст. пис. 1, 153. 3, 164. **премалвти** Ст. пис. 1, 3. **срци** Ст. пис. 2, 104. 224. 240. 426.¹ **изван** пјесама у почетку XVI вијека само једном: **видјени** П. Рањ. 73. у другој половини истога вијека и у пјесмама само једном: **лици** Зор. 45. у почетку XVII вијека само једном, и то без приједлога у реченици: **годишњи деветом бише** (т. ј. бјеше му девета година) **Вран. жив. 33.**

¹ Без приједлога лок. (или дат.?) **срци** Ст. пис. 1, 210. 258. 285. 322.

Ријечи су с основном на ја прелазиле међу оне с основном на чисто а, те и у њих мјесто и долази њ: у мушких XV вијека: **Коницъ** II. 102. **Оногостъ** II. 102. у средњих XIII вијека: **моръ** M. 30.

У адјектива за мушки и средњи род само у овијех: XII—XIV вијека: **божѣн** Сав. стар. 4, 231. **господни** M. 222. XV вијека: **господни** M. 293. 295. 307. 309. 310. 318. 324. 331. Пб. 84. **господни** M. 290. 305. 312.

Од XIII вијека почиње се овај падеж замјењивати дативом у ријечи како с основном на а, тако и на ја, јамачно уз оне с основном на и, којих прави локатив гласи једнако с дативом овијех: тако XIII вијека: **тръгоу** M. 17. **длъгъ** M. 51. XIV вијека бива све чешћи: с основном на чисто а: у мушких: **бродъ** M. 146. 162. **Влькъ** M. 215. **господниъ** M. 215. **градъ** M. 62. 156. 201. II. 5. Пб. 44. **Двброкникъ** M. 206. II. 1. **закомъ** M. 102. 170. **Изкоръ** M. 194. **кръствъ** M. 238. **листвъ** M. 232. **пиръгоу** M. 80. **Рибникъ** M. 158. **сквтъ** II. 1. **Скадръ** II. 2. **Стсфлиъ** M. 206. **свдъ** M. 206. **тръгъ** M. 85. 120. **улокъкъ** Пб. 37. **Штипоу** M. 62. у средњих **брдъ** II. 7. **Двмакъ** M. 194. **колениъ** M. 107. **местъ** M. 205. **мъствъ** II. 10. — с основном на ја: у мушких: **Бовокоцъ** M. 185. **Гюргю** M. 193. **Даню** M. 203. 204. **ждрѣнию** M. 99. **Крѣшскѣ** Пб. 44. **царъ** M. 206. 209. у средњих: **кладнию** M. 102. **кладнию** M. 206. **Закрѣшию** M. 101. **здраннию** II. 17. Пб. 31. **иманию** M. 216. **морию** M. 131. **приморию** M. 201. 208. **свдичѣ** M. 230. **спасению** M. 126. 136. — XV вијека обичнији је овај облик него прави локатив: с основном на чисто а: у мушких: **Бвмакъ** M. 414. **гласъ** M. 288. 299. 342. **господниоу** M. 271. **градъ** M. 302. 325. **дкоръ** II. 35. **Двброкникъ** M. 261. 290. II. 94. **доуброкъулиниоу** M. 271. **двхъ** M. 366. **жикотъ** 478. II. 47. **Завлаткъ** M. 281. **закомъ** II. 112. **комъиъ** M. 298. 416. Пб. 81. **котаръ** M. 284. 289. **Которъ** M. 446. **кръствъ** M. 259. 261. 303. 413. **листвъ** M. 248. 251. **послѣ** II. 81. **рѣслъ** M. 111. **скиствъ** M. 387. **сквтъ** M. 446. Пб. 70. **Соколъ** M. 381. **стамъ** M. 434. **Стсфлиъ** M. 435. **свдъ** M. 268. **тсстаментъ** II. 118. **тстрагъ** Пб. 59. **Трѣпоу** M. 272. Пб. 61. **Цариградъ** II. 47. **улокъкъ** Пб. 63. у средњих: **брдъ** M. 268. 354. **госпоцствъ** M. 314. **дрѣкъ** M. 501. **златъ** M. 386. **колсиъ** M. 258. **кралскствъ** M. 305. **мнствъ** M. 250. **мъствъ** M. 256. II. 77. **примательствъ** M. 355. **сслъ** M. 267. **Смедерекъ** M. 436. **срсврѣ** M. 403. — с основном на ја: у мушких: **Благаю** M. 328.

Боговицъ М. 398. 456. Боруъ М. 312. 325. 405. Зкеуаю М. 283. Казуъ М. 425. кнезъ М. 354. 397. 405. 421. 480. ковуесцъ М. 387. краљу М. 367. кражъ М. 276. 309. 316. крижъ М. 341. 401. 428. истию П. 159. ѡбнуаю М. 293. 310. приштелю М. 250. родителю М. 435. Сению П. 96. старцоу М. 279. цароу М. 271. 354. 735. П. 47. у средњих: владинию П. 35. М. 268. Крапуъ П. 102. воию П. 149. гроздью П. 149. евангелию М. 273. евангелию П. 107. евангелю М. М. 293. здравью П. 43. моръ М. 501. Некеснию М. 383. ѡглављу М. 425. писанию М. 372. полю П. 47. Полицу П. 112. посланию П. 151. поутию М. 289. приморіъ М. 268. приморию М. 271. срьдцъ П. 75. срьцъ М. 281. станию П. 90. сьдицъ М. 260. Трѣвниъ М. 256. Ђицъ М. 489. — На крају XV вијека преобладао је са сви-
јем тај облик тако да примјери напријед наведени за прави локатив из тога потоњег времена само су још трагови његови:¹ по ономе што је напријед речено за те трагове разумије се да у истијем књигама из којих су споменути још чешће долази датив мјесто локатива: тако и танцу Ст. пис. 2, 84. тако и у ријечи средњег рода: тлу Брн. 416. само за ријечи *свијет* и *сам*, које су се, како је споменуто, најдуже држале у правом локативу, додаћу да у истијем књигама XV и XVI вијека долази и свиту Ст. пис. 1, 39. 2, 63. 3, 126. 5, 31. 319. Д. Рањ. IV 6. Брн. 52. а *сам* ако и продире у XVII вијек у правом локативу, онет у исто вријеме има и сну Вран. жив. 39. 47. 73. Каш. 93. 96.

У адјектива такође од XIII вијека: за мушко и средње с основом на а и ја: сьхъ М. 44.² XIV вијека: вановъ М. 102. по сьхъ П. 12. дмитровъ Пб. 28. XV вијека: господиъхъ М. 303. господиъ М. 316. 347. 424. господию М. 341. 347. 383. 413. 456. 471. Косовъ П. 47. малъ М. 387. михолю П. 82. нисгокъ П. 118. хрѣстовъ М. 276. хрѣстовъ М. 307. 431. П. 106. 107. по сьхъ М. 363. 410. по танкъ П. 121. Пб. 58. и посліје кроза све вријеме: његову Н. Рањ. 2026. Брн. 436. Гуч. 47. Банд. 4. гнусну Ст. пис. 3, 79. славну Ст. пис. 3, 250. малу Ст. пис. 4, 417. добръ Збор.

¹ Кашић грам. 22 вели за локатив да га у једини нема, него се мјесто њега говори датив.

² Стоји с приједлогом *по*, те би могао бити датив, али у то вријеме долази *по* и с локативом у истом значењу: по сьхъ М. 30. за то не смета ништа мислити да је и овдје локатив.

33. свету Град. дјев. 45. чисту Град. дјев. 45. зелену Град. дух. 12. тиску Хект. 31. крепку Буд. 126. добру Брн. 55. велику Злат. 94. високу Злат. 25. хитру Злат. 2. честиту Злат. 85. божју Вран. жив. 22. Давидову Банд. 11. велику Каш. 7.

Б. У женских:

а) с основом на чисто а: XII—XIV вијека: **Босна** М. 231. **вара** Пб. 38. **гора** П. 157. **жопца** М. 96. **книга** М. 231. **о(ш)книга** М. 7. **права** П. 19. **стража** М. 7. **Тара** П. 22. XV вијека: **Босна** П. 33. 126. **Моравца** Пб. 79. **Шерета** П. 134. **шкитца** П. 36. **Пакца** М. 463. **плавница** М. 463. **права** П. 115. 117. 120. **сваха** М. 425. П. 86. 146. 171. Пб. 49. 52. **сваха** М. 458. прем да нема сумње да није у сваком овом примјеру јужни говор него је у гдјеком **з** само написано мјесто **е** и мјесто **и**, опет за јужни говор имамо XV вијека: **Дрине** М. 544. **книга** М. 465. а XIV и XV вијека долази и **е** мјесто **з** онако како је речено напријед код датива: **Босне** М. 101. 410. **коде** Пб. 104. **вара** М. 216. **глава** М. 216. **државна** М. 308. 412. 430. 469. **жива** М. 284. 285. **маца** М. 268. **Моравна** М. 197. **Никола** М. 261. **права** П. 4. **Пришине** М. 209. **слава** М. 412. **раца** М. 516. **Раца** М. 534. **сваха** Пб. 104. 112. XVI вијека: **Свава** М. 557. **трапаца** М. 547. у исто вријеме (XIV и XV вијека) долази и **и** мјесто **з** опет онако како је речено напријед код датива: **Босни** М. 101. **конци** М. 222. 235. **вара** П. 16. 22. **глава** М. 498. **гора** М. 301. П. 155. **државна** М. 257. 312. 336. П. 161. **жива** М. 289. 301. 302. П. 157. 176. **Зети** М. 446. 483. П. 2. **книга** М. 473. **општина** М. 283. **права** Пб. 90. 121. **раца** Пб. 23. **раца** М. 194. **свита** Пб. 35. **слава** М. 221. 235. 282. 300. **слово** П. 17. **сваха** П. 18. 95. Пб. 40. 85. **Свине** М. 426. Пб. 37. **Свине** П. 11. последије тога времена долази само **и** у књигама и западнога и јужнога говора (види напријед код датива): **арца** Н. Рањ. 116. **Ст. пис.** 4, 212. **Гуч.** 259. **војца** **Ст. пис.** 1, 55. 4, 415. **Мрн.** 59. **војца** (војца) **Ст. пис.** 4, 440. **Радој.** 11. 19. 29. **војца** **Злат.** 446. **дуца** **Ст. пис.** 3, 291. 380. **зраца** **Св. пис.** 4, 278. **јабуца** **Ст. пис.** 4, 210. **Зор.** 68. **Радн.** 21. **јецн** **Бун.** 21. **јусн** **Мрк.** 250. **књизн** **Стар.** 3, 237. **Гуч.** 81. **колијецн** **Збор.** 26. **Бун.** 47. **луца** **Злат.** 136. **муца** **Н. Рањ.** 1356. **Ст. пис.** 2, 10. 221. 4, 94. **Збор.** 115. **Д. Рањ.** 8. **ноца** **Ст. пис.** 3, 161. **руца** **Н. Рањ.** 52. **Злат.** 10. **Вран. жив.** 18. **на сца** (дасца) **Збор.** 133. **сврса** **Ст. пис.** 4, 439. **Орб.** 304. **Мик. предгов.**

снази Злат. 75. соси Ст. пвс. 4, 239. тузи Н. Рањ. 35. Ст. пис. 2, 36. 3, 265. 4, 117. 5, 307. Д. Рањ. 55. Злат. 6. Див. 56. Андр. дев. 136. Радн. 26.

Ријетко остају гутурални непромијењени: XV вијека само **цени** М. 380. XVI и XVII вијека: **воиски** Стар. 3, 225. 248. 257. 310. **прилики** Ст. пис. 5, 33. **туги** Ст. пис. 5, 304. **дики** Д. Рањ. 63. **жеги** Д. Рањ. 100. **одлуки** Буд. 148. 152. **утихи** Буд. 40. **прилики** Вран. жив. 44. **реторјки** Вран. жив. 8. **туги** Крн. 18. 20. **варки** Бун. 8. **бриги** Мик. 254. **книги** Мик. **предгов.** Луки Радн. 32. **муки** Радн. 3. **опеки** Радн. 9. **војски** Глав. 101.

б) с основом на ја: **одеги** М. 61. **госпоги** М. 216. **зџми** Пб. 81. **полауи** М. 387. **доуши** М. 4. **кнекици** М. 384. **кзкици** М. 473. Пб. 65. **лишици** М. 235. **Урљмици** М. 113. **Јсешици** П. 20. — Оваке су ријечи XIV и XV вијека прелазиле међу оне с основом на а, па су имале **џ** (џ) мјесто **и**: XIV вијека: **деџе** М. 216. **кениџе** М. 238. 241. **полауџе** М. 238. 241. XV вијека: **канжларџиџе** М. 463. **Натоџ** М. 410. **Ромџиџе** М. 410. **новџеџе** М. 261. **свиџиџе** М. 518. **полауџе** М. 288. 296. 321. 348. 384. 391. 419. 431. Пб. 98. 109. **Хоуџе** Пб. 110. **Микџе** М. 517. 536. **векџиџе** М. 288. 296. 316. 391. 419. 424. Пб. 109. **виеџиџе** М. 380. Пб. 92. **Сребрџиџе** М. 410. **ткџиџе** М. 415. **Шигџиџе** Пб. 104. 124. код толиких примјера не треба сумњати да је тако и у овнијем XV вијека прем да би могло бити да је у њима **џ** само напписано мјесто **и**: **кзкиџиџа** М. 358. Пб. 68. **Драуџкиџа** М. 404. П. 145. **Лџиџиџа** П. 117. **полокиџа** М. 462. **Сребрџиџа** П. 130. **листопоџа** П. 69. **Бниџа** М. 263. **по царџи земџа** П. 22. Даље нема тога. Види напријед и датив.

У адјектива се до краја XV вијека с основом на чисто а држи тај облик онако као у сунстантива: **срџдџуџеџа** М. 28. 33. **пџиџи** М. 257. 381. Пб. 39. **ниџе** М. 412. 430. 469. **цркџиџи** М. 498. **кирџиџи** Пб. 40. **урљџиџи** Пб. 49. 60. **цџкџиџи** Пб. 50. **скиџиџи** Пб. 60. **зелџиџи** Пб. 73. **крџекџа** М. 146. **Милџшеџе** М. 334. **царџи** 512. **царџа** П. 22. **коџевџиџи** П. 27. **Младџиџи** П. 89. **про-токнетџиџи** Пб. 23. **Јерџиџи** Пб. 98. **неџоџе** М. 261. 315. **неџоџа** М. 565. П. 27. 34. 39. 41. 63. **неџоџи** П. 26. 29. Пб. 119. с основом на ја: **боџи** 566. **кисџи** П. 163. такођер с основом на ја али као с основом на чисто а (као напријед у сунстантива)

могло би бити: **божне** М. 11. али лако може бити писарска погрешка мјесто **божнем** у сложеном облику. На крају XV вијека и свега XVI долази још доста често али само са и мјесто **џ** и код основа на чисто **а** и код основа на **ја**. и по највише у пјесмама особито у слику али не у свијех писаца: Александрови Стар. 3, 273. велици 274. висоци 300. злати 300. вољуји 229. Пидатови Ст. пис. 1, 176. писани Ст. пис. 1, 12. свиони Ст. пис. 1, 38. велици Ст. пис. 2, 505. гиздави 415. 501. горци 10. зелени 123. 505. љувени 24. 132. 190. 232. 465. пакљени 10. почтени 380. разлици 168. руси 351. трнови 340. 363. велици Н. Рањ. 180. Исукрстови 156. Јудини 174. његови 151. Абрамови Збор. 396. велици 60. добри 3. матерни 155. његови 296. цесарови 1326. зелени Ст. пис. 3, 66. 192. 258. 388. 412. 4, 52. 54. 58. 62. 100. 104. 109. 135. крвави 3, 393. очни 360. пакљени 3, 131. 279. 4, 219. студени 3, 182. 467. 4, 58. 98. 112. 144. 352. блажени Ст. пис. 4, 213. злати 113. крштени 219. љувени 218. приславни 133. славни 255. танци 108. црни 437. зелени Д. Рањ. 13. приљути 19. студени 126. дробни Зор. 306. зелени Зор. 26. злати 66. незрили 70. нетлачени Зор. предгов. страшни 35. тврди 666. исказани 666. велици Буд. 117. добри 109. велици Брн. 73. добри 426. Исукрстови 19. његови 58. сребрни 106. свиони 106. ташћи 67. чисти 73. XVII вијека врло ријетко: његови Вран. жив. 49. цесарови Вран. жив. 93. били Крн. 46. велици Крн. 20. злати Крн. 12. огњени Гунд. пс. 45. У то га је вријеме замијенио са свијем сложени облик.

Без промјене грленијех гласова долазе врло ријетко адјектива, и то тек XVI вијека: велики Зор. 35. Брн. 72. плитки Зор. 35. трпки 70.

III. Основе на **і**. Крајње се кратко **і** у основи шири у **аі**, од кога постаје сажимањем дуго **і**, које је у словенским језицима кратко, а наставак **і**. који би у словенским језицима могао ослабити у **љ**, отпада:

А. У мушких ријечи: до XV вијека: **господи** М. 122. **пуги** М. 37. 93. 143. 162. а XV вијека, кад се је и у других мушких ријечи овај падеж у велике замјењивао дативом, налази се и у ријечи **пуг** мјесто овога падежа датив и то са **ев** пред крајњим **и**: **пугеви** П. 13. 54. 151. Пб. 80. Како су оваке ријечи у другим падежима прешле међу оне с осно-

вом на а, тако су и у овом: ријеч *пут* прешавши онамо док су се датив и локатив мијешали, палази се XV вијека у локативу од основе на чисто а али са *ев*, које је имала у дативу: *пѹтѣвѣ* II, 157. а имала је и прави њихов локатив: *поѹте* Стар. 4, 67. таки облик а не прави локатив од основа на *і* биће на крају XV и XVI вијека: *пути* Ст. пис. 2, 249. 4, 176. а још од XIV вијека има и та ријеч тај облик према ријечима с основом на чисто а замијењен њиховим дативом, какав је и у ње већ био, и тако је остало свега времена: *поѹтоѹ* М. 87. IIб. 120. II. Рањ. 37. Збор. 91. Ст. пис. 3, 310. 4, 48. 241. 327. Град. дјен. 113. Вран. жив. 46. Мрн. 73. тако и у других ријечи које су негда имале основу на *і*: *лактѹ* Гунд. суз. II, XXXVIII.

У ријечи *дан* било је такођер још XIV вијека као што приличи ријечима с основом на *і* у том падежу: *дѣни* IIб. 28. а од XIV вијека и она је тај падеж замијенила дативом *днѣни* IIб. 41. 43. М. 314. 441. тако и послеје до данас: *днѣни* II. Рањ. 71. Гуч. 277. Орб. 10. у том се обличју, т. ј. имајући у том пад. *ев*, помијешала с ријечима у којих је основа на а. на је најпослије добила завршетак правога њихова локатива, и то XIV и XV вијека: *днѣне* М. 188. *днѣниѣ* М. 312. *днѣнѣ* IIб. 28. 82. а послеје налазећи се међу тијем ријечима замијенила је тај падеж дативом онаким какав њима приличи: тако XVII вијека: *днѣну* Вран. жив. 97. Банд. 20. 42. Глав. 32. Осим свега тога та је ријеч још у старом словенском језику гласила у том падежу и *дѣне* (Миклошић *vergl. gram.* III. 53), тако се и у нас одржало свега времена: *днѣ* II. 48. 132. II. Рањ. 13. 42. 776. Ст. пис. 5, 58. 157. Збор. 25. 47. Град. дјен. 53. Хект. 20. Брн. 53. 596. Орб. 167. Крн. 13. Гунд. суз. I, XV. Бун. 37. Каш. 83. Мик. 711. Андр. 101. ово пошљедње обличје налази се и окрњено XVI вијека с краја, без самогласнога *е*, те му је додано *а*: *онома дна* Збор. 104.

Б. У женских: *ѹти* М. 46. *зѹмоквиѣди* М. 396. власти II. Рањ. 416. ријечи II. Рањ. 32. писми Брн. 24. у писми од писан Брн. 236.

И женске су ријечи нагињале у овом падежу да пријеђу међу ријечи с основом на а (види и код датива женских ријечи с основом на *і*), те према тијем ријечима има XV

вијека: *заповѣде* Пб. 98. 104. 108. *заповиѣдѣ* М. 404. у пошљедњем примјеру може бити да је *ѣ* само написано мјесто *и*.

На два мјеста из XIV вијека има *заповѣди* Пб. 34. 36. али за цијело мислим да је то или штампарска погрјешка или је преписивач старо *ѣ* зло читао *и*.

Ријеч је *длан* припадала некада међу ове ријечи, али је прешла међу ријечи мушкога рода с основом на *а*, па за цијело према њима а не према овима има XVI вијека *длани* Ст. пис. 3, 126. 355. 4, 44. а у исто је вријеме према истијем ријечима и замјењивала овај падеж дативом: *длану* Хевт. 23.

IV. Основе на сугласно. Ријечи с тијем основама још у старом словенском језику прелазе у овом пад. међу ријечи с основом на *і*:

а) мушке XII—XIV вијека: *клемени* М. 50. 70. 196. и између ријечи које су и у номинат. јед. прешле међу оне с основом на *і*: *корѣни* Стеф. 12. *Дом.* 25.

б) средње: XIII вијека: *колеси* Стеф. 5. *небеси* М. 17. *оуѣси* Дом. 83. *тлѣси* Стеф. 22. *телѣси* Стеф. 19. *уодѣси* Стеф. 24. тако може бити и ово на крају XIV вијека: *Жорети* Пб. 40. а од ријечи *небо* налази се тако и XVI вијека *небеси* Стар. 1, 221. Брн. 6.

И у овијех се ријечи овај падеж замјењује дативом и то онаким какав осим редовнога може бити у мушких ријечи с основом на *і*, међу које су прешле, и какав је најпријед споменут и у овијех ријечи средњега рода: тако има XIV вијека мушко *клемени* П. 19. у средњих се не налази тако. Али и мушке и средње од XIV вијека прелазе међу оне с основом на *а*, па као што оне замјењују овај падеж дативом, тако и ове мјесто локатива имају датив онаки какав је у онијех: а) мушке: *клемени* М. 131. *Каш.* 48. *пламену* Ст. пис. 3, 411. *Банд.* 45. тако и друге ријечи које су и у номинативу јед. прелазиле међу оне с основом на *і*: *корени* Пос. 20. *прстену* Гунд. суз. I, XLII. прешавши тако међу ријечи с основом на *а* налази се и без *ен* у основи: *пламу* Ст. пис. 3, 60. 353. 360. 454. 4, 48. 64. 71. 267. — б) средње: *времѣ* М. 337. 376. 422. *племени* М. 298. Пб. 77. тако и *послије*: *врремену* Ст. пис. 1, 26. *Каш.* 2. *брјемени* (*tempus*) Н. Рањ. 30

рамену Н. Рањ. 526. Збор. 996. чељадету Орб. 227. дитету Каш. 20. Петрету Хект. 1. — Неке између онијех којима се основа сврнује на *ес* прелазећи међу оне с осном на *а* одбацују *ес* од првијех ремена: тако у правом локативу какав приличи тијем ријечима међу које прелазе: **тѣлѣ** М. 43. тијели Ст. пис. 2, 292. 343. 3, 149. 303. 4, 43. 56. 122. коли Ст. пис. 2, 76. 77. 86. чуди Ст. пис. 1, 227. неби Ст. пис. 1, 226. 257. 2, 57. 3, 43. 176. 211. 406. 4, 18. 64. 74. 201. 231. 5, 86. 193. Хект. 45. Зор. 65. Бри. 566. Гуч. 279. Гунд. пс. 44. Јерк. 25. тако и без *ем*: рами Ст. пис. 1, 254. а тај се прави локатив онет замјењује дативом као и у других ријечи: тијелу Н. Рањ. 296. Ст. пис. 3, 147. 360. 4, 70. Збор. 39. Вран. жив. 59. Орб. 101. колу Ст. пис. 2, 86. небу Ст. пис. 3, 177. Град. дјев. 61. Вран. рјеч. 127. жив. 17. Мат. 15. раму Ст. пис. 3, 283. 4, 83. 157. пошљедњему може бити основа и на *а*.

Властита имена средњег рода прелазе у овом надежу и међу женске ријечи с осном на *а*, као што чине и у номинативу, с цијелом својом осном: тако је XV вијека: **Ѣкетиѣ** М. 506. **Ѣкети** М. 504.

в) женске: матери Мик. 26. **љубки** М. 520. Ст. пис. 2, 240. Бри. 6. с уметнутим *а* међу *б* и *в*: **љубави** Ст. пис. 1, 46. 2, 441. Н. Рањ. 2106. Хект. 446. Бри. 27. Злат. 396. Банд. 50. крвв Н. Рањ. 106. Злат. 18. — Друга између овијех ријечи од XIII вијека прелазе међу ријечи женске с осном на *а*: **љубѣлѣ** М. 33. **љубке** М. 297. 355. **љубѣлѣ** II. 11. 20. — Тако је и цркви Банд. 69.

НОМИНАТИВ МНОЖИНЕ.

Наставак је **ав**, од којег **в** стојећи на крају отпада у словенским језицима као свако сугласно кад се деси на крају.

I. Основе на *и*. Крајње се *и* у основи шири у **аи**, које у словенским језицима имајући за собом самогласно од наставка гласи *ов*, а наставак *а* гласи у словенским језицима *е*: тако је било и у српском језику: **смиок-е** М. 59. **смиоке** 106. 215. 403. 407. 509. II. 92. IIб. 127. **смиока** М. 72. **домоке** Шаф. рат. 1873. 95. тако још у првој половини XVI вијека: во-

лове Збор. 266. синове Н. Рањ. 26. 32. Збор. 26. 27. пошљедња ријеч у та оба извора долази тако у том облику врло често; у другој половини истога вијека још само у једнога писца иста ријеч: синове Буд. 126. Даље види под II.

II. Основе на а:

А. У мушких ријечи: између крајњег самогласнога а у основи и наставка долази *i*, с којим оно а слијевајући се у словенским језицима у *я* слаби у *и*, за којим и *я* од наставка отпада, а пред којим се *г*, *к*, *х* мијења у *з*, *ц*, *с*: тако је с основама на чисто а и на ја од најстаријих времена: а) с основом на чисто а: *прядзи* М. 167. *уазри* Пб. 64. *векљичи* М. 21. *класи* М. 24. *уловци* М. 137. 522. — б) с основом на ја: *Свињци* М. 11. *судьци* М. 21. *Трговитици* (-*ки*=*ћи*) М. 11. *кметики* (-*ки*=*ћи*) П. 3. — и послје тако свега времена: а) с основом на чисто а: *роби* Вран. жив. 74. *бози* Вран. жив. 80. *дузи* Ст. пис. 2, 364. *брци* Ст. пис. 5, 212. *вуди* Н. Рањ. 152. *облаци* Ради. 44. *пуди* Н. Рањ. 15. *човједи* Збор. 376. *врси* Ст. пис. 2, 427. *гријеси* Н. Рањ. 686. *петеси* Ст. пис. 1, 82. — б) с основом на ја: *ванаји* Каш. 60. *сужњи* Ст. пис. 3, 470. 5, 161. *лупежи* Н. Рањ. 38. *служи* Ст. пис. 3, 14. *јемачи* Мик. 177. *мударци* Каш. 31. 38. *мудраци* Ради. 54. 81. *парци* Ст. пис. 4, 379. *пришлаци* Ради. 67.

Врло ријетко грлени гласови стоје без промјене: у другој половини XV вијека у споменику писану на турском двору: *дљжники* М. 525. XVI вијека: *дохотки* Ст. пис. 1, 284. *врутки* Н. Рањ. 1156. *чрчки* Зор. 106. XVII вијека: *трги* Мрн. 90. *грихи* Глав. 16. *узроки* Глав. 35.

У адјектива је као у супстантива; а како у сложеном облику бива сажимање на крају, он се не разликује од номиналнога другачије него само акцентом у гдјекојвм ријечима, за то ће међу примјерима бити и таквих у којима може бити сложен облик; акцентом се разликује, јер је сугласно два пута написано: *мали* (*malli*) Н. Рањ. 346. *Град. дух.* 80. *Буд.* 30. *Орб.* 265. — Грлени се гласови мијењају свега времена: тако до XVII вијека: *велици* М. 415. *Ст. пис.* 5, 49. *Град. дух.* 40. *Гуч.* 33. *висоци* *Град. дјев.* 172. *глуси* Н. Рањ. 14. *горци* *Ст. пис.* 3, 102. *градьци* М. 39. *дрази* Н. Рањ. 59. *Ст. пис.* 3, 26. 439. 4, 30. *Д. Рањ.* 114. *дрьци* М. 386. 545. Н.

Рањ. 127. Збор. 13. Ст. пис. 5, 293. Д. Рањ. 26. Град. дјев. 165. Гуч. 53. **двѣробаџи** М. 102. 481. дузи Ст. пис. 4, 399. Зор. 316. **ици** М. 182. Збор. 1226. Ст. пис. 5, 129. **кралевски** М. 14. кратци Злат. 96. краци Град. дјев. 181. кротци Гуч. 252. крстјански Ст. пис. 3, 418. **крџици** М. 236. љубци Д. Рањ. 1146. **мнози** М. 465. II. Рањ. 15. Ст. пис. 1, 106. 3, 430. 4, 116. 5, 10. 146. Хект. 176. Зор. 70. Злат. 9. Гуч. 3. Буд. 44. **мџици** IIб. 65. нази Ст. пис. 4, 51. нласи Злат. 176. **поповски** М. 98. разлици Ст. пис. 5, 49. Гуч. 3. рајски Ст. пис. 3, 422. ријетци Ст. пис. 3, 276. **рџлашки** М. 470. слаци Д. Рањ. 1146. свси Збор. 526. Ст. пис. 3, 30. **оџбози** М. 15. II. Рањ. 14. Ст. пис. 1, 106. **хљџици** М. 45. **царски** М. 221. и свега XVII вијека: велици Вран. жив. 39. Див. 316. Банд. IV. Андр. 328. висоци Орб. 42. гласи Вран. жив. 114. дрази Див. 286. Гунд. суз. II, XVIII. друзи Вран. жив. 104. Банд. IV. Гунд. суз. I, LXV. ис. 43. Мрн. 8. Радн. 40. **дџи** Мат. 7. јаци Пос. 36. једнаци Радн. 41. мнози Див. 31. Банд. IV. Мрн. 178. Каш. 39. Мик. 260. Андр. 7. Радн. 31. нази Орб. 284. разлици Гунд. ис. 43. Бам. 4. слаци Гунд. суз. II, XVIII. слатци Орб. 32. тешци Андр. 328. **џбози** Див. 366. — Од XIII вијека долази и без промјене грлених гласова али ријетко: XIII вијека: **џиџкиџски** М. 39. XIV—XV вијека: **дџроџкиџи** М. 193. 478. 484. 516. 525. **царски** М. 438. 486. на крају XV и свега XVI вијека: горки Ст. пис. 2, 398. други II. Рањ. 92. земаљски Град. дјев. 19. кротки Ст. пис. 4, 112. небески Град. дјев. 50. Зор. 546. тихи Ст. пис. 4, 108. XVII вијека: велики Радн. 40. драги Радн. 10. други Орб. 57. дубоки Орб. 42. многи Радн. 10. сухи Радн. 22.

Али су се сунстантива с основом на и помијешала с онима у којих је основа на и, те је у њих било у овом падежу и онако као у онијех с основом на и, као да је и у њих основа на и (види под I): тако је у нас било од првијех времена до краја XV вијека: **кџгоџ** (џ читај е) М. 35. **попоџ** М. 98. 565. **сџдоџ** (vasa) М. 372. **сџтоџ** Дом. 109. **трџгоџ** М. 206. 209. 271. **цџџтоџ** Стеф. 29. на крају XV и свега XVI вијека у пјесмама још доста често, али онет не у свијех ницаца: валове Ст. пис. 1, 153. 3, 125. 164. Хект. 46. вукове Ст. пис. 3, 234. градове Ст. пис. 3, 285. громове Ст. пис. 3, 162.

јадове Ст. 3, 172. 470. 4, 203. лавове Ст. пис. 1, 245. лугове Ст. пис. 4, 261. орлове Ст. пис. 3, 137. попове Ст. пис. 1, 19. 71. 84. 85. 243. столове Ст. пис. 1, 84. тријескове Ст. пис. 3, 162. Злат. 196. изван пјесама од самога почетка тога вијека врло ријетко: гробове Н. Рањ. 94. лавове Стар. 3, 253. попове Н. Рањ. 376. Збор. 26. 27. Стар. 4, 116. Буд. 151. — тако и с основом на ја, гдје се предњег гласа ради мијења *ов* на *ев*: XV вијека ~~мужеве~~ М. 465. и без промјене гласа *о* у *е* иза *з* XIV вијека: ~~кнезове~~ М. 160. тако још и XV и XVI вијека: кнезове Ст. пис. 1, 41. 3, 210 — Види још код вокатива мн. — Овај облик са *е* на крају не прелази преко XVI вијека.

Али номинатив мн. на *-ове* и од основа на *а* и од оних на *и* губи своје *е* на крају, па мјесто њега добија *и* од номинатива мн. који постаје начином показаним од основа на *а* не помијешаних с основама на *и*; тако се тај облик од основа на *и* и од основа на *а* саставља у једно: од првога се узима цијели завршетак основе (*ов* постало од *и*), који прелази и у основе на *а*, а од другога завршетак његов, који га чини тијем обликом; то се и у основа на *а* и у основа на *и* јавља још XIV вијека, прем да ријетко: с основом на *а*: ~~попови~~ М. 122. и с основом на *и*: ~~синови~~ М. 240. ријетко је још XV вијека: с основом на *а*: ~~листоки~~ П. 102. али XVI вијека већ је обичније тако него са *е*: с основом на *а*: богови Злат. 3. валови Ст. пис. 3, 470. вукови Ст. пис. 3, 372. 435. 5, 131. градови Злат. 96. гребови Збор. 286. гријехови Ст. пис. 5, 78. духови Злат. 76. ждралови Д. Рањ. 886. крјесови Ст. пис. 3, 21. кумови Збор. 556. попови Збор. 756. тријескови Ст. пис. 3, 314. с основом на *и*: волови Збор. 266. Ст. пис. 4, 418. синови Н. Рањ. 226. 28. 396. 62. 656. 686. 88. 1156. 1166. Збор. 936. 966. 1226. Ст. пис. 3, 115. 5, 74. Брн. 6. 19. 48. Гуч. 82. XVII вијека: с основом на *а*: валови Мик. 760. дарови Каш. 113. зракови Каш. 29. Мик. 859. попови Вран. жив. 22. Банд. 247. с основом на *и*: волови Банд. 70. синови Гунд. пс. 29. Банд. 12. Радн. 62. — и с основом на ја, гдје се *ов* мијења на *ев*, има тако XVI вијека: коњевн Ст. пис. 3, 85. а без те промјене *пза з* још прије: ~~кнезови~~

Зак. 46. и XVII вијека: кнезови Орб. 255. по том и приштови Радн. 34.

Како је у овом падежу било на речени начин и *-ове* и *-ови*, а ово друго могло бити и без *ов*, узимало се да и оно прво може бити без *ов*: даре Стар. 3, 324. длане Ст. пис. 3, 343. јаде Ст. пис. 3, 468. лаве Ст. пис. 3, 234. Види о том још ниже.

Међу основама на ја има их које су прије биле основе на *i*; за то нрем да још у старом словенском језику нападају међу основе на ја, опет и у њему има и у српском је језику био у ријечи с таким основама овај надеж као у ријечи с основом на *i* (види под III): таке су особито ријечи које се у номинативу јед. свршују на *-тељ*: тако до краја XV вијека: кластелиѣ М. 211. мѹителиѣ М. 316. прародителиѣ М. 116. прародителѣ М. 187. прародителѣ М. 233. прѣтелѣ М. 22. приштелѣ М. 174 352. 433. 445. 479. приштелѣ II. 15. II. 48. 53. 58. 66. родителѣ М. 89. 189. 310. 446. скстителѣ М. 15. 90. а и друкчије ријечи у којих је основа такође на ја: кралиѣ М. 13. кельможиѣ II. 54. коваѹиѣ М. 98. мѹжис М. 221. 235. 427. 486. 490. златариѣ М. 98. поклѣсарѣ М. 117. поклѣсарѣ М. 161. 231. 235. 304. 398. 399. 427. 486. 490. седларѣ М. 98. оѹлишриѣ М. 58. 59. 62. ѹдриѣ М. 90. 116. 133. 316. Од ријечи с основом на ја прешао је овај завршетак и на многе ријечи с основом на чисто а, и то од првијех времена из којих имамо писанијех споменика: архиепископѣ М. 13. игоѹмениѣ М. 13. икономѣ Шаф. рат. 1873. 103. калѹгерѣ II. 30. латинѣ Сав. 13. мансторѣ М. 98. 144. пископѣ М. 13. стрѹгопѣ М. 98. тако још XV вијека: кезнерѣ М. 410. жупаниѣ II. 32. 55. сѹсѣдиѣ II. 48. хтиторѣ М. 540. хтиторѣ М. 571. у то пошљедње вријеме налази се и у ријечи које у основи иред крајњим а имају грлени глас, те се он мијења: вљѹѣ Стар. 3, 62. — У овом облику може и иред *к* ослабивши у *ь* иснасти; то је бивало и у старом словенском језику, на је тако било и у српском од првијех времена: приштелс М. 35. приштелс II. 21. 54. 55. 59. 104. 129. прѣштелѣ М. 239. 258. 430. приштелѣ II. 92. 104. 105. 132. несприштелѣ II. 149. родителс М. 130. родителс М. 239. родителѣ М. 254. 444. прародителѣ М. 239. слыштелѣ М. 332. свѣдѣтелс М. 332. (кластелѣ М. 376. није поуздано

да овамо иде, јер у истом споменку често стоји *ѣ* мјесто *е*: *сѣ* мјесто *се*, *менѣ* мјесто *мене*, па може бити да тај примјер иде међу друге, који ће се ниже споменути). *мужѣ* М. 581. *вуншавѣ* М. 79. *кметникѣ* П. 8. *покансарѣ* М. 102. 307. 351. *покансарѣ* М. 292. 381. *поклисарѣ* Пб. 24. *свѣдѣ* П. 132. тако ће бити и *питропѣ* М. 507. гдје је *ѣ* написано мјесто *е*, а тако ће бити и у ријечима које у основи на чисто *а* имају *ѣ* и *к* пред тијем крајњим: *иностраниѣ* П. 112. *црниниѣ* П. 102. *уловѣ* П. 131. тако и *тврѣ* М. 516. гдје је *е* или само написано мјесто *ѣ* или је *ј* пред *е* а иза *ѣ* отпало.¹ — XVI вијека једва се траг налази томе облику на *-ше*: из самога почетка тога вијека имам само један примјер: *ковачше* Збор. 162. — Да ријечи с основом на *ја* имају у српском језику од самога почетка у овом падежу и само *и* крају, показано је напријед; овдје нека то још потврде примјери са свијем једнаки с горњима, у којима видјесмо *ѣ* мјесто *и*: *прѣтели* М. 22. *прѣтели* М. 180. *прѣтели* М. 501. *кметники* П. 3. *поклисари* М. 171. 184. 382. 484. и с краја XV и из XVI вијека: *мужи* Н. Рањ. 123. Збор. 122. *цари* Злат. 49. *цесари* Ст. пис. 1, 112. 3, 422. *пастијери* Н. Рањ. 21. Збор. 256. (Ст. пис. 4, 262. Злат. 446.

Ријечи које постају наставком *ин* или *јанин* одбацују у множини крајње *ин*, а тада им се основа свршује на сугласно, за то у множини не иду овамо него међу ријечи којима се основа свршује на сугласно; али што осталијем облицима стоје међу ријечима с основом на *а*, и што су се у множини по времену изједначиле с њима, за то нека буду овдје споменуте. У њих у овом падежу к основи, која се реченим начином свршује на сугласно, долази наставак који у словенским језицима гласи *е*: тако од најстаријих времена: *колше* М. 23. *бошмане* М. 283. 318. *Врѣдишмане* М. 96. *вельможане* М. 273. *вешможане* М. 318. *витакимане* М. 218. *властеле* М. 45. 54. 104. 157. 159. 161. 174. 176. 180. 207. 211. 219. 229. 231. 236. 273. 479. 486. 490. 557. П. 44. *грашане* М. 217. *грашане* П. 37. 61. 138. 145. *Добродолшане* Шаф. рат. 1873. 102. *дубровѣчане* М. 2. 31. 102. 157. 162. 205. 219. 267. 270. 434. 485. П. 8. *жу-*

¹ Тако и сада: Божевце, Брадарце, Макце, Мишљеновце, Раповце, Жабаре, Црњице. Милићевић, путничка писма 1868. 198.

плане М. 54. Злокучине М. 191. Замбуане М. 11. комавлане М. 218. краинане М. 31. Коуларане М. 63. кућане IIб. 126. лекитане (номин. јед. лекитанињ) Стар. 4, 142. леките (номин. јед. леки-тинињ) Стар. 4, 140. Лоууане М. 92. мисроманис (не читај е) М. 409. Подлашане М. 191. рѣканис II. 98. селане II. 118. сплзканис II. 60. Соушинуане М. 96. сръбле М. 205. сръклас М. 267. 270. 353. тръ-стеннуане М. 7. Оулоканис М. 93. хльмшис М. 34. тако на крају XV и скоро свега XVI вијека у пјесмама: блаћане Ст. пис. 3, 215. властеле Ст. пис. 1, 32. 2, 336. 3, 22. 206. грајане Ст. пис. 1, 5. дворане Ст. пис. 4, 291. дубровчане Ст. пис. 3, 208. жидове Ст. пис. 1, 19. 67. 169. 185. Ирудјане Ст. пис. 1, 338. крет-јане Ст. пис. 3, 49. 83. 312. мишћане Хект. 446. ногане Ст. пис. 1, 243. римљане Ст. пис. 3, 39. сељане Ст. пис. 4, 292. стражане Ст. пис. 1, 52. и изван пјесама у првој половини XVI вијека доста се находи: агаране Збор. 1596. баби-лоњане Н. Рањ. 816. властеле Збор. 366. грађане Н. Рањ. 203. дворане Збор. 276. египтјане Н. Рањ. 72. неиптане Збр. 256. неиптане Збор. 26. жидове Н. Рањ. 516. 806. Збор. 39. жудије Н. Рањ. 75. калдеане Н. Рањ. 122. крстишис Збор. 158. крстишис Збор. 906. Стар. 1, 227. 4, 115. кућане Н. Рањ. 203. римљане Н. Рањ. 86. Збор. 79. али га од тада нестаје тако да на свршетку XVI вијека долазе у прози само у је-днога књижевника ове двије ријечи: градјане Буд. 151. мишћане 152.¹ --- Ријечи с таквом основом у множини пре-лазе као и друге у којих је основа на сугласно међу ријечи с основом на і (које види), и тада се изједначују с ријечима у којих је основа на а, те имају као и оне у том падежу на крају и: то почиње у нас XIV вијека: кластели М. 117. 189.² Горикани Шаф. рат. 1873. 102. дубровкани М. 157. Дјугани М. 92. Заховани М. 378. Плавани М. 265. Трљугани М. 192. Храпанни Шаф. рат. 1873. 102. XV вијека: Загљани М. 439. Заховани М. 378. сръбани М. 270. 434. Зак. 43. на крају XV и свега XVI вијека: аспријани Ст. пис. 1, 26. бетулијани Ст. пис. 1, 6. бои (milites) Збор. 14. болари Збор. 366. воји (milites) Стар. 1, 223. грајани Ст. пис. 1, 26. 29. 247. грађани Н. Рањ. 2206 Збор.

¹ Али и са та гдје гдје у именима мјеснијем: Брежане. Милићевић, путничка писма 1868. 198.

² може бити и од властељ.

31. Д. Рањ. Vб. Злат. 53б. дубровчани Ст. пис. 3, 226. жидови Н. Рањ. 47б. 72б. 74б. 80б. 81б. Ст. пис. 2, 340. жудији Н. Рањ. 78. крстани Збор. 60б. Ст. пис. 3, 59. мјештани Д. Рањ. V. Злат. 18. римљани Збор. 13. 89. Ст. пис. 5, 34. селани Ст. пис. 4, 318. стањани Ст. пис. 4, 312. стражани Бри. 21б. тројани Ст. пис. 3, 203. 5, 34.

Уз номинатив мн. са *e* на крају долазе друге ријечи неколико пута тако да би се могло мислити да су ријечи у таком облику узете као да су женскога рода или да им је узет акусатив мјесто номинатива: тако још XIV вијека: ако сте наше пријатељи IIб. 15. XV вијека: гокорине илмъ наше кластеле II. 44. цо зунне рсунне зунмзукъ II. 79. оком зунмзукъ бнѣши на скѣпъ II. 79. XVI вијека: да имъ властеле дѣброваукѣ пошлаю какокъ милостию М. 557. гди су сне јадове Ст. пис. 3, 470. гдје ти длане шунѣ стоје Ст. пис. 3, 343. даре частне многе придоме Стар. 3, 324. али мислим да ту нема ништа друго него је од сунстантина завршетак *e*. по што му се значење већ слабо осјећало, преношен и на друге ријечи које уз њих стоје у истом падежу.

Б. У ријечи средњега рода: пред наставком отпада завршетак основе, а наставак бива дуго *a*, које је у словенским језицима кратко: села М. 14. полма М. 10б. уста Ст. пис. 2, 16. Буд. 124. Злат. 39б. уда Злат. 72б. Вран. жив. 44. ледја Рад. 27. 47. — С тим је падежем једнак акусатив множине; за то ово вриједи и о њему.

Ријеч мушкога рода *посао* долази једном у овом падежу као да је средњега рода: безбројна посла Орб. 51.

Ријеч *језеро*, која је и у другим падежима прелазила међу мушке ријечи (види номинатив), налази се тако и у овом падежу: језери Мри. 29. — Али још неке ријечи средњега рода долазе у номинативу мн. као да су мушкога рода на крају XV вијека: дили (позрив наши дили, ки су умнѣенства) Ст. пис. 1, 27. лити (по све лити) Ст. пис. 1, 17. сели (сели тере двори на њиху се) Ст. пис. 1, 15. уди (сви уди) Ст. пис. 1, 181. и у акусат. мн. XVII вијека: уди Мри. 23. тако има често и *усти*, на крају XV, свега XVI и у почетку XVII вијека: у номинативу мн.: усти љувени гди нису с умора Ст. пис. 2, 78. танди су ње усти Ст. пис. 2, 348. у акусат.

мн.: поносит' усти мој(и) Ст. пис. 2, 266. мени дарова усти свој(и) румени Ст. пис. 2, 269. тој ријечи придјевена ријеч има на крају и е я у номин. и у акусат. као да је женскога рода: у номинат.: ово ти ме усти и љувен њих целов Ст. пис. 2, 278. усти твоје Гуч. 191. ове ме усти Злат. 46. усти ове Ст. пис. 4, 430. грешне усти Ст. пис. 5, 55. моје усти Гунд. пс. 21. усти, ке мњах да мед хране, чемером су отроване Гунд. суз. II, XXI. без придјевене ријечи: усти Бун. 24. у акусат.: не млати све усти Ст. пис. 1, 108. кад усти отвараш пуне све радости Ст. пис. 2, 15. отвори све усти Ст. пис. 2, 277. гди усти отвори лијепости све пуне Ст. пис. 2, 295. на моје усти Ст. пис. 2, 433. моје усти Ст. пис. 5, 78. усти своје Гунд. пс. 14. усти опрхле Гунд. суз. I, XXX. моје усти Бун. 33. уз таки облик стоји придјевена ријеч и у средњем роду у множини: усти ње сама смамише живот мој Ст. пис. 2, 25. усти ње, ка плову Ст. пис. 2, 112. једна лијепа усти Д. Рањ. 36. уз правилно *уста* налази се придјевена ријеч и у женском роду: ваше уста да занијеме Ст. пис. 3, 37. налази се и у вокат.: усти Бун. 24.

У адјектива је као у супстантива: тужна Злат. 47. последња Н. Рањ. 456.

В. У женских ријечи: пред наставак у словенским језицима долази и; по том отпада наставак, а додано се и слаже с предњим гласом онако као у генитиву једн.¹: с основом на чисто а и на ја: жоуџе М. 13. наше М. 11. тако ноздре Ст. пис. 4, 169. ноздрве Вран. рјеч. 64. обрве Збор. 356. Крн. 226. јасире Гадн. 87. тако је било и мравље Ст. пис. 4, 84. 85. 165. 167.

Налази се у другој половини XV вијека као у мушких ријечи, али у споменику писану на турском двору: *мон кол-води* М. 526. *мон свкаши* М. 526.

У ијесмама се налази као у ријечи с основом на і: ливади Ст. пис. 1, 17. тако и коси Ст. пис. 2, 36. 77. 116. Чубр. 7. уз обично косе Ст. пис. 2, 28. 36. Злат. 69. тако и усни Ст. пис. 4, 119. 192. али пошљедње може бити остатак од

¹ Шлајхер *comprend.* 519 вели да у овијех ријечи управо нема овога надежа, него мјесто њега да долази акусатив мн.

двојине. Такођер остатак од двојине рекао бих да је **Копави** М. 188. П. 173. мјесто чега послѣје долази **Копави** М. 486. 428.

У адјектива је као у супстантива: **бијеле** Н. Рањ. 66. **велје** Ст. пис. 3, 446. **боље** Бран. жив. 55.

III. Основе на *i*. Крајње се *i* у основи шири у *ai*, те се сажима у дуго *i*, које је у словенским језицима кратко, а по том

А. У мушких ријечи долази наставак гласећи у словенским језицима *e*: **гостие** М. 206. 208. 268. **гостие** М. 271. 354. 435. **зварје** Стар. 4, 74. **кметие** М. 249. 333. 531. **пугле** Сав. 4. **лудие** М. 21. 42. 317. 471. **людие** П. 6. 20. 145. тако још у почетку XVI вијека **лудие** Збор. 286. у пошљедњој ријечи *и* ослабивши у *ь* отпада од XIII вијека: **лудье** М. 44. 45. 379. 410. 510. **людье** М. 126. 173. тако ће бити и **гость** М. 508. гдје би *ь* ваљало читати *је*; по том испада *ј*: **люде** П. 14. — Те ријечи од XIII вијека прелазе међу мушке с осномом на *a*: **гости** М. 510. **кмети** М. 28. **погми** Сав. 5. Н. Рањ. 43. Ст. пис. 4, 300. **луди** М. 525. **људи** Ст. пис. 1, 21. Збор. 27. Д. Рањ. 81. Брн. 43. Каш. 11. тако и **погми** Збор. 356. а неке прешавши онамо добиле су од њих *и ов* пред *и* од XIV вијека: **погтоки** М. 87. **Јерк** 100. **татови** Ст. пис. 2, 403. Д. Рањ. 406.

У ријечи **дан** било је такођер **дъни**, али се и она изједначила с ријечима у којих је основа на *a*: **дни** Збор. 27. Ст. пис. 5, 36. **Град.** дјев. 39. **Зор.** 53. **Злат.** 97. **Гунд.** ис. 25. **Банд.** 11. **Радн.** 65. а од њих је добила и њихово *ов*, сачувавши основу на *i* само толико што је *ов* обратила у *ев*: **днєви** Радн. 7. 70.

Б. У женских отпада наставак: **Дљжи** М. 242. **писми** Зор. 3. **ричи** Пб. 21. Н. Рањ. 1616. **ствари** Злат. 41. **свирали** Ст. пис. 4, 493. **звиря** немиле Ст. пис. 4, 454. тако је било и **обрви** Ст. пис. 3, 273. 4, 55. **похми** Пб. 49. тако и ријечи које су само у множини у обичају: **гусли** Збор. 23. **јасли** Мик. 175. пошљедње обје долазе у том падежу и с осномом на *a* женскога рода: **гусле** Вран. рјеч. 19. **јасле** Мик. 175. **Радн.** 5. 63. пошљедња је прелазила и међу ријечи средњег рода с осномом на *a*: **јасла** Зор. 58. (испореди номинат. јед.) Међу ове ријечи прелази и **мрави** (све) Ст. пис. 4, 84. 85. **мрави**

лијепе Ст. пис. 4, 165. мрави те Ст. пис. 4, 166. Између ријечи које су овамо ишле прелазила је међу ријечи женске с оснoвом на а: сјене Андр. пут 234.

IV. С оснoвом на сугласно :

А. У мушких ријечи: к оснoви приступа наставак, који у словенским језицима гласи е: камење М. 130. али како ове ријечи од првијех времена прелазе међу оне с оснoвом на і, прелазе и у овом падежу, а тада се опет изједначују с онима у којих је оснoва па а: камеи М. 70. 386. према томе и ријечи које и у номинат. јед. прелазе међу оне с оснoвом на і: јелини Ст. пис. 1, 13. стремени Ст. пис. 4, 167. прелазећи међу ријечи с оснoвом на а могу и одбацити крајње ем у оснoви: илаи Ст. пис. 2, 446. 5, 324. Андр. пут 324. праи Бун. 24.

Б. Женске ријечи прелазе од првијех времена међу женске с оснoвом на і: кћери Н. Рањ 286. Ст. пис 3, 115. 4, 362. Град. дјев 56. Банд. 18. Ради. 100. хћери Н. Рањ. 105. цркви М. 111. и та ријеч и друге прелазе и међу ријечи женске с оснoвом на а: кћере Н. Рањ. 143. Бри. 58. Банд. 155. хћере Ст. пис. 1, 113. Вран. жив. 42. Банд. 157. Кри. 6. матере Вран. жив. 9. Див. 386. Ради. 35. црикве Радој. 44. тако и свекрве Андр. 83. у које је такођер негда била оснoва на в.

В. У средњих: од наставка а бива дуго, те у словенским језицима остаје кратко: тако је и у номинат. и у акусат. мн.: брјемена (opus) Н. Рањ. 396. врјемена Ст. пис. 3, 6. 4, 90. 5, 40. 352. рамена Ст. пис. 4, 110. — дјлеса Стеф. 22. дрзлеса Стар. 4, 65. колеса Ст. пис. 1, 13. Вран. рјеч. 13. небеса Н. Рањ. 18. Ст. пис. 5, 191. Вран. жив. 23. Каш. 37. оуеса М. 194. словеса Стеф. 13. М. 110. тлеса Стеф. 17. телеса М. 100. Ст. пис. 1, 197. 2, 168. Н. Рањ. 94. Збор. 566. Ст. пис. 3, 27. 4, 232. 5, 36. Град. дјев. 65. Буд. 143. Бри. 186. Вран. жив. 24. Орб. 100. тјелеса Ст. пис. 4, 175. тилеса Ст. пис. 1, 221. Банд. 213. оушеса М. 72. ушеса (vušesa) Глав. 127. уюдеса М. 9. Стеф. 24. чудеса Н. Рањ. 84. Хект. 28. Буд. 54. Вран. жив. 109. Бун. 46. Каш. 34. — Неке прелазе међу ријечи средње с оснoвом на а одбацујући крајње ес у својој оснoви од првијех времена: дјла Стеф. 24. кола Н. Рањ. 1176.

128. Вран жив. 13. ока (у мрежи) Хект. 5. слова М. 144. тѣла М. 44. 45. уха Каш. 46. чуда Ст. пис. 5, 142. Хект 5. 9. Јерв. 45. 97.¹ *очи* и *уши* види код двојине.

ГЕНИТИВ МНОЖИНЕ.

Наставак је *аш*, којему је *а* дуго и који у словенским језицима сливајући се у глас *ѡ* слаби у *ѡ*, а по том остаје *ѡ* у староме словенском језику а у другима отпада.

I. Основе на *и*. Крајње се *и* у основи ширн *аи*, које у словенским језицима пред самогласнијем наставком гласи *ов*: *синокъ* М. 373. тако свега времена: *синов* Н. Рањ. 26. Ст. пис. 3, 148. 4, 461. Град. дјев. 166. Хект. 266. Брн. 266. Банд. 16. *волово* Н. Рањ. 147. Збор. 266. Вран. рјеч. 14. Мик. 93. 175. Али још у првој половини XIV вијека почиње му се додавати на крају *а*, које и послѣје има свега времена: *синока* М. 107. 380. 463. 465. 501. Пб. 92. Н. Рањ. 466. Збор. 256. Ст. пис. 4, 410. 431. Банд. 36. *волово* М. 102. 443. Збор. 266. Брн. 216. Вран. жив. 50. Мик. 405.

Али се ријечи с осномом на *и* и у овом падежу изједначају с ријечима у којих је основа на *а* (види под II), те се налази и без *ов* још XIII вијека: *смињ* М. 28. тако XVII вијека: *вод* Вран. жив. 65. а с доданим *а* још XV вијека *смиња* Пб. 92.

II. Основе на *а*. Крајње *а* од основе са *а* од наставка сажима се у једно *а*, с којим *ш* од наставка сливајући се у *ѡ* слаби у *ѡ*, по том се *ѡ* у основа на *ја* предњегга гласа ради мијења на *ѡ*, које се у старом словенском језику држи или отпада као у номинат. јед. а у српском отпада и *ѡ* и *ѡ*: тако је и у мушких *п* у средњих и у женских:

A. У мушких:

а) с осномом на чисто *а*: од XII до XV вијека: *анѡ-стољ* М. 371. *Бнѡтъњ* П. 115. *кљѡ* М. 13. *дѡвѡлѡ* М. 339. *комѡ* Пб. 55. *ѡвѡ* П. 17. *посѡ* П. 74. *робѡ* Стеф. 25. *сло-макѡ* Пб. 74. *сиснедѡ* М. 362. до краја XVI вијека: *ангел*

¹ Кашњѡ грам. 36 велл: *nebesa vel neba vel nebi; slovesa vel slova vel slovi; tilesa vel tila vel tili; čudesa vel čuda vel čudi.*

Град. дјев. 168. апостол Град. дјев. 69. бок II. Рањ. 166. вјетар Ст. пис. 3, 13. врук Н. Рањ. 88. дил Ст. пис. 1, 106. 3, 369. дукат Н. Рањ. 27. глежан Ст. пис. 3, 99. Мрн. 32. греб Збор. 536. гријех Ст. пис. 3, 259. жудјел Град. дјев. 182. злотвор Ст. пис. 3, 387. зуб Ст. пис. 1, 236. Н. Рањ. 2226. језик Ст. пис. 3, 455. мождан Ст. пис. 3, 393. народ Ст. пис. 3, 314. облак Ст. пис. 3. 132. особак Град. дјев. 136. носал Град. дух. 28. пророк Град. дјев. 154. псалам II. Рањ. 177. раб Брн. 11. салам Ст. пис. 5, 54. синак Ст. пис. 3, 29. стабар II. Рањ. 89. таленат Н. Рањ. 606. уломак Н. Рањ. 1516. усноник Град. дјев. 154. узрок Град. дух. 18. и XVII вијека: Внетак Мик. 265. дил Вран. жив. 48. крмак Мик. 746. начин Банд. V. ован Банд. 73. порат Мик. 266. узал Мик. 299. чавал Банд. 144. на крају стојећи л кад кад и отпада: чава Стар. 4, 113.¹

б) с основном на ја: од XII до XV вијека: краи М. 250. П. 74. 94. оули М. 62. — краљ М. 130. 345. шкръмителъ II. 119. природителъ М. 187. 313. приѣтелъ М. 258. приѣтелъ М. 404. 507. родителъ М. 100. 235. 382. 412. сакъ М. 407. — коњ М. 14. 135. П. 22. шганъ М. 149. сужанъ II. 49. — динарь II. 25. П. 49. пастыръ М. 62. царъ М. 103. 180. 288. 300. 338. — мѣсець М. 147. 170. 209. 436. П. 137. оѣтаць М. 105. 219. 240. оѣтаць М. 371. своѣуаць II. 74. тръговаць II. 7. 140. — и послѣје до XVII вијека: научителъ Град. дјев. 8. неприѣтелъ Ст. пис. 1, 70. Град. дух. 49. Брн. 276. приѣтелъ Хект. 35. родителъ Д. Рањ. 1206. Град. дјев. 87. Злат. 5. воњ Град. дјев. 114. коњ II. Рањ. 1176. динар II. Рањ. 900. Ст. пис. 5, 126. цар Стар. 3, 258. лунез Ст. пис. 3, 215. проводич Град. дјев. 137. шпнез Буд. 67. Град. дјев. 139. Хект 36. Зор. 53. Буд. 67. Брн. 51. витез Ст. пис. 3, 45. зденац Ст. пис. 1, 29. злочинац II. Рањ. 132. јагањац II. Рањ. 846. јунац II. Рањ. 846. младјенац Ст. пис. 3, 311. Збор. 102. младенац Буд. 92. мудрц или мударц (mudarc) Н. Рањ. 2106. оѣтац Н. Рањ. 186. Збор. 76. Ст. пис. 4, 384. Град. дух. 9. светац Ст. пис. 5, 158. — и XVII вијека: неприѣтелъ Банд. 235. родителъ Вран. жив. 85. пјенез Бун. 31. венац Вран. жив. 18. врабац Банд. 246. вребац Банд. 238. злочинац Мик. 175. младица Вран. жив. 73. оѣтац Вран. жив. 22. Банд. 7. Јерк. 77. пјешац Мик. 787. прасац Мик. 479. светац Банд. 19. штилац Банд. IV.

¹ Тако л отпада и у part. praes. act., гдје види.

Ријечи с основом на а в оне с основом на и помијешале су се у овом падежу тако да је од овијех с основом на и прешло њихово *ов* и к онима у којих је основа на а, и то још од првијех времена: а) с основом на чисто а: XII вијека: уџетиниковъ М. 2. сьпоудовъ М. 6. и даље XIII—XV вијека: анделовъ М. 302. апостоловъ М. 303. апкстоловъ М. 452. вьсокъ Стеф. 25. грѣховъ Сав. 7. даровъ Сав. 10. дикатовъ М. 380. П. 176. Пб. 71. дълговъ П. 118. закономъ М. 176. мноплемениковъ М. 379. анстовъ П. 151. плорговъ М. 98. пошовъ М. 13. нѣмцѣховъ П. 96. сировъ М. 139. цѣрмниковъ П. 2. юнаковъ П. 48. — на крају XV и свега XVI вијека: апостолов Н. Раѣ. 1546. богов Злат. 296. валов Н. Раѣ. 13. Ст. пис. 2, 383. Злат. 876. вигов Хект. 316. виноградов Буд. 104. војников Ст. пис. 1, 18. вртлов Буд. 104. врхов Н. Раѣ. 15. вуков Ст. пис. 3, 156. 4, 101. градов Ст. пис. 1, 18. Н. Раѣ. 356. грихов Ст. пис. 1, 121. Хект. 406. Буд. 4. Вран. рјеч. 126. гријехов Н. Раѣ. 124. грјешников Н. Раѣ. 976. гробов Д. Раѣ. 1486. даров Хект. 356. даталов Н. Раѣ. 88. духов Н. Раѣ. 154. Град. дјев. 19. зидов Ст. пис. 3, 148. камиков Зор. 70. кипов Збор. 162. клеветников Буд. 54. лавов Н. Раѣ. 82. намирников Хект. 35. народов Н. Раѣ. 1916. папрењяков Хект. 116. плодов Н. Раѣ. 144. попов Ст. пис. 4, 357. пророков Н. Раѣ. 916. противников Н. Раѣ. 1446. пуков Н. Раѣ. 1626. разбојников Раѣ. 44. Зор. 75. сакраментов Буд. 86. службеников Н. Раѣ. 186. траков Збор. 167. узроков Буд. 16. учеников Н. Раѣ. 88. филозофов Стар. 3, 239. приквењяков. Буд. 57. — и XVII вијека: ангелов Банд. 12. апостолов Банд. 208. боков Банд. 5. вирников Банд. 153. вуков Банд. 206. градов Банд. 26. Мрн. 20. гребов Банд. 88. грихов Банд. 8. Глав. 12. дијелов Див. 9. докторов Банд. 249. идолов Банд. 63. језиков Банд. 233. јунаков Мрн. 41. козаков Мрн. 45. комаров Вран. жив. 100. крухов Банд. 33. лавов Банд. 71. можјанов Мрн. 26. мучеников Банд. XII. народов Банд. 18. начинов Глав. 97. немоћников Банд. 39. постолов Банд. 3. плотов Банд. 32. прагов Банд. 102. пророков Банд. III. разбојников Банд. 35. сребрњяков Банд. 84. скутов Банд. 43. судов Банд. 21. талентов Банд. 51. узроков Глав. 3. учепиков Банд. 2. Јерк. 45. — б) ријечв с основом на ја добиле су такођер *ов* од онијех с основом на и, па се *о* од *ов* предњег гласа ради промијенило у *е*:

али се оне тако јављају тек на крају XIV вијека: поклицарскъ М. 232. XV вијека: краекъ П. 58. 66. 71. kraglief М. 279. кра-
 лскъ М. 285. 288. 298. 300. 448. 489. П. 107. покривауевъ Пб.
 49. 56. поклицарскъ 329. 350. 432. Пб. 93. на крају XV и свега
 XVI вијека: боев Стар. 3, 261. бени-фицијев Буд. 12. официјев
 Буд. 250. краљев Н. Рањ. 176. родитељев Буд. 58. учитељев
 Буд. 83. научитељев Буд. 14. огњев Стар. 3, 232. бичев Ст.
 пис. 5, 60. лунежев Зор. 75. мужев Град. дјев. 107. царев Стар.
 3, 260. и XVII вијека: краљев Банд. 6. Мрв. 10. научитељев
 Банд. 20. коњев Мрн. 45. у таким ријечима долази у гдјекојега
 између пстијех писаца XVI и XVII вијека *о* и непромјењено
 у *е*, и то не само иза *з*, гдје је и сада *о*: витезов Ст. пис.
 1, 246. кнезов Ст. пис. 1, 246. него и иза других гласова: не-
 пријатељов Глав. 152. родитељов Глав. 14. гусларов Банд. 14.
 настиров Зор. 366. Банд. 11. царов Стар. 3, 254. 263. 296.
 Мрн. 170. тако и у странијем ријечима, у којима се избацује
 у основи *ј* још у старом словенском језику, те се ни *о* не
 мијења у *е*: калдеов Н. Рањ. 18. Банд. 7. фаризеов Банд. 3.

Ако овај облик од основа на *а* (прави без *ов* и начн-
 њени према оном од основа на *у* са *ов*) и доише у XVII
 вијек, ипак још у првој половини XIV вијека почиње му се
 додавати на крају *а*, које и данас има: *а*) прави генитив ми.
 од основа на *а* или на *ја* (т. ј. без *ов*): XIV вијека: апостола
 М. 105. у то су се вријеме мјесто *а* писала и два ња: мона-
 стирѡ М. 107. оцѡ М. 82. сподѡ М. 139. соудиникѡ М. 81.
 уаокѡ М. 75. XV вијека: братѡ М. 497. Пб. 129. братѡсѡ
 М. 453. виска М. 285. 338. кнеѡ М. 370. Влатковиѡ М. 538.
 динѡ М. 295. 364. 390. Пб. 60. 76. П. 48. 108. дѡ М. 119.
 дѡ Пб. 120. дѡ М. 390. 443. 501. Пб. 96. жѡ Пб.
 125. калѡ М. 463. комаѡ Пб. 110. 112. коѡ М. 443. лѡ
 П. 93. морѡ П. 38. моѡ М. 498. оѡ М. 456. поклоѡ П.
 408. писѡ М. 369. писѡ Пб. 113. 115. писѡ Пб. 116. поклаѡ
 М. 389. 392. поклицѡ М. 511. поставѡ М. 400. пригѡ М. 501.
 приѡ М. 517. Пб. 125. разѡ П. 74. 169. родѡ М. 398.
 470. родѡ П. 147. трѡ М. 484. ѡ П. 48. 49. 161.
 XVI вијека много чешће долази овако са *а* него без њега:
 анѡ Н. Рањ. 22. Д. Рањ. VI6. анѡ Збор. 93. аѡ
 Н. Рањ. 1406. апѡ Збор. 159. барѡ Збор. 84. вѡ Збор.

526. бискупа Збор. 104. бога Н. Рањ. 122. Ст. пис. 3, 363. 4, 31.
 бојника Д. Рањ. VI. вераза Злат. 36f. вјетара Гуч. 202. витеза
 Н. Рањ. 1846. Ст. пис. 3, 252. владалаца Н. Рањ. 846. Гуч.
 72. власа Ст. пис. 2, 82. 3, 472. Злат. 69. војника Ст. пис. 3, 53.
 врабаца Н. Рањ. 209. врага Ст. пис. 3, 171. гласа Збор. 1026.
 гојтана Ст. пис. 3, 10. горштака Злат. 80. града Н. Рањ. 202.
 грвјеха Н. Рањ. 51. Ст. пис. 3, 79. Збор. 4. Град. дјев. 56. Гуч.
 13. грјешника Н. Рањ. 91. 195. грешника Ст. пис. 5, 116. Град.
 дух. 43. Гуч. 4. Грка Збор. 816. Злат. 13. гусара Злат. 566.
 дара Град. дух. 19. Гуч. 160. двора Ст. пис. 3, 464. дивља
 Збор. 566. дијела Н. Рањ. 71. Збор. 24. димња Збор. 736.
 динара Н. Рањ. 85. Збор. 55. Град. дјев. 141. дуката Н. Рањ.
 27. духа Н. Рањ. 45. Ст. пис. 3, 448. Збор. 93. житничара Збор.
 27. жудјела Н. Рањ. 181. Збор. 54. Ст. пис. 3, 319. завидника
 Д. Рањ. 676. закона Злат. 666. злочинаца Н. Рањ. 1506. зна-
 наца Н. Рањ. 296. зуба Н. Рањ. 1666. Ст. пис. 3, 466. 5, 187.
 Збор. 103. Град. дух. 13. Гуч. 215. језика Ст. пис. 3, 76. Злат.
 37f. Чубр. 56. юшака М. 553. књижника Н. Рањ. 976. конаца
 Н. Рањ. 1876. кошника Збор. 76. кошица Н. Рањ. 706. краља
 Ст. пис. 3, 464. 4, 118. 5, 4. крвника Ст. пис. 3, 385. Злат. 6.
 круха Н. Рањ. 70. лава Ст. пис. 3, 436. Злат. 506. лећива Збор.
 103. ловаца Ст. пис. 2, 205. Збор. 446. манастира М. 545. Град.
 дјев. 7. манастијера Гуч. 28. мача Збор. 164. мендиваната Гуч.
 96. мјесеца Н. Рањ. 616. Збор. 796. младња Злат. 51. мртаца
 Збор. 82. мудрца или мударца (mudarca) Н. Рањ. 1976. Збор.
 143. Д. Рањ. VII6. Гуч. 173. мужа Ст. пис. 4, 9. народа Н. Рањ.
 48. наука Град. дух. 9. начина Збор. 116. Град. дух. 35. Злат.
 576. немоћника Н. Рањ. 47. непријатеља Н. Рањ. 1706. не-
 вјерника Н. Рањ. 217. нораца Ст. пис. 4, 270. облака Ст. пис.
 2, 376. 3, 309. 4, 257. Збор. 14. образа Збор. 162. ораха Ст.
 пис. 4, 252. осала Збор. 5. отаца Н. Рањ. 1266. Злат. 46. Гуч.
 42. оченаша (пет) Гуч. 43. паса (capis) Ст. пис. 3, 305. 4, 327.
 Збор. 21. Д. Рањ. 55. пастијера Н. Рањ. 21. Злат. 366. пас-
 тпра Д. Рањ. 50. пјенеза Д. Рањ. V6. пјешаца Збор. 76. пре-
 дикатура Гуч. 63. пријатеља Н. Рањ. 2146. Д. Рањ. 88. Злат.
 22. пророка Н. Рањ. 2196. Ст. пис. 3, 311. псамама Гуч. 19.
 птиња Ст. пис. 2, 410. раба Збор. 296. разговора Гуч. 126.
 реда Град. дјев. 141. рога Збор. 50. родјака Злат. предгов.

26. родитеља Н. Рањ. 296. сакрамената Гуч. 310. сана Ст. пис. 4, 403. 404. свјета (sviyeta, consilium) Град. дјев. 175. слијепца Н. Рањ. 636. стара (мјера) Н. Рањ. 1526. ступаја Злат. предгов. 16. стараца Н. Рањ. 63. суда (vas) Н. Рањ. 62. суда (judicium) Град. дух. 82. судаца Н. Рањ. 67. Збор. 546. сужана Ст. пис. 5, 161. сусједа Н. Рањ. 62. тетријеба Ст. пис. 4, 271. трговаца Н. Рањ. 1876. труда Ст. пис. 3, 24. Д. Рањ. 100. узала Злат. 62. узрока Злат. предгов. 36. ученика Н. Рањ. 14. Збор. 84. фратара Гуч. 28. мисеца Збор. 71. худаца Ст. пис. 3, 398. чавала Н. Рањ. 130. стране: фаризеа Н. Рањ. 15. — XVII вијека тако често долази са *a* да је према њему ријеткост што долази и без *a*; навешћу само по који примјер од свакога писца: бриста Мик. 28. вика Вран. жив. 46. витара Радн. 49. владалаца Каш. 3. власа Вран. жив. 11. војника Мик. 153. гријеха Див. 3. Орб. 29. Андр. дев. 16. гриха Јерк. 75. Каш. 2. Пос. 16. гроздица Мик. 123. дара Јерк. 9. Андр. пут 218. дила Мик. 66. дитвћа Јерк. 28. зуба Орб. 34. Гунд. суз. II, LII Мик. 860. Радн. 17. јавора Мик. 174. јагањаца Андр. пут 212. јунака Мик. 36. козлића Банд. 35. коња Мик. 230. костања Мик. 585. кравосаца Андр. пут 376. луњежа Мик. 286. љубовника Бун. 5. мисеца Каш. 91. мјесеца Андр. пут 4. народа Каш. 5. непријатеља Банд. 118. Јерк. 26. Мик. 833. Радн. 3. опанака Пос. 376. ораха Мик. 724. оцаца Каш. 5. Радн. 64. пава Мик. 405. накала Андр. дев. 54. паса Радн. 99. настира Каш. 83. Радн. 45. посала Орб. 1. Каш. 29. Мик. 460. пришта Мик. 457. пука Мик. 422. разлога Мик. 555. родитеља Орб. 31. Гунд. суз. предгов. сакрамената Мат. 93. светаца Каш. 41. себара Мик. 34. стабара Каш. 19. судаца Мат. 45. Каш. 3. узала Андр. пут 188. фратара Вран. жив. 71. чавала Банд. 144. — б) начињени према основама на *и*: XV вијека: бродока Пб. 111. кумока Пб. 106. XVI вијека: богова Злат. 3. валова Ст. пис. 3, 284. 5, 47. вукова Н. Рањ. 205. Збор. 516. Ст. пис. 3, 436. 4, 96. Злат. 726. Гуч. 214. градова Н. Рањ. 1546. Ст. пис. 3, 39. 4, 214. Злат. предгов. 3. гребова Збор. 286. гријехова Ст. пис. 5, 16. 39. 49. 86. гробова Ст. пис. 3, 341. дарова Н. Рањ. 135. Гуч. 21. дубова Злат. 43. јадова Ст. пис. 3, 7. 30. 388. 409. 4, 322. краљева Н. Рањ. 246. Збор. 546. Д. Рањ. IV6. Гуч. 287. кријесова Ст.

пис. 3, 21. мостова Збор. 59. орлова Ст. пис. 3, 255. попова Ст. пис. 3, 318. постова Гуч. 3. пукова Гуч. 154. робова Ст. пис. 3, 100. синегоша Збор. 102. станова Ст. пис. 5, 17. целова Злат. 37. XVII вијека: валова Банд. 1. Мик. 162. влкова Вран. жив. 38. 69. 111. вукова Андр. пут 332. гребова Вран. жив. 23. грихова Банд 28. Каш. 13. зубова Пос. 20. краљева Банд 43. попова Мик. 186. послова Радн. пут 45. робова Мик. 701. судова (vas) Каш. 98. судова (judicium) Радн. пут 15. Како напријед са *ов* а без *а* има ријечи у којих би данас тешко било *ов*, тако се налази и у таквих ријечи додано *а*: XVI и XVII вијека: анђелова Вран. жив. 23. идолова Вран. жив. 19. 42. мученикова Збор. 126. Пос. 56. народова Банд. 44. облакова Банд. 120. Радн. 44. ученикова Банд. 103.

Ријечи које постају наставком *им* или *јаним* и у множини одбацују крајње *им*, њима у множини остаје основа на сугласно, те иду у овом падежу међу ријечи којима се основа свршује на сугласно, и он им онако постаје (види мало ниже); али ријечи с основом на сугласно прелазе од давнина и у том падежу као и у некима другима међу ријечи с основом на *і*, па с њима и ове ријечи у множини одбацавши *им* и тако добивши основу на сугласно прелазе међу ријечи с основом на *і*, те им овај падеж постаје као онима (види даље под III) тако XIV вијека: **Мленими** М. 93. **Павракими** М. 92. XV вијека: **властели** М. 362. **дубровани** Пб. 127. **Гинкелами** М. 263. **кучки** Пб. 107. **кућани** Пб. 126. **омићани** М. 279. тако још XVII вијека у властитом имену: **Детулами** М. 558. тако би могло бити што има и на крају XV вијека: **бетудијани** Ст. пис. 1, 26. **крстјани** Ст. пис. 1, 246. али што има XVI вијека **србљв** Д. Рањ. IV. 6. и XVII вијека **грађани** Вран. жив. 41. то ће бити дошло другим путем, који ће се споменути ниже. Али таким ријечима постаје овај падеж и онако како постаје ријечима с основом на сугласно (види даље под IV), међу које припадају у множини, а тада је ако не постањем *а* оно гласом једнак с правијем генитивом *им*. ријечи мушких с основом на *а*, и то од првијех времена: тако XIII—XV вијека: **болръ** М. 20. **властель** М. 15. 160. 171. 230. 250. 350. 456. с промјеном гласа *л* на крају у *о* (од XIV вијека) **властео** М. 230. 259.—508. 522. **Коцланимъ** Шаф.

рам. 1873. 110. срѣсаль М. 270. срѣсаль П. 75. 104. тврликъ М. 285. 344. П. 48. угарь П. 176. Храшань М. 87. XVI вијека: гра-
 љан Град. дјев. 23. Злат. 100. жидов Н. Рањ. 346. Ст. пис. 3, 314. 4, 206. крстјан Ст. пис. 3, 51. Град. дух. 49. поган
 Град. дјев. 48. турак Ст. пис. 3, 129. и с доданим а: XV
 вијека: властела М. 445. 477. 478. 495. 502. 512. 537. 544. гл-
 гана Пб. 128. дѣброкуана Пб. 128. кѣшма М. 473. срѣсаль П.
 138. 175. XVI вијека: жидова (ном. јед. жидовин) Н. Рањ. 75. жудија (ном. јед. жудијин) Н. Рањ. 956. 182. латина Злат.
 предгов. 36. мјештана Злат. 36г. погана Ст. пис. 3, 129.
 XVII вијека: дворана Мик. 93. жидова Андр. дев. 140. јудија
 (ном. јед. јудијин) Банд. 68. крстјана Каш. IV. према оста-
 лијем ријечима налази се и са *ов*, али тек XVII вијека:
 Грков Банд. V. жидовов Банд. 56. жудијов Банд. 64. кри-
 стјанов Вран. жив. 72.

Како је номинатив мн. у неких ријечи с осном на *ја*
 бивао и онаки какав имају ријечи с осном на *і* (види на-
 пријед код номинат. мн.), тако и генитив мн. у таквих ријечи
 осим редовнога обличја, које је напријед показано, долази и
 у обличју које има у ријечи с осном на *і* (види ниже под
 III), те се свршује на *ни* (*иј*), које је разједначавањем мо-
 гло гласити и *си*: тако XIV вијека: *коѣни* М. 63. *монастырѣни*
 М. 137. и послѣје према старијим књигама: *моуѣни* Стар. 4, 141.
 али је и прије и послѣје било и без те промјене, па се је
 од *ни* (*иј*) крајње *и* (*ј*) у српском језику одбацивало као и
 у ријечи с осном на *і*: тако XIII вијека: *родитељи* М. 26.
цари М. 35. XIV вијека: *динари* М. 222. 236. Пб. 25. XV ви-
 јека: *самѣли* М. 406. *динари* М. 283. 285. 295. 389. 428. 492. 504.
 П. 155. Пб. 91. 106. *конднери* М. 407. *перљперѣни* М. 285. 297. 432.
 Пб. 108. *писецѣни* М. 286. 290. 297. *писецѣни* М. 345. *писецѣни* М.
 370. 506. П. 64. 130. 152. 176. Пб. 71. 81. *пейецѣни* М. 399. 400.
 на крају XV и свега XVI вијека долази у више ријечи него
 прије: *завезаји* Град. дјев. 96. *стунљаји* Брн. 2. *жиљи* Ст.
 пис. 1, 78. *краљи* Ст. пис. 1, 15. 270. Брн. 676. *пријатељи* Стар.
 4, 115. Брн. 63. *родитељи* Брн. 8. 47. *ступаљи* Стар. 4, 112.
бадњи Ст. пис. 1, 78. *коњи* Ст. пис. 1, 14. 37. 3, 297. 311.
 Стар. 3, 229. 262. 263. *сежани* Збор. 1196. Стар. 3, 282. *це-
 сари* Ст. пис. 1, 15. *динари* Н. Рањ. 926. *Хект.* 16. *ливари*

Ст. пвт. 1, 144. олтари Ст. пис. 1, 95. поклисари Ст. пис. 1, 10. **моуџин** Стар. 4, 67. мужи Ст. пис. 1, 221. Стар. 3, 297. Н. Рањ. 66. 156. 1606. Ст. пис. 5. 83. 245. Стар. 4, 115. **мышн** Стар. 4, 71. мечи Ст. пис. 1, 21. 62. Стар. 3, 261. рвачи Ст. пис. 3, 241. витези Стар. 3, 250. дворци (у слику) Ст. пис. 2, 507. месеци Стар. 1, 229. XVII вијека: **накладаји** Банд. 109. **краља** Вран. жив. 79. **пријатељи** Банд. 242. **родитељи** Банд. 194. 242.¹ **монастири** Вран. жив. 67. **мужи** Вран. жив. 29. 50. Банд. 56. **Крн.** 196. **товариши** Вран. жив. 32. **обручи** Мик. 242. **пинеци** Банд. 74. **Радн. пут** 78. 87. **пјенези** Мик. 209. 416. 569. 701. **месеци** Вран. жив. 54. Банд. V. Мик. 256. Да све ове ријечи имају и прави овај падеж од основа на а, показано је напријед. — Уз оваке ријечи с основом на ја прелазиле су у овом падежу и оне с основом на чисто а међу ријечи с основом на і: то се појављује од почетка XV вијека: **ангели** М. 297.² **комади** Пб. 53. **комади** Пб. 57. **братуеди** М. 453. на крају XV и свега XVI вијека: **амазони** Ст. пис. 1, 72. **амонити** Ст. пис. 1, 5. 22. **глиби** Ст. пис. 3, 476. **дари** Ст. пис. 1, 293. **Хект.** 276.³ **Брн.** 66. **елементи** Н. Рањ. 256. **закони** Ст. пис. 1, 209. **зуби** Ст. пис. 1, 295. **Зор.** 9. **крати** Ст. пис. 5, 19. **лави** Ст. пис. 1, 169. **легиони** Н. Рањ. 916. **миди** Стар. 4, 260. **моабити** Ст. пис. 1, 70. **мождани** Н. Рањ. 72. **народи** Н. Рањ. 182. **плоди** Стар. 3, 315. **Чубр.** 56. **прозори** **Хект.** 5. **суди** Ст. пис. 1, 92. 295. **сусједи** Ст. пис. 3, 226. **свити** Ст. пис. 5, 30. 81. **туди** Ст. пис. 1, 302. **цвити** Зор. 46. **чави** Ст. пис. 5, 144. **часи** Буд. 54. **чини** Буд. 149. XVII вијека: **апоштоли** Банд. 210. **дари** **Мат.** 93. **зуби** Вран. жив. 62. Банд. 22. Мик. 62. **Радн. пут** 71. **листи** Вран. жив. 9. **рукави** Мик. 127. **скоти** Банд. 116. **скорпијун** Банд. 246. **таленти** Банд. 247. **часи** Банд. 149.⁴ и кад је у основи пред крајњим а гр-лени глас, те се мијења: **бози** Вран. жив. 19. — Овај завршетак долази и кад према основама на и има већ *ов*: по-

¹ Бандулавни често прем да не свагда у оваком облику са и пише још *ћ* на крају. Види о том даље под V.

² Овај примјер долази у властитом имену **калуѓерица** свете **марице** **оде** **ангели**, па може бити да је тако речено талијански.

³ Али има и у генитив. јед.: такве **дари** **Хект.** 286.

⁴ **Кашп** **грам.** 28. вели **vitrov** vel **vitara** vel **vitri**.

пови Ст. пис. 1, 58. дарови Банд. 153. а долази и у ријечи с основом на и кад је према основама на а без свога *ов*: воли Ст. пис. 1, 14. биводи Ст. пис. 1, 14. и у ријечи које постају наставком *им* или *јаним* па у множини одбацивши крајње *им* имају основу на сугласно: србљи Д. Рањ. IV. 6. крстјани Ст. пис. 1, 246. Вран. жив. 57. бетулијани Ст. пис. 1, 26. градјани Вран. жив. 41. Банд. 72. самаритани Банд. 57. жудији Банд. 75. 219.

Б. У ријечи средњега рода на чисто *а* и на *ја*: мистъ М. 101. мистъ М. 347. мистъ М. 350. сатъ М. 104. 506. тако од краја XVI вијека: бедар Н. Рањ. 166. годпшт Н. Рањ. 1646. Ст. пис. 2, 400. годиш Ст. пис. 3, 99. 4, 72. Град. дјев. 139. дла Н. Рањ. 164. добар Н. Рањ. 2236. Ст. пис. 5, 14. Град. дјев. 16. Буд. 138. Злат. 56. језер Н. Рањ. 1156. Ст. пис. 5, 47. дјет Ст. пис. 2, 160. 3, 49. 4, 26. Злат. 35. очац Ст. пис. 3, 102. сат Н. Рањ. 85. Гуч. 29. срдац 1686. уст Н. Рањ. 19. Ст. пис. 2, 56. Злат. 866. и XVII вијека: бедар Банд. 5. годишъ Вран. жив. 6. годишт Банд. 31. добар Гунд. суз. I, XXII. Банд. 69. Јерк. 9. колин Банд. 216. лит Вран. жив. 67. мист Банд. 34. сат (пецат, т. ј. пет сат) Мик. 63. Бун. 31. (девецат, т. ј. девет сат) Андр. 293. срдац Банд. 8. тал Вран. жив. 82. уст Вран. жив. 33. Банд. 5. с промјеном гласа *л* на крају у *о*: дио Ст. пис. 1, 283. према чему ће бити гријешком писарском доданом такоме *о* на ново *л*: сѣмъ М. 234.

Ријечи с основом на *ја*, које пред тијем завршетком у основи имају *и*, пак су се у овом падежу свршивале на *иј*, могле су у прва времена у овом падежу мјесто *иј* разједначавањем имати и *еј*: тако је поксласи Стеф. 15. — У таким је ријечима од давна у свијем падежила *и* од *-иј-* ослабивши у њ испадало; а тада би се у овом падежу десила на крају два сугласна, од којих је задње исто *ј* од *-иј*, па би се тада међу два крајња сугласна као и у другим таким приликама уметнуло *а*: тако од ријечи које су у номинат. јед. гласиле на речени начин *коије* (од старијега *кошије*) и *зелје* (од старијега *зелије*) има XVI вијека генит. мн: копај Стар. 3, 244. зелај Зор. 656. види тако и у женских ријечи (ладај). али се је то и помијерало у исто вријеме: основа кака је бивала по што се избацило *и* од *-иј-* и по што се *ј* с предњим сугласним слијевало, прелазила је така и у овај падеж, и

тада јој је опет приступао исти завршетак *ај*, премда је његово *ј* веће једном стајало у основи: тако има XVI вијека и биљај (*bigliaj*) Зор. 65. зељај (*zegliaj*) Зор. 75. 76.

И ове су ријечи као и оне мушкога рода добиле у овом облику на крају *а*, такођер од XIV вијека, када су се два њих писала мјесто *а*: селъ Шаф. рат. 1873. 100. XV вијека: годиша Пб. 120. зрѣла М. 387. 406. 498. Пб. 72. питаца Пб. 103. сѣла П. 135. XVI вијека већ је обичније са *а* него без њега: врата Н. Рањ. 47. Збор. 376. Д. Рањ. Vб. Злат. 21. годишта Н. Рањ. 806. Збор. 44. Ст. пис. 3, 268. Злат. 846. Гуч. 86. дјела Н. Рањ. 80. Збор. 176. Ст. пис. 3, 158. Д. Рањ. 86. Град. дух. 9. дјев. 72. Злат. 36е. Гуч. 8. добара Ст. пис. 3, 12. Збор. 97. Град. дјев. 16. Злат. 216. Гуч. 27.¹ зала Ст. пис. 3, 374. Збор. 9. Д. Рањ. 79. Град. дух. 49. јаја Ст. пис. 4, 331. језера Злат. 42. кољена Н. Рањ. 2286. Гуч. 207. лига Ст. пис. 2, 153. 368. мѣта Збор. 266. Ст. пис. 3, 406. 4, 72. Злат. предгов. 2. мјеста Н. Рањ. 72. Злат. 59. могућства Град. дух. 71. мора Ст. пис. 3, 375. надахнутја Град. дух. 71. ођућенја Град. дјев. 113. писама Н. Рањ. 190. Д. Рањ. 1196. Гуч. 19. прибивалишта Н. Рањ. 1436. пристодја Н. Рањ. 2286. проштенја Гуч. 38. рама Ст. пис. 4, 91. 93. срца Гуч. 104. стада Н. Рањ. 21. уда Ст. пис. 3, 264. Брн. 246. уста Ст. пис. 2, 64. 116. Н. Рањ. 166. Збор. 23. Д. Рањ. 34. Брн. 28. XVII вијека: благодатства Каш. 119. брда Мик. 8. величанства Гунд. пс. 39. весала Бун. 10. воћа Обр. 48. врата Банд. 248. Мик. 478. вретена М. 792. годишта Вран. жив. 39. Див. X. Банд. 115. дјела Див. 156. Гунд. суз. III. IX. Каш. IIIб. дила Банд. 69. добара Орб. 20. Мат. 60. Каш. 3. Андр. дев. 151. Радн. 5. достојанства Андр. 212. Радн. 40. дрва Банд. 118. зала Банд. 281. Радн. 21. изискивања Радн. 7. јаја Банд. 290. кољена Банд. 186. краљевства Андр. пут 172. Радн. 68. крила Мик. 259. ледја Радн. 50. лига Вран. жив. 47. миста Банд. III. напастовања Пос. 41. непомства Андр. пут 406. ођућенја Мат. 93. ођућенја Радн. 49. писама Банд. 2. Каш. 31. помазанја Радн. 53. помилованја Каш. 119. пријатељства Радн. 27. приказанја Јерк. 73. срдаца Радн. 25. срца Бун. 3. Радн. 5. стабала Банд. 81. Радн. 42.

¹ Долази тако додано *а* в кад међу предња два сугласна није уметнуто XVI и XVII вијека: добра Н. Рањ. 79. Андр. пут 246.

старешинства Радн. 43. ђућења Мик. 786. уда Мик. 849. Пос. 156. ужа Мик. 737. уста Див. 13. Банд. 124. Гунд. суз. III, XVIII. Андр. дев. 48. цријева Мик. 524. чињенја Радн. 74.

Како су и гдјекоје мушке ријечи с основом на **ја** могле у овом надежу имати и онако као што имају ријечи с основом на **і** (види напријед код мушких ријечи), исто су тако и гдјекоје ријечи средњега рода с основом на **ја** могле имати и према ријечима с основом на **і**, па име оне које у основи пред завршетком **ја** имају *и*: у њих је у овом надежу као и у другима речено и у основи ослабивши у *ь* отпадало, а од ни (*иј*), које су у овом надежу према ријечима с основом на **і** имале на крају, отпадало је крајње *и* (*ј*) као и у ријечи с основом на **і**; тако долази поуздано истом XVI вијека: пристодји Н. Рањ. 186. деанји Буд. 121. дилованји Буд. 37. 157. одлученји Буд. 72. оћућенји Буд. 33. пригришенји Буд. 12. чињенји Буд. 19. 37.¹ није поуздано зели Стар. 3, 258, јер се може читати и зели и зели и зелиј. XVII вијека: смилованји Банд. 273.² али се тога вијека и избацивало *ј* пред крајњим *и* само за то што је пред тијем гласом: истина нишу: *govogeniј* Радн. 56. рокојниј Банд. 124. помаћикани Пос 41. помаћикаји Мат. 96. али се не може потврдити да се је *иј* и *ии* читало *ји* или *иј*, него мислим да обоје показује само да је било једно дуго *и*. — Да су су оваке ријечи имале у овом надежу и онако као остале, може се видјети напријед међу примјерима. — Уз оваке ријечи с основом на **ја** прелазиле су у овом надежу и оне средњега рода с основом на чисто **а** међу ријечи с основом на **і**, као што су прелазиле и мушке: тако има на крају XV и свега XVI вијека: богатастви Стар. 3, 257. госпоцтва Стар. 3, 312. дили Ст. пис. 1, 8. 91. 115. Буд. 94. Брн. 26. дјели Н. Рањ. 1336. дели Буд. 71. кољени Ст. пис. 4, 279. либри Ст. пис. 1, 7. лпти Ст. пис. 1, 23. љети Ст. пис. 4, 192. 5, 316. њедри Злат. 49. 61. рами Ст. пис. 1, 36. уди Зор. 336. Буд. 111. Брн. 186. усти Ст. пис. 1, 48. 2 24. 226. 285. 394. 4, 90. 5, 36.

¹ Мјесто *ји* штампано је латинским словима *gii*, од чега *г* не припада к предњему *и*, јер кад припада, онда не стоји *г* за њим него пред њим: „*signengii*“. Два *і* мислим да не стоје за гласове *иј* него за једно дуго *і*.

² наштампано је латинским словима *smilovanuii*.

55. 112. 178. Д. Рањ. 59. Хект. 396. 45. Злат. 376. 64. Чубр. 106.¹ тако поред споменутога напријед тал има и тли Ст. пис. 5, 39. али та ријеч има и друге падеже према основама на *i*. — XVII вијека: богатстви Пос. 21. богатстви Радн. 5. 43. дели Глав. 4. достојанстви Радн. 41. 54. усти Гунд суз. I, XXVIII. III, XVI. пс. 14. Бун. 45.

Што су се средње ријечи не само у овом позајмљеном облику једначиле с ријечима мушким, него што су и у правом свом генитиву мн. и готово у свјема другим падежима једнаке с мушким ријечима, то их је јамачно навраћало да се још више с њима изједначе у овом падежу, те се и у њих налази у овом падежу *ов* као у мушких према основама на *и*, али доста ријетко и само у неких књижевника и истом од свршетка XV вијека: дилов Брн. 56. 566. 726. Банд. 295. колов Стар. 1, 222. Вран. жив. 13. кољенов Н. Рањ. 2016. мистов Буд. 116. 138.² Зор. 59. перов Зор. 70. селов Зор. 23. 75. словов Стар. 1, 220. стадов Зор. 52.³ и с доданцим *а* XVI вијека: блатова Ст. пис. 5, 47. — И у ријечи која има основу на *i* али је прелазила међу средње с основом на *а* има и јаслов Стар. 1, 234. — Што има и удов Ст. пис. 1, 56. Банд. 222. Мрн. 149. може бити да не иде овамо јер је та ријеч и мушкога рода и гласи у номин. јед. и уд.

В. У женских с основом на чисто *а* и на *ја*: до краја XV вијека: бадалмањ М. 408. всламожь П. 122. воєводъ М. 538. господъ П. 1. 60. 69. 107. жлицъ Пб. 125. земалъ М. 104. 258. 261. 234. П. 25. Пб. 84. земля П. 10. коуць М. 481. лажницъ Пб. 102. литаръ М. 488. 504. Пб. 49. несправадъ М. 448. ѡжницъ Пб. 49. 56. оуѣги М. 195. оуѣги(и) М. 225. сиротъ П. 77. слугъ М. 382. судѣи М. 434. судни П. 134. тисахъ М. 500. 503. 509. змауъ М. 488. Пб. 49. формъ М. 408. — на крају XV и свега XVI вијека: вериг Град. дјев. 76. вил Ст. пис. 2, 87. висни Ст. пис. 3, 352. колать Збор. 72. 886. гор Н. Рањ. 15. господичан Ст. пис. 3, 274. госпођ Ст. пис. 2, 43. госпој Ст. пис. 3, 74. 4, 461. 5, 178.

¹ Долази и кад је женскога рода: од усти, ке бјеху јак роза Ст. пис. 2, 316. од усти, ке — Злат. 46.

² Овамо би могло ићи и помислуто на стр. 70 бенефицијев, официјев.

³ Кашињ грам. 34 велн: zlatov vel zlata vel zlati.

Д. Рањ. 66. густеран Ст. пис. 1, 30. дасак Вран. жив. 26. дјевиц Ст. пис. 2, 404. 3, 74. 4, 101. 306. Град. дјев. 46. дивниц Злат. 86. дјевојак Злат. 40. дубин Ст. пис. 3, 382. думан Град. дјев. 126. душ Н. Рањ. 1316. жен Н. Рањ. 1606. Вран. жив. 82. живин Н. Рањ. 116. звизд Ст. пис. 1, 40. Н. Рањ. 2116. земаљ Н. Рањ. 42. злоб Град. дух. 79. змиј Стар. 4, 112. игар Злат. 166. карат Ст. пис. 3, 118. катидар Стар. 4, 117. књиг Буд. 83. косиц Ст. пис. 2, 36. краљиц Ст. пис. 5, 44. ликариј Буд. 39. лисиц Ст. пис. 3, 467. молитав Ст. пис. 1, 37. Д. Рањ. 74. Буд. 120. молитвиц Град. дух. 65. мрваљ Ст. пис. 4, 85. 165.¹ мркијенат Ст. пис. 3, 124. 470. мук Град. дух. 82. Буд. 5. паредаб Буд. 87. невољ Град. дјев. 38. Злат. 66. педјељ Н. Рањ. 1436. неправд Ст. пис. 1, 238. 5, 66. Брн. 73. нечистоћ Н. Рањ. 736. овац Н. Рањ. 42. Ст. пис. 3, 9. пелен Злат. 52. пожуд Град. дјев. 10. покор Буд. 34. пошстар Стар. 4, 116. правд Ст. пис. 1, 89. Буд. 130. првин Н. Рањ. 1436. птиц Ст. пис. 2, 81. Вран. рјеч. 11. пуџестар Ст. пис. 5, 188. ран Буд. 12. риб Н. Рањ. 1746. Ст. пис. 5, 37. робинь Град. дјев. 165. рук Ст. пис. 1, 254. Н. Рањ. 1616. Злат. 6. светковин Град. дух. 36. свит Н. Рањ. 936. слуг Н. Рањ. 27. службениц Н. Рањ. 143. Град. дјев. 116. снициј Ст. пис. 5, 102. стариц Ст. пис. 2, 16. старјешин Град. дух. 29. стотин Злат. 100. страц Зор. 666. Злат. 16. суз Ст. пис. 2, 20. Злат. 766. тисућ Н. Рањ. 1676. Д. Рањ. IV6. усан Ст. пис. 1, 62. Н. Рањ. 166. Брн. 44. хаљин Град. дјев. 87. хвал Буд. 40. худоб Град. дјев. 156.² с промјеном гласа *л* на крају у *о*:

¹ Та је ријеч и у старом словенском језику припадала међу женске ријечи с основом на *ја*, те је гласила у номин. јед. *мрлѣни* и *мрлѣниѣ*, у генит. *мрлѣниѣ* (види у Миклошевићеву рјечнику); и код нас је била међу тијем ријечима (види ном. мн.) па је избацивши *и* добила *л* међу *и* и *ј*, као што бива и у другим таким приликама.

² Прем да се у то вријеме уметало *а* међу крајња два сугласна, опет се налази и без тога *и*: неправд Брн. 726. ламп Ст. пис. 3, 97. пукш (пушака) Буд. 90. тако кад се стеку три сугласна на крају, од којих је прво *ј* а друго и треће *ск*, налази се уметнуто *а* само међу прво и друго: војаск Ст. пис. 1, 59. 72. 247. Н. Рањ. 163. 164. Што има: велик недјелс достојан је Д. Рањ. 6. педјелс Злат. 76. на оба мјеста

сно Ст. пис. 1, 36. 41.—XVII вијека: вод Банд. 14. дасак Вран. жив. 26. Мик. 59. дивид Банд. XXIII. драгам Банд. 271. жен Вран. жив. 82. земаљ Банд. 63. књиг Банд IV. кросан Мик. 30. кућ Банд. 102. думбарад Мрн. 63. Мариј (десет здравих Мариј) Јерк. 8. молитав Банд. 183. недил Банд. 182. неправда Гунд. пс. 33. ног Банд. 174. обрв Вран жив. 10. овац Банд. 15. палам Банд. 82. перал Јерк. 79. притав Мик. 89. рожиц Вран. жив. 19. рук Вран. жив. 91. Банд. 18. Јерк. 26. свић Банд. 194. сестар Вран. жив. 55. Банд. 66. слуг Вран. жив. 7. смокав Мик. 779. тмии Банд. 8. Јерк. 26. трубаљ Јерк. 76. унач Мик. 729. усан Банд. 5. 176. устан Банд. 228. 248.

На исти начин како је речено напријед за средње ријечи у овом падежу: копај, зелај (види напријед стр. 76) било је и у женске ријечи која у номинат. јед. сада гласи *лађа* а прије *ладија*, у овом падежу XVII вијека *ладај*. Рад југосл. акад. 16, 166.

Али ако се тако наводи још и XVII вијека, опет још од XIV вијека додаје се на крају *а* онако као и у мушких и у средњих ријечи: *жупа* М. 218. и са два њ мјесто *а*: *работъ* Шаф. рат. 1873. 100. 103. XV вијека: *аспра* (?) Пб. 49. 56. *глава* М. 258. *голица* П. 96. 148. *жлица* М. 502. Пб. 125. *жупа* М. 449. *здисла* Пб. 102. *земалт* М. 369. 370. 528. *квипа* М. 357. 361. 365. Пб. 84. *крвгла* М. 372. *ладница* М. 372. 394. *лажница* М. 408. *китара* М. 372. 380. 384. *шпрак* П. 70. *перала* М. 498. *пеца* М. 498. *илоца* М. 406. *правада* Пб. 127. *рбота* Пб. 80. *рота* М. 447. *скита* Пб. 112. Пб. 125. *славица* М. 408. *слуга* М. 473. 485. П. 85. Пб. 110. *страпа* М. 474. *судит* Пб. 44. П. 105. 111. 134. 136. *судъ* М. 256. *тврѣга* П. 125. *теѣни* М. 408. *тиски* М. 298. 350. 356. 364. 372. 390. П. 56. Пб. 86. *чмла* М. 372. *хмлада* М. 407. *ушла* М. 372. *ушница* Пб. 125. *цета* М. 443. 501. — На крају XV и свега XVI вијека: *бесједа* Ст. пис. 5, 8. *Град. дух.* 35. *брига* *Град. дјев.* 41. *вила* Ст. пис. 2, 26. 4, 101. *виола* *Збор.* 1236. *висина* Н. Рањ. 406. *Збор.* 496. Ст. пис. 3, 379. *Гуч.* 5. *вода* Н. Рањ. 24. Ст. пис. 3. 126. *Град. дјев.* 172. *Злат.* 87. *волата* *Збор.* 11. *глава* Ст. пис. 2, 9. 3, 100. 4, 299. *Збор.* 50. *година* М. 546. *гора* Ст. пис. 1, 221. Н. Рањ. 426. Ст. пис.

може се мислити да је супстантив узет у мушком роду и да стоји у августиву јед.

5, 31. Д. Рањ. 46. Злат. 626. госпоја Ст. пис. 2, 348. 3, 76. Збор. 906. Гуч. 136. госпођа Д. Рањ. 256. Чубр. 5. грана Злат. 806. гусака Ст. пис. 4, 270. гуштерица Ст. пис. 3, 30. дискница Збор. 346. Ст. пис. 3, 131. Гуч. 21. доброта Збор. 14. држава Ст. пис. 3, 76. Злат. предгов. 1. дубина II. Рањ. 112. Ст. пис. 1, 30. 3, 477. дубрава Злат. 506. думана Гуч. 28. душа II. Рањ. 129. Збор. 1006. Град. дух. 12. Злат. 84. Гуч. 11. жеља Ст. пис. 2, 411. жена II. Рањ. 1376. Збор. 19. Ст. пис. 3, 57. 416. 4, 366. 5, 13. 116. Д. Рањ. 13. Град. дјев. 59. Злат. 29. Гуч. 72. жила Д. Рањ. 38. живина II. Рањ. 1996. Злат. 39. забава Град. дух. 28. звезде Збор. 50. Ст. пис. 3, 421. Град. дјев. 65. Злат. 16. звезда Ст. пис. 2, 57. Д. Рањ. 16. Чубр. 15. зима II. Рањ. 1876. злоба II. Рањ. 466. Ст. пис. 3, 262. 4, 384. 5, 36. Град. дух. 79. Злат. 36. Гуч. 11. злоћа Збор. 7. змија II. Рањ. 153. Ст. пис. 2, 365. јабука Злат. 506. јаребница Ст. пис. 4, 271. камиља II. Рањ. 286. капала Ст. пис. 3, 60. клетана Злат. 6. књига Д. Рањ. IX. Злат. 846. кокошица Ст. пис. 4, 270. кралица Ст. пис. 3, 413. кривина Збор. 786. крушака Ст. пис. 4, 252. куна Ст. пис. 3, 467. кућа II. Рањ. 106. Збор. 87. литара II. Рањ. 1116. Збор. 83. молитава Гуч. 88. мралаља Ст. пис. 4, 157. 165. мрва II. Рањ. 466. мука II. Рањ. 2076. Збор. 126. Ст. пис. 5, 54. Д. Рањ. 70. Град. дух. 13. Гуч. 42. искола Збор. 976. невоља Гуч. 110. неподоба II. Рањ. 596. нога II. Рањ. 23. Збор. 83. Ст. пис. 3, 399. Град. дух. 56. оваца II. Рањ. 1406. оправа Злат. 366. паља Ст. пис. 5, 185. папа Гуч. 10. патријарака Гуч. 4. пета Ст. пис. 2, 342. 3, 149. Збор. 72. иланина II. Рањ. 183. Гуч. 169. пловака Ст. пис. 4, 270. ноглавица Збор. 756. пренелица Ст. пис. 4, 271. прилика Збор. 1146. Град. дух. 9. привара Д. Рањ. 88. промјена II. Рањ. 606. псовака Ст. пис. 5, 101. птица II. Рањ. 1156. Збор. 21. Ст. пис. 3, 9. Д. Рањ. VII. Злат. 45. птичица II. Рањ. 1166. пчела Ст. пис. 2, 71. 3, 144. Збор. 2. раба II. Рањ. 141. работа II. Рањ. 225. рана Град. дух. 61. раскоша Град. дјев. 115. Гуч. 266. риба II. Рањ. 150. Збор. 119. Д. Рањ. V6. Злат. 45. рибица II. Рањ. 1516. ријека II. Рањ. 79. Ст. пис. 5, 47. Град. дјев. 182. рика Злат. 566. рука II. Рањ. 676. Збор. 162. Ст. пис. 2, 416. 3, 454. 4, 480. 5, 54. Град. дјев. 22. Злат. 76. Гуч. 171. рџса Збор. 122. Гуч. 21. сабаља Ст. пис. 3, 60. свита II. Рањ. 1006. Збор. 115. Злат.

91. сестара Н. Рањ. 77. Збор. 108. Гуч. 28. сила Ст. пис. 3, 386. сирота М. 557. слуга Ст. пис. 2, 70. Н. Рањ. 49. Збор. 10. Ст. пис. 5, 237. Д. Рањ. 5. Град. дјев. 165. Злат. 3. старјешина Н. Рањ. 91. Гуч. 83. страна Н. Рањ. 2136. Збор. 51. Ст. пис. 3, 10. 4, 203. Злат. 11. стриља Ст. пис. 2, 39. стријела Ст. пис. 3, 145. Злат. 39. струна Ст. пис. 3, 475. суза Ст. пис. 2, 463. 3, 16. 4, 73. 5, 109. Збор. 26. Д. Рањ. 716. Град. дјег. 162. Злат. 206. тамница Збор. 101. Ст. пис. 3, 315. танчина Град. дјев. 63. таштина Град. дјев. 77. тетава Ст. пис. 5, 246. тисућа Н. Рањ. 606. Збор. 746. Д. Рањ. IV6. трава Злат. 476. туга Ст. пис. 2, 116. Град. дјев. 35. Злат. 3. тужица Ст. пис. 3, 397. уза Ст. пис. 3, 438. ура Град. дух. 55. усница Н. Рањ. 218. хаљина Збор. 576. Ст. пис. 5, 16. четина Ст. пис. 4, 192. шибика Збор. 366. — XVII вијека: брптава Андр. пут 254. буха Мик. 32. висина Јерк. 82. вода Банд. 113. Јерк. 18. војвода Мик. грам. 6. Радн. 25.¹ волата Андр. дев. 49. врба Мик. 796. врста Мик. 797. гњида Мик. 102. година Мик. 112. госпоја Вран. жив. 14. гора Орб. 166. Гунд. суз. III, XI. Банд. 3. груди Мик. 124. дасака Мик. 456. дјевица Орб. 27. длака Мик. 27. дубина Гунд. пс. 31. душа Див. 266. Радн. II6. ђемпја Мрн. 111. жена Вран. жив. 29. 36. 58. 60. 67. 82. Орб. 25. Банд. 99. Каш. 2. Мик. 464. живина Мик. 701. звијезда Банд. 46. Мик. 862. здила Мик. 381. земаља Банд. 34. Каш. 25. злоба Јерк. 75. Андр. дев. 30. злоћа Банд. 112. капаља Андр. пут 272. карата Мик. 137. књига Мик. 109. Радн. III6. колудрица Вран. жив. 56. кривина Андр. дев. 75. вучина Мик. 220. лоза Мик. 428. маслина Мик. 724. меквина Мик. 399. Радн. 20. молитава Орб. 129. Андр. пут 120. дев. 138. нач. 32. мрва Банд. 38. мука Див. XV6. Јерк. 66. Андр. дев. 70. невоља Мик. 22. недиља Банд. 183. неправда Банд. 62. оваца Банд. 34. Каш. 84. Радн. 44. опека Мик. 153. палама Каш. 40. паља Мик. 219. патрн-јарака Каш. 3. перала Андр. нач. 38. планина Банд. 34. Бун. 21. плоча Мик. 444. поглавица Банд. 85. погрда Див. 136. приварака Андр. пут 403. прилика Банд. 24. псовака Каш. 50. Андр. дев. 142. птица Вран. жив. 20. Банд. 116. Мик. 105. Радн. 42. пчела Мик. 567. рана Вран. жив. 39. Банд. 45. Мик. 535. риба Радн. 42. рука Мик. 420. Андр. нач. 38. свиња Мик. 134. свита

¹ Кашњ грам. 38 вели: vojvod vel vojvodaа.

Банд. 48. сестара Каш. 41. сирота Мик. 26. слуга Вран. жив. 23. Гунд. суз. I, XVI. Банд. 29. Андр. пут 26. сова Мик. 777. старишина Банд. 91. стијена Мик. 120. страна Банд. 38. Мрн. 61. Мив. 580. стрида Крн. 86. суза Орб. 65. Гунд. пс. 4. Банд. 295. Бун. 36. Мик. 567. тисућа Вран. жив. 50. тмина Банд. 97. трава Орб. 48. Банд. 291. трица Мик. 698. трубаља Каш. 63. туга Мик. 22. удица Мик. 711. удовица Орб. 27. ура Банд. IX. усана Радн. 56. хиљада Мрн. 41. штака Мик. 587.¹

Како је у неких ријечи мушких и средњих с основом на **ја** овај падеж био и према ријечима с основом на **и** (види напријед стр. 74. 78.), тако је био и у неких женских с основом на **ја**, па им је завршетак **иј** који би тада у том падежу имале могао у прва времена разједначивањем гласити и **еј**: тако је било **клицкоуџици** М. 15. а тада је крајње **ј** иза **е** могло и отпасти или се није свагда писало: **зсмас** М. 22. 38. тако је непромијенивши **иј** на **еј**, него од **иј** (**ни**) одбацивши крајње **ј** било XV вијека: **тисвкн** Пб. 91.² тако и послије: **тисући** Ст. пис. 1, 12. 293. Стар. 3, 259. 276. 291. Вран. жив. 50. тако XVII вијека: **плаћи** Див. XIV. цревји Орб. 111.³ и избадивши **ј** испред **и**: **цреви** Андр. 299. таке су ријечи с основом **ја** повукле за собом и друге ријечи с основом на чисто **а**, као што је било и међу мушкима и средњима: XV вијека: **аспрн** М. 407. 525. 527. Пб. 97. II. 86. **аспрн** Пб. 59. **мисафи** М. 409.

¹ Прем да међу два сугласна уметнуто **а** остаје и кад је за њима додано на крају **а**, како показују горњи примјери, опет се налазе неки између самијех тијех примјера **а** и други без **а** међу два сугласна као и напријед **аспра**: XVI вијека: **вечерња** Гуч. 89. **корабља** Гуч. 32. **мравља** Ст. пис. 3, 356. **народба** Град. дјев. 133. 134. **селаика** Злит. 586. **трубљи** Град. дјев. 39. XVII вијека: **искра** Мик. 141. **магла** Орб. 260. **патријарка** Андр. дев. 93. **сумња** Орб. 1. 30. **тужба** Гунд. пс. 27. **шиндра** Мик. 444. и гдје се стичу три сугласна, прем да се међу прва два уметало **а** кад се на крају није додавало **а** (види напријед стр. 80), опет долази без **а** међу сугласнима кад се на крају додавало **а**: XVI и XVII вијека: **војска** Д. Рањ. VIб. Гуч. 102. Гунд. суз. **предгов.** Каш. 109.

² Није поуздано: **дестъ тисвкн седмаъ сѣтъ** Пб. 67. јер може бити да је погрјешка мјесто **тисвкн** и **седмаъ**.
Наштампано је **плаћин**, **срвуиј**, али на крају стоји **ии** и **иј** за једно дуго **и**.

на крају XV и свега XVI вијека: аспри Ст. пис. 5, 185. бесиди Ст. пис. 1, 84. злоби Ст. пис. 5, 39. коси Ст. пис. 2, 18. 79. Злат. 11. 53. магли Н. Рањ. 112. папи Буд. 148. стрици Зор. 31. сузи Ст. пис. 2, 168. Брн. 41. усни Ст. пис. 2, 409. XVII вијека: воиски Пос. 416. насипри Пос. 206. Радн. 88. коси Гунд. суз. I, XXXI. Бун. 6. 13. карби Радн. 63. палми Банд. 77. 81. помњи Радн. 86. служби Див. XIV. срчби Радн. 59. стази Крн. 14. 206. стрици Крн. 7. ури Вран. жив. 64. 65. 105. хвали Банд. 290. 293. 297. хиљади Мрн. 45. 55.

Г. У адјектива је за сва три рода било једнако, и то као у супстантива с основом на *а* у правом њиховом том падежу, али само у прва времена: *адоњ* Стеф. 7. *сирњ* Стеф. 18. *носкњ* Стар. 4, 64. а у исто се доба замјењивао сложенп-јем обликом, који види.¹

III. Основе на *і*. Крајње се *і* у основи шири те бива дуго, а у словенским језицима опет кратко, између њега и наставка да не буде зијева умеће се *ј*, за којим наставак поставши у словенским језицима њ отпада, а тада и *ј*, које се у старом словенском језику пише *и*, стојећи на крају и имајући пред собом *и* у српском језику отпада:

А. У мушких ријечи: до краја XV вијека: *књети* М. 29. *књети* М. 30. 339. 345. 422. *људи* М. 6. *људи* М. 367. *пјти* М. 264. и даље свега времена: *људи*² Банд. IV. Банд. 198. *Каш*. 86. *Мик*. 464. *пути* Н. Рањ. 1936. *црви* Ст. пис. 1, 315. 316. 333 *Збор*. 1236. *Орб*. 163. *Андр*. пут 360. *Пос*. 186. *Радн*. 36. 43. — И у ријечи је *дан* овака основа, те је и она у овом падежу гласила свега времена: *дњи* М. 165. 190. 257. *дњи* П. 62. 101. 140. Н. Рањ. 41. *Збор*. 266. Ст. пис. 3, 266. 5, 12. 117. *Злат*. 2. (*dnij*) Банд. X.

У старије вријеме могло је ни на крају разједначивањем гласити и *ен*: *људен* Стеф. 8. *мѣктен* М. 331.

Али су све оваке ријечи осим *људи* прелазиле међу ријечи с основом на *а*, неке раније неке позније; у ријечи *дан* тако је још у старом словенском језику (Миклошић, *vergl.*

¹ Што има: *велик* педјепс достојан је Д. Рањ. 6. споменуо сам да ће то бити акусат. јед. мушкога рода.

² Често латинским словима стоји на крају *ij* или *ii*, али мислим да је то само мјесто једнога дугога *i*.

грам. III. 53), а у нас се налази од XV вијека кроза све вријеме: дамъ П. 117. дмъ П. 137. дан Н. Рањ. 276. Ст. пис. 1, 3. 5. 266. 2, 433. 438. 3, 263. 4, 167. 206. 5, 17. 29. Град. дух. 49. Хект. 26. 18. 356. 45. Буд. 138. Врап. жив. 87. Банд. 98. Крн. 46. тако и лакат Н. Рањ. 115. Збор. 52. нохат Ст. пис. 1, 51. нокат Мик. 333. пут Ст. пис. 5, 189. с доданим *a* на крају такођер од XV вијека: дама М. 380. Збор. 8. Ст. пис. 3, 10. 63. 79. 350. 4, 36. 49. 219. 371. 5, 74. 99. 161. 165. Град. дух. 55. Злат. предгов. 2. Гуч. 39. Див. 4. Вран. жив. 24. 52. 83. Орб. 10. Банд. 11. Гунд. пс. 28. Мат. 29. Мрн. 61. Каш. 16. Мик. 55. Пос. 43. Радн. 26. лаката Н. Рањ. 1156. Збор. 316. Орб. 197. 219. Банд. 7. Каш. 50. новата Орб. 210. пута Н. Рањ. 436. 466. Див. 29. Мат. 8. Каш. 96. Мик. 62. Андр. дев. 1. Ради. 31. неке су прешле онамо тако да према ријечима с основом на *i* имају и *ov*: тако би било још XIII вијека господокъ М. 26.¹ тако је XVI вијека и послје: голубов Н. Рањ. 175. путов Зор. 276. Банд. 35. и с додани *a*: путова Банд. 119. Мат. 16.² — Између женских ријечи с основом на *i* постала је мушкога с истом основом па је с таким ријечима прешла међу мушке с основом на *a*, те има као оне: длапа Ст. пис. 4, 111. тако је и *мрав* између ријечи с основом на *a* (*мравија*, *мравља*) прешао међу женске с основом на *i*, а оданде међу мушке с основом на *i*, те је имао у овом над. као и остале ријечи једнако са женским: *мрави* Ст. пис. 4, 165. 271. Радн. 9. али је с таким ријечима опет прешао и међу мушке ријечи с основом на *a* те има у овом падежу и *мрава* Ст. пис. 4, 164.

Б. У женских: до краја XV вијека: рнеци М. 542. ствари Цб. 130. и послје кроза све вријеме: голијени Н. Рањ. 111. звијери Ст. пис. 3, 405. 4, 282. звири Хект. 22. Чубр. 46. Гунд. суз. III, LV. Андр. пут 383. кости Збор. 1136. Ст. пис. 5, 154. Гунд суз. II, XXXIV. Ради. 74. лажи Буд. 92. напасти Гуч. 209. ноћи Н. Рањ. 446. Банд. VII. охласти Гуч. 209. пјесни Злат. 85. писми Зор. 56. Брн. 656. погубили Каш. 112. погубли Радн. 57. ријечи Н. Рањ. 80. Град. дух. 35. Мик. 726. уши Ст. пис. 5, 332. и ријечи које се највише говоре само у множини: гусли

¹ Али би то на том мјесту могло бити и инструментал јед. према номинативу господа.

² Кашињ грам. 27 вели: *golubov* vel *goluba* vel *golubi*.

Н. Рањ. 122. Мик. 238. јасли Град. дјев. 180. Гуч. 145. прси Н. Рањ. 24. Збор. 1136. Ст. пис. 1, 329. 4, 39. 5, 24. 148. Каш. 91. Андр. дев. 49. тако и динли Злат. 626. — Ријеч *отров* била је женскога рода с основом на *i*, те је у овом надежу било: отрови Ст. пис. 3, 110.

У ријечи средњега рода *плеће*, *око* узима се стари номинатив двојине *плећи*, *очи* као да је номинатив мн. женскога рода с основом на *i*, па према томе има и у овом надежу као у тијех женских ријечи: *плећи* Ст. пис. 3, 463. 5, 137. *очи* Ст. пис. 5, 247. 326.

И у оввијех је ријечи као и у мушких у старије вријеме у овом надежу крајње ни могло разједначивањем гласити и си: *зноквдси* М. 9. *нофси* Стеф. 28. *квстси* М. 63. *стрлстси* Дом. 218.

Неке су између оввијех ријечи прелазиле и у другим надежима међу женске с основом на *a*, па су прелазиле и у овом: *гусал* Зор. 126. *писан* Бри. 11. 19. 236. 246. *Вран. жив.* 108. само један пут и то у слику налази се тако и *кост* Зор. 14.¹ Ријеч *јасли*, која је прелазила међу средње с основом на *a*, споменута је у том надежу код *внх*.

IV. Основе на сугласно. *К* основи приступа наставак поставни у словенским језицима *ъ*, које у српском језику отпада:

А. У мушких ријечи с доданим *a* на крају: *камеца* Мик. 184. 444. тако између ријечи које су у номинат. јед. прешле међу ријечи с основом на *a*: *грумена* Банд. 124. прешавши онамо налази се и без крајњег *си* у основи: *плама* Гунд. суз. II, XIII. Андр. 221. између ријечи које су прешле онамо налази се и са *ов* према ријечима с основом на *и*: *еденов* Стар. 3, 221.

Те су ријечи још у старом словенском језику прелазиле у том надежу међу ријечи с основом на *i*, по том је и у нас било још XV вијека: *квмси* М. 386. а према томе и XVII вијека: *грумени* Банд. 111. 113.

Б. У ријечи средњега рода: *квмси* М. 532. *квмси* IIб. 84. *вримен* Банд. V. *рамен* Град. дух. 58. *двтсти* II. 1. *колес*

¹ А *Кашни* грам. 41 вели да је у овом надежу *sladost vel sladosti vel sladosta*.

Ст. пис. 1, 247. небес Ст. пис. 1, 336. 2, 201. 3, 355. 5, 118. 299. Н. Рањ. 1466. Збор. 286. Град. дух. 50. Злат. 94. Банд. 24. сло-
кесь М. 17. телес Брн. 276. Мрн. 60. уюдесь М. 100. — С до-
даним на крају *a* као и у других ријечи: бримена (opus) Радн.
43. врјемена Ст. пис. 3, 10. вримена Д. Рањ. VIII. времена Ст.
пис. 4, 265. Див. IX. Мик. грам. 44. имена Ст. пис. 3, 378. ра-
мена Ст. пис. 3, 474. колеса Збор. 36. небеса Н. Рањ. 135.
Ст. пис. 2, 350. 3, 289. 4, 296. Збор. 54. Ст. пис. 5, 118. 134
Злат. 586. Гуч. 7. Див. 32. Обр. 23. Гунд. суз. I, III. Бун. 5. Јерк.
89. телеса. Ст. пис. 3, 335. Збор. 686. Орб. 95. Каш. 32. ти-
леса Радн. 64. чудеса Ст. пис. 2, 73. Каш. 34. Андр. нач. 48.
Радн. 64.

Изједначујући се с ријечима средњега рода у којих је
основа на *a*, неке у овом надежу као и у другима крће основу
одбацујући јој крајње сугласно и пред њим самогласно: кола
Н. Рањ. 1176. Збор. 13. Брн. 8. Злат. 2. Буч. 238. слова Див.
XIII. Банд. IV. Бам. 4. Мик. 183. чуда Јерк. 76. Андр. нач.
14. да су неке од онијех прешавши тако окрћене међу ри-
јечи с основом *a* имале у овом надежу и *ov* према основама
на *u*, споменуто је напријед код ријечи средњега рода с осно-
вом на *a*.

Неке су онако као и мушке и средње и женске с осно-
вом на *a* прелазиле у овом надежу с цијелом основом међу
оне у којих је основа на *i*, али тек од XV вијека: врмени
Буд. 54. 148. врмени Див. IX⁶.¹ рамени Ст. пис. 3, 395. 463.
Зор. 456. симени Мрн. 24. небеси Ст. пис. 2, 111. 5, 27. 304. Гунд.
пис. 34. суз. III, XXXIX. Бун. 4. тако су прелазиле и одбацивши
у основи крајње сугласно и пред њим самогласно: коли Ст.
пис. 3, 321. Вран. жив. 71. тијели Ст. пис. 3, 120. неби Ст. пис.
2, 441. 443. 4. 437. 5, 8. 43. 114. 329. Злат. 6. 186. 246. 956 102.
Гунд. пис. 5. суз. I, LXIII. Мрн. 20.²

В. У женских: матерь Сав. 5. кькерь М. 364. црькькь М. 243.
— и с доданим *a*: матера Орб. 216. 248.

Неке су у овом надежу прелазиле још у старом словен-
ском језику међу оне с основом на *i*, по томе је и у нас: кьри
М. 356. 360. Пб. 76. кькьри М. 364. кькьри М. 373. Пб. 67. хьери

¹ Кашић грам. 33 вели: *vrimen vel vrimenta vel vrimeni*.

² Кашић грам. 35 вели: *nebes vel nebesa vel nebov vel nebi*.

Н. Рањ. 82. Вран. жлв. 41. кћери Ст. пис. 4, 419. Град. дјев. 80. Банд. 209. — Ријеч *црква* прешла је међу оне с основом на а: цржав Н. Рањ. 2126. Град. дјев. 183. Банд. 26. и с доданим а: цржава Н. Рањ. 35. 145. Гуч. 12. 67. 88. Андр. пут 429.

V. Мјесто генитива мн. долази кад кад локатив мн. јамачно поводећи се за прономиналнијем обликом, који за оба падежа једнако гласи, али до XVI вијека долази тако ријетко да је тешко мислити да је та замјена била у самом језику, него ће у њој бити само погрјешке писарске: тако још XIII вијека: а) у ријечи с основом *і*: *ѿдѣ вѣсехъ людехъ* М. 31. — б) у ријечи с основом на сугласно *и* у овијех које добивају основу на сугласно у множини одбацивши крајње *ин*, или управо опет у ријечи с основом на *і*, јер оне и једне и друге узимају тај падеж од овијех: *ѿдѣ старихъ врѣменехъ* М. 38. *ѿдѣ вѣсехъ людехъ краиницехъ* М. 31. — в) у мушке ријечи с основом на а, која у том падежу може бити да је такођер прешла међу ријечи с основом на *і* имајући с мјесто *ѣ*: *до млинехъ, ѿдѣ млинехъ* М. 38. тај се је облик (локат.) ријечи с основом на *і* још XIV вијека замјењивао обликом ријечи с основом на а, те се је XIII вијека јамачно већ слабо осјећао, а тијем су лакше могл писари гријешити не знајући шта ће с њим и тако га узимајући мјесто генитива. — XIV вијека, из кога су споменици много облатији, не находим ни једнога примјера у ком би генитив мн. био замјењен локативом. — XV вијека налази се локатив мјесто генитива само у ријечи женских с основом на а, а будући да се тада већ додавало генитиву мн. а, те се локатив у многих ријечи само тијем разликовао од генитива што је пио на крају *х*, лако је могао гдјекоме мјесто генитива са а на крају доћи на ум локатив: и донста само у овијех ријечи женскога рода долази локатив мјесто генитива, у којих се та два облика разликују само крајњим *х*: *ѿдѣ оицехъ голмицехъ* П. 44. *ѿицехъ голмицехъ* П. 45. *ѿдѣ тѣхъ работѣхъ* П. 85. *вѣсехъ судицехъ* П. 109. *дѣцѣхъ монѣхъ* М. 528. од *узах* Ст. пис. 1, 21. од *јацѣхъ рукахъ* Ст. пис. 1, 21. — XVI вијека осим ријечи с основом на *і* и овијех у којих је у то вријеме био генитив мн. према тијем ријечима, врло ријетко у другима: тако између ријечи мушких с основом на а само: прије *двоинцијехъ твојијехъ* (Јевр 1. 9) Н. Рањ. 22. из-

међу ријечи женских с основом на а само: од уздаха и *мољбах* мојвјех Гуч. 305. чешће у ријечи с основом на і: у мушких: од људех Зор. 41. у женских: окол заповидех божјих Буд. 51. између мушких у којих је истина основа на а али које су у овом надежу прелазиле међу ове: ван оних казех Буд. 50. и кад је у ријечи с основом на і изједначен локатив ми. с локативом мн. ријечи мушких у којих је основа на а: заповедих Брн. 72. ричих Брн. 48. стварих Брн. 21. — у других ријечи, које су у то вријеме прелазиле у генитиву мн. међу ријечи с основом на і, те им се од тога падежа разликовао локатив мн. само крајњим *x*: између мушких с основом на а: од њашних председних Шаф. рат. 1873. 111. између ријечи средњега рода с основом на а: насрид вратих Зор. 9. од дилих Буд. 63. добрих дилих Брн. 26. четири ста литих Стар. 3, 225. уз овакв локат. није било тешко и другоме са *o* пред *x* у ријечи средњега рода доћи на мјесто генитива: од устох твојих Брн. 446. — XVII вијека, кад је по неким крајевима било ослабило *x*, неки су га писци често изостајали гдје би требало а писали гдје не треба, тако има без *x* н. пр. *искрстовне* Див. XIII 6. на врати Мик. 790. а има *x* гдје не треба н. пр. *неиміоштва* Банд. 254. *којих* (номинат. јед.) Банд. V. *здаха* (т. ј. уда) Пос. 15. *тэхолог* Пос. 136. *комога* (онога) Пос. 4. *њех* (акус. мн.) Пос. 86. *sveћ* (акусат. мн.) Радн. 2. *sviћ* (номиш. мн.) Радн. 3. *каћарби* (т. ј. карби) Радн. 63. У тижех књижевника кад за генитив. мн. долази облик са *x* на крају, ако се такв облик не разликује од генитива мн. ничим другим него само онијем *x*, не може се узети да је доиста локатив употребљен мјесто генитива, него је такв облик доиста генитив, коме је невјештином њиховом додано *x*. Тако није локатив мјесто генитива, него је генитив мн. на *и*, који смо највијед видјели, па му је гријешком додано *x*: у мушких ријечи с основом на а и на ја: родитељих Банд. 194. мужпх 56. мисецих V. дарових 153. часих 149. тако у ријечи која у множини одбацује *и*: жудијих Банд. 219. и која је између ријечи с основом на сугласно прешла међу ове: грумених Банд. 111. у ријечи средњега рода с основом на а и на ја: говоренјих Банд. 169. дилованјих 123. евангелјих 1. зламенјих 21. краљевствих 107. милосрдјих 40. очитованјих 26.

пожелнијих 26. пристуиљенијих 171. — у ријечи с оснoвом на *i*: у мушких: од старих дних Банд. 177. људих Банд. 14. Мик. 37. црвих Мик. 53. у женских: змиокисних Див. 8. ричих нсхкрстовице Див. XIIIб. стварих Див. 166. властих Банд. 107. жалостих 243. заповидих 249. костих 121. мислих 63. моћих 170. ноћих 36. печалих 26. стварих 138. јаслих 179. прсих Јерк. 93. — у женских ријечи с оснoвом на *a*, које су, како смо напријед видјели, генитив мн. имале и према ријечима с оснoвом на *i*: оне још особито потирђују да ни у предњим примјерима није локатив, јер у женских ријечи с оснoвом на *a* не може бити спомена о локативу на *x*: тако: војских Банд. 263. неправдих 38. 39. палмих 76. патријарких III. узих 238. 239. урих VII. хвалих 5. јасприх Ради. 95. ништа друго него су таке погрјешке и у оваким примјерима какви су много рјеђи: душах Банд. 291. аздијих Пос. 13. твојије гримах Пос. 3. напаствовањих Пос. 41. само што Вранчић има једном рожицах Вран. жив. 19. могао би бити локатив мјесто генитива, јер Вранчић још добро зна за *x*: њему је био много обичнији генитив мн. без *a*, на употребивши га са *a* могао се ласно помести помислиши да му још треба *x* као у локативу. А у ријечи у којих се локатив разликује и другачије а не самим *x*, риједак је и XVII вијека локатив мн. мјесто генитива, па је и тада јамачно прономинални облик помагао мијешати их; а како долазе помијешани само у два књижевника, јамачно су само књижевници мијешали: у ријечи мушких с оснoвом на *a*: огуљенијех иласијех Мик. 363. од чланцијех Мик. грам. 4. од осталијех намисницијех Мик. грам. 11. у ријечи средњега рода с оснoвом на *a*: богатствије Ради. 68. 78. 79. 80. 83. 84. 85. у ријечи с оснoвом на *i*, које су у то вријеме и још прије прелазиле у локативу мн. међу ријечу мушке с оснoвом на *a*, у таким мушких ријечи: од свијех вриједнијех људијех Мик. предгов. људије Ради. 29. 72. 74. у женских: разбијенијех костијех Мик. 547. од њекијех оштријех ријечијех Мик. предгов. од ријечијех смишенијех Мик. 584. од ријечијех безреднијех Мик. 33. од мнозијех стваријех Мик. 255. од твојијех властитије кривостије Ради. 34. болестије 75. жалостије 51. испразностије 13. кривостије 30. лудостије 62. обиталије 76. постостије 30. стварије 12. свитлостије 35. и ријеч

која је и у номинативу мн. прелазила међу ријечи с основом на *i*: јасприје Радн. 91.

Што у једном споменику XIII вијека има *ѡдъ монахъ людѣ, ѡдъ монахъ живучѣ* М. 29. мислим да је ту генитиву мн., који се свршивао на *иј*, додано е онако како се додавало у инструменталу јед.

На крају XVI вијека налази се у једнога писца мјесто овога падежа генитив двојине у једне ријечи женскога рода с основом на *i*: светпјех отајностију Гуч. 25. од којијех отајностију Гуч. 25. — А у једнога писца XVII вијека налази се истијем обликом замијењен овај у ријечи средњега рода с основом на *a*, али само у слику, и јамачно њега ради: литу Мрн. 60.

ДАТИВ МНОЖИНЕ.

Наставак је за сам датив *bhјam* и за множину *s*, дакле *bhјams*; од тога у словенским језицима *bh* гласи *m*, а *j* испада, *am* преливши се у *a* слаби у *ъ*, а *s* на крају отпада: тако наставак гласи у словенским језицима *мъ*, којему у старом словенском језику остаје *ъ*, а у другима отпада.

I. Основе на *u*. Ријечи су с таким основом прешле још у старом словенском језику у том падежу међу ријечи мушке с основом на *a*; види под II.

II. Основе на *a*:

A. У ријечи мушкога и средњега рода: крајње *a* у основи кратко будући гласи у словенским језицима *o*, које у основама на *ја* прелазу у *e* предњега гласа ради:

а) с основом на чисто *a* до краја XV вијека: мушке: апустоломъ М. 367. боларомъ М. 22. Стеф. 29. виноградомъ М. 164. кѣкомъ Стеф. 18. М. 176. кскомъ М. 481. кикомъ М. 488.¹ кикинкомъ Пб. 20. марсѣбсникомъ П. 106. пургаромъ Пб. 31.² тръгомъ М. 19. храмомъ М. 540. улокѣкомъ М. 4. 42. — средње: дѣломъ

¹ Што има кикѣмъ М. 328. биће писарска погрјешка.

² Наштампано је пурраромъ, али бивши у Дубровнику потражих оригинал те се увјерих да је пургаромъ: а то је пургар = *bürger*, како се и сада говори око Загреба.

Стеф. 14. мѣстомъ М. 129. мнстомъ М. 304. селомъ М. 144. оустомъ М. 110. — На крају XV и свега XVI вијека: мушке: анге-лом Ст. пис. 1. 270. 2, 75. Н. Рањ. 22. Град. дјев. 19. апосто-лом Н. Рањ. 1546. апустолом Буд. 9. бисаком Ст. пис. 4, 162. војником Ст. пис. 3, 318. вуком Ст. пис. 1, 159. гардемакомъ Збор. 566. градом Н. Рањ. 176. грешником Ст. пис. 5, 33. Гуч. 83. гријехом Ст. пис. 5, 151. Гуч. 252. дугом Буд. 117. дужни-ком Ст. пис. 3, 369. Град. дух. 87. Вран. рјеч. 127. завидни-ком Д. Рањ. 676. зубом Н. Рањ. 32. идолом Н. Рањ. 46. ин-квизитуром Буд. 145. јархибискупом Буд. 132. јунаком Д. Рањ. V. калуђером Град. дјев. 131. крвником Ст. пис. 3, 386. Злат. 2. љубовником Град. дјев. 159. мучеником Гуч. 13. народом Н. Рањ. 14. Ст. пис. 3, 461. Град. дјев. 87. немоћником Гуч. 54. псом Н. Рањ. 466. Стар. 3, 338. Д. Рањ. 696. пуком Н. Рањ. 676. Град. дјев. 87. путником Град. дјев. 75. учеником Н. Рањ. 25. Град. дјев. 73. Гуч. 247. чловиком Буд. 48. — средње: вратом Н. Рањ. 158. Ст. пис. 4, 192. 200. Брн. 24. Злат. 306. диплом Ст. пис. 1, 303. дјелом Н. Рањ. 84. Злат. 32. пророчан-ством Гуч. 218. устом Ст. пис. 1, 94. 2, 104. Н. Рањ. 111. Хект. 27. Зор. 28. Брн. 44. Злат. 46. — XVII вијека: мушке: анје-лом Орб. 227. ангелом Каш. 30. апостолом Каш. 78. апошто-лом Радн. 24. богом Вран. жив. 10. војником Мнк. грам. 4. гравраном Мрн. 36. гребом Вран. жив. 21. гришником Јерк. 82. дужником Радн. 61. законом Вран. жив. 48. жудјелом Радн. 42. лавом Радн. 10. народом Див. 106. немоћником Каш. 34. псом Вран. жив. 52. Банд. 38. Радн. 99. пуком Радн. 98. пут-ником Вран. жив. 48. разумником Вран. жив. 11. редовником Див. 11. родјакком Мат. 61. учеником Орб. 250. Банд. 1. Радн. 21. — средње: богатством Радн. 87. вратом Вран. жив. 93. Банд. 172. Радн. 49. диплом Банд. 73. Радн. 45. колпном Банд. 125. устом Банд. 106.

б) с основом на ја: до краја XV вијека: мушке: прѣ-вѣтслемъ М. 106. приѣтелемъ М. 483. влемъ М. 62. кнезсмъ М. 25. 88. 146. 162. млѣстѣремъ М. 115. покнѣсаремъ М. 85. П. 152. оульсаремъ М. 58. црсмъ М. 67. 174. — средње: оуцѣспѣсмъ М. 73. — На крају XV и свега XVI вијека: мушке: пријатељем Ст. пис. 1, 159. Злат. 9. коѣем 186. витезем Стар. 3, 323. кнезем Буд. 59. владоцем Злат. 86. отцем Н. Рањ. 22. старцем Н.

Рањ. 44. судцем II. Рањ. 68. трговцем Збор. 276. царсмь М. 547. тако је било и мрављем Ст. пис. 4, 85. — средње: помањканјем Буд. 37. — XVII вијека: мушке: непријатељем Орб. 240. родитељем Орб. 32. Каш. 21. мужем Вран. жив. 74. жетеоцем Банд. 71. злочинцем Мик. 232. оцем Каш. IIIб. пришлацем Банд. 190. трговцем Див. 11. — средње: дилованјем Банд. 100.

Тако је било и у адјектива за мушки и средњи род: сосновом на чисто а: докољномь Стеф. 24. с основом на ја: владимъемь М. 4. али само у најстарија времена, а послије долази само сложени облик.

Из надежа у којима основе на и тај крајњи глас сној пред самогласнијем наставком мијењају на ов, и у којима је од таквих основа прешло њихомо ов и у ријечи мушке с основом на а, из тијех је надежа прешло ов и у овај у ријечима мушким с основом на а, ако му се и не почиње наставак самогласнијем, па је к основи, која се тада свршује на ов, додаван ново завршетак њезин, како гласи у словенским језицима, т. ј. о; а како су се ријечи с основом на и помијешале с ријечима у којих је основа на а, све је речено прешло и к њима; речено ов у основа на ја гласи као и у другим надежима предњега гласа ради ев; тако се налази у нас од XIV вијека: с основом на чисто а и на и: градокомь М. 175. 233. синокомь М. 106. XV вијека с основом на чисто а и на и: кѣкѣкомь М. 333. градокомь М. 304. синокомь М. 373. 394. 403. 497. 510. храмокомь М. 540. с основом на ја: краљкомь М. 487. на крају XV и свега XVI вијека: с основом на чисто а и на и: боговом Злат. 7. вадовом Ст. пис. 3, 12. вуковом Ст. пис. 4, 478. 5, 395. гријеховом Ст. пис. 5, 36. духовом Град. дух. 5. дјев. 31. јадовом Ст. пис. 3, 73. поновом Ст. пис. 5, 290. Стар. 3, 323. синовом II. Рањ. 486. Збор. 186. Ст. пис. 3, 474. 4, 366. 393. 4, 471. 482. 5, 9. 21. Град. дјев. 28. с основом на ја: краљевом Збор. 506. Ст. пис. 5, 46. Гуч. 301. мужевом Д. Рањ. 28. XVII вијека: с основом на чисто а и на и: боговом Орб. 273. градовом Банд. 6. дуговом Радн. 41. киновом Мик. 193. синовом Банд. 37.

Ријечи с основом на ја мушке и средње изједначујући се с онима у којих је основа на чисто а имају кад кад и о мјесто е: у мушких: XIII вијека примтеломь М. 28. али је то

једини примјер у ком би тако рано стајало *о* иза *љ*, за то може бити каква год погрјешка: на крају XIII или првијех година XIV вијека иза гласа *р*: пастыромъ М. 61. XIV и XV вијека иза *з* и *р*: кнезомъ М. 133. монастыромъ М. 167. поклисломъ М. 218. 220. 480. глобаромъ М. 485. катмаромъ М. 485. на крају XV и свега XVI вијека већ не само иза поменута два гласа: витезом Ст. пис. 4, 423. везом Ст. пис. 1, 46. Збор 12. пинезом Ст. пис. 1, 156. Буд. 67. пјенезом Ст. пис. 5, 6. пастиром Ст. пис. 5, 192. пастијером Злат. 726. Зор. 76. морнаром Ст. пис. 2, 439. царом Ст. пис. 3, 45. 56. 314. него и иза других: пријатељом Ст. пис. 4, 423. Д. Рањ. 43. непријатељом Гуч. 272. родитељом Град. дјев. 78. 92. 139. владоцом Ст. пис. 2, 441. дијевцом Град. дјев 27. зецом Д. Рањ. 114. младијенцом Ст. пис. 4, 223. славном Ст. пис. 2, 506. спјеваоцом Д. Рањ. 145. тако и XVII вијека: витезом Вран. жив. 14. зидаром Вран. жив. 112. овчаром Каш. 10. пастиром Банд. 10. Каш. 11. Радн. 63. обичајом Радн. 77. краљом Радн. 75. 77. кукудриљом (крокодил) Каш. 96. научитељом Орб. 275. непријатељом Орб. 64. Радн. 18. 26. 32. 43. Глав. 59. родитељом Глав. 101. тако XVI и XVII вијека у странијем ријечима у којима се још у старом словенском језику избацивало *ј*: фарисеом Н. Рањ. 159. — У таквих ријечи и мјесто *еа*, кад га имају у том падежу, долази *оа* иза *з* XV вијека: кнезозомъ М. 489. П. 161. — У средњих је врло ријетко *о* мјесто *е* на крају XV вијека: личцом Ст. пис. 2, 280. XVII вијека: болованјом Радн. 75. наслађенијом Радн. 13. поштенјом Радн. 13. 38.

Ријечи које постају наставком *ин* и *јанин*, кад у множини одбаце крајње *ин*, онда имају основу на сугласно и изједначују се с ријечима у којих се основа свршује на сугласно (види под IV): у њих наставак *мъ* приступајући к основи налази пред собом глас *н*, тада се *н* изједначује с гласом који је за њим, т. ј. с гласом *м*, те и само постаје *м*, а тада се од два *м* једно избацује: тако је у нас било XII XIII и XIV вијека: граѣмъ М. 1. добровѣумъ М. 2. 17. 53. Дѣтѣумъ М. 92. а и послје долази мацедонам Стар. 3, 268. — А како су ријечи у којих је од постања њихова основа на сугласно у овом падежу прешле међу оне у којих је основа на *і*, тако су с њима прелазиле онамо и ове, које реченијем начином добивају основу

на сугласно; по томе је у нас било до краја XV вијека: властелемъ М. 34. 43. 54. 157. 174. 185. 218. 220. 221. 255. 300. 340. Пб. 76. 80. Плавциемъ М. 265. сръвлемъ М. 125. сръблемъ М. 375. али како су мушке ријечи с основом *і* а с њима и оне с основом на сугласно прешле међу мушке с основом на *а*, тако су и ове с њима прешле онамо; по томе имамо још од XIII вијека: властеломъ М. 24. 25. 27. 28. 41. 42. XIV до краја XV вијека: властеломъ М. 117. 156. 158. 169. 403. 414. 450. 518. 545. Пб. 85. градциномъ М. 177. П. 118. градциномъ М. 327. дуврокутаномъ М. 119. 146. 157. Коцлавциномъ Шаф. ратн. 1873. 110. жоднемъ М. 447. на крају XV и свега XVI вијека: властеломъ Збор. 27. жидовом Ст. пис. 1, 184. 3, 318. 5, 133. неџиптаномъ Збор. 26. крстјаном Ст. пис. 5, 110. Гуч. 1. мишћаном Хект. 276. поганом Ст. пис. 3, 58. римћаном Ст. пис. 1, 70. тако жудном Н. Рањ. 48. Збор. 766. XVII вијека: бусломаном Мрв. 40. жудном Банд. 30.

Како су у другим падежима гдјекоје ријечи мушке с основом на *а* прелазиле међу оне с основом на *і* (види напријед стр. 37. 69. 74), тако су прелазиле и у овом падежу; по томе се налази још XIV вијека злкомемъ П. 11. 12. XV вијека: кезнремъ М. 460. по томе и кад основа добије *ов* XVI вијека: градовемъ М. 550. кнезovemъ М. 552. тако и кад је у основи пред завршетком грлени глас, који се мијења у номинативу мн. па се мијења и у овом падежу XVI вијека: отоцсмъ М. 526.

И у овом се падежу као и у генитиву мн. додаје на крају *а*; тако долази још XIV вијека: до виеки виекома М. 106. до виека виекома М. 106. до вѣкъ вѣкома М. 217. ѡ вѣкъ вѣкома М. 217. ѡ виеке виекома М. 240. XV вијека: виеки виекома М. 249. виеки вѣкома М. 459. тако XVII вијека и попома Врав. жив. 37. Таком се облику додавао на крају на ново наставак падежни на крају XV или у почетку XVI вијека: по вијеке вијекомам Ст. пис. 2, 442. а *м* на крају гласи и *н* XVI вијека: у вијеке вијекоман Н. Рањ. 1486. 1586. 199. 201. ѡ све виеке киекомимъ Збор. 226.

Прем да се овај падеж у овијех ријечи, како видјесмо, држао кроза све вријеме, опет још на крају XIV вијека долази мјесто њега инструментал мн.: кь сконимъ пригтели П. 246. то је једини примјер до XVI вијека, а тога су вијека чешња: у мушких ријечи: свршио си онијем, кп у те уфају, чловјечијем

синовми, ки ти се придају, љувену сву радост Ст. пис. 3, 455. вашим закони слика није и ваш глас Ст. пис. 4, 424. к твојима отари Злат. 316. протива пођи овнијем ножи бодљивијем Злат. 716. у средњих: к врати Ст. пис. 4, 325. 369. допустит' теби и удми твојима Ст. пис. 5, 90. да (бог) дава то вишу срећу вашијем висоцијем дјели Злат. предгов. 36. к твојим прислатким уди Злат. 616. — На супрот находит се датив мн. мјесто инструментала, прем да врло ријетко: у почетку XVI вијека: учинивши с тежавом од динара посла њих у виноград свој (Мат. 20, 2) Н. Рањ. 34. и XVII вијека: прид свијем својим дворником Радн. 90. — Много су се виши мијешала та два падежа у других ријечи, особито у женских с основом на **в** и у промина личнијех, чему је највише узрова било у гласовима које су имале на крају, како ће се код њих видјети. кад је то мијешање било најјаче, онда се инструментал мн; у ријечи мушких и средњих с основом на **в** у велике мијењао добивајући мјесто самога **и** на крају **ими** или окрњено **им**; од тога је мијешања долазило те су се оба падежа и изједначивала, а изједначивала су се тијем што се у дативу мн. крајње самогласно у основи пред **м** истискивало и на његово мјесто продирало из инструментала **и**, које је у њега било пред његовијем **м** у реченом завршетку **ими** или окрњеном **им**. По томе имамо датив од самога почетка XVI вијека: старцим Н. Рањ. 69. истога вијека: гријесим Ст. пис. 5, 33. Гуч. 10. дарим Град. дјев. 55. духовим Град. дјев. 9. дух. 46. коњим Д. Рањ. 114. оцим Град. дјев. 31. ругаоцим Ст. пис. 5, 17. синовим Ст. пис. 4, 393. XVII вијека: брацим (братац) Бун. 51. гријесим Бун. 3. Андр. дев. 77. дворим Бун. 13. добротинцим Андр. пут 215. кладенцим Андр. пут 403. краљим Гунд. суз. II, XII. навјесницим Бун. 52. научитељим Андр. пут 155. непријатељим Андр. пут 133. прасцим Гунд. суз. I, XI. пријатељим Андр. пут 214. родјацим Андр. пут 214. словинцим Мик. предгов. ученицим Бун. 51. Андр. дев. 140. Тако и у средњих: XVI вијека: дјелим Д. Рањ. 118. XVII вијека: вратим Андр. пут 226. 266. устим Андр. дев. 8.

Као што се овом облику још док није био овако помјерен додавало на крају **а** (види мало напријед стр. 96), тако се дода и помјереном: XVI вијека: младица (младац) Д. Рањ. 30. 105. XVII вијека: грешницима Андр. пут 125. непријатељима

Андр. пут 136. оцима Андр. пут 156. синовима Гунд. пс. 28. трудима Андр. пут 147. чарима Мик. 826. тако и у средњих: XVI вијека: сатима (сто) Н. Рањ. 1546. устима, д. Рањ. 75. Злат. 866. XVII вијека: дјелима Орб. 9. 300. либрима Орб. 70. наслађењима Радн. 6. наслађивањима Радн. 7. устима Каш. 70.

По што се *а* тако дода, стаде се и пред *м* избацити, али истом XVII вијека, и тада још врло ријетко и само иза гласова *љ* и *њ*: у мушких: пријатељма Радн. 14. у средњих: поштењма Радн. 6. хотењма Радн. 116.

Како се овај помјерени облик својим *и* пред *м* веома приближио сложеном дативу *ми*. у адјектива, који се још од прије замјењивао прономиналним обликом, налази се таки облик од адјектива пренесен на супстантив средњега рода, али истом у другој половини XVII вијека и само у једнога писца: богатствјем Радн. 81.

Средње су ријечи кад кад прелазиле у овом пад. међу женске с основом *и*: *а*, и то од XIV вијека али веома ријетко; тако свега XIV и XV вијека има само по један примјер: селамъ М. 111. владаримъ М. 282. XVI вијека: мстимъ М. 550.

Б. У женских ријечи: крајње је *а* у основи дуго, те у словенским језицима бива кратко, а наставак до њега долази: тако до краја XV вијека: жемамъ М. 14. судицамъ М. 54. Комл-камъ М. 413. на крају XV и свега XVI вијека: виспнам Ст. пис. 3. 352. војводам Злат. предгов. 3. врстам Буд. 51. дјевојкам Ст. пис. 5, 261. Злат. 37. дјевицам Град. дјев. 27. думнам Град. дух. 3. душам Н. Рањ. 1776. Буд. 12. женам Град. дјев. 12. звиздам Ст. пис. 2, 121. 3. 429. злобам Гуч. 10. змијам Ст. пис. 3, 207. играм Злат. 17. капљам Ст. пис. 3, 429. књигам Злат. 85. корабљам Ст. пис. 4. 466. наредбам Град. дјев. 129. Буд. 87. ногам Н. Рањ. 85. овцам Н. Рањ. 256. птицам Збор. 136. сестрам Град. дјев. 3. слугам Н. Рањ. 31. Град. дјев. 51. старјешпнам Н. Рањ. 23. Град. дјев. 78. сузам Ст. пис. 4, 414. тугам Ст. пис. 4, 413. Злат. 46. убојицам Ст. пис. 3, 322. худобам Гуч. 143. чавкам Збор. 86. XVII вијека: бесидам Вран. жив. 18. војводам Мик. предгов. 6. главам Банд. 29. госпођам Андр. пут 347. дивидам Вран. жив. 33. душам Вран. жив. 49. Каш. 2. Андр. пут 215. женам Вран. жив. 64. Каш. 78. књигам Банд. 175. кућам Мик. предгов. 6. мајкам Андр. пут 174. мукам Вран. жив.

45. Каш. 45. Андр. пут 118. молбам Андр. дев. 171. наредбам Див. 3. ногам Вран. жив. 23. поглавицама Банд. 13. потрибам Банд. 21. приликама Вран. жив. 3. рукама Банд. 47. сестрама Вран. жив. 53. сиротама Вран. жив. 25. слугама Див. 38. Банд. 21. Гунд. суз. III, XXX пс. 26. стријелама Андр. пут 115. удовицама Вран. жпв. 48. — и колективне ријечи долазе у том облику до краја XV вијека: братима М. 517. 536. 540. господима М. 442. 448. Пб. 63. дјецима П. 104. 143. 156. XVI вијека: господима М. 556.

И у адјектива је било тако за женски род, али у српском језику долази само сложени облик.

Како су се у овим ријечи датив мн. и инструментал мн. слабо разликовали у српском језику један од другог имајући оба м од наставка и инструментал имајући још само и иза тога м, од туда је долазило те су се оба неко вријеме замјењивала један другим: тако је мјесто датива долазило инструментал на крају XV или у почетку XVI вијека: жељама разумпт' Ст. пис. 2, 121. XVI вијека: воде ногама мојима ипјеси дао Н. Рањ. 189. к десетима дјевницама Н. Рањ. 222. к женама Ст. пис. 4, 337. божицама трема одсудн Ст. пис. 4, 447. њим чело уресите вашим горским тим вилама Д. Рањ. 51. прима свим лицима вилама Д. Рањ. 76. душама Д. Рањ. 2. добит' мпр жељама Д. Рањ. 51. женама тко злима гре служит' Д. Рањ. 28. згодама Д. Рањ. 124. мукама Д. Рањ. 78. сузе нијесу лијек тугама Д. Рањ. 466. слугама Град. дјев. 76. к овим књигама Злат. предгов. 26. слугама Злат. 59. стрилама Злат. 756. тугама Злат. 176. дружбама Гуч. 70. допуштено реченијем калудрицама и думнама Гуч. 89. крстјаном и крстјанкама Гуч. 59. свој брати и сестрама Гуч. 54. 55. 71. мојијема слугама зло чинити Гуч. 290. таштинама Гуч. 174. XVII вијека: душама Орб. 96. 120. 144. 152. 227. 247. женама Орб. 35. старјешинама Орб. 86. худобама Орб. 247. рече женама Банд. 132. замчицу сакрили јесу ногама мојима Банд. 75. злобама Бун. 14. агама Мрн. 117. душама Пос. 416. гробницама Радн. 74. г долинама Радн. 29. живинама Радн. 12. к злобама Радн. 13. невољама Радн. 75. поглавицама Радн. 14. к приликама Радн. 54. птпама Радн. 68. слугама Радн. 44. старешинама Радн. 46. тугама Радн. 3. — Тако је и датив мн. долазио мјесто инструментала мн. (види код њега). — То се мијешаће

сврши најпослије тијем што инструментал одбаца своје крајње *и* те се изједначи с дативом и оба добише на крају *а*: таки датив *ми*. долази од XV вијека, али доста ријетко: XV вијека у ријечи која је између онијех с основом на сугласно прешла овамо: *црѣкѣма* М. 534. XVI вијека: *тугама* Ст. пис. 4, 398. 410. 443. *косама* Злат. 886. XVII вијека: *главама* Мри. 129. *тугама* Мри. 129. 138.

III. Основе на *і*. Крајње кратко *і* у основи гласи у словенским језицима *е*, на које приступа наставак:

А. У мушких: *господсмѣ* М. 88. *гостсмѣ* М. 25. IIб. 91. *скѣремѣ* Сав. I. *људсмѣ* М. 21. 43. *урѣкѣмѣ* Лѣт. 57.¹ У ријечи *људи* држи се тако кроза све вријеме: на крају XV и свега XVI вијека: *људем* Ст. пис. 1, 45. II. Рањ. 13. Збор. 27. Ст. пис. 2. 32. 3, 22. 4, 5. 5, 5. I. Рањ. 60. Хект. 2. Зор. 56. Буд. 137. Злат. 376. Гуч. 143. XVII вијека *Вран. жив.* 16. *Див.* XIII. *Орб.* 34. *Банд.* 4. *Гунд. суз.* II, XI. *Јерк.* 25. *Каш.* 4. *Пос.* 12.

Таке ријечи прелазе међу мушке с основом на *а* од краја XV вијека: *гостом* II. Рањ. 176. *Стар.* 1, 232. *црвом* Ст. пис. 1, 18. 115. Збор. 143. *Орб.* 46. *Пос.* 19. *Ради.* 74. *црвом* *Вран. жив.* 84. *похтом* Мри. 160. и са *ов* према другим надежима с основом на *а*: *путовом* *Ради.* 57.

Како је ријечима с основом на *а* дошло у овом надежу *и* на крају основе, тако је дошло и овијем, и то од почетка XVI вијека: *људим* II. Рањ. 2026. и с доданим *а* на крају такођер XVI вијека: *људима* Д. Рањ. 114. XVII вијека: *људима* *Орб.* 119. *Мик.* 130. *цривма* *Гунд. суз.* I, XXVIII. *Андр. пут* 346. тада се и избацује *и*: *људма* *Ради.* 7. 9. 14. 18. 20. 33. 37. 61. 97.

Б. У женских: *страстсмѣ* М. 78. *исуалемѣ* М. 244. *костемѣ* *Дом.* 116. тако до краја XVI вијека: *заповидем* Ст. пис. 1, 4. *Буд.* 7. *звнеремѣ* Збор. 25. *звирем* Ст. пис. 2, 174. 317. *ковошем* Ст. пис. 5, 185. *костем* Д. Рањ. 616. *Буд.* 57. *крипостем* *Буд.* 33. *мислем* *Буд.* 37. *моћем* II. Рањ. 167. *Буд.* 57. *напастем* Ст. пис. 1, 290. *Буд.* 26. *пјеснем* Д. Рањ. 1506. *Злат.* 96. *прсем* *Злат.* 36. *ричем* Ст. пис. 1, 43. 2, 319. 3, 284. *Стар.* 3, 239. *Хект.* 27. *Зор.* 1. *Бри.* 266. *ријечем* *Злат.* 86. *стварем* Ст. пис. 2, 23. Збор. 20. Д. Рањ. 1206. *тварем* II. Рањ. 157. *хитростем* *Стар.* 3, 226.

¹ У старом је словенском језику могло још и *е* ослабити у *ь*: *людьмѣ* Миклошић, *vergl. gram.* III. 45.

XVII вијека: заповиједем Див. 3. 46. 326. заповидем Банд. 186. заповидемъ Мат. 89. костем Банд. 121. кринозем Банд. 127. навем Банд. 281. стварем Див. 38.

И у њих је из других надежа прешло *и* у овај, те истиснуло *е*: тако XVI вијека: заповиједим Град. дух. 28. костим Д. Рањ. 63. крјепостим Град. дух. 62. милостим Д. Рањ. 796. Град. дух. 17. 78. дјев. 55. напастим Град. дух. 11. 17. 37. XVII вијека: заповиједим Андр. пут 56. крепостим 6.

У исто вријеме кад се јавља овако помјерен, јавља се и с доданим *а* на крају: XVI вијека: ијеснвма Д. Рањ. VI. 133. ричима Злат. 91. XVII вијека чешће: болестима Андр. пут 118. Радн. 23. заповидима Вран. жив. 45. заповиједима Орб. 35. Андр. пут 27. испразностима Радн. 6. крепостима Андр. пут 147. прсима Каш. 9. 75. у то се вријеме и избацује *и*: XVI вијека: ричма Брн. 606. XVII вијека: звијерма Гунд. суз. III, LXVIII. испразностма Радн. 38. 80. крипостма Радн. 45. ријечма Радн. 45. стварма Радн. 4. 5. 11. 17. 41. 70. 79. 80. 82. 83. 84.

Те су ријечи прелазиле у том падежу међу женске с основом на *а* XVI вијека: правам¹ Буд. 132. ричам Буд. 6. 39. 123. (стар. 1, 221. стварам Буд. 53. 57. 74. и XVII вијека: сладостам Каш. грам. 41. стварам Мат. 53. а тада му се и додавало на крају *а*: звирама Вран. жив. 5. ричама Мрн. 138.

Налазе се те ријечи пзједначене у овом падежу и с мушким ријечима у којих је основа на *а*, такође XVI вијека, али ријетко: заповидом Брн. 226. 68. напастом Брн. 28. 686. прсом Зор. 336.

Као у женских с основом на *а* (види напријед стр. 99), тако и у оввијех долази кад кад и инструм. мјесто дат.: XVI вијека: ријечми вјероват¹ Ст. пис. 5. 18. супротива стварми Град. дух. 73. стављам се ричми тим Злат. 356. XVII вијека: стварми Пос. 8. тако и помјерени INSTR. (види код њега) долази мјесто датива: XVI вијека: приправи мјесто у срцу слаткијем ијесни Ст. пис. 4, 448. XVII вијека: супротива свијем напасти Орб. 85. друзијем стварм мучнијема Орб. 54. тријема крепости богословнима Орб. 294. велицијем ногпблви Радн. 42.

IV. Основе на сугласно. Мушке и средње и неке између женских ријечи с таком основом прелазе у овом падежу међу

¹ Види у акусативу мн.: прави Буд. 132.

ријечи с основом на *i*, а друге женске прелазе међу женске с основом на *a*:

а) мушке: *камсисмь*. Види још напријед међу мушким ријечима с основом на *a*.

б) средње: *слоксссмь* М. 9. 17. Сан. 9. *уодсссмь* Стеф. 26. Али су прешле међу ријечи с основом на *a*: тако још од првијех времена: *кноуустомь* Стеф. 14. на крају XV и XVI вијека: сјеменом Н. Рањ. 156. небесом Ст. пис. 2, 75. 410. Н. Рањ. 135. Збор. 456. Ст. пис. 3, 389. 4, 23. 161. 297. 317. 5, 43. 53. 169. Д. Рањ. 346. 1286. Злат. 67. Гуч. 158. чудесом Ст. пис. 2, 87. XVII вијека: небесом Дин. 35. применом Кам. 80. прелазећи онамо неке су и одбацинале крајње сугласно и пред њим самогласно у основи: XVII вијека: колом Вран. жин. 73. Радн. 47. словом Ванд. IV. — Према ријечима међу које су прешле помјерио им се овај надеж и даље: с њима су у овом над. добивале *a* пред наставком, прем да врло ријетко: небесам Ст. пис. 4, 297. обичније је *и*: словим Мик. предгов. и с доданим *a*: словима Мик. предгов.

в) женске: неке су прелазиле међу женске с основом на *i*: *кјрсмь* М. 356. 360. *кјкрссмь* М. 364. 373. *ккрссмь* М. 395. тако још XVI вијека: *ћерем* Н. Рањ. 686. — Али и та и друге прешле су међу женске с основом на *a*: тако од првијех времена: *црѣккзмь* М. 26. 125. *Цб*. 117. на крају XV вијека и послје једнако: матерам Ст. пис. 1, 244. Стар. 3, 289. *кћерам* Ст. пис. 1, 244. Град. дјев. 28. Ванд. 115. црквам Н. Рањ. 1966. Ванд. 227. — и њима се додавало *a* на крају: тако XV вијека *црѣккма* М. 534. а долазио је XVII вијека и инстр. мјесто дат. као и у ријечи међу које су прешле: цркнами Радн. 92.

V. Мјесто *m* на крају налази се кад кад и *m* од краја XV вијека: у мушких: *вирикони* Ванд. 110. *надбарон* Ванд. 96. у средњих: *вратон* Н. Рањ. 76. *устон* Ст. пис. 1, 188.

АКУСАТИВ МНОЖИНЕ.

Наставак је као за пети надеж једине *ам*, којему за множину пристуна још *s*, а тада се *m* пред *s* мијења на *n*, и тако наставак гласи *анс*, од којег *s* стојећи на крају у словенским језицима отпада.

I. Основе на *и*. Од наставка отпада *а*, а са *п* од наставка саставља се крајње кратко *и* у основи те од њих бива дуго *и*, које у словенским језицима бива *ы*: тако је у старом словенском језику *смны*: а у српском су језику ријечи с таким основом прешле међу мушке с основом на *а*; види под II.

II. Основе на *а*:

A. У мушких и женских ријечи: од наставка отпада *а*, па се крајње *а* у основи саставља са *п* од наставка онако као у генитиву јед. женских ријечи с основом на *а* (види напријед стр. 16.) и у номинативу мн. истијех ријечи (види напријед стр. 64), те у словенским језицима

а) у ријечи с основом на чисто *а* бива *ы*, које замјењујући се гласом *и* долази у старије вријеме и у нашим књигама: у мушких ријечи: *члокы* М. 4. *пракы* М. 4. *чкы* М. 29. 312. *законны* М. 180, — у женских ријечи: *кладны* М. 4. *силны* М. 9. — Међу мушке ријечи с оваком основом прелазиле су у овом падежу и ријечи с основом на *и*, па су примале завршетак овога падежа од ових ријечи, а крајње *и* у својој основи ширпле у *ов*, као и у номинативу мн.: тако је било *домови* М. 125.

б) у ријечи с основом на *ја* бива *я*, које у српском језику гласи *е*: у мушких ријечи: *края*, *краје*; — у женских: *доушя*, *душе*.

Али су се у српском језику ријечи и мушке и женске с основом на чисто *а* изједначиле у овом падежу с онима у којих је основа на *ја* примивши њихово *е* мјесто свога *ы*, и то од најстаријих времена (види и генитив јед. женских ријечи с основом на *а* и номинатив мн. истијех ријечи):

1. мушке ријечи:

а) с основом на чисто *а*: *коларе* М. 21. *броде* Мик. 119. *кнеке* М. 261. *Злат.* 51. *вике* Вран. жив. 12. *власе* Ст. пис. 4, 272. *Злат.* 936. *вуке* Н. Рањ. 1796. *гласе* П. 25. *граде* Мрн. 20. *грихе* Буд. 4. *гробе* Банд. 121. *дијеле* Н. Рањ. 1106. *диле* Мик. 65. *дуге* М. 232. *ждрпбе* Глав. 62. *законе* М. 180. *зубе* Мик. 547. *кусе* *Злат.* 73. *мсте* М. 379. П. 101. *мосте* *Збор.* 77. *пруге* Ст. пис. 4, 270. *пуге* Н. Рањ. 286. *раке* Мик. 534. *реде* Буд. 85. *свјете* *Злат.* 24. *Град.* *дјев.* 120. *српе* Н. Рањ. 15. *столе* Н. Рањ. 52. *суде* (*iudicium*) Н. Рањ. 46. *суде* (*vasa*) Н. Рањ. 62. *туђине* Ст. пис. 4, 88. *узме* Н. Рањ. 102. тако и у ријечи која је између ријечи средњег рода с основом на сугласно (*т*) прелазила овамо: *копиле* Ст.

пис. 4, 49. — Међу ријечи мушке с основом на *а* прешле су и оне с основом на *и*: *доме* Вран. жив. 69.

б) с основом на *ја*: *оулиџ* М. 62. *нетъ* (мјесто *нетије*) П. 48. *властелиџ* М. 483. *примтелиџ* П. 122. *примтелиџ* П. 444. *свјикиџ* П. 53. *Косорникиџ* М. 138. *пицлиће* Н. Рањ. 236. *Банд*. 13. *муже* Ст. пис. 1, 69. *Стар*. 3, 248. *маче* Н. Рањ. 15. *лемјеше* Н. Рањ. 15. *венце* Ст. пис. 2, 399. *долце* Зор. 306. *закце* М. 565. *зајце* Глав. 103. *кмице* П. 99. *пришлаце* Ст. пис. 4, 62. *мударце* Каш. 15. *вигезе* Вран. жив. 65. *кисце* М. 4. *писмисце* М. 345. *пинезе* Ст. пис. 1, 117. *Буд*. 90. *динаре* М. 532. П. 77. *Збор*. 55. Ст. пис. 5, 17. 134. *Мат*. 69. *џекаре* Гуч. 12. *манастире* Град. дјев. 136. *моклисаре* М. 207. *Буд*. 130. *царе* М. 4. 100. — Види и ниже.

Тако је и у адјектива: с основом на чисто *а*: *манастирскџ* М. 6. с основом на *ја*: *радосликиџ* М. 45. *вожиџ* М. 456. и послѣје једнако: противне *Буд*. 33. — Види и ниже.

Из облика у којима се у ријечи с основом на *и* крајње и у основи пред наставком мијења на *ов* и у којима је то *ов* прешло и к ријечима с основом на *а*, из тих је облика прешло *ов* и у овај: тако с основом на чисто *а* XIV и XV вијека: *гласове* П. 25. 68. *градоке* П. 136. *дароке* М. 190. *двогоке* М. 410. *дљгоке* М. 525. *двоке* М. 527. П. 175. *двошкџ* М. 341. П. 130. *листоке* М. 358. П. 80. *робоке* П. 10. *стопоке* М. 531. *свдоке* (*vasa*) М. 393. и послѣје: *брјегове* Ст. пис. 3, 62. *вукове* Ст. пис. 3, 42. *гласове* Збор. 876. Град. дјев. 105. *Злат*. 5. *гријехове* Ст. пис. 5, 34. *гробове* Злат. 8. *дарове* Злат. 166. Гуч. 221. *дворове* Збор. 82. *дугове* Радн. 41. *зракове* Каш. 42. *Мик*. 859. *зубоне* Злат. 726. *јадове* Ст. пис. 4, 163. *Злат*. 36. *класове* Радн. 97. *лавове* Ст. пис. 3, 51. *дугове* Ст. пис. 3, 234. *мостове* Збор. 59. *овнове* Злат. 526. *наукове* Радн. 82. *пругове* Андр. пут 348. *робоке* Ст. пис. 3, 100. *стигове* Ст. пис. 3, 215. *трјескове* Злат. 36к. — тако је и у ријечи с основом на *и*, које прешавши у овом надежу међу ове ријечи и иримајући њихов завршетак задржавају из других својих надежа своје *ов* у основи, и то од првијех времена: *домоке* Стеф. 7. *волове* П. Рањ. 63. Ст. пис. 3, 148. *синове* Врн. 9. — и с основом на *ја*, гдје се *ов* предњег гласа ради мијења на *ев*: XIV вијека: *свјикиџ* М. 171. и послѣје: *краљеве* Град. дух. 21. Гуч. 303. *сужње* Ст. пис. 5, 25. *мачеве* Радн. 57. а без те промјене иза гласа *з* такођер XIV ви-

јека: *кнезове* М. 160. а XVI вијека налази се прем да врло ријетко без те промјене и иза других гласова, као што је бивало и у другим падежима: *мужове* Ст. пис. 4. 423. *Град. дјев.* 45. *зедове* Ст. пис. 5, 184.

Како ријечи које постају наставком *им* и *јимим* у множини одбацујући крајње *им* добивају основу на сугласно, а мушке су ријечи у којих је од постања основа на сугласно прелазиле у овом падежу међу ријечи с основом на *і*, прелазиле су онамо с њима и ове: XIII вијека *боларѣ*¹ М. 21. *властели* М. 24. *властели* М. 43. XIV вијека: *властели* М. 205. 242. *Стальпуани* М. 144. XV вијека: *властели* М. 367. 376. 400. 430. 461. 462. 470. П. 104. 112. *Детуни* Пб. 117. *крѣстани* П. 50. а како су мушке ријечи с основом на *і* прелазиле овамо међу ријечи с основом на *а*, прелазиле су и ове и ту остале до данас: тако XII вијека у ријечи у којих јамачно нигда није ни било другачије: *грѣкс* М. 4. *оугрс* М. 4. и последије: *срѣбкс* М. 203. П. 7. Пб. 28. *Детули* Г. 11, 68. *жоуплакс* Шаф. рат. 1873. 95. *крѣстјане* Вран. жив. 78. тако и *јеврије* Н. Раљ. 1126.

Како су неке ријечи с основом на *ја* прелазиле у другим падежима *им*. међу ријечи с основом на *і*, прелазиле су и у овом: XIV вијека: *приштели* М. 241. XV вијека: *приштели* М. 421. Пб. 93. 111. *исприштели* М. 218. *мужи* М. 420. 430. *пинеци* П. 146. Пб. 113. — То је свега поменутога времена, како се види, било ријетко, али је последије узело мах у неком крају, те долази у неких пласаца врло често а у неких кад кад, а у највише њих и не долази: тако на крају XV и свега XVI вијека: *јереји* Буд. 3. *обичаји* Буд. 137. *родитељи* Буд. 59. *калежи* Буд. 86. *зеци* Зор. 30. *прасци* Зор. 306. *пинеци* Буд. 117. *динари* Ст. пис. 1, 286. XVII вијека: *пријатељи* Вран. жив. 33. *родитељи* Вран. жив. 98. *Андр. иут* Зор. 9. *братићи* Мри. 20. *кључи* Вран. жив. 68. *мејашчи* Мри. 12. *венци* Вран. жив. 19. *званци* Вран. жив. 29. *отци* Мри. 65. *сасци* Вран. жив. 64. *стражци* Вран. жив. 44. *ударци* Вран. жив. 61. *удорци* Мри. 24. *вitezи* Вран. жив. 40. *пинеци* Радн. 91. 98. *ушерези*² Бун. 12. — За ријечима

¹ Држим да *ѣ* стоји грѣшном мјесно *и*; повеља је писана тако чистијем народнијем језиком да не могу вјеровати да у тој ријечи *ѣ* одговара староме словенском *ѣ*.

² Наштампано је *ушереси*.

с оснoвом на ја поводице су се и ријечи с оснoвом на чисто а, те су и оне прелазиле у овом падежу као и у другим (види генитив мн.) међу ријечи с оснoвом на і: тако XIV вијека: зиди¹ М. 106. XV вијека: екамъелисти М. 273. екамгелисти М. 312 екамъелисти М. 324. дари М. 381. тако ће бити и мети (т. ј. метни) II. 47. чешиће на крају XV и свега XVI вијека, али само у неких писаца као и предње ријечи: абити Буд. 142. бискуни Буд. 130. бори Ст. пис. 1, 17. брави Брн. 226. буси Ст. пис. 1, 13. власи Ст. пис. 2, 108. Зор. 176. гласи Ст. пис. 1, 334. гњиви Ст. пис. 1, 296. дари Ст. пис. 1, 221. Стар. 3, 296. Буд. 76. Брн. 63. двори Ст. пис. 2, 466. 5, 54. длани² Ст. пис. 1, 193. закони Ст. пис. 1, 38. заступни Ст. пис. 1, 11. знаменп Зор. 2. зуби Зор. 176. јади Ст. пис. 1, 188. кази (casus) Буд. 127. кастели Ст. пис. 1, 245. Зор. 71. легати Буд. 130. лови Зор. 38. народи Ст. пис. 1, 205. начини Зор. 16. олтари Ст. пис. 1, 244. поклони Ст. пис. 1, 59. пости Буд. 89. ностоли Ст. пис. 4, 282. потплати Ст. пис. 3, 109. прети Ст. пис. 2, 500. реди Буд. 79. руби (vestes) Ст. пис. 1, 48. скути Ст. пис. 1, 29. 2, 245. суди (judicia) Ст. пис. 1, 55. суди (vasa) Буд. 86. труди Ст. пис. 1, 180. укори Ст. пис. 1, 319. узлп Зор. 626. чемери Зор. 136. чљани Буд. 81. XVII вијека: анјели Вран. жив. 16. бискуни Вран. жив. 67. вали Вран. жив. 10. витри Вран. жив. 10. власи Вран. жив. 71. Банд. 71. Каш. 111. гласи Вран. жив. 43. Мрн. 154. гради Мрн. 12. греби Вран. жив. 38. грми Мрн. 19. дари Вран. жив. 9. двори Мрн. 26. закони Вран. жив. 48. Мрн. 51. зиди Мрн. 21. зуби Вран. жив. 62. Крн. 4. лави Вран. жив. 5. листи Вран. жив. 84. медвиди Вран. жив. 5. одговори Вран. жив. 60. Мрн. 99. посли Вран. жив. 74. Мрн. 28. пости Банд. 29. прети Крн. 5. свити Вран. жив. 81. суди (vasa) Банд. 21. суди (judicia) Андр. пут 260. табори Мрн. 35. труди Мрн. 142. угљени Вран. жив. 72. фратри Вран. жив. 75. хљиби Вран. жив. 107. хрти Мрн. 48.³ — У таком се облику пред крајњим и мијењају грлени гласови: тако на крају XV и свега XVI вијека: гриси Буд. 7. књижници Стар.

¹ Та би ријеч (murus) могла бити и женскога рода с оснoвом на і, те не би ишла овамо.

² Прем да је у те ријечи основа на і, али је јамачно у то вријеме већ била прешла међу ријечи с оснoвом на а.

³ Кашић грам. 28 вели: vitri vel vitre.

1, 221. дузи Буд. 117. еретици Буд. 139. исповидници Буд. 3. лузи Зор. 306. облаци Зор. 41. оружници Ст. пис. 1. 183. отроци Буд. 156. подложници Буд. 78. покорници Буд. 41. противници Буд. 163. страси Зор. 16. XVII вијека: бози Вран. жив. 31. боци Вран. жив. 114. виреници Вран. жив. 70. војници Мрн. 64. врси Мрн. 135. грисп Вран. жив. 10. Мрн. 23. грпшници Вран. жив. 8. друзи Вран. жив. 29. дузи Крн. 76. јунаци Вран. жив. 58. облаци Мрн. 136. облоци Вран. жив. 112. потоци Мрн. 135. путници Вран. жив. 25. разлосв 8. родјаци 29. свидоци 24. свитњаци 68. врло се ријетко и само у једног писца XVI вијека налазе ти гласови непромјењени: данки Зор. 36. дреки Зор. 686. — Оваки облик на *и* налази се и са *ов* пред *и*: на крају XV вијека: попови Ст. пис. 1. 63. XVII вијека: братови Мрн. 20. гласови Мрн. 99. — С ријечима у којих је основа на *а* овако су и ријечи с основом на *и* прелазиле у овом падежу међу оне с основом на *і* на крају XV и XVI и XVII вијека: воли Ст. пис. 1. 148. поли Ст. пис. 4. 29. 356. 5, 42. 301. синп Ст. пис. 1, 174. Вран. жив. 60. Мрн. 115. — И ријечи које у множини одбацујући крајње *и* добивају основу на сугласно, па су прелазиле међу ријечи с основом на *і* (види напријед), а одавде прешле међу ријечи с основом на *а*, опет су с тијем ријечима у истијех писца прелазиле међу оне с основом на *і*: XVII вијека: градјани Вран. жив. 25. крстијани Вран. жив. 55. крстјани Вран. жив. 75.

Одсупстантивна, која су се овијем начином у овом падежу свршивала на *и*, прелазило је *и* и на адјектива: тако XV вијека: *зл поутени и етанокити кластеле* М. 297. *дасмо свдокс злате и свдокс срсбрњи* М. 393. како је послје оваки облик у супстантива узео мах, тако је било и у адјектива: на крају XV и XVI вијека: *жидовски сини* Ст. пис. 1, 174. *верни* 188. *чемерни јади* 188. *бпсерни усти* Ст. пис. 2, 216. *велики дари* Стар. 1. 221. *разлпци пути и разлици начини* наслидовах Зор. 16. *дивји прасци приварајући* 306. *гриси смртни* Буд. 7. *за дари божји* 71. *људи редовни* 142. *пријал реди свети* 159. XVII вијека: *велики дари* Вран. жив. 9. *њихови гриси* 11. *свети божји свдоци* убијаше 24. *не држиш нас за разумни* 25. *добри гласи* чујем 43. *кроз тихи зарови* Мрн. 18. *царевни двори* 26. *кроз мнози табори* 35. *војнички закони* 99. *дробни зуби* Крн. 4.

тако је у истијех нисаца бивало и у цромина, код којих ће се споменути.

Између ријечи с основом на ја неке су у овом падежу враћајући се између ријечи с основом на і међу ријечи с основом на а прелазиле заједно са завршетком овога падежа, па према ријечима с основом на а омет добијале и њихов завршетак у овом падежу (види и ријечи с основом на і): тако XV вијека: пријатељиѣ II. 70. ѿкръштислиѣ II. 77. и избацивши и од завршетка иѣ: ивиѣ M. 319. поклицарѣ M. 310. поклицари M. 367.¹

Једном ријеч *вијек* долази у овом падежу као да је средњег рода: сва вика Ст. пис. 5, 44. у слику.

2. У женских ријечи с основом на чисто а и на ја: кокыѣ M. 6. Рѣке M. 4. истохиѣ M. 16. покыѣ M. 202. тако асирѣ II. 69. јасирѣ Радн. 85. Комакыѣ M. 428. косѣ Злат. 52. Вран. жив. 64. мравље Ст. пис. 3, 20. 4, 84. 165. обрѣ Ст. пис. 2, 44. Збор. 1106. Ст. пис. 4, 176. Капн. 111. хоругве Мри 100.

Што има слокодис M. 411. томе ће помин. јед. бити *слободија*, јер има и локат. мн. *слокоднихъ* M. 411.

Тако је и у адјектива: дугѣ II. Рањ. 526. малѣ (malle) Буд. 37. господыѣ M. 9. ѿзрислалѣ M. 92. велје Ст. пис. 2, 191. Д. Рањ. 86.

Неке и од наведенијех прелазе међу ријечи с основом на і: XV вијека асирѣ M. 329. Комакы M. 413. послеје особито у неких књижевника: стои Ст. пис. 1, 38. хвали Буд. 94. у других књижевника у ијесмама и коси Ст. пис. 2, 25. 31. 108. 270. 348. Злат. 396. 64. 646. тако у ријечи која је и у номинат јед. прелазила међу ријечи с основом на і: страни Мри. 124. — Од супсантива је прелазило *и* и у адјектива: ирсѣ бијели Ст. пис. 2, 31. русѣ косѣ Ст. пис. 2, 348.

Б. У ријечи средњег рода једнак је овај облик с номинативом мн., који види. — У ријечи *кољено* налази се једном XVII вијека, и то у слику, као у женских или мушких ријечитве кољене Буи. 30. — У ријечи *тла* осим редовнога: на тла Вран. жив. 52. 65. у тла Глав. 50. налази се и према ријечима

¹ Што има XIV вијека ѿлтариѣ M. 65. то не иде овамо него је од основе ја па се држи ј иза р; а што има XV вијека и крѣстиѣ M. 319. ту ће бити гријешком писарском ѣ мјесто с.

с основом на *i*: XVI вијека: на тлѣ Ст. пис. 3, 8. 325. 335. 4, 120. 287. 380. и према ријечима женским или мушким с основом на *a*: на крају XV и свега XVI и XVII вијека: на тле Ст. пис. 1, 223. 4, 267. 280. 287. 5, 129. Злат. 26. Каш. 19. 44. 46. по тле Ст. пис. 2, 282. Бун. 28. Андр. нач. 42.

III. Основе на *i*. Од наставка отпада *a*, а пред његовијем *n* продуљује се крајње *i* у основи, те у словенским језицима бива кратко, по том и остатак од наставка отпада:

A. У мушких ријечи: до краја XV вијека: гости М. 398. 399. 441. 480. 492. дѣни М. 45. дни М. 106 217. 435. П. 171. кмѣти М. 531. люди М. 6. 46. 492. П. 6. 73. 169. Пб. 109. поѣти Сав. 9. П. 5. тати Зак. 38. на крају XV и свега XVI вијека: гости Хект. 5. дни Ст. пис. 1, 58. Н. Рањ. 15. Ст. пис. 2. 94. 441. 3, 8. 4, 11. 451. 5, 3. 42. 54. 119. 299. Збор 326. Д. Рањ. IV 6. Град. дјен. 62. Хект. 176. Зор. 26. Буд. 56. Злат. 46. Гуч. 29. Чубр. 9. људи Ст. пис. 1. 246. Н. Рањ. 70. Збор. 5. Ст. пис. 3, 43. 4, 172. 227. Д. Рањ. VII. Град. дух. 22. дјев. 20. Зор. 76. Буд. 132. Брн. 27. Злат. 41. Гуч. 2. лакти Збор. 346. нокти Ст. пис. 3, 16. 130. 4, 385. путн Зор. 16. црви Ст. пис. 4, 120. -- XVII вијека: дни Вран. жив. 55. Див. 96. Орб. 1. Гунд. суз. III, LV. Ванд. 3. Мат. 47. Мри. 183. Каш. 32. Андр. нач. 6. Пос. 46. људи Вран. жив. 17. Орб. 7. Мри. 180. лакти Вран. жив. 53. путн Мри. 22. — тако прешавши међу ове ријечи и мрави (све мрави, ки лазе) Ст. пис. 4, 165.

Ријеч *дан* прима и *ев* у основи на крају као у другим падежима остајући иначе међу овијем ријечима у овом падежу: XVI и XVII вијека: днѣви Ст. пис. 5, 239. Д. Рањ. V. Злат. 226. 37. Гуч. 106. 174. Каш. 112.¹

Ове ријечи прелазе међу мушке с основом на *a*, а прелазећи онако у овом падежу најприје су неке заједно са завршетком овога падежа прелазиле па према онијем ријечима још добјале завршетак њихов у том падежу: тако XIII вијека: лѣднѣ М. 45. XIV вијека: людѣ М. 210. XV вијека гостѣ М. 429. гдје је или испало *и* пред *ѣ* или *ѣ* треба читати *ије*. А послѣје су прелазиле и редовно, т. ј. без завршетка који имају у овом падежу с основом на *i*: тако XIV вијека: людѣ П. 26. XV вијека: людѣ П. 42. Пб. 68. поѣтѣ М. 326. XVI ви-

¹ Што има днѣве Ст. пис. 2, 13. јамачно треба читати днѣ ве.

јека: госте Хект. 326. Злат. 266. дне Злат. 36g. Чубр. 11. људе Буд. 135. 137. 138. Бри. 27. похте Стар. 3, 246. Хект. 226. покте Ст. пис. 4, 150. 385. 477. путе Н. Рањ. 15. 64. 79. Ст. пис. 4, 13. 263. 266. 5, 46. Хект. 356. XVII вијека: госте Андр. пут 349. длане Каш. 95. дне Каш. 38. људе Див. 126. Банд. 15. 260. Мрн. 163. Пос. 32. Радн. 14. црве Пос. 136. Радн. 59.¹ — Ријеч *дан* предазећи тако међу ријечи с осном на а добивала је и *ев* на крају основе као у другим падежима: XVII вијека: дневе Радн. 8. а ријеч је *пут* добивала *ов* не мијењајући о на *е*: XVII вијека: путове Радн. 12.

Б. У женских ријечи: *вести* М. 6. *ути* М. 217. *примци* М. М. 444. и послје једнако: *годијени* Н. Рањ. 111. *години* Ст. пис. 1, 189. *десни* Гуц. ис. 9. *коби* Зор. 32. *зијери* Ст. пис. 4, 87. 172. 263. *мисли* Н. Рањ. 196. *моћи* Ст. пис. 1, 241. *ости* Ст. пис. 4, 19. Хект. 336. *ријечи* Н. Рањ. 30. *части* Буд. 67. тако је било и *обри* Ст. пис. 1, 76. 2, 71. 3, 267. 358. 4, 192. *пјесни* Ст. пис. 2, 1. 4, 12. Збор. 1006. Злат. 16. *писми* Зор. 11. Бри. 55. Банд. 151. Бун. 37. Андр. дев. 10. *прави* Буд. 132. *рати* Орб. 223. *свирали* Н. Рањ. 586. Ст. пис. 4, 335. *оклопи* Гуц. сузе I, XXXIX. Андр. пут 35. *покрови* Ст. пис. 4, 363. — тако и у ријечи која је међу ове прешла: *мрави* (злате све мрави, ке лазе по трави, хотиа бих сабрати) Ст. пис. 4, 163. *мрави* Ст. пис. 4, 86. 157. — тако и које су највише само у множини у обичају: *гусли* Н. Рањ. 122. Ст. пис. 3, 66. 71. *јасли* Н. Рањ. 21. *прси* Н. Рањ. 376. Ст. пис. 2, 29. 3, 323. 5, 152. Злат. 706. *Вран.* жив. 59. *према њима* и *дици* Ст. пис. 3, 245. 306. 419. 4, 117. 185. 335. 5, 242.

Ријечи *гусли* и *јасли* долазе од XVI вијека и међу ријечима женским с осном на а: *гусле* Зор. 59. 726. Банд. 14. 232. *Мик.* 125. 126. *јасле* Стар. 1, 234. 235. Банд. 9. 11. Радн. 63. *пошљедња* се налази у исто вријеме и међу ријечима средњег рода с осном на а: *јасла* Стар. 1, 234.

Али осим поменутијех ријечи које се и сада у том падежу говоре и с осном на а, и осим ријечи које су у свијем падежима прешле онамо, као XVII вијека у истом падежу: *писме* *Мат.* 67., *предазиле* су и друге међу ријечи женске с осном на *в* као у другим падежима (види и датив и локат. мн.)

¹ *Кашњ* грам. 27 *вели*: *golubi vel golube*.

и јамачно уз њих, али врло ријетко: XVI вијека: риче Брн. 63. XVII вијека: дваре Мрн. 112. прсе Радн. 4. стваре Крн. 20. Мрн. 138.¹

IV. Основе на сугласно. Ни у мушких ни у женских ријечи није било овога падежа од таке основе, него

А. Мушке су ријечи прелазиле у том падежу међу мушке ријечи с основом на *i*: *кмети* у старом словенском језику; а у српском како су мушке ријечи с основом на *i* прешле у том падежу међу мушке с основом на *a*, прешле су с њима и ове: *пламене* Ст. пс. 5, 170. Мрн. 19. *Каш.* 42. 66. тако у ријечи која је и у номинат. јед. још у старом словенском прешла међу ријечи с основом на *i*, па је с њима у српском језику опет прешла међу ријечи с основом на *a*: *елеме* Дом. 9. — Неке прелазе онамо и одбацујући крајње сугласно и пред њим самогласно у основи: *праме* Гунд. пс. 43. Бун. 13. *пламе* Андр. нач. 48. — А како су опет мушке ријечи с основом на *a* прелазиле у неком крају у овом падежу међу ријечи с основом на *i*, с њима су се и ове опет онамо враћале: *пламени* Мрн. 122. *корени* Буд. 40. па тако и без крајњег *ен* у основи, у слику: *прами* Ст. пис. 2, 467.

Б. Женске су ријечи такођер прелазиле у овом падежу међу женске с основом на *i*: у старом словенском *матери* и *дъштери*. а по том је било у нас: *цркви* М. 111. *љубки* М. 444. прва је између њих прешла међу женске ријечи с основом на *a*: *матере*; друга је и данас још међу ријечима с основом на *i*: *кћери*, али је прелазила и међу женске ријечи с основом на *a*: *хћере* Ст. пис. 1, 89. *кћере* Банд. 115.

В. У средњих је тај падеж једнак с номинативом *ми*, који види.

Како су неке између таквих ријечи прелазиле и међу мушке с основом на *a*, налази се у њих и у овом падежу према истијем мушким: *племене* Мрн. 143. 157. а у слику и *бримене* Мрн. 157. А како су неке мушке ријечи с основом на *a* прелазиле међу мушке с основом на *i*, уз њих су прелазиле онамо и оваке, које су биле међу њих прешле: *племени* Мрн. 73.

¹ И мушке и женске ријечи налазе се у неких писца у овом падежу и са *л* на крају, али врло ријетко: *користих* Брн. 68. *људих* Мрн. 135.

ВОКАТИВ МНОЖИНЕ.

Особита облика за вокатив ми. нема, него се у свијех ријечи замјењује номинативом ми., који види.

I. С основом на и : *смыокс* у старије вријеме, а послје према основама на а : *сннови* Вран. жин. 101.

II. С основом на а :

A. у мушких ријечи : *пуци* II. Рањ. 1826. *снци* Ст. нис. 4, 308. — Према ријечима с основом на и : *банове* Ст. нис. 3, 46. *кнезове* Ст. нис. 3, 46. а по том опет као у ријечи с основом на а : *богови* Злат. 10. *вitezови* Ст. нис. 3, 252. — Према основама на *i* само у старије вријеме (види номинат. ми.) : *приятельсѣ* М. 426. *приятельсѣ* II. 96. *приятельсѣ* II. 170. — Према основама на сугласно (види номинат. ми.) : *воларс* Сав. 5. *кметсас* М. 42. 483. *христианс* Стеф. 16. *кретјанс* Ст. нис. 1, 255. 293. 2, 311. *дворанс* Ст. нис. 3, 154. а послје као у ријечи с основом на а : *властеди* Ст. нис. 4, 3. *блаћани* Ст. нис. 3, 216. *дубровчани* Ст. нис. 3, 230. *кретјани* Ст. нис. 3, 327.

B. у ријечи средњега рода, види номинатив ми.

B. у женских ријечи : *жене* Злат. 9. *госпоје* Ст. нис. 3, 243.

У адјектива је као у сунстантива с основом на а и на ја.

III. С основом на *i* :

A. у мушких ријечи : *господиѣ* М. 81. тако само у старије вријеме, а послје као у ријечи мушких с основом на и ; види номинат. ми. у мушких ријечи с основом на *i*.

B. у женских ријечи : *звјери земаљске* Ст. нис. 4, 318.

IV. С основом на сугласно : види им номинатив ми.

ИНСТРУМЕНТАЛ МНОЖИНЕ.

Наставак је као у истом надежу једине *bhi*, само му још долази с краја за множину глас *ѣ*, дакле *bhis*; у словенским језицима *ѣ* стојећи на крају отпада, а *i* се продуљује те у словенским језицима бива кратко, а *bh* гласи у словенским језицима *m*; тако наставак гласи у словенским језицима *mi*.

I. Основе на ц. Крајњи глас у основи ц слабећи у словенским језицима бива љ као у номинативу јед., па до њега долази наставак: тако је у старом словенском језику а тако је било и у српском до XVI вијека: *смиѣми* М. 34. *смиѣми* М. 564. *снимв* Ст. пис. 1, 316. али су још у старом словенском ријечи с таким основном прелазиле међу оне с основном па а; види II. А.

II. Основе на а:

А. У мушких и средњих ријечи глас м од наставка испада а крајњи глас у основи кратко а слабећи у словенским језицима постаје љ као у номинативу јед. мушких ријечи, па се то љ од основе са м од наставка саставља у љм, које у основа на ја предљегла гласа роди прелази у м, а у српском језику и љм гласи и:

а) с основном на чисто а до краја XV вијека: *мушке*: *братуведи* М. 454. 456. *крати* М. 44. *гради* М. 46. *дари* М. 221. 282. *записи* М. 329. *котари* М. 284. *метехи* М. 486. *шкити* М. 329. *скадоки* Пб. 26. *траги* М. 19. *штити* П. 48. *средње*: *држми* М. 11. *дали* П. 93. *днели* М. 365. *селии* М. 172. *оусти* М. 5. — На крају XV и свега XVI вијека: *анђели* Ст. пис. 2, 348. *Гуч*. 233. *апостоли* Збор. 546. *бедеси* Злат. 17. *испри* Злат. 51. *вјстри* Ст. пис. 3, 377. *власи* Н. Рањ. 77. *дари* Злат. 3. *закони* Ст. пис. 4, 444. *Злат*: 36f. *запори* Ст. пис. 4, 201. *застори* Ст. пис. 1, 50. *затвори* Д. Рањ. 846. *зуби* Н. Рањ. 161. *Збор* 158. Ст. пис. 3, 251. *Стар*. 4, 112. *лави* Ст. пис. 3, 52. *мири* Дуч. 102. *народи* Н. Рањ. 376. Ст. пис. 3, 299. *начини* Н. Рањ. 22. Ст. пис. 3, 360. *Буд*. 35. *Гуч*. 7. *пси* Ст. пис. 5, 15. *свјети* Злат. 9. *туђини* Злат. 20. *узми* Хект. 44. *цвити* Д. Рањ. 92. *чавли* Ст. пис. 3, 321. *Гуч*. 221. *чини* Буд. 57. *јастреби* Збор. 53. *средње*: *весли* Д. Рањ. 73. *Хект*. 24. *врати* Ст. пис. 4, 202. *Хект*. 40. *Злат*. 19. *дали* Ст. пис. 1, 24. 121. 4, 425. *Буд*. 35. *дјели* Злат. 166. *Гуч*. 83. *дрви* Ст. пис. 4, 296. *копити* Ст. пис. 4, 180. *крили* Збор. 21. *лпти* Хект. 4. *рами* Ст. пис. 1, 53. *уди* Ст. пис. 5, 42. *усти* Ст. пис. 4, 402. *Хект*. 30. *Злат*. 866. — XVII вијека: *анђели* Орб. 15. *бнекупи* Орб. 103. *гласи* Каш. 59. *днавли* Див. 30. *зуби* Вран. жив. 92. Орб. 34. *Банд*. 13. *Мри*. 50. *пачини* Орб. 89. *образи* Орб. 163. *реди* Орб. 253. *сни* Радн. 43. *целови* Мри. 175. *чавли* Орб. 92. *Каш*. 46. *штапи* Банд. 25. *средње*: *богатстви* Радн. 10. 81. *господстви* Банд. 132. *дали* Вран. жив. 25.

Каш. 113. Пос. 39. дјели Див. 76. Гунд. пс. 20. суз. III, LX. кољени Орб. 268. инсми Крн. 46. платни Банд. 106.

Тако је и у ријечи с основом на и по што су се с овима помијешале: XIV вијека : сини М. 219. XVI вијека: сини Вуд. 59.

б) с основом на ја: до краја XV вијека: мушке: гла М. М. 494. крали М. 45⁸. прародителни М. 100. прародители М. 562. примтели М. 367. II. 57. 145. родители М. 14. 187. 210. 317. 382. 412. 421. 468. 486. оуунтели М. 561. кони Стеф. 29. Ордохокнунки М. 92. маун II. 48. покрпкаун IIб. 56. вниъци М. 427. мксци М. 55. никнези IIб. 115. плстыри М. 57 - 58. поклелри М. 304. 345. 422. 544. оульшри М. 58. цари М. 99. 100. 458. средње: безакоин Стеф. 19. заселни М. 439. ксангелни М. 11. поли М. 449. млинци М. 494. пашинци М. 138. преходинци М. 494. — На крају XV и свега XVI вијека: зман Збор. 1296. краљи Ст. пис. 4, 218. 425. научитељи Гуч. 167. Буд. 14. непријатељи Збор. 66. Ст. пис. 3, 225. обраћитељи II. Рањ. 256. пријатељи Н. Рањ. 59 Хект. 216. родитељи Брн. 21. коњи Ст. пис. 1, 36. Н. Рањ. 606. Злат 12. итићи Злат. 4. мечи Ст. пис. 1, 16. са мчи Збор. 80. мачи Ст. пис. 3, 311. мужи Брн. 616. товариши II. Рањ. 18. вјенацци Ст. пис. 3, 359. владавци Н. Рањ. 19. мудраци Гуч. 171. знанци Н. Рањ. 676. Гуч. 169. витези Стар. 3, 272. Злат. 166. овчари Ст. пис. 4, 302. пастири Ст. пис. 3, 456. 4, 278. 5, 205. Д. Рањ. 1346. цари Стар. 3, 322. средње: копји Ст. пис. 1, 36. кони Стар. 3, 295. Ст. пис. 4, 468. ласканји Стар. 1, 218. зелји Ст. пис. 1, 3. Зор. 216. зели Стар. 3, 257. воћи Ст. пис. 1, 66. годишти Злат. 86. кљишћи Стар. 4, 114. кривоци Ст. пис. 3, 404. лнци Стар. 1, 218. Злат. 81. личци Ст. пис. 2. 75. — XVII вијека: мушке: жиљи Вран. жив. 19. краљи Банд. 192. Мрн. 4. обрани-тели Банд. 15. пријатељи Вран. жив. 74. Орб. 286. родитељи Банд. 58. учитељи Каш. 97. коњи Вран. жив. 46. бичи Вран. жив. 22. Банд. 109. мачи Банд. 85. Каш. 50. старци Банд. 14. клинци Див. 266. мударци Јерк. 37. лунежи Јерк. 64. витези Вран. жив. 14. средње: перји Вран. жив. 18. престолји Банд. 134. диловаћи Пос. 39. пожелинји Банд. 172. ноштећи Радн. 10. срци Банд. 13. прибивалишти Каш. 8.

Тако је било и у адјектива за мушки и средњи род, те се налази још на крају XV и XVI вијека у ијесмама, особито

у слику, али врло ријетко; тако има изван слика: хитри Ст. пис. 1, 24. писани Ст. пис. 1, 50. гвоздени Ст. пис. 4, 202. у слику ледени Ст. пис. 3, 124. љути Ст. пис. 3, 321. гвоздени Ст. пис. 4, 199. непокојни Хект. 44. али се ни тада тај облик у адјектива није разумијевао него се писао само као остатак од старине, јер долази и ондје гдје би требао сложени облик: тиме жути воћи Ст. пис. 1, 66. и не само то, него долази и за женски род, како ће се споменути мало даље код женских ријечи. Мјесто тога облика узео је мах од давнина сложени.

Из падежа у којима се у основама на *и* крајњи глас шири у *ов* пред самогласнијем наставком, прешло је то *ов* и у овај, пред завршетак његов *џ*, као што је прешло и у друге падеже у мушких ријечи с основом на *а*, па како су се с овим ријечима помијешале оне у којих је основа на *и*, прешло је оне то *ов* у овом падежу од ријечи с основом на *а* к ријечима у којих је основа на *и*: тако је у нашем језику било од најстаријих времена у мушких ријечи с основом на чисто *а* и на *и*: до краја XV вијека: градови М. 4. градови М. 400. дргови М. 168. 172. листови М. 329. 403. 433. лоугови М. 449. 494. млинови М. 191. смиоки Дом. 165. синоки М. 180. 262. 377. 563. — XVI вијека: брјегови Ст. пис. 3, 161. 167. вукови Ст. пис. 3, 52. 75. 318. Злат. 16. гробови Ст. пис. 3, 29. дарови Злат. 11. Гуч. 301. дубови Злат. 43. духови Гуч. 131. јадови Ст. пис. 3, 76. 108. 463. сјегови Ст. пис. 3, 161. — XVII вијека: дарови Каш. 23. зубови Пос. 196. попови Враи. жив. 16. постови Ради. 71. синовџ Банд. 202. Пос. 116. — Како је исто *ов* прелазило и к ријечима средњега рода у неким падежима (види стр. 79), налази се и у овом XVI вијека један пут: блатови Злат. 526.

Како *џ* од давна у српском језику гласи *и*, претварају се пред њим у овом падежу гласови *г*, *к*, *л* у *з*, *ц*, *с*; али то бива истом од прве половине XIV вијека, и свега је тога вијека још доста ријетко: заселци М. 113. 141. 143. 191. 242. засеоци М. 234. тврци М. 223. — XV је вијека већ тако често да су примјери без те промјене врло ријетки (види напријед стр. 113): власи П. 82. дљжници П. 18. добитџци П. 19. 132. заселци М. 265. засеоци М. 284. 296. 301. 305. 340. 346. метеси М. 494. опкеници М. 401. 414. џтроци П. 147. праксници Пб. 40. разлози М. 445.

464. П. 178. редовници Пб. 105. рибници М. 494. савитници М. 469. строинци М. 459. 470. тръзи М. 410. 436. 445. угодници М. 274. улокъци П. 86. 118. љзници П. 123. юмъци П. 48. 62. твръци М. 525. од тога времена и не долази другачије него с том промјеном (осим неколика примјера из XVII вијека, које ћу на по се споменути) киласци Збор. 756 бисаци Ст. пис. 4, 309. бози Н. Рањ. 64. бријези Ст. пис. 4, 76. ирази Ст. пис. 1, 116. Стар. 4, 113. вуци Ст. пис. 4, 131. Зор. 366. гриси Ст. пис. 1, 39. Бри. 286. грјешници П. Рањ. 219. грешници Гуч. 174. Орб. 168. гришници Буд. 28. грци Злат. 13. друзи Зор. 266. Банд. 7. језици П. Рањ. 138. Банд. 27. јунаци Д. Рањ. 20. камици Вран. жив. 16. круси Радн. 57. мисници Гуч. 89. наредбеници Н. Рањ. 196. насљедници Орб. 7. науци Злат. 93. Стар. 1, 222. Орб. 121. немоћници Кан. 26. облаци Ст. пис. 3, 406. одвићници Банд. 15. нокорници Гуч. 232. помоћници Банд. 183. разбојници Јерк. 78. разумници Гуч. 114. редовници Збор. 216. родјаци Н. Рањ. 676. Хект. 35. Банд. 20. тежаци Банд. 24. ученици Н. Рањ. 70. Ст. пис. 5, 126. Банд. 75. уздаси Прад. дјев. 90. Злат. 81. здаси Зор. 26. 37. — Како свега XVI и XVII вијека нема другачије него с промјеном грленцијех гласова, онда што се као највећа ријеткост XVII вијека налази воски Банд. 113. и грихи Глав. 27. не ће бити старш остатак него ће бити одступање од новог правила и вриједиће онолико колико вриједи што се кад кад налазе и у номин. мн. ти гласови непромјењени; иснореди још даље.

Како су неке ријечи с основом на ја прелазиле у номинативу и у генитиву мн. међу ријечи с основом на і (види стр. 60. 74), тако су прелазиле и у овом надежу те су га имале и онако као оне. т. ј. с цијелијем наставком ми састављеним с основом онако као у њих (види натраг под III): тако је било XII вијека: краљми М. 4. царми М. 4. Које од таквих ријечи које од онијех с основом на и (види под I) дошло је те су и ријечи с основом на чисто в гласиле тако у том надежу: XIII вијека: кимоградми М. 46. дарми Стеф. 13. тако и даље не само с основом на ја него и на чисто а: XIV и XV вијека: браткуедми М. 451. 452. 455. градми М. 288. 424. градми М. 299. 321. дарми М. 241. дарми М. 242. 317. 412. 486. законми П. 161. конми М. 63. конми М. 191. П. 91. котарми М. 494. краљми

П. 161. листьми М. 330. П. 102. Пб. 39. 65. 72. 77. млини М. 494. письзи М. 285. письзи П. 154. новлисири М. 325. прародителми М. 129. прародителъми М. 282. приставьми П. 79. при-
 вельми М. 176. 315. 458. 508. П. 75. 98. 122. родителъми М. 63. 562. оули М. 563. 565. царьми П. 161. На крају XV и свега XVI вијека: ангелми Н. Раѣ. 2146. власми Злат. 26. гласми Збор. 99. дарми Ст. пис. 3. 239. 243. 297. 309. Буд. 54. Гуч. 130. жуьми Ст. пис. 1, 266. законми Ст. пис. 5, 352. зубми Н. Раѣ. 23. Збор. 27. Ст. пис. 4, 476. 5, 99. кључми Збор. 105. кнезми Ст. пис. 1. 38. коьми Стар. 3. 251. Гуч. 238. мужми Ст. пис. 1, 271. Н. Раѣ. 1606. Стар. 4, 142. оглавми Ст. пис. 5, 59. подвезми Ст. пис. 1, 38. рукавми Ст. пис. 2, 252. са-
 краментми Буд. 56. скорупми Ст. пис. 5. 194. ушерезми Ст. пис. 1, 37. шаторми Збор. 75. И XVII вијека: апоштолми Банд. 137. власми Банд. 66. гласми Банд. 99. жудјелми Радн. 91. кљу-
 чми Мрн. 3. коьми Банд. 51. краљми Банд. 79. научитељми Банд. V. пријатељми Банд. 49. — Тако и онда кад је у основи пред задњим самогласним грлени глас; он се налази не-
 промијењен од XIII до XV вијека: грѣхми Стеф. 22. М. 562. 530. али се од XIV вијека и мијења: трѣзми М. 229. П. 5. 7. 17. 22. 26. XV вијека: лѣзми М. 449. лѣцми¹ П. 48. трѣзми П. 63. 70. 112. XVI вијека: језицими Н. Раѣ. 36. 1386. розмије² Н. Раѣ. 117. узроцими Буд. 40. XVII вијека: боцими Банд. 17. вразми Банд. 272. розми Банд. 118. Пос. 196. — Тако и кад поменутијем начином прелази *ов* из других падежа у овај у ријечи с оснoвом на а и на и, али тек од XV вијека: гра-
 докми М. 348. дрoкми М. 524. листoкми М. 357. листoвми М. 361. 365. 374. Пб. 87. синокми М. 403. стaнокми П. 91. XVI вијека: дарoвми Збор. 366. синовми Н. Раѣ. 53. 62. 65. 676. 1746. Ст. пис. 4, 445. 448. 474. XVII вијека: гласoвми Банд. 112. дарoвми Див. 6. зпдовми Банд. 293. синовми Банд. 44. 52. 192. 217. — Мушке су ријечи повукле за собом и средње (али *ов* није у њих продрло у овом падежу), али тек од XIV вијека: дрѣвми М. 234. сслѣми М. 116. 234. XV вијека: вратьми П. 133. дрѣвми М. 296. 305. дрѣвьми М. 284. на крају XV и XVI вијека: вратми Ст. пис. 5. 159. Буд. 156. Злат. 4.

¹ Наштампано је лѣцъмихъ.

² О крајњем је види стр. 122.

дрнеки Збор. 75. Ст. пис. 5, 102. кљишћи Стар. 4, 114. колнини Ст. пис. 1, 43. крилни Збор. 8. устни Ст. пис. 1, 4. Н. Рањ. 636. Буд. 22. Злат. 876. усми Н. Рањ. 220. Град. дјев. 71. Гуч. 44. XVII вијека: вратни Банд. 45. Каш. 18. колнини Глав. 50. устни Банд. 2. Каш. 29. устни (т. ј. устни) Вран. жив. 45.

Ријечи које постају наставком *ин* и *јинин* на у множини одбацују *ин*, добивају основу на сугласно, те се изједначују с ријечима у којих се основа свршује на сугласно: ако се тада у њих основа свршује на *н*, тај се глас као и у дативу *ми*. кад до њега дође наставак *ми*, изједначује с гласом *м* од наставка, те постаје *м*, по том се једно од два *м* избацује: тако имамо још XV вијека: кошници М. 440. дзброкци М. 375. и послје мацедонци Стар. 3, 251. 282. Како ријечи којима се основе од ностања свршују на сугласно прелазе у овом падежу међу ријечи с основом на *і*, с њима прелазе онамо и ове, те у овом падежу гласе и онако као оне: тако XIV и XV вијека: кластели М. 143. 189. 211. кластели М. 444. а како опет ријечи с основом на *і* прелазе међу оне с основом на *а*, тако с њима прелазе онамо и ове, у којих се у множини основа свршује на сугласно, те се изједначују с ријечима мушким које имају основу на *а*: тако од XIII вијека до краја XV: болци М. 22. Сав. 13. колци М. 22. кластели М. 34. кластели М. 44. 146. 156. 210. 255. 311. 431. 508. 544. дзброкци М. 205. 434. срѣци М. 205. 353. 434. и послје: грађани Гуч. 305. жидови Ст. пис. 3, 318. индијани Ст. пис. 3, 230. римљани Ст. пис. 1, 48. (тако са *њ*).

Што је глас *м*, на који се свршивао овај падеж, у српском језику гласно *н*, пред којим су се и грлени гласови мијењали, и што и у старом словенском језику код основа на *ја* мјесто *м* стоји *н*, те се тај падеж у тијех ријечи мушкога рода изједначио с ирвијем пад. *ми*., а у других се ријечи, које су имале цијели наставак *ми*, добро разликовао, с тога да би се разликовао и у њих према овима другима, не само се мијешаху у овом падежу ријечи у којих је основа на *а* с ријечима у којих је основа на *і* (како је речено напријед), него се и саме правом инструменталу ријечи с основом на *а* додаваше још једном наставак *ми*, које особито лако могаше бивати уз ријечи у којима се чуваше наставак *ми*: тако на-

ходимо XIII вијека: монни боларни М. 28. сонни боларни М. 29. боларни двброкѣљкини М. 30. монни боларни М. 32. а тако је без сумње и XIV вијека: прародителни машни М. 241. (гдје је гријешком наштампано прародителни ми машни). тако в XVI вијека: керстанини Шаф. рат. 1873. 111. за мушкѣм су ријечима прѣстајале средње: тако од прилике XV ввјека: устим Стар. 1, 221. в XVI вијека: устими Брн. 55. Овакв се је облик XVI вијека већ мијењао (како ћемо одмах видјети), за то не долази чешће; истом се XVII вијека опет јавља у неких књижевника доста често, а тада ће га бити изазнао нов узрок, како ће се одмах видјети: бичими Каш. 46. 56. винцима Каш. 77. гласими Каш. 55. голубићими Каш. 16. даровими Каш. 95. бонопцима Каш. 50. 57. лнстими Мрн. 178. мирими Каш. 11. мирисими Мик. 254. мрцима Каш. 118. пјенезими Мик. 278. пинезими Каш. 95. послими Мрн. 112. прасцима Каш. 31. уресими Каш. 77. чавлими Каш. 46. тако и у средњих ријечи: дилима Каш. 103. дјелима Каш. IIIб. копјими Каш. 50. проклетствими Радн. 65. Оваки се облик нахои и у ријечи с основом на *i* в на сугласно: види их ниже под III и IV.

Таки се облик само крајњим својим *и* разликоваше од датива мн., какав узимаше мах XVI вијека, а сврх тога оба падежа бјеху у то вријеме ослабила не само у овијех ријечи него в у других. те се мијешаху в један другим замјењиваху (види код датива мн. мушких ријечи с основом на *a* инструментал мјесто датива в датив мјесто инструментала; види в код женских ријечи с основом на *a* датив в инструментал мн.; види исте падеже у замјеница личних); што дакле разлика међу њима већ бјеше слаба в што се замјењиваху, за то се в изједначише са свијем, а изједначише се тијем што се оваком инструменталу мн. са завршетком *ими* одбаци крајње *и*: тако је врло често XVI вијека: у мушких: анђелим Ст. пис. 5, 111. Град. дјев. 11. апостолим Град. дјев. 161. бисацим Ст. пис. 4, 309. боцим Град. дјев. 176. валим Ст. пис. 4, 434. гласим Град. дух. 12. гријесим Град. дух. 15. гусарим Град. дјев. 75. дарим Град. дух. 19. динарим Ст. пис. 5, 155. законом Ст. пис. 4, 460. змајим Ст. пис. 5, 16. зубим Ст. пис. 4, 476. Д. Рањ. 1196. јадим Д. Рањ. 6. језицим Град. дух. 49.

калуђерим Град. дјев. 126. канонцим Град. дјев. 127. кум-пањим Ст. пис. 5, 287. мирим Ст. пис. 4, 423. Град. дјев. 153. мужим Ст. пис. 5, 254. начиним Д. Рањ. 846. Град. дјев. 112. народим Град. дјев. 160. науцим Град. дјев. 4. непријатељим Ст. пис. 5, 56. облацим Д. Рањ. 134. палим Ст. пис. 4, 199. патријарцим Град. дјев. 173. повојим Ст. пис. 4, 222. поповим Град. дјев. 127. постим Град. дух. 16. пријатељим Ст. пис. 5, 20. Д. Рањ. IX6. пророцим Град. дјев. 173. раздозиим Град. дјев. 123. сакраментим Град. дух. 24. сатирим Ст. пис. 5, 223. синовим Ст. пис. 4, 437. старцим Ст. пис. 4, 362. Град. дјев. 173. трудим Д. Рањ. 8. уздасим Д. Рањ. 81. Град. дух. 16. ученицим Град. дух. 52. чавлим Град. дјев. 140. шпљцим Град. дјев. 90. у средњих: дилим Ст. пис. 4, 483. дјелим Д. Рањ. 376. Град. дјев. 21. кољеним Ст. пис. 4, 462. Град. дух. 32. коним Ст. пис. 4, 478. крилим Град. дух. 67. пророчанствим Град. дјев. 154. устим Д. Рањ. 60. — XVII вијека: у мушких: анђелим Андр. дев. 25. бичим Андр. пут 78. благосовим 122. блудим Гунд. суз. II, IX. валовим Андр. нач. 36. гласим Андр. пут 125. гријесим 69. грешницим Андр. пут 419. даждим Бун. 36. дарим Гунд. пс. 41. Андр. пут 77. дев. 14. дусим Андр. пут 73. двораним 144. завезајвм Гунд. суз. I, LXIV. зрацим Гунд. пс. 43. суз. III, XXIX. владенцим Андр. пут 19. лавим 436. лативим Бам. 21. дупежим Буш. 45. начиним Андр. пут 353. дев. 21. научитељим Андр. пут 274. невјерицим Андр. дев. 14. непријатељим Гунд. пс. 4. образим Андр. пут 375. одметницим 403. нисаоцим Бам. 46. погледим Гунд. суз. II, XX. пријатељим Андр. дев. 59. разумницим Андр. пут 155. редовницим 177. родјацим Андр. дев. 59. свецим Андр. дев. 25. трипм Бун. 41. угризајвм Мик. 717. уздасим Андр. пут 322. целовим Бун. 27. чавлим Бун. 33. Андр. пут 408. дев. 42. средње: вратим Андр. пут 257. дјелим 140. достојанствим Андр. дев. 180. нач. 23. жвалим Гунд. пс. 9. кољеним Андр. пут 14. напастованим (-пјп) 368. свједочанствим 368. устим Андр. дев. 119. нач. 36. пут 155. — на крају м гласи гдје гдје и м: коларинци Град. дјев. 104. — Што се овако овај падеж изједначио с дативом, с тога се XVII вијека покушавало да се оиет разликује враћајући му на крају и; иримјере видп мало напријед.

Таком облику додаје се још *a* на крају као у генитиву мн. и у дативу мн., и с тијем се додатком појављује још прије него без њега, а то свједочи да се *i* одбацивало прије него што се тај облик без њега у књигама находи; тако имамо са *a* још на крају XV вијека: синоцима М. 531. мачима Ст. пис. 1, 11. XVI вијека: вијенцима Д. Рањ. 1076. воњима Д. Рањ. 636. гласима Ст. пис. 4, 449. даждима Д. Рањ. 124. дарпама Д. Рањ. V. Злат. 316. дјетињима Ст. пис. 4, 255. дубима Д. Рањ. 118. зубима Д. Рањ. 686. јадима Д. Рањ. 466. лијецима Д. Рањ. 146. мирима Д. Рањ. 88. мразима Д. Рањ. 140. ступима Д. Рањ. 96. трацима Д. Рањ. 77. чавлима Ст. пис. 5, 136. у средњих: воњима Д. Рањ. 286. дјелима Д. Рањ. 286. устима Ст. пис. 5, 69, 255. Д. Рањ. 236. Злат. 80. — XVII вијека: у мушких: анјелима Орб. 227. бисерима Мик. 722. бичима Бун. 41. бозима Вран. жив. 61. гријесима Орб. 40. даждима Бун. 36. дарима Андр. пут 179. даровима Мик. 85. дусима Андр. пут 90. зубима Мик. 586. језицима Ради. 54. краљима Орб. 103. лијецима Андр. пут 198. лонцима Ради. 85. љубљеницима Ради. 9. мирима Мик. 119. мирисима Мик. 181. науцима Бам. 216. пјенезима Мик. 116. планетима Орб. 11. прутима Мик. 525. разговорима Андр. пут 307. разлозима Орб. 79. Мик. 554. Андр. пут 387. розима Мик. 17. рукавима Мик. 571. синовима Андр. дев. 139. свидоцима Ради. 2. уздасима Гунд. суз. II, XVII. цринима Вран. жив. 113. штитима Мик. 37. у средњих: бдењима Ради. 71. дјелима Орб. 13, 60, 145. Андр. пут 127, 139, 145, 180. Ради. II 6. добрима Ради. 53. еземплима Орб. 166. једрима Мик. 178. устима Андр. пут 82. цаблима Мик. 46.¹ — Што толиким примјерима у наточ има без промјене грдених гласова: острогима Мик. 343. редкима Мик. 560. то ће бити онако као напријед стр. 116 у два примјера без *ма*.

Облик тако раширени гласом *a* долази и без *a* пред *м*, али тек XVII вијека: у мушких: пастирма Ради. 42. киновма Ради. 36. у средњих: изнашастма Ради. 100. крилма Ради. 70. мистма Ради. 30. поштена Ради. 12. устма Ради. 19, 22, 42, 56, 71, 86. чињења Ради. 74.

У средњих ријечи долази тај облик и према женским са основом на *a* као кад кад у дат. мн., али врло ријетко:

¹ Кашињ грам. 28 вели: *vitrimi vel vitrima* и на стр. 34: *zlatima vel zlatimi vel zlati*.

тако још XIII и XIV вијека: заселимми М. 11-12. 59. на крају XV или у почетку XVI вијека: воћами Стар. 3, 266. крилами Ст. пис. 2, 408. 436. и XVII вијека: богатствами Радн. 83. 93. достојанствами Радн. II. у исто вријеме и без крајњег и: богатствам Радн. 81. добротинам Мик. 85.

Што се и у мушких тако налази у једнога писца на крају XV вијека два пута у слику: врхам Ст. пис. 1, 10. лугами Ст. пис. 1, 57. то ће бити јамачно само слика ради; изван слика долази само један пут: другами Ст. пис. 1, 275.

У овога се падежа налази само једном додано на крају е XVI вијека: розмије Н. Рањ. 117. а што XVII вијека има: у мушких: зуковије Радн. 37. и у средњих: дилије Радн. 57. мастилије Радн. 37. ту је инструментал помијешан с локативом и њим замијењен; исто је тако у исто вријеме замијењен локативом, који је добио на крају мод инструментала помијешавши се с њим (види код локатива): у средњих: вратијем Андр. нут 257. богатствијем Радн. 81. 83. створенијем Радн. 83. Андр. 263.

Да се кад кад у овим ријечи налази инструментал мјесто датива и датив мјесто инструментала, номенуто је код датива мн.; а да се кад кад налази локатив мјесто инструментала, споменуће се још код локатива мн.

Б. У женских: у основи је крајње а дуго, те у словенским језицима бива кратко; к њему приступа цијели наставак мн: тако до краја XV вијека: беснедами М. 420. кельможами М. 272. мезми М. 218. мсдами М. 301. тако је у то вријеме и у колективних ријечи: братишми М. 63. 278. 564. господами М. 201. П. 27. 33. 39. 57. 161. дѣтцами М. 63. 564. — На крају XV и свега XVI вијека: ближнками Н. Рањ. 236. бухами Ст. пис. 5, 15. веригами Збор. 556. водами Ст. пис. 3, 354. Град. дух. 50. Злат. 106. војскама Рањ. IX6. гиздами Ст. пис. 2, 89. дјевицама Гуч. 233. дубравама Гуч. 273. душама Ст. пис. 3, 445. Гуч. 279. жељама Злат. 86. женама Н. Рањ. 166. Ст. пис. 5, 16. Град. дјев. 175. звијездама Ст. пис. 2, 58. 3, 146. 5, 113. злобама Ст. пис. 3, 388. змијама Д. Рањ. 129. књигама Гуч. 77. косама Ст. пис. 2, 11. 5, 119. молбама Злат. 46. Гуч. 6. молитвама Гуч. 22. мрвама Гуч. 266. ногама Ст. пис. 3, 121. Град. дух. 42. Злат. 516. ножицама Н. Рањ. 108. овцама Ст. пис. 3,

74. 5, 242. палицама II. Рањ. 916. потребама II. Рањ. 306. ра-
 нами Д. Рањ. 149. Гуч. 199. рибама Д. Рањ. 114. рикама Хект.
 106. рукама Н. Рањ. 64. Збор. 46. Ст. нис. 2, 210. 3, 377. Град.
 дјев. 156. светковинама Гуч. 90. сестрама Збор. 96. стариши-
 нами Буд. 59. стријелама Ст. нис. 3, 182. сузама Ст. нис. 2,
 281. 3, 76. 4, 392. 5, 195. Д. Рањ. 906. Град. дјев. 88. Злат. 46.
 Гуч. 102. тминама Злат. 90. тугама Ст. нис. 3, 459. Д. Рањ. 2.
 уздама Злат. 20. тако и у ријечи која је сада мушкога рода:
 мрвљама Ст. нис. 4, 84, 158. XVII вијека: веригама Бун. 24.
 викама Орб. 108. водама Див. 6. војскама Орб. 84. врућинама
 Орб. 167. гаткама Пос. 26. грдобама Ради. 10. грлицама Каш.
 16. дивницама Вран. жив. 16. душама Орб. 219. женама Орб.
 255. Банд. 5. Јерк. 15. заклетвама Мик. 264. засједама Гунд. суз.
 II, XXVI. згодама Андр. пут 74. злобама Бун. 29. Мри. 24. јагла-
 ми Кри. 5. клетвама Мик. 52. косама Бун. 32. краљицама Орб.
 103. купама Мик. 444. лажама Андр. пут 373. молбама Вран.
 жив. 16. Мри. 26. Мик. 264. молитвама Орб. 121. мукама Орб. 34.
 Каш. 9. направама Бун. 6. ногама Мик. 449. Андр. пут 40. неле-
 цама Бун. 47. пеленицама Каш. 9. приварама Ради. 24. при-
 ликама Ради. 5. птицама Банд. 114. пукшама Мри. 45. рудинама
 Мик. 570. рукама Орб. 42. Мик. 420. Андр. 6. Ради. 3. сабљама
 Мри. 45. стазама Банд. 3. сузама Вран. жив. 17. Бун. 3. Каш.
 46. Андр. пут 339. тминама Вран. жив. 22. травама Орб. 4. тру-
 бљама Орб. 227. уздама Гунд. ис. 9. хвалама Гунд. ис. 28. ша-
 кама Мик. 409. штетама Ради. 49.

Тако је било и у адјектива за женски род: многима М.
 11. христокама М. 11. крајима Сав. 7. жезљима Стеф. 10. али
 само у прва времена, а последије је мах узео сложени облик.
 На крају XV вијека тако је већ био заборављен овај номи-
 нални облик у адјектива да мјесто њега долази облик мушкога
 рода и то само у пјесмама: изван слика: бритци сабљама
 Ст. нис. 1, 12. 36. у слику: свидама разлици От. нис. 1. 41.
 рукама прибили Ст. нис. 2, 30. 240. 259.

Ако се и држао овај облик у сунстантива свега времена,
 онет не разликујући се од датива ми. ничим осим свога крај-
 њега и, мијешао се је с њим тако да је и он долазио мјесто
 датива (види код датива ми. у женских ријечи с основом на
 а) и датив мјесто њега или да је своје и на крају губио:

тако на крају XV и свега XVI вијека: бесједам Ст. пис. 5, 19. Злат. 59. божицам Злат. 5. геригам Град. дјев. 37. вилам Ст. пис. 2, 68. 422. 4, 469. галијам Ст. пис. 5, 102. грлицам Ст. пис. 2, 360. 373. дивицам Ст. пис. 2, 361. дјевицам Град. дјев. 101. диклам Ст. пис. 2, 90. дјевојкам Д. Рањ. 11. добротам Град. дјев. 55. 68. душам Град. дјев. 31. 33. заклетвам Злат. 72. занчицам Град. дух 81. звиздам Ст. пис. 2, 47. 75. 235. Град. дух 15. зракам Д. Рањ. 46. Град. дух. 25. јестојскам Град. дух 15. косицам Ст. пис. 2, 30. лукијернам Град. дјев. 177. молбам Ст. пис. 4, 417. 5, 36. Град. дух. 46. Злат. 826. молитвам Град. дјев. 88. Гуч. 7. мукам Ст. пис. 2, 400. Град. дјев. 75. Злат. 826. наоменама Град. дух. 1. направам Д. Рањ. VIII. наредбам Град. дјев. 123. ногам Град. дух. 32. Злат. 116. оготам Ст. пис. 5, 254. приљкам Град. дјев. 8. 84. 153. птицама Ст. пис. 2, 361. 4, 434. птичицама Ст. пис. 2, 361. разблудам Град. дјев. 112. раскошам Град. дјев. 111. регулам Град. дјев. 132. рожицама Ст. пис. 2, 89. рукама Ст. пис. 4, 368. сестрама Злат. 326. славам Гуч. 125. слугам Град. дјев. 87. службеницама Град. дјев. 87. сузам Ст. пис. 4, 316. Град. дух. 16. Злат. 21. тугам Злат. 25. тужицама Ст. пис. 2, 418. хвалама Злат. 95. шибикама Град. дјев. 182. XVII вијека: гиздам Гунд. суз. I, XXXVIII. главама Банд. 87. Андр. пут 208. гозбам Бун. 25. грешницама Андр. пут 419. дворкињицама Бун. 7. драчам Андр. пут 139. душам 340. заушницама Банд. 92. звијездама Андр. пут 182. злобам Андр. нач. 21. косам Бун. 30. крушам Андр. пут 360. молбам 223. молитвам 173. мукам Гунд. суз. II, XLVII. Андр. пут 232. наредбам 89. ногам 106. невољам Андр. дев. 107. овчицама Андр. пут 332. опекама Мик. 542. приљкам Андр. дев. 115. ранама Бун. 44. раскошам Гунд. суз. II, VII. Андр. пут 83. росам Бун. 36. рукама Андр. пут 354. слугам Гунд. суз. III, LIII. стријолама Андр. пут 42. сузам Гунд. суз. III, LXXI. Бун. 17. 24. 36. Андр. дев. 73. нач. 49. тугам Андр. дев. 108. хаљинама Андр. нач. 21. хитринама Андр. пут 387. чесвинама Гунд. суз. I, IX.

Таком облику са сугласним на крају додаје се као и у дативу мн. и у другим приликама на крају *a*, и то од XV вијека: голницама II. 96. землицама М. 551. на крају XV и свега XVI вијека: бесидама Буд. 32. вилама Ст. пис. 2, 349. 378. 403. 405. женама Буд. 23. 83. 87. Вран. рјеч. 128. звиздама Ст. пис.

2, 377. звијездама Ст. пис. 3, 205. 416. 5, 44. змијама Ст. пис. 2, 405. јвзбама Буд. 94. књигама Буд. 137. косама Ст. пис. 2, 10. 71. 5, 57. ликаријама Буд. 35. милостињама Буд. 59. мирама Буд. 91. наредбама Буд. 132. одлукама Буд. 132. светињама Буд. 56. свињама Буд. 157. сестрама Ст. пис. 5, 147. силама Буд. 54. слугама Стар. 1, 218. стрилама Ст. пис. 2, 445. сузама Ст. пис. 2, 8. 282. 366. 437. 4, 244. 392. 393. 427. 430. 439. 443. 444. 470. 5, 76. 94. Д. Рањ. 30. Град. дјев. 157. Злат. 43. тугама Ст. пис. 2, 366. 403. 405. 4, 433. Д. Рањ. 30. Злат. 19. узама Буд. 85. уздама Ст. пис. 5, 59. химбама Буд. 91. — XVII вијека: водама Орб. 10. главама Мрн. 134. дружбама Мрн. 21. заушницама Мик. 822. кочијама Мик. 789. крајинама Мрн. 3. купама Мик. 222. мирама Мик. 175. пашама Мрн. 131. петљама Мик. 825. ружицама Мик. 572. рукама (нашима) Мрн. 134. Андр. дев. 140. свињама Мрн. 177. струњама Мик. 172. сузама Вран. жив. 41. 54. хаљинама Ради. 51. 72. химбама Мрн. 133. шакама Мик. 584.¹

Налази се XVI вијека према основама на *i*, али само у два примјера: петми Ст. пис. 4, 171. рукми Брн. 15. Једном има и према мушким ријечима с основом на *a*: земли М. 38.

III. Основе на *i*. Наставак долази цио *ми*, а у основи крајње кратко *i* слаби у словенским језицима те бива *ь*; тако је било и у мушких и у женских:

а) у мушких до краја XV вијека: дљьми Стар. 4, 134. лядьми М. 44. людми М. 46. 296. людьми М. 211. П. 6. 91. 135. на крају XV и свега XVI вијека: људми Ст. пис. 1, 36. Н. Рањ. 30. Збор. 55. Ст. пис. 4, 234. 401. 460. Буд. 62. Злат. 23. Гуч. 122. црвми Збор. гвоздми Збор. 886. и XVII вијека: људми Банд. 20. Каш. 83. Пос. 32.

Али од XV вијека изједначују се ове ријечи и друге с оваком основом с ријечима мушким у којих је основа на *a*, т. ј. долазе са *и* мјесто *ми*: гвозди Стар. 1, 223. гости Ст. пис. 1, 47. људи Ст. пис. 1, 185. Стар. 3, 251. 248. 281. Д. Рањ. 86. 1196. Хект. 306. Вран. жив. 61. 93. Див. 336. 386. Орб. 281. Крн. 26. Каш. 22. 26. Пос. 32. ношти Ст. пис. 3, 131. 456. 4, 49. 482. Крн. 226. Мрн. 70. Пос. 196. нохти Ст. пис. 4, 112. Вран.

¹ Кашућ грам. 38 вели: *vojvodami* vel *vojvodama*.

жив. 111. Мрн. 50. пути Н. Рањ. 48. Стар. 1, 229. Банд. 40. Мрн. 72. Глав. 23. црви Ст. пис. 1, 320. — Изједњачују се с њима и даље узимајући као и оне к томе промијењеном облику још једном наставак *ми*: гвоздими Стар. 1, 222. и по том крајње *и* одбацујући, и то од XVI вијека: људим Ст. пис. 5, 156. Н. Рањ. 40. Град. дјев. 118. дух. 21. путим Град. дјев. 112. Бун. 13. Андр. пут 353. црвим Андр. пут 291. к таком се облику још додаје *а* XVI и XVII вијека: људима Д. Рањ. 13. Орб. 118. ноктима Д. Рањ. 77.¹ па се *и* пред *ж* може и избацити: људма Радн. 14. 30. 36. 46.

б) у женских: до краја XV вијека: ѿбъръшми М. 11. пѣснми Стеф. 18. неутами М. 357. рѣуами М. 292. стасми М. 63. цакми М. 498. уастами М. 221. на крају XV и свега XVI вијека: бодестми Збор. 516. зановидми Буд. 60. звиерми Збор. 10. Ст. пис. 4, 180. крељутми Ст. пис. 1, 17. крипостми Ст. пис. 1, 165. Буд. 54. милостми Н. Рањ. 51. Гуч. 134. мисалми Ст. пис. 3, 316. нечатми Стар. 3, 267. помоћми Буд. 24. прсми Ст. пис. 3, 307. 4, 320. ричми Ст. пис. 1, 43. Д. Рањ. 90. Хект. 18. ријечми Н. Рањ. 155. Збор. 34. Ст. пис. 4, 417. 481. 5, 307. Злат. 456. Гуч. 81. свиралми Збор. 1026. свјетлостми Н. Рањ. 1116. сласми Збор. 1556. стварми Ст. пис. 1, 321. Збор. 119. Злат. 3. ћудми Брн. 61. и XVII вијека: крестостми Див. 6. крипостми Глав. 41. напастми Банд. 218. паметми Банд. 110. ријечми Див. 29. Мат. 90. ричми Банд. 50. Каш. 7. свитлостми Банд. 32. трстми Јерв. 56.

Али једнаке будући у том падежу с мушкима у којих је основа на *и* мијењају с њима и тај облик: најприје према мушкима у којих је основа на *а*: тако се јавља на крају XV и свега XVI вијека:² заповиди Брн. 44. кости Стар. 3, 236. крипости Стар. 1, 235. Хект. 386. Брн. 15. Гуч. 300. 306. милости Гуч. 78. напастми Ст. пис. 5, 75. пјесми Збор. 796. Ст. пис. 4, 448. Злат. 83. Гуч. 241. инесми Збор. 102. ричи Зоран. 16. 27. 28. 32. 47. ствари Н. Рањ. 218. Хект. 25. Зор. 66. части Д. Рањ. IV6. Зор. 16. Злат. 10. чељусти Злат. 686. тако и

¹ Кашањ грам. 27 вели: *golubimi vel golubima vel golubi*.

² Што има XIV вијека: неутати М. 107. 229. и по том XVI вијека печати Н. Рањ. 199. може бити да је ријеч већ у мушком роду, као што и има већ XIV вијека: илшми неутатоми М. 176. тако ће бити у стаси у мом рјечнику код ријечи *стась*.

XVII вијека: болести Јерк 58. изврности Каш. 31. крпости Вран. жив. 112. Каш. 119. милости Каш. 27. Пос. 25. мисли Вран. жив. 81. Пос. 406. напасти Орб. 81. Каш. 98. немоћи Орб. 125. области Банд. 79. писми Вран. жив. 71. погинули Радн. 46. помоћи Орб. 126. цсости Вран. жив. 42. радости Каш. 79. ријечи Див. 29. ричи Вран. жив. 11. 13. 37. 42. 61. Каш. 28. 49. сатвари Вран. жив. 113. ствари Див. 6. 226. Орб. 46. Мат. 72. Каш. 32. 76. 109. Пос. 5. 29. — Тако се облик у опет додаје наставак *мн*: тако још XV вијека: частими М. 317. користими М. 494. прсиами Ст. пис. 1, 172. XVII вијека: крпостими Каш. 117. мастими Каш. 111. писними Каш. 79. — По том без крајњега *и* XVI вијека: жалостим Град. дјев. 75. крепостим Град. дјев. 55. 68. 95. милостим Град. дјев. 159. мислим Д. Рањ. 89. Град. дјев. 47. 88. 89. 98. моћим Град. дух. 17. прсим Ст. пис. 4, 320. разликујем Град. дјев. 55. ријечим Ст. пис. 4, 483. Град. дух. 47. дјев. 8. 21. 61. стварим Д. Рањ. 246. XVII вијека: болестим Андр. пут 408. дев. 6. химбеностим Андр. пут 373. радостим 96. 373. ричим Пос. 36. слабостим Андр. нач. 21. стварим Андр. дев. 59. хридим Бун. 16. — С доданим *а* на крају XV и XVI вијека: костима Д. Рањ. 76. мислима Д. Рањ. 1256. остима Ст. пис. 4, 19. 20. цјеснима Д. Рањ. 118. 127. ричима Ст. пис. 1, 8. Д. Рањ. 76. 56. ријечима Ст. пис. 5, 8. 19. Д. Рањ. 376. Злат. 346. стварима Д. Рањ. IXб. частима Злат. 106. XVII вијека: болестима Орб. 66. Андр. дев. 40. Радн. 75. врстима Орб. 182. испразностима Радн. 73. крепостима Андр. пут 70. лажима Радн. 24. 40. милостима Орб. 204. Андр. дев. 14. пут 77. мислима Андр. дев. 86. настима 52. немоћима Орб. 7. помоћима Андр. нач. 60. прсиами Радн. 13. 61. радостима Андр. пут 83. ричима Вран. жив. 34. 75. 113. 114. ријечима Орб. 84. Мик. 161. 385. 442. Андр. пут 53. сатварима Вран. жив. 33. слабостима Андр. 435. химбеностима Андр. 268. частима Мик. 275. — По што је додано на крају *а*, долази и без *и* пред *м* XVII вијека: болестма Радн. 71. 73. жалостма Радн. 71. заповиједма Радн. 49. испразностма Радн. 10. јакостма Радн. 53. крпостма Радн. 71. ријечма Гунд. пис. 20. Мат. 49. 58. 59. Радн. 5. 21. 39. ричма Банд. 51. стварма Радн. 22. 30. 32.

Налазе се од коцца XV вијека оваке ријечи изједначене у овом падежу и са женскимa у којих је основа на а, и то не само оне које су цијеле прелазиле онамо као: гу-слами Зоран. 22. писнами Банд. 82. него и друге: прсами Ст. пис. 1, 14. цестами Мрк. 17. ричами Мрк. 91. 136.¹ и са а мјесто крајњегa и као и у ријечи међу које су прешле: XVI вијека: ричама Стар. 1, 222. Буд. 17. 24. 25. 30. 58. 67. 84. стварама Буд. 116. 129. тварама Буд. 4. и XVII вијека: ричама Мрк. 12. 133. 138.

Што на једном мјесту има: *nedniema krjepostiu* Гуч. 5. биће гријешком и мјесто п а то мјесто т.

IV. С основом на сугласно. Од таквих основа нема овога надежа ни у староме словенском језику, него ријечи с таквом основом прелазе међу друге:

A. Мушке ријечи прелазе међу мушке с основом на і, те имају овај надеж као оне: *камєнь-ми* у старом словенском језику, а у српском како су ријечи мушке с основом на і прешле међу мушке с основом на а, прешле су с њима и ове: тако XV вијека: *сь уєтнри камєни* Пб. 56. М. 386. XVI вијека: *камєни* Ст. пис. 3, 75. Хект. 256. *пламєни* Злат. 206. 866. и у њих се таквом облику па ново додавао наставак *ми*: XVII вијека: *пламєними* Каш. 79. тада се крајње *и* одбацивало и додавало а: *каменима* Гунд. ис. 42. тако прелазећи онамо и одбацивале су у основи крајње сугласно и пред њим самогласно: *плами* Ст. пис. 2, 505. Гунд. суз. III, XXX. и тада им се на ново додавао наставак *ми*, од кога се крајње *и* одбацивало: *прамим* Град. дух. 82. *прамим* Бун. 26. а тада се додавало а: *прамима* Бун. 27. како су ријечи с основом на а прелазиле у овом пад. међу ријечи с основом і, тако ријеч *јелем*, којој се основа свршује на сугласно, али која је и у номинат. јед. још у старом словенском језику прелазила међу ријечи с основом і, прешавши одапде међу мушке с основом на а, имада је у овом падежу као многе између њих опет према ријечима с основом на і XVII вијека: *јелими* Банд. 215.

B. Ријечи средњегa рода прелазе међу средње с основом на а; по томе је било и у нас кроза све вријеме: бри-

¹ Кашић грам. 41 вели: *sladostami vel sladostima vel sladosti*.

мени Радн. 49. врмени Мрн. 139. мисни М. 192. 219. телеси Стар. 4, 131. несеси Стеф. 1. Ст. пис. 2, 463. 3, 354. 363. 375. 415. 5, 298. Гуч. 11. Чубр. 14. Орб. 227. слокеси Сав. 4. М. 128. телеси Ст. пис. 3, 105. 268. 354. 377. Орб. 118. тилеси Мрн. 48. чдеси М. 133. Ст. пис. 2, 111. Гуч. 291. Вран. жпв. 6. Пос. 56. — Како су средње ријечи с основом на *a* прелазиле у овом пад. међу ријечи с основом на *i*, с њима су прелазиле и ове, те је било XVI и XVII вијека: телесми Збор. 556. чудесми Каш. 32. 117. — И у тијех се ријечи правоје инструменталу мн., који су имале према основама на *a*, додавао још једном наставак *ми*, од кога је отпадало крајње самогласно: XVI и XVII вијека: чудесим Град. дјев. 148. Андр. нач. 39. пут 173. именим Андр. пут 415. а таком се облику додавало *a* XVII вијека: пменима Мик. грам. 4. колесима Мрн. 63. телесима Орб. 249.¹ — Неке прелазећи међу ријечи с основом на *a* могле су и одбацити у основи крајње сугласно и пред њим самогласно: тако од краја XV вијека: коли Н. Рањ. 606. Гуч. 238. Злат. 176. Вран. жпв. 13. небп Ст. пис. 5. 300. (испореди стр. 43-44). слови Ст. пис. 2. 92. Хект. 18. Вран. жпв. 18. Див. XI6. Каш. 7. тили Ст. пис. 1, 117. — Таким се облику наново додавао наставак *ми*, од кога је крајње *и* отпадало: колим Град. дјев. 183. Мик. 789. словим Ђам. 15. Андр. нач. 38. чудим Андр. пут 182. тада му се додавало *a*: словима Ђам. 1. 3. Мик. предгов. Како су ријечи с основом на *a* имале овај пад. и према ријечима с основом на *i*, тако су с њима имале и ове с основом овако окрњеном: словим Н. Рањ. 105. Банд. 170. — Како су средње ријечи с основом на *a* имале кад кад овај падеж према женским ријечима с основом на *a*, тако се налази и у овијех: коламв Ст. пис. 1. 23.

В. Женске су једне прелазиле међу ријечи с основом *i*, а како су ријечи с основом на *i* промијениле тај падеж према мушкима с основом на *a*, тако је било и у овијех: крви Ст. пис. 5. 152. а с њима су и на ново узеле наставак *ми*, од кога је крајње *и* отпадало па се додавало *a*: XVII вијека: кћерима Андр. пут 45. и избацивши *и*: кћерма Радн. 81. — Друге су ријечи а с њима и та прешле међу женске ријечи

¹ Кашинь грам. 33 велв: vrimeni vel vrimenima.

с основом на а: матерами Див. 386. црквами Зак. 31. Ст. пис. 4, 437. Гуч. 35. и одбацивши крајње и: кћерам Град. дјев. 74.

ЛОКАТИВ МНОЖИНЕ.

Наставак је *и*, од кога се у словенским језицима *я* мијења на *х*, а *и* слаби у *ѣ*, те постаје *хѣ*.

I. Основе на *и*. Крајње *и* у основи слаби у словенским језицима у *ѣ*: тако је у старом словенском *смиѣ-хѣ*; али су се још у старом словенском језику ријечи с таким основом помијешале с онима у којих је основа на *а*, те имају у том падежу и као оне, а у српском и немају другачије него као ријечи с основом на *а*. Види под II. А. 1. 2.

II. Основе на а:

A. У мушких је *и* у средњих ријечи било двојачко:

1. У основа на чисто *а* кријње је кратко *а* гласило у словенским језицима *о* као и у дативу *ми*, те је наставак *хѣ* приступао к тому гласу: тако је било и у нашем језику: у мушких ријечи: *трьгохѣ* М. 52. *нивокохѣ* М. 332. 568. *скещенно-никохѣ* М. 332. 543. Стар. 4, 233. *облакохѣ* М. 332. *одохѣ* Стар. 4, 76. у средњих: *селохѣ* Зак. 30. тако у средњих још на крају XV и XVI вијека: *вратох* Ст. пис. 1. 28. 35. 50. Зор. 68. и XVII вијека: *устох* Див. 13. *тлох* Јерк. 63. — Тако су имале и ријечи с основом на *и* помијешавши се с овима: *домохѣ* Сав. стар. 4, 231. М. 65. — Како се види, то је било веома ријетко, нити се могло одржати уз други начин:

2. Основа на чисто *а* и на *ја* добива до крајњег краткога *а* глас *і*, па се та два гласа у словенским језицима слијевају у *ѣ* (које је у српском језику гласило како је поменуто код локатива јед.), пред којим се гласови *г*, *к*, *х* мијењају у *з*, *ц*, *с*, и које у основа на *ја* предњег гласа ради прелазн у *и*:

а) с основом на чисто *а*: до краја XV вијека у мушких ријечи: *бѣлѣзѣхѣ* М. 217. *бѣлѣзѣихѣ* М. 532. *brevelezih* М. 279. *киноградихѣ* П. 24. *коницѣхѣ* М. 15. *крѣсѣхѣ* П. 149. *градихѣ* М. 328. *градѣхѣ* М. 418. *дворихѣ* М. 220. *дѣлѣзѣхѣ* П. 118. Пб. 48. *долѣхѣ* Пб. 20. *дѣкатнѣхѣ* М. 403. *закомехѣ* М. 38. 288. П. 12. 23. 26. 62. 95. *закомехѣ* М. 187. 188. *закомихѣ* М. 221. 236. *закомихѣ* П. 5.

закоиниѣхъ М. 489. законнѣхъ Пб. 120. записѣхъ М. 307. 314. 422. П. 161. записнѣхъ М. 307. 382. 389. 412. записниѣхъ М. 460. записихъ М. 393. листихъ М. 242. листѣхъ Пб. 41. листѣхъ М. 300. листихъ М. 305. листнѣхъ М. 413. млинѣхъ М. 38. народѣхъ П. 140. ѡбвѣтиѣхъ М. 459. ѡтоцѣхъ М. 523. Парницѣхъ М. 6. покладѣхъ М. 404. покладѣхъ М. 404. послѣхъ М. 54. послнѣхъ М. 323. поелѣхъ М. 295. пошнѣхъ М. 425. судѣхъ М. 372. тетрадиѣхъ Пб. 93. грѣхъ П. 160. вѣтѣхъ М. 188. П. 110. вѣтихъ М. 221. узѣхъ М. 7. хрисокоуцѣхъ М. 63. уловцѣхъ П. 163. — у средѣхъ: вратѣхъ М. 37. Дрѣвѣхъ П. 58. дрѣвнѣхъ М. 339. дялнѣхъ М. 324. писмѣхъ М. 217. селѣхъ М. 37. П. 32. селихъ М. 249. оустѣхъ М. 9. усдихъ М. 260. уеднѣхъ М. 342. 371. уедсѣхъ М. 534. — На крају XV и свега XVI вѣјева: у мушѣхъ: апостолиѣх¹ Град. дѣв. 69. биљезиѣх Д. Раѣ. 596. Злат. 37. Бнециѣх Ст. пис. 5, 322. Злат. I. боцих Ст. пис. 1, 152. глѣбиѣх Ст. пис. 3, 468. гријесиѣх Н. Раѣ. 756. Ст. пис. 3, 431. 4, 358. 5, 35. 114. Гуч. 11. дарнѣхъ Збор. 1666. Гуч. 134. дарих Град. дух. 15. двориѣх Ст. пис. 4, 7. законѣх Н. Раѣ. 1986. зборѣх Град. дѣв. 126. зборихъ Злат. 226. зглобиѣх Ст. пис. 4, 17. зламених Н. Раѣ. 144. зубиѣх Ст. пис. 3, 94. језициѣх Д. Раѣ. VII. лијѣциѣх Д. Раѣ. 86. листиѣх Д. Раѣ. 1626. Гуч. 74. лузихъ Ст. пис. 2, 434. Злат. 37. лузиѣх Ст. пис. 4, 285. мириѣх Град. дѣв. 166. народихъ Н. Раѣ. 1626. науцихъ Буд. 89. облациѣхъ Збор. 35. Ст. пис. 3, 78. обориѣх Ст. пис. 4, 291. оковиѣх Ст. пис. 3, 100. послѣхъ Зор. 27. послѣѣхъ Град. дѣв. 51. постиѣхъ Град. дѣв. 182. прѣзиѣхъ (праг) Н. Раѣ. 194. пророциѣхъ Н. Раѣ. 20. пророцихъ Град. дух. 79. родихъ Н. Раѣ. 1436. снѣхъ Брн. 69. снопиѣхъ Ст. пис. 3, 445. станиѣхъ Ст. пис. 3, 11. тестаментихъ Буд. 80. трудиѣхъ Град. дѣв. 182. уздасиѣхъ Град. дух. 14. чавлиѣхъ Ст. пис. 5, 140. тако и у ријѣчи с оснѣвомъ на и: домѣхъ Стар. 3, 236. — у средѣхъ: брдиѣхъ Ст. пис. 4, 262. вратѣхъ Ст. пис. 1, 40. Злат. 306. вратиѣхъ Збор. 1. Ст. пис. 4, 201. 5, 133. Град. дѣв. 48. Злат. 26. дѣлиѣхъ Н. Раѣ. 216. Ст. пис. 5, 12. Град. дѣв. 69. Злат. 526. Гуч. 164. дѣлѣхъ Град. дух. 58. делѣхъ Буд. 59. дялѣхъ Брн. 196. добриѣхъ Гуч. 125.

¹ И XVI се вѣјева пише *ије* највише тако да се може читати и само *је*.

кољенијех Н. Рањ. 93. Збор. 9. Град. дјев. 157. Гуч. 96. либријех Град. дјев. 8. мистих Буд. 137. њедријех Ст. пис. 4, 283. Злат. 476. писмијех Н. Рањ. 20. Збор. 68. Ст. пис. 5, 121. Гуч. 262. ребријех Ст. пис. 4, 168. стадијех Ст. пис. 3, 9. 5, 215. устијех Н. Рањ. 166. Град. дјев. 30. Злат. 476. Гуч. 216. устих Н. Рањ. 101. Ст. пис. 4, 422. челих Н. Рањ. 24. челијех Град. дјев. 169. — XVII вијека: у мушких: гријесијех Гунд. пс. 18. зглобих Каш. 46. народих Банд. 2. пителих Банд. 249. послвијех Мик. 826. послих Каш. IIIб. прозорвијех Мик. 764. пророцих Банд. 18. Каш. 5. салмијех Орб. 56. салмих Банд. 23. трудих Банд. 25. уздасвијех Гунд. пс. 23. чланих Мик. 44. чланцијех Мик. грам. 3. — у средњих: вратих Гунд. суз. I, LXIV. дјелијех Орб. 7. 234. дјелпх Гунд. пс. 42. дналих Банд. 11. мјестијех Орб. 161. Мат. 14. мистих Банд. 37. Каш. 51. отајствих Банд. 8. селијех Мик. 591. селих Мик. 461. устијех Мик. 250. челих Банд. 14.

Једном без промјене гутурала XVII вијека: грихих Глав. 14. Види о том код номинатива мн. и инструмента мн.

б) с основом на ја: до краја XV вијека у мушких ријечи: коњиѡ М. 191. Истиниѡ М. 96. тргоѡѡѡ М. 174. цаѡѡѡ М. 171. 205. 266. — у средњих: Градиѡѡѡ М. 494. — На крају XV и XVI вијека: у мушких: крајих Д. Рањ. IXб. коњих Ст. пис. 1, 11. венцих Злат. 376. пастирих Зор. 10. — у средњих: дупљих Ст. пис. 4, 280. пољих Ст. пис. 2, 159. 361. Зор. 366. зламењих Буд. 54. офнцијих Буд. 121. писањих Буд. 54. плењих Зор. 70. посветилиштних Н. Рањ. 17. срцих Н. Рањ. 1636. срдачцих Зор. иредгов. — XVII вијека: у мушких: коњих Мри. 45. крижих Каш. 71. меаших Банд. 14. удорцих Банд. 25. — у средњих: милосрдјих Банд. 42. весељих Каш. 119. пољих Банд. 221. Каш 40. зламенјих Банд. 158. мученјих Каш. 51. тугованјих Каш. 104. 119. лицих Каш 51. срдцих Банд. 25. срцих Каш. 29. носветилиштних Банд. 5. ирибвалиштних Банд. 177. трговиштних Банд. 44.

У адјектива је било као у сунстантива за мушки и средњи род: краѡѡѡѡ М. 147. али од XIV вијека долази прономинални облик једнак с овијем замјењујући сложени, те ће се споменути међу сложенијем облицима.

Из других надежа, у које је од ријечи с основом на ѡи прешло њихово *ов* и *в* ријечима с основом на *а*, прешло им

је и у овај падеж, и то мушкима с основом на чисто а, али истом од XIV вијека: тако имамо до краја XV вијека: гласовѣхъ П. 25. градовѣхъ М. 119. градовехъ М. 208. 271. 410. П. 81. 96. днеловихъ Пб. 91. лнстоекъ М. 285. судовнехъ М. 372. 403. 425. судовехъ М. 407. 411. Пб. 99. тръговехъ М. 271. 435. тръговѣхъ М. 271. на крају XV и свега XVI вијека: валовијех Ст. пис. 3, 288. врановијех Град. дјев. 146. градовијех Н. Рањ. 41. Збор. 536. Д. Рањ. VII. гробовијех Н. Рањ. 226. луговијех Збор 436. постовијех Гуч. 164. XVII вијека: гробовијех Орб. 124. градовијех Орб. 20. даровијех Орб. 24. дарових Банд. 5. — Од ријечи с основом на а прешло је опет ово *ов* у овом падежу и к ријечима с основом на и: тако XVI вијека: домовијех Н. Рањ. 14. синовијех Гуч. 145.

Ријечи с основом на ја прелазе међу оне с основом на чисто а, али између многих примјера мало је поузданијех: поуздани су XV вијека: димарнехъ М. 403. поклинсарнехъ М. 323. 403. 508. 509. шкотнцехъ М. 425. непоуздани су у којих је на крају ѣхъ, јер ѣ може бити да је само написано мјесто и: тако има још XIV вијека: димарѣхъ П. 20. XV вијека: поклинсарѣхъ Пб. 85. М. 429. 491. 506. непоуздани су такођер у којих је на крају ехъ, јер е може бити не само по источном говору мјесто ѣ и по јужном само написано мјесто је, него може бити и право с према ријечима које ће се споменути ниже: тако има XV вијека: монастирехъ М. 533. поклинсарехъ Пб. 115. М. 324. 420. Ђлиндрехъ М. 228. Павловнцехъ Пб. 82. тръговнцехъ М. 363. 411. писмезехъ Пб. 113. поплизехъ П. 96. XVI вијека са свијем су поуздани правописа ради примјери јужнога говора: перивојнјех Гуч. 21. научитељнјех Град. дјев. 161. боњнјех Збор. 76. глезвнјех Ст. пис. 3, 99. вијенцијех Ст. пис. 5, 174. мударцијех Збор. 8. пјешцијех Збор. 49. манастиријех Град. дјев. 126. 138. манастијернјех Гуч. 35. тако и у средњих XVI вијека: пољнјех Збор. 436. Ст. пис. 4, 467. прибвалинтнјех Гуч. 126. срцијех Збор. 117. Град. дјев. 109. XVII вијека: ођућенијех Орб. 187. тако би могло бити XV вијека: скровицѣхъ М. 300. али може бити да је ѣ само написано мјесто и. Будући да у западном

¹ И у таким се примјерима *и* пише тако да се може читати и само је.

говору **ѣ** гласи **и**, за то сви примјери наведени напријед за мушке и средње ријечи с основом на **ја** од краја XV до краја XVII вијека може бити да само за то онако гласе што су по западном говору, те могу припадати овамо, а јамачно ће тако бити и XV вијека: поклицарихъ М. 397. 441. 503.

Како су неке ријечи с основом на **ја** у другим надежма прелазиле међу оне с основом на **і**, тако су прелазиле и у овом, те имају као оне, и то од XIV вијека: комехъ М. 63. XV вијека мѣжехъ Пб. 93. а како су у другим надежма уз ријечи с основом на **ја** пристале и многе с основом на чисто **а**, јамачно су тако пристале и у овом надежу, и тако ће бити још XIV вијека у споменику у ком се добро разликује **ѣ** и **е**: градокехъ М. 157. тръгокехъ М. 157. а таки ће јамачно бити и многи између примјера наведених напријед, у којима је с мјесто **ѣ**, као још XIII вијека млинехъ М. 38. али писма ради нијесу поуздани; али се поуздано показује ово предажење XVI вијека у књигама које су писане латинским словима: тако има тога вијека у ријечи с основом на **ја** и на чисто **а**: варошех Буд. 151. версех Буд. 101. владаоцех Н. Рањ. 29. дарех Н. Рањ. 17. Град. дух. 36. законех Буд. 117. 137. затворех Буд. 142. кишех Буд. 149. казех (casus) Буд. 153. мјесецех Н. Рањ. 1076. цародех Н. Рањ. 136. 20. 1816. начпех Буд. 52. пјенезех Д. Рањ. Vб. послех Буд. 124. постех Н. Рањ. 41. редех Буд. 85. снех Н. Рањ. 206. 29. тапцех Ст. нис. 2, 65. 515. трудех Н. Рањ. 41. узмех Буд. 19. шаптех Злат. 866. из XVII вијека нађох само: постех Банд. 25. — за мушкима су тако прелазиле и средње: XIV вијека: оуложнцехъ Шаф. рат. 1873. 101. XV вијека: змиштехъ П. 82. скрокицехъ М. 281. 337. 346. тако ће јамачно бити истога времена (ако би се правописа ради и могло сумњати): дѣлехъ П. 45. 46. 54. 151. 173. мѣстехъ П. 11. 12. 37. 37. 96. 146. поуздано је опет у књигама које су писане латинским словима XVI вијека: бенефицијех Буд. 85. њдрех Злат. 506. официјех Буд. 146. прибивалиштех Н. Рањ. 1436. срцех Н. Рањ. 23. 143. 145. 1506. 1656. 1666. 190. устех Д. Рањ. 63. 82. 106. 122. числех Буд. 101. тако XVI и XVII вијека и тлех Ст. нис. 3, 24. 309. 313. 321. 338. 345. 4, 170. 476. 5, 131. 138. 146. Збор. 776. 826. 956. Град. дјев. 132. Злат. 81. Банд. 166. Гунд. суз. II, XXXIV.

III, LXXXV. Мрн. 80. Каш. 40. 94. Јерк. 45¹ тако би могло бити и пољех Н. Раѡ. 192. Ст. нис. 2, 386. прибивањех Н. Раѡ. 1626. чињенјех Д. Раѡ. IVб. али се завршетак може читати и *ијех*.

Ријечи које постају наставком *ин* и *јанин* одбацујући у множини *ин* добивају основу на сугласно; тада се у овом падежу глас *н* на крају основе изједначује с гласом *х* од наставка и постаје *х*, па се једно од два *х* избацује: тако је било још XIV и XV вијека: Висоухъ Пб. 89. грагахъ Пб. 93. Дуухъ М. 96. Деухъ М. 567. Заборухъ М. 220. Комухъ М. 97. Папракхъ М. 96. Храухъ М. 568. тако по свој прилици и Тирухъ М. 249. — Али како су ријечи с основом на сугласно прелазиле у овом падежу међу оне с основом на *і*, прелазиле су и ове, па су имале овај падеж и онако као ријечи с основом на *і* (види под III); тако би могло бити што се находи до краја XV вијека: арьсамасехъ М. 363. властелехъ М. 306. 487. 516. 535. Горчанехъ М. 415. грагшмехъ П. 163. дубровчанехъ М. 31. кршпанехъ М. 21. поганехъ П. 140. страцишехъ П. 140. хрватехъ П. 96. али ти примјери нијесу поуздани, јер у њима може бити да *е* стоји мјесто *з* те нду међу примјере који ће се одмах споменути; поуздано је: срьблехъ М. 140. 354. 435. П. 153. срьблехъ М. 363. јер кад би било с основом на *а*. било би *н* мјесто *с* ради предњег гласа; а како су у српском језику ријечи с основом на *і* прешле у овом падежу међу оне с основом на *а*; с њима су онамо прешле и ове: по томе имамо од XIII вијека: властелхъ М. 15. 157. властелихъ М. 441. 447. властелиехъ М. 508. 509. властелиехъ Пб. 115. дубровчанхъ П. 94. дубровчанехъ Пб. 110. тврцхъ П. 113. и послѣје: крстјанијех (крстаниехъ) Мат. б. тако и према основама на *ја*: срьблихъ М. 118. 206. 209. 268. и послѣје: јудѣјих Банд. 25. такви могу бити и они мало час споменути примјери са *-ехъ*, за које рекох да су непоуздани.

Од почетка XVII вијека кад је *х* већ било ослабило долази и докат *ин*. без њега: у мушких: грисне Пос. 35. двоновије Радн. 63. Млетцие Див. XIб. — у средњих: на врати Мив. 790. диедне Див. 86. 346. добре Див. 266. достојан-

¹ Пошљедњи писац има једном докатив јед. тлеху Јерк. 63. као да би ном. био тлех.

ствије Радн. 44. дупљије Радн. 64. леди Радн. 51. поштени, непоштећи Радн. 29. срце Див. 38. устије Пос. 6. Радн. 43.

Средње су ријечи прелазиле кад кад у овом падежу међу женске с осном на а (непореди дат. и инстр. мн.): тако још XIII вијека у ријечи која је између ријечи с осном на сугласно прешла овамо: тслахъ М. 37. XIV вијека създамиахъ М. 79. занисаниахъ М. 169. XV вијека: владимиахъ М. 378. писмиахъ М. 288. писаниахъ М. 300. II. 122. писмиахъ М. 343. пристаниахъ II. 149. солиахъ М. 529. XVI вијека: срцах Стар. 1, 225. водокрштах Гуч. 62. XVII вијека: брдах Мик. 114. водокрштах Банд. 20. ледиах Див. 256. 36. пристаниахъ Мат. 30. оуидалиахъ Мат. 16.

Кад су ријечи с осном на а и на ја имале генитив мн. према ријечима с осном на і, па им се од тога падежа разликовао локатив мн. само крајњим х у западном говору, те им је локатив долазио мјесто генитива (види ген. мн. напријед стр. 74. 75). тада им је и таки генитив долазио мјесто локатива, и то у писаца за које се не може рећи да су изостављали х не говорећи га: тако у мушких ријечи XVI вијека: листи Буд. 124. по ових начини Буд. 158. чиии Буд. 121. 146. члани Буд. 52. русази Стар. 1, 218. по оних чавли Стар. 4, 113. XVII вијека: вали Вран. жив. 22. гради Вран. жив. 77. гребни Вран. жив. 17. у својих двори Вран. жив. 7. 11. по својих светих евангелисти Вран. жив. 16. жиљи Вран. жив. 19. у осталих науци Вран. жив. 8. по његових честих уздисаји Вран. жив. 34. тако гроби Банд. 269. према тај писац није са свијем поуздан у писању слова х.¹ — у средњих: XVI вијека: у свих својих деанји Буд. 93. у деанји црквених Буд. 123. у светих диловаји Буд. 159. у тацих дели Буд. 90. у оних дуговаји Буд. 125. у исповеданји велицих Буд. 46. у тих светих мисти Буд. 57. и њихових мисти Буд. 78. у обранји Буд. 144. у велицих пригришенји Буд. 48. у очитих проклетстви Буд. 49. сели Буд. 151. у срци њихових Буд. 35. па коли Стар. 3, 307. у светих дили Бри. 156. у добрих дили Бри. 186. 246. у худих дили Бри. 71. XVII вијека: но обѣнитих мисти Вран. жив. 114. у усти Вран. жив. 32. по

¹ Кашић грам 28 вели: vitrib vel vitri.

твојих усти Вран. жив. 21. у свих длаи Крн. 96. — уз овакн генитив на *и* налази се и прави мјесто локатива XVII вијека у мушких: у ових валов Јерв. 82. (види и код женских ријечи с оснoвом на *а*). — Што XVI вијека има у слику: у јадови Ст. пис. 2, 417. на врати Ст. пис. 4, 191. 207. по сели Ст. пис. 4, 292. ту је јамачно само слика ради изостављено правом локативу *х*.¹

Налази се локат. мјесто инструментала, али врло рјетко: тако још XIII вијека: *мегъ крашашеѡ и мегъ дзѡроуѡшеѡ* М. 31. XV вијека: над глевѡијех Ст. пис. 3, 99. за својих родитељнх Брн. 9.

Како је од давна долазио кад кад локат. мјесто инструментала, како се локат. замијењени генитивом на *и* изједначивао с внструменталом, како се и изгубивши крајње *х* изједначивао у западном говору с инструменталом, и како је у једнини био изједначен с дативом, с тога се XVII вијека изједначи с инструменталом, какав је тада био, и у томе што му се дода његово *м* а тијем се изједначи и с дативом *мн.*, какав је тада у велике бво: у мушких: градовим Ђам. 26. гријесим Андр. дев. 88. 130. пут 22. 223. 318. дарим Андр. дев. 13. 15. 37. нач. 45. пут 72. 282. јадим Андр. пут 271. законом 208. казим Ђам. 25. мирисим Андр. пут 350. науцим Ђам. 66. облацим Андр. нач. 10. разговорим Андр. дев. 129. пут 307. сакраментим Андр. пут 96. 359. судим 229. трудим 373. часим 102. — у средњих: вратим Андр. нач. 55. дјелим Андр. пут 55. 105. дев. 159. добрим Андр. дев. 60. 176. мјестим Ђам. 26. Андр. нач. 3. надахнутим Андр. дев. 45. наслађеним Андр. пут 232. прогоњеним 198. у овијем размишљаним Андр. дев. 129. Кад облик тако доби на крају *м*, још му се дода на крају *а* као у дат. и нстр.: у мушких: вјетрима Андр. пут 165. напредцвма 96. перивојима Радн. 2. послима Андр. дев. III. пословима Радн. II. 2. разговорима Андр. пут 344. у средњих: дјелима Андр. пут 96. 107. 143. добрима 257. либрима Ђам. 46. морима Андр. пут 293. наслађењима Радн. 2. отајствима Андр. пут 387. пољима Радн. 2. поштењима Радн. 6. смитованјима

¹ У примјеру: при ловци и хрти Ст. пис. 4. 350. биће *при* погрјешка мјесто *прид*.

Андр. пут 61. устима 74. 292. — По што се тако додало *а*, долази и без *и* пред *м*: ћућењма.

У средњих и кад им је тај облик према женским с оснoвом на *а* (види напријед стр. 136) налази се као и у женских у овом падежу на исти начин додан на крају наставак од инструмента *а* мн. цно: у богатствима Радн. 6 и окрџеп али с доданим *а*: у добрама земаљским Радн. 1.

В. У женских: у основи је на крају *а* дуго, те у словенским језицима бива кратко; до њега долази наставак: до краја XV вијека: голмицах П. 96. Конавлах М. 229. 298. 301. 370. ривах М. 369. ривах П. 20. слокодах М. 410. слугах Пб. 110. слокодинах М. 411. — На крају XV и свега XVI вијека: бесједах Гуч. 107. водах Н. Рањ. 88. Ст. пис. 5, 47. дубравах Ст. пис. 3, 245. дупљах Ст. пис. 3, 100. горах Н. Рањ. 42. Злат. 136. жељах Ст. пис. 2, 17. женах Град. дјев. 93. Злат. 29. жилах Ст. пис. 3, 358. забавах Злат. 376. звијездах Н. Рањ. 13. Злат. 926 згодах Злат. 21. злобах Ст. пис. 3, 440. Гуч. 107. зраках Град. дух. 69. играх Злат. 26. књигах Ст. пис. 5, 312. Буд. 124. Гуч. 18. Конавлах Ст. пис. 5, 332. косах Збор. 6. кувах Ст. пис. 3, 445. кућах Град. дјев. 87. Злат. 37. молитвах Град. дјев. 7. Гуч. 12. мрвах Ст. пис. 3, 391. мувах Ст. пис. 3, 80. 5, 150. Злат. 426. Гуч. 95. цегољах П. Рањ. 41. Град. дјев. 181. Гуч. 125. његах Д. Рањ. 129. Гуч. 146. палицах Ст. пис. 5, 231. потребах Град. дух. 53. Гуч. 4. правдах Н. Рањ. 39. приварах Злат. 35. приликах Град. дух. 74. Гуч. 143. ранах Н. Рањ. 346. Град. дјев. 182. раскошах Ст. пис. 1, 112. руках Н. Рањ. 416. Ст. пис. 2, 265. Град. дјев. 127. Хект. 256. Зор. 38. Злат. 26. русаљах Гуч. 69. сањах Зор. 16. Буд. 54. свадах Н. Рањ. 39. сестрах Град. дјев. 152. слугах Град. дјев. 165. стијенах Ст. пис. 3, 15. 4, 264. странах Ст. пис. 2, 59. Д. Рањ. IV. Злат. 56. стријелах Н. Рањ. 209. сузах Ст. пис. 3, 76. Град. дух. 4. Злат. 5. суиротивах Град. дух. 44. таштинах Град. дух. 17. тминах Д. Рањ. 7. трјесках Ст. пис. 4, 444. тугах Ст. пис. 5, 11. Д. Рањ. 456. Град. дјев. 182. Злат. 46. Гуч. 125. тужбах Ст. пис. 3, 445. улицах Н. Рањ. 41. Чубр. 11. узах Ст. пис. 1, 21. хаљинах Град. дјев. 142. хвалах Гуч. 133. — XVII вијека: вечерах Банд. 44. годинах Мив. 768. горах Баш. 40. долинах Орб. 55.

душах Орб. 172. женах Мик. 223. звездах Банд. 1. земљах Мвк. 132. књигах Див. 6. Банд. 8. Јерк. 9. Мвк. 191. молитвах Вран. жив. 4. Орб. 134. Каш. 2. муках Див. 30. Орб. 132. Банд. 45. невољах Гунд. суз. III, XI. ногах Мик. 287. планинах Мик. 114. погибијах Каш. 114. постељах Банд. 1. руках Орб. 85. Гунд. суз. I, XXXI. Мик. 728. светковинах Банд. III. скупшти-
нах Банд. 13. сликах Каш. 5. стопах Мик. 80. странах Орб. 116. сузах Гунд. суз. I, I. Бун. 21. таштинах Орб. 45. тугах Банд. 25. узах Банд. 2. устнах Банд. 228. хвадах Гунд. суз. III, XXXV.

XVII вијека кад је *x* било ослабило долази овај падеж и без њега: вода Радн. 61. књига Пос. 4. Радн. 22. кућа Радн. 65. невоља Радн. 27. нечистоћа Пос. 5. срамота Радн. 4. туга Радн. 3. 26.

Налази се једном мјесто овога падежа датив још XVI вијека: у протившћинам Брн. 15. Али по што је *x* ослабило и отпало, а у других се ријечи овај падеж изједначио с инструменталом, изједначи се и у овнијех узевши онаки какав бјеше без *x* наставак од инструментала цијелп *ми* или окрњени као што и у њега бјеше *м*, и то узе мах у другој половини XVII вијека: водам Андр. нач. 9. пут. 293. гнусобам Андр. пут. 403. гозбам Андр. пут 232. дубинам Андр. пут 272. душам Андр. дев. V. забавам Андр. пут 344. згодам Андр. пут 58. молбам Андр. пут 156. молитвам Андр. дев. VI. мукам Андр. пут 13. невољам Андр. пут 101. ногам Андр. дев. 65. одлукам Андр. пут 96. потребам дев. 75. приликам Андр. пут. 375. пучинам Андр. пут 272. ранама Андр. пут 198. раскошам Андр. дев. 25. рукама Андр. пут 39. славам Андр. пут 344. сликам Андр. пут 383. слугам Андр. пут 10. сумњам Андр. пут 153. супротивам Андр. дев. 98. таштинам Андр. дев. 17. тминам Андр. пут 75. тугам Андр. дев. 5. урам Андр. дев. 101. хитринам Андр. пут 41. цревљам Андр. пут 299. — много рјеђе с цијелијем *ми*: на твојијем рукама Андр. пут 154. по разлицијем странама Андр. пут 346. у хвалама Андр. пут 344. у племеншћинама Радн. 2. у хаљинама Радн. 72.

У овом су падежу прелазиле неке ријечи међу оне с основом *i*, али врло ријетко: зсмлехъ М. 37. 253. и XVI вијека: тмех Н. Рањ. 226. 209. тако једном у слику и јамачно само слика ради:

цјесанцех Ст. пис. 2, 65. — прелазиле су и међу мушке с основном на **в** такођер у слику: цистих Ст. пис. 1, 57.

Мјесто овога падежа долази генитив мн., али врло ријетко, јамачно уз ријечи мушке и средње које су у генит. мн. имале на крају **и**, те им је таки генит. мн. долазио и мјесто докатива (види напријед стр. 136): XVI вијека: у књиг Ст. пис. 5, 9. по разликих држав Зор. 576.

Да је овај падеж долазио кад кад мјесто генитива мн., споменуто је код генитив мн.

У адјектива је било као у супстантива: господњих М. 9. господкиих Стеф. 9. ѿзлашних М. 140. али не сеже преко XIV вијека, него се замјењује сложенијем обликом, који се очет замјењује прономиналнијем, како ће се поменути међу прономиналним облицима.

III. Основе на **і**. Крајње кратко **і** у основи гласи у словенским језицима **е**,¹ ка којему приступа наставак **хъ** у мушких и у женских ријечи:

а) у мушких: до краја XV вијека: дьихъ II. 32. 45. людехъ М. 13. 217. 387. 411. 443. II. 85. 163. мокьтсхъ Стар. 4, 74. пьтсхъ М. 37. II. 124. на крају XV и свега XVI вијека: људех Ст. пис. 1, 303. 2, 337. 5, 6. Збор. 246. Град. дјев. 12. Зор. 416. ноктех Ст. пис. 2, 27. 104. путех Н. Рањ. 35. 79. Злат. 63. 79. XVII вијека: људех Банд. 279. Мат. 94.

б) у женских: до краја XV вијека: њраихъ Стеф. 15. длаихъ Стар. 4, 234. запокьдсхъ М. 9. милостсхъ М. 101. моћсхъ М. 176. 183. 248. мплетсхъ М. 62. псуалсхъ М. 24. 34. плаихъ II. 60. помощсхъ М. 112. ратсхъ М. 334. рѣусхъ II. 113. 143. сказиихъ М. 532. скрьбсхъ М. 244. смьрьтсхъ М. 332. стварсхъ Пб. 130. мслсхъ М. 58. на крају XV и свега XVI вијека: болестех Збор. 1096. деснех Ст. пис. 4, 191. жалостех Ст. пис. 2, 343. заповиједех Н. Рањ. 46. заповидех Буд. 72. исповидех Буд. 19. јаслех Ст. пис. 3, 302. Гуч. 302. костех Ст. пис. 3, 263. Злат. 446. мислех Ст. пис. 2, 405. 3, 99. 4, 45. Збор. 66. Д. Рањ. IX. Злат. 61. Гуч. 286. напастех Н. Рањ. 1026. наравех Буд. 7. немоћех Н. Рањ. 356. ненавидостех Н. Рањ. 13. остех Ст. пис. 3, 263. отровех

¹ У старом је словенском језику много још и у **ь** ослабити: людьхъ Микл. vergl. gramm. III. 45.

Стар. 3, 323. пјесних Н. Рањ. 33. Ст. пис. 2, 47. 519. 5, 343. 350. Збор. 199. Д. Рањ. 36. Злат. предгов. писних Хект. 43. пронастех Збор. 956. прсах Ст. пис. 2, 349. 3, 130. 4, 407. Д. Рањ. 956. Злат. 416. Гуч. 153. ричех Ст. пис. 1, 126. Зор. 16. Буд. 71. ријечех Н. Рањ. 1076. Збор. 1126. Злат. 526. снастех Стар. 3, 281. слабостех Н. Рањ. 356. стварех Н. Рањ. 1046. Збор. 196. Д. Рањ. 1626. Буд. 8. Брн. 15. тамностех Збор. 936. тварех Буд. 125. ћудех Брн. 11. частех Д. Рањ. IV6. XVII вијека: жалостех Банд. 33. заповидех Банд. 38. јаслех Банд. 10. навех Банд. 278. напастех Див. 39. Банд. 96. немоћех Банд. 26. прсах Див. 36. Банд. 14. пустошех Банд. 244. ричех Банд. 102. стварех Див. 13. Банд. IV. тамностех Див. 35.

Мушке а за њима и женске, једнаке будући у том падежу с њима, прешле су међу мушке с осном на а: тако између мушких још XIV вијека узевши и *ов* од ријечи с осном на а али му о промијенивши на е, као у номинативу мн. (који види): *встоках* М. 85. а на крају истога вијека и у том попустивши и узевши *ов* мјесто *ев*: *встоках* П. 2. тако XVI вијека: *встоках* М. 551. XVII вијека: *путових* Град. 96. у ријечи *дан* држало се *ев* још XVII вијека: *дневих* Банд. 149. Без *ев* долазе исте мушке ријечи и женске од краја XV вијека изједначене у том пад. с ријечима мушким у којих је основа на а: мушке XVI вијека: *путијех* Н. Рањ. 40. Град. дјев. 182. *дних* Зор. 51. XVII вијека: *људих* Каш. 32. 62. 118. *људијех* Мик. 424. *путих* Банд. 25. 40. 238. *путијех* Бун. 37. *дних* Банд. 177. 228. — женске: на крају XV и свега XVI вијека: *болестих* Град. дјев. 42. *драгостих* Град. дух. 14. *заповидих* Брн. 23. *звијеријех* Ст. пис. 4, 175. *исповидих* Брн. 71. *користих* Брн. 68. *крепостих* Град. дјев. 113. *лудостих* Град. дух. 16. *милоствих* Град. дух. 15. *мислијех* Ст. пис. 4, 347. 350. Град. дјев. 53. *мислих* Ст. пис. 4, 315. Брн. 7. *папастих* Град. дух. 44. *немоћих* Брн. 2. *печалих* Зор. 20. Брн. 466. *пјеснијех* Н. Рањ. 1666. Ст. пис. 2, 404. 4, 436. 5, 87. 327. Град. дух. 63. дјев. 172. *ијесних* Ст. пис. 5, 174. *писних* Брн. 11. 22. *писних* Зор. 67. *прсијех* Ст. пис. 4, 407. Гуч. 146. *прсих* Зор. 69. *ријечијех* Ст. пис. 5, 14. Град. дјев. 154. Гуч. 194. *ријечих* Град. дјев. 32. *смртијех* Град. дјев. 182. *стварих* Град. дух. 22. *стваријех* Гуч. 274. XVII вијека: *болестијех* Орб. 163. *болестих* Каш. 66. *жалостих* Каш. 29. *заповидих*

Вран. жив. 112. Банд. 63. јаслих Јерк. 28. костијех Гунд. пс. 12. крипостих Каш. 59. немоћних Каш. 35. печалих Каш. 114. писних Вран. жив. 70. прсијех Гунд. суз. I, XXXI. прсих Јерк. 85. Каш. 102. ричих Каш. 21. смртих Банд. 25. стварих Мрн. 186. тамностих Банд. 69.

XVII вијека како је *x* било ослабило, долази овај падеж и без њега: у мушких: нутовп Радн. 97. у женских: жалост-ти Пос. 11. испразностије Радн. 59. 68. крипостије Радн. 52. 72. 77. прси Радн. 25. 40. ствари Радн. 4. тако и прави локатив са *e* на крају основе: при јасле Мик. 86.

Као што у мушких и средњих с основном на *a* мјесто овога падежа долази генитив мн. кад се свршује на *и*, тако долази и у овијех мушких и женских: у мушких: XVII вијека: при људя Вран. жив. 67. у женских чешће: XVI вијека: о ствари минућихјех Град. дјев. 51. у свијех ствари Град. дух. 71. области Буд. 146. у врмених твари Буд. 95. XVII вијека: у твојих зановиди Вран. жив. 83. у својих прси Вран. жив. 16. о божанствених ствари Вран. жив. 19. у тих ствари Вран. 101. по ријечи Давидовијех Орб. 271. у ових заповиди Банд. 174.¹

Како се у других ријечи овај падеж изједначио с инструменталом и њим се замијенио (види напријед), тако је и у овијех: у почетку XV вијека долази мјесто њега пистр.: у правим М. 248. тако XVII вијека: у стварим Бам. 56. тако је мјесто локатива управо инструментал какав је онда био: о осталијем ствари Орб. 235. истога вијека локатив изједначен с инструменталом какав је онда био: у мушких: путим Андр. пут 179. 257. 301. у женских: у болестим Андр. пут 135. 375. исповијестим Андр. дев. 55. на милостим Андр. дев. 13. 45. у мислим Андр. пут 105. 207. немоћим Андр. пут 11. у пјесним Андр. пут 344. у стварим Андр. пут 96. 101. таком се облику дода још *a* на крају као и у других ријечи: у мушких: путима Андр. пут 157. у болестима Андр. дев. 98. 151. пут 11. 92. 99. 198. 392. у жалостима Андр. пут 156. зановиједима Андр. пут 31. испразностима Радн. 8. костима Андр. пут 371. милостима Андр. дев. 15. 37. пут 202. 226. 418. напастима Андр. пут 92. 370. недрагостима Андр. пут 11. приповијестима Андр.

¹ Кашић грам. 27 вели: golubih vel golubi.

пут 343. прсима Андр. нач. 37. дев. 50. пут 159. радостима Андр. пут 232. ријечима Ђам. 86. 9. 12. 13. 16. 17. 216. 27. слабостима Андр. дев. 124. стварима Андр. пут 287. По што се додало *a* долази и без *и* пред *м*: у мушких: људма Радн. 7. 51. крпостма Радн. 77. стварма Радн. 6. 8. 15. 36. у многије стварма Радн. 60. у овцје стварма доњијем Радн. 49.

Прешавши међу мушке с основом на *a* налази се као у њих и са *o* пред *x*: прсох Стар. 3, 311.

Женске су ријечи прелазиле у овом пад. и међу женске с основом на *a* као у дативу и инструменталу мн., и то не само оне које су сада и у осталијем падежима изједначене са женскимма у којих је основа на *a*, као причах Н. Рањ. 36.¹ јаслах Брн. 52. писнах Банд. 23. писмах Банд. 161. и без *x*: пјесна Радн. 81., него и друге: XVI вијека: немоћах Буд. 20. Брн. 70. печалах Зор. предгов. ричах Буд. 53. 58. 95. скрбах Зор. 20. стварах Буд. 14. 59. 86. XVII вијека: печалах Вран. жив. 20. крпостях Глав. 5. ржуахъ Мат. 52. стварах Мат. 59. 79. 94.

Мјесто овога падежа налази се и локатив двојине: XVI вијека: по обитилију Н. Рањ. 1076. XVII вијека: на прсију Вран. жив. 68.

IV. Основе на сугласно. И мушке и средње и женске ријечи прелазиле су у овом падежу још у старом словенском језику међу ријечи с основом на *i*, нити су га другачије имале: тако н. пр. у средњих: крѣмсиѣхъ М. 39. — Али у нас како су ријечи с основом на *i* прелазиле међу мушке и средње с основом на *a*, тако су с њима и ове:

а) мушке: XV вијека: крѣменихъ М. 386. XVI вијека: пламенихъ Збор. 14. тако и ријеч која је и у номинат. јед. још у старом словенском прешла међу ријечи с основом на *i*, прешла је у нашем језику међу оне с основом на *a* XV вијека у овом падежу: прѣстенихъ М. 425.

б) средње од XIII вијека: крѣменихъ М. 20. небесиѣхъ Сав. 14. на крају XV и свега XVI вијека: временнхъ Буд. 54. раменнѣхъ Гуч. 207. колесиѣхъ Збор. 366. Брн. 8. небесиѣхъ Ст. пис. 1, 195. Зор. 72. Брн. 5. Вран. рјеч. 127. небесиѣхъ Н. Рањ. 39. 40. Збор. 74. Ст. пис. 4. 110. 5, 81. Град. дјев. 18. Гуч. 3.

¹ Исти писад има у номин. јед. причах Н. Рањ. 33.

чудесих Ст. пис. 1, 197. Н. Рањ. 144. XVII вијека: врмених Банд. 67. именвијех Гунд. суз. предгов. небесијех Див. 33. Орб. 100. небесих Вран. жив. 20. Банд. 44. Крн. 86. Каш. 10. 80. телесвијех Орб. 172. тилесих Банд. 203. чудесих Банд. 73. — Средње неке прелазе онамо и тако да одбаце крајње сугласно и пред њим самогласно од своје основе: кодих Стар. 3, 316. колијех Град. дјев. 160. Гуч. 238. чудвијех Орб. 140.

У средњих мјесто овога падежа долази и генитив мн. кад се завршује на *и* (као и у мушких и средњих с осномом на *а* и у мушких и женских с осномом на *і*, види стр. 136. 142.) XVII вијека: на својих рамени Вран. жив. 86. рамени Мрн. 141. тако и кад се од основе одбаци крајње сугласно и пред њим самогласно: коли Вран. жив. 71. 73.

XVII вијека кад је *х* било ослабило долази овај пад. и без њега: у средњих: небесије Радн. 77. 84. чудесије Радн. 38. и одбацивши у основи крајње сугласно и пред њим самогласно: коли Мик. 789.

И у овијех се ријечи као и у других на исти начин (види стр. 135. 142) овај падеж у пошљедње вријеме изједначио с инструменталом какав је онда већ био: у мушких: пламеним Андр. пут 222. у средњих: на рамешцјем Андр. дев. 142. а свршујући се на *м* добија *а* на крају: словима Там. 76. 16. Андр. нач. 18.

в) женске неке прелазе још у старом словенском језику међу женске с осномом на *а*: тако и у нас: црљкахъ М. 98. 108. Н. Рањ. 236. Ст. пис. 5. 150. Д. Рањ. VI6. Гуч. 32. у нашем су језику прелазиле онамо и друге: XVI вијека: кћерах Град. дјев. 91.

Да се и у овијех ријечи с осномом на сугласно налази овај падеж мјесто генитива мн., споменуто је код генит. мн.

ОБЛИЦИ ПРОНОМИНАЛНИ И СЛОЖЕНИ.

Облицима се разликују од имена а међу собом се слажу замјенице (pronomina) које имају сна три рода и *кто* и *што*.

Основе се свршују у једнијех на чисто а, као у *сам* (основа: *сама*), а у других на ја, као у *мој* (основа: *моја*). Неке се у неким облицима шире: основа *ка*, од које су облици за сва три рода, шири се у неким облицима тако да мјесто заједничкога братскога а имајући у словенским језицима о, и по том гласећи ко прелази међу основе на ја те гласи која; то бива и у основе *кьсама*; основа *сја* шири се у неким облицима тако да јој *ј* постаје *и*, иза којег омет зијева ради добива *ј*, те остаје међу основама на ја, а у којим се облицима не шври, у онијема избацује *ј* остајући међу основама на ја; основа *кьсја* такођер одбацује *ј* остајући међу основама на ја, али у неким облицима прелази међу основе на чисто а.

Сложени су облици у адјектива одређенијех, и постају кад се номинални облик њихов састави с обликом замјенице којој је основа ја, а номинатив јед. мушкога рода *и*, женскога *и*, средњег *и*, али којој је номинатив био у обичају само сложен с ријечцом *же*: *иже*, а иначе се замјењивао номинативом других замјеница.

Нека су адјектива иршла међу замјенице, те имају осим прономиналних облика неке и номиналне и сложене. — И неке замјенице имају од некога времена гдјекоје облике сложене, особито номинатив јед. мушкога рода, јамачно уз друге падеже прономиналне, с којима су се у српском језику изједначили сложени.

НОМИНАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Постаје за сва три рода као у имена.

А. За мушки род:

а) од основа на чисто а: кьсакъ М. 32. 98. кьсакъ М. 312. 314. Пб. 27. Вран. жив. 77. свак Ст. пис. 1, 11. 2, 11. 347. 4, 76. 395. Збор. 13. Д. Рањ. 56. Град. дјев. 128. Злат. 166. Гуч. 27. Крн. 56. Радн. 43. свак час Ст. пис. 2, 45. свак дан 118. свак чловјек Ст. пис. 3, 405. свак час 130. Град. дјев. 174. Злат. предгов. 36. Гуч. 260. у сложеном облику од XIII вијека: кьсакъ М. 14. кьсакъ М. 102. 394. 458. П. 10. 13. 70. кьсакъ Пб. 35. всакъ Буд. 127. 156. Вран. жив. 29. сьсакъ М. 220. 225. 394. 462. 499. 509. Ст. пис. 1, 11. 57. 115. 2, 8. 16. 72. 3, 130. 284. 4, 87. 152. 267. 380. 5, 110. Град. дјев. 36. Зор. 1. Буд. 127. Вран. рјеч. 70. 87. Злат. 87. Гуч. 39. Див. 3. Банд. III. Крн. 10. Глав. 12. из других падежа у којима се ова основа шири прешла је раширена и у овај од XV вијека: кьсакъ П. 30. свакъ М. 497. свакоји Ст. пис. 5, 72. види ниже кьм. — кьсакъшкъ види код геинт. мн. — ньъ М. 18. 135. 354. од XIII вијека у сложеном облику: ньн М. 10. ньнн М. 21. ньн М. 219. 351. 361. 365. 374. 411. П. 24. 72. Пб. 27. 87. Ст. пис. 1, 81. 113. Н. Рањ. 49. Ст. пис. 2, 93. 358. 3, 443. 4, 401. 5, 10. Злат. 27. Мик. 140. јини Зор. 8. Вран. рјеч. 6. — нсть М. 25. од XV вијека у сложеном облику: нсти М. 502. П. 118. Пб. 98. 128. Д. Рањ. 94. Буд. 40. Злат. 376. Див. 46. Орб. 59. Гунд. суз. I, XIV. Банд. 12. Вун. 49. Каш. 41. Мик. 148. Андр. нач. 5. јисти Вран. жив. 46. — јединъ Сав. 6. М. 58. 144. 178. Ст. пис. 5, 81. од XV вијека у сложеном облику: јединн (вокат.) М. 277. једини Ст. пис. 4, 213. 300. 4, 461. 5, 128. Вран. жив. 41. Андр. дев. 177. једихни Ст. пис. 4, 391. 472. — едьнъ М. 6. 149. једанъ П. 9. 39. сложено са нн: ньсданъ Пб. 95. Ст. пис. 4, 111. Д. Рањ. 226. ньданъ П. 1. 6. 94. 99. Пб. 87. ньданъ М. 298. П. 118. нидан Ст. пис. 2, 29. 410. 4, 369. и у сложеном облику XVII вијека: ниједни Каш. 109. — какъ Стеф. 11. 18. — каковь Сав. 14. Ст. пис. 1, 83. Каш. 46. Глав. 13. какав Андр. дев. 29. и у сложеном облику сложено са нн: никакви Каш. 90. — коанкъ Сав. 3. М. 512. Ст. пис. 3, 80. 137. Град. дјев.

120. Јерк. 22. — који (у сложеном обљку) Стеф. 25. М. 14. сложено са *ни*: *никоториже* М. 5. — *кь*- од основе *ка*, кад нема другога рода осим мушкога, у овом падежу долази само с доданим на крају *то*: *кьто* М. 2. *кто* М. 2. 10. 30. 52. 113. 161. 268. 353. 458. 479. 535. Буд. 24. 82. 85. 118. сложено са *нѣ*: *нѣкто* Стеф. 20. М. 69. *нѣкьто* М. 29. сложено са *ни*: *никто* М. 53. 135. 362. пошљедње с доданим на крају *жѣ*, коме се у српском језику мијења *ж* на *р*: *никтоже* М. 15. *никьторѣ* М. 30. *никторѣ* Ст. пис. 1, 9. окрњено: *никторь* М. 491. с доданим *зи*: *никтози* Зак. 41. од XIII вијека долазе гласови *кт* праметнути: *ткь* М. 30. *тко* М. 42. 51. 101. 105. 135. Ст. пис. 1, 19. Н. Рањ. 1516. Збор. 86. Ст. пис. 2, 13. 3, 5. 4, 227. Д. Рањ. 2. Град. дјев. 62. Зор. 176. Злат. 46. Гуч. 10. Див. 36. Орб. 112. Гунд. суз. I, XXII. Банд. 13. Крн. 2. Бун. 50. Радн. 37. сложено са *нѣ*: *нѣтко* Збор. 36. *нѣтко* Ст. пис. 4, 59. 5, 103. Там. 5, 23. *нитко* Вран. жив. 104. Банд. 37. сложено са *ни*: *нитко* М. 111. 204. 256. 363. П. 15. Ст. пис. 1, 111. Н. Рањ. 19. Збор. 7. Стар. 3, 219. Д. Рањ. 8. Див. X. Каш. 24. Радн. 39. пошљедње с доданим на крају *жѣ*, коме се у српском језику мијења *ж* на *р*: *ниткорѣ* Н. Рањ. 82. Збор. 206. Ст. пис. 4, 32. 160. 357. 420. 464. 5, 8. 133. Д. Рањ. 28. Гуч. 215. Вран. жив. 67. Банд. 7. Радн. 39. са *и* мјесто *е* у *ре*: *ниткорн* Ст. пис. 4, 259. окрњено: *ниткорь* М. 256. 467. П. 20. Пб. 40. Ст. пис. 1, 15. Н. Рањ. 34. 726. Ст. пис. 4, 47. 442. 5, 15. Град. дјев. 24. Хект. 186. Зор. 55. Злат. 36. Вран. жив. 36. Банд. 45. сложено са *и*: *иткорѣ* Ст. пис. 5, 118. 223. окрњено: *иткор* Н. Рањ. 75. од XV вијека отпада с приједа *т*, прем да, како се види, свега времена долази и цијело: *ко* П. 79. 127. Ст. пис. 4, 116. 209. 223. 5, 28. 41. Д. Рањ. 30. 122. Хект. 46. Вран. жив. 30. 34. 36. Гунд. суз. III, LIV. Јерк. 34. Каш. грам. 48. Андр. нач. 55. тако и сложено са *нѣ*: *нѣко* Ст. пис. 4, 104. *нѣко* Вран. рјеч. 6. сложено са *ни*: *никь* Пб. 118. Ст. пис. 4, 240. пошљедње с доданим на крају *жѣ*, којему се мијења *ж* на *р*: *никорѣ* Вран. жив. 18. 38. окрњено: *никор* Ст. пис. 1, 262. 4, 442. Вран. жив. 12. 39. према томе и свако Грн. 23. од XV вијека налази се гдје гдје и гд мјесто *кт*: *гдо* М. 280. Стар. 1, 227. 3, 226. Зор. 26. Крн. 12. Глав. 122. *нвгдор* Стар. 3, 222. Крн. 24. — од основе *ка* нераширене, кад има сва

три рода, за мушки род има сложени номин. јед.: *къи* Стеф. 18. *ки* М. 7. 34. 107. 120. 293. 306. 378. 546. II. 99. 113. 153. 177. Пб. 91. *къи* П. 82. *ки* Ст. пис. 1, 131. 2, 19. 365. Н. Рањ. 27. 33. 87. 90. 1026. Ст. пис. 3, 467. 469. 4, 42. 113. 413. 5, 8. 34. 114. 232. Д. Рањ. 56. 17. Град дјев. 22. 65. дух. 49. Буд. 60. Банд. 9. 17. Јерк. 40. 83. сложено са *иѣ*: *иѣки* М. 31. *иѣки* П. 11. *ѣки* Ст. пис. 2, 31. (*гнѣки*) Д. Рањ. 34. 89. (*пѣки*) Ст. пис. 4, XI. (*пѣки*) Д. Рањ. 12. Град. дјев. 112. Злат. 14. из других надежа, у којима се основа шири, ирешла је раширена и у овај још XIII вијека, а је ли тај облик с таким основном био прономинални или сложени, т. ј. је ли гласно *кој* или *који*, не може се поуздано знати правониса ради до краја XV вијека: *ком* М. 14. 101. 261. Пб. 54. II. 82. не поуздано је и XVI вијека у највише писаца, јер пишу истина кој *и*. Рањ. 24. Град. дјев. 19. Злат. 84. Гуч. 2. али њихово *иј* гласи и *ј*, као што пишу и у средњем роду: *тој* П. Рањ. 166. Град. дух. 119. овој Град. дух. 21. поуздано бива од краја XV вијека у писмама гдје број слогова показује да је гласило који Ст. пис. 1, 8. 18. 114. 2, 3. 43. 94. 96. 100. 142. 211. 229. 487. 3, 70. 217. 303. 4, 29. 67. 108. 200. 211. 344. 418. 440. 5, 17. 33. 110. 114. то потврђује XVI вијека и правопис неких писаца: *choyi* Хект. 3. 416. *chogii* Буд. 30. *коуи* Вран. рјеч. 87. тако и XVII вијека: *коуј* Вран. жив. 19. *коуи* Банд. 3. Мрн. 109. Каш. 8. *chogi* Јерк. 77. *кој* Бун. 52. Андр. нач. 19. *који* Мик. 31.¹ сложено са *иѣ*: *иѣкон* М. 31. *иѣкон* М. 546. II. 107. 164. Г. 11, 190. *ијекоји* П. Рањ. 98. Д. Рањ. 646. *ѣекоји* Д. Рањ. 89. Ст. пис. 5, 58. *иикоји* (*пичоги*) Буд. 41. сложено са *иѣ*, и на крају му додано *ѣѣ*, којему *ж* у српском језику гласи *р*: *иикоре* М. 10. без *ре*: *иикон* Зак. 39. — *окакоњ* види код датива јед. — *окакми* у сложеном облику, с доданим на крају *ѣѣ*, које у српском језику гласи *ѣѣ*: *окакиѣ* М. 251. 359. 409. — *оки* М. 274. 380. 460. 509. II. 105. 142. Пб. 60. ов. Ст. пис. 1, 9. 18. 20. 2, 20. 92. 233. 316. Хект. 76. Зор. 54. Буд. 152. Мрн. 86. 111. Глав. 5. с доданим на крају *иѣ*: *окиѣ* М. 457. 478. с доданим *а*, по што је гласа *ѣ* нестало, од XV вијека, прем да је,

¹ Што има: *кој* Ст. пис. 2, 472. 505. 4, 200. 218. јамачно је само стиха ради изостављено *и*. — Грњешком има гдје гдје *ткоји* Ст. пис. 4, 443. у дну.

каво се види, и даље било без њега: *оѡа* Пб. 60. Ст. пис. 4, 469. Злат. 71. Ђ тому се још додаје *ј* од XV вијека: *оѡам* М. 400. 523. 556. П. 132. Пб. 121. Град. дјев. 14. тако ће бити само написано ь мјесто *а*: *оѡѡи* М. 521. крајњи су се гласови *ај* преметали XV вијека: *оѡи* М. 384. 409. 410. 415. Пб. 100. 102. 103. 105. *оѡѡѡ* Пб. 106. 108. 115. 116. 121. од XIV вијека долази и у сложеном облику и послије је обичније тако него другачије: *оѡем* Пб. 26. П. 22. М. 251. 387. 425. 443. П. 29. 68. Пб. 53. 65. Ст. пис. 1, 18. 20. 26. 91. 2, 50. 58. 388. 455. Н. Рањ. 30. 436. 50. 586. Збор. 26. 93. Ст. пис. 3, 11. 80. 4, 48. 98. 407. 440. 5, 60. 110. Д. Рањ. 296. 806. Град дјев. 11. 28. Хект. 106. Буд. 5. Вран. рјеч. 44. Злат. предгов. 2. Гуч. 10. Вран. жив. 4. Див. 10. Орб. 36. Гунд. пс. 29. Банд. 2. Мрн. 99. Јерк. 11. Каш. 8. Бам. 3. Андр. дев. 8. Радн. 14. Глав. 86. с доданим *зи*: *оѡиѡи* М. 522. Збор. 40. — *оѡакъ* види генит. јед., послије само у сложеном облику. — *оѡь*: *оѡиь* крѡиѡиѡиь М. 31. *оѡиь* градь М. 217. *оѡиь* пъть М. 302. *оѡиь* кѡшь зѡкъль П. 75. *оѡиь* ѡѡиѡиь П. 110. *оѡиь* ѡѡсь П. 161. *оѡиь* ѡѡсть Пб. 55. он час Ст. пис. 1, 24. он кип 103. он дан 314. он ход Ст. пис. 2, 17. од дан 40. он глас 92. он уздах 268. он цвѡтак 322. он свѡт 421. он час 433. он свијет Ст. пис. 3, 5. он крај 58. он плач 452. он свијет Ст. пис. 4, 25. он час 287. 5, 139. Н. Рањ. 39. он свијет Н. Рањ. 796. он дан 134. он Збор. 9. он крај Д. Рањ. 73. он пут 147. он властелин Хект. 11. он витар Зор. 8. он покорѡиь Буд. 18. он дан Брн. 41. он час Вран. рјеч. 102. Злат. 996. Гуч. 42. и XVII вијека: немѡи он чловѡк Вран. жив. 44. тѡо је он, ѡоји ће издати тебе Банд. 14. дух јест он, ки свѡдоѡује Банд. 144. он час Бун. 21. он дан Мрн. 45. он велики крѡж Јерк. 61. он Глав. 14. с доданим *зи*: *оѡѡѡи* М. 31. 38. *оѡѡи* М. 499. ¹ с доданим *а*, по што је гласа ь нестало, XV вијека: *оѡи* М. 499. Ђ тому је још додано *ј* XV вијека: *оѡиѡи* М. 426. 458. 487. а гласови су се *ај* преметали: *оѡиѡ* М. 409. од XV вијека у сложеном облику чешће него другачије: *оѡиѡи* М. 340. *оѡиѡи* М. 346. 507. П. 32. 45. Пб. 60. Ст. пис. 1, 24. 40. 2, 42. 456. 5, 118. 121. 151. Н. Рањ. 17. 24. Збор. 1. Ст. пис. 3, 6. 399. 4, 14. 334. 427. 5, 33. 37. 94. 278.

¹ *оѡѡѡѡи* М. 38. биће погрјешка.

Д. Рањ. V. Град. дух. 10. дјев. 19. Хект. 176. 286. Буд. 38. Злат. предгов. 2. Гуч. 5. Вран. жив. 18. Див. 19. Орб. 33. Банд. 3. Мат. 19. Бун. 29. Јерк. 15. Каш. 2. Андр. дев. 2. нач. 10. Пос. 2. Радн. 7. Глав. 14. с доданим на крају *жде*, које у српском језику гласи *ђе*: ониђе Н. Рањ. 1716. к тому се још додавало *же*, којему се мијења *ж* на *р*: ониђере Н. Рањ. 153. и окрњено: ониђер Н. Рањ. 22. — *самъ* М. 23. Ст. пис. 4, 441. Буд. 23. Злат. 176. Вран. жив. 3. и у сложеном облику *самѣи* Г. XI, 66. *самѣи* Злат. 65. Каш. 6. — *такъ* Сав. 6. М. 24. 34. с доданим *зи*: *такъзи*¹ М. 41. и у сложеном облику: *таки* Пб. 39. Ст. пис. 5, 160. с доданим *жде*, које у српском језику гласи *ђе*: *такиге* П. 88. — *такокъ* П. 135. Ст. пис. 1, 83. Мат. 9. и у сложеном облику: *такоки* М. 10. *такоки* М. 14. 459. с доданим *жде*, које у српском језику гласи *ђе*: *такокиге* П. 18. 25. — *толик* Ст. пис. 3, 137. 4, 60. 215. Вран. жив. 59. и у сложеном облику: *толики* Ст. пис. 4, 200. — *тъ* Стеф. 3. с доданим *а*, по што је гласа *ь* нестало, а мјесто њега се писало в *ь* и кад кад *е*: *тъ* Стеф. 3. Шаф. раш. 1873. 100. *те* М. 46. *та* Ст. пис. 1, 20. 2, 365. 3, 215. 4, 8. 169. 362. 381. 387. Д. Рањ. 626. Хект. 40. Зор. 26. Буд. 11. Вран. жив. 10. Банд. 20. Мрн. 40. Јерк. 33. Мик. грам. 14. Глав. 18. с доданим *жде*, које у српском језику гласи *ђе*, те се мјесто *ђ* писало и *д*: *тъжде* Сав. 6. *тѣде* М. 7. *тажде* М. 103. *тађе* М. 462. с доданим *зи*: *тѣзи* М. 185. с доданим *ј*: *таи* М. 232. 426. 459. 462. 496. 502. 507. П. 149. 151. Пб. 60. 83. 103. тако *ђе* бити само написано *ь* мјесто *а*: *таи* М. 521. Пб. 12. 23. 64. 66. 77. 82. *тај* Н. Рањ. 886. 90. 214. Ст. пис. 2, 91. 323. 363. 3, 29. 97. 164. 462. 487. 4, 60. 84. 158. 177. 214. 225. 326. 387. 5, 121. 338. Збор. 46. Д. Рањ. 196. 606. 81. Град. дух. 55. Хект. 45. Злат. 76. Гуч. 152. Јерк. 38. од XIII вијека и у сложеном облику: *ти* М. 15. П. 30. *ти* М. 402. 493. П. 176. Пб. 77. Ст. пис. 1, 41. 2, 85. 4, 210. 226. 321. 371. 420. 443. 5, 129. 131. 201. Д. Рањ. 326. Град. дјев. 64. Хект. 296. Гуч. 2. Див. 17. 19. 20. Банд. 23. Мат. 12. Андр. нач. 5. Радн. 9. 15. 21. 39.

б) од основа на *ја*: *късь* М. 10. *кась* М. 106. 319. П. 56. Пб. 35. *вас* П. Рањ. 37. Ст. пис. 2, 55. 3, 10. 4, 17. Збор. 86.

¹ Наштампано је *такъци*.

Хект. 296. Злат. 22. Гуч. 99. Вран. рјеч. 107. жив. 31. Банд. 10. Јерк. 7. Каш. 41. Мив. 764. Радн. 41. с праметнутим консонантима XV вијека: сакъ М. 508. — кашъ М. 24. једном и у сложеном облику XV вијека: каши П. 103. — двој Вран. рјеч. 13. — од основе ја, од које би овај пад. у словенским језицима био јъ, али се оба гласа састављају у и, те сложено са же бива у овом пад.: иже М. 3. — съ М. 14. с доданим а, по што је нестало гласа њ, а мјесто а писало се испрва и њ: сѡ М. 66. са Стар. 3, 270. Брн. 67. Вран. жив. 22. с доданим ј: сѡи М. 102. 238. 388. 403. 471. 480. Пб. 34. 111. Ст. пис. 1, 66. Н. Раѡ. 226. Ст. пис. 2, 48. 351. 396. 3, 10. 4, 5. 30. 251. 445. 5, 4. 34. 111. 214. 253. Збор. 28. Д. Раѡ. 2. Град. дјев. 180. Зор. 11. Злат. 14. Гуч. 104. Вран. жив. 80. Орб. 19. Гунд. суз. I, LXXII. Јерк. 27. од исте основе раширене: си М. 13. 20. 33. 425. Пб. 108. Ст. пис. 2, 36. 351. 355. 4, 459. 5, 42.¹ Збор. 161. Злат. 2. с доданим зи: сиѡи М. 29. 31. 53. 147. — свој. — твој.² — уни М. 271. које је данас у сложеном облику.

У сложеном се облику номинатив од прономина и (који се налази у сложеном иже) саставља с номиналним номинативом од адјектива тако да пред њим завршетак номиналнога облика -ъ бива -ѡ, а -ь бива -и, па се онда ѡи и ии сажима у српском језику у дуго и: а) кад је у адјектива основа на чисто а: анђелски М. 4. крѡстиѡи М. 5. грѡи М. 9. уѡи М. 11. б) кад је у адјектива основа на ја: вели М. 1. велии М. 9. дои М. 197. говѡи М. 199.³

Б. За средњи род:

а) од основа на чисто и: вели М. 9. 339. 487. П. 16. 94. Пб. 35. вели М. 285. 346. 384. 420. 537. П. 28. Ст. пис. 4, 163. Злат. 66. Вран. жив. 67. и сложени облик: велии Стеф. 17. — свакојако Крн. 1. — ии М. 249. Злат. 156. јино Вран. жив. 42. с доданим ј: ииој Д. Раѡ. 306. — иио П. 1. јинако Вран.

¹ Наштампано је сјј.

² Што има тоји Град. дух. 20. своји Град. дух. 19. не свједочи да се читало моји, твоји; види напријед стр. 148 код који.

³ Налази се и с доданим ђе: дрѡи М. 433. и у споменицима писавпјем на иностранијем дворима с доданим е, које може бити да је мјесто ђе: велие М. 548. велие М. 550. велие М. 548. 550. керолине М. 556.

жив. 36. — исто Злат. 886. јисто Зор. 16. Вран. жив. 6. —
 едно М. 538. — једно Злат. 176. сложено са *ни*: *ниедно* М.
 487. Злат. 126. Јерк. 40. *нидмо* М. 361. *нидно* Ст. пис. 2, 394.
 4. 373. — како, сложено са *ни*, а на крају му додано *же*,
 које у српском језику гласи *ре*: *никакоре* Банд. 19. — *каково*
 Сав. 4. — *ко* М. 290. 423. Н. Рањ. 8. 119. 144. 154. Ст. пис. 2,
 57. 3, 247. 4, 31. 116. 246. 430. 5, 119. 326. Буд. 25. Злат. 3. 23.
 39. Вран. жив. 64.¹ сложено са *иџ*: *њeko* Ст. пис. 3, 210.
 5, 170. од раширене основе: *коe* М. 22. *кone* М. 480. Н. Рањ. 21.
 Збор. 111. Ст. пис. 4, 436. Вран. жив. 10. Орб. 87. сложено са
иџ: *некоe* П. 70. сложено са *ни*, а на крају му додано *же*,
 које у српском језику гласи *ре*: *никоeре* М. 45. сажето: *ке*
 (зло, *ке* ју ће скончати) Ст. пис. 4, 450. (јаје, *ке* буде ставити)
 Д. Рањ. 101. — *кодико* Злат. 52. сложено са *иџ*: *николико* П.
 134. Злат. 36f. Орб. 1. без слога *ли*: *коко* Ст. пис. 1, 19. *никоко*
 Ст. пис. 1, 13. Хект. 16. — *котороe* (сложени облик) М. 4. —
овко, с доданим *жде*, које у српском језику гласи *ђе* а *ђ* по
 неким крајевима гласи *ј*: *овкоe* Пб. 60. — *око* М. 40. Н. Рањ.
 96. с доданим *зи*: *окози* М. 69. с доданим *ј*: *оком* М. 105.
 Н. Рањ. 21. Ст. пис. 2, 49. 4, 470. Град. дјев. 4. с доданим
жде, које у српском језику гласи *ђе*, а *ђ* по неким крајевима
 гласи *ј*: *окоe* М. 417. с доданим *ј* и *зи*: *окози* (где ће *џ* бити
 само написано мјесто *ј*) М. 417. — *оно* М. 545. с доданим *зи*:
онози М. 53. 478. с доданим *ј*: *оном* М. 106. Збор. 236. с до-
 даним *жде* и *ре*: *прно* гласи у српском језику *ђе*, а друго се
 може и окривити: *онођер* П. Рањ. 34. — *само* Злат. 80. —
тако, с доданим *же*: *такоже* М. 15. с доданим *ј*: *таком* М. 461.
 Н. Рањ. 136. — *таково* Сав. 11. М. 274. и у сложеном облику:
такокоe М. 89. — *толико* Злат. 52. с доданим *жде*, које у српском
 језику гласи *ђе*: *толикоe* М. 30. *толикоe* М. 240. 261. а *ђ* гдје
 гдје гласи *ј*: *толикоје* Ст. пис. 1, 228. 4, 116. с доданим *ј*: *то-*
ликом М. 422.² без слога *ли*: *токо* Ст. пис. 1, 20. 49. Хект. 24.
 с доданим *жде*, које у српском језику гласи *ђе* а по неким кра-
 јевима и *је*: *токоје* Ст. пис. 1, 24. — *то* М. 13. 55. с доданим
 на крају *жде*, које у српском језику гласи *ђе* а гдје и *је*:
тожде П. 39. *тоје* П. 162. *тоје* Ст. пис. 1, 24. 200. к тому се

¹ Гришјешком *тко* (мјесто *ко*) Мри. 25.

² Налази се и *толико* Глав. 128.

додаје још *жє*, којему се *ж* мијења у српском језику на *р*, а *е* и отпада: тођере Н. Рањ. 136. тођер Ст. пис. 2. 52. Д. Рањ. 13. 1216. Град. дјев. 24. 49. 63. с доданим *зи*: този М. 21. с доданим *ј*: тои М. 15. Н. Рањ. 16. Ст. пис. 3, 123. 4, 162. 205. 5, 120. Д. Рањ. V6. Град. дјев. 4. Злат. 106. Гуч. 21. с доданим *ј* и *зи*: тоизи М. 104.

б) од основа на *ја*: *кє* М. 17. 240. 289. 306. 314. 365. 401. 420. 500. Ст. пис. 1, 168. Вран. жив. 18. *мкє* М. 219. *скє* М. 238. 276. 285. 307. 419. Ст. пис. 2, 163. Збор. 7. Д. Рањ. IX. Хект. 26. Зор. 23 Злат. 66. Гуч. 22. Вран. жив. 87. Брн. 26. Јерк. 27. Каш. 49. Глав. 26. — *ваше*. — двоје Злат. 13. — од основе *ја*, сложено са *жє*: *мжє* М. 15. *сжє* М. 3. промијенивши *ж* на *р*: *крє* М. 13. *срє* М. 6. — *моје*, в сажето: *ме* Ст. пис. 2, 119. 3, 459. 4, 353. — *се* М. 24. 116. П. 93. Банд. 9. с доданим *ј*: *сем* М. 375. 412. Ст. пис. 5, 102. 163. 339. Злат. 96. Гунд. пс. 34. од раширене основе: *смє* М. 2. 6. 116. *смжє* М. 13. с доданим *ј*: *снем* М. 467. — *твоје*, в сажето: *тве* Ст. пис. 2, 102. 4, 63. 237. 431. Злат. 66. Гуч. 240. — *умє* М. 52. Ст. пис. 4, 481. с доданим *мо*: *умєно* М. 34. Збор. 26. сложено са *ми*, а на крају му додано *жє*, које у српском језику гласи *ре*: *имумєре* М. 249. окрњено *имумєрь* М. 126. свачије Град. дјев. 123. — од основе *уа* као за мушки род *уь* долази само с доданим на крају *то*: *уьто*, и с њим се слажу друге ријечи као да је средњег рода: *уьто* М. 6. *уто* М. 13. 54. 261. Буд. 7. 67. како је нестало гласа *ь*, мијења се *ч* пред *то* на *ш* од најстаријих времена: *шо* М. 2. 13. 46. 50. Сав. стар. 4, 231. Н. Рањ. 14. 16. 29. Збор. 46. Ст. пис. 2, 9. 11. 3, 138. Д. Рањ. V. Град. дјев. 4. Хект. 46. 5. 66. 10. 19. 21. 486. Брн. 616. Вран. рјеч. 86. Злат. 26. Гуч. 9. Див. 21. Вран. жив. 8. 14. 21. 61. 65. 100. 111. Банд. 18. Мрн. 108. Јерк. 14. Каш. 40. Андр. пут 430. сложено са *шт*: *штито* М. 15. *ничто* Вран. жив. 3. *ншто* М. 462. П. 18. Ст. пис. 3, 237. Град. дјев. 141. Злат. 566. Орб. 181. *ништо* Хект. 8. Вран. рјеч. 6. жив. 17. сложено са *ми*: *миуьто* М. 46. *мишо* М. 147. 153. 161. 175. Ст. пис. 1, 43. 2, 137. 331. 3, 104. 4, 45. 375. 5, 6. Д. Рањ. 1006. Град. дјев. 88. Вран. жив. 17. пошљедњему се додаје на крају *жє*, којему се *ж* мијења у српском језику на *р*: *миштожє* М. 263. *мишорс* М. 37. Ст. пис. 3, 340. 4, 91. 195. 262. 274. 470. 5, 150. 341. Хект. 13. 366. окрњено: *мишорь* П.

б. 36. М. 367. Н. Рањ. 196. 226. 29. 36. Збор. 26. Ст. пис. 3, 10 108. 4, 158. 253. 5, 8. Д. Рањ. 32. Град. дјев. 4. 39. Хект. 21. 28. Стар. 3, 304. Злат. 106. 156. Гуч. 183. Банд. 15. сложено са *и*: ништор (ни га ће иткор приварит', од њега ништор сакрити) Град. дух. 13. према томе *и*: свашто Ради. 87. од XIII вијека долази в окрњено, т. ј. без крајњег *о*, те је иза сугласнога на крају додано *а* као и у других ријечи, највише кад је сложено са *ни*, али и кад није сложено, како у номинативу тако и у акусативу, и у порицању, кад обично долази генитив мјесто акусатива; сложено са *ни*: да *ни* њ ница не испакости М. 16. 53. да *ни* њ не узме ница М. 120. да не плате ница М. 203. да *ни* њ итко ница не заважи М. 204. да не дава ница М. 223. да итко ница не смје тькноть М. :32. не ѡста мѡ дљжамь ница Пб. 27. ништа од тогам не ѡста М. 507. ништа Н. Рањ. 5. Збор. 386. Ст. пис. 2, 115. 4, 202. 402. Д. Рањ. 5. Град. дјев. 92. Злат. 8. Гуч. 144. Див. 30. Каш. 43. ипчта Буд. 12. било би све ништа Ст. пис. 2, 122. ништа ти није тешко Андр. пут 296. ништа се не губи Ради. 37. тако и с приједлогом у акус.: за ништа Ст. пис. 4, 132. Андр. дев. 24. по ништа Ст. пис. 4, 132. у ништа Ст. пис. 5, 83. Злат. 27. Гуч. 144. с доданим *ж*е, које у српском језику гласи *ре*: да се не кос ницаре М. 21. да ти не испакости ницаре М. 22. не дасте ницаре М. 42. ницаре Ст. пис. 1, 17. 124. 155. Н. Рањ. 916. Збор. 56. Банд. 15. Јерк. 22. Ради. 34. за ништаре Стар. 4, 114. и окрњено: ништар Ст. пис. 1, 28. 54. 108. 138. тој ми се ми ништар Ст. пис. 2, 215. ништар Н. Рањ 186. 25. 366. Хект. 2. 216. 28. Зор. 33. Брн. 26. Орб. 259. Банд. 8. Јерк. 22. за ништар Ст. пис. 4, 357. у ништар Каш. 39. тако и сложено са *и*, на му се и тада додавало на крају *ре*: ништаре Д. Рањ. 10. за ништаре Мри. 101. у сложеном са *ни* налази се и *и*ће мјесто *што* од XV вијека у неких писаца: нишће Ст. пис. 1, 34. 121. 327. Вран. рјеч. 66. жив. 5. 18. 19. 64. Крн. 196. Мри. 77. Јер. 41. долази тако са *а* и кад није сложено: не ѡтоузети ни мала уѡта М. 81. ца богь не дѡи М. 216. ни одѡ тога ца зѡмѡ П. 80. ни ца зѡмѡ П. 88. не зѡ ца рски П. 97. потѡпнтѡ се поткорити ца ѡтѡ него Г. XI, 137. шта жена зда носи в хѡмбе у свој скут Ст. пис. 2, 331. од XV вијека долази п без цјелога *то*, а тада му се ни *ч* не мијења на *и*,

тако долази сложено са *ни*, и у акус. с приједлогом, а и само, и то не само у онијех које сада по тој ријечи зову чакавцима него и у других, као што у онијех долази и *што*; сложено: *нмуъ* (?) П. 89. у нич Злат. 23. у акус. иза приједлога: *ва ч* Стар. 3, 288. *кроза ч* Ст. пис. 2, 4. 99. 107. за *ч* Н. Рањ. 176. 87. 88. 101. 160. Ст. пис. 2, 4. 102. 347. 434. 3, 4. 212. 4, 25. 58. 115. 133. 150. 214. 5, 218. 298. 330. Д. Рањ. 156. Вран. рјеч. 86. Злат. 36. 66. 866. Мрн. 22. кад стоји само, ни сложено ни с приједлогом, додаје му се на крају *а*, као и другим ријечима: *ча* Ст. пис. 1, 7. Н. Рањ. 19. 163. Ст. пис. 2, 355. 385. Стар. 1, 219. 3, 241. 4, 111. Хект. 26. Буд. 26. Брн. 616. Вран. рјеч. 86. жив. 3. Крн. 26. Јерк. 14. Глав. 26.

У сложеном облику номинатив од прономина *ѡ* (које долази у *ѡже*) саставља се с помипалним номинативом од адјектива без промјене: *улогѡуаском* М. 133. *дрекѡе* М. 131. само се тада у српском језику сажима *ом* у дуго *о*, а *ем* у дуго *е* од првијех времена: *екето* М. 2. *мане* М. 297.

В. За женски род:

а) од основа на чисто *а*: *какаа* (у сложеном облику) М. 477. *скаа* М. 531. Ст. пис. 1, 8. Н. Рањ. 196. *всака* Буд. 147. — *јина* Ст. пис. 1, 232. — *иста* М. 329. — *једина* Ст. пис. 4, 449 — *видна* М. 281. *видна* М. 281. Д. Рањ. 226. Јерк. 22. — *ка* М. 30. 274. II. Рањ. 16. Ст. пис. 4, 95. 152. 255. 5, 74. Д. Рањ. VI6. Град. дјев. 6. Злат. 1. Банд. 39. с доданим *ј*: *кај* Ст. пис. 1, 337. сложено са *ѡ*: *ѡека* Ст. пис. 2, 125. Д. Рањ. IV. Град. дјев. 174. Злат. 3. и од раширене основе: *кош* Сав. стар. 4, 231. М. 240. 297. Н. Рањ. 166. Ст. пис. 2, 136. 4, 206. 436. 5, 34. 74. Збор. 4. Злат. 766. Вран. жив. 9. Банд. 20. Андр. пут 415. сложено са *ѡ*: *ѡеком* М. 39. 33. *ѡеком* П. 125. *ѡеком* М. 418. Злат. 6. — *каа* М. 7. — *коди-ка* Гуч. 48. и без слога *ли*: *вока* Ст. пис. 1, 86. — *ѡтора* М. 14. Вран. жив. 105. — *овака*, с доданим *ј*: *овакај* Ст. пис. 2, 69. — *ова* Злат. 16. с доданим *ј*: *ѡка* М. 416 Збор. 8. Град. дјев. 81. с доданим *ј* и *ѡ*: *ѡајзи* Н. Рањ. 896. — *она* Н. Рањ. 76. с доданим *ѡ*: *ѡази* М. 117. с доданим *ј*: *ѡаи* М. 275. Ст. пис. 2, 48. — *смаа* М. 14. — *така*, с доданим *ѡ*, које у српском језику гласи *ре*: *такаре* М. 181. — *толѡка* М. 239. с доданим *ј*: *толѡкаи* М. 238. Збор. 496. и без слога *ли*: *тока* Ст.

пис. 1, 86. — та Врац. жив. 61. с доданим *зи*: тази М. 16. с доданим *ј*: таи М. 101. Ст. пис. 3, 122. 4, 60. 177. 415. Гуч. 33. с доданим *жде*, које у српском језику гласи *ђе*, а гдје гдје и *је*: таје Ст. пис. 4, 49.¹

б) од основа на *ја*: *кѣ* М. 315. *Пб*. 109. *сѣ* М. 452. 772. *П*. 116. Ст. пис. 1, 104. 2, 104. Хект. 296. Злат. 9. — *моја* Андр. 415. и сажето: *ма* Ст. пис. 2. 151. 4, 163. 243. 5, 42. Злат 6. — *си* Стеф. 1. тако с раширеном основом и без *а* на крају као у неких суштајтива (види напријед стр. 9) али и са *а*: *сиѣ* М. 22. *сиѣ* М. 49. с основом нераширеном долази истом XVI вијека, јамачно уз друге ријечи: са Зор. 15. с доданим *ј*: сај Хект. 86. Злат. 46. — *твоја*, и сажето: *тва* Ст. пис. 4, 248. Злат. 996.

У сложеном се облику номинатив од прономина *а* (које долази у сложеном *аже*) саставља с номиналним номинативом од адјектива без промјене, само се тада у српском језику сажима *а* у дуго *а*: *прѣиѣста* М. 241.

ГЕНИТИВ ЈЕДНИНЕ.

А. За мушки и средњи род. У основи крајње *а* кратко будући гласи у словенским језицима *о*, које се у основама на *ја* мијења на *е* предњег гласа ради. Наставак је *вја*, у ком је од *вј* постало у словенским језицима *г* а у једној ријечи *с* (*уесо*, ном. *уѣто*) начином довољно још не протумаченим,² а крајње *а* кратко будући у словенским језицима гласи *о*, мјесто којег је у српском *а* кад кад и у староме словенском језику *а* начином који такођер још није довољно про-

¹ Гријешком је наштампано *та је*.

² Може бити да је *г* постало од туда што се у *вј* изједначило *в* с гласом *ј*, па од *ј* постало *г*, као што би било у строуѣ мјесто строуѣ; што у странијем ријечима има *г* као *параскевѣни*, није поуздано да је у њима *г* словенско (види Старине 3, 56. 57); што се за пријелаз гласа *ј* у *г* помиње генит. мн. *ги* (Рад 17, 184), ту не ће бити *г* постало од *ј*, иначе би било и *гим* мјесто *им*, него је *г* постало од *х* па се преметнуло: *ги* од *иг* мјесто *их*; а *с* може бити да је постало што се у *вј* изједначило *ј* с гласом *в*: тако би се нашао и узрок за што се у *-со* није *о* промијенило на *е*.

тумачен:¹ наставак дакле гласи у словенским језицима *го* и *га* а у једној ријечи *со* и *са*.

Са *о* на крају наставка дошле у XV вијека: ксакога Сав. 2. Стар. 4, 234. скакога М. 258. много М. 15. 269. 534. кедного Стеф. 25. кога М. 269. когаже М. 4. ни ѿтъ когаже Сав. 1. онога Стеф. 10. самого М. 75. тога М. 278. 306. 311. сега М. 5. 304. 307. нега М. 289. 295. 305. 307. 315. нсго II. 14. 143. и окрњено го М. 63. 64. 132. коєго М. 319. моєго М. 288. нашего М. 260. 275. 285. 297. 307. 316. 387. 418. 423. 432. IIб. 59. 77. сега М. 5. 9. 10. II. 2. своєго М. 5. ткоєго М. 9. үесо М. 253. 569. — Што и XVI вијека има у једнога нисца: когогод Буд. 139. 148. чесо Буд. 122. јамачно ће бити из црвенијех књига.

Са *а* мјесто *о* на крају наставка долази од првијех времена у српском језику:

а) од основа на чисто *а*: ксакога М. 4. 22. скакога М. 211. 307. Н. Рањ. 14. Буд. 11. Вран. жив. 42. Див. 246. Јерк. 19. Глав. 33. од раширене основе: свакојега Ст. пис. 5, 77. — многа М. 211. — истога Злат. 92. — кднога М. 81. 99. 240. сложено са *ни*: нкднога М. 211. нкднога II. 135. нкднога М. 307. нкднога М. 346. нкднога М. 432. Ст. пис. 2, 302. ншједнога Глав. 41. — од основе *ка*, кад има само мушки род (тко): кога Сав. стар. 4, 231. М. 27. сложено са *нѣ*: нѣкога М. 81. сложено са *ни*: ни ѿтъ кога М. 119. 153. ни ѿдѣ когарь М. 467. ѿдѣ никогарь М. 473. никогар II. Рањ. 796. Ст. пис. 5, 181. Град. дјев. 68. Вран. жив. 95. никогаре Вран. жив. 4. 42.² — од основе *ка*, кад има сва три рода, нераширене: кога М. 48. 101. с доданим *ре*: когаре М. 23. сложено с *ни*: никогаре М. 22. ни ѿдѣ когарь М. 258. никога М. 61. од основе раширене: коєга М. 111. сложено са *нѣ*: нѣкоєга М. 144. сложено са *ни*: нккоєгарс М. 46. у облику од раширене основе изједначује се *к* с предњим гласом, по том се оба *о* сажимају те нестаје разлике између та-

¹ Да би отпало *о*, пак се додало *а*, као што у српском језику бива у другим приликама, тешко је мислити за то што се и у староме словенском кад кад налази *а* мјесто *о*, види Миклошића *vergl. gram.* III. стр. 64. 67.

² Гривјешком уз поиниатив има ткога Мри. 129. Ст. пис. 4, 405. у дуу.

кога облика и облика од нераширене основе: од XV вијека: коога М. 367. 369. кога Буд. 120. Злат. 16. Андр. пут 392. сложено: нјекога Злат. 10. — окога М. 38. Злат. 38. с доданим зи: окогази М. 522. с доданим ј: окогли М. 251. Н. Рањ. 216. Ст. пис. 3, 247. Збор. 8. Гуч. 118. — онога М. 22. 37. 275. Град. дјев. 82. Злат. 74. с доданим зи: оногази М. 117. с доданим ј: оногли М. 208. Н. Рањ. 24. Гуч. 243. с доданим ј и зи: оноганзи М. 254. с доданим *ће* и *ре* окрњено: оногађер Банд. 285. — самога М. 22. Каш. 81. Радн. 44. — тога М. 13. 19. 23. 81. с доданим *ће* (*ждѐ*) и *ре* (*ждѐ*): тогађерс М. 98. с доданим зи: тогази М. 81. с доданим ј: тоган М. 156. Ст. пис. 2, 114. 5, 115. Град. дјен. 129. Гуч. 217. — такогај Град. дјев. 76. с доданим ј.

У номиналном облику налази се: XV вијека: омагли II. 167. XVII вијека: сама Радн. 23. 26. свакојака Радн. 84. којима и приличне номинални облици, налазе се тако још XVI и XVII вијека: селика Ст. пис. 1, 203. толика Ст. пис. 4, 117. 456. ткока II. 168. Мри. 37. Каш. 14. 46. Јерк. 8. никакова Див. 13. каква Радн. 28. никаква Гуч. 24. Радн. 4. а по томе и у сложеном облику од првијех времена: такокаго М. 9. ткокаго М. 87. 278. — у сложеном је облику било и много М. 29.

б) од основа на ја: кьсєга М. 2. 47. 79. 138. 357. 458. всєга М. 219. сєга М. 404. 479. 509. 516. II. 113. Ст. пис. 1, 21. Град. дјев. 125. Гуч. 11. Вран. жив. 20. 27. 36. всєга Вран. жив. 18. с доданим *ће* и *ре*, окрњено: кьсєгагьр М. 482 — до нєга М. 81. њдѣ нєга М. 211. без приједлога: нєга М. 274. 301. нєга М. 310. II. 150. II. 39. II. Рањ. 176. окрњено: га Сав. стар. 4, 231. М. 7. 13. 42. 46. 52. 117. II. Рањ. 1226. — моєга М. 19. 373. сажето: мога М. 183. 193. 203. 274. моога М. 368. 369. 458. мога Н. Рањ. 806. Банд. 5. — нашєга М. 21. 22. — обојега Ст. пис. 1, 3. — сєга М. 10. 23. 276. 395. II. 71. 118. Ст. пис. 1, 21. 43. 103. 129. 4, 414. 435. Град. дјев. 85. Буд. 53. Вран. жив. 21. Крн. 11. Мри. 23. 146. Јерк. 20. 50. с доданим *ће*, које гдје гдје гласи и *је*: сєгле II. 41. сєгат М. 453. с доданим ј: сєгли М. 212. 510. Ст. пис. 1, 60. Н. Рањ. 39. 796. Збор. 3. Ст. пис. 2, 380. 5, 57. 321. Злат. 766. Гуч. 28. Бун. 14. Каш. 91. с раширеном основом: снєга М. 87. 189. 571. Шаф. раш. 1873. 96. с доданим ј. снєган М. 105.

Збор. 1616. — *скозга* М. 293. сажето: *скога* М. 36. 112. 206. 286. П. 117. *скошга* М. 366. 370. Н. Рањ. 19. Злат. 79. — *твоєга* М. 22. Гуч. 108. сажето: *ткога* М. 30. 47. — *уєса* М. 53. 102. 211. 247. 458. 500. П. 49. 60. 97. Пб. 51. Ст. пис. 1, 39. 120. 133. Н. Рањ. 1266. 1656. Ст. пис. 2, 6. 237. 5, 221. 323. Град. дјев. 5. Хект. 10. Брн. 46. Злат. 85. Гуч. 132. Вран. жив. 74. Орб. 3. Гунд. еув. I, LXVIII. Банд. 74. Бун. 22. Каи. 55. Бам. 256. Глав. 3. Андр. пут 285. сложено: *мєуєса* М. 18. *мшєса* М. 477. 479. Збор. 396. Ст. пис. 4, 249. Д. Рањ. 46. Каш. 28. Андр. нут 203. с доданим *ре*: *мшєсарє* М. 20. Град. дух. 48. Банд. 266. Глав. 36. окрњено *ничесар* Ст. пис. 5, 61. Вран. жив. 47. XV вијека налази се и у те ријечи *г* мјесто *с*: *уєга* М. 467. али само на том мјесту, нити из других извора немам примјера. Али и поменуто напријед код номинатива *шта* долази мјесто генитива, и то не само кад генитив стоји мјесто акусатива, као у негацији (види напријед стр. 154), него и иначе: *џа когь чнаси* М. 211. ако би понсклаь *џдъ мшеза џа џдъ џкогли мша* М. 477. тако и иза приједлога: *џдъ џа когь укломн* М. 251. 322. 359. *џдъ џа к наша милость дљжна* П. 108. *шта ради погубно овај* (Мат. 6, 2 8) Н. Рањ. 896. од *шта* Ст. пис. 2, 99. 3, 27. 4, 441. 5, 175. Збор. 110. Д. Рањ. 7. 32. Злат. 35. 716. ода *шта* Радн. 19. 34. *шта ради* Радн. 32. 77. од *ништа* Збор. 55. Ст. пис. 5, 83. Каш. 84. Јерк. 34. Андр. дев. 24. Радн. 52. ни ода *шта* Радн. 6. од *ништар* Брн. 4. Каш. 13.

Према основама на ја налази се *е* мјесто *о* и у неких на чисто а XVI и XVII вијека: *тега* Ст. пис. 4, 271. 281. 368. 406. 5, 69. 103. 262. Д. Рањ. 98. Хект. 106. Злат. 86. 10. 43. 736. 76. Андр. дев. 3. 59. 165. нач. 7. пут 52. 240. с доданим *ј*: *тегај* Ст. пис. 2, 362. Злат. 56. 176. — *оєга* Ст. пис. 5, 262. Гуч. 122. 281. Вран. жив. 23. Орб. 336. Бун. 26. Јерк. 15. Андр. пут 84. с доданим *ј*: *оєгај* Вуч. 156. — *оєга* Ст. пис. 5, 43. 104. Јерк. 15. 19. 27. тако и кад основа пред крајњим самогласним има *к* од краја XV вијека, али веома ријетко: *кега* Ст. пис. 1, 40. *свакега* Јерк. 39. — према томе в *твега* Ст. пис. 1, 40. од *твога* сажетога од *твојџга*.

Окрњено, т. ј. без крајњег *а*, налази се само један пут свега времена и то XV вијека: *вашегь* М. 405.

У сложеном облику кад в номиналном приступа замјеница у генитиву *ѣго*, њезино се *ѣ* изједначује крајњим гласом *а*, до кога долази, те и само постаје *а*, по том се оба *а* сажимају у једно: тако је допирало у XV вијек: *страшњаго* М. 4. *скетаго* М. 5. *књиуанаго* М. 5. *мокаго* М. 52. *еръбьскаго* М. 64. *прѣкисонаго* М. 239. *голѣмаго* П. 21. *дѣишнѣмаго* М. 266. *дѣишнѣмаго* Ц. 17. *данашимаго* Пб. 44. *уаснаго* М. 299. *боголюбимаго* М. 406. *старшаго* Пб. 39. — Што има XVI вијека у једнога писца: *светаго* Буд. 134. *вишњаго* 39. то је из црквенијех књига. — Али од првијех времена из којих имамо писанијех споменика овај је сложени облик изједначен с прономиналним, мјесто *-а-* које реченим начином постаје од *-аѣ-* имајући *о*, које се у адјектива с осовом на *ја* мијења на *е* предњега гласа ради, а у доданого је прономина крајње *о* допирало у XV вијек: *скетаго* М. 35. *скетаго* М. 37. 134. 176. 265. 317. 358. 414. Пб. 52. *кисокаго* М. 37. *писмаго* М. 259. *реуемаго* М. 363. *третиѣмаго* М. 84. 228. *божѣмаго* М. 182. али од самога почетка мјесто крајњега *о* долази *а* као и у прономина: а) кад је у адјектива основа на чисто *а*: *скетаго* М. 1. *зѣлога* М. 2. *грѣуѣкаго* М. 5. *чистаго* М. 23. *косѣскаго* М. 24. *слаѣмаго* М. 35. *соуѣкаго* М. 68. *жикаго* М. 79. *мрѣткаго* М. 79. *келликаго* М. 92. б) кад је у адјектива основа на *ја*: *келнега* М. 4. 5. 24. *келѣнега* М. 39. *веѣнега* Ст. пис. 4, 102. 348. *дѣишнѣнега* М. 22. *дѣишнѣнега* М. 25. *дѣишнѣнега* М. 238. *книшнѣнега* М. 28. *горѣнега* М. 94. *медѣвѣнега* М. 96. *вишѣнега* Пб. 9. *третиѣнега* Пб. 59. *третиѣнега* П. Раѣ. 35. *Град. дух.* 26. *Гуч.* 72. *Банд.* 24. *треѣнега* Пс. 34. — оба адјектива *келни* и *трети* прелазили су и међу оне с осовом на чисто *а* одбацујући крајње *и*: *веѣнега* Хект. 236. *Мрн.* 121. *Радој.* 18. *третиѣнега* Буд. 37. *Вран. жив.* 13. *Глав.* 101. прелазило је онамо и *ташѣнега* Пс. 37. — А из онијех с осовом на *ја* прелазило је њихово *е* и *к* онима у којих је основа на чисто *а* XVI и XVII вијека, али ријетко: *давнега* Зор. 19. *невоѣнега* Јерк. 54. *осталега* Јерк. 100. *тужнега* Јерк. 54.

Сложени овај облик налази се окрѣен, т. ј. без крајњега самогласнога, али истом XVII вијека и тада само једном: *придрагог* Андр. дев. 49.

Б. За женски род. Основа је онака каква је у мушком и средњем роду, али на крају добива *ј*, које је остатак од *ѣј*, а то

опет од *stī* (које види код датива јед.); в такој основи са *ј* на крају приступа наставак *as* као у имена, а *п* које добивају у том падежу женска имена с оснoвом на *а* долази иза *а* од наставака, те се с њим *а* он с предњим *ј* слаже као у имена женских с оснoвом на *ја* (види стр. 16): тако је било од основа на чисто *а*: *шнос* М. 10. *шнос* Стеф. 18. *шнос* М. 530. *тос* М. 530. од основа на *ја*: *вѣсѣ* Стеф. 12. *кѣ* М. 14. *кѣ* М. 98. *нѣс* М. 425. *можѣ* Стеф. 17. *сѣс* Сав. 3. — Али је у српском језику од првијех времена тај облик изједначен с номиналнијем, те онако постаје:

а) од основа на чисто *а*: *кѣсѣ* М. 22. 481. *сѣсѣ* М. 308. 531. Ст. пис. 1, 10. Вуд. 25. Вран. жив. 39. Глав. 40. и од раширене основе: *вѣсѣкоѣ*¹ М. 2. *сѣсѣкоѣ* П. 7. Ст. пис. 4, 421. Д. Рањ. 3. — *нѣс* М. 18. — *нѣсѣ* Злат. 906. *јѣсѣ* Вран. жив. 3. — *једне* Злат. 61. *нѣдѣсѣ* М. 410. *нѣдѣсѣ* П. 19. 132. *нѣдне* Ст. пис. 2, 215. 429. — од основе на раширене: које Град. дух. 62. сложено: *нѣкоѣрсѣ* М. 13. *нѣкоѣрсѣ* М. 16. 20.² сажето: *кѣ* Ст. пис. 2, 56. 4, 159. 261. 5, 217. с доданим *ј* и *зи*: *кѣјзи* Ст. пис. 2, 377. од исте основе нераширене, сложено: *нѣке* Ст. пис. 2, 336. Д. Рањ. 1316. — *ове* Н. Рањ. 165. Злат. 186. с доданим *ј*: *овеј* Град. дјев. 69. с доданим *ј* и *зи*: *овејзи* Ст. пис. 2, 179.³ — *шѣкѣсѣ* М. 545. *нѣкаѣвѣ* Град. дјев. 64. — *оне* Вран. жив. 24. с доданим *ј*: *шѣнѣ* П. 45. с доданим *ј* и *зи*: *онејзи* Ст. пис. 2, 33. — *таке* Злат. 20. — *тѣ* М. 64. Ст. пис. 4, 191. с доданим *зи*: *тези* М. 60. с доданим *ј*: *теј* Ст. пис. 2, 194. 199. 5, 211. Град. дјев. 24. с доданим *ј* и *зи*: *тејзи* Збор. 386. — *толѣсѣ* М. 216. *избацѣвши* *ли*: *токе* Ст. пис. 1, 22. — Неке су долазиле и у сложеном облику: *такѣсѣ* М. 58. *тѣковѣнѣсѣ* М. 81. *нѣкоѣнѣсѣ* Стар. 4, 234. *нѣкоѣторѣсѣ* М. 18.

б) од основа на *ја*: *кѣсѣ* М. 13. 369. 487. *кѣсѣ* М. 10. *сѣсѣ* М. 295. — *ѣ* М. 274. *је* Ст. пис. 2, 104. Гуч. 180. *нѣсѣ* М. 98. *нѣсѣ* М. 225. 274. *нѣсѣ* Ст. пис. 1, 221. 222. 2, 102. Н. Рањ. 166. Збор. 476. Град. дјев. 70. Зор. 126. Злат. 26. Гуч. 18. Гунд. суз. I, XLIV. Бавд. 9. Андр. пут 160.⁴ — *моѣ* М. 9. *моѣ* 89. сажето: *ме*

¹ Могло би бити и према стар. слов. *вѣсѣкоѣ*, али види ту ријеч и у другим падежима.

² Погрјешка ће бити *нѣкоѣрсѣ* М. 13. 14.

³ Мјесто доданог *ј* налази се и *ји*: *овеји*, *такеји* Ст. пис. 1, 60.

⁴ Прем да је тако од првијех времена, опет се налази на крају

Злат. 186. — мамс М. 5. — се Ст. пис. 1, 48. с доданим ј: сеј Ст. пис. 2, 417. 446. Злат. 40. од исте основе раширене: снѣ М. 13. 23. 141. — ткоѣ М. 91. сажето: тве Злат. 9. — троје Буд. 3.

У сложеном облику генитив замјенице њм, српски њѣ, приступајући к номаналном облику губи први слог свој: кад је у адјектива основа на чисто а: скетѣ М. 5. добриѣ Стеф. 17. срљаскиѣ М. 104. теплеѣ М. 110. угрскиѣ М. 335. урњимѣ М. 538. кад је у адјектива основа на ја: дољкиѣ. — У пошљедњих се оба крајња њѣ сажимају у једно дуго: дољки; па је из оввијех крајње е прешло и у оне прве мјесто њихова њѣ, и то од првијех времена: грљускиѣ М. 4. морскиѣ М. 4. срљскиѣ М. 45. копакљскиѣ М. 217. хумскиѣ М. 249. кад кад стоји и ѣ мјесто е (као и у другим приликама): хумскиѣ М. 283. кослискиѣ М. 470. другиѣ М. 482.

ДАТИВ ЈЕДНИНЕ.

А. За мушки и средњи род: основа до крајњега својега а, које кратко будући у словенским језицима гласи о, па у основама на ја прелази у е, добија њта, од којег се отпада в у словенским језицима: од основе тако састављене постаје овај облик као у имена мушкога рода у којих је основа на а (види напријед стр. 21. под II. А. 2):

а) од основа на источ а: вакому М. 306. 545. вакому М. 517. вакомоу IIб. 35. вакому М. 279. вакому М. 315. 524. Збор. 12. Ст. пис. 4, 194. Зор. 37. Буд. 128. Гуч. 23. Крн. 26. Глав. 5. — истому Мри. 154. — једному Д. Рањ. IXб. сложено: њдному II. 18-19. њдному IIб. 114. њдному Д. Рањ. 75. — од основе ма, кад има само мушки род: комоу М. 13. Мик. 59. сложено са њ: некому М. 31. њкому II. Рањ. 90. сложено са њи: њкомоу М. 6. Н. Рањ. 41. 496. Град. дух. 87. Вран. жив. 93. Ганд. 21. окрњено: њкомоу М. 338. Н. Рањ. 31. Ст. пис. 5, 229. 318. Хект. 26. Зор. 136. без ре: њкому Ст. пис. 4, 455. сложено са њи: њкомур (али се не

XV и XVI вијека а једном и XVII вијека: њеје Ст. пис. 1, 20. 38. 40. 46. 54. 76. 83. 160. Збор. 56. Хект. 28. 31. Зор. 63. 72. Буд. 83. 84. 153. Мри. 144. — Што има својее (не својеје) Буд. 5. твојеје Вран. жив. 12. паѣе Вран. жив. 4. пјеје Вран. жив. 5. за цијело стоје два ее за једно дуго.

находи да је неомур допустно) Град. дјев. 125.¹ — од основе ка, кад има сва три рода, од основе раширене, сажето: кому Ст. нис. 2, 84. Град. дјев. 41. — овому Гуч. 73. с доданим *ј*: ѡкомъи М. 102. — оному Злат. 346. с доданим *зи*: ѡмомъзи М. 146. с доданим *ј*: ѡмомъи М. 267. Збор. 2. Ст. нис. 3, 371. 4, 349. 5, 187. — самоу М. 22. Ст. нис. 3, 380. 4, 190. Гунд. ис. 18. Андр. дев. 18. Радн. 15. — томоу М. 230. Вран. жив. 53. с доданим *ј*: томъи М. 107. Ст. нис. 3, 21. 4, 161. 328.

У номиналном облику долази: иѣкакоу М. 91. оѣкакоу М. 215. тѣкоу П. 36. тоиѣкоу Сав. 8. и од XVI вијека: саму Бри. 576. Град. дјев. 34. Радн. 7. 15. 26. 31.

б) с основом на ја: кѣсѣкоу М. 203.² сажето: кѣсѣкоу М. 368. 376. — кѣсѣ М. 209. 487. Вран жив. 18. кѣсѣ М. 365. скѣм(в) М. 285. скѣ М. 413. 511. П. Рањ. 13. Ст. нис. 2, 445. — смоу М. 5. са *н* и без приједлога: нѣсѣ М. 107. нѣсѣ М. 211. 510. Злат. 186. без првога слога од првијех времена: моу М. 6. 17. Н. Рањ. 15. с доданим *зи*: мѣзи М. 474. — мѣсѣ М. 2. Вран. жив. 44. сажето: момъ М. 108. 385. Зор. 39. Гуч. 103. Бауд. 22. Андр. пут 18. — мѣсѣ М. 320. — обојему Мри. 155. — скѣсѣ М. 547. Град. дух. 71. сажето: скоу М. 461. скоу М. 461. П. Рањ. 656. Збор. 366. Гуч. 4. сѣмоу М. 5. с доданим *ј*: сѣмъи М. 207. Збор. 29. с доданим *зи*: сѣмъзи М. 55. од исте основе рашине: сѣмоу М. 100. 111. 272. 278. 436. 534. с доданим *зи*: сѣмъзи М. 180. — тѣсѣ М. 22. Ст. нис. 2, 199. сажето: тѣсѣ М. 35. П. Рањ. 38. — чему Ст. нис. 4, 308. 5, 195. Каш. 51. сложено: нѣсѣмъѣсѣ М. 156. генитив *усѣ* узимао се за основу другим падежима, тако и овом: *усѣмоу* Стеф. 28. нѣсѣсѣ М. 213.

Према основама на ја налази се *с* мјесто *о* и у основама на чисто *а* од краја XV вијека: тему Ст. нис. 1, 46. 233. Ст. нис. 4, 249. Там. 5. Андр. дев. 53. овему Ст. нис. 5, 8. Буд. 93. Мри. 80. 124. Андр. нач. 3. онѣму Андр. дев. 1. нач. 22. пут 33. једному Мри. 48. — тако и од сажетог *тѣоуму*: тѣвему Мри. 19. 28.

¹ Грјешком: тѣоуму Ст. нис. 4, 400. у дну. Мри. 89. итѣоуму Ст. нис. 4, 333. у дну.

² Грјешком кѣсѣкоу М. 567.

Окрњено и изједначено с локативом налази се од XV вијека: *кѡсемь* П. 103. *нашемь* П. 104. 120. *вашемь* П. 113. 133. 167. *твоємь* П. 143. *свакомь* М. 420. *къ немь* Стар. 4, 142. једном Н. Рањ. 2086. *мом* Ст. пис. 1, 63. 2, 94. 397. 466. 474. 5, 59. 65. 298. Андр. дев. 19. *твом* Ст. пис. 1, 247. 5, 33. 87. Злат. 9. Андр. дев. 135. *свом* Ст. пис. 5, 18. 65. *нашем* Град. дјев. 16. *истом* Град. дјев. 9. дух. 71. Д. Рањ. 386. Нос. 36. Бун. 35. *ином* Д. Рањ. 36. Андр. дев. 29. *том* Злат. 52. *ком* Ст. пис. 5, 35. Гунд. ис. 14. *сваком* Див. 116.¹ *њekom* Бун. 8. *тољком* Ст. пис. 4, 489. *вашем* Бун. 51. од сажетога: *мем* Злат. 63. — Тако је и уз неке приједлоге још од XIV вијека: по томже *свразу царьскы* М. 143. *прѣма уемь* М. 216.

Тако окрњеном опет се додаје на крају *е* од XV вијека: *немѣ* М. 494. *томе* Ст. пис. 1, 36. *једноме* Ст. пис. 1, 184. *твоем* Мрн. 36.

У сложеном облику датив од прономина *ѡмоу* приступајући к номиналном облику изједначивао је своје *ѡ* с крајњим гласом *њоговијем*, те је било *доброѡѡмоу*, послѣје се *ѡѡу* сажимало у *оу*: *кѡѡѡѡмоу* М. 91. или прелазило у *оо*, које се сажимало у *о* и тако остајало и кад се адјективу основа свршује на *ја*, те се и у нашим старијим књигама налази: *младѡиѡмоу* М. 48. Али је овај сложен облик као и генитив у српском језику још од првијех времена изједначен с прономиналним тако да мјесто *ѡѡу* или реченога *о*, које би стајало и код основа на *ја*, има *о*, које се у основама на *ја* мијења на *е* предњег гласа ради: а) кад је у адјектива основа на чисто *а*: *дѡброкъѡѡкомь* М. 7. *пракомь* М. 7. *поутѡмоу* М. 157. *верному* Ст. пис. 4, 344. *беспаметному* Град. дјев. 10. *худому* Злат. 14. *небескому* Гуч. 5. *големому* Вран. жив. 45. *славному* Мрн. 84. *другому* Мик. 175. *божанственому* Радн. 73. — б) кад је у адјектива основа на *ја*: *кѡлнѡмоу* М. 5. *трѡтѡмоу* М. 48. *младѡиѡшемь* М. 48. *сладѡиѡшемь* М. 240. *последнѡшемь* М. 240. *болѡмоу* П. 23. *старнѡшемь* Збор. 126. Вран. жив. 73. Ганд. 80. *најдражѡму* Злат. 11. *трѡтѡјѡму* Н. Рањ. 27. — Адјектива *кѡлнн* и *трѡтнн* долазе и без *иј* прешавши међу основе на чисто *а*: *ведому* Ст. пис. 1, 215. *Хект.* 22. *Мрн.* 67. *трѡтому* Ст. пис. 1, 206. Глав. 4.

¹ Штампарска је погрјешка: *сваком* Ст. пис. 4, 387.

Од XV вијека долази сложени облик без крајњег са-могласнога, изједначен с локативом: XV вијека: *кѣкъмь* П. 36 (два пута). *рѣусномь* Пб. 63. 69. 70. XVI вијека: *вишњем* Ст. пис. 4, 404. 5, 24. 65. *вјечном* Ст. пис. 5, 80. *искрњем* 13. *поштенем* 312. *худом* 33. *човичком* Ст. пис. 4, 484. *реченом* Д. Рањ. 58. *ангеоском* Град. дјев. 19. *беспаметном* 14. 22. *грешном* 73. *земаљском* 9. *небеском* 22. 26. *осталом* 9. 10. 17. *божанственом* Град. дух 76. *духовном* 75. *божјем* Бри. 206. *брзом* Злат. 166. *великом* 52. *коњском* 166. *навидном* 10. *нејаком* 16. 27. *опњеном* 11. XVII вијека: *сладкомь* М. 550. *вишњем* Буц. 4. *светом* 47. *почтованом* Бам. 2. *правом* Мик. предгов. *вјечном* Андр. дев. 122. *љубежљивом* Андр. дев. 166. *рајском* 175. *вирном* Радој. 30.

Тако *окрњеном* додаје се на крају *е*, и то још XIV вијека, али у примјеру једином тога времена, те може бити погрјешка: *дѣброкъничиномь* Пб. 45. мало је поузданије XV вијека, али оет само један примјер: *рѣусномь* Пб. 69. XVI вијека оет само један примјер: *убоґоме* Н. Рањ. 396. и у њему може бити погрјешка, јер је погрјешка у самом мјесту гдје се находи: „разломи лачному крух твој, и убоґоме годне (мјесто: убоґога кога гоне) уведи у кућу твоју“ (Иса. 58, 7).

Б. За женски род: основе, којима је крајњи глас као у мушком роду, добивају на крају *шти*, од чега у словенским језицима остаје само *ј*, иза тога гласа наставак *аі*, који би се сажео у *і*, отпада:

а) с основом на чисто *а*: *кѣком* М. 563. с доданим *зи*: *свакојзи* Ст. пис. 2, 75. 3, 437. 4, 287. 5, 175. Гуч. 174. — *ѣкој* Ст. пис. 5, 159. — овој, с доданим *зи*: *овојзи* Ст. пис. 3, 208. 4, 121. — *оној*, с доданим *зи*: *онојзи* Ст. пис. 2, 198. — *нидној* Д. Рањ. 7. 19. — *свакојакој* Вран. жив. 71. — *таковој* Јерк. 9.

б) с основом на *ја*: *кѣсен* М. 47. Пб. 20. са *ѣ* мјесто с *ваља* да *цвјештином* писарском: *кѣши* М. 27. *кѣшти* М. 41. 54. *скѣи* М. 363. — *си* Сав. 5. *нѣи* Стар. 3, 224. 309. — *моси* М. 30. 225. — *сен*, и са *ѣ* мјесто с: *сти* М. 13. и од раширене основе: *сиѣи* М. 13. — *скоси* М. 54. Пб. 22. — *ткоси* М. 22. *ткоши* П. 25. 144. — Али још од XIII вијека основе су се на *ја* изједначиле с онима на чисто *а*: *кѣси* М. 25. 174. 300. 383. 413.

късом М. 49. усом М. 66. скон М. 280. 420. 470. Пб. 117. Д. Рањ. V. — кашон П. 14. с доданим *зи*: вашојзи Ст. пис. 3, 230. 4, 125. — нон М. 225. нон М. 387. Пб. 95. ѿн М. 251. 358. П. 57. јој Ст. пис. 2, 74. Злат. 76. са њ и без приједлога: мон М. 419. 503. П. 30. Стар. 1, 220. Ст. пис. 2, 100. Каш. 91. с доданим *зи*: њојзи Ст. пис. 5, 188. Гуч. 120. — којој, с доданим *зи*: којојзи Ст. пис. 2, 79. 117. 225. 3, 71. Д. Рањ. 35. и сажето: кој Ст. пис. 5, 138. 317. Каш. 83. Јерк. 50. — моѿн М. 228. Пб. 58. с доданим *зи*: мојојзи Ст. пис. 2, 69. 100. 3, 182. 4, 299. Д. Рањ. 36. Злат. 956. и сажето: мон М. 545. — нашон М. 190. Пб. 117. нашони М. 177. с доданим *зи*: нашојзи Ст. пис. 4, 351. 5, 167. — својој, с доданим *зи*: својојзи Гуч. 168. — твојој Град. дух. 21. с доданим *зи*: твојојзи Ст. пис. 2, 194. 5, 153. Д. Рањ. 566. сажето: твој Ст. пис. 5, 143. — свачијој Град. дјев. 123.

Налази се кад кад и без крајњег *ј*: тако још XIII вијека: късе М. 28. према томе и послје: јо Злат. 266. 456. 466. мојо Дин. 56. Види стр. 167.

XVI и XVII вијека долази по један пут и у номиналном облику: своји Злат. 88. мјесто *својој* у слику; тако: рече и (мјесто *јој*) Вран. жив. 59.

Налази се и инструментал мјесто датива: души мом Ст. пис. 5, 51. мјесто *мојој*. Види и докатив.

У сложеном облику кад к номиналном приступа датив од замјенице *ѿн*, отиада му *ѿ*: прѣскѣти М. 5. срѣпѣсти М. 136. христѣнѣси М. 244. прѣнѣсти М. 569. и без промјене грленијех гласова: џѣтѣскѣи М. 17. рашѣкѣи М. 47. и без крајњег *ј*: поморѣскѣ М. 47. које би могло бити и у номиналном облику, али стоји до примјера који је пред њим споменут.

Али је у српском језику овај сложени облик још од првијех времена замијењен прономиналним тако да мјесто његова завршетка *ѿн* кад је у адјектива основа на чисто *а*, и мјесто *ѿн* кад је у адјектива основа на *ја*. долази као у прономина *ој*, чему се уз основе на *ја* мијењало *о* на *е*: а) кад је основа на чисто *а*: скѣтон М. 6. градѣскѣон М. 7. 25. прѣкон М. 14. дѣврокѣѣѣкон М. 29. урѣмон М. 561. срѣѣскѣон М. 142. помѣрѣскѣон М. 143. прѣнѣстон М. 159. дрѣгон М. 215. липѣлѣскѣон М. 563. његовој Збор. 836. Злат. 62. небогој Ст.

пис. 4, 261. — б) кад је у адјектива основа на ја: *божиси* М. 10. *кожни* II. 18. А како су у самијех прономина основе на ја изједначене с онима на чисто а, дошло је њихово ој у овом облику и у адјектива у којих је основа на ја: *божиш* М. 223. *долш* II. 155. *старш* М. 545. *вељој* Ст. пис. 2, 76. 4, 33. *трстш* Збор. 36. *чловечјој* Ст. пис. 3, 155. *дивјој* Бун. 16. *најлиншој* Ст. пис. 1, 117. *бољој* Буд. 15. *мањој* Д. Рањ. 66.

Надази се кад кад без крајњега ј: *божис* М. 11. *божис* М. 28. то би могао бити и номинални облик (види напријед стр. 23-24), али има и *кожиш* М. 327. а према томе и последије *божјо* Ст. пис. 4, 219 (у слику). *очиш* Див. XVI. Види стр. 166.

Сложеном се облику додавало *ш* од XVI вијека: *другојши* Ст. пис. 2, 42. *славнојши* 78. *вичнојши* Ст. пис. 3, 441. *грјешнојши* 393. *смртнојши* 94. *тмастојши* 173. *бвстројши* Ст. пис. 4, 140. *женскојши* 176. *морскојши* Ст. пис. 5, 57. *вјечнојши* Д. Рањ. 53. *љувенојши* Злат. 49. *његовојши* Гуч. 22. Гунд. ис. 44.

Надази се и инструментал мјесто датива: *људском* Ст. пис. 5, 55. мјесто *људској*. Види стр. 166.

АКУСАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Постаје као у имена истијем наставком, који се на исти начин саставља с основом; само је за средњи род био наставак *т*, које је стојећи на крају отпало као и *ш* у имена.

А. За мушки род: по што је наставак отпао, једнак је тај облик с номинативом, код кога и примјере види. — Од основе ја био је овај облик и кад није сложена са *жс*: како крајње а у словенским језицима слаби у њ, које предњега ј ради прелази у њ, кад би акусатив стајао без приједлога сам о себи, тада се слијевало јъ у и, те је гласно и М. 4. а кад стоји иза приједлога те се има на што наслонити, тада од јъ бива друго: бива исто што бива у имена: ј се са предњим сугласним, а то је и, које се умеће између приједлога и овога прономина, слијева у један глас, у њ, које се писало и, те је иза њега и њ остајало: тако је свега времена: *за ињ* М. 162. II. 157. *за њ* Ст. пис. 5, 183. Гуч. 8. Мрн. 107. *мимо њ* Збор. 38. Зор. 37. Кри. 36. *на ињ* М. 427. Ст. пис. 2, 70. Н. Рањ. 1546. Хект. 18. Злат. 13. Чубр. 106. Гунд. суз. II,

XXVII. нада њ Н. Рањ. 156. ѿ њ М. 344. Збор. 4. по њ Збор. 39. пода њ М. 439. прида њ Ст. пис. 4, 456. Гуч. 301. Вран. жив. 34. Банд. 35. про њ (т. ј. кроза њ) Бун. 23. у њ Н. Рањ. 77. Ст. пис. 5, 317. Хект. 176. Зор. 296. Гуч. 30. Вран. жив. 98. Гунд. суз. II, XXVI. уза њ Ст. пис. 1, 46. Збор. 4. Д. Рањ. 66. Злат. 176. Орб. 112. — Али кад је без приједлога, замјењен је акусатив ове ријечи у српском језику још од првијех времена генитивом, и то не само кад стоји за живо што, кад се и у других ријечи замјењује акусатив генитивом: њго М. 16. Стеф. 13. го М. 64. 132. га М. 7. 13. 42. 52. 53. 87. 147. 183. Ст. пис. 1, 72. Хект. 256. Злат. 56. њега Ст. пис. 4, 219. него и кад стоји за што мртво: го М. 63. га М. 64. 108. 117. 189. 215. 565. 322. 359. 387. 394. Ст. пис. 2, 60. њега II. 11. 92. Иза приједлога премда се држи акусатив једнако (види мало више), ипак долази и генитив мјесто њега од XIV вијека: на њго М. 88. за њега М. 147. II. 99. на њега М. 295. II. 128. 145. II. Рањ. 87. Ст. пис. 4, 263. 5, 194. Каш. 58. Глав. 42. у њега Ст. пис. 5, 3. Каш. 98. Пос. 356. уз њега Ст. пис. 4, 485. под њега Ст. пис. 5, 140.

Од основе та акусатив та, по што је нестало гласа њ, долази и без доданог а иза приједлога, на који се наслања: ва т Стар. 3, 316.

Од прономина који у ном. јед. гласи *тко*, нема акусатива, него се замјењује генитивом.

У сложеном облику саставља се акусатив од прономина *м* с номиналним обликом као у номинативу, код кога и примјере види.

Б. За средњи род: по што је наставак отпао, једнак је тај облик с номинативом, код кога и примјере види. — Од основе ја налази се тај облик и кад није сложен са же и допире у XV вијек: *е* М. 4. *љ* М. 499. с приједлогом: на *љ* М. 4. *кљ* *иљ* М. 166. за *иљ* М. 187. 233. сложено са же, које у српском језику гласи *ре*: по коли *ки* *е*, *ере* *кокрете* М. 42. с уметнутим *ва* међу *љ* и *ре*: по *љекарљ* М. 20. А последије га нема, него мјесто акусатива долази од XV вијека у те ријечи генитив: *га* (т. ј. сребро) II. 105. (*катметазмо*) М. 245. (*срдашце*) Ст. пис. 2, 45. 46. (*име*) Д. Рањ. 1226. (*благо*) Буд. 108. (*тијело*) Банд. 94. (*ухо*) Каш. 49. (*име*) Каш. 110. (*добро*)

Глав. 79. њега (т. ј. слово) 'Бам. 186. а иза приједлога за-мјењује се акусатив средњег рода акусативом мушкога рода од краја XV вијека: у њ (т. ј. море) Ст. пис. 2, 354. (гни-јездо) Збор. 8. (дрво) Ст. пис. 5, 16. (зрцало) Град. дух. 19. (море) Гунд. суз. III, LVI. за њ (т. ј. дијете) Ст. пис. 4, 316. на њ (грло) Ст. пис. 4, 301. (дјевство) Град дјев. 25. 30. (сви-ћало) Хект. 336. (небо) Орб. 265. XVII вијека долази и ге-нитив мјесто акусатива иза приједлога: у њега (т. ј. краљев-ство) Радн. 55. — Акусатив ове ријечи средњег рода до-лази XV вијека мјесто акусатива мушкога рода: е (т. ј. тестаменат) М. 496. Пб. 128.¹

Сложени је акусатив средњег рода једнак с номинативом, код кога и примјере види.

В. За женски род: у свијех је као у имена, осим два, код којих ће се споменути: а) с основном на чисто а: *кѡсакѡу* Стеф. 13. *кѡсакѡ* М. 308. *кѡсакѡ* М. 309. 315. сваку Ст. пис. 1, 41. Гуч. 60. Глав. 5. од исте основе раширене: свакоју Д. Рањ. 186. — једну Ст. пис. 4, 306. — једну, сложено: *идну* П. 63. *идну* Ст. пис. 2, 323. Д. Рањ. 76. *идну* Ст. пис. 2, 371. — *какѡ* М. 56. — колику Град. дјев. 26. — ку Н. Рањ. 89. Ст. пис. 2, 68. 124. 154. Ст. пис. 4, 74. 90. 254. 306. 5, 34. Град. дјев. 35. Злат. 6. с доданим *ј*: куј Ст. пис. 1, 43. сложено са *ит*: *икѡ* П. 87. Ст. пис. 2, 70. 4, 221. Д. Рањ. 366. Град. дјев. 73. Злат. 14. Андр. нач. 4. од исте основе раширене: коју Ст. пис. 1, 101. Н. Рањ. 216. Ст. пис. 4, 230. Радн. 27. сложено са *ит*: њекоју Ст. пис. 2, 197. никоју Ст. пис. 2, 320. сложено са *и*: *и* за *којѡ* М. 274. — ову, с доданим *ј*: *ѡвѡ* М. 210. Н. Рањ. 266. Ст. пис. 3, 434. 5, 122. Град. дјев. 76. Гуч. 154. — *ѡвѡ* М. 7. с доданим *и*: *ѡвѡи* М. 23. с доданим *ј*: *ѡвѡи* М. 177. с доданим *ће*: *ѡвѡиће* М. 311. *ѡвѡиће* М. 313. — оваку, с доданим *ће* и *ре*, које се и крѡи: овакуђер Град. дјев. 105. — онаку, с доданим *ће*: *ѡмакѡиће* М. 311. с доданим *ре*: *ѡмакѡиће* М. 313. — таку с доданим *ј*: такуј Ст. пис. 5, 135. тоу Сав. 5. М. 61. Вран. жив. 7. с доданим *жѡс*, које у српском језику гласи *ће*: тоужѡс Сав. 10. тоужѡс М. 113. туђе Н. Рањ. 976. с доданим *зи*: тоужѡи М. 98. с доданим *ј*: тоужѡи

¹ Кашић грам. 73 ставља за акусатив тој ријечи у три рода: њега, њу, омо.

М. 167. туј Ст. пис. 1, 43. 3, 97. Град. дјев. 73. Гуч. 208. — таку Ст. пис. 4, 308. с додатим *ће*, које гдје гдје гласи и *је*: такује Ст. пис. 1, 130. с додатим *ј*: такоуи Сав. стар. 4, 231. Ст. пис. 2, 314. толкоу М. 19. с додатим *ј*: толкѡи М. 261. избацивши *ли*: току Ст. пис. 1, 8. Хект. 10. — б) с основом на *ја*: *късъ* Пб. 34. *късъ* М. 493. *късъ* Пб. 34. *сву* Ст. пис. 2, 28. Зор. 21. Злат. 36. Вран. жив. 14. — *вашу* Злат. 85. — *ю* Збор. 9. Ст. пис. 2, 178. 4, 274. Д. Рањ. 1376. Хект. 43. Злат. 47. Гуч. 261. иза приједлога: *њу* Збор. 1. Д. Рањ. 1376. Злат. 75. Вран. жив. 9. тако и без приједлога: *њу* П. Рањ. 60. Збор. 91. Ст. пис. 2, 61. Злат. 10. Вран. жив. 8. Каш. 89. с додатим *ј*: *њуј* Ст. пис. 1, 85. у те ријечи од XVI или XV вијека често долази генитив мјесто акусатива: да *ће* је учинити цесарицу Стар. 1, 222. кад би је видио Ст. пис. 4, 274. хоћете заклат' је Ст. пис. 4, 418. кад му је ставиш Ст. пис. 5, 196. *њему* је поклоши Д. Рањ. IXб. *змије* је млијеком хранише Д. Рањ. 456. *јере* би је настаио Град. дјев. 150. становито бисте је имали Град дјев. 101. *виђу* је Злат. 146. с којом је растави Злат. 14. ако је узимат' буде Гуч. 29. којнјем је је заслијенио Андр. пут 186. *једа* је пристраши Андр. пут 394. — *моју*, и сажето: *му* Ст. пис. 2, 465. 4, 444. Д. Рањ. 46. — *обоју* страницу Мрп. 32. — *своју*, и сажето: *сву* Ст. пис. 4, 429. — *твоју*, и сажето: *тву* Ст. пис. 4, 433. — *уиоу* М. 424. *уиоу* М. 323. 342. 371. 414. *ни зл уиоре* М. 274. — од основе *сја* раширене: *сиоу*, с додатим *ли*: *сиоуи* М. 158. с додатим *ј*: *сиоуи* М. 102. од XIV вијека долази од нераширене основе: *съ* Пб. 34. Ст. пис. 1, 48. 68. 182. Мрп. 185. с додатим *зи*: *съзи* Пб. 34. с додатим *ј*: *суј* Ст. пис. 1, 46. 81. 65. 2, 445.

У сложеном се облику акусатив прономина *ю* састављао с номиналним обликом без икакве промјене: *прѡиуиствѡу* М. 9.¹ Али у српском језику од првијех времена долазе оба крајња слога *оуоу* сажета у *у*: *систоу* *гороу* М. 6. *дроугоу* М. 167.

ВОКАТИВ ЈЕДНИНЕ.

Замјењује се номинативом јед. и у прономина и у адјектива у сложеном облику.

¹ Погрјешке су: *срьдѡуаноу* М. 292. *божасткииоу* М. 260. *божасткисиоу* М. 275.

ИНСТРУМЕНТАЛ ЈЕДНИНЕ.

А. За мушки и средњи род: основа се шири добивајући на крају *i*, које се с њезинијем крајњим *a* слијева у *ъ*, пред којим се *k* мијења на *ц*, а *ъ* се у основама на *ја* предњег гласа ради мијења на *и*; за тијем долази наставак као у имена:

а) с основом на чисто *a*: *кслѣтъмъ* М. 265. *кслѣнѣмъ* М. 305. *кслѣнѣмъ* М. 367. *кслѣнѣмъ* М. 457. *скаѣтъмъ* М. 455. II. 46. сваѣцијем Гуч. 1. 91. Бам. 16. 19. и без промјене грленог гласа од XV вијека: *кслѣсмъ* М. 308. свакијем Гуч. 99. 119. 156. 300. Банд. IX. у сложеном облику: *кслѣнѣмъ* М. 5. од раширене основе од XV вијека: *скаконѣмъ* II. 36. *кслѣконѣмъ* II. 40. — *ниѣмъ* М. 14. *ниѣнѣмъ* М. 485. Ст. пис. 2, 376. 5, 14. — истијем Гуч. 22. Андр. нут 40. — *едниѣмъ* М. 22. — *ѣднѣмъ* М. 52. *едниѣмъ* М. 248. *едниѣсмъ* М. 498. II. раѣ. 446. Ст. пис. 4, 335. 5, 22. Д. Раѣ. IXб. Град. дјев. 16. Орб. 5. *инсднѣсмъ* М. 509. Банд. 7. — од основе *ка*, кад има само мушки род, у сложеном облику: *кнѣмъ* М. 297.¹ сложено са *ни*: *ниѣнѣмъ* М. 144. у прономиналном облику без промјене гласа *k*: *кијем* Ст. пис. 5, 9. *клекнути* пред *кијем* Мик. 194. *држати* с *кијем* год Мпк. 86. сложено са *ни*: *ниѣкијем* Ст. пис. 5, 17. — од исте основе, кад има сва три рода, такођер у сложеном облику: сложено са *ни*: *ниѣнѣмъ* *конѣсмъ* М. 27. и без *ни*: *кнѣм* Ст. пис. 4, 392. 420. нут, *кнѣм* је *кнѣм* *кнѣму* *сламу* *крал* Зор. 656. *начин*, *кнѣм* *бисмо* *небеса* *напуѣвали* Град. дјев. 21. од раширене основе од XIII вијека сложено са *ни*: *ниѣконѣсмъ* М. 23. сложено са *нѣ*: *нѣконѣмъ* М. 59. од основе *нераширене* у прономиналном облику без промјене гласа *k*: *кијем* Ст. пис. 2, 427. 3, 407. 4, 36. 159. 392. 5, 10. 336. *ононѣзи*, с *кнѣсмъ* *гокорнѣмъ* Збор. 24. *начин*, *кијем* *би* се *плодили* Град. дјев. 21. *кијем* Злат. 36f. 74. — *каквѣм* Ст. пис. 2, 49. *какѣкијем* Андр. нач. IV. — *колицѣсмъ* М. 366. Гуч. 157. *колицѣм* Ст. пис. 1, 231. Брн. 59. — *оѣкъмъ* II. 52. *оѣкъмъ* М. 230. 238. 402. *оѣкъсмъ* М. 380. Пб. 92. Див. XIIIб. с доданим *зи*: *оѣкъзи* М. 188. — *оѣнѣсмъ* М. 394. Град. дјев. 4. *оѣсмъ* Пб. 105. с доданим *зи*: *оѣкъмъзи* М. 112. с доданим *ѣе* и *ре*: *оѣнѣѣре* Н. Раѣ. 1556. — *самѣјем* Андр.

¹ С промјеном крајњег *m* у *n*: *кнѣ* Стар. 1, 232.

нач. 19. — тѣмь М. 134. тнѣмь М. 417. Ст. пис. 4, 178. 204. 233. Злат. предгов. 26. Гунд. суз. III, LXV. тим Буд. 28. Вран. жив. 11. с доданим *зи*: тѣмьзи М. 94. с доданим *ѣе* и *ре*: тѣмьгерѣ Г. XV. 275. 283. М. 270. — тацнѣмь Збор. 88. Град. дух. 81. Гуч. 124. тацнм Злат. 236. тацнѣмь Мат. 38. без промјене грленога гласа: такнм Кан. 46. такијем Андр. дев. 5. 114. онакијем Андр. нач. IV. — толицнм Ст. пис. 1, 231. Брн. 59. Злат. 9. толицнјем Ст. пис. 4, 9. Град. дјев. 15. Гуч. 124. и без промјене грленога гласа: толикнјем Ст. пис. 4, 263.¹ у прва времена у номиналном облику: толикномь Д. 121. —

б) с основом на ја: двојим Хект. 27. — нмь, иза приједлога са *н*: нмь М. 146. Н. Раѣ. 176. и без приједлога: нмь М. 192. 284. 305. 343. — мојим Зор. 66. — обојим Ст. пис. 1, 76. — смь М. 13. — својим, и сажето: скнмь М. 286. твојим Андр. пут 28. и сажето: твнм Ст. пис. 4, 463. — умь М. 13. Буд. 4. сложено: ничнмре Зор. 296. — од основе на ја, која у овом облику одбацујући *ј* предази међу оне на чисто *а* још у старом словенском језику: ксмь М. 134. ксмь М. 255. кнсмь М. 312. скнсмь М. 106. скемь М. 296. скьмь П. 65. свијем Н. Раѣ. 31. Ст. пис. 2, 444. 4, 178. Град. дјев. 24. свнм Ст. пис. 2, 122. Зор. 116. Вран. жив. 11. Бацд. 116.

Све основе на ја прелазе у овом облику међу оне на чисто *а*, осим инструментала нмь, и то од XIII вијека: машемь М. 30. тако машьмь П. 81. 167. машемь М. 137. 230. 340. 421. машьмь П. 52. 116. машнемь М. 399. 400. 412. 425. 510. Пб. 94. машнсмь М. 458. моннемь М. 461. Збор. 10. Ст. пис. 2, 447. Гуч. 142. Андр. дев. 76. сконнемь М. 311. 461. Пб. 92. скоемь М. 380. сконемь М. 421. Пб. 105. својнем Ст. пис. 4, 144. Град. дјев. 45. Гуч. 4. Див. 30. Пос. 156. твојнемь (,tvoiem*) Н. Раѣ. 18. Ст. пис. 2, 469. Див. 8. тронемь закономь Збор. 56. чијем (што) Ст. пис. 3, 269. 357. 438. 4, 5. 17. 323. 5, 118. 218. Град. дјев. 150. Злат. 86. Див. 206. Орб. 274. Гунд. суз. III, LXI. Бун. 20. Бам. 216. Андр. дев. V. Радн. 39. ничијем Ст. пис. 4, 241. Злат. 28. тако и семь ноутсмь Стар. 4, 56. — и основе на чисто *а*, које се раширене свршују на ја: ска-

¹ С промјеном гласа *о* у *у*: куликнм — туликнм Ст. пис. 1, 231. у дву.

коџмь М. 309. коџмь М. 374. 395. 411. 496. конемь М. 308. 391. Збор. 24. Ст. пис. 4, 13. 70. 375. 5. 152. Град. дјев. 14. Злат. 53. Гуч. 20. Банд. 236.¹

Овом се обљку додају на крају гласови *а, е, и*:

1) *а* од XIV вијека: тѣма Пб. 41. тѣмѣ Пб. 36. 43. XV вијека: тѣма П. 127. тѣмѣ П. 127. са свѣма П. 176. и послѣје: тѣма Вран. жив. 13. са свѣма Ст. пис. 1, 40. 155. 5, 339. Д. Рањ. 2. Зор. 1. до чѣма Ст. пис. 1, 194. томе доданом гласу још се додавало *ј* XIV вијека: тѣмѣ Пб. 42.

2) *е* од првијех времена али с доданим *ј* на крају: тѣмен Сав. стар. 4, 231. XIV и XV вијека: тѣмен М. 128. П. 65. оѡкѣмен М. 211. ѡкѣмен Пб. 54. 60. ѡитѣмен М. 210. ѡни-смен Пб. 120. и XVI вијека: тимеј Ст. пис. 2, 411. само с XIV вијека: нѣме М. 191. ш нѣме П. 1. 2. и послѣје једнако: свѣме Ст. пис. 1, 90. 325. 2, 74. Гунд. ис. 40. Крн. 2. Мрн. 128. Јерк. 22. свијеме Ст. пис. 2, 74. Злат. 34. — свакијеме Ст. пис. 4, 394. свакиме Јерк. 28. — вашѣме Д. Рањ. IX. — ш нѣме П. 53. М. 553. с различнијем приједлозима и без приједлога: ѣѣме П. Рањ. 24. 426. 93. 138. Збор. 126. Ст. пис. 2, 444. 496. 511. 3, 142. 298. 302. 334. 350. 4, 121. 200. 455. 5, 6. 11. 26. 141. Д. Рањ. 276. Град. дјев. 15. 101. Буд. 11. Злат. 35. 97. Гуч. 2. 52. Чубр. 56. Вран. жив. 36. Див. 186. Орб. 56. 227. Банд. 6. Мрн. 75. Ђам. 96. 19. Андр. дев. 84. нач. 6. Радн. 6. 26. Глав. 25. Радој. 26. — истѣме Мрн. 166. — једнѣме Буд. 159. Мрн. 4. 181. — кијеме (тво) Ст. пис. 4, 78. 394. Гунд. суз. I, XXII. нѣкиме Брн. 626. — кѣме (који) Ст. пис. 4, 457. Д. Рањ. IVб. 79. 1626. Буд. 4. Мрн. 21. кѣјеме Мат. 30. ѣѣкиме Д. Рањ. 1256. којѣме Ст. пис. 4, 488. Мрн. 12. којѣјеме Ст. пис. 4, 488. 5, 79. — мојѣме Ст. пис. 4, 482. Д. Рањ. 476. — нашѣме Злат. 986. — ѡкѣме Пб. 60. Вран. жив. 20. Мрн. 136. овијеме П. Рањ. 183. — ониме Буд. 30. Вран. жив. 39. Мрн. 93. — својѣме Ст. пис. 4, 395. Д. Рањ. 126. Злат. 886. — тиме Ст. пис. 1, 242. 243. 2, 240. 4, 366. 396. 463. 472. Д. Рањ. IXб. Хект. 8. 22. Брн. 9. Чубр. 9. Вран. жив. 9. Крн. 23. Мрн. 60. Јерк. 17. тијеме Ст. пис. 2, 299. Град. дјев. 174. — такѣме Д. Рањ VIб. Злат. 62. — тво-

¹ С промјеном крајњег *а* на *и*: ниѣниѣ Пб. 24. скоѣмь Пб. 109,

јиме Ст. пис. 5, 93. Д. Рањ. 37. Мри. 22. твиме Гунд. ис. 35. — чиме Ст. пис. 2, 411. 498. 3, 17. 4, 482. Д. Рањ. 126. 226. 696. Вран. жив. 13. Мри. 28. 78. Пос. 196. Радн. 62. чијеме П. Рањ. 1526. Ст. пис. 4, 373. Гуч. 189. Бун. 37.

3) и XV и XVI вијека, али доста ријетко: **тѣми** Пб. 91. **тими** П. 50. **тими** М. 439. 440. **ѡкими** Пб. 51. **опијем** П. Рањ. 1276. **својијем** (хипном) Гуч. 29. тако ће бити и **тимѣ** Стар. 3, 51. — Том се додатку опет давао именути додатак е: **тимије** М. 426. два пута.

Облику тако раширеном и помјереном доданијем е, додавао се наново наставак XV вијека: **тѣмсмѣ** М. 533. а по том се додано е мијенало с гласом **ѣ**, који припада том облику пред настанком, те се њим замјењивало: **тимијем** Ст. пис. 2, 374. 3, 116. 372. Збор. 356. 37. Гуч. 299. **тијем** Ст. пис. 4, 52. 67. 129. 142. 234. **овисмисмѣ** Збор. 154. **овимим** Д. Рањ. 102. **онимим** Ст. пис. 2, 32. **онимисмѣ** Збор. 84. 85. 866. Гуч. 9. — И томе се опет додавало и на крају XIV вијека: **ѡкимими** Пб. 40.

Находи се од почетка XVI вијека **зи** не само додано на крају, како је већ показано, него и уметнуто пред настанак, а тада се његово и замјењивало гласом **ѣ**, који има онај облик пред наставком: **овијезијем** Гуч. 5. 106. Орб. 23. **овиѣнемѣ** Збор. 10. 856. Град дјев. 112. **овиѣзијем** П. Рањ. 1996. Гуч. 9. Орб. 31. **онизијем** Град. дјев. 49. **тијезијем** Ст. пис. 5. 319. Д. Рањ. 66. Гуч. 157. 271. Орб. 52. **тизијем** Збор. 56. Ст. пис. 5, 312. Град. дух. 13. **тизим** Ст. пис. 5, 331. Банд. 48. 128. у пошљедњој ријечи мјесто **ѣ**, за којим је дошло **зи**, налази се и е (јамачно према падежима у којима се у те ријечи о замјењује гласом е, те би **ли** било додано к основи): **тезвјем** Ст. пис. 5, 12. 252. Орб. 154. **Ѣам**. 96. Андр. дев. 8. пут 39. — И тада се додаје на крају е: **тијезиме** Д. Рањ. IX. 90. 1006. 107. 1266. **тезијеме** Ст. пис. 5, 63.¹

У сложеном облику кад приступа инструментал замјенице **имѣ** к номиналном облику, отпада наставак номиналном облику, а основа му се тада свршује као у номинативу

¹ Грпјешком има датив мјесто инструментала: **прѣда** којему Вран. жив. 44. мјесто: **прѣд** којим. Види још код сложеноснога облика.

јед. па се с њом слаже њмъ као што се у поминат. јед. слаже н: тако је у нас од почетка али све рјеђе: кад је у адјектива основа на чисто а: оуџрѣдѣнимъ М. 10. нрѣкѣзѣоуѣленнимъ М. 11. дѣврокѣуѣкимъ М. 209. доуѣврокѣуѣкимъ М. 271. босѣмскимъ М. 336. жикимъ М. 446. нѣкѣскимъ М. 450. тѣрскимъ М. 469. унстимъ М. 520. тако и даље: његовимъ П. Ганъ. 14. Ст. пис. 1, 51. остримъ Ст. пис. 1, 19. анѣлескимъ Ст. пис. 2, 356. рајскимъ Ст. пис. 4, 447. тискимъ Ст. пис. 4, 112. медведнимъ Зор. 426. частнимъ Буд. 13. светимъ Вран. жив. 6. рајскимъ Гунд. суз. III, IV. пратарскимъ Мри. 33. великимъ Банд. 7. Каш. 33. — и кад је у адјектива основа на ја: ѣтѣнимъ М. 9. кожинимъ Стар. 4, 233. доњимъ Ст. пис. 1, 40. -- Али ако се и нахои тако свега времена, инак се још од XIII вијека сложени облик замјењује прономиналним добивајући в пред наставком мјесто њм, које се у српском језику сажима у и, и мијењајући пред в гласове г, к, х у з, њ, с, а таки облик може бити да је и у гдјском између горњих примјера имајући по западном говору и мјесто в, а њм се у исто вријеме замјењује и номинални облик; тако XIII вијека: грѣшнѣнимъ М. 15. унстѣнимъ М. 22. 25. унстѣнимъ М. 28. 33. XIV вијека: ксанѣнимъ М. 199. дворѣнимъ М. 222. доврокауѣнимъ М. 217. малѣнимъ М. 87. њгокѣнимъ М. 96. царскѣнимъ П. 25. и послѣје тако узима мах да је много обичнији од другога: XV вијека: косанѣнимъ М. 276. босанѣнимъ М. 288. косанѣнимъ М. 388. босанѣнимъ П. 72. ксанѣнимъ М. 293. кероканѣнимъ М. 372. 390. 394. 508. Пб. 95. кѣроканѣнимъ М. 399. кероканѣнимъ Пб. 9. кероканѣнимъ М. 393. Пб. 115. Висоѣнимъ П. 50. 167. доврѣнимъ М. 462. доврѣнимъ М. 508. доврѣнимъ М. 498. доврѣнимъ М. 306. доврокауѣнимъ М. 338. доврокауѣнимъ М. 367. жикѣнимъ М. 287. 299. Пб. 105. жикѣнимъ М. 325. 414. жикѣнимъ М. 342. 383. жикѣнимъ М. 457. западѣнимъ М. 411. зсманѣнимъ М. 309. зманѣнимъ Пб. 121. нисноканѣнимъ М. 497. истоуѣнимъ М. 411. костѣнимъ М. 498. милостикѣнимъ М. 457. нѣбѣнимъ М. 307. нокѣнимъ М. 421. нѣгокѣнимъ М. 372. 390. 402. Пб. 96. нѣгокѣнимъ М. 503. римѣнимъ М. 381. скѣнимъ М. 230. 259. 287. 321. 431. скѣнимъ М. 342. 383. 414. скѣнимъ М. 412. скѣнимъ М. 367. славѣнимъ М. 306. елакѣнимъ М. 311. 382. 412. слакѣнимъ П. 79. срѣнимъ М. 261. 418. тѣрѣнимъ М. 381. угарѣнимъ М. 381. угрѣнимъ М. 412. угрѣнимъ М. 469. хѣнимъ М. 485. хѣнимъ М.

454. целемь М. 526. тако је и послје, а само ћу по који примјер навести од различнијех писаца: мнозим Ст. пис. 1, 3. велицијем Н. Рањ. 23. вјечнијем 24. велицим Ст. пис. 2, 225. велицијем 468. горцијем 384. веселијем 444. тужнијем Ст. пис. 3, 11. присусијем 259. блазијем 461. дразијем 461. велицијем Ст. пис. 4, 34. велицим 419. дразим 467. друзијем 277. злијем 297. рајсцијем 447. злијем Ст. пис. 5, 15. праведнијем 40. ляднемь Збор. 226. велицинемь 56. дразијем Д. Рањ. V. велицим IV6. божанственијем Град дјев. 12. друзијем 60. лијевијем 20. велицијем Злат. 3. таштијем 35. чуднијем Злат. предгов. 16. блазијем Гуч. 110. велицијем 238. достојнијем 10. друзијем 101. дубоцијем 134. обпанијем 13. правијем 14. друзијем Див. 38. лудијем 296. откривенијем Орб. 113. светијем 43. слацијем Гунд. суз. II, XXV. велицим Банд 5. велицијем 13. друзим 19. новијем 107. велицим Кап. 70. друзијем Мик. 534. приблизијем Андр. дев. 11. дразијем 172. тијеснијем Ради 6. — и без промјене грленијех гласова од XV вијека, али врло ријетко: XV вијека: драгемь М. 474. XVI вијека: апостоличанскијем Град. дјев. 80. небескијем Град. дјев. 45. 91. Гуч. 7. XVII вијека: великијем Див. 5. драгијем 156. нејакијем XIII. словинскијем XI6. земаљскијем Орб. 23. тихијем Гунд. суз. I, XXVI. благијем Андр. дев. 94. небескијем 89. бриткијем Андр. нут 22. земаљскијем 404. рајскијем 36. разлпкијем Андр. нач. 30. великијем Ради. 44. — А како су се прономина с основом на ја помијешала у овом облику с онама у којих је основа на чисто а, добила су и адјективна с основом на ја у овом сложеном облику њ пред наставком мјесто и' од XV вијека: божисемь¹ М. 427. божьемь М. 449. божьемь М. 530. 533. божикемь М. 560. II. Рањ. 146. 246. Ст. пис. 5, 27. Д. Рањ. VI6. Гуч. 10. Див. 4. Орб. 290. већијем Ст. пис. 5, 168. маннемь Збор. 24. јачијем Ст. пис. 4, 415. вишњијем Бун. 38. највећијем Андр. нач. 42. — а келим нагази се без им у основи: келемь II. 158. 166.

И сложен о м се облику додавало на крају с од свршетка XV вијека: друзиме Ст. пис. 1, 317. друзијеме Ст. пис. 5, 13.

¹ Могао би бити и номинални облик, као што је и био у старије вријеме (види вапријед стр. 35), али ту већ није.

мртвине Ст. пис. 5, 10. вишњине Д. Рањ. 286. златине 60. злине 60. тамнине 1016. чуднине 29. 37. другине Буд. 75. за-
лине 75. хибенине 75. шкоднине 75. вјечнијеме Злат. 48.
дразијеме 95. мртвијеме 35. притамнијеме 48. великине Вран.
жив. 36. умрлине Гунд. суз. II, XVII. милоснине Буц. 40. ма-
лине Мрн. 163. славнине 88. худине 163.¹

Б. За женски род: постаје као у имена (види напријед
стр. 37) и онако се у српском језику промјенио: било је
какоју М. 22. књесју Стеф. 13. моєю Пб. 51. скоєю Пб. 55. а од
тога: ксакоњ М. 22. ксоњ М. 22. скоњ М. 31. едмоњ М. 22.
коњ М. 20. сконоњ М. 2. скошњ М. 22. 48. од основе нера-
ширене: сею М. 72. и од раширене: сиоњ (читај сијов) М.
4. — а по томе: а) од основа на чисто а: ксакомњ М. 50. сиа-
комњ П. 29. М. 500. Злат. 21. од исте основе раширене: сва-
којом Гуч. 119. — едмоњ Г. XV, 306. ниједном Ст. пис. 1, 4.
Град. дјев. 97. — од основе ка раширене: кошњ М. 18. ко-
јом Ст. пис. 4, 202. којом (с промјеном крајњег а на њ) Хект.
456. и од нераширене: комњ М. 275. 286. Н. Рањ. 70.² Ст. пис.
4, 159. 5, 8. Каш. 61. Мик. 231. — какомњ М. 24. — оном Вран.
жив. 70. — такоњ М. 24. — б) од основа на ја: ксомњ М. 36.
ксомњ М. 191. 218. ксошњ М. 367. скоњ М. 433. 451. Ст. пис.
1, 18. 3, 140. Град. дух. 20. Брн. 24. Вран. жив. 27. Див. 3.
Банд. 40. — вашом Ст. пис. 3, 220. — номњ П. 29. њом Злат.
45. с доданим зи: њомзи Ст. пис. 5, 242. — мошњ М. 178.
193. Пб. 53. 71. моюњ (читај мојом) Пб. 69. мојом Ст. пис.
4, 202. — нашомњ М. 176. 218. — скошњ М. 120. скошњ М. 176.
210. Пб. 55. — од основе раширене: сиоњ М. 217. 220. с до-
даним зи: сиоњзи М. 145. — твојом, с доданим зи: твојомзи
Ст. пис. 2, 47. и сажето: твоњ Ст. пис. 4, 189.

Налази се и са у мјесто ом онако као у имена (види
напријед стр. 38): са всю потребиом Стар. 3, 246-7. са всю војску
270. ш њу 224. с војску моју 268. с књигом моју 294. своју вољу
261. са заставу своју 272. с царицу своју 280. с војском своју
279. 282. главом своју 265. с матерју своју 251.

¹ Гријешком има једном датив мјесто инструментала: меу пуку
неверному Вран. жив. 10. Види и напријед код прономинал-
нога обљива, стр. 174.

² Написано је „коот“ јамачно само за то што је било дуго.

Крајњему *м* додаје се *е* од XV вијека: најприје долази иза тога *е* још додано *ђе* или *ј*: томге Пб. 107. томен П. 74. 131. Пб. 79. ѿкомен П. 158. омомен Збор. 41. а послѣје и само *е*: свакоме Ст. пис. 2, 490. — своме Ст. пис. 2, 504. — истоме Мрн. 75. — једноме Р. Рањ. 128. 151. Ст. пис. 2, 497. 4, 346. 427. Д. Рањ. 556. Мрн. 162. 178. Андр. 79. — њоме Ст. пис. 1, 149. Н. Рањ. 66. Ст. пис. 2, 491. 3, 5. 463. 4, 133. 347. 455. 5, 39. 53. Збор. 45. Злат. 36к. Гуч. 28. Вран. жив. 12. 54. 89. 105. Орб. 74. Мрн. 143. Јерк. 18. Андр. нач. 9. нут 7. Радн. 57. — коме Ст. пис. 4, 457. Д. Рањ. 46. 186. 776. Буд. 4. Чубр. 106. Мрн. 49. њекоме Д. Рањ. VIб. којоме Ст. пис. 4, 395. 5, 25. 34. Д. Рањ. 96. Гуч. 199. Вран. жив. 42. — мојоме Ст. пис. 4, 395. 427. 449. 5, 91. 193. Д. Рањ. 94. Злат. 646. — овоме Ст. пис. 4, 471. — ономе Орб. 235. — својоме Ст. пис. 5, 19. Д. Рањ. 106. — томе Ст. пис. 2, 114. 487. 4, 393. 407. Д. Рањ. 96. Мрн. 173. — твојоме Ст. пис. 2, 477. 491. Д. Рањ. 10. 19. —

Иза овога доданог *е* још се једном додавао надежни наставак: томем Ст. пис. 3, 5. 31. 38.

Сложени се облик не разликује од номиналнога.

ЛОКАТИВ ЈЕДНИНЕ.

А. За мушки и средњи род: основа као у дативу добива *м* од *ѡта*, на то долази наставак *и*п, којему *п* отпада а *і* слаби у словенским језицима у *ь*:

а) од основа на чисто *а*: *късакомь* Стеф. 17. *късакомь* М. 14. 407. Вран. жив. 74. *сваком* Ст. пис. 1, 10. Град. дјев. 5. Брн. 196. од исте основе раширене: *късакоемь* М. 288. *късакоемь* М. 300. — *ниомь* М. 160. Буд. 85. — *истом* Град. дјев. 81. — *једном* Вран. жив. 21. *идномь* П. 10. *идномь* М. 281. — *ѡкломь* П. 6. — *овом* Буд. 59. Брн. 56. Вран. жив. 59. — *ѡномь* М. 6. Злат. 74. *на номь* М. 23. — *самом* Град. дјев. 50. — *таком* Злат. 186. — *томь* М. 10. Д. Рањ. 546. Злат. 26. Вран. жив. 23.

б) од основа на *ја*: *късемь* П. 19. М. 442. *късемь* М. 420. 446. П. 12. *късемь* Пб. 34. *късемь* М. 230. 420. 517. П. 28. Н. Рањ. 41. Ст. пис. 1, 93. 2, 86. 3, 327. 4, 242. Збор. 10. Град. дјев. 126. Хект. 38. Зор. предгов. Злат. 86. Гуч. 95. Вран. жив. 114.

Орб. 281. Андр. пут 318. — *иѣмь* М. 146. 264. 498. Н. Рањ. 166. Ст. пис. 1, 93. 2, 71. 429. 3, 326. 4, 287. 5, 6. Збор. 46. Град. дјев. 6. дух. 4. Хект. 5. Злат. 22. Вран. жив. 110. Орб. 167. Ванд. 46. Мри. 33. Андр. нач. 22. — од основе *ка*, *кад* има сва три рода, раширене: *коемь* М. 16. *коємь* М. 297. П. 18. Вран. жив. 107. сажето: *коомь* М. 337. *комь* М. 422. Пб. 121. Ст. пис. 1, 52. 2, 66. 3, 421. 4, 204. Злат. 16. ијеком Д. Рањ. 196. — *мојем* Ст. пис. 2, 80. сажето: *момь* М. 183. 247. Ст. пис. 2, 475. — *нашѣмь* М. 251. П. 81. — *скоємь* М. 251. сажето: *скомь* М. 452. — од основе *сја* *нераширене*: *сѣмь* М. 251. 301. 356. 448. Ст. пис. 1, 64. 332. 2, 411. 417. Гуч. 263. Ванд. 43. с доданим *зи*: *сѣмьзи* М. 53. и од раширене основе: *снѣмь* М. 46. 459. *снѣмь* М. 76. 83. 124. Пб. 78. Збор. 316. — *уѣмь* М. 160. 500. П. 19. Збор. 326. Ст. пис. 2, 512. 5, 13. Град. дјев. 83. Хект. 27. Злат. 36. Орб. 281. Мри. 92. Андр. 361. Рад. 26. *ни на уѣмьрс* М. 184. у ничем Град. дјев. 148. Злат. 30.¹

Према основама на ја налази се *е* мјесто *о* и у оцијех на чисто *а* од XV вијека: *окемь* М. 313. 478. Брн. 40. Јерк. 7. 14. 27. Андр. нач. 4. дев. 71. — *тѣмь* М. 517. 537. Пб. 29. Ст. пис. 2, 498. Д. Рањ. 126. 42. 49. 125. 143. — *таковем* Јерк. 45. 59. 65. — тако од сажетого *мом*: *мем* Злат. 156. Види још даље.

Крајњему *м* додаје се:

1. *а*: *тома* М. 42.² *онома* дне Н. Рањ. 67. Град. дјев. 81. *по сѣма сѣга* М. 117. 165. на овема дару Андр. пут 214. али ће на пошљедњем мјесту прије бити штампарска погрјешка *а* мјесто *и*.

2. *е* од првијех времена, али најприје с доданим *ј* иза *е*: *снѣмен* Сав. стар. 4, 231. *ѡмомѣн* М. 369. 421. Пб. 107. *ѡмомѣн* М. 434. Пб. 78. Н. Рањ. 2056. и *са ње* иза *е*: *ономеђе* П. Рањ. 77. *са самијем е*: *свакоме* Мри. 133. *једноме* Вран. жпв. 21. у њеме Н. Рањ. 1966. *коме* Ст. пис. 1, 241. 3, 408. Буд. 21. Мри. 136. 155. *овоме* Н. Рањ. 196. Вран. жив. 21. Мри. 35. *ѡноме* М. 370. Вран. жив. 29. Мри. 136. *такоме* М. 474. *твоме*

¹ Крајње се *м* гдје гдје ипјења на *к*: *кон* Ст. пис. 1, 52. Брн. 25. у *свен* Брн. 69. у *чен* Зор. 15. Брн. 47. 63. 68.

² На том мјесту није јасно да је локатив: *иь* и *тома*, по што *ке* *мон* *улокъ* *гокорити*, *вѣрѣи* *га*.

Д. Рањ. 21. 236. томе П. 9. М. 280. 500. Пб. 119. 122. Ст. пис. 5, 256. Д. Рањ. 76. Хект. 46. 186. Зор. 28. Вран. рјеч. 27. жив. 34. Мрн. 188. тако и кад је *е* мјесто *о* у основама на чисто *а*: *о*кеме М. 311. *о*неме Вран. жив. 58.

Иза дoметнyтoгa *е* налази се на ново додан наставак од XVI вијека: томем Н. Рањ. 108. Ст. пис. 2, 159. Збор. 1566. 159. 1706. овoмем Н. Рањ. 346. 77. 210. Збор. 1516. Ст. пис. 5, 298. oнoмем Н. Рањ. 142. семем Гуч. 102. и кад је *е* мјесто *о* у основи на чисто *а*: oвeмем Ст. пис. 5, 42.

Налази се од XIII вијека инструментал мјесто локат., али врло ријетко: XIII вијека: при конь селъ М. 52. XIV вијека: ми *ѡ* њимъ кривъ Пб. 18. 20. XV вијека: на њимъ Пб. 45. на њимъ мѣстѣ М. 518. XVI вијека: по свијем свијети Ст. пис. 3, 241. у чијем Ст. пис. 5, 314. 317. тако би могло бити XV вијека и *ѡ* њимъ П. 57. *ѡ* кашѡмъ господьствѣ П. 62. али ту може лако бити да је *ѡ* само написано мјесто *е*. Види још даље код женскога рода.

Од XIV вијека долази датив мјесто локат., али испрва врло ријетко: XIV вијека само једном: *ѡ* њашемоу спасенію М. 126.¹ XV вијека: по тоѡѡ (за вријеме) М. 297. *ѡ* тоѡѡзи П. 77. по *ѡ*комѡѡ М. 484. *ѡ* кѡлкомѡѡ поутенію М. 481. *ѡ* кашѡмѡѡ Пб. 91. *ѡ* њѡшѡмѡѡ М. 345. 446. *ѡ* комѡѡ П. 28.² *ѡ* момѡѡ М. 518. На крају XV и свега XVI вијека врло често иза свакојаких приједлога: вашему Н. Рањ. 786. Збор. 786. Злат. предгов. 16. — свакому Ст. пис. 1, 14. 161. 227. 3, 158. 355. 420. 4, 79. 254. 259. 426. Збор. 166. Д. Рањ. 326. Хект. 32. Брн. 196. Злат. 766. Гуч. 89. — свемоу Ст. пис. 1, 33. 46. 103. 107. 160. 196. 213. 328. 2, 406. 441. 517. Н. Рањ. 206. Збор. 27. Ст. пис. 4, 237. 425. 5, 5. 29. 61. 74. 81. 104. Д. Рањ. IX. 57. 676. Хект. 17. 186. 276. 33. 366. Зор. 72. Брн. 196. Злат. 716. Гуч. 17. всему Буд. 45. — иному Ст. пис. 1, 248. Збор. 122. Злат. 36f. — једному Н. Рањ. 227. Ст. пис. 3, 370. Збор. 158. Д. Рањ. 39. Злат. 696.

¹ Истога би вијека било: по рѡуѡномѡѡ њашѡмѡѡ слѡѡѡѡ Пб. 42. али приједлога *по* ради може бити и датив на свом мјесту. Истога би вијека било: *ѡ* њашѡмѡѡ М. 130. оу њѡмѡѡ М. 131. али је тако у пријепвсу врло непоузданоу.

² Непоуздано је *ѡ* комѡѡ Пб. 111. јер лако може бити да би требало читати *ѡ* комѡѡ мѡѡ.

Гуч. 6. — њему Ст. пис. 1, 56. 78. Н. Рањ. 1466. 1536. 165. 1996. Ст. пис. 2, 70. 402. 4, 149. 287. 5, 12. 174. Збор. 886. Д. Рањ. 43. Град. дјев. 37. дух. 35. Хект. 7. 116. Буд. 49. Брн. 146. Злат. 286. Гуч. 21. — кому Ст. пис. 1, 66. 82. 105. 151. Н. Рањ. 1576. Ст. пис. 2, 82. 90. 125. 342. 440. 3, 145. 391. 4, 71. 149. 410. 5, 36. 56. 95. 118. Збор. 115. Д. Рањ. VII6. 36. Град. дјев. 119. Хект. 326. 36. Злат. 36f. Гуч. 17. никоју (њекому) Хект. 466. којему Хект. 46. Гуч. 113. — мојему Ст. пис. 1, 215. 2, 402. Н. Рањ. 192. мому Н. Рањ. 17. Ст. пис. 2, 41. 106. 443. 474. 3, 103. 345. 474. 4, 250. 225. 5, 40. Збор. 346. Д. Рањ. 82. Хект. 26. Зор. 16. Злат. 100. Гуч. 119. — нашему Н. Рањ. 216. Збор. 396. Ст. пис. 3, 76. Хект. 356. Буд. 96. Гуч. 91. с доданим ј: нашемуј Ст. пис. 2, 65. — овому Ст. пис. 1, 151. Н. Рањ. 276. Збор. 916. Ст. пис. 3, 9. 126. 205. 301. 4, 104. 364. 377. 5, 29. 31. 40. Д. Рањ. 186. Град. дјев. 4. Хект. 20. 276. 32. Буд. 55. Злат. 36f. Гуч. 21. Чубр. 16. овомуј Збор. 19. Ст. пис. 3, 227. 5, 344. овему Ст. пис. 5, 28. Д. Рањ. 97. Злат. 366. Гуч. 42. — оному Збор. 54. Ст. пис. 4, 231. 5, 50. 103. Д. Рањ. VIII. Град. дјев. 21. Хект. 36. Буд. 16. Гуч. 20. Злат. 61. ономуј Н. Рањ. 41. Збор. 100. ономуј Гуч. 194. — самому Н. Рањ. 2026. Збор. 163. Град. дух. 65. Брн. 4. Гуч. 169. — сему Н. Рањ. 966. Ст. пис. 5, 50. Град. дјев. 45. дух. 10. Хект. 396. Брн. 52. Стар. 4, 112. Злат. 376. семуј Ст. пис. 2, 337. 361. Збор. 1556. — својему Збор. 6. Хект. 146. Буд. 25. свому Ст. пис. 1, 5. 42. 54. 2, 355. 442. Н. Рањ. 216. 30. 47. Збор. 21. 24. Ст. пис. 3, 138. 316. 4, 394. 5, 13. Д. Рањ. 796. Град. дјев. 79. Хект. 96. Буд. 12. Брн. 26. Злат. 476. Гуч. 6. — тому Ст. пис. 1, 156. 2, 135. 259. 445. 3, 75. 145. 172. 203. 271. 426. 4, 32. 5, 124. 307. Збор. 81. Д. Рањ. V6. 426. Град. дјев. 26. 108. Хект. 96. 216. 27. 33. Буд. 18. 20. 67. Стар. 1, 222. Злат. 356. 846. Гуч. 24. томуј Н. Рањ. 21. Збор. 31. Ст. пис. 3, 76. 110. 4, 184. 5, 307. Злат. 70. тему Ст. пис. 5, 28. 295. Хект. 46. темуј Ст. пис. 3, 326. — твојему Ст. пис. 1, 215. Збор. 30. Чубр. 15. твоју Ст. пис. 1, 208. 2, 62. 305. 493. Н. Рањ. 676. 148. Збор. 326. Ст. пис. 3, 126. 325. 444. 4, 189. 254. 462. 5, 17. 37. Хект. 486. 536. Зор. 40. Брн. 36. Гуч. 124. — чему Ст. пис. 3, 441. 5, 93. Хект. 11. Буд. 34. у ничемур Ст. пис. 1, 179. Зор. 2. Брн. 47. ни у чему Ст. пис. 3, 441. у ничему Злат. 756. — XVII вијека: вашему

Див. 23. Банд. 32. Бун. 35. Каш. III. — свакому Див. 4. Банд. 17. Јерк. 14. Каш. 104. Пос. 146. Радн. 4. — свему Вран. жив. 15. Див. 26. Банд. 33. Бун. 42. Мрн. 60. Каш. 16. Андр. дев. 7. Радн. 13. — иному Мрн. 24. Мик. 534. Андр. пут 318. истому Див. 56. Орб. 259. Банд. 67. Мрн. 67. Каш. 11. Пос. 5. јистому Вран. жив. 7. — једному Див. IX. Банд. 19. Мат. 33. Андр. дев. 163. Пос. 346. — једпному Каш. грам. 38. Андр. дев. 128. — њему Вран. жив. 4. Див. 18. Орб. 9. Банд. 7. Крн. 10. Мрн. 9. Јерк. 37. Каш. 4. Мат. 80. Андр. дев. 63. Пос. 146. Радн. 12. Глав. 36. — кому Вран. жив. 89. Гунд. пс. 4. суз. III, LXXXIII. Банд. 23. Мат. 35. Мрн. 156. Јерк. 14. Каш. 15. Андр. нач. 16. дев. 58. Пос. 26. Глав. 21. у никоју Крн. 196. којему Вран. жив. 12. Банд. 190. Јерк. 10. — мојему Вран. жив. 36. 59. Банд. 5. 95. Глав. 97. мому Див. 8. Орб. 40. Гунд. пс. 13. Банд. 77. Мрн. 56. Јерк. 50. Каш. 68. Андр. дев. 42. нач. 15. нашему Орб. 70. Гунд. суз. предгов. Банд. 3. Мат. 12. Мрн. 90. Бам. 6. Глав. 12. — овому Вран. жив. 11. Див. 2. Орб. 2. Банд. 8. Мат. 64. Мрн. 105. Јерк. 7. Каш. 12. Бам. 4. Пос. 24. Радн. 23. Глав. 3. Андр. пут 21. овему Јерк. 42. Каш. 119. Андр. нач. 19. дев. 57. пут 8. — оному Вран. жив. 55. Див. 196. Орб. 256. Банд. 11. Мат. 42. Јерк. 44. Каш. 12. Радн. 18. Глав. 18. с доданим *ће* и *ре*: ономуџер Банд. 264. онему Андр. дев. 57. 61. пут 126. — самому Орб. 114. Банд. 34. Јерк. 21. Каш. 67. Андр. нач. 11. пут 228. — својему Вран. жив. 3. Банд. 114. Глав. 112. свому Див. 66. Орб. 82. Гунд. пс. 6. суз. II, XLIX. Банд. 6. Мат. 62. Крн. 46. Бун. 22. Мрн. 120. Каш. 4. Бам. 5. — свачијему Андр. нач. III. — тому Вран. жив. 7. Орб. 7. Гунд. суз. III, XVIII. Банд. 100. Крн. 12. Мрн. 80. Каш. 9. Бам. 3. тему Бун. 31. Бам. 14. 20. Андр. дев. 7. нач. 37. пут 55. — такому Радн. 20. — твојему Вран. жив. 43. Банд. 151. твому Гунд. суз. I, VI. Банд. 44. Крн. 76. Јерк. 82. Каш. 35. Андр. дев. 87. пут 235. Радн. 4. Глав. 23. — толикому Јерк. 75. — чему Див. 19. Банд. 25. Крн. 16. Мат. 101. Мрн. 122. Јерк. 103. Каш. 30. Бам. 26. Андр. дев. 35. пут 278. Пос. 316. Радн. 22. у ничемуре Вран. жив. 4. Банд. 238. у ничему Банд. 176. Андр. пут 234.

У сложеном облику локатив замјенице *њемъ* присту-пајући к номиналном облику изједначује своје *ѣ* с његовијем

задњим вокалом, те у основа на чисто а од -ѣ- бива -ѣ-, а у основа на ја од -и- бива -и-, по том се два једнака гласа сажимају у један: таки је облик у нас риједак, ипак долази од почетка и дошре у XV вијек: кад је у адјективна основа на чисто а: скѣтъмъ М. 4. христорокѣтъмъ М. 5. попокѣсѣтъмъ М. 14. пѣстемъ М. 18. свѣтогорѣсѣтъмъ М. 48. рѣченѣсмъ М. 201. ѣсѣнѣсмъ М. 273. ѣторѣтъмъ М. 278. страшнѣтъмъ М. 278. скѣтѣмъ М. 418. иѣхѣмъ М. 534. XV се вијека додавало на крају и: екѣтеми М. 343. — кад је у адјектива основа на ја: жѣкотѣорѣщѣнѣмъ М. 273. боѣдоѣщѣнѣмъ М. 278. поѣнѣкѣщѣнѣмъ М. 354.¹ — Али је још од првијех времена у српском језику овај сложени облик као и други замијењен прономиналним, т. ј. мјесто његова ѣ пред ѣмъ долази из прономина о, које се у основа на ја мијења на е: а) кад је у адјектива основа на чисто а: XII вијека: страшнѣномъ М. 6. XIII вијека: дроѣгомъ М. 10. дѣхѣкомъ М. 14. поѣмѣнѣскомъ М. 14. ѣвторѣномъ М. 27. XIV вијека: строѣнѣнѣскомъ М. 64. монастрѣскомъ М. 80. зѣлѣтѣнѣскомъ М. 131. цѣрѣскомъ М. 156. слѣкѣномъ М. 156. 237. старѣомъ М. 170. скѣтомъ М. 176. ѣсѣномъ М. 222. XV вијека: борѣкѣомъ М. 399. добромъ М. 293. II. 79. зѣтѣскомъ М. 538. Поѣкомъ М. 354. скѣтомъ М. 309. 347. 424. слѣкѣномъ М. 293. столѣномъ М. 250. стоѣномъ М. 375. 450. 491. страшнѣномъ М. 534. ѣсѣномъ М. 261. и послѣје једнако: младом Ст. пис. 1, 3. јѣдѣнаѣстом Н. Раѣ. 34. ѣокѣсѣлѣскомъ Збор. 26. дѣховном Град. дѣв. 45. ѣеговом Хѣкт. 41. боѣжанѣствеѣном Зор. 65. римѣском Буд. 131. небѣском Брѣ. 556. добром Злат. 156. рѣченѣм Гуч. 88. — б) кад је у адјектива основа на ја: до краја XV вијека: ѣдоѣщѣмъ М. 10. иѣнѣ(ш)ѣтъмъ (гдѣ ће ѣ бити само наѣписано мјесто с) М. 10. коѣжѣмъ М. 238. 383. коѣжѣсмъ М. 456. боѣжѣмъ М. 497. наѣблиѣжѣнѣмъ М. 205. наѣблиѣжѣнѣсмъ М. 267. 353. ѣлѣѣмъ М. 272. ѣлѣѣнѣмъ IIб. 61. тако и послѣје једнако: оѣѣсмъ Збор. 37. ѣѣѣм Ст. пис. 3, 436. доѣѣм Ст. пис. 4, 309. Зор. 40. туѣѣм Злат. 36. трѣтѣѣм Град. дѣв. 114. трѣтѣѣм Орб. 254. Оба су адјектива ѣѣнѣ и трѣтѣнѣ и одбаѣцѣвала крајѣѣ иѣ те прѣлазила меѣу ѣне с ѣсновѣм на чисто а: ѣѣѣм Мрѣ. 34. трѣѣѣм Зор. 23. Брѣ. 54.

¹ Не ће бити остатак од тога ѣего погрѣшка XVII вијека: на русѣким крају Мрѣ. 38.

Крајњему се *м* додаје *е* од XV вијека: слакноме М. 495. пакленоме Брн. 28. другоме Орб. 6. свитломе Мрн. 35. смишноме Мрн. 182.

Како су се у прономина основе на чисто *а* мијешале међу оне на *ја*, тако се налази и у адјектива, али врло ријетко: подниженем Гуч. 124. Види и ниже.

Од XIV вијека долази датив мјесто локатива као и у прономина: на писаному П. 19. XV вијека: ро отвореному М. 280. по ѿтвореному М. 449. ка скстошму М. 366. у скадарскому М. 463. у двѣрокѣшскому М. 482. лѣпому М. 484. по именованому М. 496. ѿ минѣтому М. 538. при реченому П. 52. ѿ колѣшму П. 58. по сметаѣшскому П. 83. по дрѣшскому П. 90. у бикѣшсшму П. 155. XVI вијека: божјему Ст. пис. 1, 215. многому 47. божјему Н. Раѣ. 1376. 1756. драгому 2026. другому 157. жидовскому 29. небескому 1786. почтеному 224. морскому Ст. пис. 2, 414. божишму Збор. 98. кришному 246. злому 496. лѣпому 64. небескому 1256. страшишму 125. блацкому Ст. пис. 3, 218. великому 322. вјечному 62. 445. горкому 103. драгому 168. женскому 84. живому 380. исходњему 322. осмому 177. оштрому 364. правому 360. светому 325. свијетлому 75. славному 231. смртному 129. сухому 166. тамному 158. тихому 408. трудному 447. чемерному 318. великому Ст. пис. 4, 223. верному 455. вјечному 71. 225. 328. плачному 311. светому 231. царскому 426. вељему Ст. пис. 5, 14. божјему Град. дјев. 113. другому 142. светому 62. тијескному 75. јуначкому Хект. 146. реченому 356. рибарскому 36. тихому 186. задарскому Зор. 396. љубвеному 26. слободному 576. божјему Брн. 50. божанственому 576. светому 24. старому 226. телесному 51. чловчјему 5. земаљскому 296. присвијетлому Злат. предгов. 16. другому 766. божјему Гуч. 259. божанственому 159. великому 35. диввијему 214. изврсному 114. небескому 193. невољному 40. светому 39. XVII вијека: исколному М. 560. божјему Брап. жив. 109. женскому 59. задому 97. монастирскому 74. светому 38. великому Див. 7. горкому 14. господњему 66. небескому ѿ светому 20. старому 10. тужному 246. божјему Орб. 300. другому 57. земаљскому 19. људскому 295. опћеному 232. садањему 14. смртному 44. вјечному Гунд. ис. 15. милому 10. нечистому Гунд. суз. III, LXXI. примљеному I, XLI. божјему

Банд. 2. воденому 204. воштеному 113. господњему 121. доброму 27. духовному 185. небескому 22. новому 110. светому 20. третјему VI. угодному 50. већему Мат. 7. смртному 57. другому Мрн. 12. приписаному 12. турачкому 13. велому 57. третому 23. небескому Јерк. 94. славному 7. главному Каш. 11. жестокому 13. пуному 5. рајскому 85. светому 11. сиромашкому 5. третјему 44. чловичанскому 12. латинскому Бам. 9. пређњему 9. словинскому 9. мушкому Мик. грам. 3. болесному Андр. дев. 57. грешному 152. жестокому 61. живому 49. тврдому 145. црљеному 88. другому Пос. 35. светому 236. божјему Радн. 45. светому 6. великому Глав. 68. верному 12. малому 68. смртному 24. умрлому 3. — према основама на ја: у осталему Јерк. 76.

Б. За женски род: основе као у дативу јед. добивају *ниі*, од чега у словенским језицима остаје само *і*; наставак је *ат*, пред којим *і* предази у *ј*, а сам наставак *ат* слива се у *ж*, које ослабивши у *џ* отпада иза *ј*; тако је тај облик гласовима које је сачувао једнак с дативом:

а) с основом на чисто а: *сканом* М. 362. Злат. 276. — *едном* М. 498. *ниједпојзи* Д. Рањ. 106. — овој Злат. 296. *опојзи* Ст. пис. 4, 186. — оној Злат. 43. — тој, с доданим *зи*: *тоузи* М. 165. Ст. пис. 4, 210.

б) с основом на ја: *ксем* М. 221. П. 14. *јамачно* ће бити само написано *џ* мјесто *с*: *кски* М. 4. *кџски* М. 19. — *нем* М. 4. — *коки* М. 16. *ноен* М. 218. — *моки* М. 183. Пб. 29. — *нашем* М. 481. — *своен* М. 4. *скоки* П. 14. — *твоки* П. 45. — *сеј* Ст. пис. 1, 35. и од раширене основе: *снем* М. 23. 25. — Као у дативу тако и у овом облику основе су се на ја изједначиле с основама на чисто а: *ксом* М. 171. 235. П. 9. 121. *скон* М. 306. 430. — *ном* М. 217. 294. 305. Пб. 49. *њојзи* Ст. пис. 5, 153. Д. Рањ. 766. Гуч. 7. — *мојој* Злат. 2. — *нашем* М. 270. — *сконом* М. 210. — од раширене основе *сном* М. 191. 219. — од раширене основе: *номом* М. 176. Ст. пис. 2, 57. Буд. 115. и од нераширене основе: *кој* Н. Рањ. 145. Ст. пис. 2, 85. 4, 222. Злат. 216. Банд 22. Каш. 34. Глав. 24.

У неких је био и номинални облик мјесто овога: *не онџ* срџи М. 12. на *онџи* *слокодџици* П. 91. у *здџи* *такови* Хект. 76. у *толицџи* *славџ* Ст. пис. 1, 213.

Налази се и без краћега *ј*, које може бити да само није написано: свако Н. Рањ. 146. коју Див. 216. једно Див. 20. Види и датив.

Долази и инструментал мјесто докат. али врло ријетко: земља, по ком ходе Ст. пис. 1, 154. зрака, при ком свјетлос свака остаје облачна Ст. пис. 3, 353. Види и напријед код мушкога рода.

У сложеном се облику саставља прономен с адјективом као у дативу, и таки облик у српском језику допре у XV вијек: *мъмоџи* М. 4. *менџьмъръмъти* М. 4. *негокси* М. 239. 303. *царевен* П. 21. *добрен* М. 415. *скетен* М. 539.¹

Али се од првијех времена овај сложен облик као и датив замијенио прономиналним (види датив): а) кад је у адјектива основа на чисто *а*: XII вијека: *скстон* М. 6. XIII вијека: *горскон* М. 12. *пастырскон* М. 61. *срѣпскон* М. 52. XIV вијека: *брѣскокѣскон* М. 96. *кассасинон* М. 221. *друскниукон* М. 201. *дѣврокѣукон* М. 241. *жсглиговскон* М. 143. *желѣзкон* М. 148. 163. *затрѣмљскон* М. 91. *избранон* М. 241. *комакалскон* М. 218. *Лвтон* М. 229. *негокон* М. 214. *прѣкон* М. 231. *Сликокон* М. 563. *срѣбскон* М. 140. *старон* М. 95. *струмѣскон* М. 74. *усститон* М. 222. XV вијека: *босанскон* М. 288. *босѣнскон* М. 336. *келпкон* М. 288. *госпоскон* М. 255. *дѣврокѣукон* М. 302. *избранон* М. 366. *комакалскон* М. 284. *краскон* М. 297. *негокон* М. 295. *плавѣмон* М. 415. *слаткон* М. 275. *хликанскон* М. 248. *херцегокон* М. 474. *царскон* М. 513. *Њгодмон* П. 571. и послѣје једнако: *великој* Ст. пис. 1, 116. 3, 380. *горкој* Злат. 25. *густој* Ст. пис. 3, 352. *зеленој* Ст. пис. 3, 66. *Зор.* 63. *љутој* Злат. 28. *његовој* Збор. 46. *Гуч.* 81. *Вран. жив.* 33. *Банд.* 36. *путеној* Н. Рањ. 226. *Јаковљевој* Банд. 4. — б) кад је у адјектива основа на *ја*: *божнѣн* М. 21. 252. 268. *кожнѣн* М. 71. П. 43. *божнѣн* М. 415. *тигнѣн* М. 147. *туен* Стар. 3, 280. али су се таке основе изједначиле с онима на чисто *а* као и у промина, и то од XIV вијека: *божнион* М. 105. 250. П. 59. *твгон* М. 228. *домон* М. 301. тако и послѣје: *божјој* Зор. 67. *Див.* 286. *вељој* Ст. пис. 3, 393. 4, 70. 210. *доњој* Ст. пис. 3, 268. *туђој* Злат. 27. *телетјој*

¹ Грвјешком има и *менџьрскомиѣн* П. 14.

Банд. 67. третјој Ђам. 25. у келии могло се и одбацити им: велој Ст. пис. 4, 210. Хект. 8. 45.

Налази се додано *зи*: добројзи Д. Рањ. VIIб. — На-лази се и без крајшега *ј* (види и датив): *кожис* М. 32. 193. четврто Н. Рањ. 406.

НОМИНАТИВ МНОЖИНЕ.

С основном се саставља наставак као у имена, којима се основа свршује на чисто *а* и на *ја*, те се и грлени гласови у основи онако мијењају:

А. За мушки род: *ваши* Н. Рањ. 1446. — *кслии* М. 117. *сваци* Ст. пис. 3, 229. — *кси* М. 24. 319. 400. Вран. жив. 71. *ски* П. 10. М. 273. 414. 432. 496. Цб. 109. Ст. пис. 1, 44. 185. П. Рањ. 14. 22. Ст. пис. 2, 111. 4, 273. Збор. 76. Хект. 3. Брн. 5. Стар. 1, 227. Гуч. 53. Вран. рјеч. 25. жив. 16. Гуид. ис. 13. Банд. 3. Мрп. 90. — *колици* М. 122. П. Рањ. 226. Ст. пис. 2, 52. Град дјев. 64. Хект. 8. Гуч. 170. Див. 116. Каш. 93. Андр. пут 8. *иџколици* П. 7. 13. 134. Орб. 12. *николици* Мрп. 178. — *шбон* М. 189. 370. — *ови* Н. Рањ. 68. — *оваци* Злат. предгов. 26. — *они* Н. Рањ. 14. — *си* М. 45. Ст. пис. 5, 37. Злат. 946. — *ти* Н. Рањ. 14. с доданим *ђе*, које гласи *и је*: *тиж* М. 429. — *таци* Град. дух. 70. — *такови* Ради. 44. — *толицы* Ст. пис. 4, 228. 442. Андр. дев. 53. — У основи *ка*, кад није сложена, не мијења се *к* од првијех времена: тако с доданим *ре*: *кире* М. 2. без тога додатка: *ки* М. 274. П. 60. 102. Ст. пис. 1, 27. Н. Рањ. 18. Ст. пис. 4, 14. 51. 165. 341. 421. 5, 121. Д. Рањ. IV. Град. дјев. 15. Хект. 5. Гуч. 8. Орб. 5. Банд. 12. кад је сложена са *иџ*, мијења јој се *к*: *иџци* П. 42. Стар. 4, 76. *њечи* Г. Рањ. 876. Ст. пис. 4, 273. *ници* Ст. пис. 1, 245. Хект. 8. Буд. 14. Брн. 43. Мрп. 171. али се налази и без те промјене од XV вијека: *иџки* П. 61. Н. Рањ. 98. Ст. пис. 5, 130. Орб. 22. Глав. 25. *ники* Хект. 8. Банд. 68. Каш. грам. 52. иста се основа и шири у овом облику према другима: *кони* М. 34. који Н. Рањ. 146. Ст. пис. 4, 204. 341. 5, 113. Град. дјев. 64. Хект. 13. Буд. 5. Банд. 12. *њекоји* Ст. пис. 2, 135. — Тако се и у другим ријечима грлени глас, прем да се свега времена мијења, налази и непромјењен: *каки* Хект. 216. *таки* Хект. 476. Андр. дев. 53. *колики* Банд. 49.

Једном има с доданим *e* на крају: *коѣ* П. 135. види и ниже.

У сложеном облику номин. мн. од замјенице *и* приступа к номиналном облику без икакве промјене, па се у српском језику оба *и*, која тада буду заједно, сажимају у једно дуго, и тако се сложени облик изједначаје с номиналним разликујући се само акцентом. Види код номиналнога номинатива мн. — Налази се додано *e* на крају (види ном. јед.) *рече мнѣ* М. 549.

Б. За средњи род: свака Злат. 246. Вран. жив. 10. — *кѣса* М. 310. *кѣ* М. 398. *наса* М. 282. *ѣка* М. 230. 309. 492. Пб. 95. Ст. пис. 2, 347. Зор. 69. Злат. 7. Гуч. 2. — *ина* Буд. 23. *јина* Вран. жив. 40. — *моја*, и сажето: *ма* Злат. 15. — *ова* Буд. 23. — *ѡко* М. 187. — *она* Н. Рањ. 15. — *сама* Вран. жив. 13. — *та* М. 4. Буд. 2. с доданим *ј*: *тън* (читај тај) П. 114. тај Град. дјев. 108. Злат. 16. Гуч. 254. — *трои* Збор. 13. — од основе *ка* нераширене: *ка* М. 440. Н. Рањ. 44. Ст. пис. 4, 300. 456. Буд. 49. Злат. 36е. према другим падежима долази и од раширене основе од XVI вијека: која Н. Рањ. 21. Ст. пис. 4, 300. Буд. 124. — од основе *сја* раширене: *снѣ* М. 11. *ѣнѣ* М. 15. али и без *a*: *си* М. 10. Стеф. 10. 13. и од нераширене: *са* Ст. пис. 1, 125. с доданим *ј*: *ѣн* М. 230. Ст. пис. 1, 49. 5, 325.

У сложеном облику има: *кѣсѣкѣ* М. 9.

У сложеном облику саставља номин. мн. замјенице *и* с номиналним обликом без промјене: *разликуѣнѣ* М. 5. али се у српском језику *и* сажима у једно *a*, те је сложени облик једнак с номиналним разликујући се само акцентом. Види номинални номинатив мн.

В. За женски род: *кѣ* М. 107. 296. Злат. 41. Вран. жив. 88. — *ине* Н. Рањ. 100. — *ѣмѣ* М. 498. Пб. 74. — *моје* Злат. 59. сажето: *ме* Ст. пис. 4, 43. 125. 160. 220. Злат. 296. — *ове* Злат. 21. с доданим *ј*: *овеј* Д. Рањ. IXб. — *ѡѡѣ* *сѣдѣнс* М. 46. *ѡѡѣ* *стрѣ* П. 79. — *те*, с доданим *ј*: *теј* Ст. пис. 4, 227. 250. Гуч. 18. — *твоје*, и сажето: *тве* Ст. пис. 4, 126. — од основе *ка* нераширене: *кѣ* М. 13. 15. Н. Рањ. 105. Ст. пис. 4, 154. 211. 384. 5, 160. Д. Рањ. 13. *ѣке* Ст. пис. 4, 211. 270 од исте основе раширене: *које* Н. Рањ. 105. Д. Рањ. VII. *никоје* Ст. пис. 4, 441. — од основе *сја* раширене: *снѣ* М. 13. и од нераширене: с доданим *ј*: *сеј* Злат. 226. Гуч. 286.

У сложеном се облику саставља номин. мн. **м**, српски **м**, с номиналним обликом без промјене, а како и номинални облик у српском језику има на крају **с** не само од основа на **ја** него и на чисто **н**, сажима се **см** у једно **с**, те је сложени облик једнак с номиналним разликујући се само акцентом. Види номинални номинат. мн.

ГЕНИТИВ МНОЖИНЕ.

Једнак је за сва три рода. Основа добија на крају **и**, с којим јој се крајње **в** слијева у словенским језицима у **џ**, пред којим се грленн гласови мијењају, а од којег у основа на **ја** бина **и** предњег гласа ради; наставак је **вшт**, којему глас **в** у словенским језицима прелази у **х**, а **шт**, којему је **в** дуго, слијева се у словенским језицима у **ж**, које слаби у **џ**, а **џ** у српском језику као и у другим словенским осим старог словенскога отпада.

а) од основа на чисто **в**: свацѝѝ Н. Рањ. 1386. Збор. 1066. Гуч. 169. свацѝх Гунд. суз. I, XII. Каш. 18. и без промјене грленог гласа: свакиѝѝ Гуч. 7. -- свакоѝѝ М. 501. и без промјене грленог гласа: свакоѝѝх Вран. жив. 3. — **ниѝѝ** М. 166. **ниѝѝ** М. 350. 501. Збор. 10. Мик. предгов. **ниѝѝ** Злат. 21. — истие Ради. 41. — **неѝѝ** Збор. 13. Д. Рањ. VI6. — **коѝѝ** М. 357. **коѝѝ** Град. дјев. 147. **коѝѝ** Д. Рањ. 31. Каш 42. **некоѝѝ** Н. Рањ. 646. Злат. предгов. 26. — **овѝѝ** М. 392. **ѝѝ** М. 423. **овѝѝ** Н. Рањ. 43. Збор. 52. Ст. пис. 4, 206. 231. 238. Град. дјев. 122. Злат. 716. Гуч. 136. Орб. 104. **овѝѝ** Ст. пис. 1, 79. Зор. 32. Вран. жив. 73. Банд. 198. Мик. грам. 16. — **оваѝѝ** Град. дух. 65. Там. 13. без промјене грленог гласа: **оваѝѝ** Ст. пис. 5, 134. — **ѝѝ** М. 23. **онѝѝ** Н. Рањ. 44. Ст. пис. 3, 467. Збор. 13. Град. дјев. 163. Злат. 426. Андр. пут. 44. **онѝѝ** Н. Рањ. 44. Буд. 148. Вран. жив. 28. с доданим **зи**: **ѝѝзи** М. 267. — **оваѝѝ** Злат. 166. — **самѝѝ** М. 79. **самѝѝ** Ст. пис. 3, 309. — **тѝѝ** М. 27. **тѝѝ** М. 373. **тѝѝ** М. 423. **тѝѝ** Ст. пис. 4, 165. Д. Рањ. IX. **тѝѝ** Ст. пис. 1, 89. — **таѝѝ** Ст. пис. 4, 348. Д. Рањ. IX6. Орб. 95. **таѝѝ** Ст. пис. 1, 4. 41. 5, 199. Буд. 54. — **тоѝѝ** Ст. пис. 3, 259. 4, 436. Град. дух. 12. дјев. 35. **тоѝѝ** Ст. пис. 4, 410. 442. 445.

У сложеном облику долази: *иньхъ* М. 79. *коанкьхъ* М. 558.

б) од основа на *ја*: двојих Ст. пис. 4, 428. — *ихъ* М. 9. *их* Ст. пис. 1, 22. *јих* Ст. пис. 1, 22. Хект. 316. с приједлогом: *ѿдъ иньхъ* М. 6. и без приједлога: *иньхъ* М. 236. Н. Рањ. 229. Ст. пис. 5, 49. Д. Рањ. VII. Град. дјев. 13. Злат. предгов. 3. Гуч. 144. Банд. 9. Каш. 71.¹ — *мојих* Ст. пис. 1, 174. Злат. 76. — *вашьхъ* М. 341. — *сих* Ст. пис. 1, 3. 33. 4, 219. — *својих* Банд. 12. — *твојих* Ст. пис. 1, 20. Хект. 396. — од основе која прелази у овом облику међу основе на чисто *а* и избацујући *ј* још у старом словенском језику: *кєнехъ* М. 104. *кєнєхъ* М. 438. *кєсєхъ* М. 393. *вєсєхъ* Буд. 9. Вран. жив. 74. *кєсєхъ* М. 233. *сєнєхъ* М. 104. 374. *сєкєхъ* М. 362. *сєнєхъ* М. 365. *сєкєхъ* М. 403. 553. *сєнєхъ* Н. Рањ. 22. Збор. 116. Ст. пис. 2, 25. 3, 9. 409. 4, 4. 62. 142. 257. 5, 4. 37. Д. Рањ. IV. Град. дјев. 66. Злат. 16. Гуч. 7. Орб. 241. Гунд. суз. I, LIV. Мик. 580. Андр. дев. 44. *сєнєхъ* Н. Рањ. 17. Ст. пис. 2, 56. 4, 210. Хект. 256. Зор. 7. Вран. жив. 20. Банд. 38. Јерк. 19. Каш. 28. — од основе *ка* нераширене има прономинални облик без промјене гласа *к*: *кєхъ* П. 144. 160. Пб. 49. 74. *кєхъ* Пб. 110. *кєнєхъ* Ст. пис. 3, 101. 4, 144. 175. 5, 9. Град. дјев. 37. Гунд. нс. 21. *кєнєкєхъ* Гуч. 61. Орб. 94. 111. и с промјеном гласа *к*, сложено: *нєнєхъ* Ст. пис. 1, 243. и сложени облик: *нєкєнєхъ* Град. дјев. 37. а из других падежа дошла је у овај и раширена основа: *кєнєхъ* М. 401. Ст. пис. 1, 114. 4, 341. Банд. 149. Андр. пут 277.

Основе на *ја* прелазе међу *о*не на чисто *а*: *кєнєхъ* П. 11. 118. *кєнєкєхъ* Пб. 93. Н. Рањ. 436. Збор. 105. Ст. пис. 5, 237. Град. дјев. 4. Злат. 36г. Гуч. 11. Див. 266. — *сєхъ* М. 427.² *кєнєкєхъ* Орб. 33 (два нута). Мик. грам. 33.³ — *кєнєхъ* М. 107. *кєнєкєхъ* М. 311. *кєнєкєхъ* М. 459. Н. Рањ. 856. Збор. 106. Ст. пис. 3, 256. 472. Злат. 976. Гуч. 107. Гунд. нс. 9. суз. I, XLIV. Мик.

¹ Једном се налази *г* мјесто *х*: *нєнєгъ* Банд. 261. а што једном има *нє* (мјесто *нє*) Банд. 261. не мислим да су гласови предметни, него ће бити певјештином нишчевом стављено *н* гдје не треба. Обоје може бити и штампарска погрјешка.

² Није поуздано на том мјесту, јер има у истом споменику и *кєнєкєхъ* М. 428.

³ Тако ће бити у слику с приједлогом без уметнутога *н* и без *х* на крају: од *ј*ије Ст. пис. 1, 85.

грам. 15. Андр. дев. 75. пут 30. — машехъ М. 35. 237. 258. 259. 297. 306. 431. Пб. 111. машехъ М. 258. машнехъ М. 404. 412. 429. 485. 517. машѣхъ М. 532. Н. Раѣ. 51. Збор. 686. Ст. пис. 2, 168. 3, 60. 4, 112. 310. 5, 46. Злат. 3. Гуч. 20. Дци. 33. Орб. 31. — снхъ М. 414. Н. Раѣ. 1246. Ст. пис. 2, 444. 3, 10. 63. 79. 165. 364. 444. 4, 36. 49. 155. 371. — скохъ М. 240. Пб. 105. сконехъ М. 459. сконехъ М. 501. Н. Раѣ. 14. Збор. 576. Ст. пис. 3, 268. Град. дух. 17. Гуч. 19. Орб. 53. својије Див. 13. Радн. 44. — твохъ П. 10. Н. Раѣ. 386. Збор. 296. Ст. пис. 5. 36. Злат. 16. Гуч. 135. Див. 33. Орб. 30. Гунд. ис. 29. Мик. грам. 15. Андр. пут 27. твојије Радн. 34. — од основе ка раширене: кохъ М. 285. конехъ М. 404. коехъ М. 498. конехъ Збор. 10. Ст. пис. 3, 40. 325. 435. 4, 76. 5. 140. Гуч. 3. Мпк. грам. 14.

Мјесто *свијех* долази и генитив двојине на крају XV и XVI вијека у слику: свију Ст. пис. 1, 83. Хект. 196. 29. XVII вијека и изван слика: свију Радн. 21. 35. 40. 50. 87. — Истога вијека долази тако и од основе она: онију Радн. 3.

На крају се додаје: 1) *и* XVII вијека: њиха Мрн. 36. 38. — 2) *е* с доданим *ј* од XIV вијека: тѣхен М. 101. тнѣхен М. 416. Пб. 122. окнхен М. 471. овнјехеј Н. Раѣ. 204. 2086. оннјехеј Н. Раѣ. 2076. и без *ј* од свршетка XV вијека: онихе Ст. пис. 1, 302. Вран. жив. 39. свихе Буд. 105. њихе Буд. 130. Вран. жив. 48. — 3) *и* од XIV вијека: тнхн М. 234. 469. тѣхн М. 459. окнхн М. 414. овнјехн Н. Раѣ. 177. 208. оннхн М. 443. оннјехн Н. Раѣ. 1056. 225. 2256. — Мјесто такога *е* или још прије мјесто *и* налази се написано **ѣ**: тѣцѣхъ Стар. 3, 51.

На дометнуто *е* додавао се још једном падежни наставак у почетку XVI вијека: тијехех Н. Раѣ. 216. овнјехех Н. Раѣ. 366. оннјехех Н. Раѣ. 216. 24. 25. 26. 30. 35. 70. 78. 826. 95. 1136. 209. оннхех Н. Раѣ. 41. тада се дометнуто *е* узимало и као да је завршетак основе те се њим замјењивало: тнхнхехъ Збор. 376. оннхнхехъ Збор. 36. — И на дометнуто *и* налази се још једном додан падежни наставак: овнхнх Ст. пис. 2, 382.

Налази се *зи* уметнуто пред наставак, а тада се његово *и* замјењује гласом **ѣ**, који основа има пред наставком: тијезијех Н. Раѣ. 228. Ст. пис. 2, 442. овнјезијех Н. Раѣ. 156. Гуч. 76. Орб. 94. оннјезијех Гуч. 21. 228. Орб. 7. 29. по за-

падном говору на оба мјеста *и*: тизих Банд. 129. овизих Банд. 27. мјесто *ѣ* пред *з* налази се и *и* јамачно из номинатива мн.: тизијех Ст. исс. 3, 462. 4, 165. 261. Збор. 446. Град. дјев. 41. Мик. грам. 4. тизи(х) Радн. 4. овизијех Ст. исс. 2, 447. Збор. 1126. Мик. грам. 16. овизије Пос. 3. онизијех Збор. 116. Град. дух. 7. Мат. 8. Мик. предгов. онизије Пос. 16. Радн. 2. 5. којизвје Радн. 38. мјесто *ѣ* пред *з* налази се и *е* (види виструм. јед.): тезпјех Ст. исс. 4, 262. Ст. исс. 5, 202. 219. онезијех Гуч. 42. Орб. 156. овезијех Орб. 156. тацезијех Ст. исс. 5, 237.

У сложен о м облику саставља се генитив мн. од замјенице *ихъ* с номиналнијем обликом као што се саставља у номинативу јед., па у српском језику од *ѣи* и *ии* сажимањем бива једно дуго *и*: кад је у адјектива основа на чисто *в*: манастирскихъ М. 6. скетыхъ М. 11. рашкихъ М. 22. земалнихъ М. 103-4. двброкъукихъ М. 159. 514. русинихъ М. 258. црљенихъ М. 386. косаљскихъ М. 448. 489. и тако свега времена: нунихъ П. Рањ. 143. злихъ Ст. исс. 1, 116. њиховихъ 324. свезанихъ Ст. пис. 2, 506. небескихъ Ст. исс. 4, 231. Злат. 296. праведнихъ Ст. исс. 4, 231. мудрихъ Д. Рањ. IX. његовихъ VI6. Зор 666. Вран. жив. 18. Банд. 26. лијенихъ Злат. 46. разликихъ Вран. жив. 3. -- кад је у адјектива основа на *ја*: жупанихъ М. 6. мятринихъ М. 308. најмањихъ П. Рањ. 1966. старијихъ Ст. пис. 1, 3. средњихъ Ст. исс. 3, 359. дивјихъ Хект. 22. божихъ Гунд. суз. II, LVI. третихъ Ст. исс. 2, 347. — Али је и овај сложен облик изједначен с прономиналним, мјесто *-и-* постадога од *-ѣи-* добивши од прономина *ѣ*, пред којим се *г*, *к*, *х* мијења на *з*, *ц*, *с*, и то од XIII вијека, те се њим замјењује и номинални: старехъ М. 31. XIV вијека, добрехъ М. 241. двбро(ка)уцнихъ М. 232. 236. мнозихъ П. 1. неговехъ М. 238. првехъ П. 11. скстисехъ М. 104. срљпснихъ М. 104. срљпсцехъ М. 204. старехъ М. 237. црљкехъ П. 10. XV вијека: колнихъ М. 372. бслехъ М. 394. кпстлуцехъ П6. 96. косаљцехъ М. 300. косаљсцехъ П. 69. косаљснихъ М. 304. кслицехъ М. 523. кслинихъ П. 122. крљховнихъ М. 299. дѣвслѣехъ М. 532. добрехъ М. 501. добрехъ П6. 105. дрљцехъ П. 113. дрљксцехъ П. 81. двбровауцехъ М. 258. 285. 295. 421. 507. 517. двброкљуцехъ М. 270. двброкауцехъ М. 472. двброкауцнихъ М. 283. 290. 364. 451. 491. 537. двброкауцнихъ М. 388. 403. 485. 502. двбровауцехъ М. 429. златехъ М. 251. златехъ

М. 390. 495. златиских М. 492. 500. злех М. 346. издбрлских М. 287.
 413. малских М. 523. мнозских М. 518. мнозских II. 118. неговских М. 295.
 неговских М. 310. II. 105. неговских М. 312. осталских М. 431. писа-
 нских М. 458. пакетинских М. 386. позлакениских М. 372. поуцениских
 М. 478. прькских М. 310. прькских М. 319. прькских М. 341. 412. ра-
 хотинских М. 531. рашских II. 69. русениских М. 306. 423. 431. ру-
 сениских М. 350. русениских II. 6. 106. скетских М. 261. 413. 456.
 скетских М. 312. 383. скетских М. 312. скоподинских М. 570. славских
 М. 430. сръпских М. 545. сръпских М. 258. сръпских М. 404.
 старских М. 258. старских М. 444. старских М. 532. тврских М.
 338. вгарских М. 285. вгарских М. 338. вгарских М. 339. XVI
 ижека: анђелских Ст. пис. 1, 211. анђелских 230. великих
 Ст. пис. 3, 391. 4, 286. Збор. 4. Град. дјев. 72. Гуч. 19. високих
 Буд. 71. вјечних Ст. пис. 3, 397. Град. дјев. 56. водних
 Ст. пис. 4, 188. гласних II. Рањ. 176. горских Ст. пис. 2, 474.
 горских Ст. пис. 3, 110. господиновских II. Рањ. 1926. грч-
 ских Ст. пис. 4, 465. губавних II. Рањ. 1566. далекских Ст.
 пис. 5, 223. добрих Ст. пис. 5, 10. Град. дјев. 68. Злат. 36.
 Гуч. 85. дразних Ст. 2, 496. 3, 29. 4, 76. Злат. 34. дразних Ст.
 пис. 2, 97. дружних II. Рањ. 60. Збор. 46. Ст. пис. 4, 358. 5, 18.
 Град. дјев. 134. Злат. 706. Гуч. 25. дружних Ст. пис. 2, 152.
 4, 460. Хект. 36. Злат. 69. дубоких II. Рањ. 115. дужних
 Ст. пис. 5, 165. жестоких Збор. 486. Д. Рањ. 596. земаљских
 II. Рањ. 89. Ст. пис. 3, 264. Град. дјев. 20. златних Ст. пис.
 4, 165. златних Ст. пис. 3, 374. Град. дух. 9. израелских II.
 Рањ. 61. источних Ст. пис. 4, 337. јаких Ст. пис. 1, 21. јеч-
 мених II. Рањ. 70. лупених Збор. 101. множих II. Рањ.
 24. Збор. 6. Ст. пис. 3, 159. 5, 120. Град. дјев. 6. Злат. 40. Гуч.
 3. множих Ст. пис. 1, 27. 4, 218. 5, 313. Хект. 35. Зор. 71. мор-
 ских Ст. пис. 3, 438. 4, 57. мртвих Ст. пис. 3, 380. Збор.
 29. Гуч. 11. небеских II. Рањ. 89. Збор. 40. Ст. пис. 3, 379.
 4, 124. Град. дјев. 19. неговских II. Рањ. 35. Збор. 9. Град.
 дјев. 118. планинских Ст. пис. 4, 111. празних II. Рањ.
 62. првих Ст. пис. 3, 297. Град. дјев. 136. различних Ст.
 пис. 4, 11. Д. Рањ. VII. Гуч. 42. различних Д. Рањ. IX. Буд.
 89. свјетовних Ст. пис. 4, 4. слаких Ст. пис. 5, 8. слије-
 нских Д. Рањ. 176. старих Ст. пис. 3, 311. Збор. 50. Злат.
 16. сушних II. Рањ. 47. тешких Гуч. 72. тихих Ст. пис. 1, 37.

труднијех Ст. пис. 4, 52. турскијех Ст. пис. 3, 305. убозијех Н. Рањ. 166. Збор. 536. убозих Ст. пис. 1, 119. XVII вијека: велицијех Орб. 42. велицих Банд. 141. глусих Вран. жив. 114. Банд. 6. добријех Див. 33. Гунд. суз. III, IX. Мик. грам. 9. дразијех Гунд. суз. предгов. друзијех Орб. 1. Мик. 117. друзих Банд. 35. Каш. 88. каменијех Банд. 21. крацијех Гунд. суз. I, VI. мнозих Вран. жив. 70. Банд. 14. мнозијех Банд. 16. Бам. 26. Мик. 255. онацијех Орб. 25. Андр. дев. 147. првијех Орб. 31. нутенијех Андр. пут 231. разбијенијех Мик. 547. сухих Банд. 39. светијех Мик. 262. телеснијех Андр. дев. 8. тешцих Каш. 96. — и без промјене грденијех гласова долази од XV вијека: латинских М. 408. других М. 474. дворокаучких М. 522. Пб. 130. дворокаучкиех Пб. 130. беметунех М. 528. ерљеских Пб. 82. угрских Пб. 82. тако и после: сухвијех Ст. пис. 3, 243. морскијех Ст. пис. 4, 270. мушвијех 215. иланинскијех 121. сухијех 112. тројанскијех 465. латинскијех Ст. пис. 5, 165. земаљскијех Град. дјев. 18. небескијех 16. грчкијех Д. Рањ. VIIб. морскијех V. крстјанскијех Гуч. 32. љуцкијех 126. људскијех Орб. 197. латинскијех Бам. 56. другијех Мик. грам. 14. морскијех Мик. 162. жаркијех Андр. пут 221. земаљскијех 83. небескијех 436. прјекијех Андр. дев. 142. — Од основа на чисто а прешло је ово в и к основама на ја, као и у прономина, и то од XV вијека: долих М. 250. П. 78. 94. дољих П. 66. последних М. 259. божих М. 287. 299. 424. божиех М. 312. 460. 463. божех М. 456. госпођиних М. 493. келх П. 81. XVI вијека. божијех Ст. пис. 3, 204. Град. дјев. 19. Брн. 11. Гуч. 3. кишних Збор. 12. вишњијех Ст. пис. 3, 289. 4, 44. 58. 61. 187. Д. Рањ. VIб. Злат. 89. кражих Збор. 164. Ст. пис. 5, 254. горијех Н. Рањ. 60. горњијех Ст. пис. 4, 319. господњијех Град. дјев. 145. дивиијех Ст. пис. 4, 270. дјавољијех Ст. пис. 3, 438. дјављијех Гуч. 181. довијех Ст. пис. 4, 206. млађијех Град. дјев. 69. Злат. 54. најмањијех Н. Рањ. 43. прашчијех Ст. пис. 4, 192. садањијех Ст. пис. 3, 10. 444. сињијех Ст. пис. 3, 294. старијех (сопрат.) Град. дјев. 69. туђијех Злат. 27. XVII вијека: божијех Гунд. пс. 39. Андр. пут 258. дивиијех Гунд. суз. III, XI.

Без *x* на крају налази се једном XIII вијека јамачно гријешком писарском: наши пръки М. 41. XVI вијека у слику и јамачно њега ради: повити (кад цвити повити златом и бисером — китицу носкити ручицом ње хитром) Зор. 46. XVII вијека кад је *x* у самом говору било ослабило: његови Вран. жив. 33. апоштоскије Див. 11. госпније XV. злије 33. мнозије 16. морскије 56. обраније 366. мали Мик. 153. незрили 724. мањи 654. многије Пос. 276. онације 86. властитије Ради. 34. друзије 25. другије 46. злије 2. људскије 30. разљкије 51.

ДАТИВ МНОЖИНЕ.

Једнак је за сва три рода. Основа добија на крају *i*, које се с крајњим самогласним њезнијем слаже као у генит. мн.; а наставак је исти којим постаје и у имена исти надеж:

а) од основа на чисто *a*: *ишемъ* М. 101. 185. 455. *инишемъ* М. 457. 548. — *јединишемъ* М. 88. — *јединишемъ* II. 88. јединијем Д. Рањ. 676. — *колицишемъ* М. 361. *колицишемъ* М. 365. *колицишемъ* М. 374. Ст. пис. 5, 34. Злат. 556. Гуч. 59. Андр. нут 258. *колицим* Стар. 3, 317. Кам. 21. *николицишемъ* М. 545. — *окемъ* М. 197. *окемъ* М. 373. *овијем* Злат. 85. Орб. 96. — *овацијем* Гуч. 157. — *ошемъ* М. 260. *онијем* II. Рањ. 136. Ст. пис. 5, 9. Град. дјев. 22. Гуч. 109. Див. 33. *оним* Буд. 137. — *смишемъ* М. 23. — *тацијем* Ст. пис. 4, 202. Андр. нач. 50. — *темъ* М. 216. *тшемъ* М. 219.¹ — *толицијем* Град. дјев. 54. Орб. 54. — без промјене грленогa гласа: *коликијем* Бун. 14. такође без промјене тога гласа или у сложеном облику: *коликим* Ст. пис. 1, 329.

б) од основа на *ја*: *њимъ* М. 2. *јимъ* М. 280. *јимъ* Ст. пис. 1, 116. 5, 56. 57. Хект. 356. Ври. 58. Вран. жив. 102. *нимъ* Орб. 247. 250. с приједлогом: *к њимъ* Банд. 154. и без приједлога: *нимъ* М. 193. 255. 281. II. Рањ. 31. Ст. пис. 1, 11. 5, 151. Гуч. 126. Вран. жив. 19. Кам. 15. — *мојимъ* Вран. жив. 33. — *нашимъ* II. 32. — *окошимъ* М. 553. 554. — *евојимъ* Вран. жив. 97. — *твојимъ* Вран. жив. 19. — од основе која прелази у овом облику међу основе на чисто *a* (као и у ин-

¹ Према *овијем*, *онијем* налази се с доданим *сприједом* о XVII вијека: *к отијем* Ради. 53.

струменталу јед. и у гевит. мн.): *ксемь* М. 25. *ксимь* М. 377. *вспнемь* М. 457. *ккснемь* М. 466. *всим* Вран. жив. 76. *скемь* М. 239. 394. *svim* М. 279. *скимь* М. 451. 494. *скъмь* М. 455. 485. *скнемь* М. 538. II. Рањ. 206. Ст. пис. 3, 45. 4, 5. 116. Град. дјев. 5. Д. Рањ. VIIб. Гуч. 1. Орб. 85. Андр. пут 118. *свим* Н. Рањ. 146. Ст. пис. 4, 264. Вран. жив. 29. Каш. 21. Глав. 14. — од основе ка *нераширене* има прономинални облик без промјене гласа *к*: *кијем* Ст. пис. 4, 49. 5, 6. 33. 120. Град. дјев. 49. с промјеном гласа *к*, сложено: *њецјем* II. Рањ. 154. и без промјене *нискнемь* Збор. 2. *њекијем* Радн. 75. и облик сложени: *ким* Ст. пис. 1, 79. Град. дјев. 23. *никим* Ст. пис. 1, 243. Ври. 43. *њеким* Д. Рањ. 1226. и *раширена* је основа дошла из других *надежа* у овај: *којим* Ст. пис. 2, 218. 4, 214. 268.

Основе су на ја прешле међу оне на чисто *а*: *смь* М. 428.¹ — *моємь* М. 280. *монсмь* М. 312. II. Рањ. 85. Град. дјев. 3. Андр. пут 353. — *ншисмь* М. 106. IIб. 91. *нашисмь* М. 457. 458. 483. *нашсмь* М. 167. 295. 343. *наштъмь* М. 217. 219. П. 4. 8. 22. 55. *ншкємь* М. 402. *нашијем* II. Рањ. 22. Ст. пис. 3, 369. 5, 36. Гуч. 10. Радн. 61. — *съмь* М. 219. — *скоємь* П. 23. II. Рањ. 13. 62. *својијем* Радн. 1. — *твоємь* II. 94. *твојијем* Андр. 147. — од основе ка *раширене*: *којијем* Ст. пис. 3, 40. 259. 384. 431. 4, 20. 74. 229. 449. 5, 34. 113. Злат. 5. Банд. 62. Ђам. 186.

На крају му се додаје:

1) *а* од свршетка XV вијека: *њима* Ст. пис. 1, 25. 204. Д. Рањ. 54. Град. дјев. 84. Злат. 9. Гуч. 41. Орб. 6. Мри. 74. Каш. 10. 15. 33. Мик. грам. 11. Андр. дев. 134. пут 81. Пос. 16. 25. Радн. 9. 12. 40. Радој. 12. има Пос. 8. — *свима* Ст. пис. 1, 8. 4, 405. 413. 427. Д. Рањ. 38. Вран. жив. 8. Гунд. суз. II, XLVII. Мри. 181. Каш. 34. 79. 80. Радој. 13. *свијема* Ст. пис. 4, 405. 448. Д. Рањ. 146. Гуч. 102. Орб. 81. — *тима* Д. Рањ. 16. — *ниједнима* Злат. 76. — *колицијема* Орб. 88. *њеколицијема* Орб. 94. — *мојима* Ст. пис. 4, 416. — *својима* Ст. пис. 4, 427. 466. Д. Рањ. 118. Злат. 86. *својијема* Орб. 255. Андр. пут 174. — *твојима* Ст. пис. 4, 463. 5, 12. 90. Д. Рањ. 4.

¹ Тај примјер није поуздан; види код гевит. мв.

Злат. 316. твојијема Ст. пис. 4. 463. сажето: твима Гунд. пис. 26. — нашима Ст. пис. 4, 449. Мрн. 137. нашијема Ст. пис. 4, 449. — њекијема Орб. 8. којијема Гуч. 12. Орб. 119.¹

2) *e* с доданим *j* од XV вијека: *оѣмѣси* М. 371. Н. Рањ. 2066. *онијмеј* Н. Рањ. 204. *послије* само *e* без *j*: *њиме* Д. Рањ. 43. Вран. жив. 71. 95. 97. Јерк. 60. — *тѣме* Ст. пис. 1, 323. 325. 327. Буд. 134. — *ониѣме* Ст. пис. 1, 58. Вран. жив. 15. 109. — *једниме* Мрн. 48. — *свијеме* Ст. пис. 3, 326. *свиме* Д. Рањ. 151. Хект. 8. Вран. жив. 21. Гунд. суз. III, XXIV. — *сиѣмс* Збор. 27. — *нашиме* Д. Рањ. 79. — *твојиме* Ст. пис. 5, 95. — *бојиме* Ст. пис. 5, 49. 51.

3) *и* од XIV вијека: *тимѣ* М. 401. — *ониѣмѣ* М. 456. *нашеми* М. 518. *онијѣми* Н. Рањ. 14. 266. Гуч. 245. *оними* Ст. пис. 2, 310. *овими* Злат. 3, 61. *њими* Ст. пис. 5, 11. 30. 70. 84. Град. дјев. 145. Злат. предгов. 3. 62. Гуч. 260. Чубр. предгов. 26.² *мојијѣми* Злат. 96. — У другим се падежима (види INSTR. јед. и генит. мн.) престало XVI вијека додавати *и*, с тога ваља мислити да се у то врјеме престало додавати и у овом падежу, а што се и послѣје налази, то да је INSTR. мн. узет мјесто датива: инструментал мјесто датива долази и XVI вијека: *воде ногами мојими нијеси* дао Н. Рањ. 189. *свршпо си онијѣми чловјечвјѣм синовми* Ст. пис. 3, 455. за то и у гдјѣком између наведенијѣх примјѣра тога времена може бити да је и инструментал; а XVII је вијека тако: *њѣми* Орб. 91. *к њѣми* Банд. 46. *дај њѣми* 25. *рече њѣми* 20. *њѣми* Пос. 30. 336. *нашимѣ* Мрн. 138.

На додано *e* још се једном додавао падежни наставак од почетка XVI вијека: *онијѣмѣм* Н. Рањ. 346. 66. 716. 79. а тада се *e* мијешало са завршетком основе у том облику и њим се замјењивало: *онијѣмијѣм* Н. Рањ. 217. *онимијѣм* Ст. пис. 3, 371. 461. Збор. 29. 40. 46. *окиѣмиѣм* Збор. 177. *тимѣм* Ст. пис. 2, 272. *онѣмѣм* Ст. пис. 2, 52. 272. Д. Рањ. VIII. 6.

Налази се *зи* уметнуто пред наставак, а тада се његово *и* замјењује гласом *ѣ* који основа има у овом облику пред наставком: *онијѣзијѣм* Гуч. 55. 89. *онијѣзијѣма* Гуч. 47.

¹ У двојини би могло бити: *ногама мојѣма* Н. Рањ. 866. *њѣма* Ст. пис. 5, 12. 57.

² Предговор није Чубрановићев.

Орб. 8. овијезијем Орб. 221. (по западном говору:) онизим Банд. 17. мојвизим Ст. нис. 4, 410. мјесто њ у основи налази се и и (види код генит. мн.): овизнемъ Збор. 506. онизијем Град. дјев. 28. Пос. 9. 26. налази се и е мјесто њ (види INSTR. јед.): тезијем Ст. нис. 5, 131. 210. онезијем Ст. нис. 5, 21. 79. Град. дјев. 94. Гуч. 54. онезим Каш. 30. 36. онезима Каш. 6. 53.

Сложени је облик једнак за сва три рода; датив мн. од замјенице нмъ саставља се с номиналнијем обликом као у инструменталу јед. мушкога рода: а) кад је у адјектива основа на чисто а: дворокључнимъ М. 16. 24. 120. 177. дворокључнимъ М. 185. 516. кожьѣткенимъ М. 134. подумакскимъ М. 205. подумакскимъ М. 266. пркимъ М. 288. србулимъ М. 426. реуснимъ II. 32. степацинокимъ II. 118. драгимъ IIб. 82. и даље свега времена: израелским II. Рањ. 1436. жидовским II. Рањ. 176. верним Ст. нис. 1, 7. околним Ст. нис. 2, 31. горским Ст. нис. 4, 478. прислатким Злат. 616. осталим Вран. жив. 3. другим Банд. 47. његовим Банд. 47. добрим Мик. грам. 9. — б) кад се адјективу основа свршује на ја: донимъ М. 231. 253. 385. 486. последнимъ М. 295. мањим Д. Рањ. 98. старијим Стар. 4, 112. Каш. 21. — II овај је сложени облик од XIII вијека изједначен с прономиналним (види INSTR. јед. и генит. мн.) те се њим замјењује и номинални: XIII вијека: дјудимъ М. 25. ѡунимъ М. 25. сгокѣмъ М. 44. хрстокѣмъ Стеф. 26. XIV вијека: бослицемъ М. 102. кслицимъ М. 221. дворокаучемъ М. 105. дворокаучѣмъ М. 218. II. 9. дворокључимъ М. 220. дразимъ М. 106. занадимъ М. 230. II. 23. змадѣимъ М. 231. конакальсѣмъ II. 19. мнозимъ М. 244. поковрьдѣсѣмъ IIб. 31. неговемъ М. 106. 240. неговѣмъ М. 143. скѣмъ М. 134. србулимъ М. 193. трѣбниѣсѣмъ II. 19. хѣмѣсѣмъ М. 102. XV вијека: босамѣцимъ М. 487. вожекоднимъ II. 98. дразимъ М. 402. дразимъ М. 426. дразимѣмъ М. 483. дразимъ М. 545. дворокључимъ М. 256. дворокључимъ М. 504. дворокаучѣмъ М. 329. 383. дворокаучѣмъ М. 367. дворокључимъ М. 393. 499. дворокључѣмъ М. 414. 508. которѣцимъ М. 545. мнозимъ II. 51. мѣдримъ М. 483. ноксимъ IIб. 91. неговемъ М. 346. неговѣмъ М. 380. 510. неговѣмъ М. 455. ѡсталемъ М. 284. нлѣмсѣнтимъ М. 487. нлѣмсѣнтимъ М. 483. нлѣмсѣнтимъ IIб. 114. прѣкимъ II. 79. прѣкимъ М. 300. прѣкимъ М. 343. реусимъ М. 285. реусимъ М. 297. реусимъ М. 373. слакимъ IIб. 84.

слакнємь Пб. 114. сръуанкємь Пб. 113. старнємь Пб. 91. хвмсцнкємь М. 459. од краја XV и свега XVI вијека: ангео(с)цијем Град. дјев. 9. блазијем Ст. пис. 5, 17. блаженијем Ст. нис. 4, 12. Гуч. 247. богољубнијем Град. дјев. 3. Гуч. 1. бодљивијем Злат. 716. вјернијем Гуч. 59. добријем Ст. пис. 3, 380. дразим Злат. 9. придразим Ст. пис. 4, 427. друзим Ст. пис. 2, 50. 4, 246. Д. Рањ. 256. Хект. 296. Зор. 696. друзнємь Збор. 2. Ст. пис. 4, 175. 351. 5, 6. 8. Злат. 68. друзим Ст. пис. 5, 335. живијем Злат. 286. злијем Ст. пис. 3, 22. израелсцијем Н. Рањ. 486. кротчнємь Збор. 23. лудијем Злат. 476. мноземь М. 545. млозимь М. 552. мнозим Ст. пис. 1, 120. 2, 80. 4, 435. Брн. 416. мнозијем Ст. пис. 5, 14. 49. Град. дјев. 6. небесцијем Град. дух. 5. никнємь М. 550. праведнијем Ст. пис. 4, 233. светијем Ст. пис. 5, 116. Гуч. 13. труднијем Ст. нис. 4, 20. тужнијем Ст. пис. 3, 29. Гуч. 189. убозијем Н. Рањ. 79. Ст. пис. 5, 8. убозим Ст. пис. 1, 119. Град. дјев. 86. Буд. 80. XVII вијека: велицвјем Вран. жив. 79. глусијем Андр. пут 289. друзијем Орб. 54. Андр. пут 65. друзим Банд. 24. Каш. IV. Мик. предгов. јацијем Банд. 126. мнозим Вран. жив. 3. Мик. предгов. мнозијем Гунд. суз. I, LIX. Андр. пут 33. обилнијем Андр. пут 403. опацијем Андр. пут 156. осталијем Банд. 26. светијем Андр. пут 156. тужнијем Орб. 45. убозим Банд. 90. Каш. 83. убозијем Радн. 94. — И без промјене гутурала долази од XIV вијека, али испрва ријетко: XIV вијека: двброклукнємь М. 106. двброклуцькємь М. 218. XVI вијека: приморскнємь М. 548. израелскијем Н. Рањ. 63. јевре(ј)скијем Н. Рањ. 80. небескијем Ст. пис. 3, 352. ангеоскијем Град. дјев. 31. земаљскијем 9. XVII вијека: бриткнјем Андр. пут 115. рајскијем 266. непријатељскијем Андр. дјев. 109. другијем Радн. 13. 33. 46. многијем 20. — Од основа на чисто а прешло је в у овом облику и к онима на ја као и у прономина, и то од XIV вијека: домсмь М. 102. 280. послѣдннсмь М. 383. едлннкємь М. 457. и послје: посљедњијем Н. Рањ. 346. старнємь (соплаг.) Збор. 116. доњијем Ст. пис. 3, 123. вишњијем Ст. нис. 4. 161. божијем Див. 3. горијем Андр. дјев. 22. млађвјем Радн. 48.

Од XVI вијека додаје се на крају а: злима Ст. пис. 4, 444. мртвима 413. тужнима 413. 448. тужнијема 448. друзијема Ст. пис. 5, 102. друзима 185. живима — мртвима 17.

мудријема 3. добрима Д. Рањ. 1316. другима 96. 100. 116. злима 28. крацима Злат. 76. мртвима 86. кроткијема Гуч. 252. реченијема 55. турскијема 32. XVII вијека: блаженијема Орб. 227. добријема 42. дружијема 193. живијема 139. злијема 93. мучнијема 54. осујенима 144. подложнијема 255. убозијема 113. умрлијема 45. многима Банд. 222. умрлима Бун. 10. другима Мри. 138. ноћнима 63. богатима Каш. 119. домаћима 83. другима 61. мнозима 75. убозима 83. дружијема Андр. пут 76.

У исто се вријеме додавало и *e*, али много рјеђе: XVI вијека: другиме Ст. пис. 5, 92. Д. Рањ. 79. мнозијеме Ст. пис. 5, 51. 66. људскиме Злат. 45. XVII вијека: другиме Гунд. пс. 42.

Налази се и *и* додано, чим се онај падеж изједначивао с инструменталом *ми*; до краја XV вијека могло је *и* бити додано дативу, а послије ће бити инструментал узет мјесто датива (види напријед код прономина): XV вијека: кластеломъ дѣброкуцѣми Пб. 62. XVI вијека: изабранијемн гостом И. Рањ. 176. бог ће вратити праведнијемн И. Рањ. 1906. суироѡ обра-нијемн божијем И. Рањ. 204. правимн Ст. пис. 1, 36. да вам се називијемн иаруга Ст. пис. 4, 115.¹ дружијемн славнијемн во-јеводам и господи Злат. предгов. 3. да погађаш јацијемн 96. мнозимн 10. мојијем млађијемн допушта 36к. дарива вјер-нимн својимн 386. допуштена свијем остаљемн дружбама опћено Гуч. 70. XVII вијека врло ријетко: до коде хоћеш се суипротивити зановидима цесаровнимн Вран. жив. 45. како се пристоји светимн Банд. 50.

АКУСАТИВ МНОЖИНЕ.

Постаје као у имена, те је једнак за мушки и женски род, а у средњем је роду једнак с номинативом *ми*:

А. За мушки и женски род налази се у старије вријеме са и на крају према старом словенском *ѣ* од основа на чисто *в*: ѡни М. 4. ниин М. 4. ти Пб. 15. али је као у имена дошло *e* и мјесто *ѣ*:

¹ Ту би могао бити и инструментал на свом мјесту као: гдје се мною иаруга Ст. пис. 4, 115. али би онда *вам* било мјесто инструментала.

а) од основа на чисто а: *всак* М. 412. *свјак* М. 470. Злат. 91. од исте основе раширене: *всаконс* М. 427. 486. — *всаконкс* М. 413. — *нис* М. 17. Н. Рањ. 154. — исте Буд. 156. — *колик* М. 393. *њекотике* Град. дјев. 69. — ове Н. Рањ. 1596. с доданим *ј*: *овеј* Д. Рањ. XIII. — *овање* Злат. 63. — *оне* Н. Рањ. 123. с доданим *ј*: *онеј* Град. дјев. 20. — *те* М. 137. с доданим *ће* и *ре*. а први додатак гласи и *је*: *темере* М. 449. с доданим *ј*: *теј* Ст. пис. 4, 246. — *таке* Буд. 129. с доданим *ће* и *ре*. *које* се пошљедње и *врња*: *такољср* Збор. 114.

б) од основа на *ја*: *вс* М. 413. 421. Стар. 3, 234. Вран. жив. 74. *св* М. 261. 295. 307. 413. 424. 456. Пб. 69. Ст. пис. 3, 373. Град. дух. 21. Злат. 166. Вран. рјеч. 87. — *мо* М. 443. и сажето: *ме* Ст. пис. 5, 34. — *њ* М. 4. 226. 331. П. 7. 170. *с* М. 2. 36. 60. 218. 252. 305. с приједлогом: *ње*: М. 53. 248. 421. 422. 564. П. 58. 138. и без приједлога: *ње* М. 328. XVI и XVII вијека врло је ријетко без приједлога: XVI вијека: *је* Буд. 69. 127. Брн. 20. Стар. 4. 113. *ње* Ст. пис. 1, 27. 36. 79. 155. Зор. 326. XVII вијека: *је* Вран. жив. 75. *Мат*. 7. боље се држи уз приједлог све до краја XVII вијека: *ње* Ст. пис. 1, 13. 23. 48. Н. Рањ. 1416. 1966. Ст. пис. 2, 390. 4. 485. 5, 73. 75. 94. Д. Рањ. 46. 1206. Град. дјев. 119. 128. 138. 164. Хект. 226. Зор. 69. Буд. 59. 107. Злат. 516. 756. 76. Гуч. 10. 40. Вран. жив. 60. Банд. 81. Бун. 33. *Мат*. 54. *Андр*. дев. 55. *пут* 59. *Пос*. 7. Глав. 35. излазећи тако из обичаја акусатив тој ријечи *замјењује* се *генитивом* без приједлога и с приједлогом, и то од XIV вијека: без приједлога XIV вијека: *да их* *подде* М. 108. *шо их* *стс* *нослали* М. 174. *да их* *сљубдемо* М. 216. *има их* *каша* *мношь* П. 9. *поводе их* П. 10. XV вијека: *их* М. 285. 339. 346. 366. 368. 400. 405. 432. 470. 570. 515. П. 28. 31. 37. 42. 44. 47. 55. 58. 63. 73. 77. 82. 86. 96. 107. 110. 160. Пб. 69. 83. 94. 95. 110. на крају XV и свега XVI вијека: *јих* Ст. пис. 1, 5. 20. 23. 34. 48. 70. 5, 71. 87. Хект. 5. 236. 276. 316. 326. Стар. 1, 229. 4, 111. *пусти их* Н. Рањ. 1516. *приссошс их* Збор. 356. *хоће их* *покестн* Збор. 51. *мрткс их* *вунин* Збор. 766. *пх* Ст. пис. 2, 27. 41. 219. 428. 3, 143. 4, 223. 5, 6. 7. 110. Стар. 3, 224. 232. *учећ пх* Д. Рањ. VIII. 68. *пзвршујући пх* Град. дјев. 132. *чтили их* су Злат. предгов. 36. *достојне их* *чипв* Гуч. 73. *њих*

Ст. пис. 1, 91. посла њих Н. Рањ. 34. да искусим њих Н. Рањ. 886. остави њих Н. Рањ. 91. ниџь да киџь Збор. 256. узамь ниџь Збор. 38. њих Ст. пис. 5, 8. Стар. 4, 115. њих видећи Град. дјев. 151. њих Злат. 7. њих ухватише Гуч. 289. XVII вијека: их Вран. жиџ. 24. Гунд. суз. III, LX. Банд. 40. Каш. 36. 47. Андр. пут 63. јих Мрн. 3. њих Вран. жив. 22. поче њих молити Вран. жив. 58. ту ћу њих судити Орб. 230. уздигне њих Банд. 6. посла њих Банд. 150. њих Див. 28. Каш. 37. 102. Мив. грам. 11. Пос. 86. тако и с приједлогом XIV вијека: за ниџь М. 85. XV вијека: ма ниџь М. 244. за ниџь М. 346. II. 54. 82. и послје са свакојаким приједлозима: на крају XV и свега XVI вијека: њих Ст. пис. 1, 43. Н. Рањ. 17. 406. Збор. 6. Град. дух. 68. 87. Хект. 18. Буд. 163. Злат. 126. Гуч. 85. XVII вијека: њих Вран. жиџ. 50. 58. 73. 113. Банд. 75. 121. Мрн. 65.¹ — Од основе ка нераширене, која кад није раширена припада међу оне на чисто а: ке М. 54. 399. Ст. пис. 4, 144. 201. Град. дјев. 9. Злат. 6. Банд. 38. миеке Збор. 105. Ст. пис. 4, 167. Д. Рањ. VI. Град. дјев. 85. Гуч. 154. Орб. 3. Андр. пут 301. с доданим ј: кеј Ст. пис. 2, 328. и од основе раширене: које Ст. пис. 4, 203. Вран. жив. 8. њекоје Н. Рањ. 138. — од основе сја раширене: сие М. 10. од исте основе нераширене: се М. 567. сџ (гдје ће њ бити само написано мјесто е) II. 171. се Ст. пис. 2, 459. 5, 54. с доданим ј: сеј Ст. пис. 2, 192. 358. 391. 411. Гуч. 286. за женски род долази и само си: киџь си М. 84. тако и њ кьси скте М. 28. 33. за мушки.

У неких писца долази номинат. мјесто акусатива уз имена мушкога рода с основном на а кад је и у њих узет но-

¹ Кашиџь грам. 74. за акусатив мн. овој ријечи не ставља ништа друго него „они, оне, она“; Микаља грам. 11. ставља само „њих.“ — И у других се прономина доста често замјењивао акусатив генитивом, али се није изгубио: ножеже онијех Н. Рањ. 18. молити за онијех 396. онијех свак части Злат. 916. под проклетство ставља свијех онијех Град. дјев. 83. оних Вран. жив. 38. Каш. 89. оздрави једијех Д. Рањ. VI. дозка ниџь синеџь колицинеџь Збор. 102. свих Н. Рањ. 17. Ст. пис. 2, 56. 4, 258. Хект. 256. Каш. 89. за свијех Гуч. 159. Орб. 240. кијех Н. Рањ. 956. Град. дјев. 137. ницих Ст. пис. 1, 243. познам њеких Град. дјев. 37. коиџь М. 401. којијех Ст. пис. 3, 40. Гуч. 311. којих Банд. 149. Андр. пут 277.

минатив мјесто акусатива или управо кад у акусативу прелазе међу ријечи с основом на *i* (види напријед стр. 106-107) и уз ријечи с основом на *i*, и то од краја XV вијека: заповиди моји Ст. пис. 1, 8. сваки труди 180. сви своји верни 188. моји труди 314. олтари твоји 244. гласи моји 334. власи свој(и) Ст. пис. 2, 108. они дни Зор. 266. јини разлики настеди 71. сви данки своји 36. ти корени Буд. 40. они гриси 38. родитељи своји 59. изрече ки годир гриси 25. ти разлози Вран. жив. 8. хоћете они исти венци пријати 74. сви послѣ чињаше 87. гриси своји носећи 23. за наши гриси 10. за ваши бози 113. који штјује цесар 40. сви зиди Мрн. 21. своји сини 115. наши војници 64. ки гласи 154. ако носите који одговори 99.

Б. За средњи род једнак је овај падеж с номинат. мн., који види. — Од основе ја налази се само у књигама писаним црквенијем језиком: *ѡ* Стеф. 7. а кад га је нестало у српском језику, замјењивао га је кад кад акусатив мн. мушкога рода, докле се и он држао: ње (т. ј. лица) Ст. пис. 2, 63. кроза ње (т. ј. врата) Град. дјев. 34. та добра јесу онога, који нашал је јест Буд. 107. ако је (т. ј. дјела) кто не чини Буд. 124. за ње (т. ј. добра) Буд 138. а како се и у мушком роду замијенио акусатив мн. генитивом, замијенио се је и у средњем: та добра могу се дати убози(м), или да их држи за се Буд. 108. — Од основе сја раширене било је см *М*. али и без *а*: см Стеф. 13. см *М*. 10.

У сложеном облику саставља се акусатив мн. од прономина за женски род *ѡ*, српски *ѡ*, а за средњи *ѡ* с номиналним обликом без промјене, те је било за мушки и женски род: *дрогниѡ М*. 4 *устьмиѡ М*. 91. *ѡкованиѡ М*. 91. за средњи: *разлужиѡ М*. 5. али како у српском језику номинални облик мушкога и женскога рода има на крају *е* не само од основа на ја него и на чисто *а*, сажима се *ѡ* у *ѡ*, а у средњем се роду сажима *ѡ* у *ѡ*, и тако ти сложени облици бивају једнаки с номиналнима, које види, само што је у сложенима крајње самогласно дуго.

ВОКАТИВ МНОЖИНЕ.

Замјењује се номинативом множине и у прономина и у адјектива у сложеном облику.

ИНСТРУМЕНТАЛ МНОЖИНЕ.

Једнак је за сва три рода. Основа добија на крају *i*, које се с крајњим самогласним њезинијем слаже као у генит. мн.; наставак је исти којим и у имена постаје исти падеж, и остаје цео:

а) од основа на чисто *a*: свацими Каш. 27. од исте основе раширене: *келконми* М. 289. — *ниџми* М. 11. П. 36. *ниџми* М. 230. *ниџми* М. 458. *инимн* Буд. 59. Каш. 49. — *истијемн* Град. дјев. 18. *истими* Каш. 42. — *једними* Н. Рањ. 186. *инедними* М. 458. — *овими* Буд. 51. Злат. 616. Вран. жив. 113. Мрн. 98. Каш. 49. — *овацими* Буд. 17. Каш. 104. — *оваковими* Вран. жив. 37. Мрн. 12. — *онџми* П. 6. 91. *онџми* М. 434. *онџми* М. 455. *онијемн* Ст. пис. 5, 133. *оними* Буд. 51. Вран. жив. 72. с доданим *зи*: *онџмиџи* М. 205. 208. 267. — *самџми* М. 14. — *тџми* М. 51. П. 135. *теми* М. 402. *тимн* Ст. пис. 1, 66. Буд. 132. Мрн. 44. — *тацими* Ст. пис. 1, 15. Буд. 13. — *тлџокџми* П. 23. 98. 114. — *толицејемн* Н. Рањ. 70. Орб. 52. *толицими* Јерк. 75. Каш. 46. — *И* без промјене грленог гласа од XV вијека: *кслксми* М. 288. *кслксџми* М. 424. *свакијемн* Див. 6. 266. *такими* Хект. 306. *толикими* Банд. 112.

б) од основа на *ја*: *вашими* Банд. 17. — *нимн* М. 14. тако само у старија времена, а последије као с приједлогом; с приједлогом: *нимн* М. 4. 99. 147. П. 72. Н. Рањ. 29. Збор. 2. Ст. пис. 3, 416. 4, 224. 5, 20. Буд. 13. Злат. 26. Гуч. 98. Вран. жив. 19. Банд. VII. Мик. 249. без приједлога: *њими* Н. Рањ. 27. Ст. пис. 2, 28. 107. Стар. 4, 232. Буд. 63. Гуч. 22. Гунд. ис. 27. — *мојими* Н. Рањ. 189. Хект. 36. Злат. 23. Банд. 183. — *нашними* М. 382. Банд. 195. — *својими* Ст. пис. 1, 53. Банд. 13. — *твојими* Вран. жив. 19. Банд. 31. сажето: *твими* Мрн. 177. — *сими* М. 259. Ст. пис. 1, 31. — од основе која у овом облику као и у дат. мн. прелази међу основе на чисто *a*: *кџсџми* М. 218. *кџсџми* М. 255. *кџсџми* М. 312. *кџсџми* М. 414. *кџсџми* М. 255. *кџсџми* М. 259. 284. 321. 431.¹ *свијемн* Н. Рањ. 316. Ст. пис. 3, 299. 406. 4, 168. 5, 113. Гуч. 230. Див. 25. Орб. 84. *свими* Ст. пис. 3, 146. Хект. 176. Злат. 36. Вран. жив. 88. Мрн. 35. Банд. 21. Каш. 29. — од основе на *нераширене*

¹ У једном споменку има и *кџсџми* М. 255.

има облик сложени: кими М. 402. Ст. пис. 2, 48. никими Ст. пис. 1, 3. и проминални без промјене грленог гласа: киеми Ст. пис. 3, 433. 4, 154. Збор. 96. с промјеном грленог гласа, сложен са *иъ*: ницими Мри. 4. од исте основе раширене иди ниже.

Основе су се на ја и у овом облику изједначиле с онима на чисто а: кашисми Збор. 115. монисми Збор. 83. 95. нашисми М. 238. 403. 122. нашисми М. 403. 412. нашисми М. 403. 458. II. 91. нашисми II. 10. IIб. 107. нашијем Ст. пис. 3, 268. Див. 38. Банд. 153. скоисми М. 312. 485. II. Рањ. 62. 696. Збор. 18. Ст. пис. 2, 26. Орб. 7. скоисми М. 364. 387. IIб. 92. скоисми М. 380. ткоисми Збор. 586. Ст. пис. 4, 168. 5, 20. Бри. 26. сисми М. 312. сисми (али ту може бити да је *ѣ* написано мјесто *и*) М. 243. од раширенјех основа: всакоисми М. 321. коисми М. 459. Ст. пис. 3, 385. Див. XV.

Палази се *и* уметнуто пред надежни наставак, а тада му се *и* замјењује гласом *ѣ* који основа има на крају у том облику, а основа мјесто *ѣ* добија или *и* (види напријед стр. 192. 198): тизисми Збор. 45. окизисми Збор. 83. 986. Стар. 3, 219. онизисми Збор. 54. 55. 80. 115. онизими Банд. III. 120. или *е* (види напријед стр. 174. 198): тезими Каш. 30. онезими Каш. 42. — Од *и* могло се *и* и одбацити: тезми Ст. пис. 1, 38.

Од XIV вијека долази облик *и* окрњен, без крајњег *и*, и тако изједначен с дативом *ми*: ниѣмь II. 19. ксиѣмь М. 104. — Једини примјер није поуздано тога вијека, јер је из познијега пријениса. XV вијека: колиѣмь II. 61. 159. сксиѣмь М. 455. сконѣмь II. 30. и после је једнако: ниѣмь Бам. 4. Мат. 52. истиѣмь Град. дјев. 102. Орб. 219. Бун. 36. Бам. 22. Мик. грам. 4. једниѣмь Радн. 19. ниједнимь Злат. 46. оваѣмь Град. дјев. 89. 157. овиѣмь II. Рањ. 218. Злат. 316. Гуч. 109. Орб. 147. Бам. 146. 15. Андр. пут 42. Радн. 27. 43. 46. овимь Ст. пис. 4, 432. Злат. 4. 80. ониѣмь Ст. пис. 5, 132. 330. Град. дјев. 14. Зор. 696. Злат. предгов. 16. Орб. 108. Бам. 136. самиѣмь Злат. 42. Радн. 27. самимь Радн. 13. тимь Ст. пис. 4, 427. 449. 463. тиѣмь Бам. 3. 16. 5. таѣмь (таѣмь) Мат. 52. такиѣмь Андр. пут 70. толиѣмь II. Рањ. 1116. Град. дух. 19. дјев. 95. Орб. 184. Андр. дев. 25. пут 80. толицимь Ст. пис. 2, 168. 4, 439. толикиѣмь Пос. 21. Радн. 22. — вашиѣмь Бун.

25. Радн. 93. свијем Н. Рањ. 31. Ст. пис. 3, 43. 377. 4, 58. Град. дјев. 68. Гуч. 22. 275. Орб. 84. 168. 182. 281. Бун. 25. Андр. дев. 120. Пос. 25. Радн. 14. 69. свим Ст. пис. 2, 227. 349. 405. 4, 417. 426. 5, 19. 56. 75. Злат. 13. Банд. 173. мојијем Злат. 36к. Орб. 84. Бун. 29. Андр. дев. 137. мојим Ст. пис. 5, 56. 69. Зор. 26. Злат. 63. Гунд. пс. 4. нашијем Ст. пис. 2, 18. Орб. 286. Радн. 36. сим Ст. пис. 4, 416. својијем Н. Рањ. 170б. Ст. пис. 5, 75. Град. дух. 16. Злат. 62. Див. 29. Бун. 26. 36. Андр. дев. 14. Пос. 39. Радн. 47. својим Ст. пис. 5, 118. Банд. 87. твојијем Град. дјев. 183. Гуч. 181. Андр. дев. 139. нач. 36. пут 40. Пос. 116. Радн. 25. твојим Ст. пис. 4, 462. 476. 487. 5, 255. Злат. 586. Гунд. суз. III, LXXX. Банд. 128. Андр. пут 154. од основе ка нераширене: кијем Ст. пис. 4, 436.¹ Бун. 24. ким Злат. 88. Гунд. суз. I, XXIII. њскијем Злат. предгов. 26. Орб. 121. и од раширене: којим Ст. пис. 2, 422. којијем Ст. пис. 5, 76. Град. дјен. 23. дух. 8. Злат. 7. Гуч. 266. Див. 266. Гунд. пс. 43. Ђам. I. 4. Андр. дев. 70. 86. Радн. 31. свакојим Ст. пис. 5, 64. — тако и кад је уметнуто *м*: онијезијем Н. Рањ. 180. Гуч. 133. овизијем Град. дух. 8. Пос. 36. тезијем Ст. пис. 5, 147. Андр. 121. тизијем Радн. 30.

Тако окрњеном облику додаје се *а* од XIV вијека: ш *н*има П. 22. тако и послије: *н*има Д. Рањ. V. истијема Гуч. 38. ниједнијема Гуч. 5. овијема Ст. пис. 4, 481. 482. Орб. 263. овима Ст. пис. 4, 482. Крн. 46. онима Буд. 36. Пос. 32. онијема Орб. 220. такима Злат. 95. тима Ст. пис. 4, 402. Д. Рањ. 286. — вашима Д. Рањ. IXб. свима Ст. пис. 1, 17. 2, 44. 463. 4, 466. Д. Рањ. 576. 134. Хект. 8. 176. Брн. 496. Вран. рјеч. 39. 88. Чубр. 15. Гунд. пс. 4. Мрн. 44. *с*нѣма Збор. 66. Ст. пис. 3, 205. 4, 466. 5, 155. 179. Гуч. 232. Орб. 40. *н*има М. 445. тако с приједлогом и без приједлога: *н*има Ст. пис. 1, 22. 31. 4, 257. 465. 482. 5, 154. Д. Рањ. IVб. X. 19. Град. дјев. 43. 56. 116. 140. 141. 157. дух. 25. 50. 88. Злат. 326. 86. Гуч. 174. Орб. 89. 102. 183. 214. Гунд. суз. I, LVII. Бун. 3. 24. Мрн. 3. 46. Ђам. 5. 9. Мик. грам. 16. Пос. 116. 32. Радн. 13. 15. Андр. пут. 224. 232. мојијема Ст. пис. 4, 449. Гуч. 290. мо-

¹ С промјеном крајњега *м* на *н*: кијен Град. дух. 36.

јима Д. Рањ. 826. 118. нашијема Гуч. 102. нашима Мрн. 134. својима Д. Рањ. IXб. 62. 1446. Злат. 80. својијема Ст. пис. 5, 120. 121. 127. 254. Гуч. 77. 206, 240. Орб. 252. твојијема Ст. пис. 2. 408. 4, 476. Злат. 9. твојима Злат. 93. Банд. 137. Мрн. 140. сажето: твима Гунд. суз. II, IX. од основе ка нераширене: кима Ст. пис. 2. 356. 398. 416. Чубр. 46. вијема Ст. пис. 5, 247. и од раширене: којима Ст. пис. 5, 19. Злат. 93. Орб. 73. 142. којијема Гуч. 154. Орб. 21. 36. 50. Андр. нач. 1. 3. 4. — и кад је уметнуто *зи*: тијезијема Гуч. 306. овијезијема Орб. 263. онвијезијема Гуч. 1. Орб. 88.

Додавало се је в *е*: вашиме Ст. пис. 4, 490. свиме Ст. пис. 1, 13. 4, 445. Д. Рањ. 396. 67. свијеме Ст. пис. 5, 99. вијеме Ст. пис. 5, 313. киме Буд. 60. Брн. 49. којијеме Гуч. 101. њиме Радн. 66.

На додано *с* на ново се додавао падежни наставак, а тада се додано *е* замјењивало гласом *ѡ* који основа има у том падежу: твѡиѡи Ст. пис. 3, 99. онѡиѡи Збор. 121. а тада је опет крајње *и* отпадало, па се додавало *ѡ*: конѡиѡи Збор. 80.

У сложеном облику за сва три рода инструментални од прономинални саставља се с номиналним обликом мушкога рода без промјене, само се *ѡи* и *иѡи*, које тада буде пред наставком *иѡи*, сажима у српском језику у једно дуго *и*: неѡкрѡиѡи М. 5. ѡтѡиѡи М. 12. неговѡиѡи М. 210. послѡиѡиѡи М. 236. божиѡиѡи М. 308. тако свега времена: јерусолимскимѡи Н. Рањ. 19. многѡиѡи Ст. пис. 1, 36. драгимѡи Хект. 256. добримѡи 386. јадовѡиѡи Зор. 37. остримѡи Буд. 58. светѡиѡи Брн. 26. пунѡиѡи Злат. 916. слаткимѡи Вран. жив. 113. нечистѡиѡи Гунд. суз. I, LXIV. небескимѡи Банд. 114. сухѡиѡи 112. живѡиѡи Мрн. 134. царскимѡи 129. гвоздениѡи Каш. 46. мехкимѡи 9.

Од XIII је вијска овај облик као и други (види инструментал јед.) изједначен с прономиналнијем, а таки могу бити по западном говору и гдјекоји између горњијех примјера, па се њим замјењује и номинални облик: XIII вијека: егѡкѡиѡи М. 44. XIV вијека: богодрѡванѡиѡи М. 230. косѡиѡиѡиѡиѡи II. 7. златѡиѡиѡи М. 107. именовѡиѡиѡиѡи М. 219. крѡстиѡиѡиѡиѡиѡи М. 219. мнозиѡиѡиѡиѡиѡи М. 230. неговѡкѡиѡиѡиѡиѡи М. 176. скѡтиѡиѡиѡиѡиѡиѡи М. 104. свѡтѡиѡиѡиѡиѡиѡиѡи

М. 104. XV вијека: бисерњисми Пб. 104. босамњсцими М. 255. босамњсцими М. 307. келниџми П. 33. кѣроканисми М. 403. кѣроканисми М. 433. гласитисми М. 321. добрџми М. 311. П. 92. добрџми М. 414. дѣброкѣуџцими М. 255. дѣброкѣуџцими М. 367. дѣброкѣуџцими М. 508. издѣбранисми М. 276. 431. издѣбранисми М. 287. 382. 413. имсноканисми М. 287. имсноканисми М. 383. лѣпџми П. 34. людсџми П. 31. поуѣнисми М. 311. 412. 544. поуѣнисми М. 321. поуѣнисми М. 420. поуѣнисми П. 34. пѣлсџми П. 96. рѣуснисми М. 382. скѣтсми М. 259. 431. скѣтисми М. 309. 312. 383. 457. срѣдѣуанисми М. 367. срѣдѣуанисми М. 508. старџми М. 367. XVI вијека: анѣосцијѣми П. Рањ. 36. блаженијѣми 217. издраелсцијѣми 65. мнозијѣми 22. његовијѣми 18. пунијѣми 886. горцијѣми Ст. пис. 2, 500. грознијѣми Ст. пис. 3, 383. добријѣми 443. дразијѣми 75. жѣлѣнијѣми 133. повијѣми 360. слатцијѣми 354. тужнијѣми 108. бијѣлијѣми Ст. пис. 4, 10^о. друзијѣми 27. златијѣми 109. злѣбнијѣми 46. злијѣми Ст. пис. 5, 11. оштријѣми 10. илѣчијѣми 50. кѣлиџисми Збор. 91. жѣстоџисми 1246. мноџисми 1. скѣтисми 118. мѣѣми 75. мнозими Зор. 266. приѣнијѣми Злат. 166. грознијѣми 81. дразими 97. дробѣнијѣми 4. јѣцијѣми 6. мнозијѣми 686. живијѣми Гуч. 74. мнозијѣми 153. његовијѣми 305. писанијѣми 77. XVII вијека: мнозими Вран. жив. 112. Банд. 92. Мри. 57. Каш. 32. добрѣми Див. 25. лажљивијѣми 21. живијѣми Орб. 152. лијѣнијѣми 52. мнозијѣми 204. велицими Банд. 112. друзими Мри. 4. дузими 178. разлицими Јерк. 25. привелицими Каш. 32. — и без промѣне грленијѣх гласѣва од XV вијека: дѣброкѣуџкѣми М. 535. градѣскџми П. 162. кѣлѣкисми Збор. 32. при-слаткијѣми Гуч. 241. српскијѣми Див. XIб. небескијѣми Орб. 84. — Како су се у прономина у овом облику помијѣшале основе на ја међу оне на чисто а, тако су се помијѣшале и у адјектива у овом сложенѣм облику од XV вијека: по-следѣѣми М. 238. згѣдѣкѣшѣми М. 457. божијѣми П. Рањ. 149. туђијѣми П. Рањ. 64. врућијѣми Ст. пис. 3, 462. 4, 27. зад-њѣми Ст. пис. 4, 166. дражијѣми Злат. 11.

Од XIII вијека долази и тај облик окрѣен, без крај-пѣга самогласнога, взјѣдѣначѣн с дативѣм ѣн.: XIII вијека: прѣписанимѣ М. 28. XIV вијека: писанимѣ М. 234. XV вијека: згѣдѣкѣшѣмѣ М. 431. 463. кѣроканѣмѣ М. 508. поѣлакѣѣмѣ Пб. 49.

рсуењемъ Цб. 115. XVI вијека: грцим II. Рањ. 105. жидов-
сцијем 105. токсисасисемъ Збор. 826. билим Ст. пис. 2, 77.
дразим 314 дразијем 405. дробним 361. жељним 281. златим
25. лијеним 28. осталим 361. отајним 418. пригрозином 366.
прихитрим 89. разлицим 89. смртним 405. бојним Ст. пис.
4, 468. гвозденијем 201. достојним 443. дразим 423. извреним
437. лицим 417. плачним 416. слатким 448. најслађим 417.
тамним 404. худим 449. честим 434. чистим 434. злијем Ст.
пис. 5, 16. избранијем 23. крвавијем 43. славнијем 42. слаци-
јем 8. велицим Д. Рањ. IV6. дразим 206. злијем 286. мнозим
V. немилим 1076. тужним 1076. блаженијем Град. дјев. 65.
добријем 101. духовнијем 68. живијем 122. земаљскијем 18.
злочестијем 128. кренијем 66. лијенијем 8. мртвијем 122. ње-
говијем 77. осталијем 68. праведнијем 33. светијем 31. страш-
нијем 62. умрлијем 178. блаженим Злат. 91. велицим 361.
гнусним 516. горијем 866. достојнијем 846. јацим 11. крацим
826. крвавијем 876. малим 446. мнозим 116. мнозијем 166. мр-
твим 11. нејацим 516. планинским 51. разлицим 63. свијетлијем
2. тесалскијем 17. учињенијем 83. цијелим 176. аностолскијем
Гуч. 98. блаженијем 279. грознијем 182. густим 273. за-
мјернијем 291. мнозијем 78. његовијем 66. осталијем 22. раз-
лицијем 11. славнијем 7. XVII вијека: друзијем Орб. 96. иза-
бранијем 252. мнозијем 34. његовијем 64. осталијем 126.
разлицијем 7. светијем 15. придразијем Гунд. ис. 42. сви-
јетлим 43. худим 4. добријем Гунд. суз. III, LX. неумрлим
III, XXIX. новијем I, XXXVIII. свитлим III, XXX. уресни-
јем III, XXX. хитрим II, XXVI. грознијем Вун. 17. друзи-
јем 6. дворнијем 7. мнозијем 6. оштријем 16. тврдијем 47.
мнозим Мрн. 24. друзијем Бам. 9. латинскијем 3. новијем 19.
њиховијем 5. реченијем 76. садањијем 46. старијем 46. го-
товим Мик 116. лијеним 161. нуним 178. раскораченим 539.
узетим 419. блаженијем Андр. дев. 154. бременитијем 37.
гвозденијем 144. љуцкијем 139. исбескијем 25. разлицијем
21. светијем 120. телеснијем 115. највећијем 145. анђeosки-
јем Пос. 39. другијем 306. злочестијем 32. мнозијем 446. ње-
говијем 25. осталим 10. паметнијем 32. разлицим 29. богатијем
Радн. 72. божијем 36. великијем 63. властитијем 53. добри-
јем 36. другим 11. земаљскијем 1. извањијем 84. козлетијем

39. људскијем 54. малијем 51. мнозијем 13. многијем 48. туђијем 73.

Тако окрњеном облику додаје се *а* од краја XV вијека: многима Ст. пис. 1, 31. страшнима 31. тмастима 17. XVI вијека: друзима Н. Рањ. 1636. неумивенијема рукама 64. златима Ст. пис. 2, 11. 445. љувенима 505. грознима Ст. пис. 4, 427. грознијема 445. дразима 448. крвавима 402. лицима 483. слаткима 481. светима 444. добријема Ст. пис. 5, 13. 15. небескима 13. светијема 320. сиједијема 57. болнима Д. Рањ. 1296. веселима 105. грознима 906. друзима 186. златима 130. злима 69. малима 60. мнозима IX6. новима 89. оштрима 41. плачницама 78. русима 236. разлицима 92. слаткима VII6. цвјетницама 1076. већима Злат. 86. крутима 20. мртвима 316. разбијенима 59. складницама 86. сметенима 59. апостолскијема Гуч. 38. велицијема 130. гвозденијема 214. друзијема 77. небескијема 131. његовијема 130. телеснијема 103. чуднијема 134. XVII вијека: безбројнијема Орб. 81. велицима 125. вјечнијема 167. гласовитијема 227. добријема 60. друзијема 34. духовнијема 126. жестоцијема 179. живијема 107. злијема 255. људскијема 34. мртвијема 124. невјернијема 88. његовијема 267. осталијема 222. раздијељенијема 118. разлицијема 253. смртнијема 254. старијема 21. блаженијема Гунд. пс. 41. једнацима Гунд. суз. II, XLVII. грознијема Бун. 26. жестоцима 33. мекахницама 47. обилницама 36. оштрима 41. придразима 27. војницама Мри. 158. краткима 120. мнозима 137. светима 26. слаткима 175. друзијема Там. 9. латинскијема 1.¹

Додавало му се и *е* XVI и XVII вијека, али рјеђе: влажнице Д. Рањ. 776. жуднице 57. злиме 6. мртвине 996. туђине 38. чуднице 9. људскиме Злат. 3. вишњиме Гунд. суз. II, XLVIII. жалосниме III, XVII. његовиме Гунд. пс. 28. мнозиме Мри. 179. припростиме Ради. 51.

На додано *е* додавао се је опет надежни наставак, а тада се *е* замјењивало гласом *џ* који има основа у том надежу: XVI вијека: грдименим Збор. 1616.

¹ Кашић грам. 46 вели: *svetimi vel svetima*.

ЛОКАТИВ МНОЖИНЕ.

Једнак је за сва три рода. Основа добија *i*, које се с крајњим самогласним њезинијем слаже као у генит. мн. и као у локативу мн. мушких и средњих имена с осноном на *a*, а наставак је исти којим настаје исти облик и у имена:

а) од основа на чисто *a*: *квацихъ* М. 26. *скацихъ* М. 236. *Каш.* 82. и без промјене грленог гласа: *квацихъ* П. 173. — *инехъ* Пб. 130. М. 410. *иних* Буд. 137. — *истијех* Град. дјев. 152. *Див.* 66. — *колицихъ* П. 116. *колицих* Банд. 93. *инсколицихъ* Збор. 10. — *ових* Ст. пис. 1, 37. *Д.* Рањ. IV. *овијех* Град. дјев. 168. *Злат.* 36g. *Орб.* 134. *овије* *Див.* 5. *Ради.* 36. — *оинехъ* М. 38. *оинихъ* П. 62. *оинијех* Град. дјев. 58. — *самијех* Град. дјев. 41. — *тијех* Гуч. 133. *тих* Буд. 57. — *тацијех* *Злат.* 31. *тацих* Буд. 90. — *толицихъ* П. 87. *толицијех* Ст. пис. 4, 432. *Град.* дух. 36. *Злат.* предгов. 3. *Орб.* 218.

б) од основа на *ja*: *канихъ* М. 24. П. *Рањ.* 236. — *инихъ* М. 5. П. *Рањ.* 186. *Збор.* 56. *Ст. пис.* 1, 142. 2, 30. 388. 3, 124. 5, 130. *Град.* дјев. 27. *Хект.* 256. *Буд.* 157. *Гуч.* 26. *Вран.* жив. 49. *Див.* 376. *Орб.* 53. *Банд.* 7. *Каш.* 21. — *мојих* *Ст. пис.* 2, 243. — *нашихъ* М. 242. *Д.* Рањ. IXб. — *сихъ* М. 233. — *твојих* *Вран.* жив. 21. и сажето: *твих* *Д.* Рањ. 83. — од основе која прелази у овом надежу међу оне на чисто *a* (као и у генит. мн.): *ксихъ* М. 233. *ксихъ* М. 324. *скехъ* М. 397. 410. Пб. 95. *свих* П. *Рањ.* 165. *Ст. пис.* 2, 388. *Д.* Рањ. V. *Град.* дјев. 69. *Гуч.* 32. *Банд.* 40. *свијех* *Д.* Рањ. VII. *Банд.* 14. *Бун.* 37. *свије* *Див.* 266. — од основе на *нераширене* сложени облик: *ких* *Ст. пис.* 1, 7. 2, 39. 102. 144. *Хект.* 30. *Злат.* 35. *нихих* *Банд.* IV. и прономинални без промјене гласа *к*: *кијех* *Ст. пис.* 4, 153. 5, 37. 292. *Злат.* 36k. *њекијех* *Орб.* 161. *Мат.* 70. с промјеном грленог гласа: *иницхъ* *Мат.* 14. и од *раширене*: *коихъ* П. 151. *Ст. пис.* 2, 71. 5, 189. *Д.* Рањ. Vб.

Долази и у сложеном облику: *инихъ* М. 98. *квквокиихъ* М. 161.

Основе на *ja* прелазе међу оне на чисто *a*: *канихъ* П. 49. *канихъ* М. 517. 535. *канијех* П. *Рањ.* 33. *Збор.* 117. *Банд.* 13. *мосихъ* Пб. 91. *мојијех* П. *Рањ.* 166. 356. 229. *Збор.* 94. *Ст. пис.* 5, 68. *Град.* дјев. 152. *Див.* 256. *Орб.* 85. *канихъ* М.

260. 288. 295. 422. *нашихъ* М. 491. 506. 508. *нашихъ* П. 55. 82. 96. *нашијех* Н. Рањ. 56. Град. дјев. 39. Гуч. 21. *нашије* Див. 86. *сѣхъ* П. 45. *снѣхъ* М. 382. 413. *своѣхъ* М. 387. 459. *својијех* Н. Рањ. 20. Град. дјев. 169. Злат. ирегов. 16. Гуч. 6. *својије* Радн. 52. *твоѣхъ* Збор. 64. Ст. пис. 3, 256. 343. од основе на *ранирене*: *коѣхъ* М. 386. Пб. 113. *којијех* Ст. пис. 4, 88. 5, 349. Злат. 36g. Гуч. 1. Бун. 44.

Додаје му се на крају *е* од XV вијека, и то још с доданим *ј*: *снѣем* М. 470. са самијем *е*: *овихе* Буд. 164.

На таки додатак још се једном додавао падежни наставак, а тада се додано *е* замјењивало гласом *ѣ* који у овом облику има основа на крају: *тнѣхѣхъ* Збор. 157. 1666.

Налази се уметнуто *зи* пред наставак, а тада му се *и* замјењује гласом *ѣ* који има основа у овом облику на крају: *овѣзѣхъ* М. 475. *овѣзих* Банд. 270. *овѣзијех* (*овѣзѣхъ*) Мат. 13. *онијезијех* Гуч. 102. тада основа, може мјесто *ѣ* имати и *и*: *ониѣхѣхъ* Збор. 94. Мик. грам. 3. и *е* (види напријед стр. 174. 198. 205.) *овезијех* Ст. пис. 5 54. 100. 102. Гуч. 313.

У почетку XV вијека налази се датив *ми*. мјесто локатива: *ѣ* *кимъ* *скимъ* М. 249. свега тога вијека до краја XVI вијека нема више ни једнога примјера, а на крају XVI вијека долази опет датив мјесто локат. један пут с доданим *а* на крају: *којијема* Гуч. 10. и инструментал *ми*. којим се тада датив замјењивао (види код датива): на свијем *Злат.* 16с. али XVII вијека већ доста често долази датив мјесто локат.: *внијем* Андр. дев. 47. *нут* 10. *истијем* Андр. *нут* 337. *овијем* Там. 66. 76. 9. 12. 15. Андр. дев. 98. 129. 141. Радн. 8. *овацијем* Там. 8. 24. *онијем* Андр. нач. 53. дев. 25. *пут* 101. *тијем* Там. 27. *такијем* Андр. 58. *толицијем* Андр. дев. 15. *пут* 418. — *свијем* Там. 17. 24. Андр. дев. 37. *нут* 100. Радн. 95. *мојијем* Андр. дев. 45. нач. 37. *пут* 74. *нашијем* Андр. дев. 5. *својијем* Андр. дев. VII. *пут* 32. *твојијем* Андр. дев. 142. нач. 55. *нут* 17. *којијем* Там. 236. Андр. дев. 69. *пут* 313. и с уметнутим *зи*: *овезијем* Андр. *пут* 256. *онезијем* Андр. *нут* 312. *овѣзијем* Радн. 6. *онѣзијем* Радн. 7. — с доданим *а*: *њима* Там. 116. Андр. дев. 45. нач. 18. *нут* 76. Радн. 24. 33. 65. *мојијема* Андр. *нут*. 344. *твојијема* Андр. *пут* 160. *овацијема* Там. 12. *којијема* Андр. *нут* 18. Радн. 8. *њекѣјема* Там. 256.

У сложеном облику, који је такођер за сна три рода једнак, саставља се локат. мн. замјенице *ихъ* с проминалним обликом као у латину мн.: кад је у адјективна основа на чисто *а*: старихъ М. 23. првихъ скстихъ М. 171. срьдлунихъ М. 281. његовихъ II. Рањ. 101. Д. Рањ. VI6. разликихъ Зор. 27. добрихъ Буд. 89. реченихъ Гуч. 52. проклетихъ Орб. 7. старихъ Банд. 177. — кад је у адјектива основа на *ја*: нишњихъ II. Рањ. 21. господњихъ Банд. 221. — Али је и овај сложени облик узједначен с проминалницјем још од XIV вијека: старѣхъ М. 217. II. 12. XV вијека: велицнскъ М. 366. велицѣхъ М. 444. добриехъ М. 324. добрѣхъ М. 459. добрскъ М. 496. дружскъ М. 362. двброкаучнскъ М. 403. западнѣхъ М. 363. златнскъ М. 403. златѣхъ М. 407. истоунскъ М. 363. краљевѣхъ II. 81. краснѣхъ М. 300. крѣннскъ М. 444. латинѣхъ II. 146. лѣнскъ II. 143. люквинскъ М. 444. людѣхъ II. 113. многонскъ М. 443. подобниехъ М. 459. поутскнхъ М. 516. поутскнскъ II6. 93. правнѣхъ М. 459. прѣнскъ М. 422. руснскъ М. 275. руснскнхъ М. 403. руснскъ М. 420. скстѣхъ М. 397. сланиѣхъ II. 161. срьдлунѣхъ М. 300. срьдлуннскъ М. 337. срьбрьнскъ М. 411. срьбрьнскнхъ М. 425. старскъ М. 261. старѣхъ II. 95. XVI вијека: жидовсцијехъ II. Рањ. 29. израелсцијехъ 42. краљевнѣхъ 14. праведнѣхъ 216. светијехъ 20. велицнскъ Збор. 8. мнознскъ 47. исвсскнхъ 124. римскнхъ 8. скстнскъ 97. мнозијехъ Ст. пис. 3, 435. 5, 68. морсцијехъ Ст. пис. 3. 288. труднѣхъ 139. друзијехъ Град. дјев. 72. краљевсцијехъ 88. мнозијехъ 8. огњенијехъ 160. разлицијехъ 8. светијехъ 113. велицнхъ Буд. 46. друзијехъ Злат. 376. лијенијехъ 506. пакљенијехъ 56. храбренијехъ 16. богољубнѣхъ Гуч. 156. добријехъ 164. друзијехъ 78. затворенијехъ 126. мнозијехъ 97. огњенијехъ 238. писанијехъ 46. различијехъ 65. смртнѣхъ 13. XVII вијека: пакљенијехъ Див. 30. велицијехъ Орб. 132. Давидовијехъ 271. друзиѣхъ Банд. V. мнозиѣхъ 25. сусиѣхъ 37. светијехъ Буц. 19. дузиѣхъ Кан. 35. тешиѣхъ 35. реченије Див. 116. добрије Радн. 65. и без промјене грленијехъ гласова од XV вијека: мовѣскѣхъ М. 529. XVII вијека: слаткијехъ Мик. 584. другије Пос. 356. високије Радн. 44. многије Радн. 60. — како су у промина у овом надежу основе на *ја* прешле међу оне на чисто *а*, тако су прешле и у адјектива: дољнѣхъ М. 222. вѣдѣскъ М. 299. кожнскъ Збор. 38. нишњнѣхъ Ст. пис.

3, 97. Град. дјев. 184. господњијех Град. дјев. 44. доњијех Орб. 289.

Од XVI вијека долази датив мн. мјесто локатива, али тога вијека има само један примјер, и он је с доданим *а*: блаженијема Гуч. 272. из почетка XVII вијека има једном инструментал мјесто локатива: при осталима Вран. жив. 78. а после се замјењује дативом без доданог *а*, а с дативом је већ био изједначен и инструментал: мнозијем Бам. 56. осталијем Бам. 12. 13. 17. 24. разлицијем 26. реченијем 16. штампанијем 46. бременитијем Андр. дев. 176. пут 257. вјечнијем Андр. дев. 176. пут 285. највећијем Андр. дев. III. добријем Андр. дев. 54. пут 55. друзијем Андр. нач. 3. пут 318. духовнијем Андр. дев. 45. пут. 96. ириразијем Андр. дев. 50. лаживијем Андр. пут 343. мнозијем 10. његовијем Андр. дев. 180. пут. 232. светијем Андр. дев. VI. пут 96. добријем Ради. 6. доњијем 49. њиховијем 8. светијем 51. и без промјене грленијех гласова: горкијем Андр. пут. 13. дјевичанскијем Андр. дев. 60. пут. 159. жестокијем Андр. пут 312. земаљскијем 41. морскијем 272. небескијем Андр. дев. 60. другијем Ради. II. изванскијем 43. многијем 2.

ДОДАЦИ.

I

ЗАМЈЕНИЦЕ БЕЗ РОДА.

Номинатив јединице. У том облику за прво лице има племе индоевропско особиту ријеч, још доста не истумачену, која у старом индијском језику гласи *aḥam* (ностало од *aḥam* или *aḥam*), а у старом словенском *azъ*, и с доданим сиприједа *j*: *azъ*; према томе је и у српском језику било *azъ* М. 9. 438. и *zъ* М. 1. 6. *azъ* М. 28. 110. 562. *mazъ* М. 427. али још од првијех времена долази окрњено, без крајњега *zъ*, као данас: *z* М. 1. *z* Сав. стар. 4, 231. М. 21. *z* М. 30. — За друго је лице у старом индијском језику *tvaṃ* (ностало од *tvaṃ*), чему је најприје испало *a*, по том *v* вративши се у *u* ностало дуго *u*, а за њим *m* отпало, а дуго *u* ностало у словенским језицима *u*, те тај облик гласи у старом словенском језику *tu*, чему у српском језику одговара *ти*. — Рефлексино нема номинатива.

Генитив јединице. Основе су у овом надежу и у осталијем надежима јединице за прво лице *ma*, за друго *tva*, за рефлексивно *sva*; али се у овом надежу основе удвојавају а наставак надежни *as* као и у имена отпада: за прво лице основа удвојена на првом мјесту остаје *ma*, а на другом се мјесту мијења у словенским језицима *m* на *u*, а самогласно *a* на оба мјеста постаје *e*: *me* М. 2. на једном мјесту XIV вијека јамачно писарском гријешком *me* М. 183. тако ће и у *me* М. 376. бити само написано *e* мјесто *e*; и једном у слику, јамачно слика ради: *me*је Ст. пис. 2, 391. — За друго лице основа *tva* удвојена на првом мјесту губи *v*, а на другом губи *t*, а *v* постаје *e* начином још доста не протумаченим, а самогласно *a* на оба мјеста гласи *e*: *te* Сав. 4. —

Исто бива и у основи за рефлексивно: удвојеној основи *sva* на првом мјесто испада *v*, а на другом испада *s*, а *v* постаје *ѡ*, и самогласно *a* на оба мјеста гласи *ѣ*: *сеѣѣ* М. 59. — За енклитички генитив узима се акусатив *ме, те*.

Датив јединице. Постаје као у женских ријечи с оснoвом на *a*. Основе су удвојене као у генитиву и онако се мијењају, само им се *a* на другом мјесту у словенским језицима с наставком *i* слијева у *ѡ*, а за прво лице још и на првом мјесту слаби у *ѡ*, које у српском језику отпада: *миѡ* М. 5. 42. 54. *миѡ* М. 184. 461. 557. *миѣ* М. 207. *миѣ* М. 312. 461. *мии* М. 281. 314. Ст. пис. 1, 180. 2, 5. 167. 445. међу два сугласна уметало се *a* XV-XVI вијека: *маи* М. 274. 385. 445. Ст. пис. 1, 184. 2, 161. 354. 380. Стар. 3, 226. 227. 235. *маиѡ* М. 460. 461. *маниѣ* Стар. 3, 234. 235. али још од XIV дошло је међу два сугласна *e* јамачно из генитива: *менс* М. 233. *мени* Пб. 43. М. 290. 443. 495. Пб. 124. *менѡ* М. 302. 337. 339. 341. 349. 370. 398. 403. 492. П. 103. 146. *мениѣ* М. 441. 501. 507. *мениѣ* М. 461. *менѡс* М. 500. *мениѣ* Пб. 104. 113. тако са је допире у XVI вијек: *менје* Н. Рањ. 15. 166. 256. 31. 42. 43. 52. 71. Збор. 256. 29. 346. 172. Ст. пис. 2, 136. 285. 311. 333. 365. 3, 181. 4, 239. 5, 181. 186. 221. 243. 254. али у исто вријеме узима *ма*х и на крају: *мени* Н. Рањ. 16. 196. 22. 266. 27. 43. 85. 88. 168. Збор. 326. 366. 39. 436. 546. Ст. пис. 2, 396. 3, 381. 4, 76. 5, 52. 298. Злат. 2. Гуч. 132. — За друго лице: *теѡ* М. 1. 22. П. 24. 143. 157. *теѣ* М. 237. 239. 260. *теѣи* М. 292. *теѣѣ* М. 500 са је на крају допире у XVI вијек: *тебје* Н. Рањ. 156. 166. 24. 31. 42. 71. Збор. 32. 172. Ст. пис. 2, 487. 3, 351. Д. Рањ. 776. у слику: *тебије* Ст. пис. 2, 262. у исто вријеме узима *ма*х и на крају: *теби* Н. Рањ. 89. 1186. 143. 185. Збор. 26. 25. 36. 84. Ст. пис. 4, 12. 304. Злат. 16. Гуч. 131. — За рефлексивно: *сеѡ* М. 2. 461. П. 112. 148. *сеѣ* М. 343. 422. *сеѣи* М. 248. 444. П. 50. 51. 162. *сеѣѣ* М. 373. *сеѡѣ* М. 493. тако са је на крају допире у XVI вијек: *себје* Н. Рањ. 30. 72. Збор. 2. 7. 8. а у то вријеме узима *ма*х и на крају: *себи* Збор. 106. 336. 35. Ст. пис. 4, 304. — У енклитичком су облику основе само један пут, и без *v* за друго лице и за рефлексивно, а завршетак основе *a* с наставком *i*, саставља се у *ѡ*, које слаби у *и*: *ми* М. 2. Сав. стар. 4, 231. *ти* М. 9. *си* М. 2. 11. 26.

Акусатив јединице. Основе се у том облику узимају само један пут, и другом лицу и рефлексивном без *у*; наставак је као у имена, завршетак основе гласећи у словенским језицима *е*, саставља се с наставком *у* *а*, које у српском језику гласи *е*: за прво лице: *ме* М. 4. 208. Н. Рањ. 1966. мимо *ме* Ст. пис. 2, 422. 481. 4, 346. Злат. 72. — За друго лице: *те* Н. Рањ. 16. — Рефлексивно: *се* Ст. пис. 2, 379. нагази се и окрњено у прози: *сићи* с *начеше* Стар. 3, 272. у једном споменику XVI вијека налази се рефлексивно са *а* мјесто *е* по говору у ком и у другим приликама кад кад *а* гласи *а*: *обита* са Брн. 6. *они* са Брн. 29. — Мјесто акусатива долази и генитив: *мене* М. 9. *мене* М. 376. *видјете мене* Н. Рањ. 1386. у *мене* Ст. пис. 4, 160. *тебе* М. 9. 43. *обујми тебе* Н. Рањ. 16. у *тебе* Ст. пис. 5, 80. *себе* Ст. пис. 4, 64. у *себе* Ст. пис. 4, 454.

Вокатив јединице замјењује се номинативом јед.

Инструментал јединице. Постаје као у женских ријечи с основом на *а*. Основе се удвојавају као и у другим падежима, и сугласна им се онако мијењају, а самогласна другачије: за прво лице самогласно *а* на првом мјесту слаби у словенским језицима као у дативу у *ъ*, које у српском језику отпада, а на другом мјесту слаби у *о*: *мною* М. 4. Пб. 121. од тога у српском језику као у имена најприје: *мною* М. 27. 33. а послје: *мною* М. 174. 186. 193. 281. 461. Пб. 34. 83. 112. Збор. 5. Ст. пис. 2, 105. 359. 4, 189. 217. 5, 134. Д. Рањ. 47. Град. дјев. 166. Злат. 5. Гуч. 134. Орб. 250. Банд. 25. Бун. 38. Каш. 60. Андр. пут 40. по неким крајевима умеће се *а* међу два сугласна од свршетка XV вијека: *маном* Ст. пис. 1, 176. 226. 3, 288. Зор. 486. 70. Вран. жив. 11. 14. 23. Глав. 122.¹ — За друго лице и за рефлексивно самогласно *а* на оба мјеста кратко будући у словенским језицима гласи *о*: *тобоџ*, од тога у српском језику најприје: *тобою*, па *тобоџ* М. 22. 23. а послје: *тобом* Злат. 736. Вран. жив. 31. *собоџ* М. 458. Н. Рањ. 1576. Вран. жив. 47. — Крајње *м* гдје гдје гласи *н* *м*: *тобом* Гуч. 119. *собом* Ст. пис. 4, 208. — Од почетка XVI вијека налази се и с доданим на крају *е*: *мноме* Н. Рањ. 191. Ст. пис. 2, 448. 455. 491. 3, 21. 62. 451. 4, 11. 23. 26. 5, 185. 206. 254. Д. Рањ. 21.

¹ Кашић грам. 69 вели: *тпом* vel *тапом*.

22. 826. 99. Хект. 13. Злат. 16. 136. 186. Вран. жив. 21. Крн. 23. Мрн. 23. 36. Јерк. 71. Андр. дев. 59. тобоме Н. Рањ. 156. Ст. пис. 2, 420. 448. 490. 3, 87. 104. 368. 4, 72. 74. 97. 5, 60. 74. 105. 325. Д. Рањ. 90. Буд. 48. Злат. 276. Гуч. 240. Вран. жив. 13. собоме Н. Рањ. 1476. 1566. 1576. Ст. пис. 2, 497. 3, 129. 4, 244. 455. Буд. 33. 62. Вран. рјеч. 95. жив. 7. 23. 29. Мрн. 135.

Локатив јединне. Једнак је с дативом јед. и постаје као у имена женских с осном на а: за прво лице: **мамъ** М. 5. **миъ** М. 337. **мии** М. 415. Пб. 121. тако допире у XVI вијек: **мии** Ст. пис. 1, 7. 37. 46. 85. 238. 2, 5. 343. 351. 394. Стар. 3, 231. 284. 301. Зор. 166. Брн. 4. 15. 426. а од XV вијека умеће се као и у дативу **е** међу два сугласна: **мени** М. 416. Пб. 122. и **је** на крају држи се у јужном говору још у почетку XVI вијека: **менје** Н. Рањ. 15. Ст. пис. 2, 40. Збор. 92. али у исто вријеме узима **и**: **мени** Н. Рањ. 14. 1806. 203. Ст. пис. 2, 351. 416. 454. Град. дјев. 114. Злат. 8. 40. — За друго лице: **тебъ** П. 148. тако са **је** још у почетку XVI вијека: **тебје** Н. Рањ. 1536. Збор. 73. у исто вријеме узима **и**: **теби** Н. Рањ. 1536. Злат. 9. Гуч. 131. — Рефлексивно: **сске** М. 286. Пб. 109. **сеџикъ** М. 391. 403. **сеџиџе** М. 402. **сеџи** М. 441. 448. 492. Пб. 116. **сеџъ** М. 492. са **је** на крају допире у XVI вијек: **себје** Н. Рањ. 226. Збор. 146. 153. Ст. пис. 2, 303. 3, 194. у исто вријеме узима **и** и у јужном говору: **себи** Н. Рањ. 1526. 1886. Збор. 10. Ст. пис. 4 45. Град. дјев. 21. Злат. 2. Гуч. 261.

Номинатив множине. Основе су за све падеже у множини као у једини: за прво лице **та**, за друго **тва**; само у множини основи за друго лице отпада **т** у свијем падежима, а за прво лице у свијем падежима осим номинатива мијења се у основи **м** на **н**, може бити за то што је основа прије била удвојена па се у удвојеној то обоје учинило као и у једини, а после се основа окрњила с приједа до друге половине. Рефлексивно нема множине. Основе свршујући се на **а** изједначују се с основама женских ријечи на **а**. По томе номинатив мн. постаје као у тијех ријечи, а **н**, које тада постаје на крају, остаје у српском језику гласећи **и** (као у номин. јед. мушких ријечи с осном на **н**, види стр. 11) а не замјењујући се гласом **е** као у имена и у других за-

мјеница женскога рода (гдје је дошло од однова на ја): за прво лице: ми Н. Рањ. 276. — за друго лице: ви Н. Рањ. 20.

Генитив множине. К основама *на* и *ва* приступа наставак којим постаје тај надеж и у других замјеница (види напријед стр. 189), само му се *с* не мијења у *х* него остаје *с*: за прво лице: *маь* М. 510. — за друго лице: *каь* М. 20.

Датив множине. К основама *на* и *ва* приступа наставак којим тај надеж постаје и у других ријечи: за прво лице: *маь* Н. 71. за друго лице: *каь* М. 2. и иза приједлога: к нам Ст. пис. 3, 379. ка нам Вран. жив. 18. ка вам Вран. жив. 17. к вам Банд. 36. крајње *ж* гласи гдје гдје и *ж*: нап Банд. 280. ван Н. Рањ. 38. 134. Стар. 1, 234. Ст. пис. 4, 308. 310. — Од XV вијека долази и *с* доданим *а* на крају, али ријетко: *мама* Н. 151. Мри. 131. Каш. 5. 13. 16. 21. 22. 27. 30. 42. *кама* Н. 135. Збор. 786. Каш. 58. — XVI и XVII долази често инструментал мјесто датива без приједлога и *с* приједлогом: *нами* М. 553. Ст. пис. 4, 360. 5, 25. 28. 32. 35. 48. 72. 85. 92. 95. *нами остави* Д. Рањ. VI. *нами дан не освита* 52. *гди нами све ствара жесток вај* 93. *иочетак временитога живота нами бише* Град. дјев. 17. *нами се сличан учини* 18. *нами свјетова* 77. *к нами* Град. дух. 81. *да нами није моћ имати пријатеља* Злат. 22. *нами* 826. 101. *к нами* 97. *нами потрјебан* Руч. 3. *која се пристојаше нами* 31. *објави их нами* 135. *проћ нами тужнијем* 189. *оставивши нами своје тијело* Орб. 61. *нами чине* 247. *даје нами* 42. *нами* Гунд. суз. II, XLI. III, XXX. *нами не потрибује* Банд. 23. *дај нами* 29. *нами* Бун. 48. *Мат.* 97. *Мри.* 107. 111. 116. *Мик.* 16. *грам.* 10. *Андр. дев.* 180. *нач.* 27. *пут.* 157. *Пос.* 16. 19. *Радн.* 48. *к нами* Банд. 45. *Мри.* 34. *Бам.* 17. *Радн.* 49. — *вами посла* Д. Рањ. IV. *благо вами* 50. *к вами* IX6. *ја ћу дат' вами мјесто* Град. дјев. 167. *једа се вами ми* Злат. 146. *вами вели* 316. *вами* Руч. 143. 240. *није вами дано* Орб. 193. *јаох вами* 284. *к вами* 150. *рече вами* Банд. 21. *вами дан јест* 26. *дадох вами* 101. *вами* Бун. 15. *Мат.* 8. *Мик.* *грам.* 10. *Пос.* 76. *Радн.* 10. *Андр. пут.* 20. *Радој.* 32. *к вами* Банд. 45. *Андр. дев.* 60. *Пос.* 256. — Еноклитички облик за прво лице: *мы* Стеф. 18. *Сав.* 13. *М.* 23. *ми* М. 41. 177. 190. 269. 302. 399. 403. 435. 470. 479. 481. 535. Н. 1. 17. 25. 69. 71. 152. Бри. 296.

за друго лице: **мы** М. 4. 25. **ни** М. 29. 42. 175. 417. 476. 501. 536. 545. 555. П. 1. 7. 69. 131. 132. Ст. пис. 3, 214. 4, 109. 5, 212. 390. Гуч. 143.

Акусатив множине. К основама *на* и *ва* приступа наставак којим исти падеж постаје у других ријечи, а **ъ**, које тада постаје на крају, остаје и у српском језику гласећи **ы** као и у ном. мн.: за прво лице: **мы** Стеф. 18. М. 23. 54. **ни** Сав. стар. 4, 231. П. 9. — за друго лице: **мы** М. 4. 19. 25. **ни** М. 506. 517. 545. П. 13. 55. 95. 131. 148. 161. Н. Рањ. 966. Ст. пис. 2, 403. — Што данас има *ме*, *ве* (види у Облицима срп. јез. 26), то ће бити у најновије вријеме изједначено с акусативом мн. других ријечи. — Од XV вијека долази генит. мјесто акусатива: **таком се и узданте љ насъ** М. 517. **да нас процијене** Н. Рањ. 196. **помирује нас с богом Буд.** 36. **ако нас видише** Вран. жив. 20. **за нас** Вран. жив. 8. **богъ љ насъ поутиль** П. 122. **прими вас** Н. Рањ. 136. **молим вас** Вран. жив. 66.

Вокатив множине замјењује се номинативом.

Инструментал множине. К основама *на* и *ва* долази наставак као у женских ријечи с основом на **я**: за прво лице: **нами** М. 305. П. 2. Ст. пис. 3, 43. 360. 4, 32. 434. 5, 211. Д. Рањ. 5. Град. дјев. 63. Хект. 7. Злат. 13. Гуч. 21. Вран. жив. 25. Орб. 134. Мик. 110. Андр. пут 256. — за друго лице **вами** М. 2. **вами** П. 55. Н. Рањ. 19. Ст. пис. 2, 83. 4, 306. 5, 135. Град дјев. 142. Хект. 7. Злат. 36g. Гуч. 84. Вран жив. 4. Орб. 84. Банд. 3. Мик. 814. Пос. 43. Андр. пут. 416. Радн. 45. — Од XIII вијека долази и окрњен, те изједначен с дативом, или њим замијењен: XIII вијека: **съ нами** М. 29. 33. XV вијека: **с нами** П. 41. **мегю нами** М. 43. **съ нами** П. 72. XVI вијека: **међу нам** Ст. пис. 2, 430. **меју вам** Ст. пис. 3, 207. **с вам** Град. дух. 5. XVI вијека: **с нам** Банд. 73. **меу вам** Банд. 216. **прид нам** Там. 216. — тако окрњеном или изједначеном с дативом додаје се **а** од XIV вијека: **с нама** П. 11. **с нама** П. 1. 2. 4. 5. 9. 15. 20. и **послије**: **нами** М. 308. 309. 319. 445. 446. П. 66. 143. 151. 156. 157. Ст. пис. 3, 204. **нама** П. 49. 52. 54. 67. 72. 80. 88. 148. 157. 170. Ст. пис. 1, 294. 2, 360. 363. 377.

Локатив множине. К основама *на* и *ва* долази наставак којим постаје тај надеж и у других ријечи, само му се не мијења *я* на *к*, него остаје *с*: за прво лице: *маса* М. 87. 105. 329. Пб. 123. Ст. пис. 1, 151. Н. Рањ. 147. 1496. 1586. 1596. Збор. 31. Ст. пис. 4, 157. Д. Рањ. 52. Град. дух. 83. дјев. 109. Брн. 50. Банд. 41. 160. Каш. грам. 69. — за друго лице: *васа* П. 49. 122. Ст. пис. 1, 248. Н. Рањ. 1386. 2026. 203. 205. 210. Збор. 276. 120. Д. Рањ. 1326. Град. дјев. 39. 167. Брн. 14. Вран. жив. 49. 54. Банд. 21. 83. Каш. грам. 70. — XVII вијека прем да се још налази, инак се замјењује инструменталом: у нами Андр. дев. 113. пут 256. Радн. 4. 32. у нами Радн. III. послје одбациши крајње *и* п изједначивши се с дативом добио је на крају *а*.

II

ДВОЈИНА.

НОМИНАТИВ АКУСАТИВ ВОКАТИВ.

Наставак је дуго *а*.

I. Основе на *и*. Крајње се кратко *и* у основи сажима с наставком у дуго *и*, које у словенским језицима бива *ы*, а *ы* у српском језику гласи *и*: по .к. коли М. 14. 15. на поли М. 462. Н. Рањ. 69. — Али су ријечи с таквом осном ирешле међу мушке с осном на *а*, те имају као оне (види више под II. А): *сыма* Сав. 4. два сына II. Рањ. 1896. на пола II. Рањ. 686. Ст. пис. 5, 105.

II. Основе на *а*:

А. У мушких ријечи: крајње *а* у основи сажима се с наставком у дуго *а*, које у словенским језицима остаје кратко: *дѣка* кинограда М. 6. по .к. коли М. 14. *дѣка* свѣдока М. 69. по .к. динара М. 193. *дѣка* дѣла М. 249. .к. властелина М. 256. .к. хроста М. 264. к. хростика М. 264. *ма* *дѣка* мѣсеца М. 351. *дѣка* дѣлата М. 356. *дѣка* ѡраха М. 408. .к. улокѣка II. 32. *кѣ* *дѣка* на десте амѣстола М. 275. — Тако и у адјектива: .к. властелина *дѣброкѣка* М. 256. два козлића најбоља II. Рањ. 566. — Тако и у прономина: .к. *ваша* улокѣка II. 32. *ома* Пб. 22. с доданим *ј*: *ома* Збор. 1156. овај II. Рањ. 1896. тако је било и у прономина у кога је основа *ја*: акус.: *и* Сав. 4. али како је тој ријечи нестало

акусатива у једнини и у множини, нестало га је још прије у двојини. Тако постају и бројеви: *два* (који је већ наведен) и *оба* М. 14. *оба два* Пб. 116. М. 507. 509. 556. Н. Рањ. 148. Хект. 156. Вран. жив. 25. Орб. 99. Мрн. 165. — Тако је било и у личнијех прономина, али за прво лице само акусатив: *иа* (номинатив види ниже под Ђ) а за друго и номинатив и акусатив: *ка* Сав. 5. али само у најстарије вријеме, а послвије долази у множини: *акус.*: *срјете ви чловјек* Н. Рањ. 966. или мјесто *акус.* генитив мн.: *нас*, *вас*, а неко вријеме и генитив двојине, који види. — У адјектива у сложеном облику саставља се прономинални облик *и* с номиналним обликом: *крѣпка* М. 134. мјесто *крѣпка*, а у српском се језику сажима *ам* у дуго *а*: *иъ .к. аиъстола крѣпка* М. 460.

Б. У ријечи средњега рода: основа добива на крају *и*, које се с крајњим њезинијем *а* саставља у *ѣ*, пред којим се гласови *з*, *к*, *х* мијењају на *з*, *ц*, *с*, а које се у основа на *ја* мијења на *и* предњега гласа ради: а) с основом на чисто *а*: до краја XV вијека: *кољѣ* Стеф. 13. *обѣ селѣ* Глас. 15, 304. *дѣ адрѣфѣ* М. 570. *дѣ сти* М. 206. 394. *дѣ сти* М. 364. *дѣ сти* М. 373. *дѣ сти* М. 489. 537. *дѣ сти* М. 247. *дѣ сти* М. 389. *дѣ сти* М. 387. *дѣ сти* М. 477. на крају XV и XVI вијека: *рами* Ст. пис. 1, 30. *кољени* Ст. пис. 3, 24. *дѣ коли* Стар. 3, 230. а до краја XVII вијека само: *дѣ сти* Н. Рањ. 127. Гуч. 17. Орб. 104. *дѣ сти* Банд. 140. — б) с основом на *ја*: до краја XV вијека: *годици* Пб. 9. М. 369. 397. и послвије у пјесмама: *лици* Ст. пис. 1, 42. 92. Зор. 456. 46. *личци* Ст. пис. 2, 24. 62. 82. 165. 216. 316. а изван пјесама до краја XVII вијека само: *плећи* Ст. пис. 1, 154. Злат. 876. Крн. 26. Андр. 169. али се та ријеч у том облику узима као да је женскога рода с основом на *и* у номин. мн.: *плећи* се њихове згрбиле Андр. пут 169.¹ (види и генит. *локати* дв.) — Основе на *ја* као да су прелазиле међу оне на чисто *а*: *дѣ годици* Пб. 113. — У адјектива је било као у супстантива још XVI вијека у пјесмама: *личци* румени Ст. пис. 2, 24. 82. 165. 216. 316. *личци* уресни Ст. пис. 2, 62. *лици* румени

¹ Како су ријечи женскога рода с основом на *и* имале гдје гдје *акус.* мн. као ријечи с основом на *а* (стр. 110-111) тако се налази и у ове: *широке плеће* Крн. 23.

Зор. 456. лица му блидили Зор. 46. — У прономина с оснoвом на чисто а: за ѡкис дкис годици М. 369. и на ја: мон М. 9. уз ријечи *очи* и *уши* снега времена (види под IV) и у оба броја, која су већ споменута. — Тако и у прономина личнога за прво лице постаје номинат. од основе ва: ва; акусатив види под А. — У адјектива у сложеном облику састављао се прономинални облик и с номиналним без промјене: срѣ-ѣ-ѣи М. 9. доушскиѣи М. 88. али само у најстарије вријеме. — Али још од XIII вијека изједначују се ови облици у свијех ријечи средњег рода с истијем облицима мушких ријечи: дкис ста М. 31. XIV вијека: .к. годица IIб. 35. XV вијека: за ѡна дкѣ годици, кои сѣ скрѣнила М. 397. и послѣје: два личца румена Ст. пис. 2, 53. два личца весела Ст. пис. 2, 67. два суначца Ст. пис. 2, 382. гиздава два ока Ст. пис. 2, 490. два уха Ст. пис. 4, 116. плећа Хект. 47. меју плећа Хект. 146. два годишћа Вран. жив. 69. колина оба два Мри. 172.

В. У женских ријечи основа такођер добива *i*, те бива што и у ријечи средњег рода: а) од основа на чисто а: до краја XV вијека: *ноѡѣ* Сав. 4. дкис *нози* М. 408. *рици* М. 236. 252. 318. 428. 488. *но ѡби* страни М. 236. *ѡкиѣ* страни М. 328. *дкис* *кргли* М. 380. 502. *дкѣ* *крглѣ* II. 125. *дкѣ* *литри* IIб. 49. .к. *литри* М. 389. .к. *кини* М. 502. .к. *здѣлѣ* М. 502. дкис *аспри* М. 527. на крају XV и XVI вијека само у неких ријечи: *руци* Ст. пис. 1, 64. 2, 23. 24. 25. 36. 82. 110. 130. 212. 353. 5, 79. *Злат.* 61. *усни* Ст. пис. 1, 239. 3, 273. 329. *Гуч.* 108. *ријетко* у других: *дкис* *кици* Збор. 34. *дѡи* *воисци* Стар. 3, 294. и без промјене грленог гласа: *дѡи* *воиски* Стар. 3, 292. — б) с оснoвом на ја: до краја XV вијека: *ѡѣѣ* *Икани* М. 11. *дкѣ* *тисоѣки* М. 50. 232. 397. *дкисѣ* *тисѣѣи* М. 428. 504. *дкѣ* *кѡки* М. 176. *ѡѣѣ* *Гадимли* М. 181. *дкѣ* *ѡици* IIб. 50. .к. *ѡици* М. 502. *дкѣ* *ѡицици* II. 18. и до половине XVI вијека: *дкисѣ* *мѡицици* Збор. 366. *дѡи* *вриѣи* Стар. 3, 237. основе на ја као да су прелазиле међу оне на чисто а (види дат. и лок. јед. стр. 23-24. 52.): *аспѣициѣ* *ѡѣѣ* М. 13. — У адјектива с оснoвом на чисто а: *дкисѣ* *латнисци* л *дѡи* *срѣвѣисѣ* М. 107. *дкисѣ* *срѣвѣици* М. 372. *дкисѣ* *кргли* *срѣвѣици* *позлѣѣени* М. 380. *дкѣ* *мѡли* IIб. 56. и XVI вијека: *руци* *гиздави* Ст. пис. 2, 293. *руци* *прибиједи* Ст. пис. 2, 110. *дѡи* *вриѣи* *велици* Стар. 3, 237. — У прономина с оснoвом

на чисто а: тѣ, с доданим зи: тѣзи М. 176. ѿиѣ М. 544. с основном на ја: си, с доданим зи: сиѣзи дѣв тиски М. 55. роуцѣском Сав. 10. руци мој(и) Ст. пис. 2, 258. и у оба броја, како је већ наведено. — У адјектива у сложеном облику прономинални се облик састављао с номиналним без промјене: *прѣвѣстѣнѣи роуцѣ* Сав. 10. али тако само у прва времена.

Али се у свијех ријечи осим оба броја (*дѣије, обје*) завршетак ѣ и и замјењује гласом е, те се ни грдени гласови не мијењају, јамачно према истијем облицима множине, и то у ријечи с основном на чисто а од XV вијека а у ријечи с основном на ја још од XIV вијека, и тако је остало до данас: а) с основном на чисто а: *ѣ руке* М. 326. *ѣ руке мое* М. 443. *ѣ мое руке* М. 461. *дѣне здѣслс сѣбѣрѣне* М. 372. Пб. 125. *златс* М. 372. *бѣне* М. 372. *дѣне купе злате* М. 380. *дѣс литре* М. 407. *оѣне дѣе ските* М. 415. *дѣв сѣбѣрѣне* М. 498. *пантареле дѣв цркене* М. 498. *дѣв лѣсѣре* М. 525. *за дѣе годѣне* М. 556. .и. *бѣне* П. 149. *брокете дѣв* Пб. 50. *дѣе црѣкѣне* Пб. 117. *ѿѣв црѣкѣне* М. 533. *ове дѣи* Ст. пис. 1, 50. *дѣије жене* Н. Рањ. 706. *дѣи звезде* Ст. пис. 2, 382. *оби руке* Ст. пис. 3, 317. *моје дѣије друге* Ст. пис. 4, 153. *дѣије муке* Ст. пис. 4, 361. *дѣи хиљаде* Хект. 176. *обе руке* Зор. 666. *усне* Злат. 456. Крн. 4. *руке своје* Вран. жив. 101. *обе дѣије стране* Ст. пис. 5, 18. *обе дѣи дојке* Вран. жив. 63. у адјектива и кад је супстантив у правој двојини: *руци прибиле* Ст. пис. 2, 23. 353. *биле руци* Ст. пис. 2, 83. *усни румене* Ст. пис. 3, 329. — б) с основном на ја: *дѣне покелле* М. 107. *дѣв покелле* Пб. 23. *дѣв тѣсѣне* Пб. 2. *дѣв тѣски* М. 251. 321. *дѣне тѣсѣне* М. 505. *дѣи нѣдрице* М. 408. *дѣне грѣкѣнице* М. 386. *дѣв жѣлице* М. 498. *дѣе ромѣне* М. 408. *дѣе слѣнѣне* Пб. 102. *обје дѣије пѣвце* Н. Рањ. 150. *дѣне мѣшѣне* Збор. 366. *дѣи овце* Банд. 71. у адјектива и кад је супстантив у правој двојини: *дѣе моѣи оръѣне* М. 408.

III. Основе на і. Крајњи глас од основе сажима се с наставком у дуго і, које у словенским језицима бива кратко:

А. У мушких ријечи: *ѿѣл моѣти* М. 93. *два дѣи* Н. Рањ. 77. Збор. 676. Вран. рјеч. 13. Ст. пис. 4, 344. Орб. 125. Мик. 92. Радн. 64. *пошљедња* је ријеч остала тако до данас, а друге су прешле међу ријечи мушке с основном на ѣ као и у другим облицима: у два пута Мик. 713. у оба два пута Радн. 57.

Б. У женских ријечи: двије заповиједи Н. Рањ. 159. тако у ријечи која сада већ није женскога рода, него је прешла међу ријечи мушке с основом на а, било је још XVI вијека: обје длани Д. Рањ. IXб.

IV. Основе на сугласно. Ријечи с таким основом прелазе у овим облицима међу ријечи с основом на і:

А. мушке: камени; али су у овом облику с мушким ријечима у којих је основа на і ошет прешле међу мушке с основом на а, као и у другим надежима: два камена М. 126. два танка прамена Ст. пис. 2, 419.

Б. женске ријечи: .в. кърн II. 171. али су прешле међу женске с основом на а, те је најприје било: дкнс кърас М. 544. а послѣ: ћере днн Зор. 96.

В. ријечи средњега рода: имени, али се у српском језику не находи тако, него су те ријечи прешле међу средње с основом на а; само се у двије ријечи сачувао такав облик, које одбацују од своје основе крајње ес: очи и уши, уз које и придјевена ријеч стоји у двојни до краја XVII вијека: ошн мон М. 9. очи II. Рањ. 176. моја очи Ст. пис. 1, 166. свети очи 188. очи твоји прилини 315. милосрдни очи твоји 334. гиздави очи Зор 36. очи к земљи пригнути 17. очи његови Бри. 16 очи твоји 42. мили моји очи Стар. 3, 223. двије очи Злат. 906. очи твоји Вран. жив. 27. очи моји 48. здрави очи 31. јере су видели очи моји 110. моји очи Орб. 218. очи отешчали Банд. 85. очи упиљени Мри. 36. видели очи моји Јерк. 30. очи лијени, очи криви Мик. 349. очи новезани Андр. пут 191. ошн мон Стеф. 18. обје двије уши Град. дјев. 42. уши твоји Вран. жив. 24. уши отирти Банд. 6. — али се обје ријечи у тим облицима узимају и као да су женскога рода с основом на і (види и код дат. пистр. дв.): тако око српшетка XIV вијека: злс ошн Шаф. lesek. 129. и послѣ: очи ваше Ст. пис. 1, 4. II. Рањ. 666. видјели очи моје II. Рањ. 176. очи твоје II. Рањ. 286. Збор. 336. плачне очи моје Ст. пис. 2, 425. тве очи приславне Ст. пис. 3, 472. плачне очи Ст. пис. 4, 451. очи моје Гуч. 154. очи ваше Банд. 56. очи огешчале Банд. 91. црне очи створени Кри. 4. двије црне очи Буи. 5. уши своје II. Рањ. 23. ошље уши Ст. пис. 4, 142. обје двије уши ваше Град. дјев. 42. уши твоје Гуч. 230. Гунд. ис. 31.

уши нвјесу чуле Орб. 297. уши своје Банд. 13. Обје ријечи долазе XVI вијека и у облику ријечи средњегга рода, у којих је основа на *а*, изједначеном с обликом мушких ријечи; види напријед II. Б.

ГЕНИТИВ ДОКАТИВ.

Наставак је *аиу*, од кога се *аи* у словенским језицима сажима у *у* (*оу*), а *в* на крају отпада.

I. Основе на *и*. Крајње *и* у основи пред наставком отпада: *смиоу*. Види још под V.

II. Основе на *а*. Крајње *а* у основи отпада пред наставком:

а) у мушких ријечи: генит.: *апостолау* Стеф. 9. *крају* М. 87. *Комоу* М. 96. *правџинку* М. 136. *класеанику* М. 158. *кисзу* М. 158. *одъ .ки. апостола* М. 219. докат.: *по днею члокъку* Пб. 113. *о .ки. пстих* Збор. 158. Види још под V.

б) у ријечи средњегга рода: генит.: *крилоу ткојю* М. 521. врху *плећу* Гуч. 205. докат.: *на кодину* Ст. пис. 1, 10. *на раму* Ст. пис. 3, 283. *по плећу* Ст. пис. 1, 57. *на плећу* Ст. пис. 1, 101. али се номинатив двојине *плећи* узима као да је номин. мн. од основе на *і*, па се према томе наводи генит. и докат. мн., који долазе и за двојину: *врх плећи* Ст. пис. 3, 474. 4, 49. 73. 83. *врху плећи* својих Гуч. 206. докат.: *на плећих* Каш. 61. *на твојијем плећима* Андр. дев. 160. Види још под V.

в) у ријечи женскога рода: генит.: *мојю оустноу* Сав. 9. *оџю стралих* М. 367. *оџю стралих* М. 390. *рџку* М. 338. *ногоу* II. 130. докат.: *на ногоу скојю* Стеф. 12. *в рџку* М. 306. II. 49. *по рџку* М. 349. 350. II. 94. — у двије ријечи тако свега времена: *руку* Н. Рањ. 22. Збор. 90. Радн. 69. *ногу* Збор. 74. Брн. 45. *у руку* Збор. 64.¹ Види још под V.

Тако је било и у адјектива у номиналном облику: *светоу*, али се у српском језику не наводи; сложени облик види ниже. — У прономина је остајала основа цијела каква је у јединици, и још је добивала *ј* пред наставком: *мојю* Сав. 9. *ткојю* М.

¹ Неки пнеци XVII вијека пишу на крају *х* у генит. и у докат.: *рџкух* Див. XIIIб. Банд. 65. *Мик.* 126. *ногух* Банд. 156. *Мик.* 9. *на ногух* Банд. 111. Радн. 2.

521. *скою* М. 521. тако је било и у броју: *окою* Стеф. 2. али је у прономина самогласно које имају у генит. и локат. мно-
 жине пред наставком *продрло* и у ове облике пред њихов
 наставак истиснувши им из основе самогласно, и то од
 свршетка XIV вијека: *ишо* М. 219. 249. 356. 360. 364. 373.
 393. 458. 462. 499. Пб. 22. 35. *гнѣгю* М. 385. *њију* Ст. пис. 1, 83.
ишишо Пб. 113. *овију* Ст. пис. 1, 92. тако, прем да значи мно-
 жину: *свију* Ст. пис. 1, 83. Хект. 196. тако је и у бројевима
два и *оба* основа каква је у дативу и инструменталу прешла
 и у ове облике од XV вијека: генитив за сва три рода: *окѣю*
 Пб. 55. М. 367. П. 147. *окѣю* П. 85. Д. Рањ. 27. Гуч. 42. *окиѣ*
 М. 505. Ст. пис. 1, 92. 2, 402. 412. Хект. 5. Зор. 336. Кри. 4.
дкѣю Зак. 32. М. 570. *двјеју* Д. Рањ. 426. Злат. 756. *двѣју* Ст.
 пис. 1, 79. 83. 89. П. Рањ. 536. 171. Збор. 926. Зор. 32. Гуч.
 136. Врац. жив. 73. Банд. 61. Мик. 215. Пос. 32. локатив за
 сва три рода: *окѣю* П. 135. *обију* Буд 18. Злат. 61. *дкѣю* Пб.
 113. *двѣју* П. Рањ. 556. Банд. 83.¹ прем да се оба броја тако
 налазе свега времена а и данас, онет кад је двојина готово
 у свијех ријечи изашла из обичаја те се у велике замјењивала
 множицом, прелазила су и та два броја XVI и XVII вијека у
 множини прономиналу, премда само двоје значе: у генит. и
 локат.: *двѣх*, *оких*, и у новијем локат.: *двјема*, види под V.² —
 У адјектива у сложеном облику саставља се прономинални
 облик *ю* с номиналним обликом одбацивши први свој слог:
скстою М. 87. 136. али је из сложенога генитива и локатива
 множине самогласно које имају пред наставком прешло и у
 ове облике истиснувши њихово *оу* пред *ю*, и то од XIII или
 XIV вијека: *скетю* и *кѣтслакѣнию* *крьдохѣнию* Стеф. 9. *вѣкѣкиню*
 М. 158. *оддѣмрътню* М. 249. таки облик долази XIII вијека
 мјесто акусатива: *скѣтню* М. 35. према томе је и XVI вијека:
његовију Стар. 3, 327. — У личнијех прономина основе за
 прно лице *иа*, за друго *иа* остају цијеле са завршетком *а* пред
 наставком добивајући само звијера ради ј: генит.: *кѣ намсть иаю*
 М. 11. *сѣ синонь иаю* М. 133. *сѣ прѣкѣзѣюкѣниши иаю крѣтонь*

¹ Неки писци XVI и XVII вијека пишу *ѣ* на крају у оба облика:
двѣјух Град. дјев. 136. Банд. 44. Мик. 46.

² Кашињ грам. 57-58 вели за генит. и локат.: *dvih vel dviju*,
obih vel obiju.

М. 269. на ових нам потривх М. 505. немој нају мајку зловолити Хект. 126. до нају миле мајке Хект. 16. глаголы мое да блюдетъ као сръдце Сав. 4. по ѡбсѣю као милости II. 85. сваки вају Хект. 56. локат.: доухъ божи да поуѣтъ на као Сав. 5. генитив у двојини долази и мјесто акусатива као што долази и у множини, XVI вијека: пушћај нају Хект. 16. али и за множину долазе оба ова облику и то не само исте облике замјењујући множини него и друге, на крају XV и XVI вијека: за генит. мн.: прид лицем вају свих Ст. нис. 1, 86. однеси тај бич од нају 245. господин нају 248. сазнајте дила вају 253. услиша нају молбе 338. кога вају во паде (Лук. 14, 5) Н. Рањ. 159. чудо видит' бише свим меу нами, гди рика тецише под нају ногами Хект. 8. свих нају душ Чубр. 15. за акус. мн.: брани нају Ст. нис. 1, 27. прими свих нају 31. уфанје све моје постављам у вају 214. помилуј нају 244. љубимо ми њих, они нају 204. за дат. мн.: против нају Ст. нис. 1, 22. платит' ће бог вају 82. за инстр. мн.: ких се сад меу нају спомена сва згуби Д. Рањ. 58. п XVII вијека налази се мјесто акус. мн.: нају Јерк. 7. 93.¹

III. Основе на *i*. Крајње кратко *i* у основи бива дуго, те у словенским језицима остаје кратко: обитиљу Н. Ран. 1076. отајностију Гуч. 25. прсију Вран. жив. 68. али на та сва три мјеста стоје ти облици за множину.

IV. Основе на сугласно. Наставак приступа к основи: племенъ М. 248. али како су таке ријечи у другим падежима прелазиле међу оне с осномом на *i*, прешле су онамо и у овијем падежима двије с окрњеном осномом, т. ј. без крајњега *es*: генит.: очню Сав. 10. Ст. нис. 1, 174. Н. Рањ. 736. Збор. 17. Зор. 7. Брн. 276. Злат. 976. Вран. жив. 18. Банд. 5. ѡшню Збор. 106. Банд. 5. локат.: у очију Н. Рањ. 56. Банд. 47. Крн. 96. Радн. 24. по очију Стар. 3, 264. Злат. 59. по ушију Ст. нис. 1, 263. на ушију Гунд. суз. 1, XXXI. у ушију Банд. 213.² обје се ове ријечи узимају у том облику и за множину: с тисућу очију Д. Рањ. 38. седам очију Банд. 232. али се

¹ Кашић грам. 69 вели: в памі вел в пају.

² Неки писци XVI и XVII вијека пишу *x* у оба облика: на очијух Град. дух. 43. очијух Банд. 63. у ушијух Град. дјев. 39. Банд. 5.

облици *очи* и *уши* узимају као да су номинат. мн. с оснoвом на *і* женскога рода, па се према томе наоходи генитив и локатив мн., који долазе и за двојину: генит.: врх *очи* Ст. пис. 2, 467. од *очи* твојијех Ст. пис. 3, 456. с *очи* слипих Ст. пис. 4, 476. *очи* Д. Рањ. 716. из *мојих* *очи* Гуч. 278. лијепих ње *очи* Злат. 56. из *очи* Злат. 81. *очи* мојијех Гунд. ис. 9. из *очи* мојих Андр. пут 407. једном има и *оч* Андр. пут 186. али би могла бити и погрјешка. локат.: по *очих* свих Д. Рањ. 83. и новији локат.: у *ушима* мојијем Андр. пут 344.

V. Прем да су се ова оба облика двојине у неких ријечи дочувала до данас, опет су се оба не само у других ријечи него и у тијех од XV вијека почела замјењивати другим облицима:¹

1. Мјесто оба ова надежа, кад су с приједлогом, долази номинатив двојине с приједлогом од XV вијека, онаки какав је кад био: мјесто генитива: *ѿдъ момъ два дѣла* М. 532. *ода* два чловјека П. Рањ. 796. од ова два начина Орб. 90. 124. након два дни Орб. 196. з оба бока Мри. 54. до два годица П. 103. с оба ока Ст. пис. 1, 184. *s obī stranī* М. 386. од руци Ст. пис. 2, 467. руци ван Злат. 146. с обје двије стране Ст. пис. 4, 440. с обе стране Мри. 46. са дви стране Мри. 50. од двије оштрине Ради. 57. из двије ствари Град. дух. 80. — мјесто локат.: *ѿ два сакла* М. 407. *ѿ тази ѿбои листа* Пб. 55. на колни Ст. пис. 1, 209. у оба два творења Д. Рањ. VIII. *ѿ двѣ ѿрѣманице* П. 135. по два дни Н. Рањ. 896. у ове двије зановиједи П. Рањ. 159. тако уз број који стоји у генитиву или локативу двојине налази се у номинативу двојине ријеч којој се број каже: од *лици* обију Кри. 4. на *обију* колни Буд. 18.

2. Оба се надежа двојине замјењују истијем надежима множинне:

а) број стоји у двојини, а ријеч којој се број каже у множини: за генит.: *ѿдъ обѣю страна* П. 147. са *страна* обију Ст. пис. 2, 402. *ѿдъ дѣию старнехъ сиснеда* Збор. 50. *ѿдъ дѣию кратнеица* 92. *дѣию* ствари б. *обију* синак Зор. 336. *дѣию* па-

¹ У броју *дванаест* и *уза њ* почела су се ова два облика губити још XIV вијека: *ѿтъ систыхъ .кѣ. апостолю* М. 167. испореди додатак четврти.

стиров 50. од ових двију младић 32 веселих двеју звизда Злат. 756. од објеју реченијех дуга Гуч. 42. овијех двију светијех го-сноја 136. оних двију братинац Враи. жив. 28. од ових двију младицац 73. са обију двију стран 37. тизих двију дан Банд. 129. од двију страна Мик. 215. ѿт днѣ дръгнѣ стѣри Пос. 32. — за локат.: на ногах обију Злат. 61. у двију ријечијех Мик. 46.¹

б) број се не каже изријеком, него ријеч којој се сачувала двојина стоји у двојини, а придјевена јој долази у множини: за генит.: изъ нашихъ рѣкъ М. 338. руку твојијех Н. Рањ. 22. ѿ рѣкъ амѣсосѣнѣхъ Збор. 90. ногу његовихъ Врн. 45. његовије руку Ради. 69. мојихъ очију Ст. пис. 1, 174. очију мојијех Н. Рањ. 736. Злат. 97. очию твоихъ Збор. 17. очију мојихъ Зор. 7. очију твојихъ Врн. 276. очију његовихъ Враи. жив. 18. очију мојихъ Јерк. 16. из очију твојихъ Каш. 64. ѿ монѣхъ вишню Збор. 106. — за локат.: в кашѣхъ рѣкъ П. 49. в твоихъ рѣкъ Збор. 64. у очију нашихъ Н. Рањ. 56. по очију његовијех Банд. 64. у очију твојије Ради. 24. у ушију мојијех Град. дјев. 104. у ушију мојихъ Банд. 5.² у очију својима Ради. 41.

в) број се не каже изријеком, него се мисли двоје, али се двојина замјењује множином: исгокиѣ синока М. 380. родитѣля М. 390. ѿдъ сѣмга ви, ѿдъ Стѣкта и ѿдъ Михѣуа П. 85. од усан својихъ Н. Рањ. 166. од главе до нѣта Збор. 72. Ст. пис. 2, 342. мојијех рамена Ст. пис. 3, 474. у уснам твојијем Андр. пут 160. тако се замјењивала двојина множином и у ријечи у којих се сачувала двојина до данас: генит.: твојихъ рукъ Ст. пис. 1, 20. рука његовијех Н. Рањ. 35. Град. дјен. 118. од твојијехъ рукъ Ст. пис. 5, 79. од рукъ твојихъ Хект. 396. из рука мојихъ Злат. 76. из твојијехъ рука Гуч. 266. божјихъ рука Гунд. суз. П, LVI. рука твојијехъ Вун. 19. Андр. дев. 29. рука Каш. 101. Мик. 420. прострѣ колѣна ногъ Ст. пис. 1, 37. од главе до нога Збор. 83. ногъ твојихъ Банд. 174. нога Каш. 66. Мик. 421. — локат.: в нашихъ рѣкахъ М. 369. у рукахъ овихъ Ст. пис. 1, 37. у рукахъ својијехъ Н. Рањ. 117. в рѣ-

¹ Гријешком стоји локат. мјесто генит.: близѣ ѿбѣю реусѣхъ листѣхъ Пб. 55.

² У оба је пошљедња примјера наштампано ушијух.

кахъ твоиэхъ Збор. 636. у руках мојих Ст. пис. 2, 243. у твојијех
руках Ст. пис. 3, 454. у руках својијех Ст. пис. 4, 46. на ру-
ках му Хект. 256. да ми те у руках имати ,д. Рањ. 986. у
руках онога Буд. 111. у руках држећи не упусти Зор. 38.
у руках држим те Злат. 266. на руках својијех Гуч. 154. у
руках имаи Вран. жив. 110. у руках мојијех Орб. 85. у ру-
ках Гунд. суз. I, XXXI. у руках његових Банд. 144. на руках
својих Каш. 84. умријети кому на руках Мик. 728. на ногах
Ст. пис. 1, 51. стојаше на ногахъ Збор. 1176. на ногах Град.
дјен. 147. Мик. 287. при ногах господњих Банд. 221. у тво-
јијем рукама Андр. пут 17. 242.

г) број се изријеком каже, али и сам прелази у мно-
жину, прем да само двоје значи: тако само у неких књи-
жевника XVI и XVII вијека: генит.: двих поражених Зор 32.
од двих вид 33. од првих двих 36. из обих рук 31. с обих
стран 71 двих месеци Буд. 137. 140. са двих стран Мри. 53.
обих 34. с обих стран 57. двих узроков Глав. 89. — локат.:
у ових двих зановиди Банд. 174. и повији локатив ми. из-
једначени с дативом и инструм.: у овијем двјема зановије-
дима Андр. пут 31.

ДАТИВ ИНСТРУМЕНТАЛ.

Наставак је за оба облика *hъjams* као у дативу мно-
жине; али му је а дуго: *hъ* гласи у словенским језицима *м*,
а јотнада, дуго *а* у словенским језицима бива кратко, крајње
а отпада, а за њим и *н*: тако наставак гласи *ма*.

I. Основе на *н*. Крајње *н* у основи слабећи у сло-
венским језицима постаје *ъ*, ка којему првступа наставак:
номъ-ма; али су ријечи с таквом осном прешле у та оба
облика међу мушке ријечи с осном на *а*, те јони у старом
словенском језику има *стѣно-ма*. Види II.

II. Основе на *а*:

A. У ријечи мушкога и средњега рода: крајње *а* у
основи кратко будући гласи у словенским језицима *о*, које
се у основа на *ја* предњега гласа ради мијења на *е*: к та-
кој основи приступа наставак: а) у дативу: у мушких: до
краја XIV вијека: братома М. 226. властелинома М. 156. го-
сподниома М. 26. Кономо М. 96. родителема М. 26. XV и XVI

вијека: братицема М. 510. манастирома М. 556. филозофома Стар. 3, 225. човикома Стар. 3, 306. — б) у инструменталу: у мушких: .кн. апостолама М. 225. 250. 379. .кн. строиникома М. 459. пукома Стар. 3, 261. витезома Стар. 3, 230. налази се *a* на крају основе, које је јамачно прешло из номинатива дв., ако је добро наштамнано: кондџрама Пб. 125. — између мушких и средњих налази се на крају XIV и XV вијека према ријечима с основом на *i* (види I): .кн. апостољма М. 450. уељма П. 18. а у *плеће*, којему се номин. дв. *алећи* узима и као номин. мн. од основе на *i*, јамачно према ријечима с основом на *i* (III) има у INSTR. дв.: плећма Ст. нис. 3, 173. 5, 70. 271. 323. 324. истој се ријечи и номинатив двојине *алећи* узима за основу множине, којом се двојина замјењује (види и генит. локат. дв.): за плећима његовијема Орб. 267.

Б. У женских ријечи: у основи дуго *a* на крају остаје у словенским језицима кратко: а) дат.: страмама М. 375. ногама Н. Рањ. 866. рукама Злат. 616. — б) INSTR.: мидџицима М. 65. оустмама Стеф. 4. рукама Ст. пис. 2, 77. ногама Мик. 38. дивојкама Банд. 58. али од када и у множини датив. и инструментал имају на крају *a* (види напријед стр. 100. 124-5) од тада се у овијех облика не разликује двојина од множине. Једном се налази XVII вијека са *и* (ѣ) на крају основе, које ће бити узето из номинатива двојине у INSTR.: уснима Мик. 224. а једном без *a* пред наставком XVI вијека: очицма Ст. нис. 2, 251.

У адјектива је у номиналном облику било за сваки род онако како је било у супстантива: за мушки и средњи: докрома, за женски: прозорликама М. 72. сложене облике види ниже. — У прономина су оба падежа једнака за сва три рода, а основа им се шири на крају онако као у множини у истијем облицима, а тако се шири и бројевима *два*, *оба*: дат.: нма Сав. 4. Стеф. 13. М. 23. 158. 462. нима (с приједлогом и без приједлога) М. 248. 462. 513. Злат. 43. обонма П. 178. снма М. 134. и снџма М. 156. тконма Сав. 9. INSTR.: тџма с доданим *ј*: тџман Пб. 125. самима Банд. 58. нима (с приједлогом и без приједлога) Пб. 22. Град. дјев. 16. Зор. 27. Злат. 456. Гуч. 136. кима Ст. нис. 2, 500. мојима Ст. пис. 1, 8. ншма М. 530. основе су на *ја* прелазиле и у двојини у оба

падежа међу основе на чисто *я* као и у множини: мојијема Н. Рањ. 866. сконча Збор. 46. твојијема Н. Рањ. 38. Ст. пис. 5, 75. Ђам. 26. којијема Гуч. 10. Андр. дев. 87. и у оба броја као у прономина с основом на чисто *а*: за сва три рода једнако у оба падежа: *дѣма братицѣма* М. 510. *дѣма мѣдѣницѣма* М. 65. *ѡбѣма усѣма* П. 18. тако: *двѣма* П. Рањ. 69. 157. Збор. 4. 36. 1106. Д. Рањ. 266. Злат. 25. Гуч. 10. Андр. пут 261. *двима* Ст. пис. 1, 45. 69. 91. 4, 294. Стар. 3, 306. Буд. 40. Вран. жив. 72. Банд. 58. 172. 211. Кап. 79. *ѡбѣма* М. 394. *објема* П. Рањ. 189. Ст. пис. 3, 204. 383. 4, 91. 118. 102. 387. 5, 22. 146. 248. *окима* М. 375. Ст. пис. 2, 44. Зор. 326. 42. Злат. 86. Вран. жив. 97. 114. Бун. 42. Мрп. 175. *обима двима* Ст. пис. 1, 79. број *два* за мушки и средњи род долази XVII вијека и са *а* на крају основе, које је прешло у ове облике јамачно из номинатива: *двѣма учеником* Радн. 44. *двѣма господаром* Радн. 44. *меу двѣма аколити* Банд. 81. с *двѣма* осталим Мик. предгов. другијем *двѣма* (инстр.) Радн. 38. *двѣма* словима Мик. грам. 5. *обадвѣма* Мик. 357. та су оба броја у овијем облицима прелазила и у множину као у генитиву и локат. (види напријед) XV и XVII вијека: *двѣм*, *обѣм*, *двѣми*, *обѣми*,¹ види под. V. — У адјектива се у сложеном облику саставља прономинални облик *има* с номиналним као у множини, за мушки, средњи и женски род: *доуховѣма* М. 72. *любазѣма* М. 72. *скетѣма* М. 91. *келѣма* М. 134. *достокрѣма* *вгодѣма* М. 156. тако и *неговѣма* М. 226. и према прономиналном: *срѣдѣма* П. 104. *бијелијема* Ст. пис. 2, 421. — У личнијех прономина основе за прво лице *на*, за друго *ва* остају цијеле са завршетком *а* пред наставком: *мама* М. 301. *кама* Сав. 4. али је датив био и с акусативом једнак: *миръ на боуди* Сав. 5.

III. Основе на *і*. Од крајњег *і* бива у словенским језицима *ь* као у инструменталу множине, те к такој основи приступа наставак: *нѣтъма*, *костѣма*; али се ти облици не налазе у српском језику у изворима које унотребих. Види IV. V.

IV. Основе на сугласно. Прелазе у овијем облицима међу основе на *і*: *кѣсѣма* Збор. 46. — Ријечи *око* и *ухо* пре-

¹ Кашић грам 58. 59. има за датив само *двѣм*, *обѣм*, а за инструментал: „s dvimi vel dviju“, „s obimi vel obiju.“

лазе такођер онамо, али им у основи остаје и на крају које имају у номинативу, и мијењају средњи род на женски: прозорликама њима М. 72. њима II. Рањ. 38. њима Збор. 996. Стар. 4, 115. Вран. жив. 33. обје се ријечи у том облику употређавају и за множину: очима људскијем Радн. 29. очима умрлијем Андр. дев. 119. сврбећими ушима Ванд. 17. основа коју имају у двојини узима се и за множину: очима мојима Ст. пис. 1, 8. и окрњено: прид очим Д. Рањ. IX. Андр. нач. 50. пут 159.¹

V. Ова су се оба облика замијенила другима онако као и генитив и локатив:

1. Мјесто оба кад су с приједлогом долази номинатив двојине с приједлогом од XV вијека онаки какав је кад био: сь .к. ножа IIб. 73. са два каменика М. 380. 384. IIб. 92. са два камена IIб. 103. спећи међу два витеза II. Рањ. 1846. с два вијенца Ст. пис. 3, 204. с два образа п двоја језика Д. Рањ. 77. — з две сти Збор. 75. с два срца Д. Рањ. 1206. — сь две пси IIб. 73. с две рибе Ст. пис. 1, 80. с двије дјевојнице II. Рањ. 67. с двије тисуће Ст. пис. 5, 281. 290. с двије поглавите врсте Злат. предгов. 1.

2. Оба се надежа двојине замијењују истијем падежима множине:

а) број стоји у двојини, а у множини ријеч којој се број каже, такођер од XV вијека: за дат.: тьмь двима тръгокцсмь II. 138. тим двима Ст. пис. 1, 91. двима њим 45. ким обима двима 79. двјема господаром II. Рањ. 157. двјема старцим 69. двисма чокникомъ Збор. 4. ка двисма поекнѣсмь 36. ка двима бисним баком Вран. жив. 6. обима твојим родитељем 97. тако јим обима главе одсикоше 114. двима господином Банд. 172. двима лунежем Каш. 71. двима учеником 79. двјема госнарим Андр. пут 261. двама господаром Радн. I. двама учеником 44. — двисма сестрамаъ Збор. 1106. двисма жеммаъ 1106. војскам ратним двима Стар. 3, 262. којнјем објема Гуч. 122. — за INSTR.: двима гриси Ст. пис. 1, 69. оинзисми двисма чусници Збор. 1156. двима тапци прами Ст. 2, 505. објема закони Ст. пис. 3, 204. с оинми двима својими друзи

¹ Палази се XVII вијека и локат. мјесто INSTR.: прид очнју Каш. 39. 45.

Вран. жив. 72. меу двима војници Банд. 211. -- двјема крили Гуч. 10. кољени обима Ст. пис. 5, 19. з двима оними помањ-каци Буд. 40. с овнијем двима словима Бам. 13. с двјема словима 216. — двјема веригама Н. Рањ. 1846. објема рукама Ст. пис. 3, 383. 4, 91. 118. 162. с двима самима дивој-ками Банд. 57. двима веригама 211. двјема хвалам Злат. 25. рукама обима Мри. 175. — мјесто инструментала датив, којим се и иначе замјењује инструментал: двама ухом Радн. 19.¹

б) број се не каже изријеком, него ријеч којој се сачувала двојина стоји у двојини, а придјевена јој долази у множини од XIV вијека: дат.: свијетлијем очима Ст. пис. 5, 342. очима твојим Ври. 276. ушима мојим Вран. жив. 33. твојијем очима Андр. дев. 172. инстр.: рукама нејаким Ст. пис. 4, 430. мојими рукама Злат. 23. с јацим рукама Злат. 11. машкми оуниа Н. 10. плачними очима Ст. пис. 1, 172. Зор. 606. оуниа моними Збор. 946. плачнијем очима Ст. пис. 5, 50. прид очима божијими Ври. 676. очима мојими Хект. 6. 446. овим очима Злат. 80. прид очима твојијем Град. дјев. 183. прид очима његовими Буд. 12. очима телеснијема Гуч. 103. твојими очима Вран. жив. 19. прид очима његовијем Орб. 64. прид очима господњими Банд. 247. овими очима Мри. 31. очима твојими Јерк. 65. својим очима Бун. 10. прибри-јем твојијем очима Андр. пут 87. твојијем очима Радн. 25. з дивгиштисма ушима Збор. 996. ушима нашими Банд. 195. овими ушима Мри. 31.

в) број се не каже изријеком, него се мисли двоје, али се двојина замјењује множином од XIV вијека: сь прѣкъзлю-блѣкними синоки крамѣкъстка ми, Маркомъ и Андришсмъ М. 180. синокомъ М. 380. тако и у ријечи у којих се сачувала двојина долази и множина мјесто двојине: дат.: погам мојијем Н. Рањ. 85. погам мојим Банд. 74. рукам његовим Банд. 47. рукам мојим Андр. пут. 353. очнаам Ст. пис. 2, 393. — инстр.: својими рукама Ст. пис. 1, 47. прихитрим рукама Ст. пис. 2, 89. носесе га сконсми рѣками Збор. 118. рѣками монсми 83.

¹ Пред инструменталом од *сто* налази се XVII вијека поминат. од *два* средњега рода: са два стима својими јунаци Вран. жив. 12. са свими два стима витези својими 12. тако је број пред *сто* престајао мијенати облике.

руками твојијема Ст. пис. 5, 176. руками твојијема Ст. пис. 5, 75. руками својијема Гуч. 240. мојим руками Злат. 93. овим руками Злат. 27. својими руками Вран. жив. 75. твојијем руками Андр. дев. 93. ногама његовијема Н. Рањ. 156. немом кретати глакомь ми рукама ми ногамн Збор. 24. ногама тлачиш Вран. жив. 29. ногама мојими Ганд. 75. твојијем ногама Андр. 40. за илећи његовијем Орб. 266. очими мојима Ст. пис. 1, 8. мјесто инструментала датив, којим се и иначе замјењује инструментал: пред ногама Исукрстовијем Град. дух. 32. прид твојијем ногама Андр. нут 106.

г) број се изријеком каже, али и сам прелази у множину: дат.: разбојником обим Ст. пис. 1, 189. двим братом Мрн. 124. обим нам двим Мрн. 77. — INSTR.: меј двими друзи Зор. 316. колиним обими Ст. пис. 1, 43. обими рукама Зор. 32. међу днсемн зкисемн Збор. 69. обими очима мојим Зор. 26.

III

ТРИ ЧЕТИРИ.

Имали су надеже у множини као ријечи с основом на *i*, и то за мушки род као мушке, а за женски и средњи род као женске:

Номинатив. За мушки род до XV вијека: *трје синокс* М. 59. *трје братици* М. 563. 565. *кси трје* Стар. 4, 74. и избацивши и XIV и XV вијека: *трѣкс* М. 99. Пб. 53. 57. без крајњег а је од XIV вијека према ријечима с основом на *a*, међу које су прелазиле оне с основом на *i*: *три камене* М. 130. *три помси* М. 408. *три синоке* М. 496. *ски три* М. 496. 544. Пб. 128. *кшици три* М. 498. *три Михоскићи* М. 544. *три дзлн* П. 152-3. број *четири* и не долази са *e* у српском језику: *четири камене* М. 70. — за женски род: *три лажнице* М. 408. *четири тисвкс* М. 339. 407. Пб. 69. — за средњи род: *три ета* М. 69. 229. *четири ста* М. 251. — тако уз оба броја ријеч којој број показују долази у номинативу до половине XVII вијека: *три мисеци* Ст. пис. 1, 64. *мужи они три* Н. Рањ. 123. *три коници* Збор. 456. *три бози* Ст. пис. 3, 430. *три дуси накљени* Ст. пис. 4, 92. *сии колици три завјети* Град. дјев. 123. *три пачини алити* три пути Град. дух. 7. *три пастири* Зор. 60. *три слици* 606.

они три дјетићи Брн. 286. три краљеви Гуч. 304. три младници Вран. жив. 73. нијесу прошли три дни Орб. 19. ови три мужи Банд. 126. три мудри краљи Кан. 95. ови три језици 65. три младићи вржени 88. четири дни не су II. Рањ. 786. устири кони виси Збор. 13. устири господари Збор. 816. четири страси Брн. 46. четири витези Вран. жив. 61. четири умори Орб. 73. четири месеци Банд. 56. од XV вијека ријеч којој се број каже долази и у номинативу двојине: устири комата IIб. 74. поглавита три завјета Град. дјев. 119. три су уреса Орб. 295. тако и ријечи женскога и средњег рода: прѣије али ти урешења јесу четири Орб. 295. три лита Банд. 112. четири лита Мик. 37. број *четири* од XV вијека крѣи се губећи на крају *и*: устир ста II. 147. устир дести IIб. 69. (испореди акусатив).¹ тако окрѣен још је избацивао *и* пред *р*: четр ста Ст. нис. 1, 22. 63. Гуч. 87. четр дести Град. дјев. 169. четр десет Банд. 14. (испореди акусатив). окрѣеном *четир* биће додано *е*: XVI вијека: четире лита Стар. 1, 230. (испореди акусатив). тако ће додано *е* имати: трије сти (300) Ст. нис. 3, 464. уз ријечи средњег рода долази *четир* са *а* на крају у споменику XVI вијека, а то ће бити изједначено с осталијем ријечима средњег рода: четира лита Стар. 3, 240. 289. четира ста 225. 226. 234. што у истом споменику има и четира тисућа 293. биће и *тисућа* узето у средњем роду, као што има и три тисућа 320.

Генитив. Мјесто генитива долази од првијех времена локатив мијешајући се с прономинима у којих су та два облика једнака: тако до XV вијека: *търсѣ съдѣ* М. 25. *трѣхъ мѣсть* М. 256. II. 72. *трѣхъ тисѣћъ* М. 389. *трѣхъ тисѣћаа* М. 392. *ѡдѣ рѣуѣнѣхъ трѣхъ* IIб. 23. 57. *ѡдѣ всѣхъ трѣхъ листокъ* IIб. 59. *трѣхъ братѣнца* IIб. 129. *ѡтъ уѣтирѣхъ сѣангелнѣтъ* М. 124. 132. *ѡдѣ уѣтирѣхъ сѣдѣ* М. 256. таки облик у *три* не прелази преко XV вијека, а у *четири* налази се и у почетку XVI вијека: четирех живин II. Рањ. 179. — Од свршетка XV вијека до краја XVII долази *и* мјесто *е* пред наставком, а то ће бити према прономиналном облику с основом на *ја*: лит трих Ст.

¹ Што има и *трѣ* литрс М. 372. ту ће бити *ь* само написано мјесто *и*, као што има на истој страни и *Прѣнѣсѣкъ*.

нис. 1, 33. трих дац Буд. 41. трих виков Мри. 22. нас трих (мјесто акусатива) Мри. 33. трих дан Глав. 105. од четирих састав Стар. 3, 316. од четирих елемената Орб. 38. њих четирих Банд. 226. у *четири* долази XVI вијека и *ије* пред наставком, а то ће бити опет изједначено с прономиналним обликом с оснoвом на чисто а: са *скисехъ устирисехъ страма* Збор. 27. овијех *четиријех* ријечијех Мик. грам. 33. тако XVII вијека и у *три*: *отъ трихъ* (читај тријех) Мат. 93. — Од XVI вијека до краја XVII долази и у двојини: трију II. Рањ. 62. од овијех трију II. Рањ. 156. *трию* Збор. 4. Стар. 4, 112. трију главнијех непријатељ својијех Град. дух. 10. овијех трију завјета Град. дјев. 122. од овијех трију начина 163. од трију њих Вуд. 51. трију сил 33. од ових трију ствари Бри. 40. од трију краљи 69. од светијех трију краљева Гуч. 302. *трив* Див. XV. Пос. 186. од овијех трију Мик. предгов. *четирију* живина II. Рањ. 1976. са свих *четирију* („*četirju*“) *страп* Ст. нис. 1, 243. од *четирију* годишња Вран. жив. 47.¹ Од овога генитива двојине, кад двојина ослаби, поста на ново генитив множине одбацивши *ју* (као генит. мн. *очи* према генит. дв. *очију*): XVI и XVII вијека: од три краљева Гуч. 303. од овијех *четири* мјеста Орб. 104. од осталијех *четири* дијела бесједе Мик. грам. 46. од овијех *четири* врста Мик. грам. 16. — Како бива у двојини, тако и овдје иза приједлога мјесто генитива долази номинатив а ријеч којој се број каже у номинативу двојине онаком какав јест, и то од XV вијека: *без устри виус* М. 479. *од три лета* Збор. 26. *до три дни* Ст. нис. 4, 92. од све *три* Ст. нис. 5, 286. *с те три* 271. *накони три* годишња Вран. жив. 74. од *тридести и три* годишња Орб. 17. од ова *четири* елемента Орб. 16. *након три дни* Банд. 88. од *четири* струке Мик. 36. и *окрњени* номинат.: *након четр дни* Кап. 39.

Датив. До половине XVI вијека: *тремь братицисмь* М. 477. 510. *тремь синокомь* IIб. 100. 125. *трсмь трьжникомь* Збор. 1716. *трсмь днесицамь* Збор. 1716. *устирсмь клстсломя* М. 108.

¹ Кашић грам. 59 вели: *trih vel triju*, а стр. 60 само *четирих*. — Неки писци XVI и XVII ишту *x* на крају: *тријух* завјета Град. дјев. 120. 122. 144. *ових тријух* Банд. 170. од *четиријух* *витар* Банд. 121. а *ииа* и *четириху* Банд. 201.

четиремь кыкымь М. 356. 360. 373. 595. Пб. 86. 89. Од XV вијека додавало се на крају *а*: трема синокомь М. 409.¹ тако и XVI вијека: божицами трема Ст. пис. 4, 447. онијем трема прстам Град. дјев. 84. мјесто *е* пред наставком долази и онако као у генитиву од свршетка XV вијека: трим Ст. пис. 1, 124. трим чедом Чубр. 46. трим Каш. грам. 59. Глав. 27. четирим саставом Стар. 3, 316. четирим стварам Буд. 5. четирим ангелом Банд. 232. и таком се облику додаје на крају *а*, а то ће бити из двојине као у генитиву: четирима од витеза Н. Рањ. 184. четирима ангелом Н. Рањ. 200. трима грихом Пос. 186. овијем трима Пос. 186. — у *три* мјесто *е* долази и *иѣ*, које ће бити ирешло из номинатива: тріѣмь Стар. 4, 78. и таки облик долази с доданим *а* XVI и XVII вијека, а у то ће вријеме *ије* бити према прономиналном облику: оннемь тріема мѣжемь Збор. 40. тријема Ст. пис. 4, 447. тријема учеником Орб. 121. тријема крепости (sic) 294. — Мјесто датива долази и инстр. XV вијека: трѣми синокомь Пб. 125.

Акусатив. До краја XV вијека: три уаокѣке М. 42. на три крѣстѣ М. 92. на три шраке М. 92. три дни М. 191. на три днеле М. 409. три дукате П. 108. на три комате Пб. 61. четирѣ евангеліете М. 35. 275. 468. четирѣ дукате М. 479. 504. четирѣ динаре П. 108. тако до краја XVII вијека долази уз број у акусативу и ријеч којој се број каже: три мисеце Ст. пис. 1, 5. три зиме 20. три дни 268. три крухе Н. Рањ. 1346. три мјесеце 138. три народе Збор. 136. три граде 336. три краље Ст. пис. 3, 309. три скоке 247. у три дијеле Град. дух. 8. исте три завјете 119. за три дни Д. Рањ. 746. Хект. 3. три јуначке добре коње Хект. 12. на три дијеле Брн. 546. три краљеве Гуч. 303. за три дни Банд. VI. оне три краље Јерк. 25. на три диле Каш. 83. у три дни Мик. 746. за три разлоге Глав. 25. и кад је у имена акусатив једнак с номинативом: у три дили Буд. 4. чини три липп суди Вран. жив. 75. три облоци учине 112. — четири дијеле Н. Рањ. 1106. четири анђеле Збор. 546. на четири начине Глав. 27. — број

¹ Писарском гријешком има њ мјесто *е*: трѣма Пб. 98. у истом споменику има и сръбра Пб. 97.

четири крњи се губећи крајње и од XV вијека: устирь динаре П. 108. тако окрњен још је избацивао и и пред р: по четр стране Ст. пис. 3, 39. облику тако на један или на оба начина окрњеном додавало се на крају е: четири криности Ст. пис. 1, 100. четири ноге Збор. 7. на четири стране 68. четири ступе Стар. 3, 259. по четрје (četare) путе Брн. 12. 296. четрје (četare) Вран. жив. 22. — Од XV вијека уз ове бројеве долази и у двојини ријеч којој број показују: Мзрокке три брата П. 152. у три дијела Гуч. 9. 113. у три уборка Банд. 24. кь .д. екаиџелста М. 295. 299. 316. Пб. 95. ма .д. месеца Пб. 114.

Инструментал. XIII и XIV вијека: трџми месеци М. 55. устирџми екаиџелсти М. 220. први број од XIV вијека долази са е пред наставком; трџми М. 172. Од XV вијека до краја XVII долазе оба броја са и пред наставком онако као у генитиву: трџми Стар. 4, 134. трџми начини Вуд. 158. трџми кулами Мрн. 31. оими трџми напасти Каш. 98. устирџми М. 248. четирџми риками Стар. 3, 285. с четирџми ручицами Зор. 45. оими четирџми прџијама Каш. 77. четирџми начини Глав. 27. Од почетка XVI вијека долазе оба броја и са а на крају мјесто и јамачно према двојини: четирџма Н. Рањ. 246. с трџма редовници Хект. 7. прид трџма Вран. жив. 23. с трџма свиџама Банд. 111. трџма чавли Јерк. 79. број три тако са а на крају али још са е пред наставком долази такођер XVI и XVII вијека: трема начиним Град. дух. 16. трема нутим Град. дјев. 112. међу трема 135. с овијем трема словима Бам. 15. а XVII вијека и са ије пред наставком једначећи се с прономиналним обликом: окнема трнема Див. 36. и без икакога вокала пред ма: прид четирџма живинама Банд. 14. четирџма рукама Банд. 128. — XV вијека у оба броја долази п номинатив мјесто инструментала а ријеч којој се број каже у инструменталу с приједлогом или без приједлога: са устири камени М. 386. Пб. 50. 56. сь три сафини Пб. 56. с устири капцима Пб. 69. устири екаиџелсти М. 446. са три дитићи Ст. пис. 1, 276. Од XVI вијека уз приједлог долазе бројеви у номинативу а ријеч којој се број каже у номинативу двојине: с ове три Ст. пис. 5, 272. међу ова три завјета прво мјесто држи Град. дјев. 135. с четири слова Орб. 4. с четири ријечи 55. с четири истине 99. с четири ирџије 295.

Локатив. До краја XV вијека: по *трехъ* листяхъ П. 168. по *овихъ* *четирехъ* судяхъ М. 256. у *четирехъ* биће само написано *ѣ* мјесто *ѣ*. Као у генитиву тако и у овом падежу долази *и* мјесто *ѣ* пред наставком XVI и XVII вијека: *четирих* *колих* Стар. 3, 316. *четирих* *Каш.* грам. 60. долази и *ије* (види код генитива): *ѣ* *трехъ* (читај *тријех*) *Мат.* 16. а *три* долази и у двојини XVII вијека: у *трију* *кипих* *Вран.* жив. 21.¹ — Иза приједлога мјесто локатива долази номинатив а ријеч којој се број каже у номинативу двојине од почетка XVI вијека: *када* *би* *по* *три* *дни* *Н.* *Рањ.* 296. *уздржи* *се* *у* *три* *славе* *Орб.* 279. *стоји* *у* *три* *вијенца* 280.

IV

ПЕТ—ДЕСЕТ.

Бројеви су *пет—десет* имали неке падеже као имена с основом на *і* а неке као имена с основом на сугласно. У српском се језику номинатив јед. сачувао до данас; од осталијех су се падежа држали ови овако:

Генитив јединице иза приједлога замијенио се номинативом још од XIII вијека: *прѣждѣ* *годишѣ* *истѣ* *на* *десетѣ* М. 38. *прѣсѣ* *седамѣ* *листа* *Збор.* 316. *оудѣ* *седамѣ* *дана* 45. *од* *седам* *годишт* *Град.* дјев. 147. *након* *шест* *лит* *Вран.* жив. 67. *од* *друге* *седам* *годишт* *Андр.* пут 295. а тако и без приједлога XVI вијека: у похвалу *седам* *ијесни* *покорнијех* *Ст.* пис. 5, 104.

Датив јединице замјењивао се дативом мн. прономиналним са *и* пред наставком као у прономини с основом на *ја*, те је и ријеч којој се број каже стајала у истом падежу: од XIV вијека допирући у XVII: *петимѣ* *клетеломѣ* М. 108. *седмим* *даром* *Буд.* 33. *к* *првим* *седмим* *зановидем* 51. *десетим* *дивницам* *Банд.* 253. *од* *XVI* *вијека* *додавало* *му* *се* *а* *на* *крају*: *к* *десетима* *дјевицама* *Н.* *Рањ.* 222. *шестима* *Ст.* пис. 5, 104. *седмима* *црквама* *Банд.* 227. *од* *XVI* *вијека* *долази* *са* *ије* *мјесто* *и* *као* *у* *прономина* (с основом на *ја* стр. 196): *седмијема* *црквама* *Н.* *Рањ.* 1966. *десетијема* *дјевицама* *Н.* *Рањ.* 1736. *десетнијема* *коминкомѣ* *Збор.* 83. XVI вијека замјењивао се номинативом јед., а само

¹ *Кашњ* грам. 60 *вели*: *trib* *vel* *triju*.

се ријеч којој се број каже узимала у дативу: пет сатима братји Н. Рањ. 1546. к седам заповидем Буд. 51. а најпослије на крају XVII вијека ни ријеч којој се број каже није се узимала у дативу него у генитиву множине: к десет дјевица Андр. пут. 257.

Акусатив јединице само у десет кад стоји иза приједлога у бројевима 11—19 био је са *e* на крају као у неких ријечи с основом на сугласно (види напријед стр. 28-29): до почетка XVI вијека: *јѣда(и) на десѣте* М. 373. Н. Рањ. 125. *јѣма на десѣте* Пб. 57. *два на десѣте* М. 372. Н. Рањ. 90. *дѣне на десѣте* *тисѣи* М. 349. *три на десѣте* М. 349. *четири на десѣте* М. 497. *петъ на десѣте* М. 248. Н. Рањ. 1156. *осѣи на десѣте* М. 406. Н. Рањ. 1646. *дрѣги на десѣте* Пб. 85. тако је са *e* на крају дозирао у XVII вијек, али између *c* и *t* избацивши *e*, и то од XV вијека: *два на дѣте* М. 273. 275. 372. 468. 510. Стар. 1, 222. Вран. жив. 12. Банд. 19. Каш. 64. *сѣмъ на дѣте* *зѣмъ* М. 389. *шѣтъ на дѣте* М. 389. *осѣмъ на дѣте* М. 273. Стар. 1, 218. *четр на дѣте* Вран. рјеч. 86. Банд. 26. Каш. 89. Глав. 95. *пет на дѣте* Вран. жив. 67. Банд. 31. Каш. 10. *јѣда(и) на дѣте* Банд. 46. Каш. 87. *осѣм на дѣте* Каш. 22. тако већ окрњеном још се и *d* одбацивало, те се или уметало зијева ради *j*: од XV вијека: *дѣмѣстѣ* М. 372. *дѣнајѣсте* Н. Рањ. 296. 53. или је зијев остајао: *дѣнаѣсте* Н. Рањ. 776. 186. 2006. *петнаѣсте* Н. Рањ. 1626. 1856. или је *e* иза *на* слабило у *j* такође XVI вијека: *дѣдѣмѣстѣ* Збор. 116. *дѣмѣстѣ* 25. *дѣтрѣмѣстѣ* 19. *петѣмѣстѣ* 52. или је и то *j* иснадало: *четвѣрти на стѣ* Хект. 45. — али се налази *десет* и без *e* у акусативу у таким бројевима од краја XIV вијека: *два на десѣтъ* Пб. 35. Вран. жив. 106. *петъ на десѣтъ* М. 523. *шѣст на десѣт* Вран. жив. 70. *седам на десѣт* 108. *осѣм на десѣт* 5. и тада му се оцет избацује *c* између *c* и *t*: *два на дѣст* Ст. пис. 1, 12. тако окрњеном додавало се на крају *a*: *два на дѣста* М. 552. а тако окрњеном без доданога *a* одбацује се и *d*: *дѣнаѣст* Н. Рањ. 366. Град. дјев. 82. Радн. 98. *четѣрнаѣст* Н. Рањ. 35. *петѣнаѣст* 38. и без крајњега *t*: *јѣдѣнаѣст* Н. Рањ. 136. *дѣнаѣст* 229. *петѣнаѣст* Злат. 97. Гуч. 46. Орб. 57. тако окрњеном још се избацивало и *a* од *на*: *петѣнѣст* Ст. пис. 5, 104. *шѣстѣнѣст* 104. *дѣнаѣст* Гуч. 180. — У овнијем сложенијем бројевима, кад је

први број престао прелазити у потребне падеже (испореди наведено: *еднѣ на десѣтѣ змѣх* М. 389), те су се оба узимала као једна ријеч, прелазно је број *десет* и у друге падеже, ако и има пред собом приједлог *на*, XVI и XVII вијека: Петру и једанаестима Н. Рањ. 154. дванадестим апостолом Вран. жив. 23. али је још од прије у сложеном броју остајао први у номинативу, и ако има род, у мушком роду, а други у акусативу, тако још XIV вијека: *отъ скстыхъ .кѣ. апостоуь* М. 167. *кѣ .кѣ. скстыхъ крѣхокнихъ апостоуь* М. 173. гдје истина број није исписан, али да је онако како рекох потврђује додани генитив мн.; тако: *за .кѣ. глака* М. 258. *куда(и) на десѣтѣ змауа* М. 272. *два на десѣтѣ крѣгла* М. 372. *са .кѣ. зрна* М. 386. *в устѣри на десѣтѣ соклѣнокъ* М. 497. *с један на дѣстѣ апостола* Н. Рањ. 1406. *с дванес ученика* Гуч. 180.

Инструментал јединице замјењивао се од XV вијека инструменталом мн. и то прономиналијем онако као датив: *седмимѣ науци* Ст. пис. 1, 218. *петимѣ главами* Мри. 121. *петимѣ Глав.* 21. од XVI вијека са *ије* мјесто *и* пред наставком и без крајњег *и*, које је отпало као и у других ријечи на је додано *а*: *седмијема печати* Н. Рањ. 199. такође са *а* на крају али са *и* пред настанком: *петима крусима* Андр. пут 96. али још од XV вијека замјењује се и номинативом јед.: *подъ мѣстѣ на десѣтѣ исцѣлѣни* М. 248. *пет силѣми* Каш. 16.

Локатив јединице замјењивао се локативом мн. од XVI вијека, прономиналијем као и инструментал: *в осѣнѣхъ сслихъ* М. 249. у *петѣх* Глав. 19.

Номинатив и акусатив множине. У оба падежа долази *десет* у бројевима 30 и 40, и оба су била као у ријечи с основом на *і*: до половине XVII вијека: *три десѣти* М. 390. *устѣри десѣти* М. 407. задржавајући крајње *и* крѣпно се је број *десет* онако као у акус. јед.: *три десѣти* М. 504. Н. Рањ. 90. Збор. 256. Ст. пис. 5, 103. Д. Рањ. V. Орб. 47. Каш. 97. *устѣри десѣти* М. 504. Н. Рањ. 346. *устѣр десѣти* Пб. 69. *четр десѣти* Н. Рањ. 41. Збор. 72. Град. дјев. 169. Орб. 261. Каш. 89.¹ *четрѣсти* Орб. 197. 220. — Али од XV вијека замјењује

¹ Погрѣшка ће бити: *четрѣсти* Орб. 265.

се у оба облика множина јединицом: три десетъ М. 478. Вран. жив. 88. Мрн. 55. уетри десетъ П. 109. уетиръ десетъ П. 108. четр десет Вран. жив. 85. Ганд. 34. Каш. 98. и окрњено као у акус. јед.: трнес Каш. 97. 104. — оба су облика множине замјењивала и друге: с три дести тисањъ Збор. 81. макомъ три дести два Збор. 8. од три дести и три годишта Орб. 17. а тако ће бити и: до четири десет дан Н. Рањ. 81.

Номинатив и акусатив двојине. У оба облика долази десет у броју 20, и оба су као у ријечи с основом на *i* (види стр. 224): два десети М. 278. 506. задржавајући крајње *и* до краја XVII вијека избацује *e* између *с* и *т* од од XV вијека: два дести М. 389. 504. Н. Рањ. 1146. Збор. 58. Ст. пис. 4, 385. Орб. 104. Каш. 83. Андр. пут 274. — Од XV вијека долази окрњено, без крајњега *и*: два десетъ П. 108. Хект. 246. — истога вијека долази једном двојина као у ријечи мушких с основом на чисто *а* (види стр. 221): два кратъ насъ два десета М. 248. — од XV вијека замјењивали су се номинативом и други падежи: прадъ оними два десети и уетирими М. 248.

ОБЛИЦИ ГЛАГОЛСКИ.

Глаголи се по основама од којих им постаје инфинитив дијеле у шест врста :

I. с основама у којих нема наставка, а оне се дијеле у седам раздјела по гласовима на које се свршују: 1. на *д, т*; 2. на *з, с*; 3. на *б, и, в*; 4. на *г, к, х*; 5. на *н, м*; 6. на самогласно, осим *р*; 7. на *р* и *л*.

II. с основама које постају наставком *мж*.

III. с основама које постају наставком *џ*; ти се глаголи опет дијеле у два раздјела по основама какне су им у садашњем времену: 1. с основама које остају и у садашњем времену цијеле; 2. с основама које мјесто *џ* добијају у садашњем времену други наставак.

IV. с основама које постају наставком *н*.

V. с основама које постају наставком *а*; дијеле се у три раздјела по основама какве су у садашњем времену: 1. с основама које остају и у садашњем времену цијеле; 2. с основама које мјесто *а* добијају у садашњем времену други наставак; 3. с основама које у садашњем времену одбацују *а*, те добијају наставак други него оне другога раздјела.

VI. с основама које постају наставком *у* и *а*, пред којим се у ширини *ов*, те оба заједно гласе *ова* или *ирема* предњем гласу *ева*, а у новије вријеме у српском језику често и *ива*.

ИНФИНИТИВ.

Постаје наставком који у словенским језицима гласи *ти*; крајњи гласови у основи, за којима дође, слажу се с његовијем *т* по својим законима;¹ у неким се основама мијења и самогласно које им је у коријену, како ће се код њих на-

¹ Види у Облицима српскога или хрватскога језика 1872. стр. 63. 65. 67. 69. 73-4. 85. и у Раду југосл. акад. I. 112.

поменути. Између глагола којима се у изворима налази инфинитив, нека буду споменути само знатнији или који су сада мање у обичају или су са свијем изашли из обичаја:

I. 1. на *д*: *бљустн* М. 188. Ст. пис. 1, 55. 2, 11. 5, 48. Д. Рањ. VIIб. Злат. 106. *бљуст'* Ст. пис. 1, 57. повести Н. Рањ. 184. *вест'* Ст. пис. 1, 62. *класти* Ст. пис. 4, 28. Вран. рјеч. 83. *укрести* Вран. рјеч. 102. Зор. 766. *сести* Ст. пис. 1, 226. Вран. рјеч. 97. *систи* Ст. пис. 1, 90. *сјести* Гуч. 302. — на *т*: *гњести* Вран. рјеч. 35. *рести* Ст. пис. 1, 111. Н. Рањ. 1446. Мрн. 29. *расти* Мик. 544. *шкрѣсти* Шб. 63. *срјести* Н. Рањ. 2096. *сусрести* Град. дјев. 183.¹ *цнасти* Ст. пис. 1, 30. Вран. рјеч. 37. — у којих је у коријену вокал *ѡ*, ширили су га у *и*: *ѡнсти* Сав. 4. М. 84. 539. *нзунсти* Стеф. 24. *поунсти* М. 3. и избацивши *в* иза *и*: *проѡнсти* М. 183. 203. — глагол треће врсте с оснoвом *вѡдѡ* налази се и међу овима XIV вијека одбацивши крајње *ѡ* (према садашњем времену): *ѡвѡсти* М. 186.

I. 2. на *з*: *изѡсти* М. 447. *ѡлѡсти* Шб. 112. *улѡсти* Н. Рањ. 228. Ст. пис. 4, XI. Д. Рањ. 59. Град. дух. 11. Злат. 50. Гуч. 276. Орб. 99. Андр. дев. 93. *мустн* Вран. рјеч. 03. — на *с*: *изнѡсти* М. 204. *понѡсти* Н. Рањ. Ст. пис. 3, 261. *поднѡсти* Ст. пис. 1, 261. Хект. 22. Град. дух. 82. Ванд. 95. Каш. 70. *однѡсти* Ст. пис. 5, 37. Вран. рјеч. 48. *пренѡсти* Буд. 143. Зор. 66. *нѡст'* Ст. пис. 1, 145. *нѡнѡст'* 154. *насти* Н. Рањ. 426. Буд. 80. *спасти* Град. дјев. 142. Орб. 46. Ванд. 176. Каш. 35. Радн. 9. — Основа *нѡс* и одбацује крајње *с*, те шири *ѡ* у *ѡ* од XV вијека: *ѡнѡсти* Ш. 127. *понѡсти* П. 136. *принѡсти* Шб. 84. *одиѡјети* Н. Рањ. 1446. Бун. 50. *пониѡјети* Н. Рањ. 526. *принѡјети* Н. Рањ. 203. *подниѡсти* Збор. 66. Ст. пис. 4, 73. 5, 77. Град. дух. 89. Злат. 23. Гуч. 160. Див. 24. Орб. 233. Радн. 18. Андр. дев. 39. *донѡсти* Ст. пис. 5, 35. Зор. 28. Ванд. 116. *подниѡсти* Д. Рањ. 36. Хект. 20. *одниѡсти* Буд. 78. Вран. жив. 42. *пониѡт'* Ст. пис. 1, 119. Зор. 216. *пониѡјет'* Ст. пис. 2, 426. Гуч. 133.

I. 3. на *б*: *дубѡсти* Хект. 226. Вран. рјеч. 18. *скупѡсти* Ст. пис. 4, 302. *искупѡсти* Бун. 9. — на *и*: *сонѡсти* (*sugere*) Вран. рјеч. 103. *хронѡсти* Збор. 1746. Вран. рјеч. 101. *поѡрѡсти* Н.

¹ Писарска ће бити погрјешка *срит* Ст. пис. 2, 172. мјесто *срил*, како пише слик.

Рањ. 656. зацрсти Банд. 55. посути Врац. жив. 85. — на *с*: жити М. 74. ожит' Ст. пис. 3, 407. влити Вран. рјеч. 91. Мик. 421. — И пред уметнутим *с* између основе и наставка могло је основни крајње *б* отпасти: скусти Зор. 29.

I. 4. на *з*: покски М. 208. побски М. 267. крски П. 115. сврски М. 467. врши Н. Рањ. 466. Збор. 276. Вран. жив. 5. Банд. 38. врш' Ст. пис. 2, 223. 3, 173. 4, 98. Злат. 5. Гунд. суз. I, LXV. доврши Ст. пис. 1, 140. одврши Ст. пис. 1, 202. Вран. рјеч. 1. заврши Орб. 75. дшки П. 7. 16. Град. дјев. 185. днш' Д. Рањ. 146. жски П. 149. раждеш' Д. Рањ. 28. Град. дух. 27. раждеши Андр. нач. 49. ждеши (сажеши) Орб. 220. лски М. 416. сеши М. 219. досски М. 183. 258. II. 102. досеш' Злат. 686. присеши Ст. пис. 1, 81. притеш' Чубр. 12. — на *к*: обуши Н. Рањ. 211. вуши Вран. рјеч. 107. порски М. 50. рски М. 274. 447. Ст. пис. 1, 3. Н. Рањ. 586. 676. Ст. пис. 4, 78. 5, 168. Д. Рањ. VI6. Злат. 2. Крн. 86. Ванд. 35. реш' Ст. пис. 2, 107. 4, 10. Д. Рањ. 2. Злат. 12. изреши Збор. 99. Ст. пис. 3, 91. изреши Збор. 111. пореш' Гуч. 72. туш' Ст. пис. 1, 156. туши Вран. рјеч. 78. — У којим је основама самогласно *р* или *у*, постало од *л*, оне су се и ширле добијајући *џ* иза *р* и *л*: тако иза *р* до половине XVII вијека: брши Ст. пис. 1, 279. вкрши М. 110. врши Ст. пис. 1, 151. Стар. 3, 328. Буд. 154. врш' Ст. пис. 1, 11. 143. одврши 61. разврши 36. одврш' Крн. 156. стрски М. 43. стрши Ст. пис. 1, 279. Стар. 3, 291. иза *л* до краја XV вијека: привлши Стеф. 14. влш' Ст. пис. 1, 145. 236. растлски П. 166. тлш' Ст. пис. 1, 236. натлш' Ст. пис. 1, 145. — Основа *рек* и одбацује крајње *к* па шире *е* у *џ* од XV вијека: ршти П. 111. 136. М. 509. 510. Н. Рањ. 214. Збор. 186. Ст. пис. 4, 12. Д. Рањ. V6. Град. дух. 41. Гуч. 215. Орб. 306. Див. 15. Гунд. пс. 14. Мат. 13. Анд. дев. 135. пзријетп Злат. 36к. Мик. предгов. изрштп Ст. пис. 2, 115. ријет' Н. Рањ. 148. Ст. пис. 3, 101. 4, 265. 5, 35. Град. дјев. 98. Гуч. 4. Бун. 31. ршт' Ст. пис. 2, 72. 3, 189. Д. Рањ. VI6. Зор. 47.

I. 5. на *к*: зачетп Н. Рањ. 156. Гуч. 118. почетп Вран. рјеч. 48. почати Стар. 4, 118. Јерк. 9. зкшти М. 414. влети Н. Рањ. 92. Вран. рјеч. 28. прокшети Вран. жив. 43.¹ жетп

¹ У једнога писца гријешком уз садашње вријеме налази се један пут пренесено у другу врсту: кунути Зор. 156.

Вран. рјеч. 61. Радн. 42. Мик. 595. пожети Банд. 57. жњети Мик 595. — на *м*: задутн Ст. пис. 4, 166. издутн Мик. 153. ожети Ст. пис. 5, 7. јети Вран. жив. 67. нзетн М. 204. П. 119. Збор. 46. Град. дјев. 125. Гуч. 68. изет' Злат. 426. изнет' Ст. пис. 1, 324. 325. џтетн М. 195. џтнетн М. 145. џднетн М. 327. Ст. пис. 1, 52. пријети Глав. 4. снет' Ст. пис. 1, 187. 270. снети Глав. 68. оузетн М. 15. П. 87. Гуч. 25. Див. 14. Банд. 9. узетъ М. 493. вазет' Ст. пис. 2, 8. 3, 440. 4. 46. 5, 37. Злат. 56. вазети Ст. пис. 4, 318. Вран. рјеч. 2. жив. 28. взети Стар. 3, 293. одузети Вран. рјеч. 27. обујети Вран. рјеч. 19. заујети Вран. рјеч. 69. иста основа гласи у инфинитиву по неким крајевима и *ја* (као напријед поча-): јати Ст. пис. 1, 40. Вран. рјеч. 16. зајати Вран. рјеч. 64. објат' Ст. пис. 2, 111. обујати Вран. жив. 35. Јерк. 15. одујати Ст. пис. 1, 10. пријати М. 211. пријати М. 418. пријати Ст. пис. 1, 4. Хект. 36. Зор. 27. Буд. 79. Вран. рјеч. 10. жив. 13. Банд. 43.¹

I. б. на *а*: дати М. 2. Н. Рањ. 104. змати П. 18. стати М. 41. — на *и*: бити Буд. 99. бити Вран. рјеч. 88. обрбити Вран. жив. 73. привити Буд. 99. изгнити Вран. рјеч. 104. изгњити 84. гњити 39. 60.² нти М. 23. 206. 324. Ст. пис. 1, 152. Хект. 11. Вран. рјеч. 76. Мик. 150. нт' Ст. пис. 5, 35. Д. Рањ. 56. Злат. 16. о том глаголу види још мало ниже. пити Н. Рањ. 65. зпити П. 38. — на *у*: изути Мик. 166. обути 51. оплути Зор. 556.³ рути Стар. 1, 232. Ст. пис. 3, 24. рут' Ст. пис. 4, 168. слутн Ст. пис. 1, 54. уџти П. 10. — на *џ*: бити Н. Рањ. 72. битъ М. 323. П. 71. нридобити Збор. 10. позабит' Ст. пис. 2, 371. покрит' Н. Рањ. 210. сакрити Вран. рјеч. 18. плити Чубр. 15. исплити Ст. пис. 3, 453. 466.⁴ џтърити Стар. 4, 75. — на *џ*: дјети Мик. 69. задјети Ст. пис. 4, 21. дит' Ст. пис. 1, 45. додит' Ст. пис. 2, 314. одит' Ст. пис. 1, 154. раздит' Ст. пис. 1, 26. одити Вран. жив. 17. заодити Радн. 74. мадити Мик. 276.

¹ Има и у других: пријат' Ст. пис. 2, 225. пријати Ст. пис. 3, 43. 372. 457. 4, 3. 307. 5, 9. Д. Рањ. 846. Град. дјев. 96. али га они узимају као глагол пете врсте, види код садашњег времена.

² Гријешком је мјесто *и*: гњети Андр. пут 291. „izljeti“ Мик. 160.

³ И са *љ* мјесто *л*: приплљти Ст. пис. 3, 229.

⁴ Гријешком са *и* мјесто *и*: приплнетн Збор. 1226.

пјети Збор. 566. Ст. пис. 4, 8. Град. дјев. 140. Мик. 416. пјет' Ст. пис. 2, 163. 3, 111. 429. Д. Рањ. V. Злат. 526. Гуч. 32. спјети Ст. пис. 4, 5. сијет' Ст. пис. 4, 23. пет' Ст. пис. 1, 7. пети Ст. пис. 1, 75. Вран. рјеч. 16. — Инфинитив од основе *и* сложен с приједлогом који се свршује на сугласно, долази без промјене до краја XVII вијека: изит' Н. Рањ. 2176. Ст. пис. 3, 468. Злат. 39g. изити Ст. пис. 2, 249. 4, 476. Д. Рањ. 74. Гуч. 170. обити Ст. пис. 4, 146. отити Д. Рањ. 82. Злат. 116. Вран. рјеч. 1. жив. 55. Мик. 150. сити Ст. пис. 4, 409. 5, 47. 79. Гуч. 84. унити Д. Рањ. 86. кад је сложен са *при* добивши два *и* једно до другог сажима их у једно: прити М. 413. Н. Рањ. 14. Ст. пис. 3, 439. 4, 98. Вран. рјеч. 2. Мик. 505. прит' Ст. пис. 2, 43. 3, 197. 398. 4, 142. 5, 40. Д. Рањ. 1. Злат. 2. сложен с другим приједлозима, који се свршују на самогласно, мијења своје *и* на *ј*, али је то поуздано истом од XVI вијека, јер се дотле у писму слабо разликује *и* од *ј*: доити М. 256. 337. 361. 450. Н. Рањ. 1796. Ст. пис. 1, 43. 4, 205. Вран. рјеч. 8: дојт' Ст. пис. 1, 63. 4, 295 у дну. Јерк. 69. зајти Ст. пис. 3, 423. мимојти Н. Рањ. 406. Банд. 33. шити М. 449. Ст. пис. 1, 100. 3, 69. 469. 4, 45. 295. Зор. 66. Вран. рјеч. 64. Чубр. 8. Банд. VI. Крп. 14. најт' Ст. пис. 2, 517. изшити П. 28. изнајт' Ст. пис. 1, 100. обшити П. 87. ојти Ст. пис. 1, 43. понти М. 22. 317. 327. 473. Ст. пис. 1, 9. Н. Рањ. 18. Хект. 96. Зор. 32. Вран. рјеч. 1. жив. 52. Банд. 3. Мрн. 33. појт' Ст. пис. 1, 13. 46. пројти Ст. пис. 1, 43. 4, 93. 112. Банд. 2. Мрн. 33. тако и кад се приједлог свршује на сугласно али се између њега и основе умеће *а*: изајти Вран. рјеч. 33. Банд. 4. Крп. 14. надајти Вран. рјеч. 103. обајти Ст. пис. 1, 110. одајти Вран. рјеч. 1. сајти 28. али ако се и налази тако до краја XVII вијека, опет се још од XIV вијека гласови *јт*, који у тијем приликама стоје заједно, слијевају у *ћ*: доћи М. 211. П. 6. М. 414. 453. 473. 530. П. 6. 12. 42. Н. Рањ. 13. Збор. 13. Ст. пис. 2, 403. 3, 425. 4, 456. Д. Рањ. VIII. Град. дјев. 39. Злат. 3. Гуч. 2. Бун. 15. Радн. 41. доћ' Н. Рањ. 1776. Ст. пис. 2, 14. 3, 95. 312. 408. 4, 12. 440. Злат. 2. Гуч. 29. заћи Ст. пис. 2, 390. Град. дјев. 134. заћ' Ст. пис. 2, 440. 3, 163. 4, 100. 5, 47. Злат. 87. мимоћи Гуч. 188. Банд. 186. шати М. 363. наћи Н. Рањ. 436. Збор. 13. Ст. пис. 2, 424. Д. Рањ. 9. Град. дјев. 5. Гуч.

247. Див. 26. Орб. 35. Гунд. суз. I, LXIII. Андр. дев. 83. Радн. 3. наћ' Н. Рањ. 1886. Збор. 22. Ст. пис. 2, 40. 344. 3, 112. 4, 42. Д. Рањ. VII6. Злат. 12. *измаки* П. 6. 35. *изнаћи* Д. Рањ. VI6. Гуч. 12. *обнаки* П. 87. *оћи* Ст. пис. 2, 151. 3, 27. Злат. 25. *оћ'* Ст. пис. 2, 339. 3, 40. 450. 4, 255. Д. Рањ. 1226. Злат. 6. *поки* М. 185. 418. П. 9. *поћи* М. 211. 467. 546. Н. Рањ. 27. Збор. 86. Ст. пис. 4, 436. Орб. 102. *поћ'* Ст. пис. 2, 17. 436. 3, 192. Д. Рањ. 10. Злат. 3. *проки* П. 8. *проћи* Ст. пис. 4, 452. Злат. 666. Орб. 192. *проћ'* Ст. пис. 2, 32. 3, 163. 4, 42. 5, 59. Злат. 17. *ући* Ст. пис. 2, 221. *ућ'* Ст. пис. 2, 20. тако и кад је сложен са *при* и *прѣ*, али истом од XVI вијека: *прићи* Н. Рањ. 15. Збор. 266. Ст. пис. 4, 219. 224. Град. дјев. 5. дух. 60. Пос. 15. Андр. пут 48. *прић'* Ст. пис. 2, 41. 3, 371. 5, 35. Злат. 26. *пријећи* Радн. 62. из таквих је сложенијех прешло *ћ* и у сложене с приједлогом који се свршује на сугласно а нема уметнутога *а* и у несложени, али истом XVII вијека: *надић'* Гунд. суз. III, XIII. *отићи* Див. 86. Радн. 9. 18. 55. *ићи* Радн. 47. 88. Пос. 56. по томе се XVII вијека налази написано и *ћ* и пред њим *ј* постало од *и*: *дојћи* Каш. 5, 35. 44. 62. *дојћ'* Крн. 66. *изајћи* Банд. 19. *најћи* 71. 78. 237. Каш. 10. 57. *појћи* Каш. 31.

I. 7.¹ на *р*: *нодрпјети* Ст. пис. 4, 49. 203. *издрити* Ст. пис. 4, 439. *одрити* Вран. рјеч. 27. *пожрити* Ст. пис. 1, 47. Вран. рјеч. 27. Крн. 21. *пождријети* Ст. пис. 4, 107. Радн. 78. *прождријети* Андр. пут 297. *умрити* Ст. пис. 1, 214. Вран. жив. 80. Каш. 72. Радн. 78. Глав. 13. *умријети* Ст. пис. 3, 108. Андр. дев. 40. *помријети* Збор. 256. *умрвјет'* Ст. пис. 4, 136. *умрит'* Ст. пис. 5, 35. Злат. 20. *вамрит'* Ст. пис. 2, 325. *заприт'* Ст. пис. 1, 214. *одаприти* Вран. рјеч. 89. *подаприти* 40. *прострит'* Ст. пис. 1, 214. Злат. 72. *простријети* Ст. пис. 3, 274. *прострити* Д. Рањ. 736. Каш. 65. *разастрити* Вран. рјеч. 33.²

¹ Како се основа шири, види у Облицима српскога или хрват. језика 1872 стр. 85. а онако се шири и кад се свршује на *л*, само што се у глагола с таквом основом *ѣ*, које тада добија, изједначује с наставком *ѣ*, којим постају глаголи треће врсте, другога раздјела, те је кратко.

² Овамо би могло *ћи*: *нерити* Ст. пис. 1, 107. али смисао као да не допушта.

без промјене у основи: **нотърътъ** М. 424. потрти Ст. пис. 1, 36. Н. Рањ. 18. Банд. 95. трти Вран. рјеч. 85. трт' Ст. пис. 4, 439. Злат. 95. затрти Ст. пис. 1, 115. Вран. рјеч. 16. Ванд. 44. растрти Ст. пис. 3, 77. стрт' Ст. пис. 2, 42. 3, 98. 4, 410. Злат. 13. стрти Д. Рањ. 23. Вран. рјеч. 22. Брн. 44. сатрти Ст. пис. 4, 122. Гунд. суз. II, III. Каш. 13. Андр. дев. 181. између онијех којима се основа шири долази и без ширења само у једнога писца, на и у њега само у слику: **одрти** Ст. пис. 1, 10. **ножрти** 10. — на л: **млрти** Вран. рјеч. 62. Мик. 261. **самлрти** Зор. 75. Мик. 261.

II. **погмкнотти** Сав. 7. **погмкати** М. 365. **погмкътъ** М. 357. Пб. 87. **двигкати** М. 252. Збор. 30. Брн. 18. Вран. рјеч. 107. Гуч. 237. Мри. 28. Јерк. 7. Каш. 41. **двигнут'** Град дјев. 110. Орб. 43. **подвигнути** Ст. пис. 3, 24. **уздвигнут'** Ст. пис. 3, 24. 5, 169. **дигнути** Ст. пис. 5, 39. Банд. IV. Пос. 346. Радн. 34. **уздигнут'** Ст. пис. 3, 128. **подигнут'** Град. дух. 42. **уздигнути** Банд. 3. Буи. 19. Андр. пут 196. **змъккътъ** II. 39. **нанути** Ст. пис. 5, 4. **наднути** Д. Рањ. 47. **унадути** Радн. 78. **одтискати** М. 289. **отиснути** Пос. 17. Радн. 87. **отискати** М. 285. Буд. 135. **стиснути** Збор 12. Град. дух. 36. **притиснути** Зор. 316. Брн. 15. **затиснути** Каш. 34. Андр. пут 54. **тиснути** Мри. 80. **стискнут'** Ст. пис. 3, 21. **истискнут'** Ст. пис. 4, 487. **протискнут'** Град. дјев. 34. **тискнути** Вран. рјеч. 108. **притискнути** Вран. жив. 14.

III. 1. **имати** М. 50. **имети** М. 29. **имити** М. 326. Ст. пис. 1, 116. Хект. 20. Чубр. 9. Банд. 10. Јерк. 9. **јимити** Ст. пис. 1, 220. Зор. 37. **умјети** Мик. 726. **разумкътъ** II. 35.

III. 2. **бдити** Мик. 11. **ведит'** Ст. пис. 2, 116. **висјети** Гунд. суз. I, IX. **врјети** Ст. пис. 3, 424. **дръжати** М. 2. **дръжати** II. 32. **жудјети** Гуч. 242. **живкътъ** II. 76. **живјети** Н. Рањ. 146. Збор. 336. Ст. пис. 2, 402. Д. Рањ. 62. Град. дух. 17. Злат. 306. Гуч. 248. Див. 10. Орб. 37. Андр. дев. 58. **живити** Н. Рањ. 1556. Ст. пис. 4, 439. Хект. 20. Брн. 72. Вран. жив. 54. Банд. 38. Јерк. 82. Каш. 87. Пос. 376. Радн. 3. **назрјет'** Н. Рањ. 42. Ст. пис. 4, 12. **зазрјети** Ст. пис. 2, 10. 3, 99. **назрети**

¹ Како од њ бива и, види у Облицима српскога или хрватскога језика 1872. стр. 95.

Андр. дев. 29. зрит' Д. Рањ. 2. каснити Вран. рјеч. 25. ускнит' Ст. пис. 1, 221. цкиети Збор. 996. цкѣети Ст. пис. 5, 171. Град. дух. 14. дјев. 39. цкит' Ст. пис. 2, 247. 4, 436. цкити Ст. пис. 4, 446. 5, 35. Злат. 16. Мат. 10. Пос. 96. миети Збор. 54. Град. дух. 174. мѣет' Ст. пис. 2, 58. мучати Вран. рјеч. 98. узрастити Бун. 9. свирити Радн. 44. сидјети Гуч. 173. Орб. 231. словјети Ст. пис. 4, 395. 469. словити Ст. пис. 2, 63. 4, 395. 488. Злат. 90. сијети Н. Рањ. 143. стомти М. 206. Ст. пис. 5, 35. достојати Гуч. 193. стајати Радн. 13. 38. 64. исто сажето: стат' Злат. 8. стати Вран. жив. 11. тајати Ст. пис. 3, 261. 4, 348. хотѣти М. 351. хотити Н. Рањ. 2086. хотјети Андр. пут 233. хѣтати М. 15. хѣти М. 69. хѣти Пб. 73. хтити Д. Рањ. 36. хтјет' Д. Рањ. VIIIб. ктјет' 96. процјети Н. Рањ. 1616. Ст. пис. 4, 59. цтиети Збор. 506. цтјет' Ст. пис. 3, 199. процтит' Ст. пис. 2, 75. процтити Ст. пис. 3, 186. процфтит' Н. Рањ. 17. процавтит' Ст. пис. 4. 302. процантит' Ст. пис. 4, 302. поуѣти М. 211. проуѣти М. 496. 499. проуѣти П. 74. уѣти Пб. 129. утети Збор. 1.

У ову врсту припада инфинитивом својим и глагол у кога је садашње вријеме било од самога коријена: оукѣѣти Сав. 13. кѣдти Пб. 23. кидти М. 377. 409. кидѣти М. 420. кидѣти Пб. 25. изукѣдети М. 374. изукидети М. 361. изукидити М. 365. покиѣти П. 58. повидјети Н. Рањ. 68. повидит' Ст. пис. 2, 438. повидити Хект. 7. повидјет' Злат. 37. запокѣдти М. 45. запокиѣти П. 9. запокиѣти П. 13. запокиѣти Збор. 2. исповидјети Н. Рањ. 147. Збор. 9. Орб. 64. Андр. дев. 16. ѿповидѣти М. 467. сповидит' Ст. пис. 1, 266. 2, 30. Д. Рањ. 102. Злат. 10. сповидјети Ст. пис. 4, 402. али му се XIV вијека налази инфинитив и по ирвој врсти у првом раздјелу, гдје види.

IV. примити М. 218. 323. П. 9. 20. 117. Н. Рањ. 34. Збор. 756. Ст. пис. 2, 433. 3, 304. 5, 13. Град. дјев. 24. Злат. 506. Гуч. 36. Радн. 97. примит' Ст. пис. 1, 190. однимит' Ст. пис. 1, 41. 2, 441. 3, 395. Д. Рањ. 76б. однимити Банд. 47. снимити Банд. 94. слимити Каш. 71. зајмити Ст. пис. 5, 3. појмити Ст. пис. 3, 90. 4, 71. појмит' Ст. пис. 3, 110. обујмит' Ст. пис. 2, 126. 3, 270. 4, 459. 5, 3. обујмити Гуч. 120. исти се глагол находи у истом значењу и несложен: имити Стар. 4, 74. поуити М. 445. П. 69. Ст. пис.

1, 48. 4, 396. Д. Рањ. Vб. Каш. IV. поштит' Злат. 21. поштити Ст. пис. 5, 20. штити Пб. 128. Ст. пис. 1, 3, 3, 327. Хект. 39. Злат. 59. Гуч. 1. Вран. жив. 3. Орб. 6. Мик. 45. чит' Ст. пис. 2, 254. Д. Рањ. 107. штит' Ст. пис. 1, 132. 153. штити Ст. пис. 5, 28. Вуд. 42. Стар. 1, 226. Вран. жив. 16. Банд. IV. Мик. 45. прочтит' Зор. 536. прочтити Вран. жив. 85. проштити Каш. 65. снасит' Ст. пис. 1, 267. спасти Вран. жив. 105. Андр. дев. 22. пут 8. сритити (перфективно) Мрн. 72. тирит' Ст. пис. 2, 72. одтјерит' Ст. пис. 3, 51. ударити Вран. рјеч. 76. удрити Вран. рјеч. 76. Мик. 31.

V. 1. сьблюдати М. 4. жгати Ст. пис. 1, 16. Вран. рјеч. 24. сажгати 46. имати М. 44. Ст. пис. 1, 48. Град. дјев. 37. Хект. 41. Гуч. 239. Орб. 246. јимати Вран. рјеч. 3. проклинат' Злат. 6. заклинати Банд. 86. споминати Див. 1. усномињати Пос. 126. цјевати Андр. ден. 72. пссливат' Ст. пис. 3, 470. срјетат' Ст. пис. 2, 143. посидати Стар. 3, 236. сцати (тејеге) Вран. рјеч. 60. процватат' Ст. пис. 2, 434. поцренати (имирф.) Н. Рањ. 656. чрипати Вран. рјеч. 44. дочкати Ст. пис. 1, 123. дошкати Јерк. 62. проунтат' М. 253. штати Глав. 3. назува' Ст. пис. 4, 285. — Види још у VI врсти.

V. 2. скезат' П. 34. двизати Ст. пис. 3, 284. Хект. 36. дерати Ст. пис. 4, 448. дрхтати Вран. рјеч. 108. дрхтат' Банд. 296. дртати Радн. 52. жерати Ст. пис. 1, 116. Вран. рјеч. 44. искат' П. 56. смати М. 21. клати Град. дјев. 13. проклињати Н. Рањ. 201. заклињати Вран. жив. 99. раснињати Ст. пис. 1, 175. нослат' П. 72. М. 251. стерати Банд. 31. чесати Вран. рјеч. 39.

V. 3. брати Вуд. 112. смати М. 347.¹ одигнати Стар. 3, 238. жвати Стар. 3, 238. звати П. Рањ. 20. одапрати Вран. рјеч. 1. разаирати 29. рват' се Ст. пис. 5, 35. вркати М. 468. одрвати Гунд. суз. II, XXXI. ревати Андр. 123. ссат' Д. Рањ. 82. ткати Мик. 692. такати (ткати) Вран. рјеч. 106. — прокишти Збор. 286. гријати Мик. 121. давати М. 23. Вран. жив. 48. продавати М. М. 47. П. 133. надијати се Хект. 13. Вран. рјеч. 70. вајати се Гуч. 106. ковати Ст. пис. 3, 271. смјејати се Н. Рањ. 2296. Ст. пис. 4, 321. Д. Рањ. 1076. смијати се Вран. рјеч. 91.

У ову врсту принада инфинитивом и глагол који у садашњем времену принада у четврту врсту: спати Буд. 124.

¹ Налази се према садашњем времену и промијењено з у ж, ца у р: изарнати Банд. 176. 271. 277. Пос. 216.

Истом у садашњем времену може се по ближе видјети који глаголи ове врсте припадају у који раздио, ондје ће се видјети и који припадају у два.

VI. *кзрокать* П. 66. веровати Вран. рјеч. 24. Хект. 32. дароват' Ст. пис. 3, 392. даровати Андр. дев. 61. целовати Вран. рјеч. 72. поутокати М. 274. П. 154. Н. Рањ. 209. Ст. пис. 5, 54. Град. дјев. 168. Хект. 5. Гуч. 22. Орб. 57. чтовати Ст. пис. 1, 68. Н. Рањ. 162. чтоват' Зор. 56. штовати Н. Рањ. 17. Вран. рјеч. 21. жив. 19. Банд. 5. поштовати Каш. 48. Пос. 176. Радн. 26. Глав. 23. сагриховати Буд. 4. подиговати Банд. 46.¹ *козватъ* П. 48. краљеват' Јерк. 82. пригтелекати М. 405. тако су многи до краја XVII вијека имали ова или ева, мјесто чега сада имају *ива*:² пробућеват' Град. дух. 35. освадјевати Каш. 53. обадјевати Каш. 53. навјештевати П. Рањ. 646. навјештовати 49. навиштевати Банд. 101. узвишевати Каш. 113. Андр. 151. извршевати Гуч. 169. угашевати П. Рањ. 496. Банд. 41. погрћевати П. Рањ. 496. раздјељевати Збор. 77. оживљевати Банд. 171. нзисковати Каш. 11. казовати Хект. 126. казоват' Мрн. 31. приказовати Град. дјев. 31. Банд. 15. скончевати Зор. 26. искушевати Вран жив. 88. Банд. 4. окушевати Радн. 13. разлучевати Банд. 114. одлучевати Андр. пут 425. умножевати Банд. 115. смућевати Збор. 43. испитовати Каш. 6. испићевати (испитивати) Глав. 55. наплаћевати М. 501. пушћевати Стар. 4, 117. одпушћевати Банд. 179. заручевати Вран. жив. 112. расадјевати Вран. рјеч. 83. посвећевати П. Рањ. 112. носкаковати Н. Рањ. 176. наслајевати се Глав. 18. обслужевати Збор. 86. Вран. рјеч. 3. Див. 106. Банд. 38. Каш. 83. Радн. 12. осулјевати Банд. 161. утврћевати П. Рањ. 296. потврдјевати Вран. рјеч. 76. затисковати Збор. 76. захваљеват' Град. дух. 48. захваљевати Андр. пут 204. оћућевати Каш. 85. оћутјевати Андр. дев. 104. раширивати Банд. 18.

Истина још од XIV вијека долазе оваки глаголи и са *ива* (а неки још у старом словенском језику), али како ће се код садашњег времена потврдити, припадали су до краја

¹ Биће писарском гријешком њ мјесто о: дарькати М. 240. али се могло о и избацити: обидвати Вран. рјеч. 81. Стар. 3, 293.

² Види о том у Раду југосл. академије VI. 148.

XVII вијека у пету врсту, у први раздио њезин. Предњих радн нека им инфинитив буде споменут овдје; а у инфинитиву долазе: XIV вијека: *впискати* II. 20. XV вијека: *окаршивати* M. 405. *сказвати* M. 439. XVI вијека: *даривати* Стар. 1, 227. *згрјешивати* Збор. 162. *казивати* Чубр. 5. *спомениват'* Д. Рањ. IVб. *целивати'* Ст. пис. 4, 118. XVII вијека: *навјестиват'* Андр. дев. 15. *увриђивати* Пос. 38. *саграђивати* Радн. 67. *сагришнвати* Банд. 39. Пос. 36. *погрђивати* Пос. 11. Радн. 20. *даривати* Каш. 119. *појављивати* Гунд. суз. предгов. *казивати* Радн. 35. *приказиват'* Орб. 235. *приказивати* Банд. 143. *указивати* Радн. 56. Андр. пут 314. *искушивати* Радн. 96. *смуђивати* Радн. 46. Андр. пут 374. *спомениват'* Орб. 243. Андр. 52. *испитивати* Радн. 96. *припоручивати* Андр. нач. 8. *посвећивати* Глав. 48. *просвјетљивати* Див. 356. *наслађиват'* Радн. 30. *прослиђивати* Радн. 21. *обслуживати* Радн. IIб. *осуђивати* Див. 36. *захваљивати* Андр. нач. 45. *зафалнвати* Радн. 21. *целивати* Вран. рјеч. 102. Банд. 74. *вишекивати* Андр. дев. 78.

У инфинитиву се крајње *и* доста често одбацује, прем да се свега времена и држи, а почело се одбацити на крају XIV вијека: примјери су тога времена: *знати* II. 16. *дати* 12. *видѣти* 21. *стојати* 9. *видѣти* (знати) 25. *зпокидѣти* 9. *зпокидѣти* 13. *казати* 25. *писати* 13. *скѣтати* 17. *впискати* 20. познији су већ наведени напријед, гдје ми се чинило потребно. — Инфинитиву који пред крајним *и* има *ст*, по што се *и* одбацило, те остало на крају *ст*, могло се и *т* одбацити XVI вијека као и у другим приликама (види напријед стр. 6. 10-11): *привес'* Ст. пис. 5, 67. *упас'* 36. — Инфинитив *чинити* налази се у пјесмама не само тако без крајњег *и* него и без онога пред *т*: *чинт* Ст. пис. 5, 31. Д. Рањ. 746. 86. 101. 118. 130. 133. а по томе пред *ћу* одбацивало му се и *т*: *чинћу* Д. Рањ. 4, 78. 1176. — Што пма с наставком два пута стављеним: *зајтит* Ст. пис. 4, 241 (у дну), то је јамачно додатак прошлога или нашега вијека; истина налази се и овај примјер XVI вијека: *взлеститће* (мјесто *излести ће*) Н. Рањ. 1076 али је ту јамачно ради гласа *ћ* писарском гријешком написано и *т*, као што је и у примјеру XVII вијека: *довритћу* (мјесто *доврић'* *ћу*) Кри. 156.

САДАШЊЕ ВРИЈЕМЕ.

Основе су у садашњем времену двојаке:

А. Основе без наставка; таквих основа има само пет: основа *ис*, од које је осим садашњег времена био још само партицип садашњег времена; — основа прве врсте првога раздјела *ид*, српски *јед* (*џд*); — основа прве врсте шестог раздјела *да*, која се у садашњем времену удвојава, али на другом мјесту одбацује *а*, те гласи *дад*; — основа треће врсте, која у садашњем времену одбацује крајње *џ* које има у инфинитиву, те гласи: *ид*; — основа исте врсте првога раздјела, која још у старом словенском језику прелази и у пету врсту и добивши ондје *а* мјесто *џ* гласи *има*, па се одваја од основа и те врсте у садашњем времену задржавајући њихово *а* али у осталом прелази међу предње четири.

Б. Основе с наставком, а наставак је двојак:

а) једнијем је основама наставак *џ*, које се у словенским језицима у првом лицу *јед*. и у трећем лицу *ми*. слијева у један глас с првијем сугласнијем од личнога наставка, а у осталијем лицима гласи *е*, пред којим се гласови *з*, *н*, *х* мијењају на *ж*, *ч*, *ш*: таки наставак добијају у садашњем времену основе од којих постаје инфинитив у једнијех глагола цијеле, а у других окрњене: цијеле га добијају у глагола прве врсте свијех осим онијех шестог раздјела; а окрњене, без крајњег самогласнога које имају у инфинитиву пред његовијем наставком, добијају га у глагола друге врсте и у онијех пете врсте трећег раздјела којима кад се окрње остаје сам коријен са сугласнијем на крају.

б) другим је наставак *ја*, у коме од *џ* бива што је речено за наставак *џ*, а *ј* се са сугласнијем које се пред њим деси слаже по својим законима: таки наставак добијају у садашњем времену основе цијеле у глагола прве врсте шестог раздјела и треће врсте првога раздјела и пете врсте првога раздјела; а окрњене, т. ј. без крајњег самогласнога које имају у инфинитиву пред његовијем наставком, добијају га у глагола пете врсте другог раздјела и трећег раздјела исте врсте осим онијех за које је речено да добијају други наставак, и у глагола шесте врсте. Исти наста-

цаџ добивају основу и у глагола четврте врсте без крајњег самогласнога које имају у инфинитиву пред његовијем наставком, али само у првом лицу јед., а у свијем осталијем лицима остаје им основа кака је у инфинитиву. А глаголи треће врсте другога раздјела припадају у садашњем времену у четврту врсту, те имају основу онаку кака је у тијех глагола.

Гдјекоји глаголи појединце прелазе у садашњем времену из једне врсте у другу или из једнога раздјела у други: тако *хотјети* прелази из треће врсте у пету, и то у други раздио њезни; глагол *сиати* прелази из пете врсте у четврту. Гдјекоји се глаголи одвајају од свога друштва и тијем што у садашњем времену мјесто наставка а узимају ја: таки су н. пр. глаголи прве врсте који у инфинитиву гласе *жетти* (*жати*), *мљети* (*мљати*). Гдјекојим се глаголима у садашњем времену коријен шири добивајући међу два сугласна самогласно као *брати: бере; мљети: меље; звати: зове; клати: коље*. У којих овако што или још друго што бива, напоменуће се код њих.

ПРВО ЛИЦЕ ЈЕДИНЕ.

Постаје наставком *шї*, од којег за словенске језике бива *мь* уз основе које немају наставка, а уз остале остаје само *м*.

А. Основе без наставка: лични наставак долази до основе, која кад се свршује на *д* изједначује тај глас са *ж* од личнога наставка, а по том један од оба једнака гласа отнада: *есмь* М. 5. *ѣсмь* М. 81. *есамь* М. 274. окрњено долази од првијех времена: *смь* М. 2. *самь* М. 102. *иза ње* иде цијело, и тада се *е* од *не* са *ѣ* од основе слијева у *ѣ*: *нѣсамь* II. 76. *инесамь* М. 468. *несьм* М. 518. *нисам* Вран. жив. 4. *нијесам* Андр. пут. 50. тако састављено налази се XVI вијека и окрњено озад изван *ије-сама: нис* Стар. 1, 227. 3, 309. Зор. 54. 646. види и друго лице. — *немь* Збор. 176. *јим* Зор. 136. Јерк. 14. Каш. грам. 120. — *дамь* М. 29. Н. Рањ. 42. Ст. пис. 5, 297. — *кьмь* Сав. 7. М. 547. *кнемь* М. 500. Ст. пис. 2, 246. 413. 3, 7. 4, 3. *вим* Ст. пис. 1, 32. 2, 6. 5, 35. Д. Рањ. 65. Хект. 16. Зор. 136. Злат. 10. Чубр. 13. Вран. жив. 31. Мрн. 31. *нокнемь* Збор. 3. Ст. пис. 2, 486. *новим* Хект. 366. Зор. 15. заповијем Н. Рањ. 182. Збор. 120. *исловьмь* Сав. 7. *исновијем* Ст. пис. 3, 278. *оповијем* Ст. пис.

5, 213. приповењ М. 207. 268. проповијем Н. Рањ. 138. сповим Ст. пис. 2, 100. сповијем Ст. пис. 5, 271. — имањ Стеф. 22. М. 27. 44. 100. 173. 188. Злат. 47. Банд. 15. јимањ Вран. жив. 9. *иза не могло се крајње е од те ријечи са и од основе слити у ж: нимањ Ст. пис. 2, 26. али и без тога слијевања: не имањ Банд. 39. — Мјесто кѣмъ налази се и кѣдѣ Стсф. 17. 22. које се држи за остатак особитога облика, који се у словенским језицима сачувао само у тога глагола (Миклошић, *vergl. gram.* III. 165). Истом облику кѣмъ додавало се XVI вијека е на крају као и неким помпналним и проминалним облицима: виме Ст. пис. 2, 12. 15. 63. 66. 119. 120. 147. 242. Д. Рањ. 856. Чубр. 6. сповиме Чубр. 6. — Мјесто *имањ* налази се и према глаголима пете врсте првога раздјела, међу које тај припада инфинитивом, XIII вијека: имаю М. 24. — Којима се између овијех глагола основе у овом облику свршују на д, у њих је д из трећег лица мн., гдје је од свагда било, но што им се то лице промијенило према глаголима прве врсте првога раздјела, прелазило и у остала лица, те су се и у њима изједначивали с реченијем глаголима, али се то у овом лицу појављује истом у почетку XVII вијека, и свега је тога вијека врло ријетко: налази се само у једнога глагола и само у једнога писца: подадем Вран. жив. 99. придадем 104. види код других лица. — Глагол којему је у овом облику основа кѣд стојећи у највише других облика међу глаголима треће врсте другога раздјела, а и у самом 3. лицу мн. садашњег вр. стојећи међу њима од свагда, прелазило је међу њих и осталијем лицима тога времена од свршетка XV вијека (види код 2. лица јед.), али му се 1. лице јед. *находи* тако истом XVII вијека: *изувидим* Вран. жив. 17.*

Б. Основе с наставком: личному наставку тѣ отпада і, па се с његовијем т крајње а у основи слијева у старом словенском језику у ж, које у српском језику гласи у (оу); тако се налази у нас свега времена, али што позније, то рјеђе:

I. 1. бљуду Ст. пис. 5, 42. Злат. 18. изведу Н. Рањ. 42. доведу Ст. пис. 5, 216. греду II. Рањ. 127. Збор. 38. Ст. пис. 5, 216. паду Ст. пис. 3, 336. упаду 465. преду Ст. пис. 4, 313. — I. 2. уљезу Н. Рањ. 52. донесу Ст. пис. 1, 22. — I. 3. живу Ст. пис. 2, 112. Д. Рањ. 236. 826. 94. — I. 4. одвргу Н. Рањ.

97. вргу Ст. пис. 4, 17. Д. Рањ. 1046. извргу Банд. 161. могу М. 42. Ст. пис. 2, 12. 5, 211. Мрн. 38. помогу Ст. пис. 2, 194. 4, 120. узмогу Ст. пис. 5, 285. реку Н. Рањ. 246. Ст. пис. 2, 116. 3, 389. 4, 268. 5, 213. Хект. 11. Дјв. 26. Банд. 22. ѿдрскъ М. 275. теку Н. Рањ. 336. Ср. пис. 2, 340. утеку Ст. пис. 3, 267. стеку 389. — I. 5. кљмъ М. 24. куну Н. Рањ. 84. Ст. пис. 5, 267. љумъ М. 44. зачну Ст. пис. 2, 30. начну Ст. пис. 5, 268. почну 247. у тога глагола долази и м мјесто н од XV вијека: љумъ П. 174. узму Н. Рањ. 195. Ст. пис. 5, 269. изму Ст. пис. 5, 186. — I. 6. бију Ст. пис. 3, 385. љмю Збор. 26. у тога је глагола могло и ослабивши у љ испасти: разљю П. 147. види и у других глагола ове врсте код других лица. вапију Ст. пис. 2, 340. 3, 470. гњију Ст. пис. 4, 344. пролију Н. Рањ. 141. пију Н. Рањ. 91. Ст. пис. 3, 251. Зор. 226. попију Банд. 103. исплију Ст. пис. 3, 459. шију Ст. пис. 4, 313. љмю М. 44. Ст. пис. 3, 449. 4, 73. 5, 287. Д. Рањ. 3. Вран. жив. 64. дију Ст. пис. 1, 66. задју Ст. пис. 1, 37. смију Ст. пис. 2, 83. Зор. 13. у двије основе које се у инфинитиву свршују на у: *илу* и *слу*, шири се тај глас у сад вр. у *ов*: плову Ст. пис. 2, 225. 3, 445. види још код других лица. Основа која у инфинитиву гласи *лѣ* шири се у садашњем вр. у *иој*: поју Н. Рањ. 14. Ст. пис. 3, 208. споју Ст. пис. 4, 47. Основа која у инфинитиву гласи *ста* прелази у словенским језицима од свагда у сад. вр. у II врсту, види код других лица. Основа која у инфинитиву гласи у старом словенском језику *ѣм* добија у садашњем вр. *н*, с којим се *м* саставља у *ж*, које у српском језику гласи *у*, иза тога још добија на крају *д* од корпјена који је у глаголу *дѣти*, те прелази у први раздио прве врсте: буду Н. Рањ. 42. Ст. пис. 2, 329. 5, 180. Злат. 216. добуду Ст. пис. 3, 384. Хект. 46. Злат. 26. забуду Ст. пис. 2, 99. 5, 299. Основа која у инфинитиву гласи *и* добвја исто *д* у садашњем вр. од свагда те прелази у први раздио прве врсте: иду Н. Рањ. 139. Збор. 38. Д. Рањ. 956. изду Ст. пис. 2, 100. првду Н. Рањ. 24. Ст. пис. 4, 327. Банд. 39. сложено с приједлогом који се сврнује на самогласно, мијења и иза тога самогласнога на *ј*, које се са *д* које је за њим сљјева у *ђ* у овом облику од XVI вијека (у другим долази тако још прије): дођу Н. Рањ. 316. зађу Ст. пис. 2, 344. 5, 151. нађу Ст. пис. 2, 329. 4, 94. пођу Н. Рањ. 51.

Збор. 256. Ст. пис. 2, 42. 5, 179. тако и са *при* сложено: приђу Н. Рањ. 24. Ст. пис. 2, 29. 48. 349. 3, 460. Злат. 26. и просто: иђу Ст. пис. 4, 411. али ће пошљедње бити само слика ради. — I. 7. мру Н. Рањ. 586. 72. Ст. пис. 2, 101. умру Н. Рањ. 566.

II. брину се Ст. пис. 5, 308. вену Ст. пис. 2, 318. 3, 323. 4, 76. узвену Ст. пис. 5, 300. гину 308. погину 92. издахну Ст. пис. 4, 301. ускрену Н. Рањ. 97. макну Ст. пис. 4, 301. папу Ст. пис. 2, 218. спомену Ст. пис. 3, 434. 5, 300. посегив II. 147. стину Ст. пис. 4, 214. трну Ст. пис. 2, 109.

III. 1. желију Ст. пис. 1, 253. Зор. 13. умцију Ст. пис. 2, 83. овамо је прелазило XVI вијека и живију Зор. 13. — III. 2. бјежу Ст. пис. 5, 297. боју се Ст. пис. 2, 60. 3, 386. 5, 277. Зор. предгов. бољу Ст. пис. 2, 115. вељу Ст. пис. 2, 37. 244. 328. 5, 179. Град. дјев. 15. Хект. 116. Зор. 67. Злат. 286. Гуч. 171. Орб. 40. Андр. дев. 139. кигю М. 518. Н. Рањ. 23. Збор. 256. Ст. пис. 2, 6. 3, 460. 4, 411. 5, 270. Д. Рањ. 186. Злат. 126. Банд. 13. Пос. 13. вију Ст. пис. 2, 78. Хект. 116. Стар. 3, 255. 4, 115. вишу Ст. пис. 5, 128. вољу Ст. пис. 2, 74. Д. Рањ. 596. држж М. 25. Ст. пис. 5, 111. Вран. жив. 23. жују Ст. пис. 2, 112. Д. Рањ. 5. позру Ст. пис. 2, 30. јижју Хект. 16. мњу Ст. пис. 1, 243. 2, 12. 254. 5, 180. Д. Рањ. 2. Зор. 15. Злат. 10. мржу Ст. пис. 2, 33. мучу Ст. пис. 2, 44. стиђу се Н. Рањ. 1526. стою М. 28. Ст. пис. 1, 75. 2, 314. 3, 359. 4, 210. 5, 308. достоју Ст. пис. 5, 110. триљу Ст. пис. 2, 5. 42. ћуђу Ст. пис. 2, 122. хофж М. 29. хокж М. 45. хођу Н. Рањ. 18. Ст. пис. 5, 175. Злат. 44. Гуч. 119. Вран. жив. 61. и окрњено од XIII вијека: кж М. 50. 174. 241. љж М. 247. Н. Рањ. 586. Збор. 45. Ст. пис. 2, 43. 3, 392. Вран. жив. 92. Банд. 4. могло је о и ослабити у њ а по том отпасти: хию М. 69. џедж (читај штеђу) М. 247. овамо је прелазило у овом облику од XVI вијека из првога разлјела ове врсте: жељу Ст. пис. 2, 118. 502. 3, 433. 5, 232. Д. Рањ. 5.

IV. благодароу Стеф. 12. пробуђу Н. Рањ. 776. скагю се М. 207. свару Ст. пис. 5, 266. изнођу Н. Рањ. 796. оузраштоу Сав. стар. 4, 231. кракж М. 44. скрњжж М. 193. гокорж М. 389. Ст. пис. 1, 42. Н. Рањ. 136. Збор. 38. Ст. пис. 2, 50. 3, 6. 4, 213. 5, 214. Град. дјев. 74. Хект. 35. Зор. 65. Брц. 47. Орб. 10. Банд. 2. Каш. 68. изгођу Н. Рањ. 596. грпјешу Ст. пис. 5, 150. гу-

бљу Ст. пис. 2, 105. погубљу Н. Рањ. 72. задављу Ст. пис. 2, 465. раздијељу Н. Рањ. 366. одријешу 15. жаль М. 518. поздрављу Ст. пис. 5, 129. примљу Н. Рањ. 102. искушу Ст. пис. 2, 251. окушу Ст. пис. 4, 210. излијечу Н. Рањ. 666. приложу 386. љубљу 1396. мишлю П. 64. Ст. пис. 2, 42. молю М. 180. 518. Н. Рањ. 32. Ст. пис. 2, 116. 3, 16. 369. 5, 158. Д. Рањ. 24. Град. дјев. 60. Хект. 406. Банд. 61. мошъ П. 108. Н. Рањ. 1976. Ст. пис. 2, 224. 5, 281. плакю М. 69. 208. прављу Ст. пис. 5, 129. *вѣрѣ* М. 42. *разрѣшъ* М. 462. наслађу Ст. пис. 4, 314. слишу Ст. пис. 3, 449. служу Ст. пис. 5, 149. стављу 267. створю М. 25. *поторѣ* М. 193. отвору Ст. пис. 5, 268. тужу 306. *чию* М. 415. Ст. пис. 5, 268.

V. 1. *ѡбекшкю* М. 25. *постаклаю* М. 70. *прѣшаю* М. 20. *припадаю* М. 9. *прилю* М. 69. *присезлю* М. 1. тако је у том раздјелу само у најстарија времена. — V. 2. *обиру* Ст. пис. 4, 361. *вежу* Ст. пис. 5, 189. *вичу* Ст. пис. 4, 372. *движу* Ст. пис. 5, 325. *уздвигу* Ст. пис. 2, 410. *уздигу* Ст. пис. 3, 17. 326. 447. *Јерк.* 22. *раждижу* Ст. пис. 2, 99. *сазиђу* Н. Рањ. 98. *позиру* Ст. пис. 5, 178. *ишѣ* М. 275. *смишѣ* М. 52. *ишту* Д. Рањ. 326. *ишѣ* *Јерк.* 48. *важу* Ст. пис. 5, 156. *покажу* Ст. пис. 4, 213. *заклишѣ* М. 107. *проклињу* Д. Рањ. 103. *лажу* Ст. пис. 5, 260. *лижу* (*лизати*) Ст. пис. 3, 398. *намажу* Н. Рањ. 62. *међу* Ст. пис. 3, 17. *умиру* Ст. пис. 2, 12. 5, 178. *пашу* Хект. 16. *вишѣ* М. 21. 518. Ст. пис. 5, 323. *плачу* (*пеге*) Ст. пис. 2, 51. *проплачу* Ст. пис. 5, 119. *оплачу* (*lavage*) Н. Рањ. 61. Ст. пис. 5, 119. *нљежу* Ст. пис. 4, 142. *припрежу* Ст. пис. 4, 168. *одричу* Ст. пис. 4, 372. *шљу* Ст. пис. 4, 438. 5, 320. Д. Рањ. 536. *шаљу* Хект. 35. 37. *пошљу* Н. Рањ. 1306. *Збор.* 29. *пошаљу* Банд. 30. *почињу* Ст. пис. 4, 344. — V. 3. неке се основе шире добијајући међу два сугласна једне *e*, друге *o*, а основи која у инфинитиву гласи *кова* кад одбаци *a*, повраћа се *ov* у *y*: *беру* Н. Рањ. 52. Ст. пис. 3, 398. *зберу* Ст. пис. 4, 102. *перу* Ст. пис. 3, 465. *оперу* 278. *пожемоу* Стеф. 24. *зову* Ст. пис. 1, 40. *Зор.* 146. *извию* М. 71. *даю* М. 50. Пб. 84. Н. Рањ. 71. *Збор.* 1216. Ст. пис. 2, 135. 3, 434. 4, 220. 5, 343. Д. Рањ. 94. *Зор.* 62. *Вран. жив.* 36. *придају* Ст. пис. 2, 122. 3, 330. *уздају* Н. Рањ. 154. *познају* Ст. пис. 3, 434. 457. 4, 28. Хект. 33. *Зор.* 29. *Бри.* 416. *вају се* Ст.

пис. 3, 391. 431. скују Чубр. 146. свију се Ст. пис. 2, 206. остају Ст. пис. 3, 431. трају Ст. пис. 4, 28.

VI. благују II. Рањ. 566. вјерују 161. Збор. 30. Ст. пис. 3, 376. верују Ст. пис. 1, 50. Буд. 38. навјештују II. Рањ. 21. дароуо Сав. стар. 4, 231. казују Ст. пис. 4, 327. путују 261. завухују Ст. пис. 3, 16. свнтују Брн. 55. поткаргую М. 312. тугују Ст. пис. 3, 16. захкалюю II. 173. схрапују II. Рањ. 806. чтују II. Рањ. 806. Зор. 76. сијењују II. Рањ. 85.

Од глагола који у садашњем времену имају основу без наставка (под А), те се у њих лични наставак једнако чувао цио, он је прешао и к другима: то се најприје догодило онијем глаголима у којих се могло у првом лицу јед. без и какве друге промјене само замијенити крајње у личнијем наставком па да се исто лице не разликује од осталијех (осим трећег мн.) ничим другим него само личнијем наставком, као што се ни у онијех првијех није ничим другим разликовало онда кад се то догађало; то су глаголи у којих основа садашњег времена пред својим наставком има *a*, па се с тијем гласом изједначио наставак њезин у свијем лицима у којима је стајао несмијешан с првијем гласом личнога наставка гласећи *e*, т. ј. у свијем лицима осим 1. јед. и 3. мн., па су се два *aa* постала од *ae* сажимала у једно *a*, и на тај се начин основа *n* у тијем лицима свршивала пред личнијем наставцима онако како се свршивала у 1. лицу јед. пред његовијем крајњим *ju*: таки су глаголи пете врсте првога раздјела и глагол прве врсте *знати*. Од XIII вијека долази 1. лице јед. тако промијењено у глагола V врсте, 1. раздјела: *прнѣмъ* М. 21. *рлкотамъ* М. 21. *сткармъ* М. 56. XIV вијека: *заклиамъ* М. 76. 80. 81. 82. *запрѣцлмъ* 76. 80. 81. 82. 180. 189. *ѡвсѣцлкамъ* 171. 229. 231. *ѡбекакамъ* 183. *ѡбладамъ* 183. *длвмъ* 231. *плакамъ* 223. *покеелекамъ* 202. *помлгамъ* 183. 228. *поткарамъ* 231. *поткрѣгамъ* 231. *прнмамъ* 178. *прнмамъ* 228. 229. *устанамъ* 209. *оупрашамъ* Шаф. рат. 1873. 94. *благослаламъ* Пб. 25. тога вијека долази тако и у поменутога глагола прве врсте: *знамъ* М. 102. XV вијека: *длакамъ* М. 476. Пб. 82. *длрнкамъ* М. 449. *заклиамъ* 275. 409. 463. *мѣшамъ* 500. *ѡсталлмамъ* 500. *ѡстлкламъ* 518. *прнмамъ* 274. 461. *знамъ* 476. II. 88. истом тога (XV) вијека дохвата се ова промјена и других глагола, у којих осим

што се крајње *ју* (или *у*) замјењује личнијем наставком, још и вокал који имају у другим лицима пред личнијем наставком прелази и у прво лице: најприје се то догоди глаголима четврте врсте и једнаким с њима у садашњем времену глаголима другога раздјела треће врсте, а п у њих је свега тога времена још ријетко: *хунимъ* М. 410. *молимъ* 483. 518. *платимъ* 489. *жалимъ* 518. *кидимъ* 515. истога вијека налази се једном и у глагола V врсте трећега раздјела: *кѣдземъ* М. 486. — Од свршетка XV вијека обузима та промјена све глаголе и напредује тако да XVII вијека већ ријетко долазе без ње, осим онијех у, које ни данас још није продрла:

I. 1. *грѣдем* II. Рањ. 132. *падем* Ст. пис. 4, 399. *унадем* Орб. 164. *срѣтем* Д. Рањ. 82. мјесто *грѣдем* налази се од свршетка XV вијека и као у глагола без наставка у садашњем времену, и то у спијем лицима осим трећега мн.: *грѣм* Ст. пис. 2, 44. 317. 4, 241. 301. 5, 61. 182. *Злат.* 16. — I. 2. *љезем* Ст. пис. 4, 476. *принесем* *Злат.* 46. *пасем* *Град.* дјев. 114. — I. 3. *живем* Н. Рањ. 1386. *Збор.* 1036. Ст. пис. 4, 251. 420. 5, 291. *Злат.* 86. *Див.* 10. *Банд.* 38. *Јерк.* 19. *Каш.* 36. *Андр.* 18. — I. 4. *рсусмъ* *Збор.* 726. Ст. пис. 2, 23. 5, 284. *Злат.* 286. *Вран.* жив. 16. Орб. 264. *Банд.* 14. *Андр.* дев. 101. кад је промјена узимала мах, дохватала се и онијех глагола који су до данас остали без ње одбранивши се: *можем* Ст. пис. 2, 98. 165. 228. *Буд.* 46. *Злат.* 46. 12. 156. *Чубр.* 76. *Јерк.* 21.¹ *приможем* *Вран.* жив. 87. *узможем* Ст. пис. 5, 185. Орб. 335. — I. 5. *почнем* Ст. пис. 1, 219. 2, 417. *узнем* Ст. пис. 2, 470. *вазнем* *Злат.* 266. *Вран.* жив. 92. *изнем* Ст. пис. 3, 18. *примем* *Јерк.* 64. — I. 6. *вапијем* Ст. пис. 2, 470. 5, 93. *упијем* *Јерк.* 88.² *одкријем* *Вран.* жив. 44. *чујем* Ст. пис. 5, 347. *Злат.* 3. с промјеном гласа *у* у *ов*: *пловем* Ст. пис. 2, 231. 3, 393. *словем* Ст. пис. 2, 254. *одијем* *Вран.* жив. 105. у тога се глагола (кад није сложен и значи говорити) може у основи крајње самогласно изједначити с предњим те се оба једнака гласа сажети у један: *дим* Ст. пис. 2, 3. 3, 63. 4, 181. 5, 34. *Хект.* 7. 9. *Зор.* 36. *Буд.* 143. *Брп.* 54. *Вран.* рјеч. 49. *Злат.* 8.

¹ У *Кашпа* је грам. 155: *можем*, *морем*, *могу*.

² Види тај глагол и у четвртој врсти.

Мик. 67. друге промјене које могу бити у тога глагола, види код других лица. смијем Ст. пис. 2, 478. 3, 17. 4, 144. 243. 5, 37. 203. Д. Ран. 96. Злат. 7. Ђам. 2. и у тога се глагола основа сажима као у предњег (од почетка XV вијека, види код трећег лица): смпм Ст. пис. 1, 32. 292. 313. 2, 21. 70. 78. 161. 227. 234. 267. 356. 4, 209. 214. 419. 225. 473. 5, 255. Зор. 4. Злат. 716. Банд. 25. по том и напријед наведено *смијем* може бити и сажето, па је по јужном говору. од основе која се сажима од првијех времена (види код 2. лица јед.) а у овом лицу, како је поменуто, од XIV вијека: знам Збор. 266. Ст. пис. 2, 53. 5, 261. Злат. 31. Вран. жив. 24. познам Ст. пис. 2, 513. 4, 418. Андр. дев. 66. тај глагол једначећи се са *дам* примио је од њега *д* у лицима у којима га је он имао, али у 1. лицу јед. истом XVII вијека: знадем Вран. жив. 19. 26. 55. 61. 71. Мри. 24. 37. 74. познадем Врац. жив. 17. од двије основе које се шире од свагда добијајући *д*, како је већ споменуто: будем Н. Ран. 426. Мик. 3. забудем Ст. пис. 2, 129. 5, 93. придобудем Вран. жив. 61. дојдем Јерк. 84. зајдем Ст. пис. 3, 104. најдем 428. 4, 42. Вран. жив. 23. ојдем Ст. пис. 1, 226. појдем Врац. жив. 55. изајдем Ст. пис. 4, 8. 33. гласови *јд* састављени у *ђ*: дођем Ст. пис. 4, 481. Гуч. 276. нађем Ст. пис. 4, 295. Злат. 816. Гуч. 170. Бун. 52. ођем Злат. 446. пођем Злат. 56. међу глагоде онога раздјела прелазно је из четврте врсте: чтијем Ст. пис. 5, 347. — I. 7. мрем Ст. пис. 2, 45. 5, 40. 179. трем Ст. пис. 2, 44. 4, 431. Бун. 30. стрем Злат. 3. исти глагол с раширеном основном добивши *е* у коријену: терем Ст. пис. 3, 71. глаголи који су из другог раздјела треће врсте прелазили овамо: врем Крп. 106. позрем Ст. пис. 2, 10. 87. 389. 420. 455. узрем Ст. пис. 2, 101.

II. *повнѣгнѣмь* Збор. 756. свенем Ст. пис. 4, 262. вехнем Ст. пис. 2, 460. 481. двигнем Град. дјев. 23. ускрснем Банд. 84.

III. 1. *жслисмь*¹ Збор. 178. умијем Ст. пис. 4, 242. 293. 348. 5, 111. 178. Град. дјев. 143. Злат. 69. Андр. пут. 202. *разъмнѣмь* Збор. 376. Гуч. 103. Злат. 546. доспијем Андр. пут. 210. налази се и изједначен наставак основе с предњим гласом, по том оба сажета у један: умим Ст. пис. 1, 81. 2, 397. 4, 443.

¹ Види га и у другом раздјелу.

Хект. 9. 35. Злат. 46. Мрп. 77. Јерк. 40. разумим Ст. пис. 2, 397. 442. Злат. 46. Гран. жив. 24. Мрп. 77. и с промјеном крајњег *м* на *н*: умим Стар. 1, 234. тако сажето може бити и предње *умијем*, па је по јужном говору. — III. 1. бјежим Злат. 36к. велим Ст. пис. 2, 104. 5, 182. 300. видим Збор. 39. Ст. пис. 2, 49. 4, 73. 5, 267. Гуч. 279. Орб. 13. држим Злат. 266. желим Ст. пис. 2, 45. 326. 5, 308. Хект. 366. Зор. 136. Злат. 16. Врп. жив. 12. Крп. 21. Мрп. 81. Јерк. 22. живим Ст. пис. 2, 112. Зор. 136. жудим Вран. жив. 28. позрим Ст. пис. 2, 479. 5, 63. 297. озрим Хект. 406. узрим Злат. 536. мним Ст. пис. 2, 19. Д. Рањ. 906. Злат. 16. цкним Ст. пис. 4, 455. Андр. дев. 103. доцкним Андр. пут 77. ноцкним Ст. пис. 4, 416. налази се и с доданим на крају *е* (види напријед у глагола без наставка у основи): желиме Ст. пис. 2, 341. али у слику. Једначећи се с глаголом који у садашњем вр. нема наставка у основи и у 1. лицу јед. гласи по западном говору *им*, и у кога се из 3. лица *ми*. разликло *д* и по осталијем лицима, узимао је то *д* и глагол ове врсте *мним* XVI вијека: мнидем Буд. 76. У глагола *хотјети* није се првога лица дотакло *м*.¹

IV. обратим Ст. пис. 2, 54. говорим Н. Рањ. 136. Андр. дев. 54. згодим Ст. пис. 2, 12. дворим 51. скуним Н. Рањ. 42. љубим Ст. пис. 2, 341. смислим Ст. пис. 5, 315. молим Н. Рањ. 38. Збор. 346. Ст. пис. 5, 233. Злат. 85. Вран. жив. 97. Пос. 13. смирим Ст. пис. 5, 293. подносим 298. правим 347. примим Ст. пис. 2, 470. Град. дјев. 104. чиним Ст. пис. 5, 297. чтим Ст. пис. 5, 347. уним Ст. пис. 2, 282. ваним Ст. пис. 2, 423. 5, 76. Злат. 906. Андр. дев. 76. пут 26.

V. 1. сабирам Ст. пис. 2, 93. разбирам Ст. пис. 3, 79. 4, 72. обећавам Збор. 88. згледам Ст. пис. 5, 267. давам Ст. пис. 2, 446. 5, 34. Гунд. суз. I, XXXVIII. Орб. 64. Бун. 34. Андр. дев. 86. раздирам Ст. пис. 2, 445. зазивам Н. Рањ. 18. назирам Ст. пис. 2, 148. познавам Ст. пис. 2, 447. Злат. 8. Гуч. 107. спознавам Ст. пис. 4, 5. вазмам Ст. пис. 4, 324. закилам 305. закланам Ст. пис. 5, 279. заклинам Ст. пис. 4, 324. 5, 273. Див. 17. Банд. 215. проклинам Збор. 126. Ст. пис. 2, 308.

¹ Само Кашињ грам. 106 има: да хоћем (*velim*) а на стр. 101 хоћу (*uolo*).

захваљивам Вран. жив. 105. 109. помагамъ М. 228. умирам II. Рањ. 68. Ст. нис. 2, 66. 148. 310. 3, 330. Вран. жив. 52. Јерк. 21. опипам Ст. пис. 5, 270. опирам (ирати) Ст. пис. 4, 72. педјепсам Злат. 66. пуштам Злат. 16. посилам Н. Рањ. 23. Ст. пис. 4, 372. 5, 109. Д. Рањ. 4. Андр. пут 63. носиљам Ст. пис. 4, 305. обсећикимъ Збор. 72. дарикамъ М. 449. Ст. пис. 2, 356. 448. 4, 304. Д. Рањ. 1356. Брн. 4. Злат. 51. Андр. пут 46. скончивам Крн. 156. смутивам Андр. пут 39. споменивам Орб. 34. 219. ослободјивам Вран. жив. 6. захваљивам Орб. 27.¹ целивам Ст. пис. 4, 314. Злат. предгов. 4. глагол прве врсте *јети*, којему је *је* гдје гдје гласило *ја*, прелазно је сложен овамо тако да му се *а* узимало као наставак којим постају основе у инфинитиву: пријам (примим) Ст. нис. 5, 319. пријам (примам) 351. види и код других лица. — Што има XVI вијека и несажето: пуштајем Злат. 656. то ће бити према трећем раздјелу ове врсте (види код 2. лица јед.). — V. 2. обирем Ради. 75. свежем II. Рањ. 426. уздижем Ст. пис. 2, 351. 3, 461. Јерк. 31. дижем Ст. пис. 5, 40. 45. дрхћем Ст. пис. 5, 48. озирем Ст. пис. 2, 391. ишћем Ст. нис. 1, 3. Банд. 70. укажем Вран. жив. 22. проклињем Ст. пис. 2, 410. лијежем Пос. 16. умирем Ст. пис. 1, 227. пишем Банд. 251. плачем (*flegere*) Злат. 266. разрежем Ст. нис. 2, 127. шљем Град. дух. 4. Злат. 156. Гунд. суз. I, XXXVII. шаљем Банд. 13. Мат. 3. пошаљем Банд. 46. стењем Ст. пис. 3, 17. почињем Вран. рјеч. 20. — V. 3. с промјеном у коријену: нерем Ст. пис. 3, 465. с промјеном гласа *ж* у *р*: одренем Ст. пис. 1, 81.² без промјене у коријену: дајем Ст. нис. 2, 495. Вран. жив. 34. Ванд. 45. Пос. 15. Радн. 3. познајем Банд. 4.

VI. верујем Вран. жив. 12. споменујем Андр. пут 52. уздахнујем Банд. 269. прикажујем Анд. дев. 20. промјенујем Ст. пис. 5, 154. захваљивисмъ Збор. 966. захваљујем Андр. пут 74. чтујем Ст. пис. 5, 93. Д. Рањ. 94.

¹ С промјеном крајњег *м* на *н*: захваљиван Стар. 1, 228.

² Могло се у тога глагола и избацити *е* које добија коријен ширећи се: одагнем Андр. нач. 52. види и 2. и 3. лице јед. а налази се исти глагол и по првом раздјелу ове врсте на крају XV вијека, види код 2. лица јед.

ДРУГО ЛИЦЕ ЈЕДИНИЦЕ.

Поштаје наставком *si*, који и у словенским језицима уз основе без наставка гласи *си*, а уз остале мијења му се *в* на *х*,¹ које се омет пред *и* мијења на *ш*, те гласи *ши*.

А. Основе без наставка: лични наставак *си* долази до основе, која кад се свршује на *д* изједначује тај глас с гласом *с* од личнога наставка, по том од оба једнака гласа један отпада; тако и основи која се свршује на *с* отпада тај глас пред *с* од личнога наставка: *љси* М. 9. окрњено: *си* М. 68. *иза ње* како је речено код првога лица јед.: *љси* М. 270. *љси* М. 208. *нијеси* Ст. пис. 2, 53. *ниси* Вран. жив. 64. кад је тако састављено, или кад *с* приједа окрњено има пред собом ријеч која се свршује на самогласно, да би се могло на њу наслонити, налази се и без задњег *и* не само у пјесмама: *нис* Ст. пис. 2, 434. *нијес* Ст. пис. 3, 65. 4, 77. 5, 97. *Злат.* 70. *ти ли с* *Злат.* 31. *него и изнан* пјесмама: *ти с* *Јерк.* 16. види и прво лице јед. — *иси* *Стар.* 4, 68. — *љзласи* *Стеф.* 17. *подаси* М. 278. — *љси* *Стеф.* 11. *Стар.* 4, 234. *сљси* *Стеф.* 22. — Само се у првога од овијех глагола одржао лични наставак *си* свега времена у српском језику, а остали су га промијенили према глаголима у којих основа има наставак: таки је наставак долазио у старом словенском језику к основи *има*, која овамо припада, те је и у нас било: *имаши* *Стеф.* 9. а кад добише таки наставак, он им се крњило губећи крајње *и* као у глагола од којих га добише: *имашь* *Сан.* стар. 4, 231. М. 22. 43. П. 88. *Злат.* 1016. остали глаголи овога реда (осим првога) долазе с таким наставком од XIV вијека: *љшь* П. 6. 30. *вијени* Ст. пис. 4, 252. *виш* Ст. пис. 1, 101. 2, 19. 495. 5, 40. *Хект.* 196. *извијеш* Ст. пис. 1, 136. *повиш* *Хект.* 196. *зљновљшь* П. 59. *зановиш* Ст. пис. 2, 157. 495. *Зор.* 76. 186. *исповијеш* *Збор.* 1636. *Андр.* дев. 25. *проновијеш* П. 122. *сповијеш* П. Рањ. 316. *Збор.* 63. — *дљшь* П. 35. М. 500. Ст. пис. 2, 70. *Д.* Рањ. 346. *Злат.* 2. *Андр.* дев. 150. — *јиш* Ст. пис. 1, 46. *објиш* Ст. пис. 1, 224. — У сва три глагола којима се основа свршује на *д* налази се у овом лицу *д* прешло из трећег лица *ми*. (види код 1. и 3. лица јед.)

¹ Schleicher, *compend.* 657.

те се изједначују с глаголима првога раздјела прве врсте, али истом XVII вијека у овом лицу: повидеш Вран. жив. 94. заповидеш 55. 91. 100. дадеш Вран. жив. 17. 114. Радн. 6. 38. подадеш Банд. 274. додадеш Радн. 2. јпдеш Вран. жив. 87. а у првога и према глаголима III врсте другога раздјела (како је речено код 1. лица јед.) на крају XV вијека: раз-увидиш Ст. пис. 1, 85.

Б. Основе с наставком: лични наставак гласећи ши долази XIII вијека још цео у споменицима писанијем по све живијем језиком: прѣвѣдеш М. 22. ногсши 22. приѣвѣдеш 22. вѣхокеш 22. вѣзлюбшши 22. ѡблюбшши 23. вѣстрѣвѣш 23. змаши 53. хокши 53. Што XVI вијека има у једнога писца: надеш Буд. 99. убијеш 60. поднесеш 47. јамачно је према црквенијем књигама. — Али од првијех времена долази с окрњеним наставком, без крајњега и: тако XIII вијека: носиш Сав. стар. 4, 231. простиш М. 23. вѣзмиш 23. вѣвѣстиш 43. мореш 43. вѣзмиш 47. и послѣје остаје тако:

I. 1. бљудеш Н. Рањ. 28. Ст. пис. 5, 96. збљудеш Ст. пис. 4, 37.¹ гредеш Банд. 67. украдеш 22. донадеш Ст. пис. 1, 130. упадеш Зор. 67. Бри. 11. Вран. жив. 35. Радн. 27. сједеш Збор. 326. седеш Бри. 55. 60. срѣстеш Збор. 32. цватеш Хект 386. чтеш Ст. пис. 1, 92. мјесто *гредеш* има и према глаголима без наставка у основи (види 1. лице јед.): греш Ст. пис. 2, 55. 4, 296. Злат. 75. — I. 2. уљезеш Н. Рањ. 316. — I. 3. живеш Ст. пис. 1, 144. 2, 319. 4, 248. 450. Бри. 42. Злат. 95. Банд. 30. Јерк. 82. Андр. пут 157. Радн. 2. — I. 4. одвржеш Вран. жив. 25. подвржеш Радн. 54. раждежеш Чубр. 9. Андр. дев. 144. можеш Ст. пис. 1, 131. 3, 444. Злат. 1. Вран. жив. 19. Радн. 20. поможеш Ст. пис. 5, 153. Злат. 54. Јерк. 22. Андр. пут 354. и с промјеном гласа ж на р у тога глагола од XIII вијека: мореш М. 43. Ст. пис. 1, 219. Н. Рањ. 161. Збор. 1496. Ст. пис. 2, 3. 401. 3, 103. 4, 145. Град. дјев. 63. Хект. 206. Бри. 45. Вран. жив. 8. Банд. 128. Кам. грам. 155. Пос. 3. Глав. 16. обучеш Радн. 93. речеш Ст. пис. 5, 15. 122. Банд. 68. Јерк. 56. стечеш Злат. 546. Мјесто *можеш* долази и окрњено, без личнога наставка и вокала пред њим,

¹ Што има у слику: бљудиш Ст. пис. 1. 242. биће само слика радн.

од XIII вијека: *кожъ* М. 53. II. 11. 61. 66. 68. 122. Ст. пис. 1, 36. 120. Збор. 266. 35. 58. 63. Ст. пис. 2, 117. 142. 157. 4, 221. 420. 5, 30. 135. 206. Хект. 46. 416. Зор. 26. Брн. 606. Злат. 86. Орб. 163. Андр. дев. 29. — I. 5. *зачнеш* II. Рањ. 16. *почнеш* Каш. 114. *взмеш* Брн. 436. Злат. 57. *взмеш* Н. Рањ. 148. *изнемеш* Стар. 1, 223. *примеш* Ст. пис. 1, 43. 3, 444. Зор. 55. од основе која добија наставак ја мјесто *чистога а*: *жањеш* Банд. 252. — I. 6. *вапијеш* Ст. пис. 2, 344. *узвацијеш* Гунд. суз. III, LXXIX. у глагола *цити* могло је и ослабивши у њ испасти: *опјеш* Ст. пис. 2, 453.¹ *пмешъ* (patare) Збор. 133. *смијеш* Ст. пис. 2, 485. *сажето*: *смиш* Мрн. 166. такођер *сажето*: *диш* Ст. пис. 1, 263. том се глаголу и удвојаво коријен тако да му се на првом мјесту мијењало *ѡ* на *с а* на другом отпадало, те је основа добијала ја мјесто *а* но другом раздјелу исте врсте: *одеђеш* Ст. пис. 4, 10. с промјеном гласа *у* у основи *у ов*: *пловеш* Ст. пис. 3, 326. 4, 39. Мрн. 145. *слокешъ* II. 121. с промјеном гласа *ѡ* у основи *у ој*: *појеш* Ст. пис. 3, 67. 4, 25. у глагола у кога од давнина бива сажимање (види код I. лица јед.) налази се *несажето*: *змашъ* Стар. 4, 72. *сажето*: *змашъ* II. 118. М. 515. Вран жив. 35. Банд. IX. *познаш* Ст. пис. 4, 354. Злат. 45. Бун. 45. Каш. 68. Андр. нач. 57. у истога глагола са *д*, које му је дошло како је речено код првога лица јед., истом од XVII вијека у овом лицу: *знадеш* Вран. жив. 17. 20. 24. 29. 30. Мат. 38. Мрн. 36. 42. 77. Радн. 20. 25. 41. 53. *познадеш* Вран. жив. 104. Радн. 92. у глагола којима се основа шири од свагда добивајући *д* (види код I. лица јед.): *будеш* Ст. пис. 4, 485. *добудеш* Ст. пис. 2, 43. Зор. 76б. Вран. жив. 85. *придобудеш* Гуч. 107. *забудеш* Ст. пис. 1, 143. Хект. 41. Чубр. 76. Јерк. 34. тај глагол сложен са *до* изједначивао се на крају XVII вијека с осталијем глаголима овога раздјела: *добијеш* Радн. 88. 98. *идеш* Ст. пис. 5, 244. *дондешъ* II. 101. *најдеш* Зор. 6б. у њега се *јд* саставља у *ђ* од XIV вијека у овом лицу:² *догмешъ* II. 6. 24. *дођеш* Ст. пис. 4, 438. Злат. 72. *зађеш* Ст. пис. 4, 175. *нађеш* Град. дух. 45. *изъилгешъ* М. 515.

¹ Тако може бити и *гнје* Ст. пис. 1, 223. *изгмеш* Збор. 28. *изгмеш* Збор. 326.

² Уз цијели личин наставак још XIII вијека: *погеш* М. 22.

ођеш Ст. пис. 5, 37. пођеш Злат. 406. ириђеш Ст. пис. 4, 220. тако постало *ђ* у сложеном прелазу XVII вијека и у несложени: иђеш Радн. 5. 7. 25. Пос. 286. а по том и кад је сложен с приједлогом иза кога се не мијења *и* на *ј*: отиђеш Радн. 29. 49. — I. 7. треш Ст. пис. 4, 413. стреш Ст. пис. 2, 50. 5, 49. у глагола који је из треће врсте прелазно овамо: позреш Д. Рањ. 63. у глагола који шире основу узимајући *е* међу два сугласна: подереш Ст. пис. 4, 20. које би могло бити в по V врсти.

II. дигнеш Д. Рањ. 79. уздвигнеш Брн. 56. притиснеш Брн. 73. почихнеш Ст. пис. 2, 453. упанеш Пос. 406.

III. 1. *вмиѣшь* Збор. 2. Ст. пис. 4, 429. 5, 18. Д. Рањ. 33. Злат. 96. Андр. пут 31. разумијеш Радн. 21. и сажето (види код 1. лица јед.) од XV вијека: *вмиш* П. 60. *умиш* Ст. пис. 1, 25. 101. 2, 3. Хект. 206. разумиш Банд. 141. Мрн. 72. — III. 2. *бдиш*. Ст. пис. 4, 33. *везиш* 313. *видишь* М. 515. Злат. 55. *желиш* Ст. пис. 1, 99. 2, 66. Хект. 7. Орб. 238. *живиш* Ст. пис. 1, 138. *позриш* Ст. пис. 2, 10. 409. *миш* Ст. пис. 5, 179. Злат. 95. *сједиш* Град. дух. 21. Орб. 250. *ођутиш* Вран. жив. 19. *цантишь* Збор. 1716. *цтиш* Ст. пис. 2, 68. 472. *цкиш* Ст. пис. 2, 45. Гуч. 243. Јерк. 22. Андр. дев. 24. с уметнутим *д* (види код 1. лица јед.) XVII вијека у оном лицу: *миндеш* Вран. жив. 30. 49. глагол којему је основа у инфинитиву *хотѣ* у свијем лицима осим 3. мн. стоји у другом раздјелу нете врсте: *хођеш* Ст. пис. 1, 154. Гуч. 118. *не хођеш* Ст. пис. 2, 423. окрњено: *кшь* П. 129. *ѣшь* М. 500. Ст. пис. 2, 112. 3, 139. Д. Рањ. 143. Злат. 22. Гуч. 142. долази и озад окрњено без личнога наставка и вокала пред њим, од XV вијека: *хшь* П. 115. 133. *хоћ* Ст. пис. 1, 154. Н. Рањ. 536. 117. Збор. 12. Ст. пис. 2, 112. 225. 3, 136. 352. 4, 27. 442. 5, 10. 76. 297. 325. Хект. 106. Брн. 56. Стар. 3, 226. 295. 297. Злат. 3, 8. Мик. 174. окрњено и с пријед и озад иза ријечи која се свршује на самогласно, те се може па њу наклонити: *не љ* Ст. пис. 1. 107. Н. Рањ. 38. Збор. 62. Ст. пис. 2, 34. 112. 113. 3, 459. 4, 33. 103. 255. 381. 5, 298. Хект. 106. Стар. 3, 223. Злат. 96. ако *љ* Хект. 46. гдје *љ* мисли скупит Ст. пис. 4, 102. гдје *љ* стада хранит 186. ако ме *љ* Ст. пис. 2, 116. посла

ме њ хвалити Злат. 236. тој ли га њ пролити Ст. пис. 4, 151. ако се њ избавит Ст. пис. 4, 142.

IV. гониш Злат. 146. платиш П. 6. М. 501. прѣвиш М. 313. иривш Ст. пис. 5, 336. Злат. 226. Андр. пут 85. изниш Банд. 161. цориш (ако што говору, бесједу му цориш) Д. Рањ. 34. чиниш Н. Рањ. 826. чумиш М. 515. чтиш Ст. пис. 1, 125. 2, 3. 142. 266. Д. Рањ. 556. штиш Ст. пис. 1, 125. 144. Стар. 1, 226. Банд. 141. сумњиш Ст. пис. 5, 197. вапиш Злат. 8. у глагола који инфинитивом припада у пету врсту: спиш Ст. пис. 2, 423. 5, 129.

V. 1. крајње *мж* у основи изједначивши се у *мз* сажима се у *м* од првијех времена (види и код других лица): тако XIII вијека: *взимаш* М. 23. и послје: *збираш* Збор. 8. *даваш* Ст. пис. 5, 5. Д. Рањ. 836. Злат. 196. *продаваш* Ст. пис. 5, 126. *вазпаш* Ст. пис. 2, 68. *проклинаш* Град. дјев. 103. *помагаш* Д. Рањ. 146. Андр. пут 162. *умираш* Ст. пис. 5, 29. 190. *надаш се* Андр. пут 298. *споминаш* Див. 24. *починаш* Злат. 2. *сѣш* (читај сјаш) Стар. 3, 317. *дариваш* Ст. пис. 3, 462. 5, 221. Див. 216. Банд. 135. *спомениваш* Орб. 3. *ви-ваш* Злат. 146. *рикаш* Ст. пис. 4, 19. с окрвеном оснoвом: *глаш* (гледаш) Ст. пис. 2, 423. глагол који је из прве врсте прелазно овамо како је речено код 1. лица јед.: *пријаш* Ст. пис. 2, 417. 3, 379. Злат. 756. што се још XVI вијека налази и несажето у несвршенијех глагола: *скончајеш* Ст. пис. 2, 423. Д. Рањ. 59. *пуштајеш* Д. Рањ. VIIб. 1046. у тијех ће глагола бити основа у инфинитиву на *ава-*, те ће бити прешли у трећи раздио ове врсте. — V. 2. *обежеш* Злат. 72. *свр-ћеш* Ст. пис. 2, 52. *удјељеш* Андр. пут 15. *иштеш* Злат. 6. *ишћеш* Зор. 31. *Јерк. 9.* *пишеш* П. 11. *проричеш* Злат. 6. *шаљеш* Радн. 91. *иошаљеш* Банд. 45. Радн. 89. *пошиљеш* Град. дјев. 114. *пстјечеш* Злат. 3. *почињеш* Ст. пис. 4, 411. — V. 3. с промјеном у коријену: *опереш* Вран. жив. 20. *поженеш* Ст. пис. 4, 38. у истога глагола и с промјеном гласа *ж* на *р*: *ренеш* Ст. пис. 5, 176. *одренеш* Јерк. 34. у њега се могло и избацити *е* које добија коријен ширећи се: *изарнеш* Банд. 277. а тада се и повраћало *г*: *изагнеш* Андр. дев. 29. а налази се и по првом раздјелу ове врсте од свршетка XV вијека: *одагнаш* Ст. пис. 1, 243. без промјене у

коријену: жвеш Збор. 1366. ревш Ст. пис. 4, 20. дажњ П. 94. Ст. пис. 2, 99. Ђри. 41. Кам. 35. задајеш Злат. 1016. Вран. жив. 108. познајеш Банд. 162. Јерк. 62. Пос. 26. Ради. 12. смијеш се Див. 316.

VI. ~~окрмљвсш~~ М. 313. ~~поклжнєш~~ П. 53. ~~потврждѣш~~ П. 4. верујеш Вран. жив. 47. мјенујеш Ст. пис. 4, 10. његујеш Злат. 75. чтујеш Злат. 49.

ТРЕЋЕ ЛИЦЕ ЈЕДИНЕ.

Постаје наставком *ti*, у ком од *i* у словенским језицима постаје *ь*, те гласи *тъ*, а *ь* у српском језику отпада.

А. Основе без наставка: које се свршују на *д*, мијења им се *д* пред *т* од личнога наставка на *с*: *ссть* М. 5. *исст* М. 463. стојећи на крају *т* иза *с* могло се и одбацити као и у других ријечи (види стр. 6) од XVI вијека: ¹ *јес* П. Рањ. 696. Збор. 146. Ст. пис. 2, 15. 4, 165. 5, 52. 122. Злат. 16. Гуч. 17. цијелому налази се XIV вијека додано на крају *с*, које се додаје и другим ријечима: *кесте* Пб. 15. саставља се са *не* како је речено код првога лица јед.: *кѣсть* М. 62. 532. *иссть* М. 38. цијело без *не* одржало се, истина, свега времена, али енклитички долази од првијех времена и окрњено озад тако да нема ни личнога наставка ни крајњег сугласнога у основи: *є* М. 6. *кє* М. 10. 15. *ис* М. 464. је Ст. пис. 2, 51: тако од првијех времена и састављено са *не* замјесујући цијело: *нѣ* М. 6. 20. *ис* М. 205. *ни* М. 101. 281. Ст. пис. 3, 13. Злат. 19. *нє* М. 55. 117. *ни* М. 255. Пб. 53. Ст. пис. 1, 36. П. Рањ. 18. Ст. пис. 2, 316. 5, 218. Хект. 19. Д. Рањ. 8. Зор. 15. Буд. 35. Злат. 8. Вран. жив. 4. Гунд. ис. 17. Кам. 90. Глав. 37. тако постало у источном говору *не* и у западном *ни* изједначивши се с другим ријечима узимало је још једном *кє* од XIV вијека: *нєкє* М. 154. *исє* М. 550. *ни* М. 219. *није* Хект. 36. Буд. 26. Вран. жив. 8. Јерк. 54. — *кѣсть* Сав. 3. *прокѣсть* М. 10. још XV вијека: *кѣсть* П. 93. — *дасть* Сав. стар. 4, 231. М. 14. 52. Пб. 20. *продасть* М. 14. *издасть* М. 52. и XV вијека: *дасть* М. 416. Пб. 122. *предасть* М. 527. — *имать*

¹ Што има XIV вијека: *шо* по *кєсь* дохотѣ Пб. 32. биће у писању изостављено *т* гласа *д* ради, који иде за том ријечју.

М. 159. — Осим првога глагола остали цијесу сачували тога облика цијела, него им се окрњно изгубивши не само лични наставак него и крајње сугласно од основе: тако долази један од XII вијека до данас: да М. 2. 16. 19. 27. 45. 52. 102. да М. 208. 267. да Н. Рањ. 16. Збор. 43. Ст. пис. 4, 438. Град. дјев. 122. Злат. 126. Гуч. 142. пода М. 52. 147. 462. прода М. 52. П. 110. прџа П. 100. прида Н. Рањ. 90. уда Град дјев. 78. изда Буд. 138.¹ један од XIV вијека: вџ П. 7. 9. 14. Пб. 43. вије Ст. пис. 2, 68. 262. 3, 293. 413. 4, 5. 163. ви Ст. пис. 1, 120. 2, 232. 5, 62. изви Стар. 3, 257. покџ М. 102. покџ П. 32. покне Збор. 32. нови Хект. 7. запокџ М. 571. П. 31. запови Ст. пис. 2, 25. испокне Збор. 166. испови Буд. 69. прџнокџ М. 211. принокџ М. 436. Пб. 71. принокс М. 355. сповије Ст. пис. 4, 405. вџ П. 31. вџ М. 102. тако још XVII вијека: сповије Гунд. ис. 4. повије Андр. пут 254. занови Глав. 27. трећи од свршетка XV вијека: ји Ст. пис. 1, 10. Д. Рањ. 121. Зор. 2. ије Н. Рањ. 1466. Ст. пис. 2, 336. 4, 170. 5, 126. Д. Рањ. 93. Чубр. 12. Гунд. суз. I, LXII.² вџне Збор. 16. уји Зор. 67. Бри. 286. изије Ст. пис. 5, 283. Гунд. суз. I, VI. — тако без личнога наставка долази од XIII вијека и има М. 10. има М. 10. не има М. 14. а иза не кад стоји могло му се и са е од не саставити у њ: тако од XIII вијека: нџма М. 13. нема 123. има 281. Пб. 58. Ст. пис. 1, 23. 2, 367. Хект. 9. Зор. 1. Буд. 13. Бри. 36. Мри. 187. Јерк. 60. Глав. 12. — Прем да се у овим глаголима онај облик држао оваки до краја XVII вијека, ипак у којих се основа свршује на д, по што се треће лице мн., у ком се чувало д у основи, изједначи с истијем лицем глагола прве врсте првога раздјела, оно повуче за собом и остала лица, да би се и њима ови глаголи изједначили с осталима, те из њега д пријеђе и у ово лице³,

¹ Што се налази XVI вијека и дат Н. Рањ. 49. 140. ту је т дошло онако како ће се споменути под Ђ. за друге глаголе.

² У изворима јужнога говора не стоји свагда ј на истом мјесту, а највише га и нема.

³ То је потанко разложено у В. Јарића Das Leben der Wurzel dē, Wien 1871. стр. 67-69. Испореди и у мојим Облицима српскога језика у Београду 1863. стр. 123.

али истом од свршетка XV или од почетка XVI вијека¹, и то у глагола *дати*: даде Ст. пис. 1, 29. придаде 29. XVI вијека такође само у једнога писца: даде Буд 38. подаде 18. придаде 100. XVII вијека чешће: даде М. 560. Вран. жив. 11. 58. 68. 81. Банд. 91. Пос. 30. Радн. 2. 3. 16. Глав. 20. одаде Вран. жив. 112. подаде Банд. 173. Мрн. 158. Глав. 44. придаде Мат. 41. у оба друга глагола истом од друге половине XVI вијека: исповиде Буд. 19. 20. јиде Буд. 70. XVII вијека: повиде Вран. жив. 59. заповиде 94. јиде 53. 83. једе Радн. 17. 24. наједе 85. изједе 91. из овијех је глагола прешло *д н* у глагол *имати*, који међу њих припада, али истом на крају XVII вијека: имаде Радн. 62. — *А* у једнога између њих, у кога је основа *квд*, налази се ово лице и према глаголима треће врсте (како је речено код првога лица јед.) на крају XV вијека: повиди Ст. пис. 1, 239.

Б. Основе с наставком: лични наставак *тѣ* отпада у српском језику од првијех времена: истина, он се и налази у споменицима у којима је иначе чист народни језик и у таким споменицима доире до XVI вијека: тако XIV вијека: *змаѣтъ* М. 107. *давѣтъ* 159. *бидетѣ* 239. XV вијека: *достонтѣ* 481. *изнесетѣ* 481. *вунитѣ* П. 93. XVI вијека: *пишетѣ* М. 548. али се у таким споменицима налази тако ријетко а тако га често ни у њима истијем ни у другима, у којима претеже језик црквени, нема, да се може без најмање сумње тврдити да је и на она мјеста дошао из црквенијех књига, а у народном језику да га није било од првијех времена, од којих имамо писанијех споменика. — На крају XV и XVI и самога XVII вијека појављује се неко *т* иза садашњега тога облика у неких писаца, појављује се чешће него у најстарија времена лични наставак, прем да само у неких пи-

¹ Примјери које Јагић *Leben der Wurzel dč* стр. 69. наводи из прве половине XIV вијека: даде М. 102. подаде М. 108., како ја разумијем мјеста гдје се налазе, нијесу треће лице једине него множине; а примјери које спомиње на стр. 70. од године 1438 даде М. 319-2. нијесу треће лице јед. садашњега времена него аориста. — Примјер који имам од године 1400 *прѣдаде* П. 30. чини ми се да ће прије бити треће лице множине него једине сад. вр.

саца: на крају XV вијека: изрећи не уми т' Ст. пис. 1, 32. буде т' Јеросолим тлој 43.¹ XVI вијека: имат Н. Рањ. 1416. сметет 1426. сусрјетет 236. узнесет 356. вржет 122. провржет 176. ужежет 1126. речет 396. 79. останет 236. будет 55. 210. нађет 1406. 208. 2086. изгинет 140. пригнет 236. уздвигпет 14. 15. 176. споменет 486. починет 1796. разумијет 1696. видит 1416. ненавидит 140. уздржит 236. изгубит 2086. укријепит 236. пољубит 210. помирит 6. смутит 476. приправит 146. напунит 135. запусит 118. одпусит 79. посветит 1436. насладит 118. услит 49. посрамит 236. отворит 49. 1406. ухватит 236. скранит 806. 140. очистит 206. приближат 13. подлагат 1126. папитат 236. уздвижет 346. укажет 2066. закољет 112. узвишујет 526. потрјебујет 35. почтујет 876. сткоритъ Збор. 33. оретъ 33. обарујет Брн. 46. речет Стар. 1, 225. устанет 225.² кунет се Буд. 55.³ примет 6. западет 78. 108. будет 7. 12. 28. мрет 49. запрет 18. разумит 126. пристојит 54. ненавидит 96. говорит 40. помирит 6. припричит 18. чтит 148. подобајет 13. 33. прилагајет 36. помагајет 42. 64. упадајет 158. наслањајет 14. постављајет 51. притискајет 14. згајат се 7. укладат 123. упадат 158. кажет 52. проклињет 120. достигет 52. простирет 122. наследујет 81. сагришујет 123. XVII вијека: сусритет Банд. 13. обучет 13. најмет 47. убијет 42. будет 37. прибудет 228. придет 4. пројдет 16. растарет 47. пригнет 17. уздигнет 4. ускрснет 45. узвисит 44. усквасит 24. разлучит 35. понизит 14. примат 15. изарнет 76. усиљујет 38. читујет 8.⁴ Али ово т није лични наставак него је од ријечце *те* и *ти*, које постају од прономина *то*, јер се налази и иза других ријечи а налази се и цијело *те* и *ти*.⁵ за људи т се одлучује Н. Рањ. 25. правду т чињу 2206.

¹ Наштампано је на оба мјеста тако растављено.

² Још таквих примјера XVI вијека из другог извора види у Гласнику IX. стр. 47. гдје се налази и *дат* мјесто *да*.

³ У тога писца много којешта може бити и према црквенијем књигама, за то се не треба много обзирати на његове примјере.

⁴ Што још један писац у другој половини XVII вијека има: спасен будет Глав. 97. то је јамачно из црквенијех књига, одакле је и цијело мјесто.

⁵ Види о том и у Гласнику IX. стр. 47-48.

ево т сам ја 142. добро чини те вам бог Н. Рањ. 486. дрвзи
ти га ће вунити Збор. 126.¹ паде ти их на ливу твоју тисућа
Стар. 4, 111. он ти буде стабло Банд. 45. исто се тако до-
давало и то: додај то, Саре, брус Ст. пис. 4, 239. излез' то
323. дај то се напити 327. донес' то млијека још 328. нека
то јих Хект. 14. тере то ми овако граду бесијаше 136. Види
и код трећег лица мношине. — Најстарији су примјери без
личнога наставка још XII вијека: хоке М. 2. миме 2. вџде 2.
вџи 6. соџи 6. Познији ће се видјети ниже гдје ће се по-
казати и друго што у овом облику бива:

I. 1. бљуде Ст. пис. 2, 336. Хект. 29. веде Ст. пис. 4, 114.
греде М. 101. Ст. пис. 1, 307. 4, 325. кладе Ст. пис. 1, 4. вкрде
М. 208. краде Злат. 54. укреде Хект. 32. Крн. 10. исџде М.
31. паде Ст. пис. 1, 8. Н. Рањ. 153. Ст. пис. 3, 325. 4, 296.
5, 155. Д. Рањ. 38. Буд. 38. Орб. 224. Бун. 39. Мат. 39. Радн.
47. донаде Збор. 2. Ст. пис. 2, 141. Хект. 27. унаде Андр.
пут 112. седе Ст. пис. 1, 89. Хект. 32.² помете М. 17. уплете
Вран. жив. 23. ресте Брн. 286. узресте Вран. жив. 81. џкрџте
М. 20. 27. Пб. 25. џбрџте М. 256.³ џватџ М. 249. Хект. 176. чте
Ст. пис. 1, 92. мјесто *гредеш* има и према глаголима без
наставка у основи (види напријед 1. и 2. лице јед.): гре
Ст. пис. 2, 33. 315. 4, 248. 5, 5. 138. Д. Рањ. 2. 77. Злат. 116.
— I. 2. уљезе Збор. 93: Ст. пис. 4, 190. однесе Вран. жив.
65. свасе Буд. 93. — I. 3. дубе Ст. пис. 5, 324. издубе 11.
зебе 211. скубе Ст. пис. 4, 395. сопе 166. распе М. 154. ра-
заспе 370. 467. проспе Ст. пис. 4, 87. жике П. 112. Н. Рањ.
1466. Збор. 5. Ст. пис. 2, 273. 5, 41. 135. Град. дјев. 133. Брн.
72. Злат. 5. Гуч. 102. Вран. жив. 55. Див. 46. Гунд. суз. III,
XXXVI. Банд. 38. Јерк. 22. Андр. дев. 31. Радн. 28. — I. 4.
брже Банд. 64. разврже Ст. пис. 2, 85. Буд. 71. Банд. 125.

¹ Још таквих примјера XVI вијека види у Гласнику IX. стр.
48. Примјера XV вијека с цијелијем *ти* има у Никољском
и Хвалову рукопису, из оба су споменути у Старинама III.
стр. 70. 71.

² Кад не би у писаца који су писали заједничкијем говором до-
лазило и у другим приликама е мјесто џ, могло би се ми-
слити да ово одговара староме словенском *сидџџ*.

³ Писарска ће погрјешка бити џбрџ М. 64.

ражеже Банд. 125. сажеже Радн. 56. може М. 101. Ст. пис. 2, 116. 3, 106. 438. 4, 137. Град. дјев. 176. Буд. 11. Гуч. 42. Вран. жив. 67. Див. 396. Банд. 15. Каш. 67. Андр. дев. 135. *поможе* М. 106. 493. Ст. пис. 3, 466. 4, 7. 5, 39. Злат. 28. Банд. 221. *стрже* Ст. пис. 2, 229. Хект. 8. Зор. 51. с промјеном гласа *ж* на *р* (види код 2. лица јед.): *море* М. 201. 258. 312. 344. П. 1. 11. 16. Ст. пис. 1, 4. Н. Рањ. 436. Ст. пис. 2, 55. 319. 3, 64. 4, 173. 5, 6. 135. Д. Рањ. 6. Град. дјев. 5. Хект. 5. Зор. 1. Брн. 6. Вран. жив. 71. Банд. 56. Вун. 67. Каш. 67. Радн. 20. *поморе* Ст. пис. 1, 25. 50. Хект. 96. Крн. 136. *узморе* Хект. 22. *обуче* П. Рањ. 24. Стар. 3, 306. *вече* М. 41. *рече* Буд. 23. *посече* М. 101. *вече* М. 147. *тече* Злат. 46. *мјесто можеш* долази и окрњено као у 2. лицу јед. (које види): *мож* Ст. пис. 2, 102. *узмож* М. 532. — I. 5. *откине* М. 353. *закне* 410. *пауне* М. 47. *почне* Ст. пис. 1, 109. 5, 185. Гуч. 40. Банд. 28. Глав. 109. *зачне* Ст. пис. 2, 64. 5, 118. Брн. 50. *причне* Чубр. 12. *учне* Ст. пис. 2, 434. с промјеном гласа *н* на *м*: *поуме* Пб. 44. Банд. 195. Мрн. 66. Пос. 27. Радн. 33. *самне* М. 23. *посажне* Ст. пис. 1, 10. *име* М. 48. 53. *јаме* Хект. 216. *оуме* М. 15. 17. Н. Рањ. 1076. Злат. 54. *вазме* Ст. пис. 5, 4. Злат. 696. *взаме* Стар. 3, 313. *узме* М. 102. П. 109. Збор. 23. Ст. пис. 5, 17. Д. Рањ. 85. *обујме* Н. Рањ. 161. Ст. пис. 2, 468. 5, 183. Банд. 175. *обујеме* Брн. 46. *одиме* М. 225. *однеме* Брн. 5. *отме* Вран. жив. 22. *приме* М. 16. 27. 53. П. 7. Ст. пис. 1, 125. 3, 462. 5, 350. *сниме* Ст. пис. 1, 58. *дме* Збор. 122. — I. 6. *разне* М. 85. *разне* М. 400. *вене* М. 101. *упије* Ст. пис. 1, 21. Злат. 34. *закне* Збор. 125. Каш. 53. *вапије* Ст. пис. 2, 33. 5, 78. Брн. 29. Банд. 38. Радн. 96. *завапије* Ст. пис. 1, 67. *гније* Вран. жив. 65. *згније* 27. *взагњије* Банд. 239. *сагније* Каш. 21. *покрне* М. 415. *пије* Ст. пис. 5, 283. и *избацивши и*: *попе* (читај *попје*) Стар. 3, 269. *папије* (*patage*) Ст. пис. 2, 61. 3, 61. Д. Рањ. 136. *испапије* Д. Рањ. 736. *утије* Ст. пис. 1, 43. *шије* Ст. пис. 5, 276. *стрије* П. 33. *додије* Ст. пис. 4, 329. Злат. 196. *задме* М. 485. Ст. пис. 1, 46. Хект. 29. Крн. 126. *одије* Вран. жив. 6. Гунд суз. I, XIV.¹ Мрн. 32. *заодије* Банд. 38. *надије* Ст. пис. 1, 131. Каш. 94. од исте

¹ На том је месту имперфективно, па може бити да припада у пету врсту.

основе сажете (види код 1. и 2. лица јед.): ди Хект. 29. Буд. 71. исти глагол с удвојеним коријеном (види код 2. лица јед.): **зџдегџ** М. 85. 204. П. 94. Пб. 18. Злат. 69. одеђе Н. Рањ. 46. исти глагол у садашњем вр. к основи каква му је у инфинитиву добија и **н**, те се изједначује с глаголима друге врсте: **зџџис** М. 170. **сисџ** М. 362. 467. 532. Ст. пис. 2, 66. 482. 5, 187. Град. дјев. 106. Злат. 54. Андр. пут 359. од исте основе сажете (види код 1. лица јед.): **сисџ** П. 31. 32. **сис** М. 489. Ст. пис. 1, 42. 81. 5, 136. Буд. 75. Брн. 416. Банд. 25. од основа у којима се мијења **у** у **ов** (види код 1. и 2. лица јед.): **плове** Ст. пис. 2, 48. 3, 76. 194. 378. 4, 62. Банд. 290. Мрн. 39. **взглоке** Збор. 33. **рове** Ст. пис. 1, 153. **слове** Ст. пис. 2, 48. 4, 392. 5, 100. 352. Д. Рањ. 16. Злат. 38. с промјеном гласа **џ** у **ој**: **поје** Збор. 123. Ст. пис. 2, 17. 5, 153. **запоје** Н. Рањ. 986. Ст. пис. 4, 23. од основе која се од давнина сажимала (види код 1. лица јед.) **несажето**: **зџаџ** М. 106. П. 2. **сажето**: **зџа** М. 101. **зџаџа** 147. **зџа** 327. П. 17. 50. Н. Рањ. 40. Збор. 226. Ст. пис. 2, 43. Буд. 116. Злат. 52. Вран. жив. 76. **позџа** П. 73. Злат. 38. **взџа** П. 2. 15. 92. исти глагол долази и са **д** (како је речено код 1. лица јед.) од друге половине XVI вијека: **знаде** Буд. 8. 9. 15. 19. 24. 26. 55. Вран. жив. 12. 17. 21. 29. 54. 55. Банд. 172. Мат. 22. 45. Мрн. 19. 37. 141. Пос. 14. 256. 276. Радн. 5. 9. **познаде** Буд. 79. Вран. жив. 17. 18. 80. Банд. 63. Мрн. 121. 158. Каш. 8. 12. 53. Пос. 19. Радн. 58. **изазнаде** Вран. жив. 100. у глагола којима се основа од свагда шири добијајући **д** (види код 1. лица јед.): **бџде** М. 2. М. 23. 25. Сав. стар. 4, 231. **добоџде** М. 80. Н. Рањ. 596. Ст. пис. 2, 420. 4, 51. Град. дјев. 179. Каш. 39. **забуде** Ст. пис. 4, 51. 418. Хект. 26. **придобуде** Град. дјев. 36. тај се глагол сложен са **до** XVII вијека изједначио с осталијем глаголима овога раздјела: **добије** Андр. пут 266. **придобије** Радн. 51. 88. **надобије** 86. **иде** М. 87. **изиде** М. 280. П. Рањ. 16. Вран. жив. 40. **обиде** Ст. пис. 5, 39. 214. Гуч. 68. **отиде** Н. Рањ. 786. **одиде** Ст. пис. 1, 80. **униде** Ст. пис. 1, 26. **приде** М. 24. Н. Рањ. 236. Ст. пис. 2, 59. 3, 15. 4, 326. Злат. 2. **донде** М. 219. 254. 349. 446. 513. 515. П. 43. 66. Ст. пис. 1, 11. Вран. жив. 10. **зајде** Ст. пис. 3, 420. 4, 290. Зор. 26. **мимојде** Н. Рањ. 103. Вран. жив. 81. **изиде** М. 17. 46. 487. П. 49. Ст. пис. 3, 172. 429.

4, 49. Банд. 8. изъмаде П. 127. ѡкмаде П. 101. помаде М. 13. 24. 411. П. 78. пројде Ст. пис. 3, 118. Крн. 36. обајде Ст. пис. 3, 194. изајде Банд. 10. Мрн. 20. надајде Мрн. 20. одајде Вран. жив. 9. гласови јд слијевају се у *ђ* у овом лицу од XIV вијека (види 1. и 2. лица јед.): поге М. 108. 144. маге М. 153. 188. 203. П. 16. и послије: доге М. 258. 394. доше М. 377. доше М. 441. доге П. 32. 42. Н. Рањ. 196. Д. Рањ. 147. Злат. 15. Гуч. 159. зађе Н. Рањ. 1656. Ст. пис. 2, 8. 4, 380. 5, 15. мимође Н. Рањ. 37. Збор. 746. Ст. пис. 2, 401. нађе Ст. пис. 2, 91. 4, 269. 5, 15. Град. дјев. 82. Злат. 606. Гунд. суз. предгов. Андр. дев. 164. изнађе Злат. 54. ође Ст. пис. 2, 21. ногѣ П. 116. Ст. пис. 2, 4. 4, 418. Гуч. 44. Андр. дев. 11. прође Ст. пис. 3, 317. изађе Град. дјев. 152. узађе Град. дух. 70. отађе Чубр. 13.¹ и кад је сложено са *при*: приђе Ст. пис. 5, 53. Град. дјев. 65. из таквих сложенијех прелази *ђ* и у сложена у којима остаје *и* у основи без промјене: униђе Ст. пис. 5, 53. отиђе Пос. 136. по том и у престога XVII вијека: нђе Мат. 69. Пос. 96. 146. Радн. 28. од основе *ста*, од које нема нити је кад било садашњега времена другачије него по другој врсти: стаме М. 24. пристане Буд. 49. — I. 7. подре Ст. пис. 4, 159. вадре Ст. пис. 2, 195. удре Мрн. 64. Глав. 93. прождре Радн. 40. мре Збор. 66. Ст. пис. 4, 248. 5, 133. Злат. 44. умре Злат. 796. Вран. жив. 23. запре Буд. 23. тре Злат. 80. стре Д. Рањ. 626. сатре Злат. 736. затаре Ст. пис. 1, 161. Стар. 3, 255. Банд. 263. с раширеним коријепом: дере Злат. 476. занере Ст. пис. 1, 108. — у глагола који су из треће врсте прелазили овамо: вре Ст. пис. 1, 309. Н. Рањ. 144. зазре Ст. пис. 2, 356. 478. позре Ст. пис. 2, 36. 59. 122. 150. 5, 297. призре Град. дјев. 36.

II. прибегне М. 22. побјегне Н. Рањ. 256. брине се Град. дјев. 44. прибрсне се (вино) Ст. пис. 1, 160. везне Ст. пис. 3, 469. увезне 102. повене Ст. пис. 1, 104. вене Ст. пис. 2, 95. 5, 60. 191. Вран. жив. 19. Каш. 21. свене Андр. пут 295. прве Вран. жив. 37. погнѣне М. 37. гине Вран. жив. 28. чезне Злат. 33. двигне Збор. 23. Ст. пис. 1, 8. 2, 364. подвигне Ст.

¹ По крајевима гдје *ђ* гласи *ј*, налази се *ј* и у овој прилици мјесто *ђ*: доје Ст. пис. 4, 326. у дву. Види још и код трећег лица ми.

пис. 3, 428. Хект. 11. садвигне Вран. жив. 78. дигне Ст. пис. 5, 10. уздигне Ст. пис. 3, 273. Банд. 6. Андр. нач. 21. зене Ст. пис. 4, 264. 5, 172. замкне Ст. пис. 3, 129. нрвоне 469. падне Ст. пис. 2, 78. Стар. 3, 259.¹ пане Д. Рањ. 1416. Пос. 45. опане Ст. пис. 5, 32. сасне Радн. 51. сване Град. дјев. 40. смагне Злат. 326. сонe Крн. 21. осоне Ст. пис. 3, 165. Крн. 21. стигне Злат. 54. тисне Ст. пис. 1, 260. стисне Д. Рањ. 696. Брн. 286. затисне Д. Рањ. 796. Пос. 5. потисне Хект. 29. притисне Ст. пис. 5, 325. Хект. 22. Брн. 41. притискне Град. дјев. 76. почине Н. Рањ. 166.

III. 1. желије Збор. 25. 75. Хект. 32. умије Збор. 9. Ст. пис. 3, 107. 4, 470. 5, 184. Буд. 8. Злат. предгов. 26. Банд. 62. Андр. нач. 6. разумис М. 370. 404. Гунд. ис. 41. Див. 56. Радн. 20. и сажето (види код 2. лица јед.) од XV вијека: разуми II. 155. разумс М. 259. IIб. 95. уми Ст. пис. 1, 9. Буд. 69. Стар. 1, 227. Чубр. 106. разуми Ст. пис. 2, 43. Зор. 64. Буд. 52. 125. Брн. 58. 696. Вран. жив. 24. Банд. 197. Каш. 30. Мик. 37. Глав. 12. досије Ст. пис. 1, 124. приспије Каш. 111. и сажето: приспи Ст. пис. 2, 335. који су између других глагола прелазили овамо: позрије Ст. пис. 5 73. снје Пос. 206. такођер ће бити прешло овамо из другог раздјела ове врсте а по том сажето: цки II. 76. — III. 2. вџи М. 6. бди Ст. пис. 1, 28. 2, 253. Брн. 586. висп Ст. пис. 4, 117. Град. дјев. 125. ври Ст. пис. 2, 82. 102. 347. 361. Банд. 40. узаври Гунд. суз. II, XXVII. дрџи М. 188. жели Ст. пис. 5, 349. Злат. 62. Крн. 16. Брн. 47. позри Ст. пис. 2, 82. назри Андр. пут 165. сазри Ст. пис. 4, 273. саздри 273. мни Ст. пис. 3, 136. 4, 72. 5, 335. Чубр. 12. исти глагол с доданим д, како је речено код 1. лица јед., XVII вијека: мниде Мрн. 137. прии М. 147. при 354 расти М. 38. стон М. 44. тишњи Вран. жив. 20. цавти Ст. пис. 2. 181. 4, 260. цафти Ст. пис. 2, 61. 103. 111. 213. 281. 5, 10. Д. Рањ. 32. процафти Ст. пис. 3, 272. 351. цапти Ст. пис. 4, 268. 288. 5, 226. Андр. нач. 37. цти Ст. пис. 2, 39. 67. 88. 377. 434. 3, 193. 460. 5, 202. процти Ст. пис. 1, 232. 2, 338. 3, 131. цки Ст. пис. 2, 100. 242. 334. 5, 17. Град. дјев. 90. Злат. 2. Мат. 51. Пос. 14. поцки Злат. 8. уцки Ст.

¹ С личнијем наставком: надисть Стар. 4, 83.

пис. 2, 142.¹ глагол која је пренао у други раздио пете врсте: хоже М. 2. 20. 41. 52. оускоже М. 80. 216. не хоће Ст. пис. 4, 420. Д. Рањ. 1416. без првога слога (види код 1. лица јед.): не М. 42. 109. 174. 245. ље М. 461. Н. Рањ. 15. Збор. 22. Ст. пис. 3, 139. Буд. 90. Злат. 96. Гуч. 121. Вран. жив. 5. Орб. 221. Банд. 4.

IV. разори М. 10. доходи 13. свди 20. неспакости 22. кунини 24. поткори 27. испраки 29. прѣскоун 30. находи 46. плати 51. притежни 80. испросни 80. постакини 81. коси 95. гокори 101. кхити 102. прѣстани 109. кхини 162. порази 172. ханши М. 208. 435. отини М. 363. сними Н. Рањ. 100. Ст. пис. 2, 20. прими Ст. пис. 2, 442. 5, 179. Злат. 97. ујми Ст. пис. 2, 265. обујми Н. Рањ. 16. 195. Ст. пис. 2, 23. 362. 3, 278. Д. Рањ. IXб. обујами Н. Рањ. 179. поднијемн Ст. пис. 4, 91. 312. зноби Ст. пис. 3, 97. Гунд. суз. III, LXII. озноби Злат. 76. понузи Ст. пис. 3, 109. 467. тјери Ст. пис. 5, 112. тири Ст. пис. 2, 319. Хект. 22. цкили Гунд. суз. II, XVI. цори (тво говор тих цори) Д. Рањ. 86. зори Ст. пис. 2, 79. вадри Ст. пис. 2, 109. 111. вапи Ст. пис. 2, 13. Андр. пут 106. упи Ст. пис. 2, 112. Д. Рањ. 1. плови Ст. пис. 4, 19. слови Ст. пис. 2, 84. 335. свини П. 86. свини Мат. 57. сусрети Мат. 12. чти Ст. пис. 2, 278. 285. 5, 94. Д. Рањ. 1626. Хект. 256. 456. Буд. 32. Брн. 5. Злат. предгов. 2. Гуч. 33. Вран. жив. 54. Орб. 14. проутн М. 496. шти Ст. пис. 1, 206. 5, 210. Вран. рјеч. 54. Брн. 22. Банд. IV. Мат. 44. исти је глагол с основом какву има у овој врсти прелазно п у прву врсту XVII вијека: проути Мат. 95. глагол који инфинитивом припада у пету врсту: спи Н. Рањ. 776. Збор. 40. Ст. пис. 5, 212. Злат. 976.

V. 1. несажето мѣ на крају основе има једном у почетку XV вијека: номирам П. 30. што пма XVI вијека: пуштаје Ст. пис. 2, 44. 333. скончаје Ст. пис. 2, 167. 400. 3, 178. 4, 53. 5, 111. Злат. 99. обоњаје Град. дјев. 114. то ће бити по 3. раздјелу ове врсте (види стр. 266. 271.)² — сажето од првијех

¹ Овамо би ишло и ржи (мјесто рже) Злат. 2.

² Несажето је чешће с личним наставком: благослављаеть М. 14. давасть 14. испитаеть 15. извинираеть 81. прѣкмиасть 83. сажето се налази рјеђе с личним наставком: дакати М. 159. 167. оузимати Шаф. рат. 1873. 101. — Често има несажето у једнога писца XVI вијека, али је у њега јамачно према

времена: тако XIII вијека: оузима М. 13. позика 13. прилага 13. млада 16. испракла 20. оскобага 20. прѣслаша 51. и послѣје: избира М. 80. разбира Ст. пис. 3, 71. 4, 269. Д. Рањ. IX. Град. дјев. 54. збира Злат. 546. брија Злат. 476. извира Ст. пис. 3, 330. 476. 4, 11. Хект. 45. вика Ст. пис. 5, 319. Андр. дев. 103. ѿблада М. 80. поксљка М. 153. макрѣша М. 139. гледа Злат. 616. гљеда Вран. жив. 35. пригљеда Буд. 5. дава М. 159. 174. 223. Ст. пис. 2, 75. 235. 4, 9. 313. 5, 5. 77. 290. Д. Рањ. 3. Град. дјев. 74. Злат. 996. Гуч. 160. Орб. 37. Ђам. 5. задава Ст. пис. 2, 466. 3, 468. 4, 66. Д. Рањ. 8. Злат. 52. издава Ст. пис. 4, 127. одава Ст. пис. 4, 379. прѣдава Ст. пис. 4, 9. 374. продава М. 204. 474. дима Ст. пис. 4, 348. одира Стар. 3, 253. подира Ст. пис. 3, 71. 4, 266. пождира Ст. пис. 3, 165. ужга Банд. 111. зажима Ст. пис. 4, 88. ждима (сажима) Ст. пис. 5, 7. позика М. 13. 270. призива Град. дјев. 52. позика М. 147. 559. Ст. пис. 2, 18. 4, 9. 5, 4. Д. Рањ. 706. Орб. 92. зја Мик. 853. оузима Шаф. раш. 1873. 101. Банд. 237. вазима Ст. пис. 2, 112. 3, 368. Д. Рањ. 17. Хект. 356. изима Ст. пис. 4, 228. заклина Ст. пис. 2, 172. проклина Банд. 168. проклиња Мат. 26. прилага Буд. 64. Мри. 131. Каш. 74. одлага Ст. пис. 4, 349. прилијета Злат. 416. помага Ст. пис. 2, 404. 4, 349. 5, 5. 48. Злат. 44. Гуч. 28. Мри. 131. Каш. 112. примага Ст. пис. 3, 425. умира II. 29. II. Рањ. 24. Ст. пис. 3, 71. 477. 4, 266. Д. Рањ. 56. Вран. жив. 39. Банд. 14. нуза Ст. пис. 3, 469. ондира (стрми и бригом ондира) Мри. 64. спада М. 94. запина Ст. пис. 3, 469. пропина Ст. пис. 4, 273. упира (упријети) 269. онира (прати) Ст. пис. 3, 330. 4, 41. млава М. 147. испљма М. 139. помица Ст. пис. 1, 301. сиомина Буд. 4. Див. 16. Банд. 90. спомниња Ст. пис. 1, 301. заплијета Град. дјев. 74. досеза Ст. пис. 4, 400. 5, 91. 300. Злат. 586. носила Ст. пис. 5, 17. Злат. 10. простира Ст. пис. 2, 36. Хект. 45. Мри. 79. сја Ст. пис. 1, 9. 2, 50. 3, 399. обасја Ст. пис. 3, 471. просја Ст. пис. 2, 96. тсѣа М. 520. затира Ст. пис. 2, 400. утира 421. онтјеца Ст. пис. 2, 15. цвата

црквенијем књигама: подобаје Буд. 64. подобајет 33. прилагаје 75. прилагајет 36. наслањајет се 14. упадајет 158. притискајет 14. према глаголима у којима је могло бити тако има исти и у глаголу којему основа нема наставка у садашњем вр.: имаје Буд. 104.

Ст. пис. 2, 416. 419. 459. цапта 488. поумна М. 174. Ст. пис. 5, 224. Гуч. 96. Гунд. суз. II, XXIX. зачина Ст. пис. 4, 29. 5, 204. почиња Банд. 83. почиња Радн. 44. — посађива Ст. пис. 4, 374. процјењива Ст. пис. 5, 26. обротива Бун. 20. продиљива Орб. 58. изискива Андр. пут 381. промјенива Гунд. суз. I, XL. смрсива Андр. пут 66. смутива 39. потлачива 35. ишчекива 252. глагол који је из прве врсте прелазво овамо како је речено код 1. лица јед.: обја Ст. пис. 2, 58. прија 51. 56. 211. 268. 3, 299. 472. 4, 26. 69. 5, 38. — V. 2. сабвире Ст. пис. 1, 61. приблвже Н. Рањ. 136. Ст. пис. 5, 46, извире Ст. пис. 2, 393. облагм М. 167. глође Радн. 51. дивже Град. дух. 68. Хект. 10. Банд. 25. подвиже Хект. 10. Стар. 4, 113. уздивже Ст. пис. 4, 168. 5, 350. Крн. 16. здивже Вран. жив. 44. дивже Ст. пис. 5, 15. подире Ст. пис. 4, 337. дрхђе Ст. пис. 1, 17. 5, 38. Каш. 94. задрхђе Ст. пис. 2, 20. жере Ст. пис. 3, 164. раждивже Злат. 48. раздивже Град. дух. 66. зигм М. 206. 268. Вран. жив. 112. Гунд. суз. I, LX. зазвире Ст. пис. 2, 87. позире 194. 245. привире 54. оуземле М. 13. 19. 46. взимле М. 387. взимле II. 23. вазимле Злат. 53. пријимле Буд. 37. иримле Мат. 45. Глав. 40. ише М. 108. Злат. 566. Банд. 8. ише Ст. пис. 1, 123. Мрн. 23. јише Вран. жив. 79. обише Банд. 164. важе Град. дјев. 84. Злат. 436. Вран. жив. 30. проклише Радн. 63. купље се Ст. пис. 3, 327. лпшс Злат. 39. умпре Ст. пис. 1, 100. 2, 194. 420. 4, 359. 5, 133. Д. Рањ. 336. Хект. 47. Злат. 1016. Орб. 91. мирише Ст. пис. 4, 31. Чубр. 12. мрмше Ст. пис. 1, 22.¹ ниче Злат. 45. нуре Град. дјев. 36. орс М. 95. заповре Ст. пис. 4, 266. наповре Злат. 696. пише М. 16. Вран. жив. 9. плаче Град. дјев. 62. плеше Ст. пис. 3, 144. Д. Рањ. 66. пљеже Ст. пис. 3, 313.² прпше Ст. пис. 2, 84. урјеже Д. Рањ. 136. одривже Вран. жив. 65. сипле М. 565. расипље Глав. 27. шље Злат. 10. пошле М. 108. шаље Хект. 2. Вран. жив. 101. пошаље Брн. 226. Вран. жив. 77. Банд. 5. стиже Злат. 966. пръстире М. 239. стере Гунд. суз. II, XV. стрже Ст. пис. 1, 81. потеже Каш. 88. сатире Ст. пис. 4, 442. стире Ст. пис. 5, 327. Злат. 100. штиус М. 61. истеус М. 198. пстјече Злат. 496. оптјече Ст. пис.

¹ Наштампано је мармше.

² По том ће бити погрјешке штампарске: рљеше Ст. пис. 3, 123. рљешу 142.

3, 46. поунисе М. 411. Збор. 376. почиње Град. дух. 19. Банд. 83. Јерк. 11. Глав. 27. с промјеном у коријену: коље Ст. пис. 5, 120. — V. 3. с промјеном у коријену: дожене Д. Рањ. 816. ижене Див. 336. ирожепе Ст. пис. 3, 448. 4, 90. 5, 10. раждене Ст. пис. 3, 21. ждене Ст. пис. 2, 20. 3, 156.¹ с промјеном гласа *ж* на *р*: изърсине П. 32. изърсисе 64. 80. рене Ст. пис. 1, 52. одрене 32. 227. 5, 185. Брн. 29. Банд. 108. порене Стар. 3, 245. прорене Зор. 596. разрене Брн. 68. и пзбацивши *е* између *р* и *н*: изарне Банд. 225. одарне 276. а тада се и *г* ноираћало: одагне Андр. дев. 61. подъпсрѣ М. 29. 33. позове М. 13. зоне Злат. 37. без промјене у коријену: рве Ст. пис. 4, 5. 293. 5, 153. обрве Злат. 54. тче Збор. 1386. Ст. пис. 3, 10. исти глагол и по првом раздјелу ове врсте: отка Ст. пис. 1, 46. тка Мик. 226. 692.² — дмс М. 79. 139. Стар. пис. 1, 18. 68. 2, 341. 465. 5, 111. Збор. 12. Град. дјев. 70. Вран. жив. 12. Орб. 118. Гунд. суз. II, XXIV. Банд. 15. Радн. 2. задаје Ст. пис. 2, 112. издаје Гунд. суз. I, XXXII. нодаје Мрн. 79. Глав. 43. предаје Ст. пис. 2, 139. придаје Орб. 296. Банд. 14. продас М. 47. продмс М. 119. II. 11. удаје Град. дјев. 79. уздаје Буд. 69. лаје Ст. пис. 5, 183. стмс М. 46. познаје Ст. пис. 1, 37. 2, 139. Буд. 54. Мрн. 109. Каш. 52. 67. Радн. 22. кује Ст. пис. 3, 118. бљује Ст. пис. 5, 263. пљује Ст. пис. 4, 357. 5, 341. трује Гунд. суз. II, XXV. отрује Радн. 57. надије се Ст. пис. 1, 114. Хект. 296. Радој. 26. сѣс М. 531. смјеје се Ст. пис. 5, 154. смије се Брн. 66. с промјеном гласа *и* у *ѣ*: излсет Сав. стар. 4, 231. пролсет Стар. 4, 70. прољеје II. Рањ. 102.

VI. крвс М. 25. ѿбствк М. 106. саблазнује II. Рањ. 35. завежује Орб. 302. извршује Град. дух. 9. навишћује Вран. жив. 20. Банд. 230. обаљује Банд. 175. уврјеђује Град. дјев. 96. дарује Ст. пис. 2, 120. дјелује II. Рањ. 158. здаменује Град. дјев. 11. накзвк М. 14. покзвнс Збор. 16. приказује Орб. 93. приказује II. Рањ. 25. милује Вран. жив. 11. мјенује Ст. пис.

¹ Гријешком са *жд* мјесто *ж*: приждене Д. Рањ. 1356. одждене 40. ождене Ст. пис. 5, 109.

² Овамо ће бити прешло али без промјене гласа *г* пред наставком да би било ближе инфинитиву *жгати*: сажге Буд. 162. Вран. жив. 62. Глав. 125.

4, 12. његује Ст. пис. 3, 369. псује Ст. пис. 1, 317. спује Ст. пис. 5, 342. наредује Стар. 1, 219. наслеђује Злат. предгов. 36. отстаклюж М. 81. потрјебује Н. Рањ. 886. трнељвис Збор. 8. Ст. пис. 3, 430. 5, 96. 160. требује Д. Рањ. 9. Злат. 56. по-требује Град. дјев. 22. уздрокује Јерк. 59. утѡж Пб. 90. Н. Рањ. 19. Ст. пис. 3, 159. 4, 36. Хект. 116. Зор. 18. Буд. 73. Злат. 7. почтује Ст. пис. 5, 15. штује Ст. пис. 1, 172. Вран. жив. 6. Банд. 7. Кри. 24.

ПРВО ЛИЦЕ МНОЖИНЕ.

Постаје наставком *masi*, којему је најприје отпало крајње *i*, те остало *mas*, а тому у словенским језицима *я* стојећи на крају отпада, а *а* кратко будући гласи *о*, које се налази и у старом словенском језику а у српском је остало једнако, по том је у старом словенском језику *о* ослабило у *ъ*, али мјесто *ъ* долази у старом словенском језику и *ѡ* из номинатива мн. *ѡѡ*, а кад кад и с начином до селе још не протумаченим довољно. По староме словенском језику налази се кад кад и у српским старим књигама *ь*: *можемь* М. 66. *молимь* 78. 130. *утемь* 121. *слжнимь* 121. и *ѡ* или мјесто њега *и*: *јесмы* Стеф. 4. *јесмы* Шаф. рат. 1873. 110. *јесми* М. 569. *ѡмы* Стар. 4, 73. *имли* 234. *прнељвисмы* Стеф. 18. Али је од пријех времена у српском језику *о*.

А. Основе без наставка: лични наставак долази к основи, која кад се свршује на *д* слаже се с гласом *м* од наставка као у 1. лицу јед. (види стр. 257): *јесмо* Стеф. 10. П. 29. Н. Рањ. 506. окрњено: *сьмо* М. 12. *смо* М. 22. сложено са *не* (види код 1. лица јед.): *нѡсмо* П. 5. *нессмо* М. 246. *инессмо* М. 368. *нијесмо* Ст. пис. 5, 154. — *дамо* М. 22. 275. *подѡмо* М. 23. *продамо* П. 113. *вдамо* П. 78. — *вѡкѡмо* М. 36. *кѡмо* П. 17. *звѡмо* П. 17. *нзвѡмо* П. 12. *припокѡмо* М. 272. 471. *рлзвѡмо* П. 17. *вѡмо* Ст. пис. 1, 65. *вијемо* Ст. пис. 3, 246. — *имамо* М. 7. 23. кад стоји иза *не* могло му се *и* од основе са *е* од *не* саставити у *ъ*: *нѡмамо* М. 47. 54. П. 13. 59. *нѡмамо* Хект. 166. Мрп. 108. У оба поменута у којих се основа свршује на *д*, налази се *д* дометнуто како је речено код 1. лица јед. (стр. 258), али у овом лицу истом од почетка XVII вијека,

па и тада врло ријетко: повидемо Вран. жив. 30. дадемо Мрн. 129. Радн. 95.

Б. Основе с наставком: лични се наставак саставља с основом:

І. 1. поведемо Вран. жив. 40. падемо Ст. пис. 5, 329. у једнога између глагола онога раздјела налази се и према основама без наставка (види код 1. лица јед.): гремо Ст. пис. 5, 35. 161. 165. Злат. 26. Стар. 4, 112. Пос. 146. — І. 2. уљеземо Град. дјев. 181. — І. 3. жикемо П. 127. Ст. пис. 1, 30. Н. Рањ. 206. Ст. пис. 4, 170. Д. Рањ. 536. Град. дјев. 176. Гуч. 229. Вран. жив. 20. Мрн. 28. Пос. 376. — І. 4. узможемо М. 23. поможемо Ст. пис. 5, 162. Мрн. 160. Радн. 95. у истога глагола с промјеном гласа *ж* на *р*: моремо М. 219. 274. 328. 405. П. 5. 9. 84. Ст. пис. 1, 30. 111. Збор. 158. Ст. пис. 5, 312. Зор. 57. Бри. 7. Вран. жив. 30. Мат. 50. стр(в)жемо М. 44. свучемо Вран. жив. 27. речемо Злат. 546. — І, 5. ућнемо М. 43. Пб. 31. почнемо Ст. пис. 1, 114. 5, 155. Гуч. 109. змижемо П. 18. примемо М. 47. 215. П. 55. 145. Стар. 3, 297. пржиемо М. 106. 239. 261. — І. 6. ућнемо Збор. 1226. одијемо Банд. 215. смвијемо Ст. пис. 5, 244. Чубр. 4. сажето: смимо Ст. пис. 2, 352. Мрн. 93. с промјеном гласа *у* у *ов*: иловсмо Ст. пис. 4, 436. с промјеном гласа *ѡ* у *ој*: појемо Ст. пис. 1, 124. Банд. 135. од основе у којој се *лж* изједначује и сажима од давнина: знамо Шаф. рат. 1873. 94. П. 2. Ст. пис. 5, 235. исти глагол долази и са *д* (како је речено код 1. лица јед.) истом од почетка XVII вијека у овом лицу: знадемо Вран. жив. 9. Мрн. 108. 120. узнадемо Мрн. 133. у глагола којима се основа од свагда шири добивајући *д* (види код 1. лица јед.): будемо Ст. пис. 3, 249. добудемо Гуч. 275. изидемо Банд. 43. зиндемо М. 176. пондемо М. 23. гласови се *јд* састављају у *ђ*: дођемо М. 451. изъиагјемо П. 42. нађемо Злат. 70. пођемо Ст. пис. 4, 446. из таквих сложених прелази *ђ* и у прости XVII вијека: иђемо Мат. 97. Радн. 43. од основе која у инфинитиву гласи *ста*, и од свагда у садашњем времену добија *ж*, те се изједначује с глаголима друге врсте: станемо М. 7. — І. 7. стремо Злат. 70.

ІІ. прииѡнемо П. 39. уздвигнемо Гуч. 105.

III. 1. желимо П. 24. умијемо Ђам. 5. разумијемо Пос. 40. сажето: разумијемо М. 535. умимо Вран. жив. 21. Мри. 177. разумимо Брн. 42. Банд. 173. Каш. 47. 05. тако ће сажето бити и желимо П. 17. 126. 177. — III. 2. држимо М. 23. желимо П. 21. Ст. пис. 5, 213. 238. Хект. 216. Вран. жив. 82. жикимо М. 518. жнимо П. 21. 39. Ст. пис. 4, 78. глагол који је прешао у други раздно цете врсте: хокемо М. 23. 276. и окрвено од XII вијека: ксмо М. 7. 216. ксмо М. 274. 327.

IV. жунимо М. 22. платимо М. 22. пакостимо М. 23. рздружинимо М. 23. молимо М. 192. II. 2. приносимо М. 192. мислимо М. 193. примимо П. 116. II. Рањ. 26. зоримо Мри. 69. поутимо П. 143. чтимо Збор. 46. Д. Рањ. VI6. Брн. 52. Гуч. 262. Орб. 261. штимо Ст. пис. 1, 197. Стар. 1, 227. пошљедњи је глагол с основом какву има у овој врсти прелазио и у прву врсту XVII вијека: штијемо Радн. 11. 23.

V. 1. несажето аџ на крају основе пред личнијем на-наставком мо налази се прдо ријетко, и тада јамачно према црквенијем књигама: тако XIV вијека: знокасмо М. 192. у почетку XVI вијека: иснитасмо Стар. 4, 79. а сажето од првијех времена према другим лицима: разбирамо Вран. жив. 21. дакамо М. 223. 509. 522. Пб. 76. Ст. пис. 5, 51. 149. Д. Рањ. 276. Мри. 185. придавамо Ст. пис. 5, 103. држимо М. 494. проклинамо М. 77. заклинамо М. 192. помагимо М. 473. примагамо Банд. 193. умирамо Пос. 13. пропинамо Див. 20. споминамо М. 248. испираклато М. 50. посласмо II. 1. 62. простирамо Бадн. 42. глагол који је из прве врсте прелазио овамо како је речено код 1. лица јед.: пријамо (ассиреге) Ст. пис. 5, 163. 238. — V. 2. посежемо М. 23. пишемо М. 269. благосливљемо Стар. 1, 231. примљемо Мри. 90. узјанимо Банд. 176. — V. 3. рвемо Каш. 30.¹ подасмо М. 23. дајемо М. 106. дјемо М. 177. 218. 225. 274. дајемо М. 494. II. 39. 147. Пб. 83. Ст. пис. 1, 89. 124. Вран. жив. 68. Радн. 20. продајемо Збор. 5. подајемо Мат. 34. иднемо се II. 23. 56.

VI. заксоујемо М. 77. објтјисмо Пб. 94. поткрьюемо М. 217. чтујемо II. Рањ. 1226. однуштујемо Ст. пис. 5, 91. естрагујемо (стражимо) Мри. 138. уврићујемо Пос. 29.

¹ Овамо би ишло: врвемо Ст. пис. 5, 35. ако није погрјешка.

ДРУГО ЛИЦЕ МНОЖИНЕ.

Постаје наставком *taši*, којему отпада *i* а за њим и *s*, као и наставку првога лица *ми.*, а од *a* у словенским језицима бива *ε*: тако наставак гласи *тс*.

А. Основе без наставка: које се свршују на *д*, у њих се тај глас пред гласом *т* од наставка мијења на *с* као у трећем лицу јед.: *кстс* Стеф. 9. окрњено: *стс* М. 20. II. Рањ. 2286. Хект. 31. кад је пред њим *не*, слаже се с њим како је речено код првога лица јед.: *нвстс* М. 247. *встс* М. 535. *инстс* М. 546. Град. дјев. 28. — *дстс* II. 5. 28. 32. 43. II. 71. 82. 99. *ндстс* II. 21. 42. *прдстс* II. 98. тако у тијем примјерима прелази у XV вијек а једном се налази и XVII вијека: *подастс* Глав. 126. — *јстс* (*кстс*) Стар. 3, 284. 287. — *квстс* II. 31. *квстс* М. 185. II. 62. 135. *квстс* II. 173. *зпквстс* II. 59. 148. тако још на свршетку XV или у почетку XVI вијека: *встс* Стар. 4, 232. *встс* Ст. пис. 1, 236. 259. 299. *сновистс* 259. — *иматс* Ст. пис. 1, 89. кад има пред собом *не*, могло се његово *и* слагати с *e* од тога *не* како је већ сиomiњано: *нматс* II. 23. *вматс* II. 26. *имате* М. 280. — Којима се основа свршује на сугласно, сви су осим првога погубили сугласно на крају основе пред личнијем наставком једначећи се с другим глаголима, и то од XV вијека: *датс* М. 484. Ст. пис. 5, 195. *ијете* II. Рањ. 1956. *ите* Д. Рањ. 50. *вите* Ст. пис. 1, 305. *сновијете* Орб. 215.

Б. Основе с наставком: лични наставак приступа к основи:

І. 1. *кюдстс* М. 158. један између глагола овог раздјела изједначивао се XVI вијека с онима којима основа у садашњем вр. нема наставка, те се и у њега *д* дошавши пред лични наставак мијењало на *с*: *грестс* Ст. пис. 1, 307. Стар. 3, 261. а тада је и отпадало крајње сугласно у основи као и у онијех глагола: *грете* Д. Рањ. 99. — І. 3. *жиктс* М. 46. гдје *не* *џ* бити само написано мјесто *ε*. — І. 4. *можете* II. Рањ. 51. Град. дјев. 63. Гуч. 12. и с промјеном гласа *ж* на *р*: *морстс* II. 3. 36. 65. 85. 131. II. Рањ. 516. 167. Град. дјев. 63. Бри. 4. Вран. жив. 4. Банд. 42. — І. 5. *зкљвстс* М. 174. *зкљвистс* Збор. 86. *разантс* II. Рањ. 23. *примстс* II. 153. Стар. 3, 297.

— I. 6. смијете Ст. нис. 3, 215. сажето: смите Ст. нис. 2, 91. с промјеном гласа *y* у *ov*: повете Ст. нис. 3, 12. 4, 155. словете Ст. нис. 4, 478. од основе у којој се *ж* изједначује и сажима: *зmate* М. 66. 174. 426. II. 87. 104. II. Рањ. 30. исти глагол долази и са *д* доданим (како је речено код I. лица јед.) али истом XVII вијека у овом лицу: *знадете* Вран. жив. 95. Банд. 7. Мри. 76. 108. 158. у глагола којима се основа од свагда шири добивајући *д* (види код I. лица јед.): *будете* II. Рањ. 74. *идете*, сложено с приједлозима за којима се *и* мијења на *ј*, те се *јд* саставља у *ђ*: *пађете* II. Рањ. 29. *прођете* Ст. нис. 2, 406. — I. 7. *раздрете* М. 426. с раширеним коријеном: *терете* Банд. 13.

II. *подвигнете* Ст. нис. 5, 158. *дунете* Бун. 35.

III. 1. *разумијете* Орб. 281. сажето: *умите* *д*. Рањ. 676. Банд. 148. *доснијете* Вран. жив. 26. — III. 2. *живите* II. Рањ. 138. *мните* Ст. нис. 3, 29. 5, 130. *млите* Ст. нис. 3, 36. исти глагол с доданим *д*, како је речено код I. лица јед., XVII вијека: *миндете* Вран. жив. 101. *трните* II. Рањ. 346. *цкните* Злат. 88. глагол који је прешао у други раздно пете врсте: *хобете* М. 20. и окрњено: *кете* М. 178. *кјете* II. 38. *ћете* II. Рањ. 236.

VI. *потворните* М. 81. *прините* М. 546. Ст. нис. 1, 281. II. Рањ. 136. *штите* Ст. нис. 1, 189. *прочтите* Ст. нис. 3, 316. глагол који инфинитивом припада у пету врсту: *сите* Ст. нис. 2, 481.

V. 1. *помагате* М. 158. *обирате* Вран. жив. 25. *познавате* Збор. 48. *споминате* II. Рањ. 19. Банд. 7. *споменивате* Орб. 2. — V. 2. *раждижете* Бун. 35. *ишћете* Банд. 103. — V. 3. *дјете* М. 19. 20. Мри. 108. *надијете се* Мри. 89. *остакте* М. 20. *смиенете се* Дин. 316.

VI. *верујете* Вран. жив. 76. *дарујете* Ст. нис. 3, 231. *обрјезујете* II. Рањ. 73. *чтујете* Ст. нис. 3, 231. *почтујете* 26.

ТРЕЋЕ ЛИЦЕ МНОЖИНЕ.

Постаје наставком *anti*, којему отпада *a* кад се основа садашњег времена сврнује на самогласно; од *i* бива у словенским језицима *ь*, а *n* се са самогласним за којим се пађе, саставља у један глас, и то са *n* од личнога наставка или од наставка којим постаје основа, саставља се у *ж*, које

у српском језику гласи *у*, а са *и*, које основама остаје на крају у глагола којима основе само у првом лицу јед. добивају наставак, саставља се у *а*, које у српском језику гласи *е*.

Личному наставку отпада крајње *тъ* у српском језику од првијех времена: тако XII вијека имамо: *вѣдѣ* М. 2. *ходѣ* М. 2. *приходѣ* М. 6. *вѣрѣ* М. 6. Што се налази и са *-тъ*, те донире у XV вијек, јамачно је из црквенијех књига као и у трећем лицу јед. (види стр. 274. 276): *свѣтъ* М. 413. П. 99. *вѣсѣтъ* М. 526. *идѣтъ* М. 475. *имають* М. 523. *могуть* М. 526. *погють* М. 527. *познавають* П. 104. — На крају XV и XVI и XVII вијека налази се у неких писаца и *т*, али није од личнога наставка него је додатак као и уз треће лице јед. (види стр. 274-5): на крају XV вијека: *оставѣ* т' Ст. пис. 1, 160. XVI вијека: *издадут* Н. Рањ. 214. *уљезут* 1156. *примогут* 185. *убијут* 214. *покријут* 286. *чујут* 1406. *изидут* 1616. *дођут* 286. *мимођут* 1706. *нађут* 45. *пођут* 43. *устанут* 286. *кренут* 13. *примивут* 136. *видет* 2086. *узвисет* 79. *изгонет* 136. *прихинет* 214. *учинет* 137. *прибивајут* 60. *клањајут* 576. *скончајут* 115. *номањајут* 226. *благујут* 108. *господујут* 556. *одпуштујут* 143. *могу т* Ст. пис. 5, 181. *останут* Брн. 2. *одговорет* Стар. 1, 225. *скончајут* 219. *јесут* Буд. 51. *нису* 80. *уздадут* 40. *упадут* 42. *могут* 51. *прокунут* 123. *примут* 57. *будут* 30. *видет* 39. *уздржет* 51. *приводет* 51. *чинет* 25. *упадајут* 33. *исповидајут* 34. *нарицајут* 118. *зовут* 7. *наследујут* 36.¹ XVII вијека: *увенут* Вран. жив. 18. *процветут* Банд. 80. *могут* 45. *измут* 75. *придут* 13. *одвратет* 17. *окусет* 70. *славет* 7. *ослободет* 108. *одпушћајут* 74. *иначут* 29. мјесто тога окрњенога *т* налази се и цијело *ти* као и уз треће лице јед.: на крају XV вијека: *буду ти* Ст. пис. 1, 21.² XVI вијека: *украду ти* њега II. Рањ. 946. *одпуштају ти се тебје* 1656. *имлю ти се мучити грѣшници* Збор. 1616. *реку ти* Стар. 1, 225.

А. Основе без паставка: између онијех које се свршују на сугласно само к једној долази у личнога наставка предње *а* састављено с потоњим *и* у *ж*, српски *у*: то је основа *ѡс*,

¹ Још таквих примјера XVI вијека види у Гласнику IX. стр. 47.

² Неколико примјера XV вијека из Никољскога и Хвалова рукописа с цијелијем *ти* уз треће лице *ми*. споменуто је Старинама III. стр. 71.

али у ње отпада *ѣ* још у старом словенском језику па тако и у српском: с цијелијем личнијем наставком: *соуѣ* М. 12. без крајњег *ѣ*: *соу* М. 13. 232. 507. II. Рањ. 336. али је од XIV вијека прешло *ѣ* из других лица и у ово, а облик без њега остаје енклитички: *ѣсѣ* М. 217. 289. 293. 429. 441. 492. *ѣсѣ* II. 3. Н. Рањ. 25. Ст. пис. 1, 150. 5, 70.¹ од истог времена долази са *ѣ* и за ријечју *не*, с којом се слаже како је речено код првога лица јед.: *нѣсѣ* М. 108. 109. 116. 168. 183. 203. 268. 435. 485. 535. II. 2. 9. 12. 148. *нѣсѣ* М. 230. Д. Рањ. VIII. Ст. пис. 4, 298. Буд. 79. Вран. жив. 50. Банд. 87. Там. 5. пису Буд. 87. што XIV и XV вијека има и *нѣсѣ* М. 206. 208. 354. 532. II. 81. не ће бити без *ѣ* него ће бити по источном говору. У других глагола у којих се основа свршује на сугласно, мјесто *а* у наставку долази у словенским језицима *и*, с којим се и од наставка саставља у *ѣ*, српски *е*: *прѣдаде* М. 7. 37. тако у тога глагола до краја XV вијека: *даде* М. 102. 104. 170. 331. II. 49. 77. 106. 109. 134. II. 58. 83. *нѣдаде* М. 46. издаде М. 565. подаде М. 41. 108. продаде М. 43. 532. II. 107. 110. *прѣдаде* М. 98. II. 111. и XVI вијека, али ријетко: *даде* II. Рањ. 56. Ст. пис. 4, 87. издаде Н. Рањ. 92. продаде 1676. тако у другога глагола с цијелијем личнијем наставком XIV вијека: *вѣдѣ* М. 201. без крајњег *ѣ* XVI вијека: *заповиде* Хект. 8. Али оба ова глагола у трећи коме се као и њима основа свршује па *д* изједначише се у овом лицу с глаголима прве врсте првога раздјела, у које их притезаше партиципи садашњег времена, најближи овоме лицу: то се започело на крају XIV вијека, и најприје у глагола *дати*: у то се вријеме у њега налази: *вдадѣ* II. 6. *дадѣ* М. 232. чешће XV вијека: *дадѣ* II. 115. 119. М. 286. 339. 423. 433. 507. 512. 530. II. 116. *продадѣ* II. 131. М. 410. II. 107. *допродадѣ* II. 58. *прѣдадѣ* II. 111. на крају XV или XVI вијека: *даду* Ст. пис. 1, 25. XVI вијека: *продадѣ* М. 551. *даду* II. Рањ. 178. Збор. 28. Ст. пис. 2, 122. 3, 19. 451. 4, 404. 5, 131. 231. Д. Рањ. 16. Град. дјев. 76. Хект. 18. Зор. 33. Буд. 48. Бри. 62. Чубр. 46. *зададу* Ст. пис. 3, 406. 4, 123. *подаду* Ст. пис. 3, 475. *прѣдаду* Н. Рањ. 37. Ст. пис. 4, 56. Хект. 44. Буд. 45.

¹ Са *ѣ* на крају долази и онда кад му је повраћено *ѣ*: *ѣсѣѣ* М. 276. 287.

удаду Град дјев. 67. запродаду Чубр. 146. XVII вијека даду Вран. жив. 14. Орб. 46. Мрн. 143. Пос. 10. Радој. 21. при- даду Банд. 44. — други тако долази од почетка XV ви- јека: *нокиди* М. 248. тако XVI и XVII вијека: приповиду Зор. 41. повиједу Злат. 37. повиду Вран. жив. 30. заповиду Вран. жив. 35. приповиду Каш. 25. — трећи од свршетка XV или од почетка XVI вијека: јиду Ст. пис. 1, 82. 255. Стар. 3, 279. Хект. 26. Брн. 7. иједу Ст. пис. 5, 127. Див. 226. Орб. 181. Банд. 38. Радн. 17. 89. — У глагола коме основа у осталијем лицима гласи има одбацивало се још у старом словенском језику крајње *a* те је к основи долазио на- ставак са својим *a*, па је тако и у нас било: *ако ю имати потре- бовати* М. 31. још XV вијека: *да имъ дати* М. 464. и XVI вијека једном: *не иму* Злат. 12. али још од почетка XIII вијека тај је глагол у том облику прешао међу глаголе пете врсте првога раздјела међу које припада инфинитивом: *имаю* М. 13. 31. 106. Град. дјев. 111. Банд. 45. *јимају* Вран. жив. 3. *не имаю* М. 13. стојећи *иза не* могао се с том ријечју сла- гати како је речено код првога лица јед.: *имаю* II. 39. *не- маю* М. 192. Пб. 70. *имају* Ст. пис. 1, 106. Глав. 14.

Б. Основе без наставка: к основи приступа наставак како је речено:

I. 1. бљуду Ст. пис. 3, 140. доведу Вран. жив. 7. *гредѝ* М. 16. II. 20. Ст. пис. 4, 313. Д. Рањ. VIIIб. *кладу* Ст. пис. 4, 164. *покрадѝ* М. 208. *краду* Д. Рањ. 536. *креду* Зор. 736. Буд. 103. *сједу* Н. Рањ. 536. Ст. пис. 5, 101. Орб 45. *седу* Вран. жив. 54. *сиду* Банд. 44. *плету* Вран. жив. 19. *расту* Буд. 100. Брн. 43. *ресту* Ст. пис. 1, 19. Зор. 296. *подресту* Ст. пис. 3, 218. *сбрѝти* II. 102. *срету* Ст. пис. 3, 215. *цвату* Вран. жив. 25. — I. 2. *гризу* Град. дјев. 12. *дјезу* Н. Рањ. 1166. Ст. пис. 4, 269. *излнезу* Збор. 76. *несѝ* М. 52. *донесу* Вран. жив. 14. — I. 3. *издубу* Вран. жив. 112. *скубу* (т. пис. 2, 331. 4, 114. *живѝ* М. 55. 102. II. 112. Ст. пис. 1, 118. 3, 135. 4, 437. Град. дјев. 32. Брн. 576. Злат. 34. Вран. жив. 19. Див. 5. Орб. 49. Гунд. ис. 15. *оживу* Банд. 121. Андр. пут 7. Радн. 3.¹ — I. 4. *завргу* Ст. пис. 1, 160. *развргу* Д. Рањ. V. *вргу*

¹ Писарске ње погрјешке бити *ѝиц* (мјесто *ѝиву*) Ст. пис. 4, 437. 442. у *дну*.

Вран. жив. 5. Банд. 126. *нужегъ* Збор. 186. *ужегу* Радн. 56. *залегъ* П. 18. *дегу* (просумбере) Н. Рањ. 386. Ст. пис. 3, 129. *могъ* М. 55. *помогъ* Пб. 79. Н. Рањ. 150. Ст. пис. 5, 145. Орб. 290. Радн. 51. *премогу* Ст. пис. 1, 24. *присегъ* М. 218. *стригу* Ст. пис. 4, 334. Див. 13. Банд. 291. *стргу* Ст. пис. 4, 332. Стар. 3, 297. Банд. 224. *вуку* Вран. жив. 43. *рски* М. 215. Збор. 336. Ст. пис. 4, 215. 5, 181. Гуч. 117. Банд. 43. Радн. 14. *одреку* Радн. 2. *теку* Злат. 566. — I. 5. *почну* Ст. пис. 4, 272. 5, 65. у истога се глагола може и промјенити *н* *иза* *ч* *у* *м* (види код 1. лица јед.): *почму* Мрн. 24. Радн. 10. *закљмоу* Шаф. рат. 1873. 95. *примъ* П. 104. Вран. жив. 23. Банд. 24. Јерк. 70. Радн. 93. *вазму* Ст. пис. 3, 453. Буд. 82. *обајму* Ст. пис. 1, 230. *обујму* Н. Рањ. 88. Банд. 76. *однему* Буд. 137. *снему* Вран. жив. 62. *дму* Ст. пис. 2, 386. од основе која добија наставак *ја* мјесто *а*: *пожању* Стар. 3, 264. Банд. 172. — I. 6. *бију* Вран. жив. 26. *дију* Ст. пис. 1, 70. 86. Хект. 11. 40. 446. Зор. 336. *надију* Ст. пис. 1, 3. *одију* 118. *додију* Андр. пут 237. *знаю* М. 535. Ст. пис. 1, 22. 123. 2, 435. 3, 423. 4, 46. Град. дјев. 98. Хект. 2. Буд. 86. Злат 36. Див. 34. Банд. 41. Каш. 51. Глав. 80. *познаю* М. 162. Ст. пис. 3, 470. Зор. 36. Злат. 20. Банд. 41. Каш. 10. исти глагол долази и с доданим *д* (како је речено код 1. лица јед.) од друге половине XVI вијека: *знаду* Буд. 78. 149. Вран. жив. 4, 17. 31. 72. Банд. 15. 40. 74. Мрн. 16. 58. 91. Андр. дев. 146. Пос. 21. Радн. 14. 17. 24. *познаду* Банд. 295. Мрн. 12. Каш. 25. Андр. пут 227. Радн. 24. *смию* П. 11. 17. *смию* П. 28. *смию* П. 17. *смјеју* Д. Рањ. 27. *смију* Буд. 129. Андр. пут 210. исти глагол долази једном на крају XVII вијека и с доданим *д* (о ком види код 1. лица јед.): *смиду* Радн. 37. с промјеном гласа *у* у *ов*: *плову* Ст. пис. 2, 343, 3, 342. Д. Рањ. 16. *слову* Ст. пис. 2, 15. с промјеном гласа *ъ* у *ој*: *поју* Д. Рањ. VII. од основа које се од свагда шире добивајући *д* (види код 1. лица јед.): *вкдъ* М. 414. Н. Рањ. 13. *добуду* Н. Рањ. 207. Ст. пис. 4, 46. 233. 5, 10. Хект. 46. *придобуду* Стар. 1, 221. *иду* Злат. 136. *изиду* т Н. Рањ. 1616. *приду* Ст. пис. 2, 50. Злат. 39. *дондъ* М. 241. 259. *зајду* Ст. пис. 3, 160. 4, 161. *ми-мојду* Н. Рањ. 194. *мидъ* М. 108. 434. 449. П. 55. Ст. пис. 3, 161. 309. 402. 4, 50. Вран. жив. 23. *ојду* Ст. пис. 3, 19. *пондъ* М. 259. 410. 525. *прондъ* П. 54. гласови се *јд* састављају у *ђ*: *догю*

П. 8. 13. М. 258. 535. Н. Рањ. 236. зађу Ст. пис. 3, 103. 4, 320. Д. Рањ. 146. мимођу т Н. Рањ. 1706. нагю М. 205. 208. 267. 353. Ст. пис. 3, 141. Гуч. 64. погю М. 102. 108. 464. П. 17. дођу М. 546. Н. Рањ. 15. прогю П. 7. Чубр. 6.¹ из таквих је сло-
жених прелазило *ђ* и у друге: приђу Злат. 446. 84. Андр. нач. 56. и у прости, гдје остаје у основи *и*, на свршетку XVII вијека: иђу Радн. 45. — I. 7. удру Ст. пис. 5, 234. прождру Радн. 22. мру Пос. 13. с уметнутим *а* међу два сугласна: затару Бран. жив. 101. тару Радн. 56. у глагола који су из другога раздјела треће врсте прелазили овамо: вру Ст. пис. 1, 103. назру Ст. пис. 2, 92. 109. нозру 47. прою М. 16. проу М. 270. у неких се између глагола овога раздјела могла и ширити основа добијајући у коријену глас *е*: истеру Н. Рањ. 95. тако и одери П. 121. прождеру Ст. пис. 4, 383. прем да би у пошљедња два могло бити тако и по петој врсти.

II. одбегну М. 258. двигну Злат. 53. уздигну Гунд. пис. 22. помкну Радн. 30. сасну Стар. 3, 236. смагну Ст. пис. 2, 495. тискну Н. Рањ. 616. притисну Зор. 28. истисну Орб. 205. спагну Ст. пис. 2, 513. пану Д. Рањ. 108.²

III. 1. желию Збор. 1656. Брн. 566. имију Ст. пис. 1, 22. 86. Брн. 7. Злат. 86. ивию П. 58. 77. умију Ст. пис. 4, 483. Д. Рањ. VIII. Хект. 21. Буд. 86. Град. дјев. 72. Гуч. 26. Бран. жив. 3. Банд. 248. разумију Н. Рањ. 36. Збор. 48. Буд. 89. Див. 9. Орб. 244. Банд. 26. Мат. 67. Ђам. 46. како се у пошљедњега глагола основа и сажимала у осталијем лицима, узимало се као да је из другога раздјела ове врсте, те се налази у овом лицу XVI вијека и разуме Зор. предгов. разуме т Буд. 126. а XVII вијека има и с уметнутим *д* као у глагола прве врсте шестога раздјела *смјсти* (види мало напријед и код 1. лица јед.): умиду Мрн. 35. — III. 2. бде Ст. пис. 2, 57. Брн. 226. везе Ст. пис. 2, 110. виде II. Рањ. 14. вре Ст. пис. 5, 243. горе Злат 41. дрџс М. 106. Злат. 31. желе Збор. 73. Злат. 40. ише Ст. пис. 1, 79. 2, 272. 5, 145. врс М. 208. 209.

¹ По крајевима гдје *ђ* гласи *ј*, налази се и у овој прилици *ј* мјесто *ђ*: пою М. 248. Види и код трећега лица јед.

² У слику и јамачно њега ради има по четвртој врсти: гибо (мјесто гишу) Ст. пис. 1, 99. увене (м. увену) Ст. пис. 2, 468. тако и у 3. лицу јед.: повени Ст. пис. 2, 468.

267. 270. 353. 434. прѣ М. 205. 206.¹ свире Ст. пис. 5, 153. стое М. 17. сѣде М. 21. тријеште Ст. пис. 4, 17. љуте Злат. 276. цафте Ст. пис. 2, 28. 63. 82. Д. Рањ. 546. цте Ст. пис. 2, 71. 4, 434. Д. Рањ. 14. Гуч. 21. процте Ст. пис. 2, 418. уцкне Ст. пис. 2, 312. глагол који у осталијем лицима садашњега времена прелази у други раздио пете врсте остаје у овом лицу међу овијем глаголима допирући у XVII вијек: ксте М. 38. 41. 98. 327. 459. 472. П. 6. 16. 22. 71. Стар. 1, 219. 2, 298. Буд. 27. 71. Брн. 52. 56. Мрн. 117. Вран. жив. 60. Мат. 14. оусхоте М. 208. 267. 434. у тога је глагола могло о ослабити у њ: хѣте М. 93. а и цијели први слог отпадао је: тако окрњено допире у XVI вијек: те М. 106. 117. 215. 219. 242. 247. 531. П. 5. 15. 16. 21. 22. 42. 140. Пб. 28. Ст. пис. 1, 60. Стар. 3, 262. Буд. 72. 82. 83. Брн. 47. али је из других лица продрло љ и у овс мјесто његова т, и то од краја XV вијека:² хоће Ст. пис. 1, 101. 116. 167. Јеђупци завјетовати хоће Н. Рањ. 17. сви се хоће снизити Збор. 53. хоће Ст. пис. 2, 397. 5, 68. Д. Рањ. V. 6. 92. Злат. 96. Вран. жив. 24. Орб. 12. Банд. 18. Кан. грам. 101. тако и без првога слога: ће Ст. пис. 1, 48. 101. 115. похвалити ће се мнози Н. Рањ. 206. људи чинити ће како но звијери Збор. 52. ће Ст. пис. 2, 432. 3, 437. 4, 153. 5, 47. ки су научени, вридни ће се звати Хект. 21. они су Јуде, муку ће Јудину поднести Брн. 536. тебе ће они одправит' Злат. 96. в теби се ће немилосници обратити Гуч. 108. ће Чубр. 96. Вран. жив. 56. Орб. 220. Гунд. пс. 19. Банд. 1. Јерк. 22.

IV. слаше М. 219. говоре Буд. 7. згоде М. 22. знобе Ст. пис. 2, 185. 239. лаше Н. Рањ. 1156. моле Н. Рањ. 39. носе М. 16. лузе Ст. пис. 3, 470. тире Ст. пис. 4, 447. отјере 207. 5, 11. вале Ст. пис. 2, 192. 336. чте Буд. 88. Гуч. 19. Орб. 244. ште Банд. 140.³ у глагола који инфинитивом припада у пету врсту: спе Н. Рањ. 106. Ст. пис. 4, 404.

V. 1. прѣкиаю М. 27. одѣкиаю М. 232. збирају Збор. 2. Злат. 102. обирају Мрн. 44. гледају Ст. пис. 2, 135. дакиаю М.

¹ Види тај глагол и у првој врсти.

² Што има XIV вијека не из II. 5. за цијело мислим да је штампарска погрјешка.

³ Једном има израз слика и згубу Ст. пис. 5, 50.

97. Д. Рањ. VII. Андр. 377. прпданају Ст. пис. 5, 199. Банд. 139. продакљо II. 11. даривају Хект. 356. Вран. жив. 30. дви-
зају Мрн. 48. познавају Нос. 196. узимаю М. 52. прокљвнају
Н. Рањ. 229. Див. 17. лијетају Ст. пис. 4, 268. помираю II. 29.
умирају Стар. 3, 325. Банд. 271. Нос. 14. помагају Град. дух.
41. дјев. 71. Орб. 289. надају се Ст. пис. 4, 276. нузају Ст.
пис. 3, 466. споминају Мрн. 9. проинмань Див. 136. приаю М.
69. потезају Ст. пис. 3, 321. узкљо М. 208. јахају Ст. пис.
2, 435. посвојивају Грн. 536. ослобојивају Орб. 143. прикази-
вају Орб. 90. — V. 2. збиру Ст. пис. 2, 354. разбиру Ст. пис.
4, 359. извиру Ст. пис. 2, 354. 5, 125. движу Ст. пис. 1, 34.
Град. дјев. 141. Крн. 19. подвижу Ст. пис. 3, 131. Хект. 8.
Орб. 7. уздвижу Град. дјев. 151. Гуч. 222. Орб. 207. уздижу
Ст. пис. 3, 88. 362. Андр. дев. 16. дјељу Ст. пис. 3, 449. жеру
Ст. пис. 1, 159. раждижу Ст. пис. 3, 362.¹ зигю М. 135. 208.
зазиру Ст. пис. 2, 333. пшћу Вран. жив. 15. оуземлю М. 15.
оузимлю М. 521. Мат. 34. вазимлю Ст. пис. 2, 78. кажу Вран.
жив. 68. покажоу М. 126. прокљншю Ст. пис. 5, 281. куплю се
Д. Рањ. 28. орю М. 98. орь II. 26. оузороу М. 98. проишю
Град. дјев. 180. заширу Ст. пис. 4, 263. пишя М. 23. пљежу
Ст. пис. 3, 207. 4, 145. заплијећу Град. дјев. 74. усишу Злат.
90. стеру Вран. жив. 35. пишлю Орб. 289. притежу Вран.
жив. 20. чешу Ст. пис. 4, 86. ноцишю Ст. пис. 1, 7. пошмшю
(мјесто почимшю) Ради. 99. с промјеном у коријену: закољу
Ст. пис. 5, 180. — V. 3. с промјеном у коријену: оперу Вран.
жив. 103. пждену Ст. пис. 4, 217. ждену Ст. пис. 3, 13. у
истога глагола с промјеном гласа ж на р: изрену Банд. 242.
одрену Глав. 124. прорену Грн. 6. позокя М. 175. зову Вран.
жив. 9. без промјене у коријену: рву Ст. пис. 5, 96.² тку Н.
Рањ. 1576. дяю М. 50. 98. 135. 173. 410. Ст. пис. 1, 31. 3, 473.
4, 46. 5, 9. Д. Рањ. 78. Грн. 536. Вран. жив. 10. Банд. 27.
Гунд. суз. III, LX. издлю М. 46. Ст. пис. 4, 372. подају Глав.
112. придају Ст. пис. 2, 442. Злат 8. продаю М. 17. 52. 120.
II. 146. Вран. жив. 48. Банд. 238. удају Орб. 303. падију се
Ст. пис. 1, 173. познају II. Рањ. 506. Хект. 30. Град. дјев.

¹ Наштампано је *радишю*.

² Погрјешка ће бити *вагв* Ст. пис. 3, 140. мјесто *гви*.

12. Вран. жив. 26. Андр. пут 14. Банд. 15. кају се Вран жвв. 8. раскљују Ст. пис. 4, 388. расплују (т. пис. 4, 388. сију Радн. 95. просију Н. Рањ. 1026. смјеју се Ст. пис. 5, 30. 342. Злат. 27. насмјеју Д. Рањ. 1046. стаю се М. 182.¹

VI. живују Радн. 86. квию М. 193. оуписою М. 13. пле-вию П. 125. послују Град. дјев. 52. тргвию М. 168. чтују Ст. пис. 1, 7. 3, 297. 5, 335. Д. Рањ. 48. Злат. 4. почтују Ст. пис. 3, 141. Хект. 43. штују Ст. пис. 1, 325. Вран. жив. 71. згрњују Радн. 40. оживљују Гунд. суз. предгов. кажују Ст. пис. 2, 434. приважују Град. дјев. 28. Орб. 90. запречују Гуч. 272. за-пуштују Н. Рањ. 856. одпуштују Андр. 48. одкврнују Н. Рањ. 64. одкврњују Злат. 4.

ДВОЈНА.

Прво лице. Постаје наставком *vasi*, коме отпада други слог као у првом лицу мн., а мјесто *a* у словенским језицима долази њ јамачно из номинатива двојине личнога прономна за прво лице, који је иначе с овијем завршетком једнак (впдп напријед стр. 223), те наставак гласи *вѣ*: *ѣскѣ* Стеф. 14. *наследникѣ* Стеф. 28. *приносникѣ* М. 11. *разлоууѣскѣ* Сав. 10. али је тако само у најстарија времена у српском језику, а послје се двојна замјењује множином. Истина, налази се XVI вијека: *умреве* Стар. 3, 324. али у књизи преписаној из старије, па и у њој самој одмах до тога облика стоји и множина: *оба умреве и матере наше не видимо*. У другој половини XV вијека још се налази овај облик од основе *ѣс*, окрњене како се крњила и у другим лицима, али са *a* мјесто *ѣ*, јамачно једначећи се с номинативом двојине мушких ријечи с основом на *a* (види напријед стр. 221): *ска* М. 505.

Друго лице. Постаје наставком *tvasi*, којему је такођер отпао други слог и гласа *v* нестало, а од *a* у словенским језицима бива *e*, те наставак гласи *те* као и у другом лицу мн., и тако се налази кад кад у старом словенском; али је мјесто *e* обичније *a*, може бити за то што се друго лице смијешало с трећим, у ком у неким прпликама родни језици имају дуго *a*, коме у словенским језицима одговара

¹ Једном у слику и дарију (даривају) Хект. 446. испоред партицип: даријући, целијући.

кратко *а*, тако наставак гласи и та; али прем да то лице с таквим наставком долази за сва три рода, ипак за женски и средњи род долази и са *ѣ* мјесто *а* у наставку, јамачно према номинативу двојине женских и средњих ријечи с оснoвом на *а* (види напријед стр. 222-3); у српском језику долази тај облик само са *а* на крају наставка,¹ али неколико примјера што их има сии су за мушки род: *смиѣта* Сав. 5. *хоѣта* Сав. 5. *послоѣиѣта* Сав. 5. тако још XV вијека од основе *ѣс*: *ѣста* П. 156. и окрњено: *ки ста била добра брата* П. 85. *послије* се друго лице *дв.* не находи.

Треће лице. Постаје наставком *tasi*, којему је такођер отицао други слог, а од *а* бива у словенским језицима *ѣ*, као и у другом лицу, али је *а* у неким приликама у среднијем језицима бивало и дуго, те јамачно за то долази у словенским језицима и *а*, и тако је обичније, и то за сва три рода, али за женски и средњи долази и *ѣ* мјесто *а* онако како је речено код другог лица. Све три речене разлике у наставку налазе се у српском језику: али са *ѣ* само једном и то XVI вијека, те лако може бити да с стоји мјесто *ѣ*: *да видете оун ткоис долис гледати* Збор. 336. — најобичније је било са *а*, и то за сва три рода: за мушки: до краја XIV вијека: *оскрѣита* Стеф. 27. *сидита* М. 52. *ликѣткоѣета* М. 67. *стаѣта* сс М. 93. *лиѣта* М. 158. *ниѣта* М. 158. *ѣста* М. 26. 176. окрњено: *ста* М. 23. Пб. 22. XV вијека: *слиѣта*, *дрѣжита*, *трѣпита*, *ниѣта* М. 462. *ѣстаѣта* М. 249. окрњено: *ста* М. 462. XVI вијека само у два извора и у једном од њих само од основе *ѣс*: *оба видѣта* Збор. 2. *да сс она два прита* Збор. 1586. *ста* Хект. 12. 126. 156. 16. за женски: до краја XIV вијека: *ста* М. 107. *раздкѣнта* М. 176. XV вијека: *посѣзѣта* М. 380. Пб. 92. на крају XV или XVI вијека једном од основе *ѣс*: *двѣје ста ми се карале* Ст. пис. 2, 510. — за средњи: *слишита* (оуши) Стеф. 18. и XV вијека: *взидѣта* (двѣ годишн) М. 369. — за женски и средњи род са *ѣ* на крају само у прва времена: *помаѣкаѣ* (кѣжди) Сав. 9. (*видитѣ оун*) З. зрѣтѣ 9.

¹ Једини је примјер у ком би могло бити *ѣ* мјесто *а*: *родила се есте* Стар. 3, 250. али је то XVI или XVII вијека, те лако може бити друго лице *ми*.

ИМПЕРФЕКТАТ.

Основа је за овај облик у једнијех глагола онака кака је у садашњем времену, а у других онака кака је у инфинитиву. Основу онаку кака је у инфинитиву имају глаголи треће врсте оба раздјела, глаголи пете врсте првога и другог раздјела и глаголи шесте врсте. У осталијех је свијех у овом облику основа онака кака је у садашњем времену, и то у глагола четврте врсте онака кака је у првом лицу једине. Гдјекоји се глаголи појединце одвајају у том од свога друштва, те прелазе међу друге, а гдјекоји имају овај облик двојак: и од основе кака им је у инфинитиву и од онаке кака им је у садашњем вр.

У којих је глагола у овом облику основа као у садашњем времену, у њих се задње *а* у основи, које већ у садашњем вр. у највише лица гласи *е*, у овом облику продужује, те бива *ѡ*, а пред *ѡ* се гласови *г*, *к*, *х* мијењају на *з*, *ц*, *с*, или се претварају у *ж*, *ч*, *ш*, а онда се за њима *ѡ* мијења на *ѡ*; тако се *ѡ* претвара у *ѡ* предњег гласа ради и у основама које у садашњем вр. имају наставак *ја*.

До таке основе и до онаке кака је у инфинитиву долази од коријена од којег је у словенским језицима основа *ѡс* глаголски облик прошлога времена који без личнијех наставак гласи *ѡа-*; од тога прво *ѡ* остаје у словенским језицима, на кад је пред њим у основи *ѡ*, могу се оба гласа и изједначити тако да или речено *ѡ* буде *ѡ* или *ѡ* буде *ѡ*, а по том се два једнака гласа сажимају или један отпада; тако се речено *ѡ* у позније вријеме сажима и са задњим *ѡ* од основе; глас *ѡ* прелазу у словенским језицима у *к*, али кад за њим дође сугласно онда остаје *с*; а задње *ѡ* у првом лицу јед. и у трећем лицу мн. саставља се с првијем гласом од личнога наставак у један глас, а у другом и трећем лицу јед. гласи у словенским језицима *ѡ*, пред којим се *к* постало од *ѡ* мјења на *ш*, а у првом лицу мн. гласи *ѡ*, које се у српском језику у позније вријеме избацује према другом лицу мп., а тада и мјесто *к* долази *с* опет према другом лицу мн.; у другом лицу мн. отпада речено задње *ѡ*, те *ѡ* које је пред њим

остаје, али из првога лица мн. прелазив исто самогласно гласећи *o* и *y* друго лице, а тада и *x* остаје мјесто *v*.¹

Иза снега реченога долазе лични наставци као у садашњем времену: али за прво лице јед. само *t*, које се са предњим *a* саставља у *ʒ*, које слаби у *ʒ*, а то у српском језику отпада; за друго лице јед. само *s*, које у словенским језицима стојећи на крају отпада; за треће лице јед. само *t*, које такођер отпада; за прво лице мн. *tas*, којему у словенским језицима отпада *a* а слаби у *ʒ*, мјесто којег долазе и други гласови онако као у садашњем времену, а између њих у српском је језику остало *o*;² за друго лице мн. *tas*, којему такођер отпада *s*, а од *a* бива у словенским језицима *e*; за треће лице мн. само *nt*, од чега крајње *t* отпада а и се с предњим *a* саставља у *ʒ*, које у српском језику гласи *y*.³

Овај су облик доста често имали и свршени глаголи.

А. Основе као у садашњем времену:

а) *ʒ* које основи на крају постаје реченијем начином остаје пред *a*, које за њим иде, гласећи према говору српском: то бива у глагола којима основа садашњег времена има наставак чисто *a*:

1-во јед.: I. 1. предијах Каш. грам. 132. — I. 5. кушијах Ст. нис. 2, 258. — II. целунијах Ст. нис. 2, 258.¹

2-го и 3-ће јед.: I. 1: рлетѣше Сав. 3. цкѣтѣше М. 561. растијаше Банд. 16. гредијаше Банд. 159. Каш. 20. Радн. 45. крадијаше Банд. 180. Каш. 86. — I. 2. насијаше Град. дјев. 155. 156. — I. 4. обуцијаше Гуч. 909. рецијаше Орб. 95. тецијаше Каш. 18. Рад. 89. притецијаше Гуч. 216. — I. 6. у глагола у ком се *y* мијења на *ov*: словијаше Ст. нис. 4, 484.

¹ Кашић и Микаља у својим граматикама немају првога ни другога лица мн. другачије него с тијем вокалом. — Испореди Старице III. 71.

² Само према црквенијем књигама налази се са *ʒ*: живѣхѣм Стар. 4, 233.

³ Додано *t* онако као у садашњем времену (види напријед стр. 290) врло је ријетко: мотаху *t* Ст. нис. 1, 14.

⁴ Је ли у тијем примјерима доиста *-нија-* или *-на-*, не може се поуздано знати правописа ради, којим се садашње издање штампало.

у глагола ком се основа од свагда шири добивајући *д*: *идѣаше* Стеф. 6. у глагола ком је основа у инфинитиву *ѣм* а у садашњем вр. добија *д* на крају и пред њим *ѣ* мјесто *ѣ* (види напријед стр. 259), у овом облику долази без *д* и без речене промјене самогласнога, па се пред *ѣ* које у садашњем вр. постаје основи на крају глас *ѣ* мјеѣа на *ѣ*, које иза гласа *б* отпада: *ѣмше* Стеф. 6. *бијаше* Ст. пис. 4, 275. 289. Вран. жив. 70. Каш. 86. види и даље под *б*. — V. 3. *беријаше* Ст. пис. 2, 421. *зовијаше* Гуч. 144. Банд. 96.

1-во мн.: I. 6. у глагола ком је основа у инфинитиву *ѣм* (види напријед код трећега лица јед.): а) с вокалом пред личнијем наставком: *бијахомо* Каш. грам. 89. б) без вокала пред личнијем наставком и са *с* мјесто *ѣ*, XVII вијека: *ѣмсмо* .Пос. 9.

2-го мн.: I. 6. у глагола ком је основа у инфинитиву *ѣм* (види напријед код трећега лица јед.) с вокалом пред личнијем наставком, XVII вијека: *бијахоте* Банд. 143. Каш. грам. 89.

3-ће мн.: I. 1. *плетијаху* Ст. пис. 4, 272. *гредијаху* Каш. 62. 104. Радн. 17. — I. 2. *везијаху* Гунд. суз. III, XXIX. — III. 3. *живијаху* Ст. пис. 5, 74. *живиѣм* Пос. 7. — I. 4. *стрзијаху* Н. Рањ. 67. *тецијаху* Ст. пис. 4, 394. Каш. 44. — I. 5. *кунијаху* Див. 136. Гунд. пис. 25. Банд. 145. — I. 6. у глагола ком је основа у инфинитиву *ѣм* (види напријед код трећега лица јед.): *бијаху* Ст. пис. 4, 485. 5, 215. Каш. 38. види и даље под *б*. у глагола ком се основа шири од свагда добијајући *д*, сложенога са *при*: *придијаху* Ст. пис. 5, 121. — V. 3. *беријаху* Ст. пис. 4, 272.

Тако је и у глагола којима основа у садашњем вр. нема наставка него се свршује на *д*: они се узимају у овом облику међу глаголе прве врсте првога раздјела као и у старом словенском језику: 2-го и 3-ће јед.: *дадијаше* Орб. 113. Банд. 45. 49. 55.

Тако је и у глагола који су изједначујући се с другима примили од њих у неким облицима *д* на крају основе (види код сад. вр.), па га имају и у овом, те се изједначују с глаголима прве врсте првога раздјела, XVII вијека: 1-во јед.: *знадијях* Орб. 25. 2-го и 3-ће јед.: *знадијаше* Орб. 36. Каш. 54. Радн. 20. 24. 53. *вмадијаше* Радн. 11. 12. 26. 29. 2-го

мн.: с вокалом пред личнијем наставком: знадијахоте Каш. 21. 97. 3-ће мн.: знадиах Пос. 436. знадијаху Радн. 1. 3. 9. 26. види још код б. и е.

б) с крајњим **џ** у основи изједначају се **а** које иде за њим, те се оба сажимају у једно **џ**:¹ то бива у истијех глагола:

1-во јед.: I. 1. плетијех Ст. пис. 4, 467. проведих Ст. пис. 2, 173. гредих Ст. пис. 2, 325. Зор. 2. Стар. 1, 230. падих. Стар. 1, 229. предих Каш. грам. 112. — I. 2. пасијех Ст. пис. 3, 361. 4, 217. понесих Ст. пис. 2, 258. — I. 3: живијех (ži-
vjeћ) Ст. пис. 5, 344. — I. 4. рецијех Ст. пис. 2, 395. рецих Ст. пис. 2, 125. 258. 264. 276. 316. 326. тецих Ст. пис. 2, 316. дотецих Ст. пис. 2, 125. нотецих Ст. пис. 2, 258. 264. стецијех Ст. пис. 5, 344. — I. 5. почних Стар. 1, 230. — I. 6. у глагола у којима се у мијења на **ов**: пловијех Ст. пис. 3, 57. 4, 337. плових Ст. пис. 2, 287. слових Ст. пис. 4, 425. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући **д**: идијех Ст. пис. 2, 54. 438. вдих Ст. пис. 2, 466. 5, 59. придијех Ст. пис. 2, 204. најдих Стар. 1, 230. у глагола који такођер добија од свагда у садашњем вр. **д**, али је у овом облику без њега (види стр. 301) а има од основе само **б** пред сажетијем **џ**, које је у њега (дај буди данас) кратко, може бити што је тако оштећен: смекџ М. 221. бјех Ст. пис. 2, 438. 4, 81. 5, 39. у истога је глагола било и од цијеле основе каква му је у садашњем вр.: будих Ст. пис. 2, 225. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући **н**: станих Ст. пис. 2, 276. Зор. 16. постаних Ст. пис. 2, 258. пристаних Стар. 1, 230. — II. вених Ст. пис. 2, 380. повених Ст. пис. 2, 239. ганих Ст. пис. 2, 276. згиних Ст. пис. 2, 129. паних Ст. пис. 2, 258. прионих Ст. пис. 2, 258. спомених Ст. пис. 2, 239. посрних Зор. 676. стних Ст. пис. 2, 381: тоних Ст. пис. 2, 258. трних Ст. пис. 2, 264. отрних Зор. 20. — V. 3. зовних Ст. пис. 2, 241. 287. Д. Рањ. 72. зовијех Злат. 706.

2-го и 3-ће јед.: I. 1. растијеше Н. Рањ. 26. 30. 141. 202. Збор. 476. 112. Ст. пис. 4, 117. 121. 133. Злат. 806. растише Ст. пис. 1, 77. рестише Ст. пис. 1, 78. Зор. 346. Вран.

¹ Да је у овом облику **џ** дуго и по том да у јужном (дај буди садашњем) говору гласи **ије**, види у Раду југосл. академије 20. стр. 185-6.

жив 29. метише Вран. жив. 85. цватише Ст. пис. 1, 115. Хект. 426. Крн. 46. бодијеше Ст. пис. 4, 169. збодвише Крн. 5. гредџше П. 75. гредијеше Н. Рањ. 82. 89. Збор. 1. Ст. пис. 2, 271. 403. Злат. 101. гредише Ст. пис. 1, 12. 29. Стар. 4, 111. Зор. 366. 666. Вран. жив. 98. Крн. 11. Банд. 49. 51. крадијеше Н. Рањ. 166. упадише Стар. 4, 113. Буд. 41. — I. 2. мєсьше Стеф. 16. понесише Вран. жив. 90. паснєше Збор. 1026. Ст. пис. 4, 104. пасише Ст. пис. 1, 78. напасише Стар. 1, 231. трєснєше Збор. 77. 1016. грџнєше Збор. 1026. грџише Хект. 18. Зор. 2. сље-зише Н. Рањ. 476. слизише Банд. 39. улизише Вран. жив. 36. — I. 3. скубијеше Ст. пис. 3, 202. скубише Зор. 296. живи-јеше Ст. пис. 5, 321. — I. 4. врзише Вран. жив. 87. вудише Ст. пис. 1, 14. Зор. 75. пецише Вран. жив. 93. рецџише Ст. пис. 2, 257. рецише Крн. 26. сицише Вран. жив. 89. тецише Збор. 47. 876. Ст. пис. 4, 133. 5, 140. Злат. 70. тецише Ст. пис. 1, 5. 29. 78. 4, 12. Д. Рањ. 286. 55. Хект. 8. 26. Зор. 36. Стар. 3, 242. Вран. жив. 7. 15. Крн. 186. Мрн. 29. Радој. 31. — I. 5. кунијеше Н. Рањ. 131. кунише Ст. пис. 2, 392. вазмијеше Ст. пис. 4, 310. отмише Зор. 75. — I. 6. у глагола у којима се мијења у на ов: пловише Ст. пис. 2, 295. Хект. 8. 33. 436. Зор. 706. словијеше Ст. пис. 2, 515. 4, 394. 436. 484. словише Ст. пис. 2, 404. Злат. 86. Крн. 26. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући д: идијеше Н. Рањ. 29. 586. 70. 1026. 113. 1566. Збор. 13. 766. Злат. 17. 43. 456. 686. идише Ст. пис. 1, 23. Стар. 3, 243. 262. 279. придише Стар. 1, 230. нзајдише Вран. жив. 36. дојдише Вран. жив. 104. у глагола коме основа у инфинитиву гласи њи (види напријед код 1. лица јед.): њише М. 146. њише М. 326. 391. Пб. 111. Збор. 104. бјеше Ст. пис. 4, 30. 5, 214. Злат. 536. Каш. 81. бише Град. дјев. 17. Вран. жив. 5. Мрн. 62. у истога је глагола било и од цијеле основе каква је у садашњем вр. допирући тако у XVII вијек у овом лицу: будијеше Н. Рањ. 476. будише Банд. 39. Крн. 176. добудише Стар. 1, 229. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући н: нестанише Ст. пис. 1, 15. оста-нише Ст. пис. 1, 23. Стар. 4, 113. — I. 7. жерише Ст. пис. 1, 197. Брн. 28. стерише Ст. пис. 1, 64. — II. бринише Стар. 3, 223. венише Ст. пис. 1, 23. 2, 315. венијеше Ст. пис. 4, 152. гинијеше Н. Рањ. 326. грезнијеше Злат. 18. дигнише Ст. пис.

1, 67. уздвигнише Стар. 1, 235. помрзнише Стар. 3, 270. по-срнијеше Ст. пис. 3, 320. споменише Јерк. 31. ригнише Ст. пис. 1, 49. такнијеше Н. Рањ. 41. товијеше Ст. пис. 3, 303. протрнијеше Ст. пис. 3, 320. — V. 3. зовијеше Н. Рањ. 896. 1306. 177. Збор. 696. 896. Ст. пис. 2, 3, 4, 307. зовише Ст. пис. 1, 10. 32. 69. 288. 2, 295. Зор. 366. Вран. жпв. 16. 24. Банд. 13. 93. 139. Крн. 26. Мри. 34. 62. доренијеше (гнати) Стар. 1, 231. рвијеше Ст. пис. 2, 439. 4, 175. 176. 177. рвише Ст. пис. 1, 23. ревијеше Ст. пис. 4, 166.

1-во мн. а) с вокалом пред личнијем наставком: I. 2. пасихомо Ст. пис. 1, 297. — I. 6. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући д: идијехомо Н. Рањ. 68. у глагола коме основа у инфинитиву гласи њь, али му у овом облику остаје од ње само б (види напријед код 1. лица јед.): вѣхомо М. 349. П. 42. 166. бјехомо Н. Рањ. 276. 716. Ст. пис. 5, 169. Град. дјев. 16. Злат. 45. Гуч. 307. Андр. дев. 2. бихомо Ст. пис. 1, 102. Н. Рањ. 256. Зор. 396. Вран. жив. 22. Банд. 15. Мри. 51. Каш. грам 89. — б) без вокала пред личнијем наставком а са с мјесто х пред њим XIV вијека: вѣсемо М. 229.

2-го мн. с вокалом пред личнијем наставком: I. 6. у глагола коме основа у инфинитиву гласи њь (види напријед код 1. лица јед.) од XV вијека: вѣхоте П. 127. вѣхоте Пб. 113. бјехоте Н. Рањ. 1516. Ст. пис. 5, 134. 272. вѣхоте Пб. 40. Ст. пис. 1, 285. Банд. 50.

3-ће мн.: I. 1. плетијеху Ст. пис. 3, 6. растијеху Ст. пис. 4, 108. 192. цватиху Ст. пис. 1, 76. Зор. 346. 686. ведиху Ст. пис. 1, 92. 244. доведнѣхъ Збор. 13. гредѣхъ П. 63. 125. гредијеху Н. Рањ. 356. 125. Збор. 16. Злат. 866. гредиху Ст. пис. 1, 12. 67. Н. Рањ. 1796. Хект. 12. Стар. 4, 112. Брн. 8. Банд. 10. владѣхъ М. 371. владѣхъ М. 401. владнѣхъ М. 342. владѣхъ М. 414. 424. владнѣхъ М. 453. крадиху Зор. 75. надиху Ст. пис. 1, 24. — I. 2. неспиху Ст. пис. 1, 94. понесиху Вран. жив. 90. наснѣхъ Збор. 25. пасиху Ст. пис. 1, 256. Зор. 43. гризијеху Ст. пис. 4, 166. — I. 3. скубиху Јерк. 56. живѣхоу Сав. 8. живиху Ст. пис. 1, 24. 76. живијеху Ст. пис. 3, 6. — I. 4. пециху Ст. пис. 1, 257. сијѣцијеху Н. Рањ. 89. сијѣциху Банд. 78. сициху Мри. 112. тецијеху Н. Рањ. 1296. тециѣхъ Збор. 81. 1146. Ст. пис. 2, 432. 4, 394. Злат. 48. тециху Ст. пис.

1, 195. Хект. 8. Зор. 96. Стар. 1, 234. Вран. жив. 59. Банд. 143. — I. 5. кунијеху Ст. пис. 4, 162. — I. 6. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући д: идијеху II. Рањ. 21. 153. Збор. 316. 99. Злат. 17. 18. 806. идиху Ст. пис. 1, 79. Хект. 5. изидиху Стар. 3, 278. иридиху Стар. 4, 111. појдиху Ст. пис. 1, 14. Вран. жив. 104. Банд. 216. изајдиху Вран. жив. 104. тако у тога глагола и кад се јд саставља у ђ: пођиху Н. Рањ. 1796. у глагола коме основа у инфинитиву гласи гь (види напријед код I. лица јед.): виехь М. 349. 393. бјеху Ст. пис. 5, 314. вихь М. 527. Н. Рањ. 216. 87. Хект. 46. Вран. жив. 25. Каш. 92. беху Ст. пис. 4, 119. у глагола ком се основа шири добивајући од свагда м: пристаниху Хект. 26. — I. 7. дериху Мрн. 39. стериху Банд. 78. 80. — II. сахнијеху Н. Рањ. 23. тониху Н. Рањ. 1176. Банд. 118. — V. 3. бериху Ст. пис. 1, 13. беријеху Ст. пис. 4, 272. перијеху Н. Рањ. 1496. Ст. пис. 4, 114. периху Банд. 164. зовиехь Збор. 96. 1216. Ст. пис. 5, 64. зовиху Банд. 210. рвиху Ст. пис. 1, 244.¹

Тако је и у глагола који у сад. вр. имају основу без наставка, која се свршује на д (види напријед стр. 301): 1-во јед.: јидих Вран. жив. 108. Каш. грам. 120. — 2-го и 3-ће јед.: дадише Збор. 48. 1566. дадише Д. Рањ. V6. Вран. жив. 53. 113. једијеше (ѣидиѣшс) Збор. 78. Ст. пис. 5, 70. једише Ст. пис. 1, 203. Стар. 1, 231. Вран. жив. 85. 91. — 3-ће мн.: једијеху Н. Рањ. 586. 966. јидиху Ст. пис. 1, 82. Вран. жив. 82. 268.

Тако је и у глагола који су изједначујући се с другима примили од њих д на крају основе (види код сад. вр.), на га имају и у овом те се изједначују с глаголима прве врсте првога раздјела, али истом од XVI вијека: 1-во јед.: знадих Банд. 20. (8. 199. 2-го и 3-ће јед.: знадише Буд. 63. 114. Вран. жив. 12. 22. 53. 57. Банд. 21. 39. 62. 86. имадише Банд. 57. 179. 3-ће мн.: знадиху Вран. жив. 72. 77. 82. Банд. 20. 21. 55. Крн. 3. Мрн. 170. тако и у глагола мьти, у кога се находи д уметнуто иза основе садашњег времена већ приправљене за имперф., и то XVII вијека: мьадиху Вран. жив. 36. 89. 100. Банд. 33. 67. мьадихомо Банд. 202. 239.

¹ Види и у Гласнику IX. 49-50.

в) * на крају основе изједначује се са *a* које иде за њим и с њим се сажима, а тада гутурали пред њим остају непромјењени: то бива у неких између истијех глагола:

1-во јед.: I. 4. могахъ М. 368. могах Ст. пис. 4, 187. 426. 5, 119. Зор. 2. Вран. жив. 57. — I. 7. мрах Ст. пис. 2, 281. 276. 302. 478. 5, 146. 228. Каш. грам. 132.

2-го и 3-ће јед.: I. 4. могаше II. 62. Ст. пис. 1, 158. Н. Рањ. 1646. Збор. 1016. Ст. пис. 4, 114. 453. 5, 303. Злат. 21. Банд. 14. Каш. 27. пекаше Стеф. 3. тукаше Ст. пис. 1, 63. — I. 6. пловаше Д. Рањ. 556. — I. 7. мраше Ст. пис. 1, 190. 4, 146. Д. Рањ. 23. Див. 266. Каш. 65. траше Д. Рањ. 23. — V. 3. бераше Ст. пис. 4, 347. пераше Д. Рањ. 126. рваше Ст. пис. 4, 166. зокаше Шаф. рат. 1873. 112.

1-во мн. с вокалом пред личнијем наставком: I. 4. могахѣмо II. 171. Ст. пис. 1, 299. Зор. 6. Брн. 20.

2-го мн. с вокалом пред личнијем наставком: I. 4. могахоте Ст. пис. 1, 286. 302.

3-ће мн.: I. 4. могаху Збор. 13. Банд. 175. Каш. 38. — I. 7. мраху Збор. 776. Ст. пис. 4, 152. 5, 142. Мрн. 61. стераху Н. Рањ. 89. — V. 3. бераху Ст. пис. 4, 368.

г) * на крају основе претвара се предњега гласа ради у *a*, па се сажима са *a* које за њим иде: то бива:

aa) у глагола у којих основа садашњега времена од које им ностаје овај облик, има наставак *ја*:

1-во јед.: I. 6. ванијах Ст. пис. 2, 435. трујах Зор. 2. 11. чујах Ст. пис. 5, 205. смијах Ст. пис. 2, 480. Каш. грам. 119. — IV. нажах Ст. пис. 4, 96. тражах Гунд. суз. I, LVII. шѣах Ст. пис. 4, 453. сѣах Ст. пис. 2, 95. марах Стар. 3, 276. — V. 2. у глагола који има овај облик и од основе кака му је у садашњем вр.: шаљах Каш. грам. 132.

2-го и 3-ће јед.: I. 6. ваицјаше Радв. 40. пијаше Каш. 38. у тога се глагола могло *и* и избацити: пѣше (читај пјаше) Стар. 3, 324. чујаше Стар. 4, 114. Каш. 34. дијаше Збор. 30. 69. Брн. 52. 66. смијаше II. Рањ. 127. Вран. жив. 90. 109. Банд. 141. 155. појаше Ст. пис. 4, 139. — IV. говораше Банд. 24. јашѣаше Збор. 756. љубљаше Вран. жив. 77. мишљаше Вран. жив. 13. молмше М. 201. ношаше Ст. пис. 4, 157. Злат. 876. Каш. 61. прлмше II. 26. ируђаше Ст. пис. 1, 166. сла-

јаше (сладити) Зор. 16. служаше Банд. 55. тјешаше Ст. пис. 5, 120. — V. 2. у глагола који има овај облик и од основе каква му је у садашњем вр.: кољаше Ст. пис. 4, 244. 454. 485.

1-во мн.: а) с вокалом пред личнијем наставком: I. 6. увиџохо П. 171. 172. Ст. пис. 4, 467. појахохо Ст. пис. 1. 289. — IV. бесјејахохо Орб. 219. вођахохо Ст. пис. 4, 414. мишљахохо Мрн. 71. сцјењахохо Град. дјев. 37. учахохо Каш. грам. 110. Мик. грам. 20. хваљахохо Ст. пис. 1, 289. хлѣпљахохо Ст. пис. 1, 299. хојахохо Ст. пис. 1, 305. цињахохо Вран. жив. 2. — б) без вокала пред личнијем наставком и са *x* непромијењеним XVII вијека: сцињахохо Банд. 95. и без *x* кад га је нестајало и у другим приликама XVII вијека: мвшљахохо Радн. 14. — в) без вокала пред личнијем наставком, али са *s* мјесто *x* у глагола који је из трећега раздјела прве врсте прелазно у шести одбацујући основи задње *v* XVII вијека: плијасмо Мрн. 126.

2-го мн. с вокалом пред личнијем наставком: IV. вођахоте Н. Рањ. 1536. говорахоте Орб. 222. нахођахоте Андр. цут 155. учахоте Каш. грам. 110. Мик. грам. 20.

3-ће мн.: I. 5. жањаху („жанаху“) Стар. 3, 242. — I. 6. вињаху М. 383. 453. випињаху М. 447. 453. вапијаху Банд. 93. Каш. 54. у тога се глагола могло *и* и избацити *вињаху* М. 371. 414. *випињаху* М. 424. 431. пијаху Ст. пис. 3, 475. Банд. 24. пролијаху Стар. 4, 111. дијаху Ст. пис. 1, 71. Вран. жив. 93. појаху Н. Рањ. 199. Ст. пис. 2, 293. Град. дјев. 173. — IV. обађаху Н. Рањ. 696. разведраху Зор. 61. весељаху Каш. 102. ломњаху (ломљаху) Ст. пис. 4, 178. мољаху Каш. 83. наскочаху Зор. 2. словљаху Мрн. 83. труђаху Ст. пис. 5, 119. ухајаху Н. Рањ. 164. цтакљаху (јим очи) Ст. пис. 1, 49. — V. 2. у глагола који је имао овај облик и од основе каква му је у садашњем вр.: кољаху Ст. пис. 3, 8. 55. 311. 4, 482.¹

¹ Није разлика у постајању овога облика што неки између овијех писаца који у говору свога краја мјесто *ћ* имају *ј*, кад кад у овом облику пишу и *дј* мјесто *ћ* или мјесто свога *ј*, јер они то чине и у другим приликама (види стр. 254) а не само у овом облику: чудјаху се (у рукопису *ciudgiahu*, гдје *g* гласи *ј*) Стар. 1, 233. находјах Вран. жив. 4. судјаше 36. надходјаше 74. трудјахохо 25. доводјаху 69. са-

бб) у глагола прве врсте четвртога раздјела, у којих су се гласови *г. к. х* могли на *ж, ч. ш* промијенити пред оним *ѣ* које за њима иде, као у садашњем вр. пред *е* на се је онда *ѣ* за њима мијенало на *а*, које се сажимало са *а* које за њим иде: 3-ће јед. течаше Стар. 3, 270. 3-ће мн.: тучаху Ст. пис. 1, 12.

д) *ѣ* основи на крају иза гласа иза којег би му се ваљало промијенити на *а* (види под г), налази се в непромијењено, па је с њим изједначено и сажето *а* које за њим иде: I. 4. жежише Ст. пис. 1, 92. жежиху Стар. 4, 112. — I. 6. појише Вран. жив. 16. појиху Вран. жив. 67. 72. — I. 7. мељише Зор. 75. самељише Зор. 75. — IV. паљиху Ст. пис. 1, 15.² — V. 2. у глагола који је имао ово врјеме и од основе каква му у садашњем: шаљише Вран. жив. 13. шаљиху Банд. 89. Види в под Б. г.

ђ) основама се крајњи гласови изједначују и сажимају као у садашњем времену, па се с гласом који им је тада на крају сажима или изједначује и сажима *а* које за њим иде у овом облику:

1-во јед.: I. 6. знах Ст. пис. 2, 257. Злат. 40.

2-го и 3-ће јед. I. 6. знаше Ст. пис. 1, 27. Н. Рањ. 936. Збор. 1. Ст. пис. 2, 513. 4, 164. 5, 315. Град. дјев. 88. Хект. 18. Зор. 27. Злат. 886. Банд. 47. Каш. 49. познаше Каш. 60. 103. смѣше П. 149. смијеше Ст. пис. 4, 152. смише Ст. пис. 5, 175. дише Зор. 9.

дјаху 25. исходјаху 37. проходјаху 25. чудјаху се 5. мимоходјаху Банд. 27. схољјаше Банд. 39. мимоходјаху 27. чудјаху се 20. чудјаше се Каш. 54. водјаху Радој. 20. треба ли тако читати и „сидјаše се“ Ст. пис. 1, 75. не може се знати правописа ради, којим је штампано. Исти су писци то своје *дја* мијењали и на *дија* пишући или *дија* или *дија*: чудијаху се Вран. жив. 87. 97. исходијаше 82. па је најпослије један између њих то *ија* преносно в у глаголе у којима је *ћ* онако као у предњима *ћ*: крстинаше Каш. 97. постинаше 86. постваху 38. види и под е. Што се наводи и љубјях Ст. пис. 4, 77. љубјаше 395. ту ће бити само избачено *л* и то у познијим пријеписима.

² С тим је једнако, само што *ѣ* није сажето: подржниху Стар. 4, 138.

1-во мн. с вокалом пред личнијем наставком: I. б. знаху П. 172.

2-го мн. с вокалом пред личнијем наставком: I. б. знахоте Ст. пис. 1, 199.

3-ће мн.: I. б. знаху Ст. пис. 3, 311. 5, 144. Бун. 48. познаху Ст. пис. 5, 121. духу Зор. 266.

е) неке основе боје пред крајњим *џ* имају гласе за којима се не мијења *џ* мијењају те гласе мијешајући се с основама које у садашњем вр. имају наставак *ја*, па им се онда и *џ* мијења на *а*: тако је

аа) у неких глагола прве врсте првога раздјела, и у глагола друге врсте од почетка XVI вијека: I. I. јијах (јеђах) Каш. грам. 120. јеђаше („џиџаше“) Збор. 446. грејаше (мјесто гредијаше) Крн. 196. — I. 5. куњаше Ст. пис. 5, 346. 347. пропњаху Ст. пис. 5, 139. — I. 6. пђах Д. Рањ. 48. 716. 92. иђаше Збор. 13. 45. 48. Ст. пис. 4, 417. 5, 138. Д. Рањ. 91. Злат. 176. 876. 1006. Гуч. 157. 173. 206. Радн. 17. 34. 38. Андр. пут 169. пођаше Ст. пис. 5, 143. иђахомо Гуч. 216. иђаху Н. Рањ. 2056. Збор. 816. 1026. 107. Ст. пис. 4, XI. Град. дјев. 27. Злат. 536. Банд. 201. Гунд. суз. I, LIII. Радн. 19. 56. у истога глагола са *ј* мјесто *ђ*: вјаше Јерк. 40. вјаху Орб. 171.¹ — II. поникњах Злат. 396. сахњах Каш. грам. 131. бривњаше Ст. пис. 4, XI. Каш. 53. зењаше Злат. 101. крењаше Вран. жив. 49. гињаху Мрн. 49.²

бб) у глагола треће врсте другога раздјела и у онијех првога раздјела који су прешли у други који имају имперфекат од основа каке су им у инфинитиву (види под Б), али се од свршетка XV вијека у овом облику помијешаше с глаголима четврте, који тај облик имају од основе кака им је у садашњем времену (у I. лицу јед.):

¹ Он пише *јуаћу*, али може бити да му је *у* гласило *ђ*.

² Такви могу бити и ови примјери: целуњах Ст. пис. 2, 258. вењаше Ст. пис. 3, 320. гињаше 4, 139. вењаху 3, 318. али може бити да би мјесто *-ња-* требало читати *-нија-*. — По ономе што је речено напријед под г) налази се и *идјаше* Вран. жив. 74. Банд. 52. Мрв. 45. 62. дојдјаше Мрв. 55. идјахомо Мрн. 170. идјаху Банд. 118. а тако и у глагола који је од других примно на крају основе *д*: смидјаху Мрн. 36. види и напријед под а.

1-во јед.: вијах Зор. 20. виђах Злат. 62. Гунд. 1, LIV. Мик. грам. 23. горах Вран. жив. 116. жељах Зор. 16. 66. Злат. 46. Орб. 19. Мрн. 55. пожељах Ст. пис. 2. 265. живљах Ст. пис. 1, 306. 2. 326. 4, 394. Д. Рањ. 716. Зор. 21. Злат. 19. жуђах Ст. пис. 4, XI. мњах Зор. 756. Злат. 97. Гунд. суз. II, XXI. Банд. 46. Крн. 20. мљах Ст. пис. 4, 82. сјеђах Злат. 456. хњах Злат. 296. 40. 65.

2-го и 3-ће јед.: бђаше Збор. 1056. Град. дјев. 88. бољаше Каш. 92. пиђаше II. Рањ. 746. 174. Д. Рањ. 23. 71. Град. дјев. 181. Злат. 166. Гуч. 146. Радн. 25. вијаше Стар. 4, 112. 116. Зор. 2. гораше Ст. пис. 1, 261. Зор. 666. Злат. 1006. грмљаше Збор. 115. Мик. грам. 38. жељаше Ст. пис. 4, XI. Град. дјев. 87. Брн. 666. Гуч. 238. Банд. 49. Бун. 25. Каш. 54. Пос. 43. Радн. 34. живљаше Ст. пис. 1, 275. Д. Рањ. 56. Каш. 19. жуђаше Збор. 906. Гуч. 252. Злат. 13. жујаше Јерк. 30. леђаше Ст. пис. 2. 279. Злат. 53. 69. Орб. 111. мњаше Збор. 1. Хект. 36. 336. Стар. 4, 113. ненавиђаше II. Рањ. 193. сјеђаше II. Рањ. 82. 92. 1236. Збор. 16. 107. Гуч. 233. сијаше Стар. 3, 314. Зор. 46. смрђаше Збор. 76. 716. 776. триљаше Ст. пис. 1, 200. II. Рањ. 131. Гуч. 208. Вран. жив. 12. Див. 136. Орб. 114. Банд. 145. Каш. 47. Радн. 8. љуђаше Гуч. 231. хођаше Д. Рањ. 106. хњаше Злат. 10. књаше Д. Рањ. 130. Злат. 276. цаиђаше Гунд. суз. 1, XXIV. цаиђаше Д. Рањ. 526. цкњаше Д. Рањ. 20. Ст. пис. 5, 144.

1-во мн. с вокалом пред личнијем наставком: сјеђахомо II. Рањ. 886. жељахомо Зор. 6. мњахомо II. Рањ. 13. 101. Збор. 72. 126. Ст. пис. 1, 285. 4, 307.¹

2-го мн. с вокалом пред личнијем наставком: вијахоте Јерк. 45.

3-ће мн.: виђаху II. Рањ. 70. Збор. 956. Ст. пис. 4, XI. Град. дјев. 27. Злат. 17. Гуч. 289. Радн. 24. вишаху Ст. пис. 5, 144. врвљаху Ст. пис. 1, 12. жељаху Зор. 32. Буд. 137. Банд. 10. Каш. 37. живљаху Орб. 49. Каш. 96. Радн. 63. жујаху Јерк. 75. јизјаху Ст. пис. 1, 12. леђаху Злат. 49. мњаху Злат. 806. ненавијаху Стар. 1, 227. сјеђаху II. Рањ. 856. 196. Злат.

¹ На пошљедња оба мјеста не може се правописа ради знати је ли *мња-* или *мнија-*, а овдје се оба спомињу ради вокала пред личнијем наставком.

45. свјаху Стар. 4, 117. Зор. 106. трпљаху Ст. пис. 1, 268. Радн. 34. хћаху Злат. 86.

ж) основе у којих се *ѣ* мијења на *а* предњег гласа ради налазе се кад кад и са *ѣ* непромијењеним, а онда им ни предњи гласови нијесу промијењени у гласове којих ради би се *ѣ* промијенило, и тако се основе с наставком *ја* мијењају међу основе с наставком *а*: то се налази кад кад у глагола четврте врсте, и са *ѣ* које тада имају изједначује се и сажима *а* које за њим иде: од свршетка XV вијека: *молаше* Стар. 4, 143. *веселише* Ст. пис. 1, 64. *ухитише* Ст. пис. 1, 49. *жувернјеше* Ст. пис. 2, 511. *цвилаше* Д. Рањ. 596. *слиднјеше* Злат. 176. *ресијеше* Злат. 53. — 3-ће мн.: *плодијеху* Злат. 48. — Тако ће бити *ѣ* реченијем начином дошло а по том са *а* које за њим иде изједначено па и гласови *ѣ* и с пред њим остали непромијењени, прем да врло ријетко, али још од почетка XVI вијека: *улазаше* Н. Рањ. 41. *Банд.* 33. *излазаше* Каш. 47. *излазаху* Н. Рањ. 142. *грозах* Ст. пис. 2, 438. *носаше* Ст. пис. 3, 320. 5, 127. Види и код Б. д.

з) У глагола друге врсте налази се овај облик и без *ѣ*, али врло ријетко: са сажетијем *-ѣ-* у *ѣ* као под б): *посведѣх* Ст. пис. 2, 248. 325.

и) Неки глаголи који имају овај облик од основе каква им је у садашњем времену, имају га и од основе каква им је у инфинитиву: види под Б. е.

Б. Основе као у инфинитиву:

а) у основи остаје крајње *ѣ* гласећи према народном говору:

1-во лице јед.: III. 1. *умијях* Каш. грам. 119. *разумијях* Каш. грам. 119. — III. 2. *миијях* Банд. 51. *хотијях* Н. Рањ. 236. Ст. пис. 5, 197. *Вран. жив.* 106. *Каш. грам.* 101. *Мнѣ.* 766. *хтијях* Ст. пис. 5, 251. *Злат.* 46. *ктијях* Ст. пис. 3, 336. *тијях* Ст. пис. 4, 482.

2-го и 3-ће јед.: III. 1. *умијаше* Збор. 43. *разумијаше* Каш. 86. 103. *Радн.* 6. 93. *чтијаше* *Вран. жив.* 47. 53. по-

По оном што је речено напријед под е) налази се у неких писаца и ненавидјаху (у рукопису *nenavidgiahu*) Стар. 1, 227. *сидјях* 229. *видјаху* Банд. 100. *сидјахомо* 77. *видјахомо* Мрн. 170.

чтијаше Гуч. 133. штијаше Стар. 1, 227. — III. 2. зрѣише Стеф. 16. видијаше Гуч. 289. желијаше Јерк. 75. завидијаше Гунд. суз. I, XI. миаше Стар. 3, 302. Ст. пис. 4, 289. љутијаше Гуч. 303. хштијаше Банд. 221. хотијаше Н. Рањ. 59. 193. хотишѣ Збор. 26. 56. 13. Ст. пис. 4, 275. Град. дјев. 156. Вран. жив. 89. 91. 112. Див. 32. Орб. 112. 278. Банд. 33. 211. Јерк. 57. 81. Кам. 26. 87. Ради. 35. 68. хтишѣ Збор. 156. 17. 446. Ст. пис. 4, 114. 372. 5, 140. Кам. 81. 99. ктијаше Ст. пис. 3, 462. 5, 332. Ради. 20. 25.

1-во мн.: а) с вокалом пред личнијем наставком: III. 1. умпјахомо Ст. пис. 4, 414. — б) без вокала пред личнијем наставком и са *x*: хтијяхмо Ст. пис. 5, 217.

3-ће мн.: III. 1. умпјаху Кам. 6. разумпјаху Банд. 144. Кам. 6. — III. 2. блијаху Ради. 49. даждијаху Гунд. суз II, XXVII. желпјаху Радој. 20. летијаху (letjahu) Ст. пис. 4, 283. мнијаху Банд. 25. хотијаху Вран. жив. 58. Орб. 43. 115. Кам. 62. Ради. 44. 51. хтијаху Н. Рањ. 207. Ст. пис. 4, 481. 5, 215. Д. Рањ. VIIб. Гуч. 217. Кам. 38.

б) с крајњим *ѣ* у основи изједначајује се *a* које за њим иде, те се оба сажимају у једно *ѣ*, које гласи тројако у садашњем говору:

1-во јед.: III. 1. импх Ст. пис. 2, 15. — III. 2. возпх Ст. пис. 2, 258. цаптијех Ст. пис. 4, 90. цтијех Ст. пис. 3, 62. ктијех Ст. пис. 3, 362.

2-го и 3-ће јед.: III. 1. зрише (maturescere) Д. Рањ. 29. импше Ст. пис. 1, 8. 32. 4, 112. Д. Рањ. 1426. Зор. 106. 34. Буд. 106. Злат. 86. Мри. 33. умпјеше Ст. пис. 3, 7. умпше Хект. 336. — III. 2. бјесипше Ст. пис. 2, 249. блиједише Ст. пис. 4, 152. велише Ст. пис. 1, 19. видише 23. врвијеше Злат. 13. вријеше Ст. пис. 3, 182. 4, 151. врпше Злат. 48. 87. дахтијеше Ст. пис. 3, 302. жедипјеше 321. желише Ст. пис. 1, 32. 300. 2, 375. Хект. 166. 256. желијеше Ст. пис. 2, 202. 227. 4, 176. жудпјеше Н. Рањ. 586. зеленијеше Ст. пис. 2, 511. јездише Стар. 3, 261. летијеше Ст. пис. 3, 255. мнијеше Ст. пис. 3, 311. 4, 166. мпше Стар. 3, 323. Ст. пис. 2, 375. Д. Рањ. 296. сједпјеше Н. Рањ. 70. 74. 90. 1036. 1926. 2136. сједише Н. Рањ. 98. смрдијеше Ст. пис. 5, 120. стидѣше се Стар. 4, 76. тренпјеше Ст. пис. 3, 54. 258. 317. трпјеше Н. Рањ. 169. хоти-

јеше Н. Рањ. 20. 25. 356. 184. Ст. пис. 3, 345. 4. 157. 162. 5. 121. 127. Див. 32. хотише М. 254. Збор. 16. 37. Стар. 3, 264. 4. 116. Ст. пис. 5, 218. Банд. 169. Крн. 11. Јерк. 83. хтвјеше Н. Рањ. 46. 826. 154. Збор. 386. Ст. пис. 2. 55. 132. 226. 3. 311. 326. 4. 133. 290. 472. 5, 123. 215. Д. Рањ. IX. Злат. 71. хтвше Ст. пис. 2, 33. 378. 5, 175. Хект. 13. 336. Зор. 4. Буд. 79. Банд 71. ктвјеше Ст. пис. 3. 8. 149. 4, 231. 454. 5, 298. цавтијеше Ст. пис. 4, 451. цафтијеше Ст. пис. 2, 292. цавтијеше Ст. пис. 4, 30. 108. 397. цафтише Ст. пис. 2, 246. 396. цтвјеше Ст. пис. 2, 264. 515. 3, 52. 4, 29. 117. 119. 139. 184. 469. Злат. 396. цтише Ст. пис. 2, 253. Д. Рањ. 976. 139. цкнише Злат. 87.

1-во мн. с вокалом пред личнијем наставком: III. 1. нивихомо Ст. пис. 1, 102. — III. 2. мнпјехомо Н. Рањ. 210. мнихомо Ст. пис. 1, 287. хотихомо П. 176. хтихомо Ст. пис. 5, 217.

3-ће мн.: III. 1. пмвху Ст. пис. 3, 246. Стар. 1, 223. Хект. 46. 7. Мрн. 44. умпху Хект. 23. разумвјеху Н. Рањ. 37. разумпху Стар. 3. 240. Банд. 79. — III. 2. ввдијеху Ст. пис. 5, 314. ввдпху Д. Рањ. 55. врпху Д. Рањ. 23. дахтвјеху Злат. 17. зрѣкоу Стар. 4, 76. мнпјеху Н. Рањ. 296. Ст. пис. 4, 178. мвпху Ст. пис. 1, 84. сједијеху Н. Рањ. 1936. спдпху Ст. пис. 1, 94. приседпху 79. трептијеху Ст. пис. 3. 305. трептпху Д. Рањ. 55. хотвјеху Н. Рањ. 39. 706. хотпху Ст. пис. 1, 6. 68. Буд. 137. Банд. 146. хтвјеху Н. Рањ. 166. Ст. пис. 3, 336. 338. 4, 307. хтпху Ст. пис. 1, 5. Хект. 23. Зор. 22. твјеху Ст. пис. 3, 321. цафтијеху Ст. пис. 3, 58. цафтиху Ст. пис. 2, 421. цтвјеху Ст. пис. 3, 76. 255.¹

в) њ на брају основе прегворено предњега гласа ради у а сажима се са а које за њим иде:

2-го в 3-ће јед.: држаше Злат. 176. лежаше Злат. 21. мучаше Н. Рањ. 916. мјесто *стоја-* сажето *ста-* (као п у пфпнвпв): сташе Ст. пис. 4. 95. Бран. жив. 17. Був. 49. Каш. 91.

1-во мн.: с вокалом пред личнијем наставком: држахомо Бран. жив. 25. стахомо (сажето *ста-* од *стоја-*) Гуч. 233.

3-ће мн.: стојаху Ст. пис. 5, 64. п сажето: стаху Н. Рањ. 92. Ст. пис. 4. 408. Стар. 4. 112. Банд. 86.

¹ Видя в у Гласнику IX. 50.

г) **ѡ** основи на крају иза гласа иза кога би му се валао промијенити на *а* (као под в) надази се и непромијењено на је с њим изједначено и сажето *а* које за њим иде (испореди напријед под А. д): 1-во јед.: лежих Стар. 1, 229. 3-ће јед.: лежише Ст. пис. 1, 49.

д) крајње **ѡ** у основи изједначује се са *а* које за њим иде и с њим се сажима (испореди под А. в. ж.) III. 2. 2-го и 3-ће јед.: враше Ст. пис. 3, 384. 4, 96. 109. 141. Д. Рањ. 526. Вран. жив. 90. прозраше Ст. пис. 5, 314. — 3-ће мн.: враху Злат. 81. у других глагола тога раздјела врло ријетко: висаше Ст. пис. 3, 343. 350. 5, 141. 144. 146. јездаше Ст. пис. 4, 109. три нута.

ђ) крајње *а* у основи сажима се са *а* које иде за њим: 1-во јед.: V. 1. сисах Ст. пис. 4, 430. чезах Ст. пис. 2, 206.¹ — V. 2. двизах Злат. 80. уздисах Злат. 456. нисах Мик. грам. 27. — VI. његовах Злат. 27.

2-го и 3-ће јед.: V. 1. дариваше Каш. 87. димаше Ст. пис. 4, 82. ждимаше Збор. 1096. жејаше Ст. пис. 1, 188. имаше Н. Рањ. 1646. Ст. пис. 2, 94. Злат. 996. Јерк. 18. јимаше Вран. жив. 16. нимаше Ст. пис. 1, 8. леживаше Вран. жив. 69. измиташе Вран. жив. 46. ѡдѡрѡмаше II. 29. сираљаше Зор. 75. сјаше Стар. 3, 307. Ст. пис. 3, 315. 5, 178. посекиташе Вран. жив. 37. спаваше Банд. 22. стављаше Збор. 376. цваташе Ст. пис. 2, 386. целиваше II. Рањ. 85. Збор. 406. Банд. 74. читаше Вран. жив. 110. чташе Н. Рањ. 1606. шташе Банд. 141. шћаше² (le-gege) Стар. 1, 226. забрањиваше Радн. 16. погрђиваше Радн. 28. сагришиваше Радн. 21. скратјиваше Вран. жив. 77. опасиваше Банд. 211. пушћиваше Ст. пис. 1, 55. проскиетљикаше Збор. 113. 1186. утјешиваше Андр. пут 173. захваљиваше Д. Рањ. 27. (види код инфинитива што је речено за ове ношљедње глаголе). — V. 2. двизаше Зор. 686. Злат. 226. Каш. 102. подвизаше Ст. пис. 3, 317. дрхташе Стар. 4, 112. Каш. 9. дркташе Злат. 886. јискаше Вран. жив. 40. лизаше Вран. жив. 111. писаше Мик. грам. 27. рјезаше Д. Рањ. 1346. шкргиташе Вран. жив. 90. — V. 3. даваше Злат. 996. Вран. жив. 21. смјејаше

¹ Има партицип: чезаје Ст. пис. 2, 467. за то тај примјер ту стављам.

² *ћ* стоји мјесто *т* не за то што је ими., него као у *шће* мјесто *што*.

се Злат. 53. — VI. приближаваше се Банд. 27. пробуђеваше Град. дјев. 155. обаљеваше Збор. 87. прикзочаше М. 5. обншеваше Банд. 229. обесе њеваше Каш. 104. узвишеваше Вран. жив. 12. угашеваше Град. дјев. 155. разгласоваше Вран. жив. 39. погрђеваше Радн. 10. загрљеваше Зор. 686. дмелскаше Збор. 1056. одиљеваше Каш. 85. одиљоваше Град. дјев. 30. зламеноваше Каш. 70. казочаше Ц. 54. Каш. 13. показоваше Н. Рањ. 57. приказоваше Каш. 104. сказоваше Зор. 2. крипљеваше Банд. 16. помазеваше Н. Рањ. 85. размишљеваше Банд. 41. умножеваше Банд. 155. смућеваше Банд. 39. напредоваше Град. дјев. 85. паметоваше Каш. 98. исинтоваше Банд. 19. Каш. 20. пушћеваше Мрн. 57. допушћеваше Вран. жив. 66. припоручеваше Вран. жив. 16. Каш. 93. наређеваше Збор. 466. Кап. 4. посвећеваше Каш. 85. просвјетљеваше Град. дјев. 170. просвртљеваше Каш. 31. наслађеваше Збор. 78. Каш. 104. обслужеваше Каш. 38. становптјеваше Банд. 224. потврдјеваше Банд. 98. притисковаше Збор. 98. утишеваше Вран. жив. 74. захваљеваше Збор. 456. схрањеваше Н. Рањ. 216. сахрањеваше Банд. 11. целоваше Н. Рањ. 85. причешћеваше Град. дјев. 156. поштоваше Каш. 12.

1-во мн.: а) с вокалом пред личнијем наставком свега времена: V. 1. прибивахомо Банд. 61. имахомо М. 400. Стар. 1, 220. Гуч. 191. Каш. 24. Мвк. грам. 16. одкупљахомо Ст. пис. 1, 306. ругахомо Вран. жив. 25. послахомо П. 130. удахомо Банд. 139. уфахомо Збор. 1126. Мрн. 71. шпотахомо Вран. жив. 25. — V. 2. пскахомо Каш. 21. 97. писахомо Мвк. грам. 27. — VI. благовахомо Н. Рањ. 886. Банд. 77. — б) без вокала пред личнијем наставком и са x XVII вијека: V. 2. нскахомо Банд. 20.

2-го мн.: с вокалом пред личнијем наставком од XV вијека: V. 1. имахоте Ст. пис. 1, 301. Мвк. грам. 16. имаоте Пос. 11. чекахоте Јерк. 45. — V. 2. нскахоте Банд. 20. Каш. 21. нскахоте Пб. 110. 113. Мвк. грам. 27. — VI. погрђевахоте Збор. 55.

3-ће мн.: V. 1. имаху Ст. пис. 5. 34. Буд. 143. Јерк. 62. Каш. 82. самвлаху Зор. 75. узмитаху Ст. пис. 1. 12. намлпзаху Зор. 73. мрмњаху Банд. 25. мрмљаху Банд. 90. новидаху Вран. жпв. 72. расинаху Ст. пис. 3, 321. сјаху Ст. пис. 3, 75. сталцаху М. 447. Н. Рањ. 140. остављаху Збор. 95. целиваху

Злат. 486. зачинаху Каш. 109. сагришваху Радн. 22. подпд-
ливаху (псујући подидливаху номањкање Давидово) Радн. 48.
подраживаху Збор. 95. ирикаживаху Ст. нис. 1, 159. Стар.
4, 116. приказиваху Ст. нис. 1, 159. Банд. 263. Радн. 85. сму-
њиваху Радн. 21. носвењиваху Зор. 726. наслајиваху Брн. 27.
здакваликаху Збор. 746. 936. — V. 2. двизаху Ст. нис. 1, 14. 15.
44. Хект. 236. подвизаху Ст. нис. 3, 336. здвизаху Вран. жив.
37. иодвигаху Мрн. 4. уздихаху Стар. 4, 118. дрхтаху Ст. нис.
1, 81. пондираху Мрн. 54. рјезаху Збор. 105.¹ — V. 3. даваху
Стар. 4, 233. смјејаху се Ст. нис. 3, 322. Злат. 43. — VI. бе-
сидоваху Банд. 139. наваљеваху Банд. 98. навишћеваху Јерк.
25. пзвршеваху Гуч. 300. погрдјеваху Каш. 38. нзисковаху Банд.
139. приказоваху Град. дјев. 156. Банд. 40. нодложеваху Мрн.
105. улижеваху (intrae) Вран. жив. 106. помазоваху Див. 15.
замишљеваху Банд. 153. снпћеваху Зор. 1. упитоваху Банд.
149. псоваху Каш. 66. норугонаху Каш. 52. притисковаху Банд.
237. штоваху Јерк. 25.

е) Неки глаголи којима овај облик постаје од основе
каква им је у инфинитиву имају га и од основе каква им је
у садашњем времену; види напријед под А. е -- Између
глагола којима овај облик постаје од основе каква је у са-
дашњем времену, неки га имају и од основе каква им је у
инфинитиву: звах Н. Рањ. 246. Злат. 27. браше Радн. 97.
зваше Н. Рањ. 158. Орб. 54. брахомо Ст. нис. 5, 217. зваху
Ст. нис. 5, 73. Мрн. 57. браху Ст. нис. 5, 315. а неки и не-
мају другачије него од основе каква им је у инфинитиву:
коваше Злат. предгов. 16. заткаше Крн. 5. ткаху Ст. нис. 3, 10.

ДВОЈИНА.

Двојина се разликује од множине само личнијем на-
ставцима, а они су као у садашњем времену. Ни у другом ни у
трећем лицу није било вокала пред личнијем наставком, али
како је у множини из првога лица прелазио и у друго, тако
је у двојини прелазио и у друго и треће једнако с другим:
3-ће без вокала пред личнијем наставком: рикаста Стеф. 21.

¹ Што се налази: ужижаху Н. Рањ. 496. ржаху Злат. 17. према
томе се налази и инфинитив: раживати Н. Рањ. 1226. ржати
Вран. рјеч. 44.

с вокалом пред личнијем наставком: дрѣжахота Пб. 22. тако у почетку XVI вијека још само у глагола *бити* (*esse*): два дужника дужна бјехота Н. Рањ. 1886. таи енехота слуге Збор. 25. Хекторовић, који од истога глагола у садашњем вр. још има кад кад двојину, у овом облику има мјесто ње само мношину: биху два сиромаха Хект. 126.

А О Р И С Т.

Основа му је опака каква је инфинитиву, а лични настапци онакп какви су у имперфекту, али је у главном двојак:

I. Један постаје од саме основе и личнијех наставака: основа му добија наставак *а* као у садашњем времену, који се у првом лицу јед. и у трећем мн. с личнијем наставком саставља у један глас, а у другом и трећем лицу јед. и у другом лицу мн. гласи *е* као у садашњем времену, а у првом лицу мн. гласи *о*. Лични се наставак у првом лицу јед. с реченијем *а* саставља у *ж*, које слаби у *џ* као у имперфекту; у другом и трећем лицу јед. окрњени лични настапци *с* и *т* стојећи на крају опадају као у имперфекту; у првом лицу мн. лични наставак гласи *мъ* као у садашњем вр. и у имперфекту; у другом лицу мн. остаје лични наставак *те* цно; у трећем лицу мн. *н* се од личнога наставка с предњим *а* саставља у *ж*. — Тај се аорист зове прости, и налази се само у онијех глагола којима је основа у инфинитиву сам коријен са сугласнијем на крају: међу њих припада п глагол *ити*, коме се основа у инфинитиву истина свршује на самогласно *а*п у садашњем времену добија на крају *д*, те га добија и у аористу, и глаголи друге врсте, који у овом аористу одбацују у основи *нъ* и тада им се свршује на сугласно.

II. Други добива између основе и личнијех наставака исти глаголски облик који добија и имперфекат, али без првога самогласнога, те без личнога наставка гласи *на-*. Од тога сугласно *в* као у имперфекту остаје кад се нађе пред сугласним, а кад је за њим самогласно онда прелази у словенским језицима у *х*, али је у старо пријемо могло и пред самогласнијем остати *е*; задње *а* опада у 2. и 3. јед. и у 2. мн., а у 1. јед. остаје *те* се с личнијем наставком са-

ставља у један глас; у 1. мн. остаје гласећи *o*, али се у позније вријеме у српском језику избацило према другом лицу мн., а тада је и *c* дошло мјесто *x* према другом лицу мн.; у 3. мн. остаје *n* али слаби у *i*, те се саставља с личнијем наставком у један глас. — Лични наставак у 1. јед. само *m* као у имперфекту саставља се са *a* које је пред њим у *ж*, које слаби у *ъ*, а то у српском језику отпада; лични наставци у 2. јед. *n* и у 3. јед. *t* не имајући за собом самогласнога отпадају као у имперфекту, а тада и *n* од глаголскога облика који долази до основе нашавши се на крају без самогласнога отпада; у 1. мн. лични наставак гласи као у садашњем времену различно, а у српском језику одржало му се на крају *o*; у 2. мн. остаје лични наставак као у имперфекту и у садашњем вр.; у 3. мн. *n*, које као у имперфекту долази само од личнога наставка, саставља се с предњим *i* и осталим од *a* у *л*, пред којим се *x* мијења у *ш* а које у српском језику гласи *c*. Аорист који овако постаје зове се сложени. Али је он двојак према томе како се основа саставља с глаголским обликом *ва-* који до ње долази:

1. основа онака каква је прима до себе *x* постало од *n* и само *c* кад се не мијења на *x*: које се основе свршују на сугласно, у њих се крајње сугласно изједначује са сугласнијем *x* или *c* које за њим иде, те се један од оба једнака гласа избацује, а самогласно се у основи продуљује, које се може продуљити, и то *ε* у *ѡ*, *o* у *а*, *ъ* у *и*, *ъ* у *оу*. — Таки се аорист зове сложени први. У њему се *n* од *ва-* мијењало пред самогласнијем онако како је речено, али је у старије вријеме остајало и непромијењено: по томе се први сложени аорист, у ком је *c* остајало и пред самогласнима непромијењено, може звати старији, а у ком се мијењало, млађи. Али ни старији ни млађи није имао од основа на сугласно другога ни трећег лица јед., јер за та два лица по ономе што је речено не остаје ни сам коријен цио: ипак у глагола с осномом на *и* и *в* налазе се од старине и та два лица, а у српском су се језику и у других глагола у којих се сачувао таки аорист, у позније вријеме начинида према осталијем лицима и та два без личнијех наставака и без *c* иза основе, али се нијесу одржала.

2. основа добива наставак а као у садашњем времену, и оно остаје гласећи у свијем лицима осим 2. и 3. јед. о, а у та два е. па до њега долази с од на- мијењајући се пред сугласнима на х, и отпадајући кад се нађе на крају. — Тај се аорист зове сложени други и може бити само у онијех глагола у којих може бити прости (види напријед под 1).

Како је речено, у 2. и 3. јед. лични наставак не имајући за собом самогласнога отпадају. Истина, у старом словенском језику а по том и у старим српским књигама има: *вмствъ* М. 5. *нзъкмствъ* М. 90. *даствъ* М. 4. 187. 571. *плуствъ* М. 5. *приствъ* М. 9. али је ту лични наставак пренесен из садашњег времена да би лице у једном времену имало што има у другом; а како је у аористу 2. и 3. јед. једнако, узимало се треће лице тако вачињено в за друго.¹ А што то није даље узело мах, томе ће бити узрок што је у неких Словена нестало аориста, а у других (као у Срба) одбацио се лични наставак и у садашњем времену у 3. јед. — Исто г које се налази додано у садашњем вр. иза трећег лица јед. и мн. (види стр. 275. 290), налази се додано и иза 3-ћег јед. аориста, прем да много рјеђе: да т Н. Раџ. 140. сједе т Н. Раџ. 1886.

Речено је напријед да лични наставак у 1-вом мн. различно гласи као и у садашњем вр. (види код сад. вр.) али да је у српском језику остало мо и да је пред њим у Српском језику избачен вокал према 2-гом лицу мн., те се и с мјесто х повратило: тако је у нас од првијех времена: *благо-слокисмо* М. 13. *кисмо* (*кисмо*) Сав. стар. 4, 231. *надвасмо* се (Стеф. 19. — Долази -мо и с вокалом пред собом и по том са х мјесто с, али ријетко и истом од друге половине XIV вијека и престаје XV вијека: *послахомо* Пб. 32. *кръстихомо* М. 257. 430. — чешће долази -мо без вокала пред собом а са х мјесто с, и то од XIV вијека па додире у XVI: *зписихмо* М. 131. *сиркиихмо* Шаф. рат. 1873. 111. *бихмо* Ст. нис. 5, 98.² — Често долази и -мъ имајући вокал пред собом и пред њим х, али у споменицима у којима се тако узимало јамачно из

¹ Beiträge zur vergl. sprachforschung VI. 184.

² Јамачно су писарске погрјешке XVI вијека *илходихсмо*, *одгокорихсмо* Шаф. рат. 1873. 111.

црквенога језика: **вѣдохъ** Сав. 4. **поухдохъ** 4. **дондохъ** Сав. стар. 4, 230. **вѣдахомъ** Стеф. 29. **пожрахомъ** 22. **приложихомъ** М. 13. **прѣдахомъ** 15. 99. **погряшихомъ** 190. **принесохомъ** 278. **поуихомъ** 332. — Находи се и **-мы** у споменику писану црквенијем језиком, али опет без вокала и по том са с мјесто **х**: **ѡтидосмы** Стеф. 29. **погряшисмы** 19. **сѣторисмы** 29. — Будући да је само завршетак **-мо** остао у српском језику, за то ће се даље наводити примјери за то лице само с њим, а о оба пошљедња завршетка биће довољно ово што је речено.

Прости аорист (види под I) налази се у нашим црквенијем књигама у свијем лицима: 1-во јед.: **изидѣ**, 1-во мн. **ѡтѣкрѣгомъ**, 2-го мн.: **изидете** Стар. 3, 72. у другим књигама нашим које су писане црквенијем језиком налази се 3-ће мн.: **ѡвратѡу** Стеф. 11. **ѡтѣвратѡу** 22.

Први сложени старији (види под II. а) налази се само у црквенијем књигама: 1. јед.: **всѣ**, **привсѣ**, 1. мн.: **кѣкѣсомъ**, **кѣкѣсомъ**, **привсѣсомъ**, 2. мн.: **оуѣкѣсте**, 3. мн.: **кѣкѣлесе**, **вѣдѣесе** Стар. 3, 72-3.

Оба остала аориста, први сложени млађи и други сложени, сачувала су се у српском језику, али од основа на сугласно сачувао се први сложени млађи само у неколико глагола.

АОРИСТ ПРВИ СЛОЖЕНИ МЛАЂИ.

А. Основе на сугласно (осим оних на **н** и **м**):

1-во јед.: I. 1. **изих** Вран. жив. 107. — I. 2. **донихъ** Пб. 51. 58. 60. **поднихъ** Збор. 96. Ст. пис. 5, 111. **ноних** Ст. пис. 2, 240. 258. 332. **подних** Д. Рањ. 806. — I. 4. **рнихъ** Збор. 32. Ст. пис. 3, 316. 4, 101. 103. 5, 112. 178. Гуч. 58. Гунд. суз. I, LI. **рих** Ст. пис. 1, 31. 2, 33. 4, 330. Д. Рањ. 8. Хект. 56. 34. Зор. 206. Злат. 3. **дорих** Ст. пис. 2, 232.

2-го и 3-ће јед. I. 1. **ји** Ст. пис. 1, 257. Вран. жив. 91. **уји** Зор. 63. **изије** Ст. пис. 3, 475. — I. 2. **пониъ** П. 112. **дониъ** П. 164. 178. Пб. 55. 58. **дони** Ст. пис. 1, 45. 188. 2, 237. 4, 405. Хект. 116. Злат. 186. **зани** Ст. пис. 2, 267. Мрн. 54. **одни** Ст. пис. 1, 51. 5, 316. Зор. 376. Крн. 206. **пони** Ст. пис. 1, 46. 2, 94. 125. 320. **подни** Ст. пис. 1, 196. 5, 36. 43. Д. Рањ. 106. **доније** Ст. пис. 4, 127. 5, 119. 230. Злат. 28. Орб. 29. **заније** Ст. пис. 2, 57. 4, 86. 103. 121. **изије** Н. Рањ. 826. **поније** Ст. пис.

4, 100. Злат. 996. Гуч. 205. подније Збор. 117. Ст. пис. 3, 428. 4, 230. 5, 118. Град. дух. 44. дјев. 77. Гуч. 191. Андр. нач. 17. дев. 143. пут 214. припије Ст. пис. 4, 85. Злат. 46. — I. 3. рлсѣ М. 217. посу Вран. жив. 92. нслѣ Стар. 4, 84.

1-во мн.: без вокала пред личнијем наставком: I. 1. јисмо Хект. 56. — I. 2. понијесмо II. Рањ. 34. поднијесмо Ст. пис. 5, 236. изнијесмо Ст. пис. 4, 135. — I. 4. рисмо Хект. 17. ријесмо Гуч. 9.

2-го мн.: I. 4. ристе Ст. пис. 1, 286. 288.

3-ће мн.: I. 1. јише Ст. пис. 1, 75. Хект. 76. Мри. 39. најише Ст. пис. 1, 257. објише Ст. пис. 1, 48. јеше Ст. пис. 5, 123. изише 237. — I. 2. прѣише М. 102. доише II. 51. 105. 106. приише II. 111. приише М. 292. поише М. 350. II. 66. 67. занише Ст. пис. 1, 41. одише Ст. пис. 1, 26. 56. узише Ст. пис. 1, 8. донијеше II. Рањ. 31. Збор. 31. занијеше Ст. пис. 4, 154. 292. однијеше Ст. пис. 4, 482. поднијеше Ст. пис. 5, 123. Град. дјев. 85. Гуч. 191. поднише Каш. 93. — I. 3. посуше Вран. жив. 38. — I. 4. рише Ст. пис. 1, 10. Д. Рањ. 386. Хект. 336. Зор. 60. ријеше II. Рањ. 146. Збор. 35. Ст. пис. 4, 112. 5, 216. Злат. 43.

Сви наведени глаголи, осим она два прве врсте трећега раздјела, имају и други сложени аорист (види даље), а у она се два налази само овај.

Глагол у кога је основа у инфинитиву кадъ једнак будући с глаголом *јести* у садашњем времену, у ком су оба имала основу без наставка, изједначивао се с њим и у аористу на крају XV и XVI вијека: 1-во јед.: вих Ст. пис. 2, 33. 141. 209. вијех Ст. пис. 4, 172. — 3-ће јед.: пови Ст. пис. 1, 185. али је имао и прави свој аорист (види под B).

B. Основе на самогласно; међу њих ваља овдје узети и оне које се свршују на сугласна *к* и *м*, али се ти гласови с предњим самогласнијем састављају у самогласна *а* и *ѡ* кад за њима нема самогласнога, као што га нема у овом облику:

1-во јед.: I. 5. заучѣ М. 4. заучех Ст. пис. 2, 438. почех Вран. жив. 106. почях Ст. пис. 1, 276. вазех Ст. пис. 2, 138. 4, 83. 121. Злат. 21. Вран. жив. 93. узех Ст. пис. 5, 217. пријах Ст. пис. 2, 168. 194. 212. 256. 326. Хект. 36. Зор. 56. Вран.

жив. 33. Банд. 25.¹ — I. 6. дахъ М. 6. 124. 174. 234. 488. 546. 564. Збор. 1266. Ст. пис. 2, 117. 120. 202. 426. 4, 418. 5, 37. 111. Злат. 70. Вран. жив. 106. придахъ М. 62. 130. Збор. 336. продахъ Збор. 256. прједах Ст. пис. 5, 178. подах Чубр. 5. Банд. 223. узазнах Ст. пис. 5, 271. заваших Ст. пис. 2, 394. чух Град. дјев. 173. пех Зор. 70. од основе кь: кихъ М. 411. Злат. 5.² — I. 7. од основе раширене као у инфинитиву: умрих Ст. пис. 2, 433. д. Рањ. 886. Злат. 26. Вран. жив. 80. прострих Хект. 42. простријех Гунд. ис. 35. разастријех Андр. пут 75. од основе пераширене која се ни у инфинитиву не шври: сатрх Ст. пис. 2, 485. — II. одбјегнух II. Рањ. 35. новенух Ст. пис. 2, 221. 246. извехнух 461. погинух Ст. пис. 2, 388. Злат. 16. Вран. жив. 14. пригнух Ст. пис. 3, 23. 4, 105. одахнух Ст. пис. 2, 398. двигнух Ст. пис. 5, 290. клекнух Вран. жив. 107. усирегнух Ст. пис. 2, 387. сахнух Ст. пис. 2, 398. остинух Ст. пис. 2, 388. устегнух Ст. пис. 2, 387. — III. 1. развмскъ II. 56. умих Зор. 106. — III. 2. прибдјех Ст. пис. 4, 290. покелнскъ М. 312. виднскъ М. 444. видих II. Рањ. 30. огрубјех Ст. пис. 5, 39. жикнскъ Збор. 936. Злат. 45. Андр. дев. 48. желих II. Рањ. 102. жељех Ст. пис. 4, 81. Гуч. 279. жудјех Ст. пис. 5, 86. зрих Злат. 166. назрјех Злат. 64. обазрјех се II. Рањ. 1006. узрих Ст. пис. 2, 117. позрјех Ст. пис. 4, 192. јехтјех Ст. пис. 4, 136. михъ II. 135. Ст. пис. 4, 86. 110. слиједјех Буц. 17. свех Ст. пис. 4, 405. усњех Ст. пис. 2, 403.³ оһутјех Гуч. 286. хтих Ст. пис. 2, 435. ктјех Д. Рањ. 32. Гунд. ис. 25. тих Стар. 3, 274. цкиих Злат. 8. тако и у глагола те врсте који је садашње вр. имао без настанка у основи: проповиднскъ Збор. 306. сповидих Ст. пис. 2, 62. 85. Злат. 61. повидих Мри. 143. неповидјех Андр. дев. 42. — IV. благосокнхъ М. 457. обујмих Ст. пис. 2, 465. понмихъ Збор. 32. примихъ М. 329. 443. 502. Ст.

¹ Има и у других: јах Ст. пис. 4, 293. 290. пријах Ст. пис. 4, 43. 142. 5, 53. 351. али они узимају тај глагол међу оне пете врсте (види код инфинитива и садашњег вр.)

² Тако и кондиционално: ако кихъ имао М. 411. ако кихъ хотио М. 500. али и само *би* XV вијека ако није погрјешка у преписивању: хотѣлъ би да ми га даиъ II. 89. — Што има на једном мјесту кимъ, за цијело мислим да треба читати кинь: молитс кнеза кншега, како би (н)мь рѣкѣ даиъ М. 54.

³ Тако у ову врсту пренесецо палази се и учињех Андр. пут 356.

пис. 2, 215. 5, 193. снимих Збор. 1046. сусрвтих Мрн. 33. отје-
рих Ст. пис. 4, 282. чтих Злат. 43. прочтих Ст. пис. 4, 122.
— V. 1. уфах Ст. пис. 3, 453. згромињах Ст. пис. 3, 23. —
V. 2. додијах Ст. пис. 2, 341. подввзах Ст. пис. 3, 273. —
V. 3. разабрах Ст. пис. 4, 43. смјејах се Злат. 53. — VI. нје-
говах Злат. 27. ѿбстоклх М. 414. поутоклх Збор. 27.

2-го и 3-ће јед.: I. 5. зклж М. 414. закље Зор. 366. припе
Злат. 69. заче Ст. пис. 1, 238. Вран. жив. 111. Глав. 14. наче
Ст. пис. 4, 440. поче Ст. пис. 1, 16. 177. 179. 187. 284. 296. Стар.
4, 113. Хект. 4. Зор. 666. Злат. 456. Вран. жив. 7. Крн. 12.
Мрн. 47. приче Хект. 186. поча Ст. пис. 1, 284. 324. Стар. 1,
226. 4, 112. 113. Брн. 236. Мрн. 30. Јерк. 45. прича Ст. пис.
1, 9. 15. Н. Рањ. 1646. ја Ст. пис. 1, 9. 47. 82. Хект. 166. наја
Банд. 46. поја Ст. пис. 1, 5. Зор. 26. Банд. 27. прија Ст. пис.
1, 5. 19. 2, 221. Зор. 306. Вран. жив. 22. Банд. 93. обуја Ст.
пис. 1, 5. Н. Рањ. 174. Зор. 29. Стар. 3, 298. Вран. жив. 14.
зауја Мрн. 44. изе Ст. пис. 1, 52. Н. Рањ. 976. Збор. 176. Ст.
пис. 2, 497. 4, 223. 441. 5, 118. Д. Рањ. VIII. 256. Злат. 88.
Гунд. суз. I, XXVIII. оте Ст. пис. 1, 113. прис М. 530. узс М.
226. 400. Злат. 926. вазе Ст. пис. 2, 71. 4, 295. 304. Стар. 4, 113.
Злат. 91. Вран. жив. 39. взе Ст. пис. 1, 47. обује Вран. жив.
44. изне Стар. 3, 319. сне Стар. 1, 53. наду се Ст. пис. 4, 262.
— I. 6. прѣда (из познијега пријеписа) М. 18. прѣда (теф.
18. прода Сар. 6. прѣда М. 62. 63. прѣда (из познијега прије-
писа) М. 72. да М. 94. да М. 220. 226. II. 115. прода М. 260.
287. 307. 311. 383. 414. 456. да Н. Рањ. 136. 206. 37. 57. Збор.
266. Ст. пис. 2, 75. 339. 3, 149. 267. 4, 103. 5, 149. 217. Град.
дјев. 10. Злат. 176. 47. Гуч. 13. Вран. жив. 7. Див. 11. Гунд.
суз. III, XCI. Банд. 105. Гун. 32. Андр. пут 358. зада Злат.
13. изда Ст. пис. 2, 60. 76. пода Град. дјев. 81. Злат. 67. Вран.
жив. 23. Гунд. суз. III. LXXIV. Банд. 46. Андр. дев. 32. прида
Н. Рањ. 94. Збор. 26. Ст. пис. 4, 454. Злат. предгов. 36. Див.
27. Каш. 40. прода Кан. 67. разда Стар. 3, 276. узда Банд.
28. позпа Вран. жив. 102. Банд. 12. ста Н. Рањ. 276. Збор.
93. Ст. пис. 2, 318. 4, 139. Хект. 6. Злат. 21. Гуч. 39. Вран.
жив. 18. Орб. 32. Банд. 19. Андр. дев. 133. ѿста М. 507. прста
II. Рањ. 41. уста Вран. жив. 110. избн (пламен) II. Рањ. 496.
обви II. Рањ. 57. завани Ст. пис. 1, 56. свани Ст. пис. 2, 207

ни II. Рањ. 45. Збор. 1136. Вран. жив. 91. чу Злат. 11. оџы Стеф. 23. задје Злат. 64. оди Бри. 42. Вран. жив. 99. не Ст. нис. 1, 149. заије (мјесто садашњег вр. Мат. 26, 74) II. Рањ. 92.¹ смје Ст. нис. 4, 209. од основе њы: њы Стеф. 23. њы М. 4. II. 55. Н. Рањ. 16. доби Злат. 1. зџи се Збор. 266. — I. 7. од раширене основе: одрије Буи. 47. подрије Гунд. суз. III, XIV. раздри Ст. нис. 4, 441. Банд. 46. раздрије Ст. нис. 5, 142. Злат. 876. разадри Вран. жив. 76. пожри Стар. 1, 232. пождри Банд. 49. прождрије Гунд. суз. I, XLVII. умрије Ст. нис. 4, 232. 5, 110. Град. дух. 84. Злат. 97. Див. 25. умри Стар. 1, 228. Вран. жив. 52. заприје Ст. нис. 3, 208. запри Вран. жив. 64. наприје Злат. 89. одапри Вран. жив. 102. вириџ Збор. 112. прострије II. Рањ. 446. Збор. 98. Град. дјев. 90. Злат. 81. Орб. 32. Буи. 41. Андр. нач. 43. простри Вран. жив. 68. Банд. 65. Каш. 108. разастри Вран. жив. 37. обастри Стар. 1, 235. Банд. 47. такође од раширене основе на једном мјесту: сатри Ст. нис. 4, 452. од исте основе нераширене: отр II. Рањ. 77. 189. Збор. 110. Банд. 66. потр Ст. нис. 1, 16. 62. притр Зор. 72. сатр Ст. нис. 4, 451. Андр. пут 150. затр Радн. 66. између основа које се шире једном и од нераширене XVII вијека: обастр Радн. 73. — II. одбјегну Ст. нис. 2, 417. побјегну Град. дјев. 96. побигну Злат. 14. Вран. жив. 22. обисну Ст. нис. 1, 202. 3, 152. Злат. 73. повехну Ст. нис. 2, 475. повену Ст. нис. 4, 314. 320. приврну Ст. нис. 2, 109.² сврну Зор. 368. погину Злат. 916. Вран. жив. 38. пригну Збор. 48. Злат. 466. сагну се Збор. 716. загрну Стар. 3, 277. издахну II. Рањ. 100. Град. дух. 57. Злат. 34. Вран. жив. 28. Орб. 171. Јерк. 69. Каш. 70. Андр. пут 388. уздахну II. Рањ. 68. Збор. 31. двигну Збор. 45. Орб. 11. Каш. 18. подвигну Ст. нис. 1, 50. Вран. жив. 37. Крн. 116. уздвигну II. Рањ. 1596. Гуч. 238. Банд. 155. уздигну Банд. 118. кину Ст. нис. 4, 441. клекну Збор. 9. поклекну II. Рањ. 1676. ускрџу II. Рањ. 1266. Збор. 124. Ст. нис. 3, 380. Вран. жив. 23. Банд. 138. Буи. 39. Каш. 101. Андр. пут 43. миџу Вран. жив. 19. замуџу Злат. 1006. приџу Ст. нис. 2, 283. Хект. 126. опрегну Ст. нис. 2, 33. усирегну Злат. 886. усахну

¹ На једном мјесту, јамачно гријешком: узна хвалу Јерк. 30.

² Јамачно би тако требало читати и „privagnu“ Ст. нис. 2, 320.

Банд. 26. свану Д. Рањ. 66. освану Злат. 16. достигну Злат. 14. такну Банд. 21. дотакну Вран. жив. 47. дотегну Злат. 806. истегну Банд. 141. потегну М. 502. Каш. 88. растегну Ст. пис. 2, 33. стегну Злат. 80. затискиѣ Збор. 76. притискнѣ Град. дјев. 176. стискиѣ Збор. 120. тисну Ст. пис. 1, 202. затискиѣ Збор. 76. притисну Ст. пис. 1. 90. Стар. 3, 309. Банд. 49. стискиѣ Збор. 80. Д. Рањ. 646. Каш. 75. протрну Злат. 726. стрну Ст. пис. 5, 216. утрну Вран. жив. 68. целуну Н. Рањ. 91. Ст. пис. 2, 248. Каш. 49. — III. 1. пми Ст. пис. 1, 32. — III. 2. видѣ Пб. 110. изаврје Гуч. 248. надазре Ст. пис. 2. 353. обазре Ст. пис. 2, 353. загрмиѣ Збор. 1166. жемѣ Збор. 110. желје Д. Рањ. 636. жики М. 519. живје Н. Рањ. 26. Збор. 486. Злат. 97. Див. 19. Андр. нач. 17. оживје Н. Рањ. 586. омуча Н. Рањ. 1666. Див. 30. стаја Радн. 17. сажето: ста Зор. 37. затаја Вран. жив. 113. притрије Збор. 486. хоти Н. Рањ. 101. Ст. пис. 2. 433. Вран. жив. 64. хотје Ст. пис. 4, 453. хтѣ М. 239. хтѣ 367. хтѣ Збор. 99. хтје Ст. пис. 4, 453. 5, 34. Д. Рањ. VI6. Злат. 72. хти Н. Рањ. 1676. Хект. 116. ктје Ст. пис. 3, 44. 297. 4. 221. 5, 304. Д. Рањ. 4. Гуч. 134. Див. 30. Андр. дев. 9. кти Д. Рањ. 25. Банд. 58. Радн. 21. ти Стар. 3, 283. цкиѣ Збор. 1076. процавтје Ст. пис. 5, 338. процтѣ Збор. 121.¹ тако и у глагола те врсте који је садашње вр. имао без наставка у основ: покидѣ II. 94. покидѣ Збор. 276. повидѣ Хект. 486. Злат. 10. заповидје Н. Рањ. 316. Збор. 1. Град. дјев. 73. Гуч. 142. Андр. пут 254. оповидје Град. дјев. 161. спокидѣ II. 25. Злат. 806. пзувидѣ Вран. жив. 87. Мрн. 47. — IV. прблзп Ст. пис. 2, 265. ускријеси Банд. 89. занорп Злат. 87. понузп Ст. пис. 4, 76. вадрп Хект. 336. удри Злат. 886. Вран. жив. 68. Банд. 98. најемп Н. Рањ. 34. обујми Н. Рањ. 21. Ст. пис. 2, 119. 484. 3, 140. Д. Рањ. 130. Град. дјев. 139. Злат. 90. Гуч. 303. прими М. 310. Ст. пис. 1, 60. Збор. 376. Д. Рањ. 666. Град. дјев. 87. Злат. 36. слими Ст. пис. 4, 253. дотјери Ст. пис. 4, 282. растјери Ст. пис. 3, 455. сусрпти Вран. жив. 71. 100. прочти Вран. жив. 18. штѣ Банд. 175. — V. 1. прибива Вран. жив. 100. сажга Вран. жив. 77. има Гуч. 4. умча Стар. 3, 233. 278. зашва Банд. 86. плива Ст. пис. 5, 311. хара Злат. 216. —

¹ У слику и видије Злат. 876. сконније Ст. пис. 2, 129.

V. 2. веза Вран. жив. 41. вика Злат. 34. каза Вран. жив. 24. писа М. 16. II. Рањ. 183. прирса Збор. 436. уреза Д. Рањ. 102. — V. 3. нзебрл М. 310. обра Буд. 76. разлглл М. 226. изагна Андр. дев. 399. дозва Злат. 136. скова Ст. пис. 3, 9. додија Ст. пис. 5, 223. измнест се Збор. 38. пасмја се Стар. 4, 75. Д. Рањ. 76. подсмјеја се Ст. пис. 5, 317. — VI. шбитока П. 22. знаменова Вран. рјеч. 105. потрисбока М. 312. целова Банд. 48. штова Ст. пис. 1, 7. поутока М. 310. Збор. 276. Хект. 24. штова Ст. пис. 1, 307. поштова Ст. пис. 1, 330.

1-во мв.:

а) с вокалом пред личнијем наставком: IV. крѣстихомо М. 257. 260. 275. 430. — V. 2. послахомо Пб. 32.¹

б) без вокала пред личнијем наставком али са х до основе: I. 6. од основе вѣ: бихмо Ст. пис. 5, 98. — III. 1. развмихмо М. 554. — IV. крѣстихмо М. 239. спракихмо Шаф. рат. 1873. 111. — V. 1. прогљдахмо М. 554. нмахмо М. 554. — V. 2. занисахмо М. 131. — V. 3. разлбрахмо М. 555. — VI. шбрадохмо М. 554.

в) без вокала пред личнијем наставком и са с до основе: I. 5. почесмо М. 130. Ст. пис. 5, 217. почасмо Мрн. 65. пријесмо II. 90. узесмо М. 289. Ст. пис. 5, 231. замесмо II. 176. прѣисмо М. 239. 257. 260. 284. 296. 418. приасмо М. 279. Злат. 2. Банд. 8. — I. 6. дасмо М. 106. 217. 226. 234. 242. 472. 491. 494. 503. 510. II. 18. 50. 65. 112. 115. Пб. 59. Ст. пис. 5, 218. придасмо М. 440. II. 50. одјесмо II. Рањ. 43. пјесмо Ст. пис. 4, 335. смјесмо Ст. пис. 5, 231. од основе вѣ: бисмо Сав. стар. 4, 231. М. 216. висмо М. 44.² — I. 7. од раширене основе: протресмо М. 346. од основе нераширене која се ни у инфинитиву не шпрн: стресмо Ст. пис. 4, 440. сатресмо Ст. пис. 4, 440. — II. гвнвсмо II. 87. двпгнуесмо Ст. пис. 5, 164. — III. 1. кмнесмо М. 443. развмиесмо II. 2. — III. 2. покелесмо М. 380. покелнесмо Пб. 92. видвсмо Шаф. рат. 1873. 100. виднесмо II. Рањ.

¹ Јамачно је погрјешка: вихосмо М. 248.

² Тако и кондиционално: ис бисмо могли М. 216. да бисмо поткрјдали М. 221. ако бисмо хотели М. 259. хотјели бисмо II. Рањ. 45 не бисмо их продакли Збор. 5. имали бисмо се скрушити Гуч. 106. ако бисмо хтили Каш. 117. да бисмо имали Мик. грам. 17.

43. живисмо Д. Рањ. 123. мѣесмо Ст. пис. 5, 196. хотисмо М. 311. хтасмо Пб. 35. у глагола те врсте који је садашње вријеме имао без наставка у основи: нзвведесмо М. 230. вездесмо П. 27. поиндесмо П. 19. замовндесмо М. 230. замовндесмо М. 230. замовндисмо М. 489. — IV. благослодисмо М. 13. оунирасисмо М. 137. приложисмо Шаф. рат. 1873. 100. оударисмо 100. еслокодисмо Пб. 40. приписмо М. 285. приписмо М. 296. 300. 357. 399. 425. 491. П. 4. 7. 15. 90. Злат. 87. ситкорисмо М. 491. вимѣтисмо П. 152. — V. 1. ексѣасмо М. 218. хитасмо Ст. пис. 5, 231. — V. 2. посласмо Стар. 4, 233. — V. 3. развбрасмо М. 309. П. 45. 93. 100. развбрасмо П. 69. нацвасмо се Стеф. 19. — VI. ексвтокласмо М. 298. ексвтокласмо П. 9. дарѣкласмо М. 238. порекнокласмо Шаф. рат. 1873. 99. поћевасмо Хект. 12. перовасмо Хект. 9.

2-го мн.: I. 5. есте М. 42. пријасте Банд. 35. — I. 6. дасте М. 42. Н. Рањ. 426. Ст. пис. 3, 350. 5, 213. Банд. 35. продасте М. 42. задасте П. 79. подасте Н. Рањ. 706. придасте Банд. 99. чусте Н. Рањ. 396. дјесте Ст. пис. 5, 235. одјесте Н. Рањ. 43. Збор. 1256. одјесте Ст. пис. 1, 305. Банд. 35. од основе кѣ: кисте М. 368. Гуч. 12.¹ — I. 7. од основе раширене као у инфинитиву: простријесте Н. Рањ. 103. од основе нераширене која се ни у инфинитиву не шири: сатрсте Ст. пис. 4, 441: — III. 2. хотјесте Д. Рањ. 736. хтјесте Ст. пис. 5, 136. Д. Рањ. 45. втјесте Н. Рањ. 56. ведисте Мрп. 99. чтјесте Н. Рањ. 56. — IV. згокористе М. 7. — V. 1. пмасте Ст. пис. 5, 148. вмасте Збор. 176. споминасте Хект. 316. — V. 2. вежасте М. 7. — VI. почтовасте Н. Рањ. 806.

3-ће мн.: I. 5. почеше Ст. пис. 1, 84. 185. Злат. 866. Вран. жив. 11. Мрп. 40. почаше Ст. пис. 1, 22. 219. Хект. 36. Стар. 4, 111. Зор. 35. Јерк. 50. причаше Ст. пис. 1, 21. 27. Хект. 26. еше М. 42. приште М. 19. етшеше Стар. 4, 233. визеше Ст. пис. 2, 142. Вран. жив. 14. Мрп. 40. изеше Ст. пис. 5, 145. јаше Ст. пис. 1, 22. 57. 4, 166. Хект. 17. Крп. 126. Мрп. 29. пријаше Банд. 12. Мрп. 41. ујаше Хект. 36. обујаше Стар. 4, 114. — I. 6. продаше М. 126. даше М. 178. 289. 337. 389. 403.

¹ И кондиционално: да бисте дослали М. 368. мада бисте бунили П. 51. мањ бисте хотјели П. 132. нека бисте оздравили Гуч. 12. да бисте вмали Мик. грам. 17. али н само би XIV вијека: уеса ми би не би дали М. 247.

443. 502. 507. II. 77. 101. 117. Ст. пис. 1, 185. 3, 212. 340. 4, 206. 5, 128. 140. 216. Д. Рањ. V. Хект. 5. Злат. 87. Гуч. 146. Вран. жив. 64. Бун. 46. Андр. пут 259. задаше Ст. пис. 4, 127. подаше Ст. пис. 3, 101. Вран. жив. 99. **п**рѣдаше М. 261. 479. придаше Ст. пис. 3, 338. 4, 232. Гуч. 301. удаше Град. дјен. 129. познаше Злат. 486. изосташе Н. Рањ. 706. прибише Н. Рањ. 111. упише Каш. 83. испише Ст. пис. 1, 114. сагњеше Ст. пис. 5, 61. додјеше Н. Рањ. 161. задјеше Ст. пис. 2, 508. задише Хект. 36. надише Каш. 14. зацјеше Ст. пис. 2, 435. **к**мше М. 11. бише Буд. 101.¹ — I. 7. од раширене основе: одријеше Збор. 306. Ст. пис. 5, 137. здријеше Андр. дев. 143. издрише Зор. 606. продрише Мри. 52. умријеше Злат. 976. умрише Д. Рањ. 236. помрише Ради. 51.² запријеше Ст. пис. 3, 449. допријеше Град. дјев. 172. наприше Банд. 13. **п**рострише М. 288. **п**рострише 300. **п**ростријеше Андр. дев. 173. **п**рострише Каш. 15. **о**бастрише Банд. 89. **р**астрише Ст. пис. 1, 169. **р**азастријеше Андр. дев. 144. од основе **п**ераширене која се није ширила ни у инфинитиву: **п**отрише II. 143. **з**атрише Стар. 3, 263. — II. **с**венуше Ст. пис. 3, 329. **о**бринуше Хект. 186. **п**огинуше Банд. 120. **п**ригнуше Ст. пис. 3, 310. 4, 180. **о**грезнуше Ст. пис. 3, 329. **п**одвигнуше Н. Рањ. 68. **д**вигнуше Ст. пис. 3, 310. 4, 116. **к**аш. 15. **д**игнуше Каш. 100. **о**дкинуше Вран. жив. 14. **к**лекнуше Вран. жив. 28. **у**скрснуше Ст. пис. 2, 232. **п**омркнуше Ст. пис. 4, 232. **у**мукнуше Вран. жив. 55. **п**рионуше Ст. пис. 5, 69. **п**аднуше Гуч. 301. **в**спомигнуше М. 130. **п**оузушуше Н. Рањ. 1126. **с**вануше Мри. 12. **п**атакнуше Каш. 70. **з**атискнуше Н. Рањ. 23. **т**иснуше Мри. 129. **з**атиснуше Банд. 13. **с**тиснуше Ст. пис. 4, 352. — III. 1. **п**мише Мри. 4. — III. 2. **в**ацјеше Ст. пис. 5, 74. **в**исјеше Гунд. суз. II, XXXIV. **в**олјеше Град. дјен. 152. **о**гладинени Збор. 27. **о**живише Банд. 121. **ж**ивише Каш. 96. **ц**азрјеше Ст. пис. 4, 115. **с**ловише Мри. 18. **с**тамијеше Злат. 100. **х**отнеше М. 276. **х**отише Вран. жив. 28. **х**тше II. 38. **х**тише Ст. пис. 1, 72.

¹ Кондиционално не долази само би: ако би не тали **к**омаклаше М. 218. како би могли рећи добри људи М. 274. не би могли трговцији **с**томти II. 10. не би могли II. 14. који не би могли доћи Гуч. 35. да би имали **м**ик. грам. 17.

² На једном мјесту: **ш**граше Злат. 27.

кѣше Ст. пис. 3, 379. 4, 439. цаптише Ст. пис. 3, 255. процаптјеше Ст. пис. 2, 511. и у глагола те врсте који је садашње вр. имао без наставка у основи: покидаше П. 135. покиднеше Збор. 31. спокиднеше М. 375. сповидјеше Ст. пис. 5, 164. — IV. благосовнеше Пб. 106. говорнеше М. 86. удрише Злат. 176. хлмнеше М. 493. 522. обујмнеше Град. дјев. 23. прѣмнеше М. 21. примнеше М. 229. 318. 350. 368. 487. 497. Д. Рањ. V. Банд. 105. снимнеше Ст. пис. 1, 10. срптише Мрн. 56. зтлмнеше Пб. 106. потмнеше Ст. пис. 2, 256. поуѣтнеше М. 19. Орб. 5. прочтнеше Стар. 3, 323. штише Ст. пис. 1, 272. 5, 64. Банд. 105. 175. — V. 1. обећаше Ст. пис. 1, 118. Н. Рањ. 966. помчаше Збор. 1576. шрлалаше М. 221. прочташе Ст. пис. 1, 57. — V. 2. прѣписаше М. 396. двизаше Град. дјев. 157. — V. 3. нзагнаше Стар. 3, 293. Банд. 52. како је из садашњега времена ж претворено у р прелазило у инфинитив, прелазило је и овамо: порнаше Стар. 1, 232. — VI. споваше Ст. пис. 1, 286.

Глагол *кѣти* имао је аорист и од основе онаке *кака* му је у имперфекту: 3-ће јед. *кѣ* М. 5. а то као да је аорист имперфективноме *кѣти*.

Надази се кад кад од краја XV вијека аорист у 3-ћем мн. помијешан с имперфектом тако да му је завршетак *ше* замијењен завршетком *-ху*: *забиху* Ст. пис. 1, 94. *пиху* 94. *одговориху* Шаф. рат. 1873. 111. *почеху* Ст. пис. 4, 331.¹

АОРИСТ ДРУГИ СЛОЖНИ.

Само је у глагола којима се основа свршује на сугласно и у онијех друге врсте који могу одбацити *му*, те добивају основу на сугласно.

1-во јед.: I. 1. *првокрѣтох* М. 4. *срјетох* Ст. пис. 4, 111. *Злат.* 69. *поутох* М. 129. *изједо* Радн. 39. — I. 2. *принесох* Пб. 78. *понесох* Вран. жив. 107. *поднесох* Див. 26. *излѣзех* М. 19. *улјезох* Д. Рањ. VIIIб. — I. 4. *рѣкох* М. 100. П. 136. Ст. пис. 2, 243. Вран. жив. 107. *увукох* Ст. пис. 5, 290. *стргох* Ст. пис. 4, 142. — II. *погибох* Ст. пис. 3, 38. *уздахох* Ст. пис. 1, 238. *наздикгох* М. 4. *двигох* Н. Рањ. 71. *дягох* Ст. пис. 5, 79. Банд. 39. *подигох* Ст. пис. 4, 94. *уздигох* Гунд. пс. 36. *увидох* Брн. 726. *повидкох* Ст. пис. 4, 94. *прѣмнех* М.

¹ Види и у Миклошића *vergl. gram.* III. 96.

103. *вмакохъ* М. 103. *измакох* Ст. пис. 4, 213. *успрегох* Злат. 726. *успредох* Ст. пис. 2, 470. *сакох* Ст. пис. 5, 71. *остидох* Ст. пис. 4, 114. *устидох* Ст. пис. 2, 482.¹

2-го и 3-ће јед.: I. 1. *срјете* Н. Рањ. 966. *сусрјете* Н. Рањ. 78. Збор. 766. Ст. пис. 4, 185. Злат. 81. *уздрате* Д. Рањ. 87. *наресте* Вран. жив. 46. *нарасте* Банд. 23. *збљуде* Ст. пис. 4, 335. *прободе* Злат. 71. *вазъкеде* М. 220. *уједе* Злат. 456. *једе* Орб. 276. *изједе* Радн. 61. *покреде* Мри. 19. *паде* Ст. пис. 4, 446. Злат. 20. *седе* Ст. пис. 1, 8. *сиде* 214. — I. 2. *поднесе* Н. Рањ. 101. Д. Рањ. 126. Див. 25. Андр. нут 216. *занесе* Ст. пис. 4, 90. *понесе* Ст. пис. 4, 100. *унесе* Зор. 386. *стресе* Вран. жив. 80. *важзе* II. 36. *улјезе* Н. Рањ. 47. Гуч. 153. *смазе* Збор. 94. *напузе*² Ст. пис. 4, 169. — I. 3. *издубе* Ст. пис. 4, 122. *скубе* Банд. 109. *оскубе* Д. Рањ. 99. *поцрпе* Ст. пис. 4, 151. *зацрпе* Д. Рањ. IXб. *пожниче* Сав. 8. — I. 4. *врже* Ст. пис. 4, 99. Вран. жив. 101. *раждеже* Андр. нач. 48. *раздеже* Град. дух. 49. *може* Злат. 62. у тога се глагола и у том облику мијењало ж на р: *море* Збор. 35. Хект. 46. Банд. 91. *обуче* Н. Рањ. 81. Вран. жив. 74. у тога се глагола у старије вријеме ширила основа и у том облику као у инфинитиву: *изъквече* Стеф. 25. *рече* Н. Рањ. 137. Злат. 61. Вран. жив. 110. *одсиче* Вран. жив. 64. *утече* Злат. 616. — II. *погибе* Ст. пис. 3, 256. 4, 261. Банд. 239. *згибе* Ст. пис. 2, 330. *огрче* Ст. пис. 2, 187. *издаше* Ст. пис. 1, 51. 102. 124. 3, 322. 330. 341. 350. 461. 4, 39. 206. 232. 5, 142. 144. *уздаше* Ст. пис. 4, 97. 117. 121. *подкнже* II. 141. Ст. пис. 3, 340. 4, 84. 5, 322. Злат. 806. *движе* Збор. 316. Ст. пис. 1, 11. 4, 296. 5, 133. Д. Рањ. 12. Зор. 35. Мри. 44. *Радој* 28. *уздвиже* Ст. пис. 2, 264. 415. 3, 352. *диже* М. 177. Д. Рањ. 46. Банд. V. Бун. 45. *раскиде* Злат. 806. *скиде* Д. Рањ. 556. *укпде* Ст. пис. 5, 244. Злат. 88. *влече* Збор. 70. *ноклече* Ст. пис. 2, 440. *измаче* Ст. пис. 4, 318. *помче* Радн. 59. *примче* Радн. 47. *помрче* Ст. пис. 2, 187. *смрче се* Злат. 916. *умуче* Ст. пис. 2, 254. *пуче* Злат. 73. *усаше* Н. Рањ. 356. Ст. пис. 2, 368. *присаше*

¹ Што једном има: *борох се* Д. Рањ. 1356. као да би било од глагола пете врсте, лако може бити штампарска погрешка мјесто *борих се*.

² Може бити и од глагола друге врсте; испореди и 3. лице ми.

Ст. пис. 5, 79. присеже Вран. жпв. 17. поските Стар. 4, 113. достиже Ст. пис. 5, 234. устеже Злат. 81. Радн. 52. затиште Ст. пис. 4, 158. притиште Злат. 81. стиште Ст. пис. 2, 296. притишће Стар. 3, 328.¹

1-во мн. а) без вокала пред личнијем наставком, али са *x* до основе: I. 4. рекохъмо II. 176. — б) без вокала пред личнијем наставком и са *s* мјесто *x* до основе: I. 1. кладосмо Мрн. 178. седосмо Ст. пис. 1, 94. сидосмо Хект. 16. — I. 3. сопосмо Ст. пис. 1, 85. — II. подвигосмо Хект. 23. ѿмакосмо II. 6.

2-го мн.: I. 1. поврадосте Збор. 276. — II. двигосте Ст. пис. 1, 33.

3-ће мн.: I. 1. обрнтоше М. 305. сусрметоше Збор. 9. процнѣтоше М. 136. бљудоше Ст. пис. 1, 40. македоше М. 89. јидоше Ст. пис. 1, 267. једоше Н. Рањ. 706. Ст. пис. 5, 152. поједоше Збор. 266. падоше Вран. жив. 11. седоше Ст. пис. 1, 19. 70. 84. 274. Хект. 156. Мрн. 34. обседоше Ст. пис. 1, 71. — I. 2. донесоше М. 207. ѿднесоше Збор. 75. Вран. жив. 38. понесоше Каш. 198. удјезоше Гуч. 296. Орб. 116. испузоше² Банд. 198. — I. 4. обукоше II. Рањ. 81. Радн. 73. рекоше II. Рањ. 15. Збор. 35. сжегоше Ст. пис. 1, 244.³ — II. згибоше Д. Рањ. 124. погибоше Банд. 168. уздахоше Ст. пис. 1, 62. двигоше Н. Рањ. 326. Збор. 91. Ст. пис. 4, 232. 5, 129. подигоше Мрн. 4. Каш. 64. подигоше Банд. 93. скидоше Ст. пис. 5, 144. кловоше Збор. 976. клякоше Ст. пис. 4, 435. Хект. 156. макоше Хект. 226. сахоше (т. ј. сасахоше) Ст. пис. 5, 96. усахоше Зор. 736. Гунд. ис. 24. присегоше II. 111. тискоше Хект. 156. Андр. дев. 144.

Тако је и у глагола прве врсте шестога раздјела којему се основа од свагда ипри добивајући у садашњем ир. на крају *d*, па тако и у оном облику: 1-во јед.: идохъ М. 187. придохъ М. 5. обидох Ст. пис. 1, 105. 2, 27. узидох Бун. 51.⁴

¹ Погрјешка ће бити: омрже Ст. пис. 1, 256. мјесто *омрзе*.

² Може бити и од глагола друге врсте; испореди и треће лице јед.

³ Штампарска ће погрјешка бити: издубеше Андр. дев. 157.

⁴ Једном наџох и *их*: веће нута путујући *их* по дажду Д. Рањ. 486.

— 2-го и 3-ће јед.: иде Враи. жив. 42. изиде II. Рањ. 34. Збор. 27. Ст. пис. 2, 55. 4, 372. Банд. 61. надиде Д. Рањ. 16. обиде Ст. пис. 2, 55. 4, 91. 5, 216. отиде Ст. пис. 2, 324. Враи. жив. 45. приде Ст. пис. 1, 6. Н. Рањ. 27. Збор. 276. Ст. пис. 4, 91. сниде М. 220. 235. сиде Ст. пис. 5, 148. Н. Рањ. 21. Злат. 876. Гуч. 148. Андр. пут 99. униде Ст. пис. 1, 10. узиде М. 438. — 1-во ми.: придосмо М. 137. — 2-го ми.: изидосте Н. Рањ. 14. придосте Ст. пис. 5, 218. — 3-ће ми. изидоше II. 38. Гуч. 254. Андр. дев. 161. одидоше Ст. пис. 1, 64. придоше Н. Рањ. 41. — У сложеном с приједлозима који се свршују на вокал слажу се вокали који тада дођу један до другога како је речено напријед (стр. 249): 1-во јед.: додохъ М. 391. зајдох Ст. пис. 3, 352. 4, 121. мандохъ М. 281. Ст. пис. 2, 108. 4, 47. Хект. 2. појдох Ст. пис. 4, 142. 185. пројдох Ст. пис. 4, 116. Зор. предгов. дојдох Мри. 27. — 2-го и 3-ће јед.: доиде М. 444. II. 28. 71. 108. Ст. пис. 1, 44. 4, 203. Каш. 28. зајде Ст. пис. 4, 193. манде М. 504. II. 114. 130. II. Рањ. 1646. Зор. 29. Банд. 7. Каш. 4. изманде М. 249. помде II. 64. Ст. пис. 1, 5. пројде Ст. пис. 1, 5. 4, 22. мимојде Мри. 32. — 1-во ми.: дојдосмо Ст. пис. 1, 94. 4, 137. зајдосмо Ст. пис. 3, 287. 4, 106. мандосмо М. 254. II. 50. Ст. пис. 3, 297. 4, 134. измандосмо II. 88. обмандосмо М. 305. II. 107. ојдосмо Ст. пис. 3, 246. појдосмо Хект. 116. — 3-ће ми.: доидоше М. 231. II. 75. 96. Ст. пис. 1, 26. 3, 307. 4, 124. Каш. 10. зајдоше Ст. пис. 1, 40. мимојдоше Зор. 60. мидоше М. 260. 501. II. 55. 87. II. Рањ. 1216. Ст. пис. 4, 124. Стар. 4, 114. ондоше Стар. 3, 274. помдоше М. 217. Ст. пис. 1, 49. 4, 157. Хект. 236. Банд. 10. Каш. 10. — тако и кад се приједлог свршује на сугласно али се умеће а: 1-во јед.: обајдох Ст. пис. 1, 150. 4, 83. 2-го и 3-ће јед.: изајде Ст. пис. 4, 81. Зор. 26. сајде Н. Рањ. 1636. Банд. 20. 1-во ми.: отајдосмо Хект. 236. 3-ће ми.: изајдоше Град. дјев. 11. Вран. жив. 37. одајдоше Враи. жив. 63. разајдоше се Вран. жив. 69. — али ако и донире тако у XVII вијек, ипак се још од XIV вијека саставља ја у ђ (види стр. 249. 279): 1-во јед.: догохъ М. 183. II. Рањ. 73. Ст. пис. 4, 453. Злат. 216. Див. 12. зађох Ст. пис. 2, 199. мађохъ М. 367. II. Рањ. 32. Ст. пис. 2, 120. 4, 309. 4, 453. Д. Рањ. 846. Град. дух. 4. Злат. 56. Гуч. 287. изађох Ст. пис. 4, 347. погохъ М.

241. Ст. пис. 2, 277. 464. 2-го и 3-ће јед. доге М. 174. 202. доге П. 21. 25. 42. 150. Пб. 113. П. Рањ. 19. Збор. 26. Ст. пис. 2, 35. 416. 4, 201. Злат. 6. Гуч. 243. Див. 19. Бун. 13. Андр. нач. 57. зађе Ст. пис. 2, 232. позађе Д. Рањ. 216. мимође Гуч. 189. мѣге Пб. 18. 20. Н. Рањ. 97. Зор. 26. Ст. пис. 4, 310. Д. Рањ. VIIб. Злат. 20. Гуч. 18. измаге М. 117. надађе Гуч. 168. ође Злат. 956. поге Пб. 120. П. Рањ. 166. Ст. пис. 2, 17. Злат. 27. Гуч. 148. Див. 31. прође Збор. 100. Злат. 166. сађе Злат. 15. узађе Гуч. 138. 1-во мн.: ѡбмагосмо М. 230. маѡосмо М. 503. магосмо М. 513. Пб. 110. Н. Рањ. 104. пођосмо Ст. пис. 4, 295. дођосмо Ст. пис. 5, 317. 2-го мн.: дођосте П. Рањ. 436. измагосте П. 35. пођосте Ст. пис. 2, 513. 3-ће мн.: догѡшс М. 204. 207. 472. 535. П. 20. дођомс М. 545. дођоше П. Рањ. 216. Збор. 31. Ст. пис. 4, 447. 5, 129. Злат. 26. Гуч. 299. мимођоше П. Рањ. 41. мађомс М. 493. Град. дјев. 13. Злат. 81. Гуч. 168. Бун. 48. обађоше Радн. 47. прогшс П. 28.¹ — из оваких сложенијех прешло је *ђ* и у сложене са *ари* и *прије* од XVI вијека: приђох Ст. пис. 2, 435. Злат. 28. приђе П. Рањ. 25. Збор. 356. 4, 224. 253. 327. Град. дјев. 18. 21. Злат. 79. Гуч. 38. пријеђе Ст. пис. 2, 391. приђосмо Злат. 16. приђоше Збор. 27. Град. дјев. 95. Злат. 806. по том је прешло *ђ* и у сложене у којима се не мијења *и* на *ј* него остаје, и то опет од XVI вијека, ако није из познијега пријеписа: сиђоше Ст. пис. 4, 306. ноузвано XVII вијека: отиђе Див. 176. отиђоше Радн. 22. 24. 55. а тога је вијека прелазило и у прости: иђох Радн. 5.⁴

Глагол *дати* осим првога сложенога млађега аориста (види напријед стр. 322) има и овај други, и то још у старом словенском језику, прем да у познијим изиорима³: имајући у садашњем вр. основу на сугласно, које му се у 3-ћем мн. једнако чувало, лако му је било помијешати се међу глаголе који имају основу на сугласно, и добити оваки аорист, а у том му је јамачно много помогао глагол *јести*, који је у

¹ Према говору у ком *ђ* гласи *ј* налази се и у овој прилици *ј*: дојосмо Мри. 27. ојоше Ст. пис. 4, 312. у дуу.

² Налази се — јамачно само написано — и *ђ* и пред њим *ј*: доиђе М. 229. измагосте П. 35.

³ Миклошић, *vergl. gram.* III. 164.

садашњем вр. био једнак с њим али је имајући у инфинитиву основу на сугласно имао и оба ова аориста, те је налазећи се у друштву с глаголом *дати* и у садашњем вр. и у првом сложеном аористу привлачно га и у други сложени: у нас долази у том облику много прије него му се у садашњем вр. разишло *д* из трећег лица мн. по осталијем, — долази XIII вијека: *прѣдадохъ* М. 19. али то мјесто није поуздано, јер је познији пријепис; поуздано долази од средине XIV вијека и то у 3-њем лицу јед.: *даде* Шаф. рат. 1873. 100. М. 164. а у 1-вом јед. истог вијека: *дадохъ* М. 169. у множини долази истом XV и XVI вијека: истина било би XIV вијека *дадохше* М. 182. али нема јамства да је тако у оригиналу; по свему томе имамо: 1-во јед.: *прѣдадохъ* М. 19. *дадохъ* М. 169. 416. 526. 531. 552. *проддохъ* Пб. 79. *дадох* Банд. 30. 68. *прѣдадох* Банд. 149. — 2-го и 3-ће јед.: *даде* Шаф. рат. 1873. 100. М. 164. 168. 171. 293. 308. 388. 391. 392. 524. П. 71. 73. 89. Пб. 55. 59. 111. 122. 130. Ст. пис. 1, 16. 5, 56. Стар. 3, 326. Див. 216. Банд. 47. Радн. 11. Радој. 7. *прѣдде* М. 479. *подаде* Банд. 12. *придаде* Банд. 86. — 1-во мн.: а) без вокала пред личнијем наставком али са *x* пред њим: *дадохмо* М. 554. б) без вокала пред личнијем наставком али са *с*: *дадосмо* Чубр. 46. — 2-го мн.: *продадoste* Збор. 256. *дадoste* Банд. 35. — 3-ће мн.: *дадохше* М. 182. 475. *прѣддохше* М. 514. 552. *дадохше* Банд. 84. Радн. 86. *подадохше* Банд. 213. *придадохше* Банд. 86. 93.

И у глагола *имати* и *знати*, који имају основу на самогласно али су у повње вријеме изједначујући се с глаголом *дати* узимали у садашњем вр. *д* на крају основе, преносила се така основа и у аорист, те се осим првога сложенога млађег аориста (види стр. 322. 325) налазе и у овом другом, али истом од XVII вијека: *пмаде* Радн. 17. 25. 32. 55. *знадосмо* Мрн. 82. *познаде* Радн. 12. *знадохше* 56. *познадохше* 55.

ДВОЈИНА.

Разликује се од множине само личнијем наставцима, а они су као у садашњем вр.: 1-во лице налази се само у најстарије вријеме: *прѣбихохъ* Сав. 12. Стеф. 29.¹ *пслмдихохе* сс

¹ Биће погрешка писарска *кссмихъ* Сав. 8. мјесто *ксслихохъ*.

Сав. стар. 4, 231. — 2-го и 3-ће лице држало се дуже: тако за сва три рода до краја XIV вијека: хотѣста Стеф. 21. прѣбѣкаста Стеф. 13. ногоубѣста М. 67. възнесоста Стеф. 21. XV вијека: бѣста М. 462. 544. згодѣста М. 462. скръшѣста М. 462. досѣста М. 375. XVI вијека само у два извора: удѣзоста Н. Рањ. 154. дингѣста Збор. 36. плакаста 31. за средњи род и са с на крају мјесто а: виднѣсте (очи), слышѣсте (уши) Збор. 149. XVII вијека наѣох само једном: подаста Вран. жив. 27.

ИМПЕРАТИВ.

Основе су онаке какве су у садашњем вр.; к њима приступа наставак ја, који се и сажима у і, а иза њега долазе лични наставци онаки какви су у имперфекту и у аористу, те у 2. и 3. јед. стојећи на крају без самогласнога за собом опадају. Првога лица јединине нема, нема ни трећега множине, него се оно кад кад замјењивало другим мн.¹ Онако како је речено напријед код садашњега времена долази и у императиву у првом лицу мн. лични наставак и са њ на крају: разоумѣнѣ М. 100. дѣнѣ Стар. 4, 234. (види још под II. А).

I. Основе које у садашњем вр. немају наставак:

а) у јединини основе добивају за овај облик наставак ја, од кога се глас ј са задњим гласом од основе слаже по својим законима, т. ј. од дј, које се тада састаје, бива у старом словенском језику жд а у српском ђ и ио неким крајевима ј, које се иза гласа и често и не пише, а а од тога наставак слабећи у словенским језицима постаје њ, које се предњега гласа ради мијења на њ а по том у српском језику опада: тако 2-го и 3-ће јед. имамо до краја XVII вијека од двије основе: од основе јед: јећ Н. Рањ. 45. Збор. 40. Ст. пис. 5, 22. 254. јиј Ст. пис. 1. 137. Хект. 346. Брв. 546. изпј Стар. 1, 232. и XVII вијека: јиј Вран. жив. 91. — од основе кѣд: зѣповѣѣ П. 34. 57. 102. 109. 148. 163. зановић

¹ илнн трѣгокци бѣдите ки прѣпорѣснн П. 14. благословѣте те сви ангели Банд. 7. — Међу примјерима који ће се наводити за друго и треће лице јед. заједно има их довољно за треће, као: свети се име твоје Вран. рјеч. 127. бог обзруј Вран. жив. 102.

Ст. пис. 2, 151. 184. 215. 226. заповиј Стар. 1, 219. покисѣ Збор. 296. 30. 306. 406. 70. повиј Ст. пис. 1, 306. Хект. 49. пови Зор. 146. Стар. 3, 306. инови Зор. 646. Брн. 406. приповјеђ Ст. пис. 5, 60. спокисѣ Збор. 68: сповјеђ Ст. пис. 4, 401. Злат. 96. 576. 80. сповиј Ст. пис. 1, 303. сви Брн. 65. изувиј Ст. пис. 1, 24. и XVII вијека: повиј Вран. жив. 85. заповиј 55. оповјеђ Гунд. ис. 7. заповјеђ Андр. дев. 120. исповјеђ Андр. пут 54. — тако је у старом словенском језику и од основе *дад*: *даждь* Сав. 7. — Међу ове глаголе прешао је још у старом словенском језику у овом облику глагол треће врсте *видѣти*, те и у српском језику има у императиву у једнини као и поменути глаголи: *видѣти* II. 10. 84. 178. *видѣти* II. Рањ. 286. 316. 37. Збор. 34. Ст. пис. 2, 44. 276. 3, 41. 393. 4, 60. 5, 12. 34. 109. 111. 257. Злат. 2. Чубр. 66. *видѣти* Ст. пис. 1, 49. Хект. 406. Зор. 636. Стар. 3, 275. *видѣти* Стар. 4, 114. *видѣти* II. Рањ. 396. *видѣти* Ст. пис. 2, 46. *развидѣти* Ст. пис. 5, 143. и XVII вијека: *видѣти* Гунд. суз. I, VII. Там. 6. Андр. пут 317. *видѣти* Гунд. суз. II, XLII. *видѣти* Вран. жив. 37. Орб. 27. 74. Јерк. 71. *развидѣти* Јерк. 39. — Али ови облици ако су се и држали до краја XVII вијека сви осим *видѣти* од основе *дад*, инак су се још прије почели помијерати: најприје се помијерише тијем што једначећи се с истијем облицима других глагола примише на крају њихово *и*: тако је у глагола *видѣти* од почетка XVI вијека: *видѣти* Збор. 149. *видѣти* Брн. 65. XVII вијека: *видѣти* Див. 17. 266. Андр. нач. 55. дев. 78. од основе *кѣд* тако се налази истом XVII вијека: *сповидѣти* Андр. пут 57. 276. и са *дј* мјесто *ђ* у писца који је и у другим приликама тако писао (види код имперф.): одповидѣти Банд. 46. а најпослије једначећи се још више с другим глаголима пред примљеним *и* повратише *д* мјесто *ђ*, али истом XVII вијека: од основе *кѣд*: *повидѣти* Вран. жив. 17.¹ од основе *јед*: *једѣти* Радн. 17. у глагола *видѣти*: види Банд. 144. Мик. грам. 23. — Глагол је *дати* у српском језику од пријех времена прешао у овијем облицима међу глагоде међу које припада инфинитивом (види даље II. Б. 6.): XII вијека: *дан* М. 7. XIII вијека: *дан* М. 21. 43. *подан* М. 53. *раздан* Сав. 7. и даље: *дан* М. 215. 338. II.

¹ И без крајњег *и*, али истога времена: *сповјед* Ст. пис. 4, 401. у *дуу*.

5. 25. 97. Пб. 21. 25. дај Ст. нис. 1, 119. Збор. 12. Ст. нис. 4, 209. 5, 5. Град. дух. 80. Хект. 26. Брн. 9. Злат. 76. Вран. жив. 68. Гунд. суз. I, XXV. Банд. 21. подај Злат. 11. Банд. IV. Јерк. 20. продај Збор. 29. Брн. 586.

б) у множини долази к основи наставак ја сажет у *i*, које у словенским језицима остаје: *пропокаџите* М. 164. тако је било и у глагола *дати* до краја XIV вијека: 2-го мн.: *прѣдадите* Пб. 37. у глагола *видјети* и послѣје једнако: *видите* Н. Рањ. 666. Мик. грам. 23. — Али што је бивало у једнини препосило се и у множину, и то од XIV вијека, те је било од основе *кѣд* 2-го мн.: *кѣите* М. 247. *злпокаџите* П. 1. 11. 12. 14. 16. *заповијте* Ст. нис. 1, 4. и у глагола *видјети*: *виђмо* Н. Рањ. 216. 94. Збор. 28. Град. дјев. 159. Мик. грам. 23. *виђте* П. Рањ. 606. 126. Збор. 113. 122. Ст. нис. 2, 132. 342. 3, 93. 195. 4, 114. 333. 5, 134. 159. Банд. 196. *вите* Хект. 31. *извиђте* П. Рањ. 31. али ако и долази тако до краја XVII вијека, ипак се од XV вијека узимало пред лични наставак још и *и*, које припада императиву у множини, као што се у једнини из других глагола дометало *и*: у глагола *видјети* још од XV вијека друго лице: *кѣите* П. 59. Збор. 176. Див. 26. а прво истом XVII вијека: *виђимо* Див. 9. 96. — Глагол се *дати* као у једнини од првијех времена изједначио с глаголима међу које припада инфинитивом: 1-во мн.: *дамо* Збор. 124. Ст. нис. 5, 199. 2-го мн.: *поданте* М. 50. *прѣдите* М. 50. *данте* М. 185. 529. Н. 1. 62. 71. 105. Пб. 25. 32. Збор. 25. *дајте* Ст. нис. 2, 42. Д. Рањ. 132. Злат. 356. Банд. 49. *изданте* Пб. 33. *приданте* М. 426. а *ј* се у једнини на крају и у множини пред личнијем наставцима могло и одбацити (види даље и код других глагола): *да* Ст. нис. 4, 10. 327. 362. 440. *пода* Див. 21. *прида* Ст. нис. 4, 192. *дате* Ст. нис. 5, 265.

II. Основе које у садашњем вр. имају наставак: међу глаголима с таким основама бивају разлике у императиву с тога што је у садашњем вр. у једнијех наставак чисто а а других ја, што се од наставка ја глас *ј* саставља с предњим сугласним а иза самогласнога остаје *ј*, и што наставак ја имају неки глаголи само у првом лицу јед.:

А. Основе с наставком а: к такој основи приступа за императив наставак ја сажет у *i*, а то се *i* са задњим а од

основе саставља у словенским језицима у *ѡ*, пред којим се гласови *з*, *к*, *х* мијењају на *з*, *ц*, *с*, али *ѡ* у једнини слаби те бива *и*, а само је у множини остајало:

2-го и 3-ће јед.: I. 1. бљуди Ст. пис. 4, 48. поведи Н. Рањ. 62. греди М. 177. Н. Рањ. 45. клади Хект. 42. пади Ст. пис. 4, 409. допади Ст. пис. 2, 312. напади Ст. пис. 5, 231. попади Ст. пис. 1, 149. Мри. 73. седи Ст. пис. 1, 89. сједи Ст. пис. 5, 186. саседи Стар. 3, 273. — I. 2. удјези II. Рањ. 27. Гуч. 181. Андр. дев. 83. паси Н. Рањ. 184. — I. 3. дуби Ст. пис. 4, 383. оскуби Ст. пис. 4, 261. — I. 4. врзи Ст. пис. 4, 241. 309. 374. 5, 87. Вран. жив. 105. Банд. 261. ѿдѡврѡзи II. 133. Ст. пис. 5, 237. Гуч. 108. Вран. жив. 114. поврзи Ст. пис. 1, 115, 5, 152. скрѡзи II. 133. лези Ст. пис. 5, 140. помози Ст. пис. 4, 143. мози Каш. грам. 156. стрѡзи Ст. пис. 3, 270. реѡзи II. 23. 138. Н. Рањ. 62. Ст. пис. 5, 192. Злат. 886. у тога је глагола могло *е* ослабивши у њ испасти: рѡзи II. 18. 30. 143. тако се може *е* избацити и у глагола *жеѡи*, а тада се *з* које постаје од *з* изједначује с предњим *ж*, па се *жж* замјењује гласовима *жд*: *вжди* II. 149.¹ — I. 5. вазми Н. Рањ. 161. Ст. пис. 1, 99. 2, 3. 4, 92. зими М. 501. изми Н. Рањ. 1966. Збор. 996. Ст. пис. 2, 430. 5, 243. Хект. 4. однеми Н. Рањ. 1616. Ст. пис. 1, 50. Брн. 36. однами Ст. пис. 1, 53. узми II. Рањ. 1656. проми Н. Рањ. 93. почми Хект. 19. Каш. 64. у пошљедњега глагола и *м* мјесто *к*: почми Ст. пис. 1, 271. Мрв. 26. — I. 6. од основе која се шири добивајући од свагда на крају *д*: приди Ст. пис. 4, 217. 5, 41. Вран. рјеч. 127. сиди Злат. 946. Каш. 66. исти глагол сложен с приједлозима који се евршују на вокал: донди Збор. 1186. појди Вран. жив. 20. и кад се приједлог свршује на сугласно али се domeће *а*: изајди Н. Рањ. 1616. Ст. пис. 4, 153. Вран. жив. 44. обајди Ст. пис. 3, 193. *јд* саставља се у *ђ*: доги II. 24. 38. Н. Рањ. 32. Збор. 98. Див. 216. зађи Ст. пис. 3, 139. нађи Ст. пис. 3, 113. 4, 239. пођи Н. Рањ. 316. Збор. 256. Ст. пис. 2, 55. 224. 445. 4, 343.

¹ Што се наводи: сажми Вран. жив. 27. ужми Мрв. 22. Јерк. 25. 34. 66. биће удешавано према инфинитиву *жгати*, као у садашњем вр.; види стр. 284.

Д. Рањ. 73. Град. дјев. 86. Злат. 716. прођи Збор. 1016.¹ тако и у сложеном са *при*: приђи Н. Рањ. 1716. Збор. 34. Град. дух. 85. Гуч. 277. Гунд. ис. 23. Мат. 99. из таквих сложених прелази *ђ* и у друге, у којима остаје *и* не мијењајући се у *ј*, и у прости, али истом XVII вијека: отиђи Радн. 3. иђи Радн. 36. 68. у глагола који такођер добија *д* од свагда на крају основе и мијења самогласно: буди Зор. 6. Вран. рјеч. 127. добуди Крн. 236. забуди Вран. жив. 94. сложен са *до* изједначује се с осталијем глаголима овога раздјела којима се основа у инфинитиву свршује на самогласно од XVI вијека (види даље Б. б.): придоби Град. дјев. 28. у глагола који од свагда добија у садашњем вр. *н* на крају основе: устанп Н. Рањ. 100. глагол *знати* како је у садашњем вр. примао од других глагола *д* на крају основе, налази се тако са *д* и у императиву, али истом XVII вијека: познади Вран. жив. 31. Радн. 80. — I. 7. умри Ст. ис. 5, 179. најери Стар. 1, 232. стари Бри. 44. потари Банд. 75. — II. побјегни Н. Рањ. 246. убигни Вран. жив. 44. обрци Ст. ис. 5, 42. дигни Н. Рањ. 286. Збор. 96. Ст. ис. 3, 79. 5, 196. Зор. 646. Мри. 94. уздигни М. 513. Ст. ис. 1, 7. Н. Рањ. 176. Банд. 6. Јерк. 34. по-дигни Ст. ис. 4, 438. Злат. 886. Гуч. 135. дигпи Ст. ис. 4, 422. Д. Рањ. 45. Пос. 5. Радн. 3. уздигни Банд. 18. дошкни Пб. 110. измакни Ст. ис. 4, 299. надни Ст. ис. 2, 126. Зор. 14. присегни Ст. ис. 5, 187. такни Ст. ис. 4, 374. стегни Ст. ис. 4, 301. стисни Ст. ис. 1, 109. Хект. 266. Гунд. ис. 9. притисни Бри. 46. затисни Андр. пут 133. — V. 3. прожени Ст. ис. 4, 231. иждени Ст. ис. 4, 213. 5, 264. 273. оджени Д. Рањ. 276. Андр. нач. 56. одждени Ст. ис. 5, 151. Д. Рањ. 1426. 1476. с промјеном гласа *ж* у *р*: изрени Н. Рањ. 70. Ст. ис. 4, 213. зарени Ст. ис. 5, 189. одрени Зор. 41. Бри. 146. Гунд. ис. 19. Јерк. 16. прорени Бри. 466.² зови Н. Рањ. 656. одрви Ст. ис. 3, 448.

¹ По говору у ком *ђ* гласи *ј* налази се *ј* и у овој прилици: поји Ст. ис. 1, 11. 3, 399.

² У тога се глагола могло *е* и избацити а тада се и *г* поврћало мјесто *ж*: одагни Андр. пут 30. 205. 420. изагни Андр. дев. 64. пут 352. 373. тако би могло бити и одагни Ст. ис. 4, 480. премда би на том мјесту могао бити и глагол друге врсте.

1-во и 2-го мн. са в иред личнијем наставцима долази само у прва времена нити прелази преко XV вијека, и у такога је првога лица мн. лични наставак само ма: 1-во мн.: I. 2. *принесемъ* М. 140. — I. 4. *открѣземъ* М. 530. *облацисмъ* Стар. 4, 234. — II. *казникимъ* М. 86. — 2-го множ.: I. 1. *съблюдете* М. 570. *гредѣте* Стеф. 16. *гредѣте* Пб. 29. *чѣтѣ* М. 84. — I. 2. *принесѣте* М. 88. — I. 4. *помозѣте* Стар. 4, 233. — I. 5. *магнѣте* Стеф. 18. *имѣте* Стеф. 10. *имѣте* М. 54. *къзмѣте* М. 4. — I. 6. у глагола коме се основа у садашњем вр. од свагда шири добивајући на крају *д*: *идѣте* М. 160. 164. *идѣте* М. 179. *придѣте* Стеф. 7. М. 86. *пођѣте* М. 485. — II. *въздвигнѣте* Стар. 4, 233. — Али су се оба лица помјерила тијем што су се изједначивала с истијем лицима јединне, те је из јединне прешло *и* у множину пред личне наставке истиснувши *в*: то се налази и у старом словенском језику, прем да врло ријетко (Миклошић, *vergl. gram.* III. 99), а у нас се јавља XIV вијека: *магнѣте* Пб. 15. *рѣнѣте* 27. *вѣдѣте* П. 14. *рѣнѣте* П. 20. а по том имамо:

1-во мн.: I. 4. *одврзимо* П. Рањ. 13. Банд. 1. *врзимо* Збор. 776. Банд. 46. *мозимо* Каш. грам. 156. *рецимо* Збор. 886. *изврсимо* Мрн. 128. — I. 5. *зачнимо* Ст. пис. 5, 226. — I. 6. у глагола ком се основа од свагда шири добивајући на крају *д*: *сидимо* Ст. пис. 4, 306. сложено с приједлозима који се свршују на самогласно: *прођимо* П. Рањ. 21. *нађимо* Ст. пис. 2, 444. *ођимо* Злат. 98. *пођимо* Ст. пис. 2, 444. 4, 438. 5, 128. — II. *двигнимо* Мрн. 65.

2-го мн.: I. 1. *бљудите* Ст. пис. 4, 238. *надите* Ст. пис. 3, 306. 321. Банд. 125. *Јерк.* 76. *сусретите* Андр. дев. 62. — I. 2. *улјезите* Злат. 306. — I. 3. *усните* Ст. пис. 4, 332. — I. 4. *одврзите* Вран. жив. 27. *мозите* Каш. грам. 156. *обуците* Н. Рањ. 586. *теците* Ст. пис. 5, 336. — I. 5. *вазмите* Н. Рањ. 1616. Ст. пис. 4, 240. *взамите* Стар. 3, 325. *почните* Ст. пис. 5, 232. — I. 6. у глагола ком се основа шири од свагда добијајући *д*: *придѣте* Н. Рањ. 156. Ст. пис. 3, 342. 4, 335. сложено с приједлозима *иза* којих се *и* мијења на *ј* па се *ј* са *д* саставља у *ђ*: *магнѣте* Пб. 15. *пођнѣте* П. Рањ. 14. 29. Ст. пис. 2, 56. Злат. 31. *ођите* Ст. пис. 4, 208. Злат. 6. тако и сложено са *при*: *приђите* П. Рањ. 118. Ст. пис. 4, 223. у глагола

ком се основа такођер шири од свагда добивајући *д*: *квднѣ* П. 14. Буд. 45. Јерк. 22. — I. 7. одрите Збор. 306. прострите Ст. пис. 5, 247. — II. уздигните II. Рањ. 136. Банд. 1. дингните Ст. пис. 3, 152. 4, 388. Злат. 35. дингите Банд. 82. паците Ст. пис. 2, 402. падинте Банд. 99. — V. 3. ждените Ст. пис. 4, 331. срените 331. разрените Глав. 127.

Глагол *моћи* у порицању имао је још XVI и XVII вијека као и остали четвртога раздјела прве врсте: не мози Буд. 131. Мрн. 104. не мозите Буд. 132. али од XIV вијека избацује му се цијели слог *зи*, те се мјесто њега домеће *ј* у једнини и у множини: не мои II. 26. II. Рањ. 40. Збор. 12. Ст. пис. 2, 58. 5, 221. Д. Рањ. IV. Град. дух. 14. Зор. 05. Злат. 6. Гуч. 286. Вран. жив. 26. Орб. 29. Банд. 6. не монте М. 185. 538. II. 9. Пб. 2. II. Рањ. 19. Ст. пис. 2, 32. 3, 265. 5, 160. Злат. 3. Гуч. 11. Банд. 6. а *ј* се онет одбацује: не мо Ст. пис. 4, 421. Д. Рањ. 27. Див. 21. не моте Див. 26. (види и даље под Б. б.) а једном у слику налази се додано на крају *с*: не моје Ст. пис. 5, 4.

У неких глагола четвртога раздјела прве врсте мјесто гласа *з*, који у њих постаје у том облику од *г*, налази се кад кад и *ж* узето из садашњег вр. од свршетка XV вијека у једнини и у множини: бржи Ст. пис. 1, 222. жежи Ст. пис. 1, 332. Андр. дев. 70. ражежи Ст. пис. 1, 192. раждежи Ст. пис. 2, 341. ужежи Ст. пис. 2 343. 344. 445. 5, 190. Град. дух. 64. Д. Рањ. 166. Банд. III. Андр. дев. 13. стржи Ст. пис. 1, 129. ижежите II. Рањ. 108. Банд. 102. ждежите Ст. пис. 4, 383.¹

Доста се често од XV вијека одбацује *и* у једнини на крају и у множини пред личнијем наставцима, и то не само у пјесмама него и у прози: б.буд' Ст. пис. 5, 5. вед' Ст. пис. 1, 139. припад' Ст. пис. 4, 194. врз' Ст. пис. 5, 183. рец' Ст. пис. 2, 225. 4, 137. Д. Рањ. 676. Злат. 13. жив' Ст. пис. 4, 247. 271. поћ' Ст. пис. 2, 37. 3, 133. 4, 186. 202. Злат. 136. са *ј* мјесто *ћ*: пој' Ст. пис. 1, 46. 148. 180. Хект. 226. Зор. 14. Стар. 3, 294. Вран. жив. 89. буд' Злат. 9. Јерк. 22. придобуд' Ст. пис. 4, 480. не брви' се Злат. 346. — поћ'мо II. Рањ. 56. Ст.

¹ Грвјешком је наштампано *ионскитс* М. 417. мјесто *иофвинитива* попекн се Пб. 123.

пис. 5, 208. са *j* мјесто *ђ*: пој'мо Стар. 4, 112. 117. — вед'те Ст. пис. 1, 26. просед'те се (т. пис. 1, 235. донес'те Н. Рањ. 31. помоз'те Злат. 10. сиуц'те Ст. пис. 5, 269. рец'те Збор. 636. Ст. пис. 2, 10. 56. 3, 29. 288. 5, 129. 134. Д. Рањ. 67. Злат. 66. тец'те Ст. пис. 4, 361. 427. погыте П. 112. Ст. пис. 4, 295. 471. нађ'те Ст. пис. 3, 306. са *j* мјесто *ђ*: пој'те Ст. пис. 4, 355. 5, 210. Стар. 3, 271. буд'те Ст. пис. 1, 240. стан'те Ст. пис. 5, 210. Злат. 34. устан'те Ст. пис. 4, 332. спомен'те Ст. пис. 3, 121. прожен'те Ст. пис. 3, 121. — Кад се тако одбаци *и* па на крају остане *в* пред ријечју која се почиње гласовима *ж* или *т*, тада се и *в* често одбацује: жи ми Ст. пис. 2, 8.¹ 169. 229. 270. 319. 506. 4, 260. 273. 329. 5, 215. 241. жи ти Ст. пис. 4, 328. 5, 248. 254. Чубр. 136.² тако је одбачено *и* а за њим и *н*: огр Ст. пис. 5, 284. (види напријед стр. 11 смр).

Б. Основе с наставком *ја* у свијем лицима садашњега времена :

а) основе у којима *j* од њихова наставка долази иза сугласнога, те се с њим саставља по својим законима: у глагола с таквом основном бива у императиву исто што у онијех под А., само је у њих *ѡ* у множини предњега гласа ради прелазило у *а*: тако је у старом словенском: сѡвѡжамѡ, сѡвѡжате; али у српском језику тога нема, него је *ѡ* из онијех предњих глагола (II. А) докле се у њима држало прелазило кад кад и у ове, па се није мијењало у *а*: ношѡте М. 175. сисѡжете Стар. 4, 137. али се то није одржало, прем да се и у старом словенском језику кад кад налази, него је као у онијех предњих из једине прешло *и* и у множину, а и то је бивало и у старом словенском језику (Миклошић *vergl. gram.* III. 98):

2-го и 3-ће јед.: I. 5. у глагола којему основа у садашњем вр. добива наставак *ја*: жањи Ради. 42. — I. 6. у глагола који је у садашњем вр. удвојавао основу и она му тада добивала наставак *ја*: одеђи II. Рањ. 396. — V. 2. завежи Ст. пис. 5, 189. движи Ст. пис. 2, 496. уздвижи II. Рањ. 39. урјежи Ст. пис. 5, 266. зиђи Збор. 35. пошиљи Стар. 3, 292.

¹ Наштампано је *жими*.

² Тако је и адјективу одбачено *в* у примјерима: жи ми ја Ст. пис. 184. 294. жи ти ја Ст. пис. 261. 271.

пошљи Гунд. суз. I, III. Радн. 89. пошаљи Ст. пис. 5, 100. Банд. 45. Мат. 14. Радн. 57. Глав. 126. закољи Ст. пис. 5, 179.

1-во мн.: I. 6. у глагола којему се основа у садашњем вр. удвојавала те добијала наставак ја: одећимо Н. Рањ. 13. — V. 2. ишћимо Ст. пис. 1, 104.

2-го мн. V. 2. ишћите Брн. 24. пошаљите Банд. 58. кољите Ст. пис. 4, 489.

И у тијех се глагола и у једнини на крају а у множини пред личнијем наставцима може и одбацити: движ' Ст. пис. 4, 107. каж' Ст. пис. 5, 220. пиш' 136. движ'те Ст. пис. 3, 290. 4, 70. плач'те Ст. пис. 3, 337. Гунд. суз. III, XXXVII. поплеш'те Ст. пис. 3, 427. обриш'те Ст. пис. пис. 5, 270.

б) основе у којима ј од њихова наставка долази иза самогласнога, те остаје: у глагола с таким основном у једнини и које постаје као и у предњих на крају отпада иза ј, а у множини се њ мијењало као и у предњих на а. али је и у тијех глагола у српском језику оно што бива у једнини ирешло и у множини, те ни у множини нема њ нити каквога гласа мјесто њега, као што у једнини нема и, а тако је бивало и у старом словенском језику:

2-го и 3-ће јед.: I. 6. продиј Хект. 10. упиј Н. Рањ. 706. умиј 38. змам П. 6. Ст. пис. 2, 486. 4, 402. познај Вран. жив. 43. одиј Ст. пис. 1, 99. заодвиј Банд. 32. с промјеном гласа њ у ој: пој Ст. пис. 5, 80. Гунд. ис. 40. запој Ст. пис. 4, 99. — III. 1. желмен Збор. 2. разумјеј Збор. 48. Град. дјев. 143. Орб. 56. — V. 1. давај Ст. пис. 1, 130. нзмам М. 53. немман П. 36. укопај Злат. 976. озирај Ст. пис. 3, 267. прилаган М. 9. помаган М. 2. Ст. пис. 5, 307. питај Ст. пис. 4, 308. педјепсај Ст. пис. 3, 431. шпралан П. 78. пријај (ассиреге) Ст. пис. 2, 3. њпан П. 19. уфај Брн. 36. простпрај Н. Рањ. 117. споменивај Андр. дев. 199.¹ — V. 3. разгрнен Збор. 98. кај Ст. пис. 2, 244. 5, 134. покај Ст. пис. 3, 224. у глагола који је прелазно из тога раздјела у први исте врсте: одагнај Брн. 44. — VI. вјеруј Л. Рањ. 17. даруј Ст. пис. 2, 154. казуј Злат. 2. утви Збор. 164. почтуј Н. Рањ. 636. штуј Стар. 1, 219. Мат. 42. Вран. жив. 10. поштуј Глав. 67.

¹ Мјесто *гледај* има и *глеј* Глав. 123.

1-во мн.: I. 6. познајмо Каш. 113. појмо Ст. пис. 5, 199.
— V. 1. помпнајмо Ст. пис. 1, 208. споминајмо Вран. жив. 33.
— V. 3. страјмо Ст. пис. 5, 199. — VI. штујмо Вран. жив. 33.

2-го мн.: I. 6. знајте Ст. пис. 4, 58. бијте Вран. жив. 61. испли(ј)те Ст. пис. 3, 41. — III. 1. разумиште II. 175. H. Рањ. 636. Град. дјев. 42. разумијте Вран. жив. 76. — V. 1. давајте Ст. пис. 1, 44. имлите M. 483. Ст. пис. 5, 158. помагајте Збор. 56. постамиште II. 20. — V. 3. у глагола ком се у основи самогласно и (пролимати) ширило у в: пролиште Стеф. 10. — VI. напредујте Ст. пис. 5, 158. почтујте Ст. пис. 3, 315.

Глагол *хтјети*, који у садашњем вр. осим трећега лица мн. предази међу глаголе другога раздјела цете врсте, остаје у императиву међу глаголима првога раздјела треће врсте, те иде овамо: 2-го и 3-ће јед.: хотјеј Ст. пис. 2, 479. 485. 4, 143. 420. 5, 40. 52. 55. 196. 217. 237. 314. Злат. 106. хотиј Ст. пис. 1, 86. 2, 411. 5, 40. Вран. жив. 68. Мат. 15. Мри. 37. Јерк. 25. Каш. грам. 104. хтјеј Ст. пис. 2, 10. 4, 298. 5, 5. 8. 12. 142. Злат. 22. Бун. 50. хтиј Ст. пис. 1, 7. Хект. 96. 206. 43. Стар. 4, 111. 115. — 1-во мн.: хотјејмо Ст. пис. 5, 222. хтијмо Хект. 326. — 2-го мн.: хотјејте Ст. пис. 2, 403. 5, 223. хотијте Банд. 61. хтјејте II. Рањ. 38. 496. 84. Збор. 52. Ст. пис. 2, 403.

У јединици на крају и у множини пред личнијем наставком доста се често *ј* и избацује: проли II. Рањ. 49. разумје Ст. пис. 2, 497. пожемиє Збор. 1656. хотје Ст. пис. 2, 497. Андр. дев. 153. хтје Злат. 76. хоти H. Рањ. 1726. Ст. пис. 5, 14. Д. Рањ. 74. хти Ст. пис. 5, 41. кти Д. Рањ. 7. прјеповиједа II. Рањ. 64. кастига 27. гледа Ст. пис. 4, 249. 5, 232. Д. Рањ. 48. чува Ст. пис. 4, 238. вика Ст. пис. 5, 250. уфа Ст. пис. 5, 77. ражива Ст. пис. 5, 89. изида Д. Рањ. 17. гриска 206. пита Град. дух. 44. 45. Злат. 31. слуша Гунд. суз. I, VIII. погледа Андр. дев. 168. ужива 25. — хтјемо Каш. 46. гледамо Ст. пис. 5, 235. прашамо 212. чекамо 235. — разумиште Збор. 1736. хтјете Д. Рањ. IX. Злат. 16. хтите H. Рањ. 17. 1606. имате Збор. 111. гвклатс M. 553. чувате Ст. пис. 5, 99. тако и кад је у пред *ј* налази се и без *ј*: втрь M. 553. чу H. Рањ. 48.

У јединици налази се XVII вијека додано на крају *e*: заодије Ради. 95. 99. сије 95.¹

Само у једном глаголу налази се у једнога писца XVII вијека у оба лица *ми*. и пред личнијем наставцима, као што се у истом глаголу данас и говори: уздајимо (давати) Банд. 112. уздајите 41.

В. Основе које у садашњем вр. имају наставак ја само у првом лицу јед.: у таквих глагола основа онака каква је у другим лицима осим првога јед. долази у императив а иза њезина крајњега и отпада и у јединици и у множини наставак којим постаје императив, па и само њезино крајње и отпада кад стоји иза *ј*:

а) од основа које пред крајњим и немају *ј*, те им и остаје:

2-го и 3-ће јед.: III. 2. жели II. Рањ. 32. позри Ст. пис. 5. 78. Јерк. 39. цкни Збор. 106. Ст. пис. 2, 94. 5, 36. Злат. 856 Андр. нач. 57.² — IV. коџи М. 126. говори II. Рањ. 63. слободи Ст. пис. 2, 132. однимв Злат. 15. чти Ст. пис. 3, 112. Злат. 986. Гуч. 43. Вран. жив. 18. прочти Ђам. 6.

1-во *ми*: III. 2. цкнимо Ст. пис. 4, 438. — IV. чинимо II. Рањ. 158.

2-го *ми*. III. 2. бдите Каш. 43. позрите Ст. пис. 5, 160. свирите Ст. пис. 4, 335. ц(к)ните Збор. 1436. Ст. пис. 5, 217. — IV. плоџитс М. 4. молитс II. Рањ. 91. читс Ст. пис. 3, 327. Орб. 176.

У множини је кад кад из других глагола прелазило *џ* и у ове, у којих оно не може ни постати: видџте Стеф. 7. поболсте М. 417. здрџжсте Пб. 20. џстаксте Стар. 4, 136. соџдсте Стар. 4, 134. (види напријед. стр. 340. 342).

И у овијех глагола и у јединици на крају и у множини пред личнијем наставком може се и избацити од XIV вијека

¹ Могло би се мислити да је и ту одбачено на крају *ј*, те да тако стоји мјесто *заодјеј*, *сјеј*, али у то вријеме и у тога писца тешко би ту могло бити *је* мјесто *и*, а и напријед је споменуто (стр. 341) да се налази *e* додано и прије и у другога писца.

² Што има волиј Хект. 30. мниј Ст. пис. 2, 271. 282. цкниј Ст. пис. 1, 243. тешко ће бити по првом раздјелу треће врсте, него ће *иј* стајати мјесто самога *и*.

(види друго мн.): учпн' Н. Рањ. 586. 61. Злат. 11. Вран. жив. 99. чини Збор. 60. 121. Ст. пис. 3, 391. 4, 231. Град. дјев. 37. Брн. 18. говор' Ст. пис. 5, 215. одговор' Брн. 236. отвор' Ст. пис. 3, 443. прим' Ст. пис. 4, 48. сцјен' Град. дјев. 78. — одријеш'мо Ст. пис. 4, 132. ход'мо Ст. пис. 5, 132. Хект. 4. — џтпрате Пб. 30. испрате Пб. 30. Ст. пис. 3, 316. остав'те Ст. пис. 1, 35. учин'те Н. Рањ. 63. чин'те Збор. 80. Ст. пис. 4, 4. 255. 5, 213. Град. дјев. 4. Брн. 56. Злат. 3. бран'те Ст. пис. 5, 160. поклоп'те Ст. пис. 3, 306. мол'те Ст. пис. 1, 35. 3, 327. скоч'те Ст. пис. 4, 478. прим'те Злат. 3. скуп'те Брн. 56. ход'те Ст. пис. 4, 222. 5, 211. Злат. 4. — у једини кад остане на крају *ст*, може се и *т* одбацити: допус Ст. пис. 2, 426. 4, 48. 5, 40. 50. (испореди стр. 6).

б) од основа које пред крајњим *и* имају *ј*, те *пм* *и* отпада:

2-го и 3 ће јед.: III. 2. стој Ст. пис. 5, 208. настој Вран. жив. 57. — IV. опој Ст. пис. 2, 341. тај Ст. пис. 3, 183. 4, 11. 5, 190. затај Вран. жив. 30.

2-го мн.: III. 1. бојте се Ст. пис. 5, 211. постојте 213. — IV. гојте Ст. пис. 4, 78. напојте Ст. пис. 5, 160. тајте Ст. пис. 3, 216. 4, 262. 386.

ДВОЈНА.

Разликује се од мпожине само личнијем наставцима, а они су као у садашњем времену; у нашим књигама долази само друго лице, и то само у старија времена: љггта Сав. 5. коудата 4. данта 5. зманта 5. џслакзота 5. забманта 4. првисмаганта 5. келнуанта 4. мипишнта 4. — налази се и на свршетку XVI вијека, и то са *и* гдје је прије било *в*, али за треће лице множине: (наши тргоњци) џднта првпоручени П. 16. 20. 22.

ПАРТИЦИП САДАШЊЕГА ВРЕМЕНА

АКТИВНИ.

Основе су онаке какве су у садашњем времену, а које у садашњем вр. само у првом лицу јед. имају наставак *ја*, оне долазе у овај партицип онаке какве су у осталијем лицима осим првога јед.

Наставак је *ant*, али с таким наставком остаје партицип само у неким падежима, а у другима прелазећи међу ријечи с основом на *ја* добија још наставак *ја*, те му наставак тако од два сложен гласи *antja*. И простоме и сложеном наставку остаје *a* у почетку само иза основа које се свршују на сугласно, а то су основе које у садашњем вр. немају наставка, а иза основа које се свршују на самогласно отпада му речено *a*. Од основа садашњег времена састављенијех с тијем наставком простијем или сложенијем постају овоме партиципу основе за падеже.

I. Прости наставак. Основу посталу тијем наставком има партицип само у номинативу једине мушкога и средњег рода. Оба падежа постају онако као у имена, и то као у имена којима се основа свршује на сугласно, јер се и партиципу с простијем наставком основа свршује на сугласно: у мушком роду наставак *s* стојећи на крају отпада, а у средњем роду и нема наставка за тај падеж као што га нема ни у имена средњег рода с основом на сугласно (стр. 11-12): што остаје — а то је основа — једнако је за оба рода и за то је номинатив јед. и мушкога и средњег рода једнак у овога партиципа. Али у самој основи, која остаје за номинатив, бивају разлике према гласовима до којих долази њезин наставак: између глагола којима основе у садашњем времену немају наставка и онијех којима основе у садашњем времену имају наставак *a* не може бити разлике, јер ако прве и добивају цијели наставак *ant* а друге само *nt*, опет ове друге већ имају *a* пред *nt*: али се од њих разликују глаголи којима основе у садашњем вр. имају наставак *ја*, па се и између њих самијех одвајају они којима основе имају наставак *ја* само у првом лицу јед. садашњег вр.

а) Основе у садашњем вр. без наставка и с наставком *a*: кад *k* првима приступи наставак *ant* а *k* другима само *nt*, тада (као на стр. 11. 16. 64. 103) *a* имајући за собом *n* и за њим *t* прелази са *n* у дуго *и*, које у словенским језицима гласи *ы*, а сугласно *t* оставши на крају отпада: тако у нашој књижевности долази само у споменцима у којима претеже црвени језик а у њима се мјесто *ы* пише *и* и (*a*

долази тај падеж и сложен као у адјектива имајући у мушком роду још и на крају, види даље): дадѝ Стеф. 23. снѝ 11. цѝкѝ 18. моѝн 20. пѝкѝ 10. М. 91. нѝдѝ Стеф. 16. али од првијех времена долази са *e* мјесто *ь* преносећи основе на чисто *a* међу основе на *ја*: моге М. 2. б. ¹ 255. виде М. 22. 237. 300. 336. П. 19. кокс Зак. 49. тако допире у XVII вијек: иде Ст. пис. 5, 183. гредѝ Збор. 476. Ст. пис. 2, 58. 5, 138. Зор. 76. Вран. жив. 38.

б) Основе у садашњем вр. с наставком *ја* у свијем лицима: крајње *a* у основи гласећи у словенским језицима *o* мијења се на *e* предњег гласа ради, на се *e* са *p* од наставка *пѝ* саставља у *a*, које у српском језику гласи *e*, а *t* оставши на крају отпада: таки се партицип много јаче држао: I. б. кѝпѝ М. 9. — V. 1. глѝдѝ М. 444. нѝмѝ 301. приѝмѝ 381. 412. 469. разѝмѝшѝлѝс 444. смѝшѝлѝс 444. 507. приѝпадѝ 9. 134. испѝрѝлѝс 235. 282. срѝмѝлѝс се 81. потѝкарѝс 20. оуѝпѝкѝс 9. вѝжѝнѝкѝс 285. 300. — V. 2. пиѝсѝ II. 74. плаѝсѝ Стеф. 18. скаѝсѝ 16. шѝлѝс 16. — V. 3. даѝс М. 9. 300. даѝс 221. 235. 288. даѝс 134. с промјеном гласа и на *ѝ*, као што је бивало и у садашњем вр.: лѝсѝ Стеф. 26. — VI. господѝсѝ М. 285. 288. 300. заѝписѝсѝ 300. — тако још на крају XV и XVI вијека: I. б. с промјеном гласа *ѝ* на *ој* као у садашњем вр.: поје Ст. пис. 2, 129. — III. 1. жѝлије² Ст. пис. 2, 111. — V. 1. бѝраје Ст. пис. 3, 452. бѝгаѝс Стар. 3, 301. враѝјаѝс Буд. 60. обраѝјаѝс Злат. 176. глѝдаје Ст. пис. 2, 13. 3, 471. 4, 319. 5, 297. Д. Рањ. 4. Злат. 7. зѝгрѝшаје Ст. пис. 1, 296. вѝмаје Ст. пис. 2, 442. склаѝдаје Ст. пис. 2, 94. 3, 217. 4, 28. клаѝњаје Д. Рањ. 148. сконѝчаје Злат. 7. покрѝваје Збор. 6. Злат. 93. куѝшаје Ст. пис. 3, 463. лѝваје Д. Рањ. 19. проѝлеваје Ст. пис. 3, 322. разѝмѝшѝљаје Ст. пис. 3, 323. смѝшѝљаје Ст. пис. 2, 188. 3, 304. 5, 118. 297. Злат. 18. понавѝљаје Ст. пис. 3, 24. циѝпаје Ст. пис. 4, 476. сиѝѝцаѝс Ст. пис. 2, 62. приѝшѝваје Хект. 29. пѝливаје Ст. пис. 5, 103. праѝшаје Ст. пис. 3, 297. пуѝштаје Злат. 176. ругѝјаѝс се Збор. 154. слиѝшаје Ст. пис. 3, 3. 4, 269. услиѝшаје Ст. пис. 3, 413. уѝфаје Ст. пис. 2, 234. 3, 471. 5, 325. чеѝкаје Ст. пис. 2, 129. шѝтаје Д. Рањ. 1026. — V. 2.

¹ На та ље оба мјеста бити средњи род, који је, како је речено, једнак с мушким у том падежу.

² Наштампано је *želje*, али мислим да је партицип и да треба читати: *желије*.

доче Ст. пис. 5, 306.¹ — Како се види, између свијех глагола којима основа у садашњем вр. има наставак ја, највише се још XVI вијека држао овај облик у онијех првога раздјела пете врсте; јамачно су за то у исто вријеме прелазили међу њих у овом облику и гдјекоји глаголи другога раздјела пете врсте, прем да су неки и у другим облицима онамо прелазили: гракаје Д. Рањ. 119б. двизаје Злат. 17. искаје Ст. пис. 4, 47б. плакаје Ст. пис. 2, 129. 461. 5, 38. 5б. Д. Рањ. 103б.

в) Основе које у садашњем вр. само у 1-вом јед. имају наставак ја, а у осталијем се лицима свршују на и: крајње и од основе саставља се са и од нt у м, које у српском језику гласи е, а t оставиш на крају отпада: у таким глагола овај облик доири у XVII вијек: тако до краја XV вијека: III. 2. које се М. 81. 90. П. 103. веле М. 9. виде 241. сице 412. и у глагола те врсте који у садашњем вр. само 3-ће ми. има по овој врсти: хоте М. 4. 9. 241. исти је глагол прелазно и у први разди ове врсте те му овај облик припада и напријед под б): хоте II. 242. 260. — IV. кесе се М. 90. гокорс 178. 233. дкс 292. дилс 233. 304. моле 241. просе 241. 367. 393. строс 4. творс 221. 282. ходе 48. 120. унис 221. 282. 304. — на крају XV и свега XVI вијека: III. 2. виде Хект. 76. држе Збор. 38б. муче Ст. пис. 2, 45. 378. Зор. 12б. Злат. 35. сједе Збор. 35. сице Зор. 35б. стоје II. Рањ. 109. Ст. пис. 3, 3. 338. 4, 19. 73. 98. 162. 4, 103. 190. 290. 344. 5, 341. хоте Збор. 2б. Буд. 9. — IV. говоре II. Рањ. 91. 92б. 98б. 150. 169. Збор. 39. Ст. пис. 2, 249. 27б. 5, 121. моле (т. пис. 5, 9. просе М. 557. ерде се Ст. пис. 1, 9. творе Д. Рањ. 63б. 77б. тује Ст. пис. 2, 12б. 5, 182. ходе Ст. пис. 4, 9. 54. 95. 104. 112. 143. чуде се Ст. пис. 1, 9. — XVII вијека: III. 2. муче Див. 30. Мик. 679. стоје Гунд. суз. I, LXIV.

Сложени ном. јед. мушкога рода постаје као у адјектива кад к номиналном приступи номинатив јед. истога рода и, али долази само у споменцима у којима претеже црквени језик: тако у партиципа поменутога под а): кадми М. 9. 90. владми М. 562. у онијех под б): иснутаки М. 90. ѿвладми М.

¹ Једном у слику има наде Ст. пис. 1, 1б. по свој прилици мјесто *надије*.

562. кѣземлен Стар. 4, 233. господѣствоуѣши М. 15. 114. царѣствоуѣши М. 562. у онѣјех под в): неманидси М. 89. лювен Сав. 2. творен Сав. 1. М. 203. исходси М. 277. Али од XIV вијека долази овај сложени облик и поремећен: из падежа у којима основа има сложени наставак (види под II) прешла је така основа и у овај сложени, те је са свијем онаки какав је у адјектива с основом на ја; али и тако долази до свршетка XV вијека само у споменцима у којима претеже црквени језик, и за то има у основи шт мјесто љ: господѣствоуѣши М. 81. кладѣши М. 135. кладѣши М. 205. 266. Пб. 66. скемогуѣши П. 14. (даље види под II. 3. б. в.). — У средњем се роду сложени номинатив јед. још у старом словенском језику замјењивао акусативом, а он је постајао од основе у којој је сложени наставак (види II).

Али номинатив овај облик ако се и сачувао тако да у гдјекојега глагола допире и у XVII вијек, онет се много прије заборавило што је, те још од свршетка XIV вијека долази и за друге падеже, и то за номинатив мн. кога му драго рода, за номинатив јед. женскога рода и за акусатив јед. мушкога рода: а) за номинатив мн. кога му драго рода, на свршетку XIV вијека не само кад један говори о себи у множини: ми хотс харни бити М. 241. него и кад је ријеч о правој множини: хтис (дубровчани) М. 239. в мшсє кладмисє не кшмо (дубровчани) да стон, мѣ паус смо послани заповѣдає П. 20. догшисє мшши людисє тѣже П. 20. тако XV вијека: I. б. кѣде (кѣ пшши дрѣжши дубровчани) М. 260. 307. 430. II. 72. 96. 144. не киде пшкисє шете П. 85. — III. 2. боє се М. 467. П. 38. 112. свшисє П. 103. хотс М. 258. 289. 308. П. 151. у ношљедњєга и као у глагола првога раздјела исте врсте: хотѣ М. 497. — IV. моє М. 294. П. 127. 129. просє М. 294. тѣже П. 73. — V. 1. договорє М. 466. призикає Пб. 120. смшшлє М. 466. П. 35. 133. плаѣє М. 467. 485. заповѣдає П. 31.¹ 41. 63. 98. 112. вжшкє М. 285. вфлє П. 96. љєкає П. 92. — VI. господѣшє М. 285. прѣпорѣчує П. 76. захвалює П. 123. — на свршетку XV и свега XVI вијека: I. 1. гредє Ст. пис. 1, 13. Злат. 58. — I. б. знаје Ст.

¹ Што има на истој страни и заповѣдс, биће погрјешка мјесто заповѣдає.

пис. 3, 430. 4, 373. 5, 35. — III. 2. виде Ст. пис. 5, 139. стоје Ст. пис. 3, 242. хоте Буд. 135. 140. — IV. воде Ст. пис. 3, 247. говоре II. Рањ. 1036. 1566. Ст. пис. 2, 82. 5, 14. Збор. 296. ходе Ст. пис. 3, 239. 4, 138. 5, 127. 201. 208. обходе Ст. пис. 1, 28. чине Ст. пис. 1, 18. — V. свртаје Ст. пис. 1, 14. 28. гледаје Ст. пис. 4, 180. 317. подираје Ст. пис. 3, 240. играје Ст. пис. 1, 12. складаје Ст. пис. 3, 178. 4, 20. смишљаје Ст. пис. 2, 379. 5, 113. 145. пријеваје Ст. пис. 3, 246. сијеваје Д. Рањ. VIб. предаје Ст. пис. 4, 307. скриваје (кола) Злат. 17. слишаје Ст. пис. 3, 305. поступаје Хект. 116. удараје Ст. пис. 5, 157. чекаје Ст. пис. 1, 19. 4, 307. 466. шетаје Ст. пис. 4, 60. — V. 3. даје Ст. пис. 1, 57. — б) за номинатив јед. женскога рода: XV вијека: вииса (госпођа Вукава) просе II. 91. и госпога Елма биде в Двѣрокѣникѣ М. 359. јест вуннила госпога Елма хоте М. 415. моле се виисах (госпођа Једа) М. 417. иствиин Стѣлинда питае а гокорс IIб. 117. — на свршетку XV и свега XVI вијека: I. 1. јиде Ст. пис. 1, 64. гредe Зор. 356. — I. 6. поје Д. Рањ. 91. — III. 2. муче Злат. 29. сједе Ст. пис. 3, 194. стоје Ст. пис. 3, 80. 250. 4, 183. 355. — IV. воде Злат. 486. говоре Ст. пис. 4, 289. ходе Ст. пис. 3, 336. 5, 263. Гуч. 108. — V. 1. набадаје Ст. пис. 4, 93. разбвраје Ст. пис. 2, 506. 3, 322. повијаје Ст. пис. 4, 467. гледаје Ст. пис. 3, 435. Злат. 296. 426. играје Ст. пис. 5, 201. складаје Ст. пис. 3, 388. кушаје 178. луцаје 127. размишљаје II. Рањ. 216. 30. Ст. пис. 3, 345. смишљаје Ст. пис. 3, 6. сијеваје Ст. пис. 2, 118. Д. Рањ. 1356. пуштаје Ст. пис. 2, 393. стриљаје 347. 373. танцаје Ст. пис. 2, 85. чежаје 467. чекаје Ст. пис. 4, 290. шетаје Д. Рањ. 23. тако и у глагола који су из другога раздјела ове врсте прелазили у овај (види напријед стр. 349): викаје Ст. пис. 2, 434. 5, 133. крекаје Ст. пис. 5, 11. махаје Ст. пис. 2, 434. — XVII вијека: хоте поднесла јест смрт Вран. жив. 38. Фебронија исплази свој језик хоте да се одрже Вран. жив. 62. — в) за акусатив јед. мушкога рода, или управо за генитив, кад се њим замјењује акусатив: XVI вијека: леже (јоште дан не бјеше, кад га сам састао дошадши туј леже) Ст. пис. 5, 212.

II. Сложени наставак. С њим се основе садашњег времена састављају двојачко према свом завршетку:

а) све основе осим онијех које у садашњем вр. само у првом лицу јед. имају наставак ја састављају се једнако с наставком, јер ако наставак иза основа на сугласно и гласи **antja** а иза онијех на самогласно само **ntja**, опет је то самогласно свагда **a**, те се у свијех састају једнаки гласови који треба да се сложе, а гласови **nt** у наставку не стоје на крају да би се **n** с средњим **a** другачије слагало иза **j** а другачије иза других сугласнијех, него **t** имајући за собом **ja** припада другом слогу: по томе се **n** од наставка с предњим **a** саставља у словенским језицима у **ж**, које у српском језику гласи **ʒ**;

б) основе које у садашњем вр. само у првом лицу јед. имају наставак ја а у остадијем се свршују на **и** (у глагола другога раздјела треће врсте и четврте врсте), долазећи с тијем завршетком **n** у партицип, састављају своје крајње **и** са **n** од **ntja** у **н**, које у српском језику гласи **с**.

У основама тако састављеним за партицип гласови се **tj** од наставка слажу по својим законима, т. ј. од њих бива у староме словенском језику **шт** а у српском **ћ**. Од основа тако састављенијех имао је партицип све падеже у сва три рода осим већ поменутога (под I) номинатива јед. мушкога и средњега рода; а будући да се те основе свршују на **ја**, за то су од њих сви падежи (осим поменута два) постајали онако као у имена с основом на **ја**, осим номинатива мн. мушкога рода, који је постајао другачије, **n** номинатива јед. женскога рода, који се разликовао од обичнога.

1. Номинатив мн. мушкога рода одбацивао је својој основи крајње **a**, те постајао као у имена мушких којима се основа свршује на сугласно (види напријед стр. 66) и тако се свршивао на **e**: у основи му мјесто **ћ** долази **шт** у споменцима у којима претеже црквени језик: а) основе са **a** пред **ntja**: V. 1. *жльдающе* М. 35. *спасающе* М. 43. — V. 2. у глагола у којег је основа садашњега вр. имала наставак **a** мјесто **ја** за овај облик: *искоуще* (Стеф. 22. — б) основе са **и** пред **ntja**: III. 2. *свьтеще* М. 133. — IV. *проходеще* М. 84. — Али од ирцијех времена долази по живом говору у основи **ћ**: *трьгуюће* М. 2. тако до краја XVI вијека:

и у један глас, а пред њим је према црквеном језику шт мјесто *ћ*: господьствоујући М. 15. тако и последије у споменицима у којима претеже црквени језик: вдоући М. 244. и с несажетијем ни: соући М. 332. у таким споменицима долази тако и у номиналном облику XIV вијека: соући М. 60. — По живом говору са *ћ* у основи долази номинални облик у правом свом послу тако промијењен од XIV вијека: исходеки М. 87. сходекни 87. изълазекни 181.¹ хотећи М. 210. гокорекни П. 4. XV вијека: уѣюки П. 63. нмиюћи М. 326. индски М. 315. сѣдећи Пб. 120. стећи М. 327. гокорекни М. 484. дѣлски М. 476. молекни П. 46. 59. 61. 142. доносекни М. 528. ходекни М. 327. нрѣлаюћи М. 327. ншѣки П. 138. мниѣюки П. 60. у свијем је овим примјерима права множина, а има их тога времена и више у којима један говори о себи у множини изријеком тако да не може бити сумње да стоји множина: вѣдѣћи М. 300. 493. жѣлѣюћи М. 325. хотиучи М. 279. прѣносекни М. 494. ѡбраѣюћи М. 327. процинѣюћи М. 494. и последије долази така облик свега времена: I. 1. вѣдући Стар. 3, 321. — I. 3. дѣбући Ст. пис. 5, 313. скубући Ст. пис. 1, 102. живући Стар. 3, 254. — I. 4. жегући Ст. пис. 1, 58. могући Вран. жив. 50. стргући Банд. 11. текући Ст. пис. 1, 247. — I. 6. бијући Н. Рањ. 23. вапијући Ст. пис. 1, 31. словући Ст. пис. 4, 4. појући Збор. 1026. Ст. пис. 4, 4. 5, 198. знајући Стар. 3, 280. Каш. 67. идући Збор. 76. будући Збор. 486. Ст. пис. 5, 224. Див. 176. Банд. 11. — I. 7. мрући Ст. пис. 2, 416. трући Ст. пис. 5, 101. — III. 1. жѣлијући Ст. пис. 1, 186. умјејући Н. Рањ. 119. разумјејући Н. Рањ. 59. — III. 2. бдећи Вран. жив. 38. индећи Д. Рањ. VI. Злат. 846. држећи Злат. 17. живећи Ст. пис. 1, 151. 309. седећи 28. стојећи Збор. 56. Ст. пис. 2, 52. 4, 178. Град. дјев. 142. хотећи Ст. пис. 1, 72. Стар. 3, 231. Бри. 58. Вран. жив. 59. хтећи Ст. пис. 1, 19. 70. Каш. 62. од истог глагола и по првом раздјелу

¹ О ова три примјера могло би се сумњати је ли у њима допста овај падеж, јер долазе међу ријечима којима се казују међе па нема ријечи којој су придјевени, али мислим да је у њима овај падеж за то што у такој прилици долази и сплдоуће, ѡбѣсмлюће, онирлюће, слазѣсѣ I. 13, 370. тој мисли не ће сметати што у такој прилици долази и јединина: поући, ѡбѣшѣдѣ Г. 13, 371.

ове врсте: хтијући Ст. нис. 4, 107. од глагола овога раздјела ком је основа у садашњем вр. и д добијала, на је и у овај облик прелазило д XVII вијека: миңдући Вран. жив. 62. — IV. изводећи Ст. нис. 3, 66. возећи Хект. 12. говорећи Ст. нис. 1, 44. II. Рањ. 34. Збор. 316. Стар. 3, 254. 4, 112. изго-нећи II. Рањ. 23. ловећи Ст. нис. 1, 3. Хект. 34. мислећи Ст. нис. 2, 388. мрмљећи Ст. нис. 5, 64. носећи Ст. нис. 3, 309. подносећи Див. 31. просећи Ст. нис. 1, 9. слишећи Ст. нис. 1, 21. хвалећи II. Рањ. 216. Збор. 896. Банд. 11. ходећи Ст. нис. 1, 8. 4, 115. Јерк. 25. приходећи Ст. нис. 3, 334. хрлећи Злат. 17. чинећи Ст. нис. 3, 208. Хект. 226. Буд. 88. Бри. 3. Див. 236. чтећи Ст. нис. 5, 350. Орб. 43. штећи Стар. 1, 227. чудећи се Каш. 20. у глагола који инфинитивом припада у пету врсту: сиећи Орб. 113. — V. 1. одвраћајући Бри. 9. гле-дајући Збор. 27. карајући Ст. нис. 1, 186. спомињајући Бри. 13. сновидајући Ст. нис. 1, 68. чекајући II. Рањ. 206. Стар. 1, 224. — V. 2. пагињући Ст. нис. 1, 12. јишћући Вран. жи. 20. плачући Ст. нис. 1, 21. 3, 224. — V. 3. зовући Стар. 4, 116. дајући Ст. нис. 1, 58. Банд. 99. подајући Каш. 84. позна-јући Каш. 71. смјејући се Ст. нис. 5, 254. овамо је из првога раздјела ове врсте прелазило: даријући Ст. нис. 1, 3.¹ — VI. вјерујући Збор. 276. оглушујући се Гуч. 11. пљенују-ћи Ст. нис. 3, 20. потврдјујући Вран. жив. 23. тугујући Ст. нис. 3, 35.

Али оба ова номинатива, и онај прави на е и овај про-мијењени на и, ако се онај први и држао још XVI вијека а овај други остао до данас, опет се ни један ни други од давна није осјећао ни да је номинатив, ни да је у множини, ни да је мушкога рода: за то се баш и могао држати тако дуго један уз други не сметајући један другом, те најпослије од двије ствари истога значења једна изађе из обичаја; што се ни један ни други није осјећао што је, с тога долазе оба и за друге падеже од XIV вијека:

а) прави ном. мн. на е долази: аа) за ном. јед. мушкога рода: XIV вијека: спомснѣюкс (и господинѣ Каша) М. 193. гредѣкс

¹ Испореди даље под б. „целијући“ и споменуто напријед стр. 297 „дарију“.

(Длзвнзъ) Пб. 35. XV вијека: имаюће велику потребу послахъ М. 329. будухъ при краљу помолнх га М. 367. даюће нмъ знати да самъ миръ кунинъ М. 369. будухе ва у Бобокцъ М. 398. и будухе ва исликом славе М. 412. сткори велине щете, жегнѣ куѣ и трыѣ виноградѣ и паниуюѣ ихъ нманъ и всака има зла уннеѣ нмъ, и настоѣѣ всакимъ злимъ протикл нмъ М. 444. намъ љ пислъ даюки нм знанъ П. 68. ѡнъ зидуюки П. 143. умираюки у своѣмъ тестаментѣ ѡставиъ љ Пб. 79. тестаментъ будухе висимъ Пб. 128. на крају XV и свега XVI вијека: чинеѣ Ст. пис. 1, 153. видеѣ Ст. пис. 2, 225. желеѣ 118. 141. хтеѣ 438. мислеѣ 438. будуѣ Н. Раѣ. 20. 22. 416. 796. говореѣ 15. 92. 103. имајуѣ 386. приповиједајуѣ 196. идухе (краљ) Збор. 93. будуѣ (највећи, поче просити) 36. кимајуѣ 38. плачуѣ 316. минујуѣ (Абрам) 38. текуѣ Д. Раѣ. 446. кријуѣ 116. 216. знајуѣ Буд. 20. (ако купиъ јест ствари укредене или по сили вазете, знајуѣ) 90. 136. — бб) за номинатив јед. женскога рода: XIV вијека у једном примјеру још са шт мјесто љ: да(доу)ѣ М. 83. и са љ истога вијека: будухе (госпоги Марѣм будухе скободн) М. 211. XV вијека: господа Тодора, идухе (т. ј. кидухе) и радъмышляюке М. 418. на крају XV и XVI вијека: лежеѣ Ст. пис. 1, 65. ведеѣ Ст. пис. 2, 245. желеѣ 205. говореѣ Н. Раѣ. 93. имајуѣ 20. плачуѣ 25. беруѣ 52. обслужујуѣ 26. — вв) за номинатив јед. средњега рода (кад се налази за номинатив оба прва рода, нема сумње да је исти облик а не други какав и за средњи род): на крају XIV вијека: у којемъ намъ господство ти пише, даюки намъ П. 21. XV вијека: краљекство ми хотеѣ платити М. 248. јер сунце ничеѣ нагнул' бише кола, свитли образ хтеѣ замакнути дола Ст. пис. 1, 27. — гг) кад нема номинатива, којему би био придјевен: радъшляюѣ изъ зписъ М. 368. такои будухе, хоѣ бити и с момемъ и с вашнемъ поутинемъ М. 501. — дд) за акусатив јед. мушкога рода, или управо за генитив, кад стоји мјесто акусатива, XVI вијека: овогај наѡосмо обрађајуѣ људи Н. Раѣ. 104. наѣ њега тако чинеѣ Н. Раѣ. 2196. застл мужа илауѣ Збор. 31. видне уовнекл на престолю сиедеѣ 406. видне орла сиедеѣ 38. тогај чловика видјет ѣш смрт хтеѣ Ст. пис. 2, 124. поновит' чини ме не ктеѣ Ст. пис. 5, 352. — љђ) за датив

апсолутни стоји придјенен дативу: обладајуће понцпоскому Пилату (Лук. 3, 1) Н. Рањ. 19.

б) промијењени ном. мн. на и долази: аа) за ном. јед. мушкога рода (кад правп ном. мн. мушкога рода долази и за ном. јед., нема сумње да долази и промијењени нити има разлога тражити други облик који би једнако с њим гласно); а тај номинатив мн. долази за ном. јед. мушкога рода још од XIV вијека, најприје долази са шт мјесто *ћ*, али у споменутој познату само из рђана пријениса и с тога у овој ствари по све непоуздану: *ноклмнѣуши* сс М. 129. поуздано је тога вијека: *хотски* М. 202. *мислѣћи* М. 210. али у то вријеме као да се је овај облик још колебао кад је замјењивао номинатив јед., јер се налази (*и*)*ѣски* М. 178. *вѣдѣћи* М. 211. мјесто *иштоући*, *боудоући*, а ту ће бити номиналном номинативу јед. *иштс*, *коуѣс*, који је овај замјењивао, додано његово *ћи*. XV вијека: I. 4. *връгъки* II. 168. *могъки* II. 99. — I. 6. од глагола коме основа у садашњем вр. добива *д*: *вѣдѣћи* М. 336. *вѣдѣћи* М. 495. 511. 519. II. 52. 169. Пб. 120. — III. 2. *божѣки* сс М. 409. IIб. 100. *видѣки* М. 518. — IV. *молѣћи* М. 326. II. 148. — V. 1. *обѣћикаюћи* М. 326. — V. 2. *кљжѣки* II. 164. — V. 3. *хлѣюки* II. 168. — VI. *скѣтѣюки* II. 154. *потрѣвѣюћи* М. 339. и послѣје: у глагола којима основа садашњег вр. нема наставка: *једући* Ст. пис. 5, 89. *Каш.* 26. *Радн.* 17. *Андр.* пут 169. у других: I. 1. *чтући* Ст. пис. 1, 3. *гредући* *Зор.* 26. *Радн.* 45. *гудући* *Зор.* 15. 476. *кредући* *Мри.* 53. — I. 2. *љезући* Ст. пис. 2, 334. — I. 3. *живући* *Бри.* 24. *Вран.* жив. 106. *Див.* 31. *Банд.* 49. *Пос.* 6.¹ — I. 4. *могући* *Зор.* 30. *Злат.* предгов. 2. *Стар.* 4, 114. *стригући* *Зор.* 466. *рекући* Н. Рањ. 876. Ст. пис. 5, 278. *тукући* Ст. пис. 4, 18. 160. — I. 5. *кунући* Ст. пис. 5, 38. *Буд.* 90. *дмући* *Злат.* 886. — I. 6. *ванијући* Ст. пис. 3, 25. *кријући* Ст. пис. 4, 472. *чујући* *Збор.* 1046. *Каш.* 35. *рујући* *Вран.* жив. 65. с промјеном гласа *у* у *ов*: *пловући* Ст. пис. 3, 4. 129. 284. *ровући* Ст. пис. 1, 31. *смјејући* Ст. пис. 5, 254. с промјеном гласа *ѣ* у *ој*: *појући* Ст. пис. 3, 4. 205. 4, 25. *Д.* Рањ. VII. од глагола коме основа у садашњем вр. добија *н*: *денући* *Андр.* пут 254. од глагола којима се основе

¹ Штампарска ће погрјешка бити: *жиући* *Радн.* 10,

у садашњем вр. шире добивајући од свагда *д*: будући Ст. пис. 1, 128. Н. Рањ. 23. Злат. 14. идући Збор. 92. Гунд. суз. III, LXXXVIII. како је у ношљедњег у садашњем вр. долазило и *ђ* мјесто *д*, тако и у овом облику XVII вијека: иђући Радн. 6. 7. 12. Пос. 16. знајући Ст. пис. 5, 126. како је у ношљедњег глагола у садашњем вр. основа добивала *д*, прелазно је тај глас и у овај облик XVII вијека: знадући Вран. жив. 22. 35. 69. 74. Мат. 18. 52. 53. Мрн. 34. Каш. 88. 92. Глав. 62. 63. 72. 77. 81. види и у трећој врсти. — I. 7. мрући Злат. 886. од глагола који је из другог раздјела треће врсте у садашњем вр. прелазно и овамо: врући Брн. 68. — II. сахнући Злат. 886. нонкичући Буц. 49. — III. 1. желијући Хект. 356. 39. имјејући Н. Рањ. 1646. имијући II. Рањ. 164. Буд. 86. Мрн. 39. Глав. 48. умијући Андр. пут 207. разумијући Вран. жив. 75. Радн. 89. разумјејући Мат. 53. у овај су раздио прелазили овијем обликом гдјекоји глаголи из других раздјела и врста прем да га имају и према глаголима међу које припадају: тако из другог раздјела ове врсте (види стр. 353) хотијући Збор. 926. Град. дјев. 78. 105. 172. дух. 4. Зор. 28. Стар. 3, 303. 308. Вран. жив. 92. Див. 206. Банд. 9. Мат. 27. Каш. грам. 108. Радн. 25. 34. хтијући Збор. 686. Андр. дев. 41. ктијући Гуч. 66. 123. Ради. 42. ћутијући Град. дјев. 103. из истог раздјела (види и на стр. 360): млијући Пос. 30. глаголи којима је основа у садашњем вр. примала од других на крају *д*, XVII вијека: знадијући Ради. 15. имадијући Радн. 75. 91. — III. 2. бдећи II. Рањ. 21. Хект. 26. бјеснећи Ст. пис. 3, 358. бижећи Стар. 3, 301. велећи Гуч. 12. видећи Ст. пис. 2, 385. 5, 119. Д. Рањ. IX6. Вран. жив. 35. горећи Ст. пис. 3, 262. Радн. 66. желећи Ст. пис. 2, 116. 3, 139. 4, 28. Хект. 426. Крн. 12. Јерк. 15. жеднећи Ст. пис. 3, 139. живећи Ст. пис. 2, 100. Хект. 276. Брн. 24. Јерк. 88. Андр. дев. 59. клећећи Ст. пис. 3, 140. лежећи Стар. 3, 273. летећи Збор. 966. мнећи Ст. пис. 2, 140. Вран. жив. 33. од истог глагола има и с доданим *д* на крају основе као у садашњем вр. а по том према глаголима прве врсте првога раздјела, XVII вијека: мидући Вран. жив. 73. 80. прећи II. Рањ. 23. пузећи Хект. 4. 336. растећи Град. дух. 68. рестећи Ст. пис. 1, 38. свирећи Ст. пис. 4, 122. седећи Ст. пис. 1, 46. сједећи Ст. пис. 3, 217.

Д. Рањ. 12. стојећи Ст. нис. 2, 129. 276. 3, 352. 4, 157. 377. Град. дјев. 155. сажето: стећи Ст. нис. 2, 385. Зор. 26. Злат. 866. Стар. 1, 218. Вран. жив. 35. 39. 86. Јерк. 40. 88. хотећи Ст. нис. 1, 3. Н. Рањ. 266. Збор. 5. Ст. нис. 5, 127. Ври. 8. Нос. 186. хтећи Д. Рањ. IX. Хект. 426. Зор. 28. Злат. 46. Јерк. 8. Каш. 44. ктећи Злат. 16. цафтећи Ст. нис. 3, 272. цватећи Зор. 68. цвилећи Ст. нис. 2, 188. 3, 3. 5, 302. процвилећи Бун. 50. цкнећи Орб. 129. Гунд. суз. III, XC. Андр. пут 283 — IV. ванећи Ст. нис. 5, 40. Злат. 76. 17. приводећи Банд. III. говорећи Ст. нис. 1, 9. II. Рањ. 56. Збор. 66. Ври. 46. Стар. 3, 303. Гуч. 2. гојећи Ст. нис. 4, 394. грозећи Ст. нис. 3, 91. јудрећи Ст. нис. 1, 158. крстећи II. Рањ. 15. ловећи Ст. нис. 3, 4. мислећи II. Рањ. 20. Ст. нис. 4, 442. молећи Ст. нис. 3, 465. Вран. жив. 18. носећи Ст. нис. 3, 91. правећи Злат. 14. славећи Збор. 34. Ст. нис. 2, 121. служећи Ст. нис. 2, 438. сумњећи II. Рањ. 336. ходећи Ст. нис. 3, 4. мимоходећи II. Рањ. 37. чинећи Банд. 6. чтећи Град. дјев. 85. Хект. 366. Буд. 80. штећи Банд. 141. Јерк. 14. чудећи се Стар. 1, 220. од глагола који инфинитивом припада у пету врсту: спећи Ст. нис. 4, 3. — V. I. благосливљајући II. Рањ. 576. благосливајући Вран. жив. 109. благосивљајући Гуч. 131. Банд. 48. разбирајући Гуч. 118. обећајући Д. Рањ. IVб. викајући Збор. 506. 766. 956. одговарајући Ванд. 2. гукајући Зор. 686. давајући Андр. дев. 53. одавајући Вран. жив. 47. уздавајући Јерк. 41. даривајући Банд. 194. Каш. 25. дихајући Банд. 191. познавајући Банд. 243. Јерк. 45. имајући II. Рањ. 164. Зор. 1. Вран. жив. 44. Ванд. 227. Каш. 43. јахајући Стар. 3, 258. проклицајући Збор. 746. закљивајући Каш. 52. закљивљајући Вран. жив. 12. искушавајући Банд. 170. лелекајући Ст. нис. 5, 186. умирајући Мри. 13. размишљајући Д. Рањ. VIII. помагајући Орб. 103. Каш. 29. споминајући Зор. 546. наслањивајући Нос. 19. остаљајући Див. 136. уфајући Ст. нис. 1, 329. целивајући Зор. 296. Злат. 36г. Андр. дев. 44. читајући Вран. жив. 47. почи- гајући Зор. предгов. — V. 2. дрхћући Вран. жив. 47. Банд. 22. Мри. 34. Јерк. 47. иштући Ст. нис. 2, 435. 3, 139. 4, 160. Радн. 62. јишћући Вран. жив. 71. Јерк. 8. јашући Збор. 16. Каш. 40. закљивљући II. Рањ. 216б.¹ кољући Ст. нис. 1, 48. подла-

¹ У рукопису стоји „закљивљући“ може бити само нисар. грцијешком,

жући Радн. 56. одмећући Гуч. 14. умирућп Пос. 36. пишући Ст. пис. 1, 19. Див. 20. илачући Ст. пис. 1, 110. Зор. 29. Брн. 126. Стар. 4, 114. Злат. 906. примљући Банд. 194. простирући Хект. 23. шаљући Радн. 56. храмљући Радн. 19. зачињући Хект. 156. Банд. 180. — V. 3. дајући Ст. пис. 1, 48. Збор. 94. Брн. 64. Врап. жив. 45. Банд. 230. Каш. 22. Радн. 2. продајући Буд. 91. Глав. 71. надијући се Ст. пис. 1, 67. познајући Злат. 756. Пос. 186. Јерк. 46. Каш. 92. Андр. нач. 19. Радн. 12. сазнајући Зор. 26. кајући Ст. пис. 3, 465. Радн. 62. рвући Ст. пис. 2, 42. овамо је прелазило из првога раздјела ове врсте: целијући Јерк. 71.¹ — VI. обитујући Ст. пис. 1, 5. завршујућп Злат. 85. прикажујући Андр. дев. 47. купујући Буд. 91. милујући Стар. 1, 223. радујући се Стар. 3, 226. штујући Вран. жив. 15. у овој се врсти налази и одведујући Вран. жив. 90. упутујући Град. дух. 86. — 66) за номинатив јед. женскога рода: прем да и прави номинатив јед. женскога рода исто тако гласи (види даље под 2.), ипак кад прави номинатив мн. мушкога рода долази и за номинатив јед. женскога рода (види напријед стр. 356) и кад промијењени ном. мн. долази и за ном. јед. мушкога и (како ће се одмах видјети) средњег рода, не може бити сумње да исти промијењени ном. мн. долази и за ном. јед. женскога рода: скубући Злат. 100. жпвући 186. кунући Ст. пис. 4, 448. вапијући Стар. 4, 113. цијући Ст. пис. 1, 64. пловући Ст. пис. 4, 62. појући Ст. пис. 3, 4. словући Ст. пис. 2, 87. будући Вран. жив. 105. мрући Злат. 886. видећи Ст. пис. 5, 119. Вран. жив. 42. горећи Ст. пис. 2, 352. живећи Андр. пут 145. летећи Ст. пис. 2, 19. мнећи Злат. 876. мнијући Ст. пис. 2, 19. сједећи Ст. пис. 5, 276. стојећи Зор. 66. Каш. 94. стећи Ст. пис. 2, 444. Буд. 146. Јер. 24. хотећп Вран. жив. 113. хтећи Ст. пис. 1, 10. 2, 150. 334. 444. Бун. 14. цафтећи Ст. пис. 4, 30. говорећи Банд. 38. гојећи Ст. пис. 3, 88. мислећи Р. Рањ. 67. ронећи Ст. пис. 3, 88. норећи 129. находећи Каш. 89. штећи Каш. 86. имајући Банд. 9. целивајући Н. Рањ. 856. движући Ст. пис. 5, 196. дрћући Зор. 28. илачући Збор. 26. надијући се Зор. 286. познајући Каш. 92. остајућп Каш. 81. смјејућп се Ст. пис. 5, 257.

¹ Испореди напријед на стр. 355 споменуто „даријући.“

ишчекујући Андр. дев. 92. — вв) за ном. јед. средњег рода од XVI вијека: цвијеће цтећи Ст. пис. 4, 133. будући усахнуло тило Каш. 70. будући нисмо једно Бам. 46. — гг) за ном. мн. женскога рода: текући Злат. 966. Андр. нач. 32. цловући Ст. пис. 2, 78. појући Ст. пис. 2, 78. 5, 208. хотијући Збор. 1056. видећи Ст. пис. 3, 330. цвилећи 88. веселећи Стар. 4, 115. хвалећи Вран. жпв. 41. дршћући Ст. пис. 4, 222. берући Ст. пис. 5, 208. уздајући Стар. 4, 115. — дд) за ном. мн. средњег рода: видећи Ст. пис. 3, 330. цвилећи 330. имајући Злат. предгов. 26. 846. — љљ) кад нема номинатива којему би био придјевен: доходећи нама на памети М. 326. с проштењем рекући Ст. пис. 5, 101. испореди и напријед на стр. 356. — ее) за акус. јед. мушкога рода и то не само кад је ријеч којој се придијева доиста у акус.: живи плам угледах горећи Ст. пис. 3, 353. од суза жпвући кладенац пролити Ст. пис. 3, 389. него и кад се акусатив замјењује генитивом: гдје чујаху Исуса будући II. Рањ. 41. сина чловјечанскога стојећи 23. сина човјечанскога гредући 136. вука гредући 256. видивши сатира у динли свирећи Ст. пис. 4, 117. зачује Радата делекајући Ст. пис. 5, 186. ако га гледа краљујући Брн. 24. кога види празнујући Брн. 55. види краља до паса у огањ стећи Стар. 4, 116. тада ће видити сина божјега приходећи у облаку Банд. 1.¹ — жж) за акус. јед. женскога рода: ходећи II. Рањ. 67. нека ју не би састао цвилећи Ст. пис. 5, 121. види звизду гредући Стар. 4, 111. чула сам ју вапијући Вран. жив. 56. — зз) за акус. јед. средњег рода: нидећ добро своје тако на криж мрући Ст. пис. 1, 188. — нн) за акус. мн. мушкога рода: видје друге стојећи II. Рањ. 34. видећи ученике своје трудећи се 406. нађе их спећи 976. нађе их цвилећи Ст. пис. 2, 416. спећи их находити Ст. пис. 5, 129. авђеде у(з)лазећи Брн. 566. најде их бдећи Банд. 17. — јј) за датив јед. мушкога рода: ки би дал жејући канљу воде теби Ст. пис. 1, 188.

Исти овај облик у истој служби долази и без крајњег вокада: није прилике мислити да би таки облик без вокада

¹ Тако и са шт мјесто *ћ* према црквенијем књигама: слыша кспра сапаюціи Стар. 4, 74.

био номинатив јед. мушкога рода начињен од основе у којој је сложени наставак, јер се служба за коју би био начињен већ није осјећала да је служба која ниште падеж, и ако би за ту службу био начињен, — ако би био начињен да буде номинални номинатив јед. мушкога рода, не би могао одмах чим је начињен замјењивати и друге падеже и друге родове; с тога облик без вокала на крају не ће бити ништа друго него исти номинатив мн. окрњен онако од прилике како се крњио инфинитив, те окрњен долази онако као цво и за друге облике: таки се облик јавља у почетку XV вијека на мјесту гдје један говори о себи у множини: творећь М. 248. то је једини примјер до свршетка XV вијека, а на свршетку тога вијека и послје долази чешће, али опет много рјеђе него цво: а) за номинатив јед. мушкога рода (тај падеж види још и даље под 3. б.): I. 1. бљудућ Хект. 48. гредућ Ст. пис. 1, 16. гудућ Зор. 14. — I. 3. скубућ Крн. 226. живућ Злат. 636. Гунд. суз. I, LXVI. — I. 4. бргућ Ст. пис. 1, 278. могућ Ст. пис. 3, 185. 5, 82. Д. Рањ. 32.¹ — I. 6. пролијућ Ст. пис. 1, 75. подијућ Д. Рањ. 716. плијућ Д. Рањ. 586. чујућ Зор. 666. знајућ Ст. пис. 4, 392. од глагола којима основе у садашњем вр. од свагда добивају д: идућ Д. Рањ. 29. будућ Ст. пис. 1, 189. 5, 81. Д. Рањ. 68. Зор. предгов. Злат. 2. Мат. 12. Радн. 21. — III. 1. желијућ Крн. 116. — III. 2. видећ Д. Рањ. 22. Хект. 26. Бун. 31. горећ Д. Рањ. 105. гудећ Зор. 57. држећ Зор. 2. Буд. 109. желећ Хект. 476. кишећ Мрн. 49. лежећ Ст. пис. 1, 9. нузећ Хект. 436. растећ Д. Рањ. 516. сицећ Банд. 98. достојећ Злат. 40. сажето: стећ Д. Рањ. 216. Хект. 7. 41. Злат. 76. 176. 306. такођер сажето: постећ Ст. пис. 1, 18. хотећ Ст. пис. 1, 18. Д. Рањ. VII. Стар. 3, 240. хтећ Ст. пис. 1, 31. Хект. 3. 156. Зор. 156. Злат. 146. Мрн. 46. ктећ Д. Рањ. 27. Чубр. 106. од истога глагола и по првом раздјелу ове врсте: хотијућ Ст. пис. 1, 321. цтећ Д. Рањ. 41. штедећ Хект. 466. — IV. бранећ Радн. 39. вапећ Ст. пис. 3, 388. говорећ Банд. 21. Радн. 45. љубећ Хект. 33. мислећ Буд. 109. молећ Злат. 40. доносећ Радн. 24. служећ Злат. 82. судећ Радн. 23. утонећ Бун. 52. тужећ Зор. 26. находећ Буд. 114.

¹ И са ж мјесто г: жежућ Зор. 126. 226.

чтећ Хект. 2. — V. 1. разбирајућ Гунд. пс. 35. викајућ Злат. 816. владајућ Радн. 48. даривајућ Глав. 12. делајућ Глав. 12. имајућ Злат. 37. Радн. 35. размишљајућ Зор. 286. смишљајућ Ст. пис. 5, 351. Мрн. 49. надајућ се Злат. 186. питајућ Хект. 326. предајућ Злат. 186. пуштајућ Злат. 17. устезајућ Злат. 176. ишчекивајућ Андр. пут 394. — V. 2. мажућ Хект. 22. плачућ Зор. 26. Мрн. 31. — V. 3. дајућ Буд. 153. — VI. обслужујућ Хект. 286. — б) за ном. јед. женскога рода: јидућ Ст. пис. 1, 268. крадућ Д. Рањ. 76. могућ Злат. 456. текућ Ст. пис. 4, 434. Хект. 86. 246. пијућ Ст. пне. 1, 268. пловућ Крн. 226. ндућ Д. Рањ. 1256. будућ Буп. 20. видећ Злат. 89. желећ Јерк. 47. стећ Ст. пис. 1, 51. молећ Злат. 32. носећ Злат. 996. срдећ Ст. пис. 1, 111. творећ Д. Рањ. 30. чинећ Ст. пис. 1, 127. приближајућ Капш. 75. викајућ Злат. 76. згледајућ Злат. 53. дивјајућ Д. Рањ. 916. примајућ Злат. 27. движућ Ст. пис. 1, 27. ишћућ Ст. пис. 1, 268. кунљућ Д. Рањ. 22. берућ Злат. 456. трајућ Злат. 5. ткајућ Крн. 36. вјерујућ Злат. 46. — в) за ном. јед. средњега рода: зријућ Ст. пис. 1, 223. видећ Д. Рањ. 22. пландујућ Д. Рањ. 22. — г) за ном. мн. свакога рода: гредућ Ст. пис. 1, 29. бвијућ Ст. пне. 1, 20. 4, 422. вијућ Ст. пис. 1, 117. пијућ Н. Рањ. 180. појућ Хект. 256. чујућ Злат. 176. с уметнутим у основи д XVII вијека: знадућ Банд. 21. жерућ Ст. пис. 1, 294. стерућ Ст. пис. 1, 38. 294. видећ Злат. 806. држећ Ст. пис. 1, 13. Хект. 12. живећ Ст. пис. 2, 444. лежећ Ст. пис. 1, 112. с уметнутим у основи д XVII вијека: мландућ Радој. 19. бесједећ Злат. 87. бранећ Злат. 866. возећ Хект. 3. говорећ Ст. пис. 5, 125. Радн. 65. грдећ Радн. 17. жалећ Ст. пис. 1, 66. словет Ст. пис. 1, 162. сусритећ Збор. 616. ходећ Д. Рањ. Vб. привртајућ Ст. пис. 1, 195. гледајућ Ст. пис. 4, 365. нукајућ Збор. 106. зачињајућ Крн. 126. размашућ Ст. пис. 1, 14. дајућ Јерк. 25. постајућ Хект. 116. подвikuјућ Хект. 226. путујућ Ст. пис. 4, 264. Д. Рањ. VII.

2. Номинални номинатив јед. женскога рода разликовао се од обичнога само тијем што је на крају мјесто *а* имао *и*, као и нека имена женскога рода с осном на *ја* (види стр. 9), а тако долази само у синоницима у којима претеже црквени језик, те му је *пшт* мјесто *љ* у основи:

оставајући М. 14. соштин М. 65. У живом се говору тај облик замјењивао како је речено напријед под I. II. 1. Види и ниже под 3. — Сложени је облик постајао као у адјектива: к реченом номинатном облику пристунао је ном. јед. женскога рода од прономина м: саштин, али не долази изван споменика у којима претеже црквени језик.

3. Сви остали падежи осим већ поменутијех (номинатива јед. мушкога, средњег и женскога рода и номинатива мн. мушкога рода), како је речено, настајали су од основа у којима је сложени наставак са свијем онако као у имена с основом на ја:

а) Долазе са шт у основи мјесто љ у споменицима у којима претеже црквени језик, а тако са шт долазе кад кад и у другима до свршетка XV вијека, али јамачно и у њима према црквенијем књигама или према књигама старијим у којима се више држао црквени језик (испореди даље под в.): Генитив једине мушкога и средњег рода 'номинални: господствојуща М. 27. вєсногочива М. 39. малаюшта Стар. 4, 74. съща (гријешком мјесто сошта) П. 99. сложени: находещаго М. 4. животворещаго М. 10. 299. владѣщаго Пб. 90. П. 145. изједначен с прономинативом (види стр. 160): сошца М. 116. владѣщаго Пб. 63. 90. животворещаго М. 320. — Датив једине мушкога и средњег рода номинални: држеща М. 161. вєслєща М. 161. сложени (види стр. 164): вѣдоущемоу М. 90. 91. послающемоу Шаф. рат. 1873. 100. лежещемоу Стеф. 22. глаголющемоу Шаф. рат. 1873. 100. зоноущемоу Стеф. 18. са о мјесто оу (види стр. 164) владѣщомь Пб. 82. живощемоу Стар. 4, 74. прадржещемоу М. 48. псалмѣщемоу Шаф. рат. 1873. 100. глаголющемоу 100. изједначен с прономинативом (види стр. 164): свѣдоущемоу Стеф. 17. владѣщемь Пб. 42. — Аксатив јед. мушкога рода номинални: глаголющъ М. 3. лежєщъ Сав. 11. сошца Стеф. 24. сложени: боудущи М. 27. придоущи М. 114. свѣщи П. 68. женскога рода: имѣщи М. 233. — Локатив јед. мушкога и средњег рода номинални: вѣщи се М. 5. сложени (види стр. 182-3): боудущи М. 216. 278. животворещи М. 273. изједначен с прономинативом (види стр. 183): вѣдоущемь М. 10. 223. 263. 333. 569. придоущемь М. 109. приходещемь М. 188. животворещемь М. 290. 295. 324. 331. 401.

413. са *o* мјесто *e* (јамачно гријешком према дативу): *коу-доуштоу* Стар. 4, 139. — Генитив множ. за сва три рода сложени: *клагоуцихъ* М. 68. 192. *цкѣтецихъ* Сав. 10. *бороуцихъ* Стеф. 7. *ѡфлюцихъ* М. 427. — Датив множ. номинални мушкога рода: *ноклакиующек се* Стеф. 29. сложени (види стр. 198): *гредоуштѣимъ* Стар. 4, 233. *зѡрецихъ* М. 88. *слоужецимъ* М. 11. *господьствоуючимъ* М. 15. *жалоуючимъ* М. 88. — Номинатив и акусатив двојине мушкога рода номинални: *во-сеца* Сав. 13. *просеца* М. 166. *припадлюца* 166.

б) По живом говору са *ѣ* у основи долазе врло ријетко: XIII вијека само у једном споменнику, а у њему само три падежа сва три од исте основе: дат. јед. мушк. номинални: *коудоукоу* М. 20. дат. јед. жен. номинални: *коудоки* М. 20. акус. јед. мушк. сложени: *коудоки* М. 20. XIV вијека немам ни једнога примјера. XV вијека долази један нут ном. мн. женск. номинални: *илѣаюѣ* М. 327. један нут дат. мн. еложени: *доходеѣимъ* М. 327. три пута INSTR. мн. сложени, али од исте основе, која се је још и помјерила ирешавши између основа садашњега времена на *и* међу оне на *а*: *кисѡѣимъ* М. 404. 509. *кисѡѣимъ* 510. три пута докотив мн. али само од једне основе: *кѡдѡкѡхъ* М. 299. 348. *кѡдѡкѡхъ* М. 414. један пут ном. дв. мушк.: *слѡжеѣа* М. 462. — Што свега тога времена тако — за чудо — мало примјера има, ако би се и мислило да су сви узети из живога говора, опет ће бити свједочанство да је већ у то вријеме у партиципу једва више живота било него данас. — На свршетку XV вијека и послѣје до свршетка XVII чешћи су примјери и за неке између номенутијех падежа и за друге: у нисаца је било мисли за које треба партицип, јер су им долазиле из странијех књига, али у језику није било облика за њих, те су их писци из нова градили у основи према сачуваном номинативу мн. а у осталом према другим ријечима; а тако су из нова градили од основа у којима је сложени наставак — дакле од основа на *ја* — и оне напријед споменуте падеже који су се још чували у језику али се нијесу осјећали да су падежи, као номинатив јед. сва три рода. На тај начин од свршетка XV вијека долази: нов номинатив јед. мушкога рода и једнак с њим акусатив: *смрдеѣ* кнп Ст. пис. 1, 107.

краљ грабећ Ст. пис. 4, 392. сложени, који замјењује и вокатив: дух живући Ст. пис. 3, 130. 4, 82. од суза живући кладенац пролти Ст. пис. 3, 389. боже живући 442. свемогући Вран. жив. 41. тамјан горећи Банд. 228. — Номинат., акусатив и вокат. јед. средњег рода: свако живуће Ст. пис. 3, 357. живуће све Ст. пис. 4, 212. пловуће Град. дјев. 54. смрдеће тијело Гуч. 11. — Номинат. јед. женскога рода: смрдећа ствар Збор. 236. сиећа Вран. жив. 35. лежећа 62. сложени, којим се замјењује вокатив: окодо стојећа браћо Банд. 112. — Генитив. јед. мушкога и средњег рода номинални: имијућа Буд. 152. умијућа Стар. 3, 240. чинећа Буд. 85. говорећа Банд. 13. сложени, који долази и мјесто номиналнога: лизућега Банд. 116. упијућега Н. Рањ. 196. 23. вапијућега (и говорећа) Банд. 13. идућега Н. Рањ. 226. говорећега 23. невољећега 17. умирајућега (умиершићега) Див. 27. — Генитив јед. женскога рода, који је номинални и сложени једнак: живуће Андр. дев. 163. сијевајуће Банд. 226. — Датив јед. мушкога и средњег рода сложени: живућему Вран. жив. 14. сједећему (узли на главу његову сједећему, *super caput ipsius recumbentis*) Н. Рањ. 89. ходећему Банд. 294. — Датив јед. женскога рода номинални: текући (к једној врући раскошни, потоком текући) Зор 106. летећи Ст. пис. 3, 429. сложени: живућој Ст. пис. 3, 287. стећој Буд. 37. — Акусат. јед. женскога рода: носећу (траву носећу сјеме) Н. Рањ. 1136. чинећу 1136. говорећу Вран. жив. 39. — Инструментал јед. женскога рода: цтећом Збор. 49. — Локатив јед. мушкога и средњег рода: гонорећем Банд. 14. замијењен дативом: у трпећему Андр. дев. 154. — Номинатив мн. мушкога рода сложени: траци врући од сунца Ст. пис. 2, 405! — Номинатив мн. женскога рода: пловуће Ст. пис. 3, 313. — Генитив мн.: живућијех Андр. дев. 92. упијућијех Н. Рањ. 53. саснућих Банд. 36. уфајућих Ст. пис. 1, 27. продавајућих Банд. 168. почињућих Банд. 210. — Датив мн.: сједсћијем Н. Рањ. 706. 193. стојећијем 986. блудећим Брн. 24. просећим Зор. 296. чекајућијем Див. 76. кажућим Д. Рањ. 676. продајућим Банд. 253. празнујућим Брн. 24. наследујућим Банд. 31. замијењен инструменталом: љубећими Див. 8. — Акусатив мн. му-

шкога женскога рода: саснуће Банд. 29. паће их спече Н. Рањ. 976. имајуће Н. Рањ. 24. продавајуће Банд. 61. видје друге стојећи на двору празнујуће Н. Рањ. 34.¹ — Инструментал мн.: сврбећими Н. Рањ. 266. Банд. 17. плачућинјем Див. 31. наслидујућими Банд. 150. изједначен с дативом: стећим Н. Рањ. 1736. — Локатив мн.: минућижех Град. дјев. 41. — Види још даље под в.

в) Гинући овај партицип није само надеже губио, како се напријед видјело, него су му се и основе помијерале, и то од друге половине XV вијека,² прем да су се сачувале и неномјерене, а помијерале су се на различне начине:

аа) основе које пред *пtја* имају *а* изједначивале су се с онима које пред *пtја* имају *и*: I. 5. дмећи Ст. нис. 1, 55. 4, 17. кунећи Ст. нис. 2, 518. — I. 6. од основе којој се *а* шири у *ој*: појећи Ст. нис. 5, 226. 349. Бри. 52. појећ Ст. нис. 1, 195. 252. од основе која је од других глагола примала *д*: знадећи Буд. 55. Мри. 155. — I. 7. мрећи Ст. нис. 2, 394. 5, 186. Стар. 1, 234. Орб. 61. Јерк. 51. 96. — II. гинече весеље Вран. жив. 49. — III. 1. разумећим (дат. мн.) Зор. 67. — V. 2. вичећи Ст. нис. 4, 137. иштећи Бун. 50. кољећи Мри. 54. разлажећи Зор. 16. миришећи Ст. нис. 2, 361. — V. 3. зовећи Орб. 269. Андр. дев. 58. пут 437. рвећи се Буд. 100.

бб) основе које пред *пtја* имају *и* изједначивале су се с онима које пред *пtја* имају *а*: III. 2. хотъћи Пб. 120. Ст. нис. 1, 62. хотућ Ст. нис. 1, 21. видући Ст. нис. 1, 31. горући Н. Рањ. 446. Збор. 536. Ст. нис. 2, 94. 3, 353. Вран. рјеч. 84. Злат. 18. Гунд. суз. II, LI. горућ Ст. нис. 2, 445. 344. Мик. 115. горуће (на молитви горуће сташе. ном. јед.) Град. дјен. 157. горућега Н. Рањ. 122. Бри. 41. Банд. 125. горућу (акус. јед. жен.) Ст. нис. 4, 114. горућинјем (инстр. јед. муш.) Ст. нис. 2, 445. 3, 277. горућом (инстр. јед. жен.) Гуч. 14. Каш. 86. Радн. 56. горућу (локат. јед.) Зор. 18. горућему (за локат. јед.) Збор. 89. горућој (локат. јед. жен.) Андр. ден. 176. горући (плами) Ст. нис. 2, 446. (свитњац) Бри. 196. горуће (акус.

¹ У примјерима Н. Рањинс може бити и да није акусатив него мјесто њега номинатив на *е*; види напријед стр. 356.

² Има и XIV вијека последицомъ М. 229. али лако може бити да је само писарском гријешком иза првога *а* изостављено *ю*.

мн. жен.) Град. дух. 37. (муш.) Каш. 66. горућв (инстр. мн.) Ст. пис. 1, 186. горућним (инстр. мн.) Стар. 4, 114. горућпјем (за инстр. мн.) Град. дјев. 177. Андр. пут 42. уздржући Каш. 105. уздржућ Ст. пис. 1, 130. јяздући (ном. мн.) Ст. пис. 1, 12. кипући Вран. жив. 89. Мрн. 53. летућа (ном. мн. сред.) Брн. 53. свдући Ст. пис. 1, 11. стојући 31. стојуће Д. Рањ. 86. хитућ Ст. пис. 1, 16. 223. — IV. јидрући Ст. пис. 1, 31. слазући 57. мрмљући 29. мрмљући Брн. 526. слишући Ст. пис. 1, 21. тишући 21. тртљући 31. носуће (акус. мн.) Н. Рањ. 1146. животворућега Банд. 133. плазућије (ген. мн.) Радн. 64.

вв) основе које пред птја имају и взједначивале су се с онима које у садашњем вр. имају наставак ја: III. 1. жељућ Зор. 49. — III. 2. миљући¹ Ст. пис. 1, 36. — IV. џљюкљюће М. 444. мишљућим Брн. 57.

гг) основе које пред птја имају и изједначујући се с онима које у садашњем вр. имају наставак ја узимале су од њих само ј које се с предњим гласом слагало по својим законима: III. 2. живљећи Н. Рањ. 151. Орб. 120. 300. трпљећу (акус. јед. жен.) Мик. грам. 34. жељећ Радн. 44. — IV. протпљкће Пб. 119.² слављећи Н. Рањ. 217. стављеће Н. Рањ. 174. љубљећи Град. дјев. 50. 53. дух. 78. 86. Брн. 16. 656. љубљећим Н. Рањ. 204. љубљећсга Орб. 70. и без л, које се и у другим таким приликама могло избацити: љубљећи Н. Рањ. 306.

дд) основе су пред птја и гласом а, који пред њим имају, губиле друге наставке: тако у глагола V врсте другога раздјела: затварућ Ст. пис. 1, 49. размишљући Зор. 75. бјегуће (вријеме) Ст. пис. 2, 493. бјегућнијем (инстр. јед.) Ст. пис. 4, 443. бјегућим 443. бјегућу Злат. 39. бигућих Мрн. 54. у глагола VI врсте: вјекуће Ст. пис. 3, 123.

ђђ) основе какве су у глагола шесте врсте у инфинитиву прелазиле су цијеле међу основе глагола првога раздјела пете врсте: сидовајућ Зор. 16. куповајући Банд. 168. приноћевајући 222.

¹ Ако не би требало читати: мнијући.

² Овамо би могло џи и дмљкче М. 469. али може бити да је џ стоји само писарском гријешком мјесто е, као што стоји у истом споменику и босанеџ, индмншџ.

ее) у основи се мјесто *ћ* узимало из црквених књига *шт*; то мислим да се догодило овако: кад се на свршетку XV и у почетку XVI вијека почеше повраћати надежи, онда се и сам номинални номинатив сачувани како је напријед показано тако слабо осјећаше шта је да не могаше бити довољан углед за остале надеже него се мишљаше да је *шт* у облицима који бијаху познати из црквених књига или из књига писанијех више црквенијем језиком нешто друго него његово *ћ*, те се и они узимаху за углед; а томе ће бити потврда што се номинални номинатив јед. мушкога рода не находи са *шт*, него само други надежи и сложени номинатив јед., којих у жином говору већ није било; основа је или остајала помјерена само тијем начином или се и више помјерала: основа помјерена само пошљедњим начином: лјезушта (ном. мн. сред.) Н. Рањ. 114. живушти Н. Рањ. 1416. живишце (ном. јед. сред.) Збор. 65. текуште (ген. јед. жен.) Ст. пис. 3, 330. 4, 82. ширишце (акус. јед. жен.) Збор. 33. — основа још више помјерена, и то а) још онако како је споменуто напријед под бб: горушта (ном. јед. жен.) Ст. пис. 2, 343. 3, 465. Гуч. 183. (вок. јед.) Ст. пис. 2, 324. горуште (ном. јед. сред.) Ст. пис. 3, 357. 4, 258. (ген. јед. жен.) Ст. пис. 2, 111. Гуч. 155. горушти (акус. јед. мушк.) Ст. пис. 3, 357. горвишца Збор. 1206. Јерк. 96. горушту (акус. јед. жен.) Каш. 72. горуштом (инстр. јед. жен.) Ст. пис. 4, 243. горушћем (лок. јед. мушк.) Ст. пис. 1, 281. горуштијех (ген. мн.) Ст. пис. 5, 36. горуште (акус. мн. мушк.) Каш. 42. летушта (ном. мн. сред.) Н. Рањ. 114. (ном. јед. жен.) Ст. пис. 2, 19. 3, 142. летуште (акус. јед. сред.) Ст. пис. 3, 356. Град. дјев. 54. (ном. акус. мн. жен.) Ст. пис. 3, 354. 4, 318. Див. 20. свјетлушта (ном. јед. жен.) Ст. пис. 3, 353. 4, 308. свјетлуште (ном. вок. јед. сред.) Ст. пис. 4, 204. 318. (ном. мн. жен.) Ст. пис. 3, 314. 5, 314. свјетлуштем у Ст. пис. 3, 317. — б) још онако како је споменуто напријед под дд: у глагола друге врсте: гркуште (ген. јед. жен.) Ст. пис. 3, 122. у глагола пете врсте: бјегуште (акус. мн. жен.) Ст. пис. 5, 93. у глагола шесте врсте: вјекушти (ном. акус. јед. мушк.) Ст. пис. 3, 58. 4, 245. вјекуште (акус. јед. сред.) Ст. пис. 3, 143. (ген. јед. жен.) Ст. пис. 4, 4. 204. вјекуштем у Ст. пис. 3, 317. — Иза *шт* у ном. акус. јед. средњег рода

долази и *о* мјесто *е* изнан слика, а то опет показује како се слабо осјећало да је *шт* исто што и *ћ*: вјекушто Ст. нис. 3, 143. 144. 145.¹

ПАРТИЦИП САДАШЊЕГА ВРЕМЕНА

ПАСИВНИ.

Постаје од основа садашњег времена наставком *та*, од којег остаје *т* у словенским језицима, а крајње се а слаже с надежнијем наставцима као у имена којима се основа свршује на чисто *а*. Основе које у садашњем вр. немају наставка, добивају у овом облику наставак *а*, који у словенским језицима гласи *о*. Изван споменика у којима претеже црквени језик прво је риједак, и гдје се налази само је остатак из старијих књига у којима се више држао црквени језик: XIV и XV вијека од основе која у садашњем вр. нема наставка: *вѣдомо* II. 25. *видомо* II. 66. 156. Што има XVI вијека: *вѣгаснмаго* Збор. 162. *мислима* Буд. 43. *вѣнаситиме* 43. узето је из црквенијех књига.

ПАРТИЦИП ПРОШЛОГА ВРЕМЕНА

АКТИВНИ ПРВИ.

Основа му је онака каква је инфинитиву; у глагола друге врсте могло се основи крајње *мж* и одбацити, ако би се тада свршивала на сугласно.

Наставак је двојак: *анѣ* и *ванѣ*; први долази до основа које се свршују на сугласно, а други до основа које се свршују на самогласно; али између основа на самогласно оне у глагола четврте врсте примају и *један* и други наставак, и кад примају *при*, онда им се крајње *и* мијења на *ј*, које се с предњим сугласним слаже по својим законима; у српском се језику од скоро наставак *анѣ* иза сугласнијех замјенио наставком *ванѣ*. И једнијем и другим наставком постаје основа овому партиципу само за номинатив једине мушкога и средњег рода, а за све друге падеже добија још наставак *ја* (као у партиципа садашњег вр.), те оба

¹ Што и *данас* има *вѣмунити* (Вук. рјеч.) ни то није другачије дошло у народни језик (онолико колико је дошло).

наставка тако сложена гласе *ausja* и *vansja*. У сложеном се наставку глас *j* с предњим *s* у словенским језицима саставља у *ш*; а у сложеном и у несложеном отпада *п*,¹ а а пред њим слаби у *ѡ*, које кад се основе у глагола четврте врсте састављају с наставком без *ч* прелази предњег гласа ради у *ѡ*, а у српском језику отпада и *ѡ* и *ѡ*.

И. Прости наставци. Од основа које имају прости наставак, како је речено, постаје само номинатив јед. мушкога и средњег рода и то као у имена у којих је основа на сугласно, јер се и ове основе свршују на сугласно *s*: у мушком роду отпада наставак падежни, а у средњем га роду и нема, као што га нема ни у имена средњег рода с основом на сугласно; тада и крајње *s* од основе не имајући за собом самогласнога отпада; што остаје показано је напријед, и по томе у оба рода номинатив јед. једнако гласи, као што једнако гласи и у партиципа садашњег времена.

А. наставак *aus*:

а) иза сугласнога: I. 1. проуѡтъ Стар. 4, 75. довед Стар. 3, 275. изјид Ст. пис. 1, 77. пидъ Стеф. 14. Стар. 3, 228. Ст. пис. 1, 49. усед Стар. 3, 321. од основе којом се замјењује у овом обликү глагол *ићи*: шад Ст. пис. 1, 19. дошадъ М. 394. П. 83.² 112. Ст. пис. 1, 21. Н. Рањ. 316. Ст. пис. 5, 201. Хект 66. Зор. 286. Злат. 296. Чубр. 86. Крв. 236. пшад (*egressus*) Н. Рањ. 1676. изашад Ст. пис. 4, 174. Злат. 876. Вран. жив. 37. нашад Н. Рањ. 406. Ст. пис. 2, 438. 3, 164. 4, 135. Д. Рањ. 216. изъмшадъ П. 134. ѡбмшадъ М. 260. Пб. 19. ошад Злат. 96. ѡбъшадъ Г. 13, 371. обашад Ст. пис. 4, 9. одашад Н. Рањ. 61. пошад Н. Рањ. 976. Збор. 306. Хект. 46. Буд. 68. пришад Ст. пис. 3, 379. 4, 96. 151. Злат. 186. прошад Ст. пис. 4, 116. 5, 214. Зор. предгов. сашад Д. Рањ. 81. Вран. жив. 23. у сложеном с првједлогом на сугласно долази и од XVI вијека: изишад Н. Рањ. 59. узишад 2036. обпшад Ст. пис. 2, 411. — I. 2. помссь М. 162. изъмссь П. 139. удиз Стар. 3, 250. — I. 4. ѡдъврѡтъ М. 457. рждсгъ М. 134. помог Ст. пис. 1, 52. рек Стар. 3, 233. потек Н. Рањ. 996. утек Стар. 3, 301. с ра-

¹ Кад не би отпадало *п*, било би од њега и предњег а исто што је у партиципу садашњег времена.

² На том је мјесту средњег рода: дошадъ ѡно дрѡко.

ширеним коријеном као што се и у инфинитиву ширно: *узлазъ* Стеф. 15. — I. 5. *кльнъ* М. 1. *напам* Ст. нис. 1, 62. Зор. 416.¹ *поуѣнъ* Г. 13, 370. *ночан* Ст. нис. 1, 47. 2, 385. 5, 146. Збор. 173. Хект. 276. 396.² *взъмъ* М. 53. *взсмъ* М. 146. *взмъ* М. 462. Н. Раѣ. 476. 102. 111. Збор. 256. Ст. нис. 5, 122. Д. Раѣ. 556. *вазам* Ст. нис. 1, 20. 3, 119. Хект. 10. 32. Зор. 176. *взамъ* М. 508. Пб. 125. Ст. нис. 5, 37. *изнам* Хект. 25. *объкмъ* Сав. 12. *обујам* Зор. 756. *однам* Ст. нис. 1, 84. 94. *помъмъ* Збор. 26. *примъмъ* Стеф. 20. М. 137. *прнемъ* М. 317. *пркмъмъ* М. 427. Ст. нис. 1, 196. Д. Раѣ. 286. *Радој.* 24. *снам* Стар. 3, 302. *дам* Ст. нис. 1, 94. *надам* 113. — I. 7. глас *р* узимао се за сугласно: *стар* (*conterere*) Ст. нис. 2, 482. *простръ* (*expandere*) Стеф. 18. *простъръ* Стеф. 27. *простар* Ст. нис. 1, 35. — II. у глагола те врсте да би био партицип с овијем наставком, одбацивало се основи крајње *н*, ако би се тада свршивала на сугласно: *двиг* Стар. 3, 282. *досег* Крн. 23. *истер* б. *потег* б. *протег* 23. *истрг* Стар. 3, 237. *замах* Ст. нис. 1, 254.

Према оваком партиципу од основа које се свршују на сугласно налази се на свршетку XV вијека у једнога књижевника начињен и од основа које се у инфинитиву свршују на самогласно: од глагола треће врсте другога раздјела: *потрп* Ст. нис. 1, 16. од глагола четврте врсте: *свад* се Ст. нис. 1, 49. *попуст* 17. од глагола пете врсте: *процвпт* Ст. нис. 1, 233. у истога књижевника има тако и од глагола *стати*, *ити*, са сугласнима, која добијају основе у еадашњем вр.: *устан* Ст. нис. 1, 231. уннд 50.

б) иза самогласнога у глагола четврте врсте промијењенога на *ј*: налази се само у споменцима писаним више црквеним језиком: *ѡбрашъ* Стеф. 24. *късклонъ* 18. *прѣклом* Стар. 4, 233. *коѣпъ* М. 10. *приложъ* Стеф. 23. *поуѣнъ* 13. *ѡстакъ* 30. *прѣстоуѣнъ* 9. *створъ* 9. *сѣдрънъ* Сав. 2.

Б. наставак *чанъ*:

а) иза самогласнога: I. 5. основа се глаголска истина свршује на сугласно, те је био од ње партицип како је поменуто под А., али јој се крајње сугласно може саставити с предњим гласом у самогласно као у аористу, те долази и

¹ С промјеном крајњега *н* на *м*: *напам* Зор. 206.

² С промјеном крајњега *н* на *м*: *поуамъ* П. 101. Ст. нис. 1, 16.

с оввијем наставком (од XIV вијека. види II. 1. Б.): пожав Ст. пис. 1, 84.¹ — I. б. джъ М. 41. Ст. пис. 1, 48. Хект. 41. уздѣв Ст. пис. 4, 454. знав Ст. пис. 4, 445. став Ст. пис. 4, 440. постав Хект. 156. пристав Ст. пис. 5, 339. устав Н. Рањ. 169. узбив Ст. пис. 2. 466. попив Ст. пис. 1, 196. уѣкъ М. 405. истрѣкъ Стар. 4. 143. — I. 7. глас се *р* истина узимао за сугласно, како је показано под А., али се узимао и за самогласно од свршетка XV вијека (види и даље стр. 375. и под II): затрв Стар. 3, 252. протрв Крн. 15. и у глагола којима се у инфинитиву *р* шири: подрв Сар. 3, 264. Карн. 176. раздрв 196. прострв Ст. пис. 1, 170. али се узимало и раширено *р* у *рѣ* као у инфинитиву: прострпв Зор. (види још под II). — II. вриснув Стар. 3, 278. ѡдзхивъ Збор. 316. двигнув Ст. пис. 5, 128. Злат. 88. подвигнув Ст. пис. 4. 118. Зор. 30. дигнув Ст. пис. 5, 129. поклекнув Зор. 67. лискатнув Ст. пис. 2, 440. стиснув Ст. пис. 1, 188. целунув Ст. пис. 5, 216. — III. 2. видѣъ II. 12. видсѣъ М. 159. 202. видјев Н. Рањ. 1036. Збор. 26. видикъ М. 305. Н. Рањ. 816. Ст. пис. 2, 124. 4, 395. Банд. 15. гудив Зор. 476. погудив 126. попогудив 16. позрив Ст. пис. 2, 13. позрјев 458. цкиив 260. — IV. обратив Н. Рањ. 24. Стар. 4, 115. згријешив Злат. 102. загрлив Зор. 296. сисдимикъ М. 457. ѡдъдимикъ М. 457. примикъ М. 405. Збор. 406. скупив Н. Рањ. 366. ѡдъложикъ Пб. 90. замислив Зор. 26. смисликъ М. 238. Зор. 1. допвстикъ М. 445. родив Ст. пис. 3, 435. срптив Зор. 40. оставив Н. Рањ. 1956. страшив Ст. пис. 4, 392. приступив Н. Рањ. 57. осудив Ст. пис. 4, 486. присудив Ст. пис. 5, 220. удрпв Стар. 3, 245. проѡциеникъ М. 546. оцкврив Ст. пис. 4, 484. ѡуиникъ Збор. 38. ѡуистикъ М. 457. прочтпв Стар. 3, 237. 250. Зор. 72. — V. 1. скскакъ М. 242. гледав Ст. пис. 5, 88. Д. Рањ. IXб. кремав Ст. пис. 4, 471. послушав Збор. 35. прочтѣкъ М. 166. Ст. пис. 1, 132. Стар. 3, 245. 319. — V. 2. указав Ст. пис. 4 396. сказав Хект. 286. — V. 3. разсѣракъ II. 143. — VI. скѣтокакъ М. 242.²

¹ Тако би могло бити и пријав Ст. пис. 2, 163. Злат. 16. али се у тијех писаца узимао тај глагол у чету врсту, како је споменуто код садашњег вр.

² Писарске ће погрјешке бити: помилоукакъ М. 110. целовъ (м. целокакъ) М. 14.

б) иза сугласнога долази овај наставак као данас истом од XVI вијека, а међу два сугласна на крају умеће се *a*: *могав* Гуч. 47. види и под II. 6. 66.

Једном такођер XVI вијека долази с овијем наставком и основа *јед*, којој је пред њим одбачено *д* према садашњем вр.: *изив* Ст. пис. 5, 90. Види и под II. 1. Б.

Сложени облик за мушки род постаје као у адјектива, али долази само у споменцима у којима се држао црквени језик: тако у партиципа који иде напријед под А. а.: *приквѣди* М. 277. *рскии* М. 9. под Б. а.: I. 5. *смиски* Стар. 4, 138. IV. *поустинкии* М. 15. *сткорникии* М. 25. V. 3. *изабракии* М. 316. У овијех који постају како је речено под А. б., долази у сложеном облику на крају *ни*, које се могло и промјенити разједначавањем на *ѣи*: *сѣкрѣшен* М. 77. Али од XIV вијека долази у овом облику основа из других надежа, у којој су наставци сложени (види и код партиципа сад. вр.): *бикшии* М. 231. 390. 393. 396. II. 177. *поуникшии* II. 7. 12. 63. М. 496. 497. — У средњем се роду сложени овај облик замјењивао акусативом као у активнога партиципа садашњега вр. (види напријед стр. 350).

Али овај партицип, кад постаје како је речено под А., ако се од гдјекојега глагола и налази у номиналном номинативу *јед*. још XVII вијека, а кад постаје како је речено под Б., ако се и одржао у томе падежу до данас, опет се и у њега, као и у активнога партиципа садашњега времена, тај падеж још на свршетку XIV вијека престао осјећати што је, те долази и за номинатив *ми*. свакога рода и за номинатив *јед*. женскога рода, и кад нема номинатива коме би био придјевен:

а) за ном. *ми*. кога му драго рода на крају XIV вијека: с наставком *аис*: *дошадѣ* II. 14. — с наставком *ваис*: *чѣкъ* II. 17. *кидѣкъ* М. 239. *вѣндѣкъ* (*вѣдѣти*) II. 21. *смисликъ* М. 238. *платикъ* II. 5. *вхватикъ* II. 13. — XV вијека: с наставком *аис*: I. 1. *дошадѣ* II. 45. 75. 76. 110. 123. 151. М. 484. *ѡбѣмашадѣ* II. 41. 152. 160. *пошадѣ* II. 58. *пришадѣ* II. 97. II. 6. 69. — I. 5. *вѣдѣкъ* II. 121. — с наставком *ваис*: I. 6. *чѣкъ* II. 52. 74. 117. — II. *присегивѣкъ* II. 105. — III. 1. *разѣмѣкъ* II. 160. — III. 2. *вѣкомѣ се* II. 38. *видѣкъ* II. 66. 91. 118. *вѣндѣкъ* (*вѣдѣти*) II. 43. —

IV. смислихъ М. 258. 308. 315. 319. П. 103. размислихъ М. 308. смотрихъ М. 258. 319. платихъ М. 410. примихъ П. 64. 77. 110. 116. 132. 145. хунихъ П. 84. злувахъ сс П. 38. — V. 3. разсбръхъ П. 74. 81. призвухъ П. 170. — тако и послѣје: с наставком *апс*: I. 1. пахъ Ст. пис. 1, 10. дошахъ Ст. пис. 5, 130. 237. Хект. 36. 5. 76. изашахъ Ст. пис. 3, 132. 4, 333. Мри. 66. нашахъ Н. Рањ. 296. Ст. пис. 2, 435. Хект. 19. Вран. жив. 78. пошахъ Н. Рањ. 166. Злат. 87. (оше) Вран. жив. 95. пришахъ Ст. пис. 4, 49. 166. 5, 331. Буд. 152. прошахъ Ст. пис. 5, 315. сашахъ Ст. пис. 1, 26. — I. 5. вазахъ Ст. пис. 1, 197. појамъ Стар. 1, 223. папахъ Ст. пис. 1, 279. почахъ Ст. пис. 1, 85. почахъ 258. — с наставком *уапс*: I. 6. дахъ Ст. пис. 1, 51. ставъ 17. постахъ Хект. 116. пристахъ Ст. пис. 5, 112. Д. Рањ. 13. устахъ Хект. 8. 11. подбихъ Ст. пис. 5, 164. разбихъ Мри. 42. бихъ (бѣ) Злат. 18. свихъ Крн. 19. — I. 7. ствахъ Стар. 3, 241. (види напријед под Б. а.) — II. двихнухъ Ст. пис. 5, 217. — II. 2. видихъ Ст. пис. 1, 6. 243. Д. Рањ. 82. — IV. загашихъ Крн. 19. дилахъ Ст. пис. 1, 70. удијелихъ Ст. пис. 5, 161. удрихъ Мри. 61. справихъ Хект. 24. примихъ Ст. пис. 5, 169. нустихъ Хект. 26. спустихъ 36. уреспихъ Ст. пис. 2, 352. поставихъ Злат. 18. приступихъ Ст. пис. 5, 217. учинихъ Злат. 3. — V. 1. вечерахъ Хект. 23. 31. уфвахъ Ст. пис. 4, 3. — V. 2. свезахъ Ст. пис. 2, 403. пухахъ Ст. пис. 4, 434.

б) за ном. јед. женскога рода: у првој половини XV вѣјека: хлпсхъ М. 387. послыхъ М. 387. и послѣје: с наставком *апс*: I. 1. пахъ Ст. пис. 1, 29. дошахъ Ст. пис. 1, 45. 5, 205. 235. 270. Хект. 206. Злат. 886. Вран. жив. 54. изашахъ Ст. пис. 4, 185. Злат. 8. нашахъ Ст. пис. 2, 95. 5, 69. 173. 204. Вран. жив. 87. пошахъ Ст. пис. 5, 191. Вран. жив. 90. 94. пришахъ Ст. пис. 4, 95. 111. 127. Зор. 336. сашахъ Ст. пис. 1, 37. — I. 4. рехъ Стар. 3, 308. помогъ Ст. пис. 1, 37. — I. 5. папахъ Ст. пис. 1, 39. 51. зачухъ 167. почухъ Ст. пис. 5, 172. вазахъ Ст. пис. 1, 37. 3, 201. Злат. 906. узахъ Ст. пис. 5, 257. Д. Рањ. 404. појамъ Зор. 8. 666. пријамъ Ст. пис. 1, 52. — II. замахъ Ст. пис. 1, 38. поклекъ 43. — с наставком *уапс*: I. 6. ставъ Ст. пис. 2, 467. Д. Рањ. 196. постахъ Крн. 19. пристахъ Ст. пис. 4, 461. бихъ (бѣ) Д. Рањ. 716. Злат. 35. покривихъ Ст. пис. 2, 403. — I. 7. проствахъ Ст. пис. 1, 37. — II. пригнухъ Ст. пис. 1, 168. прикинухъ Д. Рањ. 826. протегнухъ Зор. 326. — III. 2. убојавъ се Стар. 3, 308. видихъ Ст.

пис. 2, 276. обазрив се Зор. 316. хтив Крн. 9. — VI. избе-
чив Ст. пис. 4, 402. обратив Зор. 316. Банд. 142. одговорив
Н. Рањ. 183. загрлив Ст. пис. 5, 124. Злат. 886. пожалив
Злат. 676. словив Ст. пис. 5, 118. ранив Злат. 706. изранив
Ст. пис. 2, 26. уреспв Ст. пис. 2, 389. ставив Ст. пис. 4, 441.
Зор. 7. поставив Зор. 36. страшив Ст. пис. 4, 397. ступив Ст.
пис. 1, 42. — V. обећав Ст. пис. 1, 219. гледав Ст. пис. 4, 433.
угледав Ст. пис. 2, 467. разгнивав се Зор. 28. старав Ст. пис.
5, 6. заснав Ст. пис. 4, 402. — VI. путовав Хект. 206.

в) кад нема номинатива ком се придијева: ѡбъшьдѣ Г.
13, 370. поучь Г. 13, 370. поучь II. 101. изьмь М. 508. II. 125.

II. Сложени наставци. Од основа у којима се сложени
наставци састављају с основном глаголском имао је овај пар-
тицип као и активни партицип садашњег времена све на-
деже у сва три рода осим већ номенутога (под I) номинатива
јед. мушкога и средњег рода, и они су му сви постајали
као у имена с основном на ја осим номинатива мн. мушкога
рода и номинатива јед. женскога рода, који су се одвајали
онако као у активнога партиципа садашњег времена.

1. У номинативу мн. мушкога рода прелазно је
овај партицип онако као активни партицип садашњег вре-
мена (види стр. 352) међу имена с основном на сугласно, те
се свршивао у словенским језицима на е:

А. настапак аиѣја:

а) иза сугласнијех: I. 1. надше II. Рањ. 1606. Зор. 26.
сритше Стар. 3, 244. дошадше Стар. 3, 305. одашадче (отъ-
шьдъше) Н. Рањ. 14. пошадче II. Рањ. 34. 94. пришауе (при-
шьдъше) М. 496. — I. 2. изъзъше II. 149. — I. 4. раждѣгше М.
190. свукше II. Рањ. 93. рекше II. Рањ. 906. 97. — I. 5. емъше
М. 46. оузьмъше М. 50. узамше Н. Рањ. 34.¹ прѣмше М. 284.
296. 319. приѣмше М. 381. приѣмше М. 412. види и даље под I).

б) иза самогласнога у глагола четврте врете: ѡстакъше
М. 89. емотръше М. 238. 239.

Б. настапак ѡиѣја:

а) иза самогласнијех: I. 5. у глагола тога раздјела ако
се основа и свршује на сугласно, те је био партицип и

¹ Са ѣ мјесто м: узамше Н. Рањ. 110.

с првијем наставком (види под А.), онет им се основа може свршивати на самогласно (види под I. Б.) па и од таке има партиципи од XIV вијека: **орискише** М. 186. **узевше** Стар. 3, 287. — I. 6. **дакише** М. 7. 21. 46. **подкише** М. 41. **позимкише** М. 217. 307. **ставше** Н. Рањ. 23. **уоставше** 616. **ѿдѣликише** Пб. 35. **прзглоукише** Стеф. 10. **укише** М. 230. 375. 491. П. 8. 11. 17. Н. Рањ. 23. Стар. 3, 264. **заккише** М. 89. — I. 7. глас се *р* узима за самогласно (види под I. Б.): **умрвше** Стар. 3, 279. — II. **приминувше** Ст. пис. 1, 261. **затискинувше** Н. Рањ. 23. **притискинувше** Банд. 230. — III. 1. **разкикише** М. 236. 317. 412. 486. **разумекше** М. 295. **разумкише** М. 382. — III. 2. **кидикише** М. 270. **кидикише** М. 272. 289. 323. 448. **кидекише** М. 295. 343. **кидекише** М. 393. **видјевше** Н. Рањ. 406. Збор. 6. 29. **видивше** Стар. 3, 259. **скидикише** М. 302. — IV. **бесадикише** М. 367. **згоркише** М. 248. **примивше** Н. Рањ. 92. **промискише** М. 217. **смотркише** М. 315. **исплаткише** М. 232. **приступивше** Н. Рањ. 46. **ѿторкише** М. 497. **утикише** М. 503. **прочтивше** Стар. 3, 254. — V. 1. **разгасдикише** М. 232. **угледакише** Ст. пис. 5, 228. **имакше** М. 221. 236. 272. 293. 305. 486. **оружавше** Стар. 3, 260. **слишакше** М. 221. 226. 236. 317. 382. 412. 486. **слишавше** М. 529. — V. 2. **оутескише** Шаф. рат. 1873. 95. — V. 3. **загнавше** Зор. 186. — VI. **киерокише** Збор. 29.

Сложен је номинатив мн. мушкога рода постајао као у адјектива, кад к оваком номиналном облику приступи номинатив од прономина *м*, али се од XIII вијека изједначио с истијем обликом какав је у адјектива с осном на *ја*, те је мјесто свога *си* на крају добио *ми*, које се сажима у *н*: **угождѣми** М. 25.

Овај номинални номинатив мн. на *е* долази од свршетка XIV вијека и за друге облике: а) за ном. јед. мушкога рода: на свршетку XIV вијека: **смотркише** П. 12. XV вијека чешће: **помаче** (**помѣдише**) М. 473. **помадче** (**помѣдише**) М. 529. **привкише** М. 469. **позимкише** М. 281. **укише** П. 134. **кидикише** М. 281. **прискидикише** М. 468. **ѿдѣложкише** Пб. 91. **приложкише** 91. **допустикише** М. 445. XVI вијека: **падше** Н. Рањ. 122. **дошадше** (да и *ја* **дошадше** **повлоним се**) Н. Рањ. 29. **узавше** Н. Рањ. 1616. **почавше** Буд 24. **ставше** Н. Рањ. 37. 61. Збор. 6. **уоставше** Н. Рањ. 246. 28. (уоставше **Јона**) 81.

(уоставше наслједовао јест њега) 1956. бивше (ви-) Н. Рањ. 99. чувше 32. 386. говоривше 88. одговоривше 45. 456. примивше 93. отворише (врата, пзиде) 68. послаивше 29. дозвавше 29. — б) за ном. јед. женскога рода: XV и XVI вијека: прѣстакше М. 418. сплетче (спастьше) Ст. пис. 1, 56. дошадше (звизезда) Н. Рањ. 29. — в) за ном. јед. средњега рода: бивше (тон бикше, господокли бисте) П. 43. падише Н. Рањ. 876. изникнувшe 35. — г) за ном. мн. женскога рода: одрвшe Стар. 3, 242. — д) кад нема номинатива ком се придијева (од друге половине XIV вијека): рекше М. 157. поуанше М. 249. изнамше М. 249. 481. припокидъши М. 368. ѿтложикъше М. 176. ѿстакикъше М. 211.

Као што се активни партицип садашњега времена изједначио у номинативу мн. мушкога рода с ријечима у којих је основа на ја (види стр. 353), тако се изједначио с њима и овај; а то се изједначивање и у њега почело још XIII вијека и најприје се јавља у сложеном облику: згождъши М. 25. у номиналном облику XIV вијека: кад је ријеч о правој множини: платикши М. 204. без номинатива ком се придијева: ѿдъвикъши Пб. 35 (два пута). XV вијека кад је ријеч о правој множини: доксдъши П. 135. зкрадъши П. 134. прѣшадши М. 484. донесъши П. 133. узмаши М. 529. даши М. 521. продаши М. 529. узмаши П. 44. увкъши П. 47. видъкъши П. 149. 165. видевъши Пб. 79. скупикши П. 141. кад један или једна говори о себи у множини: газуши М. 279. газгледауши 279. видеуши 536. кад нема номинатива ком се придијева: поуанши М. 248. изнамши М. 249. 386. У исто вријеме долази овај облик и за друге као што долази и прави номинатив множ. на е: а) за ном. јед. мушк. рода XV вијека: ѿпикъши се П. 160. 164. ѿдаожикши М. 518. б) за ном. јед. средњега рода XIV вијека: приаоживъши и злиислкъши (кравѣкетко ми, молю) М. 116. рзъвкъши (кравѣкъстко ми, не хоте) М. 201. в) за ном. мн. женскога рода: налазе се примјери од свршетка XV вијека: свргши Ст. пис. 1, 60. стргши 60. пошадчи Н. Рањ. 1236. дошадчи Ст. пис. 5, 205. дошадши Д. Рањ. IXб. почанши Ст. пис. 2, 435. за друге падеже, осим номинатива, врло ријетко: г) за акусатив мн. мушкога рода XV вијека: згодикши М. 295. 456. (ако није помјерени акусатив множ.; види под 3).

д) за акусатив јед. женскога рода XVI вијека: њу најдоше размрзнувши се Стар. 3, 270. Као што је прави номинатив ми. на *e* долазио и за номинатив јед. женскога рода (види напримјер), и као што је у активнога партиципа садашњег вр. промијењени ном. ми. дошао и за ном. јед. женскога рода (види стр. 360), тако је без сумње и у овога партиципа овај помјерени ном. ми. мушкога рода дошао и за ном. јед. женскога рода прем да оба облика једнако гласе (види даље под 2) те је у том послу остао до данас. — Да би се потпуно показало састављање сложенијех наставака с основама и колико се које држало, чему доведе није било прилике, јер није било довољно примјера, стављам овдје примјере од свршетка XV вијека до свршетка XVII, у којима помјерени номинатив ми. долази за номинатив свакога рода и множине и једнине, а да долази за све те облике, то мислим да код онога што је већ речено није тријебе појединице потврђивати:

А. наставак *apsja* иза сугласнијех држи се до краја XVII вијека: I. 1. ободчи (окодши) Збор. 476. прободши Зор. 336. доведши Ст. пис. 5, 144. Злат. предгов. 2. доветши Брн. 23. заведши Ст. пис. 4, 158. поведши Вран. жив. 33. приведши Град. дух. 26. кла(д)ши Ст. пис. 4, 279. падши Ст. пис. 1, 70. Н. Рањ. 42.¹ Ст. пис. 4, 124. 424. Зор. 86. Гуч. 118. Вран. жив. 5. Банд. 19. Мрн. 166. Јерк. 44. Каш. 15. повадши Хект. 306. Зор. 29. сједчи Н. Рањ. 229. сједши Град. дух. 32. седши Хект. 23. Зор. 556. Мрн. 102. спдши Банд. 136. засједши Ст. пис. 5, 320. основа *шъд* долази само сложена: дошадчи Ст. пис. 1, 84. Н. Рањ. 28. Град. дјев. 37. Гуч. 143. Орб. 99. дошатчи Див. 296. дошачи Град. дјев. 88. дошадши Ст. пис. 5, 147. 310. Д. Рањ. V. Хект. 30. Брн. 686. Гуч. 243. Вран. жив. 5. Каш. 27. Радн. 32. Глав. 17. дошатши Брн. 61. Андр. дев. 2. пзашадши Зор. 66. Бацд. 24. Радн. 50. пзашатчи Див. 25. нашадчи Н. Рањ. 60. Збор. 446. Гуч. 170. нашадши Ст. пис. 3, 224. Д. Рањ. V. Гуч. 42. Банд. 139. Каш. 15. Радн. 26. обашачи Зор. 2. обашадши Банд. 152. одашадши Ст. пис. 1, 35. Вран. жив. 112. Банд. 86. пошадши Ст. пис. 1, 16. Банд. 47. пошадчи Ст. пис. 1, 85. Н. Рањ. 1236. Збор. 9. Стар. 4, 111.

¹ Исти пише и пачши (расхиј) 122.

Гуч. 129. пришадчи Ст. пис. 1, 183. пришадши З, 134. 4, 233. 5, 25. Банд. 16. прошадчи Збор. 156. прошачи Град. дух. 60. прошадши Злат. 446. Банд. 84. Радн. 31. узашадши Хект. 24. са и пред шѣд у сложеном XVII вијека : отишадши Банд. 91. Каш. 75. узишадши Банд. 29. — I. 2. слјеша (сѣлѣши) Н. Рањ. 1416. улјеша Н. Рањ. 29. улиши Буд. 87. улиши Ст. пис. 1, 55. Вран. жив. 37. улиши Хект. 3. Буд. 144. Банд. 4. узлиши Стар. 3, 266. понесши Ст. пис. 1, 4. прпнети Н. Рањ. 57. прпнети Банд. 47. узнети Н. Рањ. 416. „поднехчи“ (поднѣши) Див. 236. — I. 3. од основе која у инфинитиву губи задње л, а вокал љ шири у оу, а у овом се облику и цијела држала још XVI вијека : просаши Ст. пис. 3, 90. — I. 4. основе на г : одбјегши Град. дух. 79. вргши Ст. пис. 1, 47. Банд. 86. врши Ст. пис. 2, 353. Град. дух. 32. врши Д. Рањ. 916. Гуч. 105. Вран. жив. 91. одврши Ст. пис. 1, 60. Банд. 17. Јерк. 8. одврши Ст. пис. 2, 467. разврши Ст. пис. 2, 467. уврши Ст. пис. 2, 496. Град. дух. 4. пожекши Збор. 826. легши Хект. 166. лекши Збор. 376. налегши Стар. 3, 329. изљегши Ст. пис. 5, 244. улјегши Град. дјев. 86. могши Ст. пис. 2, 201. помогши Ст. пис. 1, 52. Орб. 149. пристргши Зор. 276. основе на к : извукши Зор. 66. Банд. 165. обукши Банд. 99. свукши Банд. 87. рекши Ст. пис. 1, 22. 51. Н. Рањ. 1306. Збор. 76. Ст. пис. 2, 222. 388. 3, 149. 4, 99. 5, 99. 131. Хект. 186. Зор. 26. Буд. 39. Злат. 62. Гуч. 49. Вран. жив. 18. Див. 16. Орб. 49. Банд. 84. Мрп. 125. Јерк. 11. Каш. 65. изрекши Град. дух. 43. Чубр. 126. изсекши Вран. жив. 13. одсекши Банд. 122. усјекши Н. Рањ. 1936. дотекши Ст. пис. 5, 223. Вран. жив. 65. истекши Ст. пис. 1, 56. Зор. 66. обтекши Стар. 4, 112. потекши Н. Рањ. 41. Ст. пис. 4, 111. Банд. 49. притекши Ст. пис. 1, 148. Н. Рањ. 586. Ст. пис. 4, 135. стекши Ст. пис. 1, 106. 2, 53. 438. 4, 85. 5, 169. утекши Ст. пис. 1, 106. 2, 40. 5, 80. Гуч. 164. стукши Ст. пис. 1, 36. — I. 5. основе на м : јамши Ст. пис. 1, 85. Зор. 76. ва-замши Ст. пис. 2, 130. 4, 112. Зор. 276. Стар. 1, 224. 3, 307. Вран. жив. 7. Јерк. 44. узамиш Н. Рањ. 89. Збор. 47. Ст. пис. 3, 191. 5, 121. Д. Рањ. IV6. Град. дух. 18. Гуч. 198. Банд. 24. Каш. 42. Пос. 156. Радн. 50. зајамши Зор. 35. појамши Ст. пис. 1, 22. 3, 134. Банд. 92. појанши Зор. 116. пријамши Ст. пис. 3, 455. Буд. 11. Брп. 72. Банд. 19. однамши Буд. 47. под-

намши Чубр. 12. ујамши Банд. 117. пријемши Глав. 105. знемши Крн. 216. ојамши Зор. 276. основе на *н*: разананши Вран. жив. 17. 37. почанши Н. Рањ. 34. Ст. пис. 2, 435. Гуч. 86. Банд. 25. Каш. 22. почамши Н. Рањ. 81. Збор. 113. Град. дух. 45. Пос. 106. Андр. дев. 12. Радн. 58. — I. 7. *р* се узима за сугласно: нотарши Ст. пис. 1, 18.¹ одпарши 45. настарши 45. умарши Банд. 145. — II. двигши Ст. пис. 1, 22. 3, 56. Зор. 666. замахши Ст. пис. 4, 140. смакши Ст. пис. 1, 26. тркши (тръгъши) Ст. пис. 4, 376. стргши Ст. пис. 1, 60.

Б. наставак *vanija*.

а) иза самогласнога: I. 3. од основе која се, истина, свршује на сугласно *и* те је и од таке био овај облик, како је поменуто (стр. 380), али која у инфинитиву губи задње сугласно а самогласно *ъ* ширп у оу, од ње тако промијењене има овај облик с овијем наставком: просувши Ст. пис. 2, 394. Д. Рањ. 71. носувши Пос. 256. — I. 5. основе и тога раздјела ако се и свршују на сугласно, на је и од таквих био овај облик (види напријед стр. 380), ипак како им у инфинитиву од тога сугласнога и предњег самогласнога постаје самогласно, од њих и тако промијењених има овај облик: пријавши Ст. пис. 2, 146.² разаневши Вран. жив. 110. зачавши Зор. 266. 366. зачевши Див. 39. Каш. 81. — I. 6. давши Ст. пис. 2, 444. 3, 279. 4, 39. 5, 109. 334. Д. Рањ. V. Град. дјев. 4. Хект. 8. придавши Злат. предгов. 3. Чубр. 86. Орб. 13. Јерк. 26. Каш. 63. Радн. 48. знавши Ст. пис. 4, 86. 5, 166. изазнавши Мрн. 13. познавши Орб. 88. узазнавши Каш. 88. ставши Ст. пис. 1, 182. Хект. 13. приставши Орб. 30. уставши Стар. 4, 118. Хект. 6. бивши (*esse*) Ст. пис. 4, 447. добивши Ст. пис. 1, 6. забивши (*oblivisci*) Ст. пис. 3, 165. разбивши (*frangere*) Ст. пис. 1, 8. завапивши Банд. 13. разгнивши Д. Рањ. 576. сакривши Д. Рањ. 95. покривши Злат. 87. умивши Ст. пис. 5, 128. пивши Ст. пис. 1, 52. опивши се 70. изувши Пос. 376. чувши Ст. пис. 1, 4. 48. 2, 394. 4, 113. 5, 118. Збор. 10. Град. дјев. 86. Хект. 9. Стар. 3, 238. Злат. 61. Вран. жив. 18. Каш.

¹ Наштампано је јамачно гријешком: потрши.

² Овај примјер није поуздан, јер може бити да је писац већ узимао овај глагол међу глаголе исте врсте, види напријед стр. 248. 266. 271. 283.

17. одивши Брн. 11. смивши Злат. 876. — I. 7. *p* се ширило у *рв* као у инфинитиву: тако се налази до краја XVII вијека, али ријетко: умривши Н. Рањ. 134. Д. Рањ. 134. помривши Радн. 51. вприсекши Збор. 80. прострије(в)ши Н. Рањ. 1176. прост(р)ијевши 188. простривши Д. Рањ. 103. чешће се *p* узима за вокал, као данас, те се не шири, не само у основама које се ни у инфинитиву не шире: потрвши Ст. пис. 1, 244. сатрвши Мри. 41. него ни у оцијема које се у инфинитиву шире: подрвши Ст. пис. 1, 15. Мри. 31. продрвши Мри. 100. раздрвши Банд. 92. Радн. 10. умрвши Ст. пис. 1, 58. 150. 151. Н. Рањ. 28. Збор. 147. Град. дух. 26. Брн. 51. Банд. 18. Крн. 216. Радн. 84. замрвши Зор. 6. 29. 296. одрвши Ст. пис. 1, 54. прострвши Град. дух. 32. Стар. 4, 111. Банд. 21. 37. 214. Радн. 58. — II. одвргнувши Вран. жив. 75. пригнувши Буд. 87. Каш. 70. Ђам. 3. диггнувши Збор. 826. Зор. 186. Стар. 1, 222. подвигнувши Град. дух. 69. Вран. жив. 63. Мри. 13. уздвигнувши Гуч. 133. Јерк. 30. Каш. 8. здвигнувши Вран. жив. 14. 40. уздигнувши Гуч. 261. Гунд. ис. 25. Банд. 45. дигнувши Радн. 48.¹ клекнувши Ст. пис. 5, 151. Збор. 73. Гуч. 23. Вран. жив. 17. окренувши Радн. 26. ускренувши Јерк. 76. Каш. 39. макнувши Радн. 58. метнувши Радн. 34. размрзнувши се Стар. 3, 270. изникнувши Банд. 26. поникнувши Ст. пис. 1, 92. паднувши Ст. пис. 5, 61. Д. Рањ. 736. Гуч. 158. Вран. жив. 109. припадноуши 89. упадноуши Радн. 47. посрнувши Ст. пис. 1, 117. стигнувши Ст. пис. 2, 366. достигнувши Банд. 151. такнувши Стар. 4, 114. Вран. жив. 110. дотакнувши Радн. 92. стискнувши Д. Рањ. 926. затисну(в)ши Радн. 17. притиснувши Стар. 3, 322. стиснувши Д. Рањ. 1X6. — III. 1. имивши Буд. 87. рлзвмисекши Збор. 45. — III. 2. видјевши Н. Рањ. 94. видивши Ст. пис. 2, 73. 378. 3, 326. 4, 116. 5, 133. Злат. 296. Каш. 35. жививши Брн. 26. Каш. 87. ножудивши Град. дјев. 61. нозривши Н. Рањ. 986. Ст. пис. 5, 112. озривши Ст. пис. 4, 95. узривши Каш. 23. усјрдивши се Гуч. 11. хтивши Каш. 63. ктивши Ст. пис. 3, 386. зановидјевши Орб. 33. иснови-дјевши Мат. 17. Андр. дев. 31. — IV. благосовивши Гуч. 24. заборавивши Каш. 48. веселивши Ст. пис. 1, 5. вративши

¹ Исти има често без *v* иза *y* јамачно гријешком: дигнуши 21. 38.

Каш. 7. обративши Хект. 76. свршивши Хект. 156. одговори-
 ривши Јерк. 45. сагријешивши Збор. 166. удривши Мрн. 63.
 Банд. 274. примивши Каш. 75. снмивши Јерк. 70. слимивши
 Каш. 42. 75. поклонивши Хект. 166. скрушивши Орб. 170. по-
 купивши Стар. 1, 221. окусивши Хект. 66. промисливши Див.
 24. наредивши Хект. 16. заробивши Д. Раљ. V. услишивши
 Вран. жив. 15. услободивши Ђам. 3. ставивши Каш. 20. оста-
 вивши Ст. пис. 5, 163. приступивши Н. Раљ. 33. отворивши
 Брн. 58. створивши Ст. пис. 1, 35. ухитивши Н. Раљ. 56.
 чтивши Д. Раљ. 1406. прочтивши 54. зачудивши се Хект.
 5. — V. 1. вечеравши Хект. 12. обећавши Злат. 67. разгњи-
 вавши се Вран. жив. 45. ужгавши Хект. 10. имавши Ст. пис.
 3, 161. помањкавши Каш. 98. сншавши Ст. пис. 1, 10. Банд.
 4. уздавши се Орб. 36. цсанкавши М. 552. чекавши Зор. 19.
 — V. 2. приказавши Ст. пис. 1, 63. писакши М. 549. пославши
 Банд. 2. — V. 3. раж(в)авши Ст. пис. 5, 90. одагнавши Банд.
 295. изарнавши Банд. 111. одарнавши 79. 294. (види напријед
 стр. 253. 284) покајавши Радн. 58. — VI. војевавши Мрн. 13.

б) иза сугласнога долази овај наставак као данас истом
 од XVI вијека а између задњега сугласнога од основе и
 првога од наставка умеће се *a* као и у другим приликама
 кад се стече више сугласнијех: једини је пријер XVI ви-
 јека: дошавши М. 549. (види напријед I. Б. 6). XVII вијека
 има их већ више: I. 1. доведавши Радн. 25. једавши 61. и
 основа *шад* (шѣд) долази у исто вријеме с тијем наставком,
 али се њојзи одбацује крајње *d* па се онда не умеће *a* из-
 међу ње и наставка; дошавши Јерк. 18. Пос. 376. изашавши
 Јерк. 24. нашавши Јерк. 37. Пос. 246. пришавши Јерк. 45.
 са *и* пред *шад* у сложеном: отишавши Јерк. 44. основа *јед*
 још на свршетку XV вијека долази с овијем наставком, али
 јој се тада одбацивало крајње *d* према садашњем вр. какво
 има без наставка: објивши Ст. пис. 1, 70. — I. 2. удјезавши Орб.
 114. улизавши Банд. 138. 200. Радн. 93. — I. 4. иргавши Радн.
 49. извржавши 96. сажегавши 94. имогавши 96. остригавши
 Банд. 292. обукавши Пос. 256. Радн. 92. провукавши Радн.
 9. рекавши Радн. 39. 61. одсјекавши Радн. 47. 61. утекавши
 54. — II. растргавши Радн. 2.

Исти облик у свакој поменутој служби долази од XVI вијека и окрџен, без крајњега и, на му је онда додано а: само окрџен долази XVI вијека само један пут: лупивши кога Зор. 3. с доданим а XVII вијека у два писца: рекша (како рекша, добро се могу штити) Мик. предгов. како рекша 182. заборавиши се Радн. 17. 83. озлосрдивши се (пригни убогому твоје ухо не озлосрдивши се) 97. поквасивши (ријеке остављају многе земље не поквасивши и[х]) 99. поклонивши се (сагрини пук поклонивши се јунцу) 47. намиривши 69. смутивши 48. оситивши 29. наслонивши 27. уставивши 55. 87. очистивши 52.¹

2. Номинални номинатив јед. женскога рода разликовао се од обичнога онако као у активнога партиципа садашњега вр.: пришедиши М. 264. — Од тога је облика као и у адјектива с номинативом од прономина њ, постајао сложени облик: рождиши М. 569. мјесто такога сложенога облика налази се XV вијека као у адјектива с основом на ја, те је од номиналнога тако начињенога крајње а сажето с прономном: ѡстакши М. 501. Послеје сложени и не долази; а номинални како је једнак био с новијем номинативом ми. мушкога рода, замијенио се њим као и у оба друга рода; види напријед под 1.

3. Остали су надежи били као у адјектива, али долазе само у споменцима који су писани нише црквенијем језиком или на таким мјестима у споменцима гдје се хтјело да буде према црквеном језику: Г с н и т. јед. мушкога и средњега рода номинални: ѡккши (мјесто чега стоји ѡккши) М. 112. сложени: злѡкши Сав. 7. ѡккши М. 400. поукши II. 16. 32. изједначен с прономинативом (види стр. 160): ѡккши М. 457. поукши М. 52. 55. 191. 352. 499. погрјешка ће бити поукши II. 10. женскога рода: ѡстакши II. 55. 58. — Дат и јед. мушкога и средњега рода номинални: процкши М. 133. изкѡлшоу М. 5. сложени: отидѡшоу Сав. 7. дакѡшоу 28. сзѡдакѡшоу 17. са о мјесто оу (види стр. 164): ѡнокѡшоу

¹ „сврнуув шуст“ Ст. пис. 1, 17. може бити да би требало читати: сврнууши уст, и то би био најстарији примјер.

² Што још XVI вијека има Будинић ном. јед. средњега рода: погибше 99. у њега има и другога којечега по црквеном језику.

М. 143. поункшомъ П. 29. изједначен с прономиналним (види стр. 164): ѿбессликъшемъ П. 14. поункшемъ М. 569. кикъшемъ П. 155. женскога рода сложени изједначен с прономиналним: бикъшен М. 100. истскшон Стар. 3, 249. — Акус. јед. мушкога рода од номиналнога бикъшь сложени: бикъши М. 5. средњега рода номинални: надуе (надыше) М. 486. женскога рода номинални: сподобалъшь М. 233. бикъшь М. 457. сложени: погикъшью М. 4. ѿстакълъшью М. 233.¹ — Локат. јед. мушкога и средњега рода сложени (види стр. 182-3): поункшишь М. 354. изједначен с прономиналним: припункъшемъ П. 104. женскога рода сложени изједначен с прономиналним: поункшон М. 268. — Ген и т. мн. за сва три рода сложени: угождашихъ (оугождынихъ) М. 73. изједначен с прономиналним: бикшиехъ М. 207. — Дат. мн. номинални мушкога рода: исплъшьшемъ Стеф. 18. сложени: оумножьинишь Стеф. 19. простикинишь Сав. 11. — Акус. мн. мушкога и женскога рода сложени: погикъшесъ М. 6. налази се у номиналном облику и и на крају мјесто е начином споменутих напријед стр. 16: угодикиши М. 295. 456. (ако није помјерени ном. мн. узет за акус. види напријед под 1), а по томе и у сложеном: погикъшише М. 220. 282. — Инстр. мн. мушкога рода номинални: угодикиши М. 260. сложени: распшиши М. 73. изједначен с прономиналним: угодикишиемн М. 457. окрѣен и изједначен с дативом: рскиши М. 167. угодикишишь М. 431. 453. — Номин. двојине мушкога рода: ѿженкша се М. 544.²

ПАРТИЦИП ПРОШЛОГА ВРЕМЕНА

АКТИВНИ ДРУГИ.

Основа му је онака каква је инфинитиву. Наставак је *ла*, у ком остаје у словенским језицима *л*, а *а* се саставља с надежнијем наставцима као у имена којима се основа свршује на чисто *а*. Пред *л* од наставака отпада основи крајње

¹ Погрјешке су: сподобалъшь М. 239. сподобалъшью 275. сподобашаю 260. сподобашаю 430.

² Датив дв. гријешком: състакъшениа Стеф. 27. — Од *остати* пива гријешком ном. мн. мушк. ѿсталши Пб. 53. средње: ѿсталша Пб. 53. женско: ѿсталше М. 361.

д и т, а између других сугласнијех и л од наставка кад за њим нема самогласнога умеће се у српском језику а, а л се и тада и кад год стоји на крају мијења на о, као и у другим приликама, прем да се дуго држало и непромијењено особито по неким странама; основе које се свршују на и или м (у глагола прве врсте нетога раздјела) састављају те гласове с предњим самогласним пред наставком у самогласно као у инфинитиву.

I. 1. бљули М. 308. бљуд Ст. пис. 2, 21. увели Н. Рањ. 886. навед Вран. жив. 85. извео Банд. 62. изиѡ П. 175. Збор. 336. појиа Ст. пис. 1, 254. јели Н. Рањ. 157. крали Ст. пис. 1, 157. украо Збор. 276. крао Ст. пис. 4, 225. крал Зор. 656. укреп Буд. 67. укреп Стар. 4, 113. одпао Ст. пис. 1, 157. пал Злат. 26. упал Јерк. 38. упао Ст. пис. 4, 474. Јерк. 38. сео Ст. пис. 1, 155. сиа Ст. пис. 1, 41. Н. Рањ. 85. Збор. 876. Ст. пис. 3, 362. 4, 22. Гуч. 299. Банд. 141. сел Хект. 206. обсел Вран. жив. 100. ѡбрѡл Пб. 50.¹ сриа Збор. 37. срид Хект. 24. процвала Хект. 36. од основе шѡд којом се у овом облику замјењује глагод *ити*: шли П. 23. 104. дошли Сав. стар. 4, 231. дошѡл П. 9. М. 347. Вран. жив. 18. Јерк. 45. дошѡл М. 326. 349. Ст. пис. 4, 439. Злат. 29. Банд. 58. изшли М. 535. изшло М. 462. мимошло Банд. 91. мимошла Каш. 44. машѡл П. 109. Н. Рањ. 336. Ст. пис. 3, 441. 4, 4. Вран. жив. 39. машѡл М. 302. машло 394. Ст. пис. 1, 3. Град. дух. 57. ѡбмашло М. 459. обашал Ст. пис. 3, 267. 4, 97. одашѡл М. 218. ѡдашѡл М. 461. Н. Рањ. 1166. одашли Банд. 46. оташао Хект. 146. пошѡл М. 218. пошло М. 458. Банд. 45. пришѡл М. 326. 496. Банд. 49. пришал Ст. пис. 2, 123. 3, 26. 4, 261. Банд. 15. сашал Банд. 21. у сложеном с приједлогом који се свршује на сугласно долази и додано пред шѡд јамачно од глагола *ити* од XIV вијека: изишло П. 24. XV вијека: рѡзишли П. 54. ѡтишли 118. XVI и XVII вијека: изишао Збор. 1126. Каш. 9. Пос. 216. изишла Збор. 2. Ст. пис. 4, 397. Андр. дев. 438. изишли Буд. 130. изишло Орб. 117. Јерк. 27. Каш. 61. надишла Ст. пис. 2, 471. надишли Ст. пис. 5, 66. надишал Д. Рањ. 186. надишле Гунд. пс. 12. обишли Ст. пис. 4, 334. отишао Збор. 936. Гуч.

¹ Писарском гријешком са ѡ мјесто ѡ: ѡбрѡл М. 417. Пб. 122.

42. Банд. 55. Радн. 40. отиша Вран. жив. 47. отишли Див. Х. Орб. 112. Радн. 26. отишла Јерк. 37. отишле Каш. 78. сишла Ст. пис. 2, 351. сишао Банд. 156. Каш. 35. сишло Андр. нач. 38. узишао Банд. 36. узишло Каш. 111. с таким и долази и прости од XV вијека: ишли П. 75. али тај једини примјер тога времена није поуздан, јер може бити да стоји мјесто изшам; поуздано долази од XVI вијека: ишли Д. Рањ. 08. ишло Див. IX. ишао Радн. 12. ишла 66. и у сложенога с приједозима који се свршују на самогласно долази тако долацо и од XVI вијека: проишла Стар. 4, 72. мимоншам Буд. 123. основама које пред крајњим т имају још једно сугласно отпада такођер т пред л, осим кад их раставља а, које би се уметнуло између с и л кад би т и отпало: узрсли Ст. пис. 1, 252. узрсло Мрн. 13. изрсли Стар. 3, 229. ресло Чубр. 15. кад се умеће а, остаје и т: растал Ст. пис. 4, 145. узрастал Јерк. 40. али п тада долази и без т: проресал Н. Рањ. 164. из облица у ком се умеће а па се и т повраћа преносили су пеки писци т и у облике у којима се не умеће а: изрестла Вран. жив. 97. тако: цафта Чубр. 15. из глаголских облица у којима се држи д основама на крају налази се у једнога писца XVII вијека иренесено д и у овај облик: поведал Вран. жив. 14. падла 89. упадла 90.¹ — I. 2. излазла М. 447. удјезао Н. Рањ. 766. Град. дјев. 119. Орб. 39. удпазо Ст. пис. 4, 115. удјезла Н. Рањ. 76. опузле Ст. пис. 3, 215. напузле Ст. пис. 4, 166. изнесла М. 477. понесла М. 184. донесла П. 42. Пб. 117. изнесла Ст. пис. 3, 357. понесла Вран. жив. 104. изнесла М. 457. 466. донесла Пб. 98. Злат. 68. поднесао Н. Рањ. 131. принесла Банд. 56. Каш. 74. принесли М. 383. донесли 512. нанесла Ст. пис. 4, 313. 346. поднесла Вран. жив. 38. донесли Банд. 215. та основа и онако промијењена како се мијења у првом сложеном аористу млађем и по њему у инфинитиву прелази из инфинитива у овај облик од XV вијека: ишла П. 33. дошла Пб. 51. поншла П. 123. одшла П. 173. тако и, последије: понла Ст. пис. 2, 332. подниа Ст. пис. 5, 34. Буд. 94. Злат. 82. Јерк. 69. довијел Злат. 716. поднио Збор. 99.

¹ Што на једном мјесту у почетку XV вијека стоји ~~окртли~~ П. 32. не могу мислити да је што друго него писарска погрешка, ако није штампарска.

Ст. пис. 3, 324. Град. дух. 58. Гуч. 182. Див. 24. Банд. 238. Андр. дев. 8. дошло Каш. 94. занијела Ст. пис. 2, 16. 54. 4, 101. занила Ст. пис. 2, 334. занела Крн. 116. донијела Ст. пис. 4, 450. 473. Гуч. 131. донили Злат. 346. одишла Вран. жив. 108. Бун. 49. понила Зор. 6. 63. поднијеле Град. дјев. 100. поднијела Гуч. 311. поднијели Орб. 250. Андр. пут 334. — I. 3. издубао Банд. 88. озебал Ст. пис. 3, 302. искубла Бун. 13. зацрпао Банд. 56. поцрпани Н. Рањ. 31. од основа промијењених као што се мијењају у инфинитиву: жми М. 46. П. 150. жмиљ П. 162. просула Ст. пис. 4, 101. — I. 4. одврљгло М. 260. 431. одврљгли М. 218. стргли Мрн. 157. свљкли П. 104. обукао Н. Рањ. 1706. обукал Вран. жив. 33. рекао М. 21. порекао 219. рекао П. 22. Ст. пис. 2, 54. 3, 297. Брн. 72. Вран. жив. 8. Банд. 12. одрекао М. 230. нарекао М. 307. рекао М. 327. Н. Рањ. 65. Збор. 1. Ст. пис. 4, 308. Гуч. 10. Банд. 51. и од основе промијењене како се мијењало у првом сложеном аористу млађем а по њему и у инфинитиву, али само у једнога писца: риа Ст. пис. 1, 19. 33. — I. 5. пожели Н. Рањ. 1436. пожео Злат. 47. жњело Ст. пис. 2, 433. закљео М. 377. Н. Рањ. 1176. Банд. 62. закљел Вран. жив. 108. почел Хект. 36. Вран. жив. 37. Мрн. 165. почео Град. дјев. 3. почела Вран. жив. 30. зачала Јерк. 16. прпчао Хект. 15. почао Брн. 246. зачала Ст. пис. 1, 168. Зор. 2. почала Јерк. 15. изељ П. 84. узељ П. 33. Злат. 10. вазел Д. Рањ. 6. Вран. жив. 36. узео М. 373. 378. 380. Ст. пис. 1, 156. Град. дјев. 38. Злат. 84. Банд. 48. вазео Ст. пис. 3, 471. Злат. 57. изео Н. Рањ. 117. Збор. 456. обујел Вран. жив. 33. пријел 24. ели М. 21. узели П. 102. Н. Рањ. 926. вазела Ст. пис. 2, 26. 4, 272. Злат. 7. Вран. жив. 57. јал Ст. пис. 1, 51. пријал Буд. 39. Вран. жив. 18. пријао Стар. 4, 118. примали М. 323. П. 53. Буд. 135. Брн. 5. Вран. жив. 19. Мрн. 43. пришло П. 160. обујало Н. Рањ. 150. примаљ Збор. 5. Ст. пис. 2, 6. Банд. 2. пријао Банд. 45. обујале Банд. 12.¹ — I. 6. даљ М. 312. Н. Рањ. 2266. Ст. пис. 3, 195. Буд. 78. Вран. жив.

¹ Тај глагол, кад му основа гласи *ја*, многи узимају међу глаголе пете врсте првога раздјела (види код садашњег вр.); за то онамо иду ови примјери а може бити и гдјекоји између горњих: пријал Д. Рањ. 536. пријали Ст. пис. 3, 216. пријала Ст. пис. 4, 74. Злат. 86.

8. Банд. 40. дво Пб. 14. М. 364. Ст. пис. 1, 45. Н. Рањ. 2266. Збор. 9. Ст. пис. 5, 36. Злат. 13. Банд. 56. вилъ М. 101. Н. Рањ. 186. Ст. пис. 3, 204. 4, 225. Д. Рањ. 10. Буд. 59. Злат. 1. Вран. жив. 45. Банд. 2. вно М. 101. 237. 258. Пб. 54. Ст. пис. 1, 159. 4, 221. 5, 11. Хект. 34. Зор. 32. Злат. предгов. 26. Гуч. 23. Банд. 139. Мрн. 179. Јерк. 76. исплила Ст. пис. 2, 347. 4, 182. стрљъ М. 158. здно М. 411. дво Ст. пис. 3, 378. одно Хект. 256. дила Ст. пис. 2, 46. Хект. 66. одјела Ст. пис. 4, 260. за-цјели Ст. пис. 4, 312. спјела Град. дјев. 140. спиа Ст. пис. 2, 80. пел Зор. 696. пно Ст. пис. 3, 208. 410. спно Ст. пис. 3, 400. 4, 63. — I. 7. *p* се узима за самогласно, нити се шири, и то не само у основама у којима се у инфинитиву не шири: стра Ст. пис. 4, 283. Злат. 16. отрѣо Каш. 62.¹ него остаје не-раширено и у онијем основама у којима се у инфинитиву шири: подврѣо Див. 20. раздрѣо Збор. 59. Ст. пис. 5, 31. Банд. 51. 163. пождрѣо Н. Рањ. 1486. Банд. 216. умрл Злат. 16. Вран. жив. 47. Банд. 70. умрѣо Н. Рањ. 111. Збор. 516. Ст. пис. 2, 407. 4, 473. Град. дјев. 140. Злат. 16. Див. 24. Банд. 49. Бун. 43. Пос. 126.² допрѣо Злат. предгов. прострѣо Ст. пис. 1, 51. Н. Рањ. 766. Банд. 118. обастрѣо Банд. 220. — II. побигнуле Вран. жив. 58. изгнуло Н. Рањ. 426. погинуо Банд. 49. гњила П. 87. пригнуо Ст. пис. 3, 475. нагнуо Банд. 139. гануо 49. из-дахнуо Збор. 84. Каш. 71. двигнуо Град. дјев. 62. Мрн. 130. двигнулп Каш. 37. уздигнуо Банд. 125. раскидноу Мрн. 130. ускрснулп Н. Рањ. 123. ускрснул Вран. жив. 10. ускрснуо Банд. 139. умвнула Див. X. узмавнула Див. X. паднул Ст. пис. 5, 39. паднуо Ст. пис. 2, 512. паднули Хект. 14. споменуо Ст. пис. 2, 483. пукнуло 496. саснуо Вран. жив. 51. посегнуо М. 462. посмагнули Радн. 85. достигнуо Ст. пис. 4, 477. такнуо 136. отврднул Ст. пис. 5. 35. тсгнуо М. 367. вритиснул Ст. пис. 1, 80.

¹ Да *p* и пред *o* остаје самогласно (чега ради за њим ста-вљам њ) потврђује се тијем што неки писци пишу: рздаро Збор. 596. вилро Збор. 516. 646. 67. 71. 96. Див. 24. подкдро Див. 20. razdarо Банд. 163. prostaro 118. razdarho 51. poždar-ho 216. umarho 49. 52. 67. вилрхо Пос. 126. umrao Банд. 271.

² Што на једном мјесту има вурсо М. 527. ту е нема ништа са е које је у инфинитиву, него вриједи онолико колико у илшео у истом споменику.

отиснула Андр. дев. 103. притискнута Вран. жив. 12. у глагола ове врсте може основа у овом облику бити и без свога наставка *-ну-*: побигле Вран. жив. 58. повело Ст. пис. 2, 200. свехла Ст. пис. 4, 291. обисле (гране суше) Ст. пис. 3, 253. погнели П. 47. 115. изгнеле Пб. 80. погнеле Н. Рањ. 466. погнело Ст. пис. 4, 21. Банд. 34. изгнело Брн. 20. згнел Ст. пис. 1, 214. погнел 219. изгнел Јерк. 101. погнело Збор. 26. 306. Јерк. 38. удахал Ст. пис. 2, 412. задахла Ст. пис. 3, 437. дигла П. 88. Ст. пис. 1, 43. Злат. 18. дигао Ст. пис. 4, 422. Јерк. 38. удигао Банд. 125. дигла М. 338. подигли П. 133. дигли Злат. 846. клекао Збор. 1146. размакла Злат. 76. одникао Ст. пис. 4, 105. присахал Ст. пис. 1, 292. усахал Ст. пис. 2, 412. 427. 460. присахло Гуч. 104. стискао Збор. 676. потискали Ст. пис. 3, 60. стискла Кри. 3. стисли Д. Рањ. 108. 142. стисле Злат. 876. — III. 1. имид Ст. пис. 2, 322. имиди Хект. 296. имидо Брн. 56. Мри. 101. разумно Збор. 626. разумјели Н. Рањ. 126. — III. 2. бдјели Ст. пис. 4, 306. видио Збор. 946. Хект. 20. видјели П. Рањ. 21. изаврио Ст. пис. 4, 57. изврјела 57. назрио Андр. пут 209. назрјела Ст. пис. 2, 487. живља П. 32. поживио Ст. пис. 2, 9. живио Ст. пис. 1, 128. 4, 303. живјела Ст. пис. 4, 242. Гуч. 288. хотио М. 445. Н. Рањ. 436. Хект. 9. хотјели Н. Рањ. 876. хтели М. 36. хтио Н. Рањ. 230. Хект. 19. процјеле Н. Рањ. 1866. процтио Ст. пис. 4, 30. процјела 30. цаптио 145. процантио 30. процаптио 57. од глагола ове врсте који има садашње вр. без наставка у основи: заповидао П. 52. заповедео П. 175. заповидио Н. Рањ. 48. сповидио Н. Рањ. 75. Збор. 35. исповидио П. Рањ. 146. Гуч. 43. повидјели П. 45. сповидјели Н. Рањ. 75. исповидјела Андр. пут 54. како је тај глагол у садашњем вр. био једнак с глаголом *јести*, налази се у једнога писца изједначен с њим и у овом облику: вид Ст. пис. 2, 111. — IV. чинио М. 219. говорио Н. Рањ. 178. бугарио Хект. 366. водио Буд. 85. скупио Вран. жив. 7. заборавио Банд. 39. прогонио Гунд. пис. 35. крпио М. 102. чинио 261. 283. чинио Ст. пис. 1, 148. говорио П. Рањ. 22. Хект. 9. — V. 1. имао М. 311. питао Вран. жив. 21. смислио М. 307. имао 327. сисао П. Рањ. 60. — V. 2. исписао М. 298. послао П. Рањ. 226. записао М. 306. послао М. 367. Н. Рањ.

436. — V. 3. поспјал Н. Рањ. 33. дозвал Вран. жпв. 9. усмио М. 466. звлѡ М. 544. покајао се Ст. пис. 1, 303. обрао Брн. 36. изарнали (изагнади) Банд. 65. појал (сапеге) Д. Рањ. 11. — VI. покзѡкмъ М. 420. војевал Вран. жив. 12. дрѡкао М. 258. целовао Н. Рањ. 586.

Пред крајњим *o* посталим од *л* кад стоји *a*, налази се кад кад изједначено с њим и сажето у дуго *o* од XV вијека, а то не само у пјесмама: најстарији је примјер: ждего М. 464. тако и послије: I. 1. дошо Н. Рањ. 208. Ст. пис. 4, 429. Андр. пут 328. — I. 4. пореко Ст. пис. 4, 249. реко Бун. 7. Андр. дев. 8.' помого Мив. 680. Андр. дев. VI. — I. 6. до Бун. 31. Андр. пут 80. зво Ст. пис. 4, 246. Бун. 31. — II. диго Ст. пис. 5, 80. Андр. пут 82. — III. 2. настојо Ст. пис. 4, 417. 5, 11. Андр. дев. 53. — V. 1. погледо Гун. пс. 27. сазидо 27. нмо Ст. пис. 5, 3. надо се Ст. пис. 5, 8. сачуво Андр. дев. 14. уфо Ст. пис. 5, 77. — V. 3. обро Гунд. суз. III, XXXVI. Андр. пут 405. зво Андр. пут 78. — VI. вјерово Андр. дев. 82. помплого Гунд. суз. предгов.

По неким се странама *л* стојећи на крају може и одбацити као и у другим приликама (види стр. 68), а то од XV вијека: има Пб. 119. пита Пб. 120. и послије: I. 1. набо Стар. 1, 231. приша 228. — I. 4. мога Брн. 2. — I. 5. прија Стар. 1, 227. — I. 6. би Стар. 1, 230. позна Радој. 40. — I. 7. умр Брн. 696. — III. 1. достоја Стар. 1, 223. лежа 234. — IV. сагриши Стар. 1, 230. скупн Брн. 716. љубн Стар. 1, 228. исправи Мрн. 40. пусти Стар. 4, 117. оставн Ст. пис. 3, 201. сатвори Ст. пис. 4, 206. чудн Ст. пис. 1, 122. зачуди Стар. 1, 231. — V. 1. ваља Ст. пис. 1, 123. обећа 121. 4, 225. кара Стар. 1, 228. слиша Мрн. 31. — V. 2. писа Стар. 1, 235. — VI. благова Стар. 1, 228. поштова 228.

Тако окрњеном опет се од XVI вијека додаје *a* (као у генитиву мн.), ако се већ не свршује на тај глас, па се и зијевање које би настало кад кад укида гласом *j*: I. 5. узеја (vzegia) Радој. 38. — I. 6. биа Зор. 3. Мрн. 95. ужна Зор. 3. сакрија Крн. 20. дија Радој. 14. — I. 7. умрѡ Вран. жпв. 53. 05. Банд. 68. 70. — III. 2. хотна Мрн. 91. хтна 72.

Што има: рек би Ст. пис. 5, 72. ту као да се таково *o* одбија.

дојаздиа 57. — IV. довршиа Мрн. 143. сагришиа Стар. 1, 228. свусиа Зор. 706. сложиа 56. 136. 206. подложија Радој. 10. помодија 9. чиниа Мрн. 172. учинија Радој. 9. 10.

ПАРТИЦИП ПРОШЛОГА ВРЕМЕНА

ПАСИВНИ.

Основа му је онака каква је инфинитиву. А три су наставка: *ана*, *па* и *та*. Првому наставку прво *а* гласи у словенским језицима *е*, а задње се *а* у сва три наставка слаже с падежнијем наставцима као у адјектива у којих је основа на чисто *а*. Први наставак долази глаголима прве врсте осим онијех којима се основа сиршује на *а*, и глаголима друге и четврте врсте; други наставак долази глаголима прве врсте којима се основа сиршује на *а*, глаголима треће врсте и пете и шесте; трећи наставак долази неким глаголима прве врсте, свјема друге врсте и врло ријетко још којему.

А. Наставак *ана*: I. 1. заведен Ст. пис. 1, 24. *зврдсѣмъ* М. 102. заседени Ст. пис. 1, 22. подседена Крн. 146. обсејдени Андр. дев. 173. сметене Злат. 246. чтене Ст. пис. 3, 250. чтено Д. Раѣ. 566. *ноутсѣмъ* М. 217. 515. *ноутсѣс* П. 145. но-чтено Н. Раѣ. 13. Збор. 100. почтене Ст. пис. 1, 3. почтен Ст. пис. 2, 107. 3, 200. 4, 185. 5, 12. почтена Д. Раѣ. 36. Град. дјев. 79. ноштено Хект. 27. Зор. 346. Стар. 3, 308. неночтено Буд. 57. почтен Злат. 90. Крн. 96. почтене Бун. 24. почтена Каш. 26. ноштено Андр. дев. 14. поштен Ст. пис. 1, 149. 4, 266. поштени Ст. пис. 5, 29. ноштена Зор. 436. поштен Вран. рјеч. 44. жив. 40. непоштено Див. 76. поштену Каш. 92. поштена Радн. 27. од основе *шѣд* с промјеном гласа *д* на *т* иза *ш* (тако бих рекао да је): наштен Н. Раѣ. 199. 2276. (види и под В.) — I. 2. *доксѣмъ* П. 12. *покрѣсѣмо* Цб. 74. *присѣсѣмъ* М. 380. донесено Збор. 86. разнесене Хект. 17. однесена Збор. 606. принесена Гуч. 80. донесен Орб. 235. понесен Банд. 45. принесено Каш. 14. поднесене Андр. дев. 159. однесена Радн. 70. (види и под В.) спасени Ст. пис. 1, 240. спасен Ст. пис. 5, 56. Хект. 30. Банд. 295. спасено Каш. 48. спасен Андр. дев. 28. Радн. 62. — I. 3. дубен Вран.

рјеч. 38. издубена Каш. 65. удубену Пос. 396. оскубена Ст. пис. 3, 321. Јерк. 58. оскубене Каш. 46. тенен Банд. 27. раснен (т. ј. расут) Крн. 216. раснене (цић мене раснене, т. ј. расуте) Крн. 226. (види и под В.) — I. 4. гласови *z*, *k*, *x* на крају основе мијењају се пред *e* од наставка на *ж*, *ч*, *ш*: бржен Ст. пис. 1, 5. кржсиъ II. 115. Ст. пис. 1, 240. одврженц Н. Рањ. 119. вржен Збор. 886. Гуч. 191. Брац. жив. 72. завржен Орб. 285. вржен Банд. 125. вржене Јерк. 33. развржене Андр. пут 64. завржен Ради 4. раждсжењма М. 109. раздежене Н. Рањ. 123. раждежене Збор. 162. zdeжено (сажежено) Збор. 86. раждежена Андр. пут 404. поможенц Збор. 114. Гуч. 7. поможен Брн. 2. Орб. 126. Каш. 116. Радн. 10. с промјеном гласа *ж* на *p*: приморен Гуч. 248. стржени М. 37. стржен Банд. 211. обучен Н. Рањ. 98. Радн. 80. реуснога М. 235.¹ — I. 5. змиесиъ М. 493. змиеиъ II. 176. најмено Ст. пис. 3, 213. надмена Збор. 110. надмен Ст. пис. 1, 49. 4, 85. 445. Гуч. 202. (види и под В.). — I. 6. *и* на крају основе пред *e* од наставка цијепа се у њј, од чега у српском језику отпада *к*: вѣици II. 43. вѣинога II. 91. разѣици II. 115. поразѣици М. 498. бјен Ст. пис. 1, 143. бјена 83. убјена 89. бјен Ст. пис. 2, 383. прибјен Ст. пис. 3, 317. нобјен 318. убен (читај убјен) Стар. 3, 273. убено (читај убјено) 292. разабен (разабјен) 309. разбјена („разбусна“) Јерк. 46. *и* на крају основеностадо од *и* стојећи иза гласа у ком је *ј* цијепа се пред *e* од наставка у њм, од чега њ у српском језику отпада: змиесиъ II. 74. швено Ст. пис. 4, 109. швене Каш. 63. швену 66. 86. *ѣ* на крају основе постадо од *и* цијепа се пред *e* од наставка у ѣк: скрѣсиъномъ М. 91. скрѣсиъ М. 108. скрѣсио II. 56. 140. покрвѣца Стар. 4, 84. исти се глас и шири у ов: скровену Н. Рањ. 40. Ст. пис. 2, 11. скровѣца Ст. пис. 2, 418. 3, 100. 4, 116. 5, 18. скровен Д. Рањ. 1. скровѣна Град. дјев. 146. скровѣно Хект. 27. Буд. 108. Злат. 156. скровѣне Гуч. 1. скровѣно Орб. 2. скровен Гунд. ис. 42. скровѣна Каш. 112. скровѣне Андр. нут 124. *ю* замијењено иза гласа у ком је *ј* гласом *оу* цијепа се у ѣв, од чега отпада ѣ у српском је-

¹ Што има реусни М. 235. испорѣусиъ II. 175. јамачно је тако гријешком писарском.

звук: *уксено* II. 9. 122. *у* се шири у *ов*: *отрокѣмъ* Стар. 3, 326. исти вокали остају и непромијењени (управо враћају се у позније вријеме из глаголских облика у којима се не мијењају) а тако и други, те се зијевање које би настало између њих и наставка укида а) гласом *ј*, који се више пута и не пише: *разъбнѣмъ* IIб. 102. *разъбнѣма* М. 510. *убијени* Ст. пис. 4, 464. *разбнен* Стар. 3, 301. *разбнен* Вран. рјеч. 91. *пробијена* Вран. жив. 50. *биен* Гуч. 189. *прибијене* Каш. 46. б) гласом *в*: *забивен* (бн-) Ст. пис. 3, 359. 453. *пробивена* Вран. жив. 50. *придобивене* (бъ-) Град. дјев. 36. *придобивен* Радн. 59. *бривеном* Мрн. 33. *скривена* Ст. пис. 1, 116. Н. Рањ. 37. *покривен* Збор. 766. Хект. 256. *одкривено* Град. дух. 85. *скривено* Збор. 53. *сакривен* Вран. жив. 17. *откривен* Орб. 11. *сакривена* Банд. 168. *покривене* Гунд. пс. 6. *одкривена* Јерк. 87. *скривен* Каш. 92. *сакривена* Андр. пут 398. *покривено* Радн. 73. *сливени* Вран. жив. 35. *обливену* Бун. 43. *съшникѣмъ* IIб. 61. *ушпвен* Зор. 65. *шивена* Банд. 105. *чунен* II. Рањ. 25. Орб. 237. Каш. 47. *одјенена* Збор. 76. Ст. пис. 3, 416. 5, 39. *одивен* Хект. 256. *одивена* Вран. жив. 16. *одивен* Банд. 172. Јерк. 50. *одивени* Радн. 73. у глагола *кѣти* налази се једном XVII вијека и од основе раширене као у садашњем вр.: *добудени* Вран. жив. 9. а један пут и изједначен с глаголима четврте врсте: *забљен* Вран. жив. рјеч. 68. — I. 7. глас се *р* или узима за сугласно као у садашњем вр.: *нрождрени* Орб. 154. *потрено* II. Рањ. 356. *стрене* 286. *сатрен* Ст. пис. 2, 514. *потрени* Ст. пис. 3, 137. *отрено* Град. дух. 19. *сатрено* Злат. 18. *сатрен* Гунд. суз. III, LIX. *стрену* I, LXXI. *трене* Бун. 43. *потарене* Јерк. 57. или се узима за самогласно те се зијева ради умеће *в*: *сатрнен* II. Рањ. 101. *стрвен* Зор. 62. *трвени* Банд. 244. (види и под В.) — II. основа мјесто наставка *нж* (на-н) који има у инфинитиву, има наставак *ноу* (пи), *ком* се крајње *оу* иред с шири у *ов*, али само у прна времена: *штриннокси* М. 15. *потъкиновѣмъноу* М. 75. 124. основа долази и без наставка који има у инфинитиву, те се изједначује с основама у глагола прве врсте које се свршују на сугласно: тако се налази у гдјекојих глагола свега времена: *раскидѣни* М. 477. Злат. 726. *ностижени* Сав. стар. 4, 230. *спрежен* Зор. 25. *протежен* Врн. 666. *уздигена*

Апдр. пут 99. потиптенијех Гуч. 202. потиптеш Орб. 190. Гунд. суз. III, LXXXI. потипштена Бун. 31. Кам. 33. потипштеној Апдр. пут 26. (види и под В.) — IV. крајње се и од основе пред е од наставка мијења на ј, те се с предњим гласовима слаже по својим законима: благослокенъ М. 111. Ст. пис. 1, 180. Н. Раџ. 186. благословљени Збор. 176. Стар. 4, 117. Кам. 40. благословљено Брп. 436. благословљеш Вран. жив. 81. благосовљен Збор. 34. Банд. 5. обишен Вран. жив. 10. казкрађење М. 486. новраћен Буд. 4. некрѣгењ М. 23. задњена Хект. 31. удрен Ст. пис. 1, 254. удрена Хект. 21. Радн. 59. ожалонтепи Банд. 33. 84. прилажењ П. 32. Ст. пис. 2, 435. обујмљен Збор. 130. Гуч. 155. слимљена Андр. пут 100. покријенљено Гуч. 104. ускришена Јерк. 78. крштени Див. 156. крштена Орб. 264. омантен Ст. пис. 3, 137. помирен Буд. 1. онаљен Вран. жив. 72. оцлажене Ст. пис. 3, 10. припраљен Збор. 48. напракљена М. 302. испралени М. 510. шпралени П. 89. прошћено М. 385. напуњени Н. Раџ. 168. пуштена Здат. 88. одпуштене Гунд. ис. 5. запушћен Вран. рјеч. 28. допушћено Јерк. 15. израмљен (изравњен) Андр. пут 1. во-сагсно М. 46. слобођен Град. дјев. 38. ослобојена Зор. 646. постакаљени Пб. 66. оस्ताкаљена П. 77. састакаљени М. 220. 235. постакаљени П. 71. Пб. 104. стакаљено П. 126. остаљена Збор. 1016. стаљену Хект. 76. стаљен Див. 22. свѣгењ М. 206. освирњена Глав. 21. оцкврњено Ст. пис. 1, 4. Град. дјев. 154. оцкврњенога Гуч. 11. оцкврњеному Див. 34. оцкврњена Вран. жив. 49. Орб. 106. Кам. 121. сатворен Гуч. 10. потврђено М. 288. потљено М. 562. ухнћена Зор. 1056. причешћен Гуч. 11. очиштен Н. Раџ. 61. Банд. 51. очишћен Вран. жив. 18.

У глагола четврте врсте л које им се у основи између крајњега ј и предњега б, в, п умеће, гдје гдје се опет п избацује од XVI вијека: пољубјени Ст. пис. 3, 257. љубјен Ст. пис. 5, 3. љубјена Гунд. ис. 41. раставјен Ст. пис. 4, 320. куцјен 239. свлопјен 202. — У писаца који су писали говором у ком ђ гласн ј или који су се тога говора у гдјечему придржавали налази се дј мјесто ђ или мјесто ј тога говора, које се у њих такође находи (види и на стр. 307-8): наредјен Буд. 12. осудјен 11. увридјеному 143. потврдјена Брп. 22. родјен Вран. жив. 16. 21. одсудјени 19. родјен Банд.

12. наредјену Каш. 93. а неки су према овој замјени замјенивали и *ћ* гласовима *тј*: рогјен Вран. рјеч. 52. крстјена Вран. жив. 78. — Од почетка XVI налази се овај облик и без *ј* на крају основе постадога од *и* а по том и без промјене предњих сугласнијех, али врло ријетко: најстарији је примјер: очистени Н. Рањ. 736. гдје врло лако може бити и писарска погрјешка;¹ по том се находит: уресен Ст. пис. 2, 351. 367. Брн. 11. уресена Каш. 81. водена Стар. 1, 223. очнстен Град. дух. 24. частено Д. Рањ. 726. 1516. допустена Гуч. 3. ошћетен Буд. 104. крстен Каш. 97. омастене 111. навнстену 105. очистено Банд. 127. раздрена Каш. 99.

У гдјекога исца XVI и XVII вијека налази се гдјекоји глагол прве врсте пренесен у овом облику међу глаголе IV врсте: пробођена Град. дјев. 114. пробођени 182. украђен Мик. 722. искубљен Мик. 143.

Б. Наставак па: 1. б. у глагола којима се основа свршује на *а*: дан Ст. пис. 2, 215. дано Брн. 296. Злат. 266. издан Буд. 123. дан Мик. 55. знано Град. дјен. 127. незнанн Буд. 91. знан, познан Мик 875. (види ниже код пете врсте) — III. видѣти II. 46. видјен II. Рањ. 526. 1216. 1256. видѣмо Збор. 71. видјене Град. дјев. 158. видин Хект. 35. видјенога Гуч. 85. невидјен Злат. 37. Гунд. ис. 41. невидини Банд. 111. видјен Банд. 120. видјенијех Андр. дев. 143. ненавидјен Збор. 206. Гуч. 141. ненавиден Брн. 466. изгорјене Гунд ис. 24. разгорјена Андр. нач. 25. желином Ст. пис. 1, 195. желимо Збор. 986. желинога Зор. 76. 53. желину 10. 666. желино Брн. 126. Јерк. 32. вазрено Град. дјев. 78. мнину Ст. пис. 1, 87. стрпна Ст. пис. 1, 174. устриин 154. устријен Н. Рањ. 376. стријено Ст. пис. 3, 385. 4, 73. од основе *идја*: *идѣти* II. 10. *заповидѣти* М. 513. сповидјен Ст. пис. 1, 149. сновидјен II. Рањ. 20. заповидјено Н. Рањ. 416. Збор. 1226. Град. дјев. 28. сповидјено Збор. 726. исповидјен Гуч. 11. али глаголи ове врсте од свршетка XV вијека прелазе у овом облику као и у имперфекту међу глаголе четврте

¹ Што има XV вијека потврдемо М. 300. ту је јамачно само написано *де* мјесто *ђе*, као и у толикоде на истој страни, као што и у *утирѣдѣниемъ* стоји *де* мјесто *ђе* у истом споменику.

врсте, те пмају као они (види под А); најстарији су примјери: жељеном Ст. пис. 1, 195. стрпљено 228. а послвије: вијене Јерк. 54. виђена Радн. 46. жељени Зор. 206. жељен Град. дух. 20. Вран. жив. 71. жељену Банд. 266. жељено Радн. 42. жуђени Ст. пис. 4. XI. Д. Рањ. 73. Злат. 286. Гуч. 275. Гунд. пс. 44. пожујени Јерк. 85. жуђено Андр. дев. 84. стрпљенијем Ст. пис. 4, 54. стрпљен Ст. пис. 5, 50. стрпљено Гуч. 209. устрпљена Јерк. 96. трпљене Андр. дев. 159. хоћен Радн. 2. заповиђене Радн. 34.¹ — V. 1. zlatenan M. 280. зпкма П. 14. прјецовиједано Н. Рањ. 896. — V. 2. везан Буд. 85. обезан Хект. 5. писано Н. Рањ. 84. — V. 3. изкрамљ М. 104. прогнан Вран. жив. 37.² зван Злат. 14. у глагола који иначе пде овамо налази се и од основе какву би вмао у првој врсти: ненадну Ст. пис. 1, 52. непадно Јерк. 47. — VI. чтован Ст. пис. 1, 5. почтованому З. почтована Збор. 906. Брн. 2. почтован Зор. 756. Стар. 3, 257. Гуч. 34. почтованн Злат. 36г. штована Стар. 1, 221. поштован Зор. 8. поштовани Вран. жив. 44. поштоване Банд. III. поштована Радн. 4.

В. Наставак та: I. 1. од основе шѣд налази се до краја XVII вијека, а није свагда пасивнога значења: дошаст Ст. пис. 5, 78. дошаста Радн. 71. мнмошастих Буд. 3. нашаст Н. Рањ. 206. нашаста Збор. 896. нашаст Гуч. 167. нашасте Буд. 107. нашаст Вран. жив. 16. Банд. 83. Јерк. 10. Пос. 24. Радн. 78. изнашасте Град. дјев. 121. изнашаста Орб. 67. изнашастих Банд. 42. обашаст Радн. 26. прошастижех Андр. пут 52. Радн. 48. — I. 2. од основе нсс промпијењене као у инфинитиву од свршетка XV вијека: узпту Ст. пис. 1, 64. узпит Зор. 35. одпнто Буд. 138. — I. 3. од основе сѣл промијењене као у инфинитиву: расуто Радн. 65. — I. 5. проклет Буд. 85. пропет Вран. жив. 10. пзажет Мик. 151. вазето Буд. 71. вазет Вран. жив. 23. узет Мик. 753. изета Збор. 100. Д. Рањ. 77. изете Ст. пис. 5, 3. обујат Н. Рањ. 1576. Вран. жив. 17. Банд. 15. обујет Вран. жив. 41. отет Мик.

¹ Гдјекоји писци који су писали говором у ком ђ гласи ј имају и у тијех глагола кад кад дј мјесто ђ или мјесто свога ј: видјен Вран. жив. 45. Кам. 15.

² Налази се као и у инфинитиву (види стр. 253) према садашњем вр. промијењено г у ж, па у р: изарнан Банд. 31. 64.

392. однет Н. Рањ. 101. појата Зор. 15. примаџ П. 143. пријато Н. Рањ. 1436. пријати Хект 35. пријат Вран. жив. 71. пријата Глав. 30. снете Ст. пис. 1, 78. надут Ст. пис. 4, 85. Вран. жив. 30. — I. 6. дат Н. Рањ. 156. Мпк. 59. дата Град. дух. 72. Банд. 5. датијех Гуч. 46. завита Банд. 10. обита Сав. 11. повита Н. Рањ. 21. новите Хект. 43. свит Н. Рањ. 130. залите Хект. 43. полита Вран. жив. 90. пролиту Ст. пис. 4, 383. Андр. дев. 43. пролита Банд. 13. слитим Буд. 67. улита Н. Рањ. 145. дит Ст. пис. 1, 75. здиту Ст. пис. 1, 64. пета Зор. 16. и од основе *бѣ*: *ѡ* *ѡ*мѣ *ѡ* бита *ѡ*писанѣ *ѡ*кладѣ М. 508. бито узето П. 50. 166. бита дама Пб. 119. бита узета П. 55. заведен бит Ст. пис. 1, 24. бито учињено Град. дух. 74. свит је створен бит Хект. 19. власт бита је дана Орб. 229. добито Андр. нут 291. — I. 7. првдрѣѣ П. 61. рлздрѣѣ М. 510. продрте Збор. 138. одрта Бун. 21. упрте Збор. 119. прострта Ст. пис. 4, 437. настрте Зор. 676. прострту Банд. 90. прострт Гунд. суз. III, LXXXV. прострта Бун. 21. прострт Андр. дев. 44. сатрт Ст. пис. 4, 432. — II. увезнута Гунд. суз. I, XXXIV. сагнут Ст. пис. 5, 61. пригнути Збор. 96. ганут Мик 99. уздвигнут Гуч. 240. двигнут Орб. 57. Мпк. 93. уздигнут Банд. 15. Андр. нач. 37. замкнута Ст. пис. 4, 137. Злат. 61. такнут Н. Рањ. 115. потискнѣ М. 371. стиснут Н. Рањ. 696. ствснута Д. Рањ. 846. притиснут Злат. 796. притиснута Брн. 56. стиснути Орб. 152. притискнут Град. дјев. 74. потискнут Гуч. 191. и од основе *мину*: *минѡ*тога М. 380. минуте Ст. пис. 3, 149. 4, 26. минутих Банд. V. — Од глагола *остадијех* врста врло ријетко: III. *видѣ*то П. 143. *мнит* Ст. пис. 1, 89. 143. IV. *примѣ*ѣ П. 126.

Како се по неким странама гласови *н* и *м* па крају замјењују, налази се кад кад и у оном облику *м* на крају мјесто *н*: познам Д. Рањ. IX. послам Вран. жив. 72. посвећем Буд. 81. изличем Брн. 126. смућем Стар. 1, 221. мучем Банд. 133. постављем Банд. 259.

ДОПУНЕ И ПОПРАВЦИ.

Страна 9, врста 19. додај: **тепѣни М. 85.**

Стр. 20, вр. 11. додај: и одбацивши **б** а задржавши **в**: љуве
Ст. нис. 2, 103 у дну.

Стр. 26, вр. 5. мјесто „Ст.“ треба Стеф.; мјесто „Д.“ треба Дом.

Стр. 26, вр. 7. иза „средњега“ додај: рода.

Стр. 26, вр. 10. мјесто „Ст.“ треба Стеф.

Стр. 31, вр. 18. додај: **конѡ II. 56. М. 417.**

Стр. 42, вр. 8. додај: и у адјектива: **милостию божниѡ М. 469.**

Стр. 43, вр. 19. мјесто „до“ треба од.

Стр. 45 у дну додај: мјесто INSTR. јед. налази се датив,
нрсм да врло ријетко: меу пуку неверному Вран. жив. 40. испо-
реди дат. мн. на стр. 97.

Стр. 54, вр. 26. код **дѡше** додај: гдје ће основа бити на су-
гласно а наставак **і** ослабно у е.

Стр. 56, вр. 10. „рамн“ припада међу ријечи с основом на
а, те треба премјести на стр. 47.

Стр. 61, вр. 4. мјесто **зунмауѡѡ М. 79.** треба: **зунмауѡѡ II. 79.**

Стр. 61, вр. 9. додај: двадесет и четири старце падоше Н.
Раѡ. 199. двадесет и четири старце поклаѡаху се Н. Раѡ. 199б.
испреди на стр. 65. людс.

Стр. 63, вр. 30. додај: тако и између ријечи средњега рода
с основом на сугласно прешавши овамо: **копили Ст. нис. 3, 229.**

Стр. 65. вр. 1 и 2. **Конакле** и **Конаклн** не ће бити с осно-
вом на **ја**: Вук у рјечнику има „Конавле п.“, али како ми каже
један пријатељ, сада се зову **Конавли** и **Конавле**, ген. **Конавала**,
дат. **Конавлима**; по том у неким надсјима треба то име премје-
стити међу ријечи с основом на чисто **а**, али међу женске, а у
неким међу ријечи с основом на **і**, јер да је било женскога рода,
о том рекао бих да нема сумње: **прѡ нере св Конаклн наше биле**
II. 173. види у мом рјечнику.

Стр. 88, вр. 24. мјесто **XV** треба **XVI.**

Стр. 90, вр. 22. додај: **охохо** (т. ј. **охо, охол**) **Пос. 4.**

Стр. 92, вр. 4. додај: **змѡунс М. 33.**

Стр. 95, вр. 35. иза „македонам“ додај: (читај: **македоѡам**).

Стр. 96, вр. 26. иза „још“ додај: **XIII** вијека: **кѡкомл** у св.
Саве типичу хиландарском **I. 24, 224.** и од снимка на другој страни
пошљедњега листа.

Стр. 97, вр. 4. додај: **двима дитиѡи Ст. нис. 4, 294** у дну.

